لطائف اشرفی

جماعت اشرفیہ پاکستان

مکتبہ سمنانی ۱۰/۱۳ فردوس کالونی کراچی

کتاب مستطاب ملفوظات لطیفات مخدوم العالم، قدوۃ الکبرا سلطان التارکین

حضرت سیّد اشرف جہانگیر سمنانی کچھوچھوی قدس سرہ النورانی موسوم بہ

لطائفِ اشرفی

فی بیان

طوائفِ صوفی

(حصہ اوّل)

حسب الارشاد

بدر اشرفیت، پیر طریقت، حضرت الحاج الحافظ القاری ڈاکٹر

سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم

امیر حلقہ اشرفیہ پاکستان

عنوان مکتبہ سمنانی ۱۴/۱۷ فردوس کالونی ○ کراچی

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مختصاتِ این کتاب

نام کتاب ——— لطائف اشرفی فی بیان طوائفِ صوفی

ملفوظاتِ طیبات ——— شیخ العالم قدوۃ الکبرا حضرت سید اشرف جہانگیر سمنانی قدس سرہٗ النورانی

مرتب و مؤلف ——— شیخ العارفین حضرت مولانا نظام الدین یمنی رحمۃ اللہ تعالیٰ

ناشر اول ——— سید الواصلین حضرت الحاج پیر سید ابو احمد محمد علی حسین اشرفی کچھوچھوی رحمۃ اللہ تعالیٰ

طبع اول ——— ۱۲۹۷ھ

ناشر دوم ——— حضرت الحاج پیر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم

پیشگفتار ——— حضرت مولانا الحاج محمد منشا تابش قصوری اشرفی چشتی سیالوی
مدرس جامعہ نظامیہ رضویہ لاہور (پاکستان)

طبع دوم ——— شوال المکرم ۱۴۱۹ قمری / فروری ۱۹۹۹ء میلادی

انتشارات ——— حلقہ اشرفیہ پاکستان (رجسٹرڈ) کراچی، لاہور

بسم اللہ الرحمن الرحیم

معرفی حضرت مخدوم سیّد اشرف جہانگیر سمنانی قدس سرہ النورانی

غوث العالم، محبوب یزدانی، حضرت سلطان سیّد اشرف جہانگیر سمنانی کچھوچھوی رحمۃ اللہ تعالےٰ یکے از دراں بزرگاں شمار آیند کہ تخت و تاج را ترک نمود و راہِ فقر و درویشی اختیار کردہ شوند و بہ فیوض و برکات خویش ہزار ہا گم گشتگانِ راہ' برصراطِ مستقیم گامزن کردند،

باید دانست کہ شاہی و جہانگیری، نسل در نسل دریں خاندانِ عالی مقام قائم شدہ کہ دار السّلطنت ایشان سمنان بودہ، و آنوقت سمنان شہرے عظیم بود واکناف واطرافِ عالم خیلے شہرت یافتہ بود، البتہ دریں ساعت در کشور ایران بہ حیثیتِ محض یک قصبہ است۔

و نام پدرِ حضرت مخدوم سیّد اشرف جہانگیر سمنانی رحمۃ اللہ تعالیٰ، سلطان سیّد ابراہیم بود، او در زمانِ خویش بوصف عالمِ جلیل و فاضلِ نبیل معروف شد، کہ در عہدِ شاں مملکتِ سمنان رو بہ ترقی نہاد و شہرہ آفاق گشت و زوجہ حضرت سلطان ابراہیم یعنی مادرِ حضرت مخدوم اشرف جہانگیر سمنانی دخترِ خواجہ احمد یسوی علیہ الرحمۃ بود، و از بطنِ او دو یا سہ دختران متولد شدند و بعد ازاں ہیچ پسر دختر پیدا نہ گشت، ازاں حال پادشاہ و زوجہ شاں خیلے پریشان می گشتند و روزے پدر و مادرِ آنحضرت در قصرِ خویش نشستہ بودند کہ ابراہیم نامی مجذوب در سرائے سلطان پدید افتاد، پادشاہ احتراماً ایستادہ شد و بکمالِ ادب بر نشستگاہِ خویش نشاند، و از خود پیشِ مجذوب ایستادہ شد تا آنکہ مجذوب گفت اے ابراہیم! پسر می خواہی؟ گفتا! چناں کرم دارید! ازاں بعد برائے پسر دعا کرد و ایستاد،

سلطان بہ خدمتِ مجذوب یک ہزار اشرفیاں بطریقِ نذر گذاشت،

و بوقتِ رخصت او سلطان چندیں قدم مشایعت کرد، مجذوب دید و گفت اکنوں چہ می طلبید؟ ہنوز ہیچ کلمہ نہ گفتہ بود کہ مجذوب از خود فرمود، برو! انشاء اللہ العزیز دو فرزند عطا خواہد کرد، پس بعد از چندیں ایام نہ گذشت کہ پسرے خورد متولد شد و نام او اشرف نہاد و سالِ پیدائش سیّد اشرف جہانگیر سمنانی از ہجرت رسالت مآب صلے اللہ تعالیٰ علیہ وسلم ہفصد و ہشت بود،

تعلیم و تربیت

چوں حضرت مخدوم بہ عمر چہار و نیم سال گشت، خواند علم از علماء متبحر آغاز نمود و مردماں از ذہانت حضرت انگشت بہ دنداں گرفتند و متحیر گشتند، کہ فقط در دو سال و ہشت ماہ بتمامہ قرآن مجید حفظ فرمود، و در عمر چہاردہ سال از حصول علوم مختلفہ بہ کمال فارغ شد، و در فن قرأت چناں اشتیاق گرفت کہ بہ ہفت قرأت تلاوت می کرد، نیز طبعش شاعرانہ می داشت،

عدل و انصاف

چوں سید اشرف جہانگیر سمنانی علیہ الرحمۃ، قدم در پانزدہ سال نہاد، پدر ایشاں واصل بحق شد، د موافق رسم زمانہ بر سر سید اشرف جہانگیر سمنانی علیہ الرحمۃ تاج شہنشاہی نہادند و مملکت راچناں راند کہ ندیم وزرائے سلطنت و امراء ایوان شاہی متحیر بودند، و باشندگان مملکت سمنان خیلے راحت و سکون یافتند، و از انفتاح مملکت ترقی گرفت نیز شہرہائے عدل و انصاف ہمہ جارسید،

فقر و درویشی

باوجودیکہ از امور سلطنت چنداں فرصت نہ یافتند، میلان طبع در راہ سلوک بہ حد غائت رسیدہ بود، بدیں جہت، حضرت رکن الدین علاؤ الدولہ و مشایخ وقت راملاقات بہ فرمائید، گرچہ ہمہ بزرگان دین آتش شوق فراواں می کردند و لیکن در راہبری فرمودن پرہیز نمودند، حضرت ایشاں در ہمیں طور نعمت فقر و درویشی رابسیار تلاش فرمود تا آنکہ شبے در خواب حضرت خضر علیہ السّلام ملاقاتی شدہ و ایشاں ذکر اسم ذات رامشق کردن اشارہ فرمود، بایں طور کہ زبان متحرک نہ گشت،

ازیں بعد دو سال سیّد التابعین حضرت خواجہ اویس قرنی رضی اللہ تعالیٰ عنہٗ از زیارت خویش مشرف می گرداند و اوراد و اشغال اویسیہ تعلیم فرمود، گو ہنوز آتش عشق در دل جا نہ گرفتہ شد، دریں زیارت آتش عشق تیز تر می گردد، مثل شعلہ جوالہ بود، بنا بریں خاطرش از امور مملکت برہم گشت، و تمنائے مرشد کامل ہمہ وقت رنجیدہ و پریشاں می داشت، نوبت بایں جارسید کہ پوشندۂ زربفت، صوف پوش شد و خسپندہ حریر بیش قیمت بوریا نشیں شد،

ہفت و بستمیں شب از ماہ صیام بودہ کہ بار دیگر حضرت خضر علیہ السّلام در خواب آمد و فرمود "اشرف! برائے لذت وصال الٰہی آمادہ شو، حکومت و ایوان شاہی راخیر باد کن و بہ ہندوستان برو، آں جا شیخ علاؤ الحق والدین گنج نبات علیہ الرحمۃ منتظر شما اند،

ترک سلطنت

چو سپیدۂ سحر نمود، امراء و وزراء جمع فرمودند و اعلان ترک سلطنت کرد، و دریں زمان عمر حضرت ایشاں بیست و پنج سال بودہ، و دہ سال بصد شان دلربائی بر تخت شاہی می نشست و بعد ازاں تاج و تخت بدست برادر اصغر تفویض فرمود کہ نام او محمّد بود،

وقصّہ ایں در ہفصد وسی وسہ از ہجرت رسول کریم صلّی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم ظہور شدہ بود، چوں رسمِ تاج پوشی ادا کرد در خدمت مادر رفت وجملۂ عزائم پیش او نہاد، نیز اجازت طلبید چوں مادرش ایں حکایت شنید غایئت پریشان گشت وآبدیدہ شد، وفرمود جانِ من! دریں روز را من از ہمہ روز منتظرمی بودم برو! خداحافظ سپردمت بہ خدائے تعالیٰ! البتہ آرزوئے من ایں است کہ چو از خانۂ شاہی برآئی لشکر وسپاہِ شاہی بہ ہمراہی شما برآید تا دراں وقت چشم ما روشن ودل ما شاد شد ودلم را تسلی می دہم کہ پسرِ من فتح کردن مُلک دیگہ بیرون رفت؛

پس بعد ازاں وزراء وامرائے سلطنت را مشرف بامعانقہ فرمود وشاداں وفرحاں قدم بہ سفر نہاد، ودریں وقت حالت جذب ظہور می آمد، وفی البدیہہ یک غزل نوشت ایں دو شعر ازاں غزل نوشتہ می شود

ترک دنیا گیر تا سلطاں شوی
محرم اسرار با، جاناں شوی
برگزر از خواب وخور مردانہ وار
تا براہِ عشق چوں، مرداں شوی

سفرِ ہند

چوں سلطنت ترک کردہ، رواں شد دوازدہ ہزار سپاہ ہمرکاب حضرت بودند، نیز علماء وفضلاء وعمائدین سمنان وبے حدوعدم مرداں برائے مشایعت آمدند، باوجودیکہ بعد اصرار اجازت واپسی فرمود مگر ہیچ کس جدا شدن آمادہ نہ شد وفرقت ایشاں نہ پسندیدند، چوں از سمنان خیلے دور گشت، بہ سختی حکم فرمود پس طوعاً کرھاً باز آمدند، چوں حدودِ سلطنت تمام شد ہمہ لشکریاں نیز واپس کرد، اکنوں فقط اسپے را ہیچ رفیق سفر نہ بود، وبر اسپ اندک سفر فرمودہ، کہ سرِ راہ فقیرے دید واسپ خویش را باو داد، وپیادہ پا، ماہ بہ ماہ دشت وصحرا وکوہ وجبل طے می کرد نزد ملتان در قصبۂ ''اوچ شریف'' رسید ودر آنجا سیّد مخدوم جلال الدین بخاری معروف بہ ''جہانیاں جہاں گشت'' مقیم شدہ، آنجناب باو ملاقات کرد، سیّد را سیّد بشناخت چوں ولی را ولی می شناسد، دل شاد شد واز خلعت سلسلہ قادریہ سرفراز فرمود نیز اجازتِ اشاعت کرد وگفت کہ تعلیم وتکمیل شما از برادرِ من علاء الحق والدین خواہد گشت،

پنڈوہ شریف

بعد ازیں بہ قصد دہلی کرد اوچ شریف را خیرباد گفت، پس منزل بہ منزل طے فرمودہ وارد دہلی شد، وبہ اولیائے دہلی ملاقات کرد چندیں روز دہلی قیام کرد وبعد ازاں قصد پنڈوہ شریف فرمود او در واقع بنگال است، دریں جا خانقاہِ سلطان المشائخ حضرت شیخ علاؤالحق والدین گنج نبات است وہمیں خانقاہِ مقصودِ حضرت مخدوم بودہ، قبل از رسیدنِ خانقاہِ معلیٰ مقام روزے سلطان المشائخ در مجلس خویش می گفت، آں دوست کہ در انتظارِ

او دو سال می گذاشتم امروز یا فردا خواہد رسید،

وازاں روزے بارہا فرمود کہ بوئے یاری آید و بعد ازیں کلمات از حجرہ مبارکہ بیرون آمد و بہ ہزاراں نیازمندان خویش از حد پنڈوہ بیرون آمدند کاروانے را دید، شیخ آن طرف قدم نہاد و جذب و مستی ایشاں بر دلے اثر نمود، حضرت مخدوم چناں بر نظر روئے شیخ کرد، دویدن آغاز کرد و بہ شیخ را ملاقی شد و بر اقدام شیخ احتراماً سر بنہاد، و حضرت شیخ بر داشت بہ سینۂ خویش پیوست کرد، بعد از معانقۂ طویل، مرداں را حضرت شیخ متعارف گردانید و دریں ساعت حضرت مخدوم سید اشرف جہانگیر سمنانی رحمۃ اللہ تعالیٰ شعرے گفتہ ؎

چہ خوش باشد کہ بعد از انتظارے
بامیدے رسد امیدوارے

چوں در خانقاہ جلوہ فرمود، حضرت شیخ حضرت مخدوم را در پہلوے خویش نشاند و گسترانیدن خوان حکم فرمود، معاً خواں گسترانیدہ شد و طعام ہائے قسماقسم نہادند و نخستین حضرت شیخ پنڈوہ شریف بدست خویش حضرت مخدوم را چہار لقمہ خورانید کہ بہ کمال ادب و تکریم تناول فرمود و ہیچ کس را از حضرت شیخ ازیں سعادت حاصل نہ شدہ پس بعد ازاں او رنج جوشانیدہ و در آب سرد کردہ طلب فرمود کہ دراں زماں چنیں طعام و غذا محبوب درویشاں بود، ازیں نیز یک لقمہ بدست خویش حضرت مخدوم را خورانید، چوں مرداں از خوردن طعام فارغ شدند و دسترخوان برداشتہ شد شیخ باشارہ ہمہ حاضراں را جدا شدن فرمود، چوں تخلیہ شد حضرت مخدوم را در حلقہ ارادت داخل فرمود و کلاہ خویش بر سر مخدوم بدست خود نہادہ نیز تبرکات اولیاء مثلاً خرقہ محبوب الٰہی وغیرہم سپردند و در ہفصد و سی و سہ از ہجرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم بہ جانب سمنان رواں شد و ہفصد و سی و پنج ہجری از پنڈوہ شریف تا سمناں رسید بایں جہت سفر مجاہدہ و ریاضت در دو سال پایۂ تکمیل یافت،

تبلیغ و تصوف

باید دانست کہ چوں حضرت مخدوم در خانقاہ شیخ قیام فرمودہ بود، حضرت شیخ بہ توجہ خاص حضرت مخدوم را معارف و اسرار وحدت بیان می کردند، و بعد از روزے چند در تقریر فرمود! فرزند من! اشرفے! من بقدر استعداد خویش تربیت تمامی کردم و از اسرار معرفت آگاہ کردہ شدم، اکنوں مناسب دانستم کہ برائے تو مقامے تجویز کنم تا اہل زمان از تعلیمات تو مستفیض گشتند، چناں حضرت مخدوم ایں فرمان شنید، غایت غمناک شد کہ ترک کردن آستانہ شیخ را ہیچ خیالے در دل پیدا نہ شد، و بر حکم مرشد سر تسلیم خم کرد، حضرت شیخ، حضرت مخدوم را ولایت "جون پور" سپرد کرد و فرمود کہ بعد از ماہ صیام مرکز خویش رواں شوید،

القصہ! حضرت مخدوم شش و نیم سال در خدمت شیخ گذاشت و بعد ازیں ہفصد و چہل و دوازہ ہجرت رسالت مآب صلی اللہ علیہ وسلم بروز عید سعید، چوں قرب روانگی آمدہ بود، پیر و مرشد لباس ہائے فاخرہ پوشانید و نقارہ و علم مرحمت کرد نیز چندیں اسپ ہا و خیمہ ہا ہمراہ مخدوم کرد، و ہم طائفہ درویشاں در رفاقت داد، و خادمان بسیار عطا فرمود، پس باین شکوہ شاہانہ رخصت گرفت! و منزل بہ منزل تبلیغ و اشاعت دین حق کردہ می شد در قصبہ "محمد آباد کہنہ" (اعظم گڑھ) ورود فرمود، ازینجا روزے چند قیام کرد و بعد ازیں "ظفر آباد نزد جون پور" رسید و قیام فرمود در اقامت محمد آباد، ظفر آباد و مقامات دیگر از وجود حضرت بسیار کرامت ہا ظہور می آمد و ارادت مندان خویش را در تربیت حضرت شیخ کبیر دادہ و آنحضرت برائے زیارت مقامات مقدسہ در ہفصد و چہل و چہار ہجری ازاں جا سیاحت اختیار فرمود،

مقامات مقدسہ

از ظفر آباد در ساحل سمندر رسید و از کشتی براہ بحر بصیرہ ورود فرمود، اولاً بہ خدمت حضرت خواجہ حسن بصری رحمۃ اللہ تعالیٰ حاضر شد و بعد ازاں زیارت دیگر اولیائے بصرہ کردہ، بہ جانب کربلائے معلیٰ رفت کہ ایں بقعۂ شریف بنام جد کریم حضرت، سید الشہداء امام عالیمقام حضرت سیدنا امام حسین رضی اللہ عنہ نسبتے شہادت دارد، چوں از زیارت کربلائے معلیٰ مشرف باد، نجف اشرف و بغداد شریف حاضر شد و مزارات اولیائے اکابر دید، و از فیوضات صوری و معنوی مستفیض و مستفید گردد،

زیارت حرمین شریفین

از بغداد، در دمشق آورد و بعد ازاں حرم مصطفےٰ مدینہ منورہ حاضر شد ماہ ہا در مسجد نبوی معتکف بود و در مواجہہ اقدس نیز حاضر می باشد چوں ایام حج آغاز نمود حضرت مخدوم بہ حصول اجازت بارگاہ رسالت مآب حاضر شدہ و اجازت یافتہ و مکہ مکرمہ نزول اجلال فرمود، و در حرم اقدس بہ حضرت امام عبداللہ یافعی و حضرت سید علی ہمدانی رحمہما تعالیٰ ملاقی شدند، بعد از سعادت حج مبرور یا فتن ملک مصر ورود فرمود و بہ جبل فتح چہل روزہ قیام کردہ در مجاہدہ و ریاضت مشغول گشت و بدیں مقام بہ حضرت شیخ ابو الغیث یمنی رحمۃ اللہ تعالیٰ ملاقات شد، بعد ازیں ملک یمن رسید و حضرت شیخ نظام غریب یمنی (مرتب لطائف اشرفی) استقبال کرد، چوں زیارت حضرت مخدوم کرد چناں گرویدہ شد کہ بہ تمام عمر خویش از حضرت مخدوم جدا نشد،

بار دگر بہ بارگاہ شیخ حاضر شدن

بعد از پانزدہ سال از سیاحت ممالک اسلامیہ و زیارت حرمین شریفین بہ ہندوستان باز آمد و در پنڈوہ شریف بار دگر بہ بارگاہ شیخ حاضری داد، سہ یا چہار سال در حضور مرشد گذاشت، و بوقت رخصت حضرت شیخ

حضرت مخدوم را بنظرِ کشف آں مقام رامنکشف کرد کہ دراں جا مزارِ اقدس حضرت مخدوم مرجع انام است، حضرت مخدوم می گفت دیدم کہ یک حوض مدورہ است در وسط او یک نقطہ مانندِ خال است، شیخ فرمود چیزے کہ مانندِ خال می بنید ایں تودہ است وہمیں مقامِ آخری تست،

القصّہ قدم بہ سفر نہاد و جانب اودھ منزل بہ منزل تبلیغ دین فرمودہ واشاعت حق کردہ بنارس (وارانسی) جلوہ گر شد، دہزارہا باشندگان بنارس بدست مخدوم تائب ومشرف بہ اسلام شدند، بعداز روزے چندیں جونپور تشریف فرماشد، وزہمیں مقام تلاش منزل خاص را آغاز فرمود، از جون پور در موضع کرمینی آمد و بہ موافق کشف مرشد قطعۂ ارض مقامِ معلوم گشت چوں دیدن تالاب آں جا دید از کشف معلوم شد کہ ایں تالاب وفے نیست، پس بہ مقام بھڈ ونڈ متصل کچھوچھہ مقدسہ رفت واہالیان اکناف واطراف برائے زیارت مخدوم جوق در جوق آغاز نمود، دہقانے ایں دیہہ کہ نام ملک محمود داشتہ بود بقصدِ زیارت حضرت مخدوم آمد، حضرت او را فرمود کہ ما بحکم مرشد برائے تلاش منزلِ خاص آمدیم چناں ایں سخن بشنید، ہمراہی شیخ شد و تلاشِ مقامِ خاص کردند، معاً بر یک تلاب مدورہ دیدند، واندرون یک تودہ وانبار خاک بود، چناں او را دیدہ حضرت مخدوم گفتہ ہمیں جا است کہ شیخ ما بنظرِ کشف پیش ما فرمودہ بود،

مقابلہ بہ شعبدہ بازے

ملک محمود عرض داشت کہ حضور دریں مقام شعبدہ بازے ہست کہ ازجادوئے خود مخلوق خدا را گمراہ می کرد، حضرت مخدوم جمال الدین را اوّت را طلبید کہ دریں ایام مرید شدہ بود، برگ پان خائیدہ و درد ہاں او نہاد، و مقابل شعبدہ باز فرستاد، چوں نزد او رسید گفتگوئے خوب و بسیار کرد، و گفتا کہ ایں جائے را برائے مردِ خدا ترک خواہد نمود او گفت تا آنکہ کرامت شیخ نہ بینم ترک جا نتوانم کرد،

در جوابش گفتہ اظہار کرامت را مناسب ندانستم، تو طلسم خود را چہ قدر خواہی بیاز ما! شعبدہ باز چیزے خواند و بر جمال الدین دم کردہ گذاشت پس بے حد و عد مورہائے سیاہ جانب او دویدند، و چوں بنگاہِ قہر و غضب جانب مورہائے دید، ہمہ غائب شدند، بعد از جادوگر عصائے خود را در فضائے پرانید، جمال الدین عصائے حضرت مخدوم را طلب کردہ در فضاء رمید، و عصائے شعبدہ بازے را پارہ پارہ کردہ در خاک ریخت، شعبدہ باز عاجز شد و بردست حضرت مخدوم توبہ اختیار کرد، مسلمان گشت و بیعت را مشرف شد، نیز پنج صد شاگردان او در زمرۂ اسلام آمدند،

تعمیر خانقاہ

چوں شعبدہ بازے داخل اسلام گشت، حضرت مخدوم او را بہ کنار ایں تالاب جائے داد و مسکن او را قیام گاہ خود اختیار نمود، و ملک محمود برائے تعمیر خانقاہ بنائے نہادن

گرفت، ودر سہ سال تعمیر خانقاہ تمام شد، حضرت مخدوم تالاب را بر مزاج خویش درست کردن امر فرمود وچناں تالاب موافق طبع خویش آمد، آب زم زم بہ مقدار کثیر انداختہ شد وہمیں حوض بنام "نیر شریف" مشہور گشت، ومزار حضرت مخدوم میاں ہمیں حوض مرجع خلائق است،

دورہ تبلیغ از کچھوچھہ اجودھیا (پاکپتن) تشریف برد وحضرت مولانا شمس الدین کہ عالم وفاضل یگانہ روزگار است، در تلاش مرشد کامل بودہ بدست حضرت مخدوم بیعت کرد واو را خرقہ خلافت واجازت ودیعت فرمود، برہمیں مقام عالم دیگر کہ نام اور مولانا خیر الدین انصاری سدھوری است، برائے زیارت حضرت مخدوم سیّد اشرف جہانگیر سمنانی علیہ الرحمہ حاضر شد، چناں زیارت مخدوم را مشرف شد معًا در سلسلہ اشرفیہ داخل شد، وحضرت مخدوم را سدھور برد، دریں بقعۂ مبارکہ سلسلہ اشرفی خیلے مقبولیت یافت آنجا باشندگان بسیار از نسبت جہانگیری فخر محسوس کردند، وحضرت شیخ ارشاد فرمودہ کہ مردان ایں جا بیعت بردست مولانا خیر الدین انصاری باید کرد، بعد ازاں حضرت مخدوم براہ ساتن پور قصبۂ جائس تشریف آورد روزے چند قیام فرمودہ کچھوچھہ مقدسہ باز آمد، ازاں بعد ردولی شریف را بہ قدوم میمنت لزوم مشرف کرد، وزیں جا حضرت شیخ صفی الدین را مشرف بہ بیعت کرد، چہل روزہ قیام فرمودہ پس اجودھیا (پاکپتن شریف) تشریف آورد در خانقاہ حضرت مولانا شمس الدین قیام کرد،

خدایا ایں کرم بار دگر کن: از اجودھیا (پاکپتن شریف) برائے بار دگر حرمین شریفین زادھما اللہ تشریفًا وتعظیما، رواں شد، چوں احمد آباد واصل شد عالم کبیر معروف بہ شیخ الاسلام بردست حضرت مخدوم بیعت کرد، نیز او را بہ خلافت واجازت سرفراز فرمود، و از ساحل گجرات در حرمین وشریفین حاضر شد، چوں باز بہ ہندوستان آمد گلبرکہ شریف رسید، بعد از قیام چند روزہ براہ کالپی کچھوچھہ شریف قرار گرفت!!

سفر دیگر کچھوچھہ مقدسہ چند روزہ قرار گرفتہ بار دیگر عزم سفر فرمود وملک روم بر آستانہ مولانا جلال الدین محمد رومی علیہ الرحمہ رسید، در خانقاہ حضرت رومی قیام فرمود بعد ازاں جانب فلسطین کوچ نمود وبہ زیارت بیت المقدس ودیگر مقامات عالیہ ومزارات انبیاء کرام مشرف شد، وبر مزار حضرت سیّدنا ابراہیم خلیل اللہ علیہ السّلام روزے چند قیام کرد،

دریں سفر مقدس حضرت بدیع الزماں شاہ مدار رحمۃ اللہ تعالی ہمراہی آنحضرت بودہ از فلسطین قصد زیارت حرمین شریفین کرد، وشاہ مدار ہندوستان باز گشت، وچوں حضرت مخدوم از حرمین شریفین در ملک شام ورود فرمود، وبرکوہ طور سینا رسید کہ آنجا حضرت خضر علیہ السلام رفاقت کرد وملک فارس

آمدند، و در شیراز بہ حضرت حافظ شیرازی علیہ الرحمۃ ملاقی شد، و ز شیراز کاشان آمدہ، و پس ازیں وطن خویش سمنان تشریف آوردہ، و سلطان وقت کہ برادر اصغر حضرت مخدوم سید اشرف جہانگیر سمنانی بود، ملاقات کرد، و مادر حضرت مخدوم از دار فنا راہئ لقا اختیار کردہ بوند، چندیں ایام قیام نمود و بعد ازاں ماوراء النہر کہ وطن جدہ حضرت مخدوم است سفر کرد، و بر آستانہ حضرت خواجہ احمد یسوی رحمۃ اللہ تعالیٰ حاضر شد، صاحب سجادہ آستانہ عالیہ بصد ادب و احترام خیر مقدم کردہ تکریم و تعظیم بجا آورد!

حضرت نور العین رحمۃ اللہ تعالیٰ

در ہمیں سفر قصبہ گیلان کہ جائے ولادت حضرت غوث اعظم رضی اللہ تعالیٰ است نیز تشریف برد، کہ دراں خواہرش خالہ زاد سکونت پذیر بود، روزے چند قیام فرمود پسرش سعادت مندے سید عبد الرزاق بود کہ عمرش دراں وقت دوازدہ سال بود او بہ حضرت مخدوم بے حد مانوس گشت، وقت رخصت حضرت شیخ پدر و مادرش حضرت عبد الرزاق را در خدمت حضرت شیخ نذر گزارند، و در فرزندی قبول فرمود، و بہ "خطاب نور العین" سرفراز کرد،

حضرت نور العین بہ صحبت حضرت مخدوم مجمع علوم ظاہری و باطنی گشت، حضرت مخدوم بکثرت می فرمود کہ عبد الرزاق خدمت من کردہ مرا گرویدۂ خویش کرد، نیز می گفت کہ او باقی ماندۂ آب وضوئے من چہل سال می نوشید از من دعا ہست کہ اثرات ایں آب حیات در اولاد او تاقیامت باقی ماندہ باد،

حضرت مخدوم سید اشرف جہانگیر سمنانی علیہ الرحمۃ، ہمہ عمر مجرد ماندہ بہ ہیچ زنے نکاح نہ فرمودہ، و نکاح نور العین در نصیر آباد بہ بندد کہ از کچھوچھہ شریف دہ میل جانب شمال واقع است، بعد از وصال حضرت مخدوم علیہ الرحمۃ حضرت نور العین زیب سجادہ شد و چہل سال امور سجادگی بغایت دانشمندی و حکمت آراستہ کرد، آں زماں تا ایں روز سادات اشرفیہ در کچھوچھہ، لبکھاری، بارہ بنکی بستی، مونگیر، جائس، بکثرت از اولاد نور العین آباد اند، بعد ازیں حضرت مخدوم رحمۃ اللہ تعالیٰ براہ بلخ، ہرات، یاغستان، سفر کردہ در سندھ قیام فرمودہ و بعد از دہ سال ہندوستان باز آمد و براہ اوچ، بھرائچ، کچھوچھہ مقدسہ واصل شد،

در خدمت شیخ

بار دگر گلبرگہ شریف آمد بہ حضرت خواجہ محمد بندہ نواز گیسو دراز علیہ الرحمۃ ملاقات کرد، موصوف بغایت احترام فرمود، حضرت مخدوم خلوص و محبتش آنجا چہار ماہ قیام کرد، و بعد ازاں در خدمت شیخ حاضر شدن قدم بہ سفر سپارید چوں خطۂ بہار نزد منیر شریف رسید، معلوم شد کہ امروز آفتاب بہار حضرت سید شرف الدین یحییٰ منیری قدس سرہ العزیز وصال فرمود قبل از وصال خویش قطب بہار وصیت کرد کہ امامت نماز جنازۂ من حضرت مخدوم اشرف جہانگیر سمنانی قدس سرہ النورانی خواہد کرد، چناں آنجا رسید، جنازہ تیار دید و مردمان در انتظار حضرت مخدوم خواہد بود،

بحسب وصیت شیخ بہار نماز جنازہ ادا کرد، وسفر کردہ بہ خدمت مرشد خویش پنڈوہ شریف ورود فرمود وچندیں روز قیام کردہ، پس کچھوچھہ شریف آمد،

وصال مرشد رحمۃ اللہ علیہ تعالیٰ

حضرت شیخ علاؤ الحق والدین گنج نبات رحمۃ اللہ تعالیٰ کہ مرشد حضرت مخدوم سمنانی علیہ الرحمہ ہست در ہشت صد از ہجرت رسول کریم علیہ التحیۃ والتسلیم وصال فرمود، حضرت مخدوم بغایت زود پنڈوہ شریف رسید، کہ دریں ساعتہا بہ خانقاہ پنڈوہ شریف اولیائے کبار ہند موجود بودند،

حضرت مخدوم سلطان سمنان رحمۃ اللہ تعالیٰ بدست خود فرزند مرشد را کہ نام او حضرت شیخ نور محمد قطب عالم رسم سجادگی ادا فرمود وزاں جا سالے ۲ دو قیام کردہ، کچھوچھہ مقدسہ رواں شدہ، ومنزل بہ منزل سفر طے فرمودہ جون پور رسید، ایں جا بہ ملک العلماء قاضی شہاب الدین (متوفی ۸۴۸ھ) وسلطان ابراہیم اشرفی را (متوفی ۸۴۴ھ) ملاقات وزیارت کرد، ہر دو حضرات بعقیدت ومحبت پیش آمدند تا آنکہ ۲ دو یا سہ شہزادگاں ہمیں روز در سلسلہ اشرفیہ داخل شدند وسلطان جونپور عرض داشت کہ آنجناب دریں جا مستقل قیام کردن قبول می فرمائیڈ و لیکن قبول نہ فرمود، بعد از ۲ دو ماہ کچھوچھہ شریف بازگشت،

وصال حضرت مخدوم العالم رحمۃ اللہ تعالیٰ

ماہ محرم الحرام ۸۳۲ھ را ہلال نمودہ و دیدہ بسیار خوش شدہ و گفت کاشکہ موافقت جد امجد سید الشہداء حضرت امام عالیمقام سیدنا حسین رضی اللہ تعالیٰ عنہ نصیب من شد، در غرہ ماہ محرم طبعش ناساز گشت بدیں سبب کلام مختصر ونرم کرد، مردان خاص حاضر خواہر شدن آغاز کردند، سہ روز بہ حالت استغراق گشت وز بست ۲۲ و دو ماہ محرم الحرام بودہ کہ مردان بے حد وعد ازدہام کردند، وعلمائے کرام، مشایخ عظام، مریدین ومعتقدین ومتوسلین بے شمار حاضر بودند،

حضرت مخدوم علیہ الرحمہ برائے ہر یک دعا فرمودے، در بست و ہفت محرم الحرام در نشست خاص حضرت نور العین را برائے سجادگی نامزد فرمود، وچوں صبح بست و ہشت طلوع شد خرقہائے چہار ترک عطا کرد،

بعد ازیں فرزندان حضرت نور العین، حضرت سید شمس الدین، حضرت سید حسن، حضرت سید حسین، حضرت سید احمد وحضرت سید فرید را یکے بعد دیگرے شرف باریابی ودلیعت فرمود، وبرائے ہر یک دعوات مستجاب کرد، ودرمیان ظہر وعصر تبسم فرمودہ بہ رفیق اعلیٰ واصل شد:

اِنَّا لِلّٰہِ وَاِنَّا اِلَیْہِ رَاجِعُوْنَ ۰

؎ نشانِ مردِ مومن با تو گویم
چوں مرگ آید تبسّم بر لبِ اوست

بعضے مادۂ تاریخ وصال اشرف المومنین گفتہ اند، واللہ تعالیٰ وحبیبہ الاعلیٰ اعلم،

برائے نوشتن احوال وآثار حضرت مخدوم علیہ الرحمہ، از کتابہائے درج ذیل استفادہ کردہ ام:

{ لطائف اشرفی، محبوب یزدانی، غوث العالم، لطائف اشرف، اشرف المومنین، ماہنامہ فیض الرسول، ماہنامہ آستانہ دہلی، صراط الطالبین الیٰ طریق الحق والدین: }

(مَنْ شَاءَ فَلْيَنْظُرْ)

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم
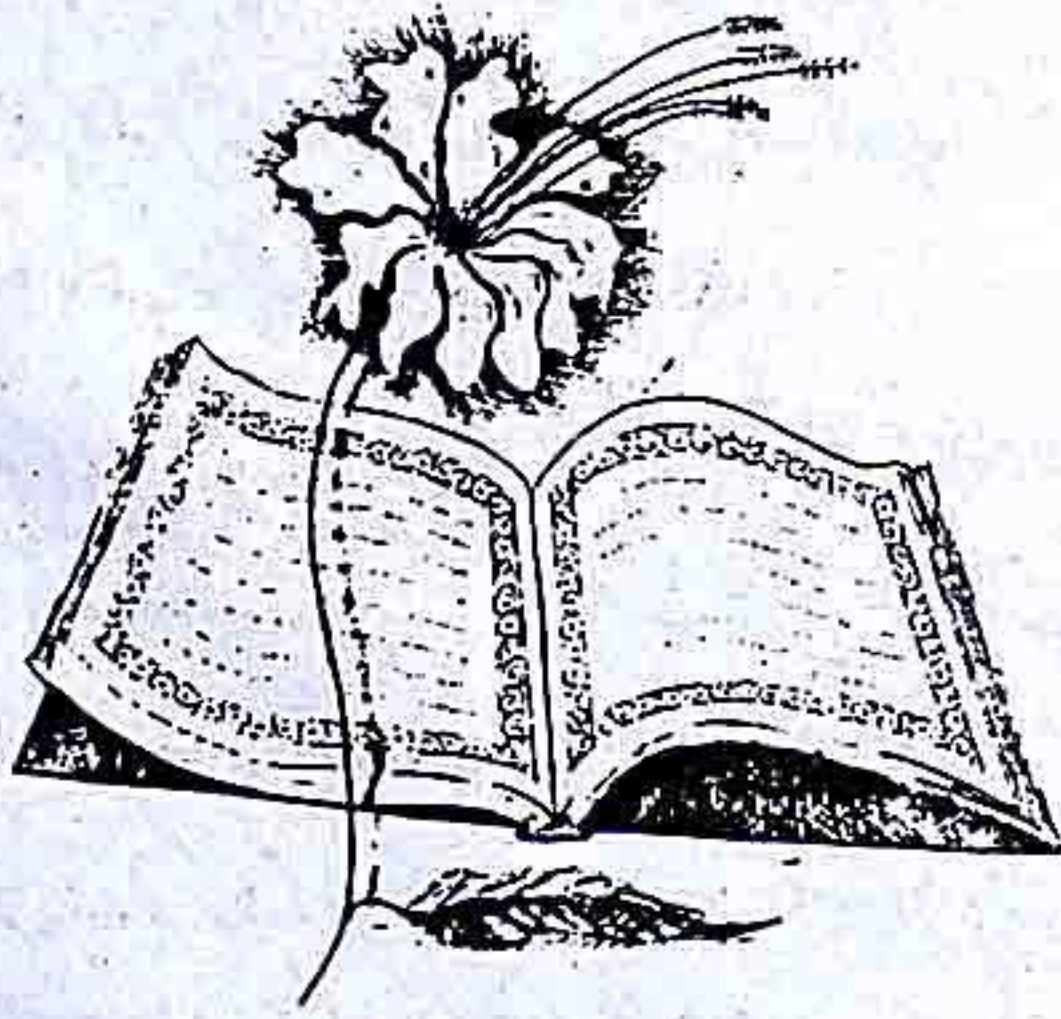
بازیافت ساداتِ اشرفیہ شاخ دہلی و پیوستہ شدن با دیگر ساداتِ اشرفیہ کچھوچھہ شریف

خاندان سادات اشرفیہ کچھوچھہ شریف در کشور ہائے جہان ہر طرف مشہور گشت و بلادِ عرب و عجم معروف شد۔ نیز ہر سہ برّاعظم چو آسیا، افریقہ، یورپ اولاد ساداتِ اشرفیہ در شہرہائے مختلفہ بکثرت آباد باد، خصوصاً از نسل شاہ حسین قتال سجادہ نشیں بیشتر یافتہ ہستند۔

حضرت قدوۃ الکبریٰ رضی اللہ تعالیٰ عنہ، چو در روز آخر شہزادگان عبدالرّزاق نورالعین را مقامات و کرامات خاصہ تفویض فرمودہ، دریں روز جملہ شہزادگان را بہ دعوات متجاب شاد کرد و لپسر الیشاں چہار بودند و مستقبل ایناں را پیشگوئیاں ارشاد فرمودہ و دعائے خاص در حق شاہ حسین قتال کرد، و او لغائیت زود متجاب شد و حضرت ایشاں چناں فرمودہ بود بعینہٖ در ظہور آمد، آں وقت تا ایں دم جلوہ گری دعائے حضرت نورالعین بصورت مجسّم ہر جامی بینیم،

آنجناب چناں فرمودہ بود "حسین ثانی ما است از وے تو اولاد بزرگ صفا در گردد، و بریں قول عارفانِ حقیقت فرمودند کہ ایں مقولہ دو معنی دارد، یکے اینکہ اولاد تو بیشتر متولد شد، و معنیٔ دیگر چناں گفتہ بود کہ از اولاد تو کثیر علمأ، صلحأ، اولیأ، اصفیأ و مشائخ متولد خواہد گشت۔

در حقیقت ارشاد ایشاں بر ہر دو معنی صادق آمد، کہ در اولاد و نسل او بسیار شد و بکثرت ایناں بر مراتب ولائیت متمکن گشت و سببِ ایناں نام ساداتِ اشرفیہ در اکناف و اطرافِ عالم لغائیت معروف گشتہ و مقبولِ خاص و عام شدہ۔

نیز از صلب حضرت شاہ عبدالرّزاق صاحب سجادہ و خلیفۂ اعظم حضرت مخدوم سلطان سیّد اشرف جہانگیر سمنانی رحمۃ اللہ تعالیٰ چہار فرزند متولد شدند، فرزند اکبر حضرت شاہ حسن قتال، فرزند دوم حضرت شاہ حسین قتال و فرزند سوم حاجی احمد و فرزند چہارم شاہ فرید، نام داشتند و شاہ فرید علیہ الرحمۃ از دنیائے فانی لاولد راہی بقا شد۔

شاہ حسن قتال کہ بہ لقب سرکار کلاں معروف گشتہ، اولاد ایشاں بجائے کچھوچھہ مقدسہ در ممالک دیگر قرار یافت، و اولاد امجاد حضرت شاہ حسین قتال معروف بہ سرکار ثانی علیہ الرحمۃ نسل در نسل بے حد و عد وجود می آمد، و آناں را کچھوچھہ شریف نیز در اقصائے عالم ہر جا می بینیم و وسیلہ ایناں نام و مقام قدوۃ الکبریٰ بہ ہر طرف مثل آفتاب و مہتاب می تابد۔

بایدانست کہ یکے از بزرگاں در اولاد حضرت شاہ حسین قتال بفرمانِ شہنشاہِ مغلیہ شاہ جہاں در دہلی آمد،

وبلدۂ دہلی را مستقل مسکن ساخت، نام آنحضرت سید محمد اشرف الاشرفی الجیلانی بود، سلطانِ وقت شاہ جہاں بہ نسبت ولقب ایشاں بصد عزو احترام پیش آمدہ چنانچہ منازل ومراتب حضرت خوب شناختہ، در محلہ قاسم جان یک قطعہ زمین بہ خدمت حضرت موصوف تقدیم کرد وآنجناب دریں جا مستقل قیام اختیار فرمودہ، بدیں سبب تعلق بہ کچھوچھہ شریف منقطع بودہ شد،

از صلب حضرت سید محمد اشرف الاشرفی الجیلانی، حضرت سید عبدالوہاب متولد شد و فرزند ایں خلف اکبر است واز پشت سید عبدالوہاب چہار فرزند متولد شدند، یکے ازاں سید میرن شاہ، دوم سید محمد اشرف، سوم سید احمد اشرف و چہارم سید شریف اشرف نام داشتند،

آنکہ سید محمد اشرف خلف ثانی سید عبدالوہاب بود در عہد سلطان محمد شاہ رنگیلا، اتالیق بیگمات شاہی وملکۂ معظمہ در قلعہ معلّٰی (دہلی) اعزاز یافت بنا بریں سلطان محمد شاہ بزد قلعہ کہنہ برائے رہائش گاہ قطعہ اراضی تفویض کرد و بریں قطعہ خانقاہے سید اشرف جہانگیر سمنانی تعمیر فرمودہ، وآنجا مقیم گشت،

ولپسر آں موصوف سید محمود اشرف ولپسر آں سید حسن اشرف چنانچہ در موروثی اسلاف خویش قیام کردہ بودند، لبعد از وصال دریں خانقاہے مدفون شدند۔

حضرت سید محمود اشرف دو پسر بنام سید حسن اشرف وحافظ سید حسین اشرف داشت، چنانچہ مذکور شد، چوں آفتاب سلطنت مغلیہ غروب شد و فرنگی بر دہلی دست یافت، تاخت وتاراج را آغاز کردند، قلعہ معلّٰی وخانقاہ اشرفیہ از دست اشرار محفوظ نماند، ویران شد، افرنگی مسلمانان را ہر جا تلاش می کردند ونشانۂ ظلم وستم آغاز نہاد خانقاہ اشرفیہ زمین بوس گشت۔

محترمہ سیدہ زمانی، والدۂ سید حسن اشرف وحافظ سید حسین اشرف، ایناں را بحفاظت خانقاہ سلطان نظام الدین بر آورد، نزد خانقاہے حضرت محبوب الٰہی سرائے عرب بود او باپسران خود دریں سرائے رہائش اختیار کرد، چوں فتنہ فرو شدہ واعلان معافی عام گشتہ چناں مردماں ہجرت اختیار کردہ بود آہنگ رجوع کردند، آں زماں از خانقاہے فقط سہ نشان بصورت مقابر ماندہ شد،

دو بر راہے مزار حضرت نظام الدین یک طرف ویک بر مزار ایشاں طرفے دیگر بودند، محترمہ سیدہ زمانی صاحبہ باپسران خویش در کوئے مسجد محلہ آباد گشت واز خود فرزندان خویش را تعلیم قرآنی وتربیت روحانی دادن گرفت، در آں زماں تعلقات خاندان اشرفیہ منقطع گشتہ بودند، ودریں غدر فرزندان حضرت سید عبدالوہاب، سید احمد اشرف وسید شریف اشرف مفقود شدند، ونام ونشان ایشاں کسے معلوم نہ شدہ، کہ کجا کشور ہائے جہاں آباد گشتند، سید حسن اشرف چوں جوان شد در محکمۂ پیمائش اراضی ملازمت اختیار کرد وحافظ سید حسین اشرف

بر طریقہ اسلاف، مسندِ درس وتدریس را زینت داد، و فرائض معلمی در مدرسہ حسین بخش بحسن و خوبی انجامید،

بعد ازاں ترکہ اسلاف واگذار شد، چنانچہ تعلق و ربط از خاندان اشرفیہ کچھوچھہ شریف منقطع شدہ بود، اندریں حالات اسلاف کچھوچھہ شریف دہلی نیامدہ بودند، بنابریں حافظ سید حسین اشرف با سلسلہ نقشبندیہ منسلک شد،

حافظ سید حسین اشرف دو پسر داشت، یکے بنامِ ایں مشہور زماں گشت حضرت قطب ربانی شاہ سید طاہر اشرف الجیلانی ولپسرے دیگر سید سلطان اشرف نامے داشت، چوں بر مسند کچھوچھہ مقدسہ اعلیٰ حضرت شاہ محمد علی حسین الاشرفی الجیلانی رضی اللہ تعالیٰ عنہ، متمکن شدہ، تلاشِ شاخ خاندانِ اشرفیہ جاگزیں گشت، اعلیٰ حضرت بہ عزم صمیم کمرِ ہمت بست و تلاشِ شاخِ گم گشتہ آغاز کرد، آثارِ کامیابی نمایاں نمود ومتعارف از اولاد حضرت سید میرن شاہ گشت، وانیاں را بآسانی زود یافت، اعلیٰ حضرت اشرفی میاں رحمۃ اللہ تعالیٰ۔

اولاد حضرت سید محمد اشرف و سید احمد اشرف بسیار تلاش کرد و بلفحوائے جوئندہ را یابندہ، آخرش روزے در فاتحہ شریک بود کہ صلحے تلاوتِ قرآن کرد، بر اعلیٰ حضرت اشرفی میاں حالتے خاص گذشت، چوں شخصے آں تلاوت ختم کرد، ازاں را دریافت فرمود "نام استاذ شما چیست ؟ او گفت نام اتالیق من حافظ سید حسین اشرف بود، او در جہاں انتقال فرمود بعد از فاتحہ، حضرت اشرفی میاں قاری را فرمود، بیا و بایں ساعت بہ ہمراہی ما بخانہ حافظ سید حسین اشرف مرحوم زود برساں، اعلیٰ حضرت در خانہ حافظ صاحب قدم میمنت نہاد، والدہ ماجدہ سید حسین اشرف سیدہ زمانی صاحبہ وزوجہ او ہنوز زندہ یافت، چوں محترمہ سیدہ زمانی، نام اقدس کچھوچھہ شریف شنید یک لمحہ درنگ نہ کرد، بخدمت حضور اشرفی میاں آمد و درون خانہ برد، جملہ سرگذشت بہ تفصیل بیش اعلیحضرت نہاد، اعلیٰ حضرت اشرفی میاں، آں تفصیلات را املاء فرمود، بدیں سبب شاخِ دہلی، شاخِ کچھوچھہ مقدسہ را باہم پیوست، بصورتِ دیگر سادات اشرفیہ دائماً منقطع شدہ بودند،

حضرت سید طاہر اشرف کہ پسرِ اکبر سید حافظ حسین اشرف بود در خدمت مشائخ کبار حاضر شد و بر منازل سلوک دست یافت بعد ازاں بر دست حق پرست سید تسلیم احمد صابری بیعت کرد، و صابری گشت، البتہ گاہے گاہے اعلیٰ حضرت اشرفی میاں آں را پرسیدند، در سلسلہ صابریہ چرا بیعت اختیار کردہ ؟ حضرت سید طاہر اشرف چناں فرمودند کہ ما را حضرت مخدوم اشرف بہ خدمت حضرت مخدوم صابر رسانیدند،

سید طاہر اشرف رحمۃ اللہ تعالیٰ بزرگِ عظیم و ولی کامل بودند، بر اصول وقواعد طریقت بہ سختی عمل فرمودند، و بندگان خدا را تا حیات در سلسلہ صابریہ بیعت می فرمودند وہر سالے عرس مقدس حضرت علاؤ الدین مخدوم صابر کلیر شریف حاضر شدند، البتہ کچھوچھہ شریف در حیات دنیا فقط دو بار قدم رنجہ فرمود، وبفرمانِ اعلیٰ حضرت اشرفی میاں، تاج اشرفیہ بر سرِ خویش نہاد، و دستمال صابری را زیب گلو کہ دن ہمیشگی نمود،

خدائے تعالیٰ حضرت سیّد طاہر اشرف را متعدد فرزند عطا فرمودہ وچنداں لاولد وفات یافتند ولیکن چہار فرزندانِ حضرت از نعمت اولاد شادکام گشتند، ونامہائے ایناں علی الترتیب ایں است،

سیّد مخدوم اشرف، سیّد احمد اشرف، سیّد طیّب اشرف وسید محمد منظاہر اشرف، حضرت سیّد طاہر اشرف علیہ الرحمۃ در فیاضی ومہمان نوازی لغائت معروف گشتہ، چوں اعلیٰحضرت اشرفی میاں وحضرت محدّث اعظم ہند، در دہلی آمدند، حضرت طاہر اشرف علیہ الرحمۃ ایناں را دعوت کرد واظہار مسرّت وشادمانی فرمود،

حضرت طاہر اشرف بالتحقیق از خاندان اشرفیہ کچھوچھہ بود ولیکن آں زمان در تعلقات قرابت مربوط نشدہ بود، چوں مملکت خداداد پاکستان در وجود آمد حضرت سیّد طاہر اشرف از دہلی ہجرت کرد، پاکستان رسید ودر کراچی فردوس کالونی ناظم آباد مقیم شد، وسہ فرزندان خود را بیرون خاندان اشرفیہ عقد لبستند، البتہ پسرے اصغر سید محمّد منظاہر اشرف آنکہ در علوم جدیدہ وقدیمہ وزبانہائے مختلفہ متعددہ خوب می دانند نیز در حکمت وطب جدیدہ (میڈیکل) ماہر گشتند وسلوک ومعرفت مقامے داشت بنا بریں اوصاف جمیلہ وکمالات جلیلہ دہر گرامی قدر سیّد طاہر اشرف از نگاہِ فراست وکرامت می دانست کہ ایں پسر را در خاندان اشرفیہ منسلک کردم بدیں جہت سلسلہ اشرفیہ رو بہ ترقی نہاد، پس با دخترِ دختر از خواہر حضرت شاہ سیّد محمد مختار اشرف سجادہ نشیں معروف بہ سرکارِ کلاں، نکاح لبستند،

حضرت سیّد طاہر اشرف سہ فرزندان خویش را بر دست خود بیعت فرمود وپسر اصغر بدر اشرفیت، دکتر سیّد محمد منظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم بر دستِ اقدس حضرت سیّد محی الدّین اشرف المعروف اچھے میاں کچھوچھوی شرف بیعت حاصل فرمود، بعد از وصال آنجناب، موصوف طالبِ سیّد محمد مختار اشرف الاشرفی الجیلانی رحمۃ اللہ تعالیٰ شد،

چوں دکتر سیّد محمد منظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی در سلسلہ اشرفیہ کچھوچھہ مقدسہ با عقد خود منسلک شدہ، سادات اشرفیہ دہلویہ با سادات اشرفیہ کچھوچھہ شریف از سر نو پیوستند، وایں ربط وتعلق را از کرامت ہائے سید طاہر اشرف شمار می کنند، بدیں جہت بعد از دو صد سال منقطع سادات اشرفیہ یک جان ویک دل شدند،

حضرت سرکار کلاں سیّد محمد مختار اشرف الاشرفی الجیلانی رحمۃ اللہ تعالیٰ بصد فرحت وانبساط خلافت واجازتِ خویش را بنام حضرت دکتر سیّد محمد منظاہر اشرف دام ظلہٗ رقم کردہ وعطا فرمودہ، نیز ارشاد فرمود کہ در پاکستان اشاعت سلسلہ اشرفیہ بذمہ شما است، وشما را امیر حلقہ اشرفیہ پاکستان می کنم تا وابستگان سلسلہ اشرفیہ مجتمع ومربوط تواں گردید۔

الحمد للہ علی منہ وکرمہ، حضرت دکتر سیّد محمد منظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم بہ امتثال امر حضرت

ایشان کمر ہمّت بستہ و در اشاعت سلسلۂ اشرفیہ شب و روز پیہم مصروف می شوند۔

علاوہ ازیں اعراس و ایّام بزرگان اشرفیہ در کراچی، لاہور، قصور، پشاور، فیصل آباد، ملتان، رحیم یار خاں و دیگر شہرہائے پاکستان می کنند، خصوصاً عرس حضرت قدوۃ الکبریٰ سید اشرف جہانگیر سمنانی، عرس حضرت اشرفی میاں، عرس حضرت محدّث اعظم ہند و عرس حضرت سیّد طاہر اشرف رحمہم اللہ تعالیٰ وظیفہ و معمول کردند،

نیز ماہنامہ "آستانہ" اجراء فرمود و اشاعت مجلہ روز بروز قدم بہ ترقی نہاد و کتابہائے گرانمایہ تحریر نمودہ و چاپ کردہ، خصوصاً صراط الطالبین فی طریق الحق والدین و آں مشتمل بر مسائل شریعت و منازل طریقت و سلوک، کہ کتابے عظیم است،

علاوہ ازیں طالبان پاک و ہند، و ممالک خارجیہ، اسلامیہ و مغربیہ مقبولیت خاص داشت،

قارئین کرام: بر تصانیف ممدوح اکابر، حضرت دکتور مدظلہ، بیک نظر باید دید، یقین دارم کہ لغایت می پسندید، نامہائے تصانیف حضرت موصوف درج ذیل می نویسیم تا بچشم خود ملاحظہ می کنید،

القصّہ، وجودے حضرت، نعمتہائے خدائے بلند و برتر است کہ دریں زماں کتاب عظیم "لطائف اشرفی" کہ در جہان معرفت مثلے نہ دارد یکے از تصانیف حضرت قدوۃ الکبریٰ است، از سر نو زندہ خواہد فرمود، ازیں قبل فقط یکبار اعلیٰ حضرت اشرفی میاں در زمان خود چاپ کردہ و بعد ازاں تا ایں ساعت بار دیگر لباس طباعت نتواں پوشید، مترجمین در ترجمہ ایں کتاب بسیار کوشیدند ولیکن کامیابی و کامرانی حاصل نتواں کردند، البتہ راہی بقا شدند اکنوں دکتور موصوف عزم صمیم می فرماید "لطائف اشرفی" را بصورت اصل فقط متن فارسی چاپ کنند کہ از مفقود شدن محفوظ شود، البتہ قسمت یاوری کند بعد ازیں بہ ترجمہ زبان اردو ہم چاپ کنیم،

حقیقت ایں است کہ دریں زماں نوبت بایں جا رسید کہ متن نیز مفقود می شود، حضرت دکتر سیّد محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی بہ حکمت و دانائی خویش لغایت ثبوت مہیا کند، و اشاعت و طباعت ایں کتاب مستطاب توجہ می فرمود،

قارئین را ایں خبر بہ حقیقت باعث فرحت و انبساط مرتب خواہد شد آں قرآن کریم بہ ترجمۂ فارسی کہ حضرت قدوۃ الکبریٰ بدست خود نوشتہ بود در ذخیرہ کتب حضرت دکتر صاحب محفوظ است، آنچہ یکے از نوادرات تاریخ است،

باید دانست کہ حضرت دکتر سیّد محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم سہ ہزار اکابر آنان کہ از سلسلۂ اشرفیہ منسلک، خلافت و اجازت در چہاردہ سلاسل یافتند۔

ایں سعادت بزور بازو نیست
تا نہ بخشد خدائے بخشندہ

ذٰلِکَ فَضْلُ اللّٰہِ یُؤْتِیْہِ مَنْ یَّشَاءُ وَاللّٰہُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِیْمِ۔

بدیں جہت حضرت بدر اشرفیت، شرف شخصیت ہمہ گیری داشتہ، بحمدہ تعالیٰ بوسیلہ آنجناب باشندگان جہاں در مشرق و مغرب، جنوب و شمال از عظمت و شوکت سلسلہ اشرفیہ آگاہی حاصل می کنند و مستفیض و مستفید می گشتند۔

دعا فرمائید کہ حق تعالیٰ بجاہ حبیبہ الاعلیٰ صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلّم ظلّ ہمایونی بر سائر بندگان و مسلمانانِ جہان قائم و دائم دارد و غلامان سلسلہ اشرفیہ از فیوضات بدر اشرفیت دائماً می یابند و از برکات حضرت سلسلہ اشرفیہ روز افزوں مضبوط گردد و آنجناب مثل باران رحمت می بارند۔

(آمین ثم آمین)

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

معرفی بدرِ اشرفیت حضرت الحاج الحافظ دکتر پیر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم

امیرِ حلقہ اشرفیہ پاکستان

خاندان سادات اشرفیہ کچھوچھہ شریف در برّاعظم آسیا، آفتاب طریقت و مہتاب روحانیت است؛ کہ بندگان خدائے تعالیٰ انوار و تجلیات و فیضان لعل و جواہرات ایشاں از منہ قدیم مستفیض و مستفید می شوند، دریں خاندان عالی مرتبت بکثرت شخصیات کاملہ ظہور می آمدند، کہ از کارہائے نمایاں در آفاق مشہور گشتند، و صیت ایشاں در چہار دانگ عالم می رسد، نیز علوم و عرفان ایشاں و کمالات صوری و معنوی، اکابر اسلام تسلیم می کردند، سادات اشرفیہ، امین و وارث اسلاف اند و اخلاف را بہ تحقیق منبع و مرکز عقیدت گشتند، امروز هم ازیں مرکز معرفت بہ طریقۂ قدیم قائم است، و ازہمیں سلالۂ مبارکہ شخصے در عہد ما از کردار جمیل خویش و بہ توجہات ظاہری و باطنی دلہائے مردان خدا مصفیٰ و منقیٰ کردن عزم ہمت بستہ است، کہ حضرت ایشاں در وجاہت روحانی بہ اعتبار علمی قابل صد افتخار است، نیز در دولت و ثروت دنیا دریں ہیچ کس را محتاج نیست:

الحمد للہ کہ مرا طالع بیدار گشت و معرفی ایں ستودہ صفات را حاصل شوم، بایں جہت سکون روحانی بغایت محسوس می کنم و آں ممدوح علماء و مشائخ، پیکر شرافت، امین روحانیت، محافظ طریقت، ناشر تصوف تاجدار معرفت، بدر اشرفیت حضرت الحاج الحافظ القاری پیر دکتر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم، امیر حلقہ اشرفیہ پاکستان، مدیر اعلیٰ ماہنامہ آستانہ کراچی، چیف ایگزیکٹو نانا کارپوریشن لمیٹڈ کراچی، و بانی اشرفی ٹاؤن شارع رائے ونڈ لاہور و مہتمم خانقاہ اشرفیہ سمنانیہ لاہور، و دیگر شعبہ ہائے دینیہ چناں مصروف اند کہ دریں زماں مثلے ندارد بنائے بریں از کارہائے نمایاں چیدہ چیدہ دریں سطور می نویسم،

ولادت بہ سعادت

بدر اشرفیت دکتر پیر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دام ظلہ، در نوزدہم جنوری یک ہزار و نہ صد سی و ہشت میلادی (۱۹ جنوری ۱۹۳۸ء) دھلی متولد شد، شہر دہلی در یک زمان بہ نامہائے متعددہ مشہور گشتہ یعنی مدینۃ الاولیاء، مدینۃ العلوم، مدینۃ المساجد ایں شہر از قرن ہا قرن پایۂ تخت ہندوستان بودہ آید، دریں شہرے بہ کثرت از شخصیات علمی و روحانی متولد گشتند بدیں سبب در تواریخ عالم بے پایاں مشہور شد،

شہرِ دہلی را بہ وجود علماء و مشائخ عظام، مرکزِ علوم و فنون، عرفان و استحسان عدیم المثال ساختند، و سلاطین دینی و دنیوی در عہد خویش ایں شہرے را بر محل ثریا بلند تر عظمت دادند، و صاحبان روحانیت بہ سبب حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی، حضرت خواجہ نظام الدین اولیاء محبوب الٰہی و حضرت شیخ عبد الحق محدث دہلوی رحمہم اللہ دہلی را شہر خواجگان نام دادند، ہمیں شہرِ عرفان، دکتر سیّد محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی چشم حیات کشودہ،

بشارتِ اشرفی

حضرت بدرِ اشرفیت سیّد محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی دامت برکاتہم در کاشانۂ اقدس حضرت پیر سیّد طاہر اشرف جیلانی رحمۃ اللہ تعالیٰ چشمش کشودہ، چہار سال قبل از ولادتش باسعادت شبیۂ غوث اعظم حضرت محبوب ربّانی، شیخ المشائخ اعلیٰ حضرت پیر سیّد ابو احمد سید محمد علی حسین اشرفی جیلانی کچھوچھوی رحمۃ اللہ تعالیٰ از مژدۂ ولادتش نواختہ بنام محمد مظاہر اشرف موسوم کرد، و بہ لقب مظہر اشرفیت ممتاز کردہ اشارہ ہائے چند از جلالتِ عظمت و کمال رفعت ہم دادہ، و نیز گفتہ کہ بعد از سہ چہار شہزادۂ نو مولود برائے سلالۂ خویش باعثِ صد فخر و مباہات خواہد شد، و بعد از حصول شدہ پدر ایشاں فخر سادات، محسن خاندان اشرفیت، قطب الوقت، قطب ربانی حضرت سید محمد طاہر اشرف جیلانی رحمۃ اللہ تعالیٰ ولادتش را بہ اشتیاق انتظار بسیار کردے، تا آنکہ آنجناب در ۱۹۳۸ء جنوری دریں جہانِ رنگ و بو برائے افشاندن خوشبو ہائے گوناگوں جلوہ افروز شد، حضرت دکتر صاحب مدظلہ نجیب الطرفین سیّد ہست، و از اولاد حضرت غوث اعظم رضی اللہ تعالیٰ عنہ ہست، کہ او را از جانب پدرِ خویش، شرف حسنی شدن و از جانبِ مادرش حسینی یافتن، بایں جہت دکتر صاحب موصوف سیّد صحیح النسب ہست،

تعلیم و تربیّت و ہجرت

اولادِ خاندانِ اشرفیہ برائے تعلیم ابتدائی، قطع کردنِ ارض قطعاً محتاج نہ شوند بنابریں حضرت سیّد محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی مدظلہ، آغاز علم در خانۂ خود از نورانی قاعدہ و لیسرنا القرآن کردہ، بعد ازیں در خانقاہ حسین بخش نزد جامع مسجد دہلی از حضرت حافظ بھوسے صاحب، قرآن کریم ناظرہ خواندن تمام کردہ، حافظ صاحب مرحوم از ارشد تلامذۂ سیّد حسین اشرف رحمۃ اللہ تعالیٰ است آنکہ جدّ امجد حضرت دکتر صاحب مدظلہ ہست، و کتب درس نظامی، از برادر مادرش حضرت علامہ مولینا[1] سیّد محمد نسیم احمد مرحوم آغاز فرمودہ او در عہد خویش از علماء کبار بر مقام ارفع فائز گشتہ، نیز بہ تدریس و تعلیم در جامع مسجد سنہری دہلی فرائض خطابت را می انجامد، بدیں مصروفیت در تحریک پاکستان و دیگر امور در حصول علم تسلسل قائم نتواند نہاد تا آنکہ ہندوستان در دو مملکت تقسیم گشت و مملکت اسلامیہ پاکستان در وجود آمد، دریں ہنگامہ قیامت خیز، مثل دیگر مسلمانان، خاندان دکتر صاحب ہم جانہائے گراں بر وطن

پاک نثار کردند، چون افرادِ دیگر از خاندان ایشان، و والدحضرت صاحب قطب ربّانی پیر سیّد محمد طاہر اشرف جیلانی رحمۃ اللہ تعالیٰ سنّتِ ہجرت اداکردہ دراحوال ناگفتہ بہ از دہلی لاہور ورود کرد، و درشاہی محلہ زد" پانی والا تالاب" "تالاب آب" قیام پذیر رفت نمود، دریں حالات، حصولِ علم راجاری نہادن برائے دکتر صاحب مدظلہٗ لاجرم دشوار گزار بود، چنانچہ عمل حصول علم بہ نذر تحریکِ پاکستان کرد،

بعدازاں، ہم از لاہور، ہجرت فرمودہ کراچی ورود کرد، وسال ہا سال درحالات بسیار صبرآزما و تکلیف دہ، درفوجی ہسپتال مہاجر کیمپ مقیم گشت، آخر قسمت یاوری کرد بہ وسیلہ حضرت علاّمہ عبدالحامد بدایونی رحمۃ اللہ تعالیٰ در فردوس کالونی قطعہ اراضی قیمتاً حاصل کردہ خانہ خویش تعمیر فرمودہ"

پدرش لمحات آخر ہمیں جاگذاشت رحمۃ اللہ تعالیٰ

دریں جا صاحب سوانح، دکتر سیّد محمد مظاہر اشرف اشرفی جیلانی مدظلہٗ دارالعلوم جامعہ طاہریہ اشرفیہ قائم کردہ وسلسلہ تعلیم وتعلم باحسن وجوہ جاری گشتہ،

اندریں حالات حضرت دکتر موصوف تعلیم خویش منقطع کردہ شد، چوں کراچی مستقل مقیم گشتہ، بار دگر سلسلہ تعلیم دینیہ عربیہ درجامعہ امجدیہ کراچی اجراء فرمود، بہ خدمت تاج العلماء مولانا محمد عُمر نعیمی اشرفی رحمۃ اللہ تعالےٰ برجملہ علوم وفنون اسلامیہ، معقول ومنقول، دسترس کامل حاصل کرد، نیز دریں ایّام از پدر خویش قطب ربّانی حضرت پیر سیّد محمد طاہر اشرف الجیلانی رحمۃ اللہ تعالیٰ اسرار ورموز سلوک وتصوّف آموخت کہ او دریں سلسلہ ثانی نمے داشت، درکشف وکرامات وتصرفات روحانیہ کمال می داشت، علوم ومعارف روحانیت جناب دکتر موصوف آں منبع ومخزن یقین کرد وبتوسل ہمیں یقین ہر امرے دشوار را پرواہ نہ کرد، ومنازل سلوک و معرفت آسان تر گردد، پدرشان از طفولیت فعّال می کرد و ناز برداری پسر خود کرد تا آنکہ بوقت اصرار و ناراضگی اورا راضی می کرد و بوقت طعام نزدیش نشاند تا با او طعام خورد، در اصل جناب والاشاں مستقبل پسر خویش خوب می دانست بایں جہت مزید تابناکی وفیض رسانی ذکرد وظائف و اوراد واشغال درمراقبات ومکاشفات بہ قلب حضرت راسخ کرد، ہمیں طور حضرت دکتر صاحب دوازدہ سالہ بودہ کہ براو واقفیت اسرار ورموز آغاز نمود، وموصوف پابند صوم وصلوٰۃ ہست، درسفر وحضر ہیچ نماز وروزہ قضا نہ شدہ کہ ایں عظمت از طفولیت حاصل گشتہ، کاہلی وجود مسعود آں حضرت ہرگز حملہ آور نہ شد، وعزم راسخ چناں معمول گشتہ کہ فَاِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ، وظیفہ ساختہ،

تعلیمِ جدیدہ: مادرِ حضرت بدا اشرفیت کہ رابعہ عصر بودہ نگاہِ او پسر خویش را باندازِ عالمی مبلّغِ

اسلام نظارہ می کرد، برائے داخلہ در مدرسہ انگلیزیہ اشارہ فرمود، و بہ وجہ اشارۂ مادرِ محترمہ روئے بہ تعلیمِ جدیدہ نہاد، بہ کرمِ ایزد تعالیٰ در جماعت بہ شانِ امتیازِ فوقیت حاصل کرد، تا اینکہ در سنہ ۱۹۵۶ء میلادی بہ اقسامِ اعلیٰ ثانویہ عامہ تکمیل کرد، پس در کلیۂ جناح و کلیۂ سائنس۔ ڈی۔ جے و پری میڈیکل کلیہ و دو میڈیکل کلیہ بہ ترتیب ترقی در علم می فرمود، و آنجا عمل تبلیغ ہرگز فراموش نہ کرد، باوجودیکہ در دیارِ مغرب (برطانیہ) تعلیم طلباء و طالبات مخلوط است، استقامت را ترک نہ کرد و شعار اسلام را با احسن وجوہ سرانجام می داد، و روئے خویش را بہ سنّتِ رسولِ کریم علیہ التحیۃ والتسلیم مزین فرمودہ، ہم مکتب و ہم کلیۂ طلباً و طالبات و اساتذہ چوں انہماک و محبّتِ دین را دیدہ بغایت متاثر شدند، و از پابندیٔ اصول و قواعد رعایت می کردند، و بحیثیتِ انسانِ مقدس تسلیم کردند، باین جہت کہ موصوف از اولادِ رسولِ خدا صلی اللہ علیہ وسلم است، و برائے اہلِ بیت رسول صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم در قرآن مجید، آمدہ است "اِنَّمَا یُرِیۡدُ اللّٰہُ لِیُذۡہِبَ عَنۡکُمُ الرِّجۡسَ اَہۡلَ الۡبَیۡتِ وَ یُطَہِّرَکُمۡ تَطۡہِیۡرًا"،

دریں حالات و ماحول، موصوف را بہ کرمِ خداوندی از ہمہ الائش دنیوی محفوظ شدہ، کہ اخلاص و اخلاقِ ممدوح ایمان را گرویدۂ خود کرد، و دریں اوقات اوراد و وظائف را ترک نہ نمود، بہ استقامت داشت، و در وقت ابتلاء و آزمائش پدر حضرت "بلا توقف رہنمائی و دستگیری فرمود بہ وجودیکہ از رفتگاں بود، چناں معلوم شد کہ شعر اقبال در حق شان است: ؎

خیرہ نہ کر سکا مجھے جلوۂ دانشِ فرنگ
سُرمہ ہے میری آنکھ کا خاکِ مدینہ و نجف

یعنی جلوہ ہائے حسن و دانش افرنجی در من نتواں اثر کرد ند کہ سرمۂ چشمِ من "خاکِ مدینہ و نجف است"

بیعت و خلافت

پروفیسر ڈاکٹر بشیر احمد صدیقی سابق صدر شعبۂ علوم اسلامیہ جامعہ پنجاب لاہور (پنجاب یونیورسٹی) در تقدیم لطائف اشرف" نوشتہ بود "از فیضانِ صحبت و برکتِ پدرش در طفولیت بر طبعش زہد و تصوف غالب بود، لیکن آں تصوف نبود کہ بکیفیت سکر انسان را بے خود و بے خبر کرد، و تصوفِ او مبنی بر صحو بود کہ در سفر و حضر بر پابندیِ شریعت مقیم ماندہ و احکامِ شرعیہ ہرگز ترک نہ کنند،

بہ امتثال امر پدر خویش موصوف کچھوچھہ شریف رفتہ و از سعادت بیعت بدست حضرت شاہ محی الدین اشرف اشرفی جیلانی معروف بہ اچھے میاں، مشرف گشت، چوں مرشد ارشد بیعت فرمود، دیدہ کہ جوہر قابل است، دریں ساعت بہ خلافت سرفراز کرد، نیز موصوف تربیت یافتہ نگاہِ کرم مخدوم سلطان سیّد اشرف جہانگیر سمنانی

باشد کہ در مراقبہ بہ زیارتش مشرف کردہ دعائے سیفی را تلقین فرمود، کہ ایں دعا در معمولات زلیست شامل کرد، و دوازدہ سال برائے چلہ کشیٔ دعائے سیفی صرف فرمود، و برکاتِ بیکراں حاصل شدند کہ اظہار آنہا در الفاظ ممکن نیست،

ازدوجی زندگی

بدر اشرفیت دکتر موصوف دام ظلہٗ در عہد قیام "لندن" برائے تعلیم، اطلاع یافت کہ انتظامِ نکاح شما مکمل شدہ چوں عمرش بست و دو سال بود و سال ۱۹۶۰ء میلادی بودہ، در اطلاع نامہ بایں طور رقم شدہ، کہ سید مختار اشرف سجادہ نشیں خانقاہِ معلّٰی اشرفیہ کچھوچھہ شریف، و سید طاہر اشرف باہم فیصلہ متفقہ کردند کہ نکاح شما بہ دختر خواہر سید مختار اشرف خواہند کرد،

در ایام ہمیں اسبوع پدرش مرض مرگ شدید حملہ کرد کہ آنجناب بہ عجلت از لندن کراچی رسید، و در خدمت سید محمد طاہر اشرف رحمۃ اللہ تعالیٰ حاضر شد، دریں ایام خدمت، شبے در آخر شب نزد پدرِ خویش بودہ کہ از بالین خود، ہمیانیٔ دولت برآمد کردہ پیش پسرِ خویش کرد، پسر ہمیانی را بوسہ داد و در خدمت آنجناب باز کردہ و گفتہ کہ ایں دولت آخرش ختم خواہد شد، مرا بہ دعائے خاص نوازید، یقین دارم کہ ایں دولتِ روحانیت زنہار ختم نخواہد شد، چوں ایں کلمات بشنید، سید محمد طاہر اشرف جیلانی بہ توجہ خاص جانب دکتر محمد مظاہر اشرف دید و بہ اشارۂ پنج کتب عملیات و وظائف عطا فرمود، و بر سینۂ بے کینۂ او دستِ اقدس نہادہ، و وظیفۂ خاص خواندہ دم کرد و دستہائے خویش بہ گردنِ او حمائل کرد، زاری فرمود، ایں روزِ پنج شنبہ بود، پس دریں شب ہفدہ جمادی الاولیٰ شمسِ طریقت غروب شد،

درحقیقت ہمہ دولت روحانی و جسمانی، صوری و معنوی، کہ در ملکیتِ دکتر محمد مظاہر اشرف است؛ جملہ ثمرِ ادعیۂ مستجابۂ سید محمد طاہر اشرف جیلانی ہست، کہ او در طریقت و معرفت حظِّ وافر داشت بلکہ در مسلکِ روحانیت دُرِّ یکتا باشند، نیز بہ سرمایہ داریٔ علوم و فنونِ دین و دنیا، مال و متاع در فقر بسیار غیور واقع شدہ بود نیز با وجودیکہ زندگانی بہ طریقۂ شاہانہ می گذارند در زہد و تقویٰ سرِ موکوتاہی روا نمی دارند کہ اتقا و پرہیزگاری بہ آں نازاں ہست،

الغرض بعد از وصالِ پدر خویش، بہ رشتۂ زوجیت منسلک شد بحمدہٖ تعالیٰ دکتر صاحب موصوف را دو پسر و سہ دختر ہستند کہ ہمہ بر امور شریعت دستگاہ دارند نام پسرانِ دکتر صاحب ایں است،

۱- صاحبزادہ محمد اوحد الدین سید اشرف اشرفی جیلانی زید عمرہٗ علمہٗ و مجدہٗ

۲- صاحبزادہ سید محی الدین محمد اشرف اشرفی جیلانی زید عمرہٗ علمہٗ و مجدہٗ

زیارتِ حرمین شریفین

بخت ہمایوں وستارۂ بلندیٔ دکتر صاحب دامت برکاتہم دیدنی است کہ بست بار حج کعبہ و پنجاہ وہشت بار سعادت عمرہ یافتہ بدیں جہت ہفتاد وہشت بار، دربارگاہ عرش پناہ مکین گنبد خضرا، رحمۃ للعالمین، سیّد الانبیاء والمرسلین، محبوب ربّ العالمین حاضر شدن دولتِ لازوال نصیب یافتہ شد، وہنوز سیر نہ شد وہمیں سبب می گویند ؎

خدایا ایں کرم بارِ دگر کُن!

تبلیغی سیاحت

دکتر سیّد محمد مظاہر اشرف دامت برکاتہم دراں خاندان متولد شدہ کہ مقصدِ حیدِ ایشاں تبلیغ واشاعت اسلام وسنّت وحبّ خیر الانام علیہ الصلوٰۃ والسّلام در قلوب امت محمدیہ راسخ کردن است، برائے ایں مقصد در ممالک اسلامیہ وغیر اسلامیہ سفر ہا می فرمودند، ودر ہر جا بہ عمل وکردار واقوال، افعال خویش مردماں را برائے مسلک حق اہل سنّت وجماعت وبر ترویج وترقیٔ او آمادہ می کند، بہ تعداد کثیر غیر مسلم بہ طریق حکیمانہ حضرت متأثر شدند وحلقہ بہ گوش اسلام شدند، نامہائے آں ممالک کہ در آں جانب سفر کردہ رفت وتبلیغ اسلام نمودہ شد، در ماہنامہ "آستانہ" کراچی از سال ۱۹۹۲ء تا ۱۹۹۸ء تواند دیدکہ بعنوان "کراچی تا لندن ولندن تا ادوم" ذکردہ بود وہمہ اسفار رالغایت دلآویز روئیداد بتدریج شائع می باشد

نامہائے ممالک وشہرہائے معروفہ

حجازِ مقدس، مکہ مکرّمہ، مدینہ طیبہ، عراق، بغداد شریف، کربلائے معلّٰی، نجف اشرف، بصرہ، ترکی، استنبول، ایران، شارجہ، دوبئی، متحدہ عرب امارات، برطانیہ، فرانس، امریکہ، کینیڈا، جرمنی، آسٹریلیا، ملائیشیا، انڈیا وغیرہ۔

حضرت موصوف می فرمایند مرا سکونے کہ در مدینہ طیبہ ومکہ مکرّمہ میسّر شد، لذتش بروئے زمین از ہیچ جا نتواں یافتم، طاقت شاں روحانی مسلمہ ہست، بہمیں طور در پاک وہند وعلاوہ ازیں بسیار مریدین، معتقدین، متوسلین، موجود اند، بوقت کہ حالات دگرگون شدند در مراقبہ مستغرق گشتہ از پدرِ خود راہنمائی یافت وہدایاتِ شاں عمل فرمود، چناں ہر مشکل آسان گشتہ شد ودر بعض اوقات پدرِ شاں بہ تصرّفِ روحانی مشکلات را آسان تر می کند ودکتر صاحب موصوف بطورِ تحدیث نعمت گفت: ؎

جہاں کہیں میرے قدموں میں لغزشیں آئیں
تیرے نثار، وہیں آسرا دیا تو نے مجھے

یعنی ہر جا کہ قدمِ من لغزید تو ناصرِ من شدی تا من از دل وجان نثارِ تو شدم،

شعر گوئی

کیفیاتِ قلبی را بہ صورت نظم موزوں کردن، کلام کہ در نثر ممکن نہ بود بہ الفاظ صدہا نواد دو مصرع بہ طریق موثر بیان نمودن، شکل پراگندۂ حروف و کلمات را حسن و جمال عطا کرن شعر گویند، و گفتن شعر ہر کسے را مجالے نیست، گرچہ در علوم و فنون بحرِ بے کنار باشد، ایں عطائے ربانی ہست،
ممدوحِ من محترم المقام حضرت پیر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی مدظلہ خوگرِ شاعریٔ مقدس است در حمد و نعت، قصائد و مناقب، غزلیات وغیرہا، اصنافِ سخن طبع آزمائی می فرمودند، ازاں وقتیکہ تا بہ اختیار ثانویہ عامہ نہ رسید یعنی از آغازِ تعلیم طبیعتش جانبِ شعر گفتن مائل بودہ شد، در انگلستان جانبِ غزلیاتِ اصلاحی توجہ کرد، در عربی، فارسی، اردو، ہندی و انگلش اشعار می سرود، ہنوز فقط نعت سید السادات مفخر موجودات، رحمۃ للعالمین جناب رسالت مآب صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم سرودن وظیفۂ خویش فرمودہ، البتہ گاہے گاہے در شانِ اولیاء مناقب می سراید و کلام حضرت "در مجلہ آستانہ" کراچی اشاعت می پذیرد، نیز در صراط الطالبین فی طریق الحق والدین، کہ کتابے در تصوف و معرفت عظیم است سہ نعتِ حبیبِ کریم علیہ التحیۃ والتسلیم درج اند

تصانیف

حضرت دکتر صاحب موصوف کتابہائے بسیار تصنیف فرمودہ وازیں ہا ● لطائف اشرف وغوث العالم، کہ مشتمل بر حیات مقدسہ حضرت مخدوم سلطان سید اشرف جہانگیر سمنانی قدس سرہ العزیز،

● "محبوب ربانی" بر سوانح مقدسہ حضرت شیخ المشائخ حضرت شاہ ابو احمد علی حسین اشرفی میاں علیہ الرحمۃ والرضوان

● "حیات محدث اعظم ہند علیہ الرحمۃ ● "قطب ربانی" مشتمل بر کارہائے جلیلہ و حیاتِ جمیلہ حضرت شاہ طاہر اشرف جیلانی رحمۃ اللہ تعالیٰ،

● مسائل رمضان المبارک و عید الفطر،

● "صراط الطالبین فی طریق الحق والدین" کتابے عظیم کہ در عہد حاضر مثلے ندارد، مشتمل بر مسائل شریعت و طریقت و جامع در تصوف است،

● حجۃ الذاکرین (فارسی) تصنیف حضرت مخدوم سلطان سید محمد اشرف جہانگیر سمنانی علیہ الرحمۃ است

○ (ترجمہ اردو) حضرت دکتر صاحب موصوف دامت برکاتہم،

● "بیسک اسٹڈیز آف اسلام" (انگلش) مشتمل بر عقائد و مسائل دینِ اسلام بہ طریقۂ سہل و جدیدہ کہ مسلم و غیر مسلم یکساں مستفید تواں می شوند،

معالج روحانی و جسمانی

خوش آں عالمے کہ مظہر اوصاف مصطفائی باشد و محبوب خدا صلی اللہ تعالیٰ علیہ وسلم بالتحقیق طبیبِ روحانی و جسمانی اند، بایں جہت ممدوحِ ما

لاریب مظہرِ مصطفائی ہست، دکتر صاحب موصوف نیز عالم کتاب وطبیب حاذق است کہ مع علوم وفنون مرّجہ درطبّ روحانی، طبّ نبوی، طب یونانی وبرطبِ جدید (میڈیکل) چناں کمال یافت کہ معالج روحانی وجسمانی، مشہور گشت، چنانچہ درطبّ یونانی طبیبِ حاذق معروف شد ہمیں طور درطریقہ جدیدہ (میڈیکل) بسیار امراض را ماہر کامل (اسپیشلسٹ) ہست،

ایں سعادت بزورِ بازو نیست ——— تانہ بخشد خدائے بخشندہ

عجب ایں است کہ در وضع ولباس، خصائل وشمائل صوفی ہستند، درامورِ تجارت باوجودیکہ خیلے مصروف ہستند براوراد ووظائف وبرہمہ معمولاتِ روحانی بہ استقامت پابندی نمودند، ایں ہمہ فیضان حضرت مخدوم سلطان اشرف جہانگیر سمنانی رضی اللہ عنہ ہست، کہ قوتِ روحانیت او درہمہ احوال واوقات ممّد ومعاونِ موصوف ہست،

معاونتِ مدارسِ اسلامیہ

محترم دکتر صاحب موصوف کریم ابن کریم معروف است کہ بسیار مدارس اسلامیہ درپاک وہند را بہ مال ودولتِ خویش معاونت فرمودن مرغوب تر، دارند، واشاعت وترویج مسلک حق اہلسنّت وجماعت ناقابلِ فراموش خدمات انجامیدند کہ وبریں خدمات صلہ وستائش خویش روانہ دارند ونیز ایّام اکابر واسلاف کرام را انعقاد کردن باعثِ فخر شمارد،

خصوصًا اعراس سادات اشرفیہ را انعقاد کارشاں اہمیّت تاریخی اختیار می کرد، وتشریف آوریٔ اکابرِ اسلام در پاکستان، محافلِ استقبالیہ درفنا دیق کبیرہ منعقد می کند واز میزبانی صدہا طالبان بہ اندازِ شاہانہ دل وجان را تسکین می بخشد،

القصّہ: بہ اعتبار ہمہ درخدمت اسلام پیہم مصروف ہست، وبسیار مساجد ومدارس از جیب خاص تعمیر فرمودہ، نیز دراشرفی ٹاؤن "رائے ونڈ روڈ" لاہور عظیم الشان دینی مدرسہ وسیع وکشادہ جامع مسجد را بہ کرورہا روپیہ صرف فرمودہ وخانقاہِ اشرفیہ ہم عمارت مکمّل کرد،

غربا پروری

از ہمہ نازک ترمرحلہ ومسئلہ امور خادمین وغربا است، فرائض خانگی بطریق احسن انجامیدن بہ اہل خانہ واطفال بہ شفقت ومحبتِ قلبی روا داشتن، وقلوبِ خدام راخوش کردن واز بے توجہی ایشاں از کار درگزر کردن، ایں امورکہ بریناں سوائے صبر واستقامت مجلائے نیست وچوں ماتجسّس کنیم ازیں امور دکتر صاحب موصوف از امرائے دیگر منفرد وممتاز می یابیم واز عمل درگذر کردن ہمہ افراد خانہ وخدّام وملازمین ودیگر معتقدین ومریدین ومتوسلین گرویدۂ شاں باشند کہ چوں برائے تبلیغ

بیرون ملک می روند حالت خدام و دیگراں قابل دیدن باشد، کہ ایں قدر اند کہ جدائی بر داشت کردن خیلے مشکل محسوس کنند، ولبوقت باز آمدن عید ایشان باشد، معلوم شد کہ ہمہ وقت ارشاد سیّد عالم صلی اللّٰہ علیہ وسلم "مَنۡ لَّمۡ یَرۡحَمۡ صَغِیۡرَنَا وَلَمۡ یُوَقِّرۡ کَبِیۡرَنَا فَلَیۡسَ مِنَّا" پیش نظر دارند نیز علماء و مشائخ و طلبائے دین متین را بسیار قدر دان باشند، و از اعزاز و تکریم ایشاں چندیں عار محسوس نہ کنند، مزید احوال و آثار و داستان حیات حضرت پیر سید الحاج الحافظ دکتر محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی و ہم امور و اعمال سلسلہ عالیہ اشرفیہ در کتاب لطائف اشرفیہ و "صراط الطالبین فی طریق الحق والدّین" مطالعہ تواں باید کنید،

دعا کنیم کہ سایۂ عاطفت و رأفت حضرت موصوف و ممدوح بر سائر بندگان قائم و دائم شود،

ع: ایں دعا از من و جملہ جہاں آمین باد !

آمین ثم آمین بجاہِ طٰہٰ و یٰسٓ صلی اللّٰہ تعالیٰ علیہ و علیٰ آلہٖ وصحبہٖ وبارک وسلّم،

طالبِ دعا :

محمّد منشا تابش اشرفی قصوری

مدرّس جامعہ نظامیہ رضویہ لاہور :

خطیب جامع مسجد ظفریہ مریدکے : پاکستان

۱۸ رجب المرجب ۱۴۱۹ھ ○ ۸ نومبر ۱۹۹۸ء بروز اتوار

فہرست

مضامین لطائف اشرفی

الا ان اولیاء الله لا خوف علیهم ولا هم یحزنون

الحمد لله ملکت الکونین مسند الثقلین غوث الاعظم سید تاج بنی آدم

بتجویز ثانی سلطان سید اشرف جهانگیر سمنانی النوربخشی النوری قدس سره موسوم به

حاجی عبد الرزاق ... العین ابن حسن

فی بیان طوائف صوفی

اشرفی محمد علی حسین خادم سجاده اشرف السمنانی

حسب فرمائش ... اولاد حضرت غوث الثقلین محمد اشرف حسین صاحب اشرفی و حضرت حاجی محمد علی حسین صاحب

خلیفه و سجاده حضرت حاجی شاه سعادت علی صاحب ... دهلوی ...

در مطبع نصرت المطابع دهلی طبع شد

بسم الله الرحمن الرحیم

الحمد لله الذی شرّف العارفین بتشریف العرفان والایقان وعرّف الموحدین بان لا موجود غیره فی عالم الغیب والامکان وایدهم باشرف حکایات الصالحین من البیان وشیّد نصّاره بالتجلیات من الکشف والعیان والصلوٰة علی من وضع ذکر التصوف علی اطباق قلوب الانسان وجواهر التعرف فی حذق اهل الاحسان وآله واصحابه ببذل الکسل عن الاقران

اما بعد میگوید احقر الانام راجی من المجیب یعنی نظام حاجی غریب الیمنی ثبته الله علی منهج الصدق والسداد فی العمل والقول والاعتقاد که در عنفوان جوانی وریعان زندگانی هنگام غرور وایام شرد وغلبات هوائی وترجیحات رایائی وهموم وساوس نفسانی هجوم مواجب شیطانی بود که قائد هدایت ازلی وسائق عنایت لم یزلی بموجب کریمه وَاَنَّ الفَضلَ بِیَدِ اللهِ یُؤتِیهِ مَن یَشَاءُ داعیه طلب وخواهش ادب دریافت صحبت اولیاء الله واتباع مجالست اصحاب خانقاه ونزاع ملازمت ارباب انتباه در ضمیر این فقیر وسمیر این حقیر متمکن گردانید بمقتضاء کریمه اِنَّ المُلُوکَ اِذَا دَخَلُوا قَریَةً اَفسَدُوهَا وَجَعَلُوا اَعِزَّةَ اَهلِهَا اَذِلَّةً سلطان محبت حقیقی وجهابنان خلعت تحقیقی بر تخت دل مستولی شده مجموع اهویه باطله وابنیه رازله از صحیفه دل واز خطه آب وگل محو گردانیده وملهم عالم غیب وفائض اسرار لاریب بر ورق خاطر این ضعیف وطبق ضمیر این نحیف بقلم ارشاد بحروف انقیاد این نقوش میکشید ونسیم جذبه از روضه قدس می وزید که نیل این سعادت عظمیٰ ودریافت این درجه علیا که نهایت متمنای اذکیا وغایت مراد

اولیاست بی اقتدار و تسلیم تصرفات کامل مکمل و پی اقتضاء و تعلیم تعریفات عالم عامل
ممکن نیست ع مظهر حق و مظهر تحقیق ٭ بر خلائق ولیش رحیم و شفیق ٭ هر که با او
نشست شاهی شد ٭ و انکش آمد بدست ماهی شد ٭ بر قضیهٔ من طلب شیئاً
وجدّ وجد بلمعان یهدی الله لنوره من یشاء بتاریخ هفصد و پنجاه در بقعهٔ شریفه صانها
الله تعالی عن آفات الزمان والحدثان چهرهٔ اخلاص بر آستان عالی و جبههٔ اختصار بر
درِ ایوان متعالی و سر ارادت بر قدم متابعت آن سیّاح بیدار طریقت و سبّاح دریای
حقیقت غوّاص عمّان حقائق الهی و خواص سلطان دقائق نامتناهی مجمع
ارباب شوق و عرفان مرجع اصحاب ذوق و وجدان صدر مسند ارشاد و هدایت جامع
نعوت و خصائص ولایت الّذی من اقتدی به فقد اهتدی و من خالف فقد زلّ و
اغوی متابعوه سالکون و مخالفوه هالکون و هو الواقف فی مقام القطبیة و المتمکن فی مرام الغوثیة
صدر بارگاه کرامت و ولایت مقتدای کنتم خیر امة اخرجت للناس و جمهور شفاء الصدور
مظهر صفات ربّانی مورد الطاف سبحانی انسان عین عیون المحققین وارث علوم الانبیا
و المرسلین سیدی و سندی و قدوتی الی الله مهبط البرکات العرشیة و مطرح الاشعات
القدسیة و ما بر حشو ذاته المقدسة عرشاً مجیداً و مقراً حمیداً حضرت قطب الاقطاب خیار
ابرار و اوتاد آب مصباح مشکوٰت انوار مفتاح خزائن اسرار سیمرغ باغ قطع علائق
شهباز هوای فضای حقائق گوهر شاهوار بحار علم و شرف گنجور کنوز من عرف نفسه
فقد عرف ربه یا من ترنمت بلابل الارواح فی اقفاص الاشباح علی ورد جماله و تنورت
ساحة رواق الاکوان من اشعة لمعات کماله الّذی ما انعقد مثله درّ فی صدف
بحر الوجود و ما استخرج شبهه جوهر من معدن الاعیان الثابتة فی اطباق عالم الشهود

قطعه
آنکه ز اشراف زمان در جهان ٭ مطلع انوار قدم اشرف است
ذات شریفی که بتعریف خویش ٭ از همه عرفای زمن اعرف است

مقتدای الانام شیخ الاسلام حافظ اوضاع الشریعت جامع انواع الطریقت مقیم
سرادقات الجلال مهبط تجلیات الجمال ٭

مثنوی

در ولایت بمسند شاهی ۔ بر نشسته ز روی آگاهی
نه ز روی جنسی لش رنجه ۔ نه ز قول کسی قوی پنجه
گفت جانش بصبر تو بی ۔ سخت را شست زد لخوبی
زکسی را گرفت بر کارش ۔ نه شکن در فنون گفتارش
گشت باز از کتاب و از سنت ۔ طالبان را بسعی همیت
وقتش آن تیر زبان راند ۔ که خدا خواهد و خدا داند
بر تو هر مشکلی که گیر و عقده ۔ کند ش بر تو کشف در دم نقد
روح در عرش و جسم در زندان ۔ چهره او کشاده لب خندان
شهر شهرها بپاک روی ۔ بازو او بشرع و عقل قوی
تارک مملکت جهانبانی ۔ صاحب شوکت خدادانی
در سلوک از مراتب اولی ۔ قاب قوسین یافته او ادنی
گرد آفاق پر ز لمعه نور ۔ حاضر غائبش ز نور حضور
در ضمیر ش که ذات مشهود است ۔ هر چه معدوم بود موجود است
از کمال متابع نبوی ۔ مظهر واردات مصطفوی
در جنابش که کعبه علیاست ۔ همه را سر بر آستان صفاست

سیدنا مولانا شفاء صدور و ناد طبیب قلوبنا مقتدائے اولیاء کبیر پیشوائے اصفیاء کبیر
حضرت قدوة الکبرا امیر سید اشرف جہانگیر سمنانی متع اللہ تعالے جمیع الطالبین
المسترشدین بذات شریفه و صفات لطیفه الی یوم الدین سودم و نهادم بدیده
دا بده بعید قریب سی سال در طریق قویم و سبیل مستقیم آنحضرت در بلازمت
معتکفان آستانه ارادت و ملازمان جناب مودت هم کاسه سگان او می بودم
و خوشه چینی خرمن سعادت او میکردم بقدر قابلیت و استعداد معارف تازه
و عوارف بی اندازه بعد از سلوک سلسله تربیت و تصفیه وجه خاص عنقریب الایام
اکتساب کرده و آثار ولایت و انوار عنایت بحیاب بمشاهده نموده و از تاثیر صحبت آفتاب
هدایت و ماهتاب ورایت دل را ارتباطی و سینه را انشاطی حاصل می آمد آثار جذبات
الٰهی و تصرفات نامتناهی در باطن خود مشاهده میکرد و بقدر جذب دل از تعلقات
صوری و مرادات معنوی و مشتهیات دنی و مالوفات دنیوی جدا میشد مشاهده
لمعان انوار درخشان اسرار در جبین آن بزرگوار دیدم مورث ترقی در مدارج قرب
میگشت و معارج حضور عبور میکرد مثنوی

در افشان گنج هر ز بحر الهی ۔ بر آمد از لب یای شاهی
ز نور او گرفته ذره خورشید ۔ ز ملکش انکی ز بهر جمشید
سراسر عالم از نور ولایت ۔ منور کرده از لطف عنایت

چگویم وصف از کشف کراماتش / که آمد حل مشکل در مقامات
همه راه اکابر را چو صعلوک / باقدام تعشق کرده مسلوک

حقائق را بسی اظهار کرده / دقائق هم هزار ایثار کرده
عوارف از معارف هرچه بوده / همه اصحاب را ظاهر نموده

جواد دیگر بجلوه در کشیده / عروس معنوی را رو نمیده
درخشان گوهر از دریای توحید / درفشان جوهر از خضرا تفرید

ز لالای دریا حقائق / خود الائی خضر ارد دقائق
وجودش نقطه پرکار مقصود / نمودش زبدهٔ اسرار معبود

نمایان در یقید نور مطلق / چو در آئینه صافی وجه الحق
مدام از مشرب عرفان کشیده / کلام از مذهب جهان شنیده

دریده پردهٔ زنگار گون را / بدیده روی بیچون و چگون را
رحیق از ساغر اسرار خورده / سبق از مردم ابرار برده

گرفت از پرتو نور الهی / ز نورش کشف از مه تا بماهی
برفرعونیانی ساحری سیر / ید بیضا نموده اندرین دیر

بعلم و کشف سفرق را اکار / چو نور صبح بین الحق و باطل
درین دکان خنجش صراب (؟) / باسم اشرفی زد سکهٔ ساز

از آن سکه روا نسبت از کرامت / درین بازار تا قائم قیامت
همه اصحاب را زین سکه نفی / چه می باید که میخوانند اشرفی

و درا ثنا این دولت عظیم و نعمت کریم ملهم عالم غیب ملقن اسرار ریب ضمیر دل و سمیر آب و گل را تقاضا کرد که بعضی
از انفاس نفیسه و الفاظ متبرکه رشمه از لطائف معارف و ظرائف دکوا شف احوال مقامات شریفه و
انزال کرامات عجیبه حضرت قدوة الکبرا که از مبدأ تا منتهاء اصدار یافته و برخی معارف و حقائق که از
مشائخ روزگار و اکابر دیار در سفر و حضر تحت قبه دوار بحصول ایشان پیوسته در طبق بیان نهاده
عیان باید کرد و بعضی خوارق که در مواجه معاندان روزگار و مقابله حاسدان اعصار از ایشان حکا
آمده بتخصیص وقایعی که میان حضرت شیخ حاجی چراغ هند و حضرت قدوة الکبرا گذشته برای اظهار
این اسم ایمائی از حضرت ایشان شده بود خارق عادات سنیه و صدور واقعات مرضیه ایشان اگرچه
بیرون از تعدد و تحصی و اکبر من ان تظن و تقضی است و لیکن آنچه قابل ضبط ذهن و حامل
فکر این ممتحن بود در قید کتابت آورده بنور اطلاع انظار مخدومی و بحضور استماع احضار معصومی
گذرانیده و از اول تا آخر بود قالب معد بی گردانیده بلکه اکثر عین الفاظ شریفه و اقوال صریحه ایشان
با مضمون مقوله بنوک قلم رسانیده مگر بعضی ماجرای که در هنگام خطاب مستطاب یاایتها النفس
المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة و آوان پرواز شهباز اوج هدی بود حضرت صمدی کلماتی چند
که حین تفویض مقام و جلوس بر سجادهٔ عظام بنسبت حضرت قدوة ابرار منظر انظار شگرفی و مظهر
اسرار اشرفی جامع مکارم اخلاق و مهبط انوار مشتمل علی الاطلاق حضرت سید عبد الرزاق و خلفاء نسبه

اعراق فرمودند مجال نشد و شمهٔ بیان سیرت و روش مرضیه و احدازمقامات و خوارق
عادات حضرت مخدوم زاده زادهٔ الله تعالی مااعطاه و طوارق و واردات صاحب
سجاده که بعد از رحلت حضرت قدوة الکبرا صادر شده در ذیل این لطائف شریفه
ظرائف لطیفه در آوردم تا از نسیمات ریاض ولایت و نفحات حدائق عنایت
ایشان بوی بمشام جان طالبان صادق و مخلصان واثق برسد پس چنان باشد
که گویا بشرف مجلس حضرت قدوة الکبرا یافته باشند و سخنی از ایشان شنیده بر قضیهٔ
عِنْدَ ذِکْرِ الصّٰلِحِیْنَ تَنْزِلُ الرَّحْمَۃ در ذکر اولیا امید حصول فیض الهی امل وصول فضل
نامتناهی باشد و باستماع سخنان و حکایت و احوال و باطلاع بیان معاملات و اقوال
آن بزرگوار دین و یگانهٔ روی زمین اسماع معتقدان و مریدان خوش گردد و دل و
جان طالبان را استراحتی باشد در بیان احفاد و اولاد و خلفا و بلاد حضرة قدوة الکبرا
سالهای فراوان بماند و عارف طالب صادق را بر سبیل تذکره و استرشاد از مطالعهٔ
آن نفعی تمام بود و موروث ازدیاد یقین و موجب استعداد اعتقاد و سبب نیاز بایشان گردد
بدان واسطه این بیچارهٔ سرگردان را بدعا صالح مزد دهنده بود که ببرکات آن کلمات
از ظلمات خودی خلاص یابد و منتهای همت دل بشتابد وَهُوَ الْوُصُوْلُ اِلٰی لِقَاءِ اللّٰهِ وَ
الْاِسْتِهْلَاکُ فِیْ شُهُوْدِ جَمَالِهٖ وَجَلَالِهٖ چون این مجموعهٔ عجیبه و منتخبهٔ غریبه جامع بود و معارف آن بحر عارف
و حامل کواشف آن دریای خوارف و مشتمل بمقامات اشرفی و محتمل بحکایات سنگی موسوم
به لطائف اشرفی فی بیان طوائف صوفی افتاد بالنبی و آله الامجاد دیگر و تم بالخیر
ابتدا بمقدمه و انتها بخاتمه و هشت لطائف بنیاد نهاد

مقدمه در بیان فوائد علم و استماع کلمات مشائخ و شرائط آداب و اطلاع آن

لطیفهٔ اول - در بیان توحید و مراتب او لطیفهٔ دوم در بیان معرفت ولایت
و ولی و اقسام او لطیفهٔ سوم در بیان معرفت عارف و متعرف و جاهل لطیفهٔ
چهارم در بیان معرفت صوفی و متصوف و ملامتی و فقیر و اصناف این طائفه
و ذکر ارباب ولایت از غوث و امامان و اوتاد و ابرار و ابدال و اخیار و شرح حال مکتوم

وکیفیت اطلاق اسم تصوف و صوفی بدین طائفه لطیفهٔ پنجم در بیان فرق معجزه و کرامات و استدراج و دلایل اثبات کرامت و ذکر معراج رسول علیه السلام لطیفهٔ ششم در بیان اہلیت شیخی و شرائط اقتدا و آداب مرشد و مسترشد که مجمع اربعین اکابر است و مسئله توحید مطلب لطیفهٔ ہفتم در بیان اصطلاحات تصوف لطیفه ہشتم در بیان حقیقت معرفت راه سلوک و سلسلهٔ تربیت و وجه خاص و حجب ظلمانی و نورانی و انواع تجلیات و تلبیس ابلیس لطیفهٔ نہم در بیان شرائط تلقین اذکار مختلفه موضوعه مشائخ و فضل ذکر جلی بر خفی لطیفه دہم در بیان شرائط تفکر و مراقبه و جمع و تفرقه لطیفه یازدہم در بیان مشاہده و وصول و رویة صوفیه و مومنان و یقین لطیفه دوازدہم در بیان انواع لباس مشائخ از صوف و خرقه و امثال آن و معانی ہر یک و شرائط ارادت مرید و مراد و ذکر مقراض و طاقیه لطیفه سیزدہم در بیان حلق و قصر لطیفه چہاردہم در بیان مبدء خانوادهٔ مشائخ که در اصل سلف چہارده بودند و ذکر او لیسیان لطیفه پانزدہم در بیان سلسله حضرت قدوة الکبرا و سلسلهٔ حضرت نور العین و سلسلهٔ بعضی مشائخ سلف و خلف و اسامی خلفا کمل ایشان و تواریخ وفات و فائده اعراس پیران و تحصیل فضائل از اکابر متعدده لطیفهٔ شانزدہم در بیان معانی کلمات مشائخ از شطحیات و امثال آن لطیفه ہفدہم در بیان آداب صحبت و زیارت مشائخ و قبور ایشان و کیفیت وضع جبهه بین یدی الشیوخ لطیفه ہژدہم در بیان معانی زلف و خال و امثال آن لطیفه نوزدہم در بیان معانی ابیات متفرقه در محملات متصوفه که از افاضل مختلفه صادر شده آمد لطیفه بستم در بیان سماع و استماع مزامیر لطیفه بست و یکم در بیان مسئله اختیار و قضا و قدر و بیان خیر و شر و بعضے عقائد صوفیه لطیفهٔ بست و دوم در بیان ترک و رنگ سلطنت و اعراض از سریر مملکت و سیر و تفرج و سفر و التقای بعضے مشائخ عصر در راه بتخصیص بحضرت مخدوم جہانیان و اتیان بجنازه حضرت شیخ شرف الدین یحیی منیری و رسیدن بحضرت شیخ علاؤ الدین و وصول بمقصد

مجموعه

وسلم لطیفهٔ چهل و هشتم در بیان امر معروف و نهی منکر و ذکر بعضی شرب مختلفه فیه لطیفهٔ چهل و نهم
در بیان معرفت امانت و بیان تولا و تبرا و ترک علائق و عوائق لطیفهٔ پنجاهم در بیان معرفت
نفس و روح و قلب و سر و قبض ارواح و نمودار ملائکت اثنا عشر لطیفهٔ پنجاه و یکم در ذکر
علم و عمل و بیان زنبیل گردانیدن لطیفهٔ پنجاه و دوم در بیان نسب حضرت رسالت
پناه صلی الله علیه وسلم و جزوی سیر نبوی علیه السلام و شرح نسب سادات از احفاد و اولاد کرام که از کتب
نسابان انتخاب فتاد لطیفهٔ پنجاه و سوم در ذکر خلفاء راشدین و بعضی صحابه و تابعین و
ائمهٔ اثنا عشر لطیفهٔ پنجاه و چهارم در ذکر بعضی شعراء که از مشرب صافی صوفیه و طائفهٔ علیه بهره
داشتند لطیفهٔ پنجاه و پنجم در صدور بعضی خوارق از حضرت قدوة الکبرا بنسبت بعضی مردم
لطیفهٔ پنجاه و ششم در بیان تفویض مقام و حوالهٔ ولایت اسلام بنسبت مقتدای
آفاق حضرت سید حاجی عبد الرزاق و ذکر قبولیت تشرف فرزندی لطیفهٔ پنجاه و
هفتم در بیان نزول رایات اشرفی و علامات منکرفی در خطهٔ اوده و بقصبهٔ جائس و
قصبهٔ رودولی و نواحی اوده و صدور خوارق بنسبت اهالی این دیار و سبب اعتقاد مند
عالی عنفوان و حضرت قاضی رفیع الدین و حضرت شیخ شمس الدین صدیقی اودهی
لطیفهٔ پنجاه و هشتم در شرح دعوات بعضی اسماء اعظم و تکبیر و بیان سورهٔ فاتحه توریت
که معروف بدعاء بشمخیت و بعضی فوائد دیگر از افسون و تعویذ و امثال آن لطیفهٔ پنجاه و نهم در
بیان تنزیل فیض الهی و فضل نامتناهی در حین سفر حضرت ایشان از احضار ملائکه و
مردان غیب و بعضی اولیاء بجهت تجهیز و تکفین حضرت قدوة الکبرا لطیفهٔ شصتم در بیان
صدور بعضی انفاس اشفاق بنسبت قدوة الآفاق سید عبد الرزاق و اولاد و احفاد ایشان
بعضی خلفاء کبری ایشان از لطف عام بنسبت معتقدان و فرزندان و مریدان و مخلصان
خاتمه مشتمل اخلاق و اوصاف و حکایات این طائفهٔ علیه قدس الله ارواحهم و کرم
من خیمهم وارجو من الله الکریم ان یحفظنی علی هذا الامر الخطیر وان یجعل سعیی مشکورا وکلامی
مبرورا واسأل العون والعصمة من الخطاء وزلة القدم فی سبیل التحقیق والله المستعان وعلیه التکلان

مامول از مکارم اخلاق صوفیه و مسئول از مراحم اشفاق طائفهٔ علیه و ناظران گلزار صحائف ما
چینندگان اثمار طرائف آنکه چون ایشان از انسمات ریاض معارف و حقائق و نفحات
حدائق و کواشف دقائق آن در دریای توحید و خور خضرای تفرید مشام اصحاب شریفه
و دماغ اصحاب عفیفه معطر و خوش گردد و دلهای ایشان از عوائق و سیر و علائق عنصری متخلص
نگردد متصدی این تصنیف و باعث این تالیف را از دعای خیر و ثنای بی خیر دریغ ندا

واگر بر زلت قدمی و لغزش قلمی اطلاع یابند تشریف اصلاح ارزانی فرمایند و بکمال حسن خلق متابعت یَسْتَمِعُوْنَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُوْنَ اَحْسَنَهٗ مراعات نمایند **شعر** جَزَاكُمُ اللهُ خَيْرًا مَنْ تَاَمَّلَ كِتَابِيْ وَقَابَلَ مَا فِيْهَا مِنَ السَّهْوِ بِالْعَفْوِ هر سخنی را محلی شائسته و هر بیانی را نادیلے بائسته هدیه کنند و بر آن عمل نمایند بر بساط اعراض و سماط اعتراض ننشینند و این ضعیف قلیل البضاعت و نحیف علیل الاستطاعت را هدف تیر ملامت نسازند و بر جانش خدنگ تعنت نکنند اَللّٰهُمَّ وَفِّقْنَا لِاِخْتِتَامِ الْمَقْصُوْدِ وَارْزُقْنَا الْاِمَامَ الْمَوْعُوْدَ بِالنَّبِيِّ وَاٰلِهِ الْمَوْدُوْدِ

مقدمه در بیان فواید مطالعه کتب صوفیه و استماع کلمات مشایخ علیه و شرائط و آداب استماع آن **قال الاشرف** اَلْعِلْمُ بِضَاعَةٌ اَزْهَرُ وَسَائِرُ الْفُنُوْنِ ذَرَائِعُهَا حضرت نور العین بحضرت **قدوة الکبرا** عرض نمودند که مر طالب صادق را از علوم کثیره و فنون کبیره اهم کدام علم است فرمودند اول چیزی که بر بنده بعد از تعقل توحید و معرفت ایمان واجب و لازم میگردد علم عقیده شریعت و طریقت است و علم عبادت و فرق بر دو ولش فرض چنانچه در اثر است اُدْنُوا تَفَقَّهُوْا ثُمَّ اعْتَزِلُوْا وَاعْمَلُوْا اَلتَّصَرُّفُ ثُمَّ بیان ارشاد فرمودند در آن هنگام که شیخ الاسلام شیخ احمد جام زنده پیل بجانب مزارات متبرکه چشت ماها الله عن الآفات متوجه شده بودند و از یک طرف حضرت خواجه مودود چشتی قدس الله سره باصحاب کثیره بر آمدند در اثنای راه التقا افتاد و در یک دیگر اندکے تعارض بنیاد شد بعد از رفع کدورت خواطر همدیگر شیخ الاسلام حضرت خواجه مودود چشتی را فرمودند که در خدمتگار نگاه دارید و سه روز توقف کنید چنانچه خواجه را فرموده بودند حضرت خواجه چنان کردند پس پیش شیخ الاسلام آمده گفتند که چنانچه فرموده بودید آنچنان کردم دیگر چه میفرمائید تا چنان کنم شیخ الاسلام فرمودند که اول تحصیل علم بر طاق نه و برو علم بجو آن که زاهد بے علم مسخره شیطان باشد و متعبد بے فقه بچو خر خراس بے تحسین بود گفت قبول کردم دیگر چه میفرمائید تا چنان کنم شیخ الاسلام فرمودند چون از تحصیل علم فارغ شوی احیاء خاندان دانشمندان خود کن که آبا و اجداد تو بزرگ بودند و صاحب کرامات و جامع مقامات حضرت خواجه مودود چشتی گفت چون مرا احیاء خاندان میفرمائید هم بر وجه تبرک و تیمن مرا جلاس فرمائید شیخ الاسلام گفت پیشتر آی پیشتر آمدند دست او گرفت و بر کناره چار بالش خود بنشاندند و سه بار گفت بشرط علم پس سه روز در خدمت شیخ الاسلام بودند و فوائد بسیار گرفتند و نوازش بسیار یافت و باز گشت و بعد از آن باندک فرصتی بجهت تحصیل علم بجانب بخارا و بلخ تشریف بردند و مدت چهار سال بقدر وسع و امکان در آن باب اجتهاد نمودند و در آن دیار

هر جا از وی آیات غریبه و کرامات عجیبه که تفصیل آن به تطویل می انجامد ظاهر شد بعد ازان بدیار چشت
مراجعت کرد و بتربیت مریدان و مستفیدان مشغول شد حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که عالم را
باید که تا پرسیده سخن نگوید مَن تَکَلَّمَ بِالعِلمِ قَبلَ اَن یُسأَلَ عَنهُ ذَهَبَ ثُلُثَا نُورِهٖ لِاَنَّ الجَوَابَ بَعدَ السُّؤَالِ
کَالدِّبسِ بَعدَ الخُبزِ ؛ بیت ؛ ناپرسیدت متاب گردن ست ÷ تا نپرسند مخوان گرد عاست ÷ حضرة
نور العین عرض نمودند که فرق در میان علماء دنیا و علماء آخرت چه باشد فرمودند که ادنی فرق
آنست چنانچه سیم سره و سیم ناسره و بعضی گفته اند فضل العالم بالله علی العالم بالاحکام کفضل المشاهدة
علی الخبر و لیس الخبر کالمعاینة ایضاً فرمودند مثل العالم الذی کمثل السفینة اذا غرق غرق معه خلق کثیر
ایضاً فرمودند العالم بلا عمل کالقوس بلا وتر قال الاشرف العالم بلا عمل کالمرآة بلا صیقل
چه تا آئینه علم را صیقل عمل نبود رخسارهٔ احوال و مقامات نماید و لطافت قلبی نیفزاید طالب العلم
میداند که علم مجرد وسیلهٔ نجات خواهد بود و رستگاری وی در تحصیل علم است و پس از عمل خود
در بایست ندارد این اعتقاد بد است و مذهب فلاسفه سبحان الله آخر این قدر نداند که چون علم
حاصل کند و بران عمل نکند حجت موکدتر گردد و خبر ندارد که رسول علیه السلام میفرماید کما قال علیه السلام اشد الناس
عذابا یوم القیمة من لم ینفعه الله بعلمه و در سخنان مشائخ آورده اند که یکی از بزرگان
جنید رحمة الله علیه را بخواب دید و با وی گفت یا ابا القاسم ما الخبر قال طاحت العبادات
و فنیت الاشارات ما نفعنا الا رکعات رکعناها فی جوف اللیل ای فرزند از اعمال مفلس و از
احوال تهی و از معانی خالی مباش و یقین دان که علم مجرد دستگیری نکند و ترا این مثال
معلوم شود اگر کسی در بیابانی میرود و ده شمشیر هندی بدست دارد و همچنین دیگر سلاح جهانگیر
و سعید از اهل سلاح و اهل جنگ و محاربه باشد ناگهان شیرے بوے در آید چه گوئی و آن همه
سلاح جهانی وے بے آنکه کار فرماید شر آن شیر از وے دفع کند یا نه تو نیک دانی که نکند همچنین
بعینه میدان که اگر کسی صد هزار مسئلهٔ علمی بخواند و بداند و بکی العمل نیارد ازان دانش ویرا فائده نه
خواهد بود دیگر فرمودند اگر کسی رنجور بود و رنج بیماری وی از حرارت و صفرا باشد و داند که علاج این
بیماری کشکاب و سکنجبین است و نخورد آن دانش وی دفع بیماری وی بکند یا نه تو نیک دانی که نکند
بیت گر می دو هزار رطل خود پیمائی ÷ تا می نخوری نباشدت شیدائی ÷ گر صد هزار سال علم
بخوانی و هزار بار کتاب بر هم نهی پس بران عمل نکنی و خود را با عمال مستعد و شائسته رحمت
خدائی نکنی رحمت خدائی بر تو نرسد - تفریداً میفرمودند که زاهدی بود که چهار صد صندوق
علم یاد داشت و شب و روز در مباحثه و مذاکره او را میگذشتے و لیکن در اعمال اهمال ورزیدے
چون در گذشت درشبی بواقعه دیدند پرسیدند که ما الخبر فرمود که هیچ خبر نمیرسید ازان وقتی که مرده ام

در چاه ذلیل افتادم ؎ چو عالم ندارد باعمال میل ٭ بود جائے او در تنگ چاه ذلیل ٭ حاضری عرض
کرد از قرآن هم دلیل هست که علم بعمل کار نیاید فرمودند بسیار جائے آورده اند اکنون مستمع باش
قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی وَاَنْ لَّيْسَ لِلْاِنْسَانِ اِلَّا مَا سَعٰى ای فرزند دانم که خوانده باشی که این آیت منسوخ
است گیرم که این منسوخ است در آیتهائے دیگر چگوئی فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَاءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا
صَالِحًا جَزَآءً بِمَا كَانُوْا يَكْسِبُوْنَ ○ جَزَآءً بِمَا كَانُوْا يَعْمَلُوْنَ اِنَّ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَعَمِلُوا الصّٰلِحٰتِ
كَانَتْ لَهُمْ جَنّٰتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا خٰلِدِيْنَ فِيْهَا الآية وَمَنْ تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا
وَكَذٰلِكَ سَائِرُ الْاَحَادِيْثِ لِمُشْعِرِ بِهٰذَا الْمَعْنٰى حضرت کبیر عرض نمودند که بنده بعمل خود در بهشت خواهد رفت یا
برحمت خدا تعالے و فضل او حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که هنوز سخن من فهم کرده نیست بات
ای فرزند این نمیگویم بلکه میگویم بفضل و رحمت حقتعالی به بهشت میرسد اما تا بطاعت و عبادت
خود را مستعد و شائسته رحمت نگرداند رحمت بروے نرسد نه من میگویم که حقتعالی میفرماید
اِنَّ رَحْمَتَ اللّٰهِ قَرِيْبٌ مِّنَ الْمُحْسِنِيْنَ و چون رحمت در وی نرسد کی به بهشت رسد اگر کسی
گوید بمجرد ایمان به بهشت رسد من نیز میگویم که به بهشت رسد ولیکن تا بخدا کے رسد بعبادت بیش
تا آنکه برسد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که بنده را از عبادت چاره نیست چه بنده را بندگی
میباید و کریم را کرم و بنده در بندگی چنان مستغرق بود که جزا را و در نظر نیارد بلکه موجب مردی در
بندگی باشد اگر چه در بندگی قبولیت نیاید باز نگردد و تقریبا میفرمودند که در بنی اسرائیل عابدی بود
که بسیار سالها ش در عبادت گذشته بود حقتعالی خواسته که خلوص وے بر ملائک جلوه دهد ملکی را فرستاد
که آن عابد را بگوی که تا کی این همه مجاهده و ریاضت بری بر درگه شائسته درگاه ما نیستی ؎
یکی ما تو انداخت در گوش پیر ٭ که بیحاصلی رو سر خویش گیر ٭ درین در دعائی تو مقبول نیست
بخواری برو یا بزاری بایست ٭ ملک بیامد و آن پیغام بگزارد عابد جواب داد که مرا از بهر بندگی
آفریده اند و مرا با بندگی کار است بخداوندی چه کار خداوندی او داند آن فرشته باز بحضرت
عزت آمد گفت الهی عالم السر و الخفیات دانی که آن عابد چه گفت از حضرت عزت خطاب آمد
چون او از بندگی ما بر نمیگردد ما بکریمی هم از او بر نمیگردیم اِشْهَدُوْا يَا مَلٰٓئِكَتِىْ اَنِّىْ قَدْ غَفَرْتُ لَهٗ ؎
قبولست گر چه هنر نیستش ٭ که جز ما پناهے دگر نیستش ٭ سخنی از اعانت طالبعلم آمد حضرت
قدوة الکبرا فرموده اند که در تفسیرے آورده اند که تراب نام کافری بود طالبعلمی بر صفه مدرسه کتابت
میکرد خامه از دست او افتاد تراب بر جستگی کرد و خامه از زیر صفه گرفت و بدست کاتب داد آورده
اند که فردا قیامت بدین مقدار اعانت سبکی در حق تراب بعذاب خواهد بود و دیگر کفره تمنا خواهند
کرد لقوله تعالی يٰلَيْتَنِىْ كُنْتُ تُرٰبًا ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اگر کسی بداند که در عوی

بیش از یک هفته نمانده است میباید که بعلم فقه اشتغال نماید چه دانستن یک مسئله از علوم دینی
بهتر از هزار رکعت نافله است حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که از آراستن جوارح بعبادات شاقه
و پیراستن باطن بحسنات مرضیه موجب فیض الهی و سبب ذات نامتناهی و این ترا بمثالی معلوم گردد
اگر ترا خبری دهند و گویند که به هفته دیگر سلطان بسلام تو خواهد آمد دانم که تو دران هفته بهیچ کار
مشغول نگردی جز بدانکه هرچه دانی که چشم سلطان بران خواهد افتادن پاکیزه و نیکو گردانی آراسته
در زمین کنی از تن و جامی و جامه سرای و فراش اکنون اندیشه میکن و بدان اشارت بجهه
میکنم که شما زیرک باید و زیرک انرا اشارت بس است ع آنکه او اهل عبارت آمده * بهر او رحمت
بشارت آمده * و لهذا قال علیه السلام ان الله لا ینظر الی صورکم و لا الی اعمالکم و لکن ینظر الی قلوبکم
و نیاتکم حضرت شیخ اصیل الدین سپید باز که یکی از خلفاء ثلاثه صاحب طیر حضرت قدوة
الکبرا. اند از فوائد استماع کلمات مشائخ و اطلاع مقالات اولیاء راسخ درخواست قال
الاشرف ذکر الصالحین و تذکرة العارفین نور یتجلی فی قلوب الطالبین المسترشدین
بباید دانست که آنچه درین کتاب کو درین انتخاب مسطور میگردد از اذواق و معارف آن بحر زخار
و مواجید و احوال آن دریای عوارف و ذکر سیر مقامات و بیان سیر و کرامات ایشان و بعضی
از طائفه صوفیه و فرقه علیه دیگر رضی الله عنهم اجمعین خواهد بود باشد که مطالعه کنندگان را از
مکاتبه آن کلمات شریف و ملاحظه آن مقالات لطیف یقین کامل و عقیده شامل نسبت
این طائفه علیه حاصل شود و جماعتی که نفی کرامات و مقامات صوفیه و ابطال مقامات و الهامات
طائفه علیه میکنند و از غایله غوائب آن جماعت محفوظ مانند اعاذنا الله تعالی و ایاکم عن حالهم
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که منقول از سید الطائفه خواجه جنید قدس سره است حکایات المشائخ
جند من جنود الله تعالی تقوی القلوب حضرت شیخ کبیر سهروردی که از خلص اصحاب و اکمل خلفاء و وارث
حضرت قدوة الکبرا اند هرجا که درین کتاب حضرت شیخ کبیر مذکور میگردد مراد ایشان خواهد
بود بحضرت ایشان عرض بردند که بجهت استماع کلمات مشائخ و صوفیه و اطلاع مقالات
این طائفه را از تنزیل هم دلیل هست فرمودند که آری حق سبحانه تعالی میفرماید و کلا نقص علیک
من انباء الرسل ما نثبت به فؤادک یعنی قصهای پیغامبران و اخبار مرسلان بر تو میخوانیم و
از احوال ایشان ترا آگاه میکنیم تا دل ترا بآن ثبات افزاید و قوة باشد و چون با رنج بتو رسد
و زور آورد از اخبار و احوال ایشان بشنوی و براندیشی که مثل این بارها در رنجها بایشان رسیده
و ایشان صبر کرده اند و احتمال و توکل نمودند تقه پیش آورده دل ترا بآن ثبات عزم و صبر افزاید همچنین
استماع سخنان نیکان و حکایات پیران و احوال ایشان دل مریدانرا تربیت باشد در بلاد امتحان

از وبر درویشی دنا کامی قدم فشارد و عزم مردان باید و سیرت ایشان گیرد حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که از ابو علی دقاق پرسیدند که در شنیدن سخنان مردان هیچ فائده هست چون کار
ایشان نمی توانیم کرد گفت بلی فائده هست یکی آنکه اگر مرد طالب بود قوی همت گردد و اگر نامرد بود مرد
گردد در اثنا این فرمودند مگر فردوسی طوسی بهمدرین معنی گفته است بیت هر آنکس که شه نامه خوانی کند
اگر زن بود پهلوانی کند مراد از نامهٔ صحائف و معارف و حقائق این طائفه داشته باشد که
فی الحقیقت شاهان عرصهٔ ولایت و سوکان بلدهٔ هدایت ایشانند اگر مرد بود شیر مرد گردد و اگر شیر مرد بود
فرد گردد و اگر فرد بود عین درد گردد قال الاشرف كُونُوا مَعَ الصّٰلِحِيْنَ فَاِنْ لَمْ تَطِيْعُوْا اُنْظُرُوْا
وُجُوْهَكُمْ فِيْ مَرَايَا الْعَارِفِيْنَ پوشیده نماند که مرات عارفان عبارت از احوال و معارف ایشانست
که وجوه حال خویش و سیر تو اعمال خود طالبان صادق و سالکان واثق در آئینه مقامات و حکایات
این طائفه می بینند اگر گیاه پندار و عجب محاسن حال ایشان میوه فرو می اندازند و می دانند که اقوال و
افعال و احوال ایشان نه همچو ایشانست بلکه عن از کردار خود بر گیرند و تقصیر خود در جنب کردار ایشان ببینند و
از عجب و ریا و استحسان پرهیزند کما قال بعض الکبراء العارفین لا تزن الخلق بمیزانك وزن نفسك
بمیزان الصدیقین لتعلم فضلهم وافلاسك حضرت قدوة الکبرا در اثناء این
از مقام شیخ الاسلام نقل کردند که وصیت کردند از اکابر روزگار و اماثل نامدار که از هر یکی سخنی یاد گیرید اگر نتوانید
نام ایشان یاد دارید که از آن بهره یابید همین نشان درین کار آنست که سخنان مشائخ شنوی ترا
خوش آید و بدل سوی ایشان گرائی و انکار نیاری هرگاه که از دوستان خود یکی بتو نماید و ترا
قبول افتد و حقیر آید بدتر باشد از گناه که آن بدتر است زیرا که آن دلیل محرومی و حجاب بود
اعاذنا الله تعالی من حرمان هذه العرفان اگر در نظر غلط افتد و وی آن نباشد که ترا بوی قبول افتاد
ترا زیان ندارد که قصد تو بآن راست بود حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سلطان ولد
از خدمت مولوی نقل میکردند که حضرت مولوی درهمین سفر آخرت به نسبت اصحاب که محزون
از غم بودند میفرمودند که من آن خیمم نیستم که در نظر عاشقان منظورم بلکه من آن ذوق و آن شوقم که در باطن
مریدان از کلام من سر بر میزند الله الله چون آن دم را یابی و آن ذوق را بچشی غنیمت میدار
و شکرها میگزار که من آنم س مگو زنهار کین دم قال باشد که در وی سر بسر احوال باشد
سخنهای مشائخ آنچنانست به چه بیند آنکه در ظلمات حیرانست حضرة قدوة الکبرا میفرمودند
سخنهای مشائخ و دوستان حق تعالی و دوستی ایشان را با ایشان افگند چنانکه گفته اند المودة
احد القرابتین و گفته اند قرابة اقرب من المودة ولا بعد ابعد من العداوة القوم اخوان و
صدقتهم هم نسب مواصلة لم یقل به سبب حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم پرسیدند از قومی که

حضرة قدوة الکبرا قومی را دوست میدارند و بکردار ایشان نمیرسند گفت علیه السلام اَلْمَرْءُ مَعَ مَنْ اَحَبَّ
و نعمتی هنیئ دولتی بود صوفیه طوائف حال و طائفه این معارف کمال را کسی اگر که میفرمودند
سنی و این نعمت سعادت جز بقابلیت ازلی و اهلیت لم یزلی میسر نشود ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ
یُؤْتِیْهِ مَنْ یَّشَآءُ کسی را که نسیمی از گلزار معارف و شمیمی از لاله زار کواشف بمشام جانش رسیده باشد
این نیز علامت سعادت است اگر بسبب حرمان ازین دو فرقه هم نیست باری صحبت دوستان
خدا گزیند چه اختلاط این طائفه موجب جرجریل و انبساط باین زمره علیا سبب پاداش طویل هست از
حضرت سید الطائفه ابوبکر عطوفی معنی نقل میکنند اگر کسی را بینید که ایمان آرد باین طائفه و این سخنان که می گوید
زنهار وی را بگوئید تا مرا بدعا یاد آرد. حضرت منصور رحمة الله علیه میگوید هر که باین سخنان ما ایمان آرد و از آن
چاشنی یافته وی را از من سلام گوئید شیخ عمو گفت که از شیخ شروانی نقل دارم که گفت که اگر پای دارید به
خراسان روید بزیارت کسی که ما را دوست دارد و شیخ عباس گفت که شیخ شروانی گفت وصیت میکنم
شما را به نیکوئی با کسی که ما را دوست دارد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند دوست دارا و لیا و هواخواه
اصفیا کی ازین طائفه است تقریب میفرمودند که ابوجعفر سیلانی گفته اند که با دل اراده حضرت رسول صلی الله
علیه وسلم را بخواب دیدم که نشسته بر صدر و جمیع مشائخ ازین طائفه گرد بر گرد وی حضرت رسول نشسته است
در آسمان بر گشادند و فرشته فرود آمد طشت زرین و ابریق سیمین بر دست پیش حضرت رسول نهاد
بعده پیش یک یک می نهاد و دست می شستند چون نوبت بمن رسید گفتند برگیرید که این از ین
طائفه است طشت دار طشت برداشت و برفت من گفتم یا رسول الله من نه از ایشانم اما دانی که من
ایشان را دوست میدارم مصطفی صلعم گفت کسیکه ایشان را دوست دارد از ایشانست طشت باز آوردند تا من دست بشستم
مصطفی صلی الله علیه وسلم در من نگریستی خندید گفت ما را دست دار ای بابا ابوجعفر گفت آن وقت صحبت آن قوم بود ایشانم هم گفتم
شبی بخواب دیدم که فرشته طوماری بر دست داشت و چیزی می نوشت گفتم چه می نویسی گفت نام دوستان حق تعالی گفتم نام من نوشتی
گفت نه گفتم من نه از ایشانم نه دوست اویم اما دوست دوستان اویم ایشان را دوست دارم درین
بودم که فرشته حدی رسید گفت طومار از سر گیر و نام وی بر سر نویس که دوست دوستان من است
در خبر است که روز قیامت بنده نومید مانده باشد از مفلسی کردار خود حق سبحانه و تعالی گوید ای بنده من
فلان دانشمند را در فلان محلت می شناختی یا فلان عارف را گاهی می شناختی گوید شناختم
فرمان شود بوی ترا بخشیدم حضرة قدوة الکبرا در اثنای این سخن فرمودند که مردی از آشنایان سلطان
العارفین بود همراه ایشان در راه میرفت شخصی آمد و را خبر داد که دوست تو از صحرای عالم خرامیده
متاسف شد و غم عاقبت و عبور او از واقعات قبور میخورد حضرت سلطان العارفین از تاسف او
اطلاع یافت فرمودند که آن شخص مرا دیده است گفت نه گفت نام من شنیده است گفت آری هر گاه

تا از ملازمت شریف و خدمت لطیف فارغ می شدم بخانهٔ آن شخص میرفتم و اوصاف مدایح و اصناف نعوت
حضرت شما بوی میگفتم باعتقاد تمام می شنید فرمودند که بس است در اشارات این حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که بارها منهیان عالم غیب و ملهمان لشکر لاریب در سر این فقیر که اشرفست ندا کردند که هر که ترا
از روی اخلاص دیده است و بوجه اختصاص صحبت تو گزیده است او آمرزیده گردد حاضران مجلس
رفیع و ملازمان محفل منیع چنانکه حضرت کبیر و حضرت شیخ عارف و حضرت معروف و حضرت قاضی
رفیع الدین و شیخ شمس الدین اودهی و اصحاب دیگر باستماع این اشارت جانفزا و باطلاع این
بشارت دلگشا الحمد لله خود را باین ترانه مترنم کردند ع چه شکر آنکه مرا مژده امان آمد * نوید فتح
و بشارت امان بجهان آمد * الحمد لله علی هذه النعمة الشریفة و الموهبة الرفیعة نثارها کردند شکرانها بجا
حضرة قدوة الکبرا میفرمودند وقتی که بمجرد شناخت نسبت می پیوندد موجب نجات میگردد و محبت دوستان نجات
طالبان دیگر گرفتن سیر ایشان پیروی کردن نهج ایشان را بهتر بود نقل است که بوس عطامی کردند که اگر توانی که دست در
دوستی وی زنی در دوستی دوستان او زن که دوستی دوستان وی دوستی اوست در اثنای این
حضرة نور العین عرض کردند و هر جا که درین مجموعه نور العین مذکور میگردد مراد از وی زبدة الآفاق
مرضیة الاخلاق حضرت سید عبد الرزاق اند چنانچه تکرار سخنان این طائفه و اقرار باحسان صوفیه
موجب جرم است آنچنان انکار سخنان ایشان نیز سبب قهر عظیم و زجر الیم خواهد بود فرمودند که
آری تقریباً حکایتی از حضرت مولوی رومی نقل کردند که حضرت شیخ حسام الدین چلبی که خلیفه و
نبیرهٔ حضرت مولوی اند چون میل اصحاب و شغف احباب بالهی نامهٔ حکیم سنائی و منطق الطیر خواجه
فرید عطار بیشتر دیدند از حضرت مولوی درخواست کردند که اسرار غزلیات بسیار شد اگر چنانچه بطرز
الهی نامهٔ حکیم سنائی و منطق الطیر کتابی منظوم گردد دوستان را یادگاری بود و غایت عنایت باشد
حضرت مولوی فی الحال از دستار خود کاغذ برآوردند و بدست حسام الدین چلبی دادند در آنجا هژده بیت از
اول مثنوی نوشته اند از انجا که ع بشنو از نی چون حکایت میکند * از جدائیها شکایت میکند *
تا آنجا که ع حال پخته در نیابد هیچ خام * پس سخن کوتاه باید والسلام * بعد از ان حضرت مولوی
فرمودند پیش از انکه از ضمیر شما این داعیه سر بر زند از عالم غیب بدلم این القا کردند که این نوع کتابی
عظیم نظم کرده شود باهتمام تمام در نظم مثنوی شروع نمود گاه گاه چنان بود که از اول شب تا
مطلع فجر حضرت مولوی املا میکردند و چلبی حسام الدین می نوشت و مجموع آن نوشته را باواز
بلند بر حضرت مولوی میخواند چون جلد اول باتمام رسید حرم چلبی حسام الدین وفات یافت در میان
فترتی واقع شد بعد از دو سال حسام الدین چلبی بحضرت مولوی نیاز مندی تمام تقدیم رسانیده
و بقیهٔ مثنوی را تمام کرد چنانچه مطلع جلد ثانی باین معنی اشارت رفته است ع مدتی این

مثنوی تاخیر شد مهلتی بایست تا خون شیر شد چلپی حسام الدین گفت وقتی که مثنوی را میخواندند و اہل حضور در نور او مستغرق میشدند می بینم که جماعتی غیبیان بگفت دو دربا شمشیر گرفته حاضر میشوند و میگویند هر که از سر اخلاص صفائی کند پیچ یگان او در اسطا خهای ویش رای بریم وکشان کشان به قعر سقر بریم حضرت مولوی فرمودند که ہم چنین است وخواندند ٥ دشمن این حرف این دم در نظر شد مثل سرنگون اندر سقر ای حسام الدین تو دیدی حال و حق نمودت پاسخ افعال او

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که تصنیفات این طائفه علیه سالیقات فرقه صوفیه از مواهب الهی وارد نامتناهی است و فیتکه این فقیر بحضرت شیخ عبد الرزاق کاشی در کاشان مشرف شد و از حضرت شیخ اکبر تقریبا نقل کردند یکی از مشائخ کبار بغداد در مناقب وی کتابی جمع کرده است ودرانجا آورده که تصنیفات حضرت شیخ قدس الله سره از پانصد زیاده است وحضرت شیخ بالتماس بعضی از اصحاب رساله در فہرست مصنفات خود نوشته اند دران جا زیاده از دو بیست پنجاه کتاب را نام برده اند بیشتر در تصوف وبعضی در غیر آن در خطبه آن رساله فرموده که قصد من در تصنیف این کتب نه چون سائر مصنفان تصنیف و تالیف بود بلکه سبب بعضی تصنیفات آن بود که بر من از حقسبحانه تعالی امری وارد میشد که نزدیک بود که مرا بسوزد وخود را به بیان بعضی از ان مشغول میساختم وسبب بعضی دیگر آنکه در خواب بیداری در مکاشفه از جانب حقسبحانه بآن مامور میشدم در اثنا این حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در تعریف رساله غوثیه حقتعالی مرا نیز باین بشارت مواہب آمیز و نوید شوق انگیز مشرف کرده بود و در سر من ندا کردند چنانچه حضرت نور العین نیز از ین امر شریف مستحضر بودند و باعث جمع این الفاظ شریفه وکلمات لطیفه این خادم را که نظام یمنی است ہمین بشارت بوده وبعضی الہامات و واردات دیگر برای الیتام این کلام لطائف آمیز وسخنان ظرائف انگیز بود وقال الاشرف بَشَّرَنِی اللّٰهُ تَعَالٰی مَنْ اَصْغٰی کَلَامِیْ بِحُسْنِ الْقَبُوْلِ وَالْاِعْتِقَادِ وَبِطَرْزَةِ الْیَقِیْنِ وَالْاِنْقِیَادِ فِیْ عِرْفَانِیْ وَخِذْلَانِیْ بِسَمْعِ جَنَانِیْ فَقَدْ اِنْدَرَجَتْ حَسَنَاتٌ فِیْهِ نُطْقَةُ الْعِلْمِ وَالْمَعْرِفَةِ اِنِ الْتَبَسَ عَلَیْهِ فِی الْحَالِ فَقَدْ یَتَبَیَّنُ لَهُ النَّصَبُ فِیْ طُوْرِ الظَّوَاهِرِ در اثنا این فرمودند که چون کلمات عجائب و نکات غرائب مشائخ که مستنبط از کشف و وجدان ومقتبس از ذوق و عرفانست ازین قبیله بود ہر آئینه منکران مقالات شریف ومعترضان مکالمت لطیف از زمره در قعر سقر حرمان افتند و در تنگ چاه خذلان برند چنانکه حضرت مولوی می فرمایند

مثنوی چون خدا خواہد که پرده کس درد ٭ میلش اندر طعنه پاکان برد ٭ ور خدا خواہد که پوشد عیب کس ٭ کم زند در عیب اہل دل نفس ٭ نکتها چون تیغ پولاد است تیز ٭ گر نداری تو سپر واپس گریز ٭ پیش این الماس بی اسپر میا ٭ کز بریدن تیغ را نبود حیا ٭ حضرت قدوة الکبرا

جناب سلطان اشرف جهانگیر رحمة الله علیه فرمودند که بشارت داد مرا حق تعالی که کسیکه کلام مرا بحسن قبول و اعتقاد بشنود و بطرز یقین و انقیاد در شناختن من و یا ختن من بگوش دل پس داخل شد حسنات درا و کلام و معرفت اگر چه برا وی ان حال آن کلام مشکل شود پس در ظہور ات او اطوار امی بعضه ثابت خواهد شد ۱۲ ۱۲

میفرمودند کسی که بتوحید افعال محقق شده باشد در توحید صفات متفق دانند که افعال صوفیه مرقوم اقلام طائفه علیه چه حکمت دار دلیں مطلع کلمات این طائفه را باید که انگشت اعتراض بر حرف مقالات ایشان نهند ے برحرفم بجکس منہ انگشت اعتراض ٭ کان کلک صنع نیست که خطی خطا کشد ٭ حضرت قدوة الکبرا در مناقب اصحاب کاملین و مراتب خلفاء الراشدین رساله تالیف کرده بودند در وی اندکے از مناقب حضرت علی زیاده بود که مظنهٔ علماء ظاهر بنوعی دیگر میشد بوی تفضیل و ابتداع در دماغ اصحاب جدل و مشام ارباب حیل میرسید چون حضرت قدوة الکبرا از جانب بنگاله بعد از ملازمت حضرت قدوة الابرار و زبدة الاحرار علاء الدین والدین بنامی آمدند اتفاقاً نزول اعلام دولت در ایات شوکت در قصبهٔ محمد آباد گوهنه افتاد و سایهٔ فقرا ر علائی و سر ایچه جذمای الائی در باغچه مروحه و حدیقه ممزوج که در سواد قصبه بود زدند علمائی که بحلیهٔ فصاحت آراسته و فضلائی که بحلهٔ بلاغت پیراسته بودند بدیدن حضرت قدوة الکبرا آمدند بعد از سریان بیان معارف و دقائق و جریان سخنان عوارف و حقائق سخن بمناقب اصحاب افتاد حضرة قدوة الکبرا آنچه مطابق عقائد اهل سنت و جماعت و موافق صنادید دین و دیانت بود بلسان درربار و بیان گوهر نثار عیان کردند هر یک خاطر ان مجلس شریف و کبار محفل لطیف السنه خود را بتحسین کشادند بعد از تمهید بیان عقائد فرمودند که رساله نیز در مناقب صحابه تالیف کرده ایم اگر اصحاب به انوار انظار خویش منظور و منور میکنند دور نیست ایشان بشغف تمام استدعا کردند مولینا حسین کتاب را بموجب اشارة آورده بدست ایشان داد قاضی ظهیر الدین احمد و جمعی از علما در مطالعهٔ رساله غور کردند تحسین ها فرمودند قاضی احمد از جملهٔ ایشان بود در مناقب حضرت علی مواخذه کرد و جدلی عجیب نموده بمدیگر دلائل قایمت کردند تا بحدیکه بحث بتطویل کشید و معانی با ختلاف اقاویل رسید علمای دیگر همراه او بودند جانب او گرفتند و در بحث در آمدند دیگر ارسال روایات و تسویل سالات برد هم نوشتند تا مرتبه بحث رسید که بتخطیهٔ حضرت ایشان استفتی نوشتند و میخواستند که فردا بعد اداء جمعه در جامع مسجد بموجب استفتا بملازمان تعرض رسانند بوصول این خبر خاطر شریف متردد شد چون وقت جمعه رسید چندان باران از آسمان بارید که گوئی طوفان نوح بود و سیلاب خانهای قصبه سرایت کرد بنابرین مجلس جامع نه آمد بلکه در جمعیت ایشان تفرقه افتاد سید خان که دانشمند دلیر و فاضل بود در شب مرا نمودند که اشرف جهانگیر آنچنان کس نبود که شما خیال کرده اید و عوت متعادت او بیازوی شما نیست اگر خیریت دارین و دولت کونین میخواهید بوی بعذر رو توبه در آئید چون در وقت سحر از خواب در آمده منکوحهٔ خود که بسیار صالحه بود گفت منکوحهٔ او نیز خواب دید

که مرا هم بعینه این واقعه نموده اند میخواستم که بگویم نهایت تمام پشیمانی گردید اکنون صواب آنست
که پیش آنحضرت بروید و عذر بخواهید زنهار زنهار در دهان نهنگ در آمدن از مقتضای خرد نیست
ع مباید پسندید گان را پسند * که بچشم شیر خمیه زنند * دار از اصحاب جهل بیرون رود بجانب
حضرت قدوة الکبرا شود بیزتر از فرزندان نمیشوند از حضرت ایشان درخواه شاید که تعبیر آن
خواب دولت این بزرگوار اظهار گردد که در قریب الایام ایشان خوابی دیده بودند که بزرگی سید جامع
فضائل از مطلع شرق آفتاب طالع شده است و من بملازمت ایشان رفته ام مرا چهار انبه تبرک داد،
مقوله شکوجه در دل جای کرده بسرعت برای آستان بوسی حضرت قدوة الکبرا متوجه شد بملازمت
تشریف آمد بعرض رسانید در دل مبارک هیچ تردد نکنند که جواب ایشان من میدهم از نشره همایون و
میمون حضرت قدوة الکبرا اثر بهجت ظهور شد فرمود که العزیز فقیر هم جواب صواب میدهد
لیکن از بی انصافی قبول نمیکنند گفت همچنین است ولیکن امیخاص معتقد تدبیری دیگر کرده است
حضرت قدوة الکبرا به خوشی تمام چهار انبه بایشان داد که شما را چهار پسر مبارک بود یکی علی
دوم مظهر سوم طیب چهارم محمد که هر یک عالم و فاضل شوند و پیشدستی از اقران گیرند بعده در جمعه
دیگر هر یک علماء حاضر آمدند و استفتا پیش انداختند سید خان استفتا بدست گرفت و مطالعه کرد
گفت تخطیه شما بسبب مناقب حضرت علی اندک زیاده افتاده است گفتند آری سید خان گفت
این تخطیه بر غیر سید می سزد نه سید را چه اگر کسی در وپدر خود ابغلو بستاید باک نیست علما گفتند که مرا
بموجب گفته خویش روایت نماید گفت خوش از جامع العلوم نقل کرد اَلنَّاسُ اَبْنَاءُ الدُّنْیَا
وَلَا یُلَامُ الرَّجُلُ عَلٰی حُبِّ اُمِّهٖ بمجرد استماع این روایت هر یک معارضان دم درکشیدند و
بساغ خذلان نوشیدند کما قال اللّٰه تعالیٰ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ * آخر الامر هر یک عذر
پیش آمدند و اعتذار این زمان چه سود کنند حضرت قدوة الکبرا در حق ایشان دعای خیر
کردند که حقتعالی شما را و قاضی حمید الدین را اولاد تر السبق من الاقران والاعدان بحمایت
دارین رسانا د بالنبی و آله الامجاد و جمعی ضا نزا انفس شریرانند نعوذ باللّٰه هر یک بشان
بلائی و جفای مبتلا شدند ع ستیزیدن عارفی بیدرنگ * درانداختن در دهان نهنگ *
حضرت قدوة الکبرا تقریباً میفرمودند که در بخارا علما خاطر فضلا و ما هر بجهت سوختن فصوص
فتوی نوشته بودند نزدیک بود که امروز با فرداها بسوزند در همین روزها دانشمندی فاضل و عالم
و عامل که بلباس فصاحت راسته و بلباس بلاغت پیراسته و فنون علوم ورزیده و قانون رسوم سنجیده
بود آمده چنانچه هر یک زعلما بخارا و فضلای شهر باستقبال آمدند بتعظیم تمام در شهر آوردند
قضیه استفتا بایشان عرض نمودند فرمودند که من این کتاب را ندیده ایم و چیزی را که ندیده باشیم

و بمعانی او نرسیده چگونه در سوختن او حکم کنیم کتابت زجای تردد کرده با یشان نمودند چندروز بتفکر
ثانی و تدقیق صافی در مطالعه آوردند علمار شهر باز باعث شدند و استجازه سوختن فصوص خواستند ز شیخ
معنا اگر در ضمیر خود تصویر میکنیم و در سمیر تدویر تا آن نمیرسد که وی را بسوزند حقایقی که در فکر من نمیرسد با آن چگونه
فرمایم که بسوزند حقتعالی از برکت روحانیه حضرت شیخ سوختن او برطرف کرد بدین تقریب فرمودند کلمات
متقدمین و تالیفات کاملین رمزی از رموز یزدانی و کنزی از کنوز سبحانی است هرکسی را با و
اطلاع نبود مگر آنکه باطن او بنور وجدان و بصر او بحضور عرفان منور بود و از لی قابلیت اطلاع سخنان
این طائفه و استحقاق استماع بیان صوفیه آنست که کشفی باید خاص یا فهمی ناشی از مقام اختصاص
حضرت کبیر در محل عرض رسانیدند که کشف خاص و فهم ناشی از مقام اختصاص عبارت از چه باشد
قَالَ الَّذِي شَرِيفٌ الْكَشْفُ الْخَاصُّ وَهُوَ عِبَارَةٌ عَنْ ظُهُورِ النُّورِ الْإِلٰهِيِّ فِي قَلْبِ السَّالِكِ عَلٰى نَوْعٍ يَحْصُلُ
لَهُ عَقِيدَةٌ جَازِمَةٌ وَعِلْمٌ صَادِقٌ بِأَنْ لَا وُجُودَ إِلَّا لِلّٰهِ وَأَنَّ كُلَّ مَا يُرٰى مِنَ الْغَيْرِ وَالسِّوٰى
لَيْسَ إِلَّا إِيَّاهُ مُنْسَلِخٌ عَنْ ظَاهِرِهِ وَبَاطِنِهِ وَنَصِيبُهُ إِنَّمَا يَكُونُ خَاصًّا لِأَنَّهُ لَا يَحْصُلُ بِالْمُقَدِّمَاتِ الْعَقْلِيَّةِ
وَالْبَرَاهِينِ النَّظَرِيَّةِ وَالْمُكَاشَفَاتِ الْمُلْكِيَّةِ الْمَلَكُوتِيَّةِ وَالْجِنِّيَّةِ الْمَلَكِيَّةِ بَلْ لَا يَكُونُ إِلَّا بِكَشْفٍ إِلٰهِيٍّ الَّا لِلْأَكْثَرِ النَّاسِ مِنْ مَقَامِ
الْاخْتِصَاصِ وَهُوَ عِبَارَةٌ عَنْ تَقْلِيدِ أَرْبَابِ الْحَقِيقَةِ وَقَبُولِ أَقْوَالِهَا وَتَسْلِيمِ أَحْوَالِهَا وَإِدْرَاكِ مَعَارِفِهَا وَكَوَاشِفِهَا
وَحَقَائِقِهَا وَدَقَائِقِهَا بِمُطَالَعَةِ كَلِمَاتِهَا وَفَهْمِ رُمُوزَاتِهَا وَإِشَارَاتِهَا وَهُوَ الْمُسَمّٰى بِالْكَشْفِ
النظری و انما یکون من مقام الاختصاص و غایة الاخلاص لانه طور وراء طور العقل یخرج منه صاحبه من ابد
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند وقتی که این فقیر بحضرت امام عبدالله الیافعی که مقتدای اولیاء عصر و مشهور
بلغار دهر خود بودند و عالم بعلوم ظاهری و باطنی به تخصیص بیان تواریخ اولیاء گویا آیتی
بود که در شان ایشان نازل شده و تصنیفات بسیار در دامن گردون دوار چنانچه تواریخ
مِرْآةُ الْجِنَانِ عِبْرَةُ الْيَقْظَانِ فِي مَعْرِفَةِ حَوَادِثِ الزَّمَانِ وَكِتَابُ رَوْضَةِ الرَّيَاحِينِ فِي حِكَايَاتِ
الصَّالِحِينَ وَكِتَابُ دُرِّ النَّظِيمِ فِي بَيَانِ فَضَائِلِ الْقُرْآنِ الْعَظِيمِ ۞
از وی یادگار ماند در بقعه شریف مکه صانه الله تعالی عن الآفات مشرف شده و اختصاص بانواع
لطائف معارف آمیز و طرائف کواشف انگیز یافته و مدتی در ملازمت شریف و مخادمت لطیف
بشتافت روزی حضرت سید علی همدانی که سیر گیهانی بجا آورده بودند از حضرت امام مناقب شیخ
اکبر درخواسته فرمودند که وی قدوه قائلان وحدة وجود و زبده عاکفان کعبه شهود است و بعضی از
فقهار و علمار ظاهر بر وی طعنه کردند اندکی آن علمار و جماعتی از صوفیه و صلحاء وی را بزرگ داشته اند و مجموعه
تَغْنِيمًا عَظِيمًا وَمَدَحُوهُ كَالْعِظَمَةِ مِنْ حَاكِرِيمًا وَوَصَفُوهُ بِعُلُوِّ الْمَقَامَاتِ وَأَخْبَرُوا عَنْهُ بِمَا يَطُولُ ذِكْرُهُ مِنَ الْكَرَامَاتِ
وی را اشعار لطیف و غریب آثار نادر و عجیب مصنفات بسیار دارد و وی را با شیخ شهاب سهروردی اتفاق

میشود ۱۲ سے شمل العلم ربانی حافظ ابن حجر عسقلانی شارح صحیح بخاری و مجد الدین فیروزآبادی صاحب سفر السعادت و قاموس ۱۲

ملاقات و اجتماع افتاده است و هر یک از ایشان در یک دیگر نظر کرده اند و مقامات یکدیگر در
بصیرت آورده اند آنکه در میان ایشان کلامی بحسب ظاهر واقع شود ؎ دو صاحب راز در یک جا بهم افتند
سخن بسیار گویند بے کلامی ؛ از آن بیرونست الصاحب معانی ؛ که در باید کلام خاص عامی ؛
آنگاه از یکدیگر مفارقت نموده اند بعد از آن ویرا شیخ الشیوخ پرسیده اند گفت وھو بحر الحقائق
و ایشان از شیخ شهاب الدین استفسار کرده اند فرمود رجل مملوّ من فرقه الی قدمه من سُنّت
رسول الله صلی الله علیه وسلم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که غواصان دریائے حقائق و سیاحان
صحرای دقائق ادراک تفریق مراتب این هر دو بزرگوار هم از مقوله یکدیگر ایشان میکنند اما کرایات
آنست که در بیان بساحل اظهار آرد جواهر تبیان از معادن اصدار برداردتقریبًا این
بیت از زبان مبارک راندند ؎ در دو ولیست فرق نکردن توان ؛ خضر همانست و مسیحا همان
حضرت نور العین در محل نیاز آمده عرض کردند که چون منزلت خادمان و منقبت ملازمان
حضرت شیخ اکبر چنین بود موجب اعتراض بعضے اکابر و سبب اعراض برخی اما تر بر تصنیفات مظهر حقائق و
تالیفات مصدر دقائق حضرت ایشان چیست فرمودند که همانا که منشار طعنه طاعنان و منبار حسد
حاسدان یا تقلید و تعصب است یا عدم معرفت و اطلاع بر مصطلحات وی و یا غموض معانی و
حقائق که در مصنفات خود درج کرده و رموز سبحانی و دقائق که در تالیفات وے درج نموده و اعظم اسباب
طعن طاعنان در وے کتاب فصوص الحکم است و آن مقدار حقائق و معارف که در مصنفات وے
اندراج یافته و دقائق و کواشف که در تالیفات او اندماج ساخته بتخصیص فصوص و فتوحات
در هیچ کتابی یافته نمیشود و از هیچکس ازین طائفه ظاهر نشد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که
فوائد را از کمترین خادمان این مخدومان و کمینه جاروبان این سلطان قدس الله سره
بگیر دوم این نکته را آن صاحب بصیرت را معتقد باشد امید داری جانست که هر آئینه بمقصود رسد
و هر که از راه بیعلمی مرا این صدیقان را منکر شود و خلاف در زد بر رسول الله صلی الله علیه وسلم و صحابه
کرام رضی الله عنهم اجمعین خلاف کرده باشد زیرا که روش این عزیزان روش رسول و اصحاب است
و روش عارفان و سیر صالحان است و از بدعت و مخالفت شریعت مبرا و از زنگ شوائب آئینه
دل ایشان مصفا بر آئینه انکار نسبت این طائفه شومی بود و از اسرار و انوار صوفیه محروم
حضرت قدوة الکبرا تقریبًا میفرمودند که حضرت شیخ سعدی شیرازی را بیکی از اکابر سادات
و اشراف فی الجمله گفت و گوی واقع شد آن شریف حضرت رسالت را صلی الله علیه وسلم بخواب دیده
که ویرا عتاب کرده چون بیدار شد بشیخ آمد و عذر خواست و استرضای وے نمود یکی از مشائخ منکر
حضرت شیخ سعدی شیرازی بود شبی در واقعه میبیند که درهای آسمان کشاده شدند ملائک

بنای او در پای حقیقت است ۱۲ که مرد ولیست کریم است از سر تا قدم از سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم ۱۲

باطبعها نیکو نازل شدند پرسید که این بیت گفتند که برای سعدی شیرازی است بیتی گفته است که قبول
حضرت حق سبحانه و تعالی افتاده است و آن اینست ؎ برگ درختان سبز در نظر هوشیار ٭ هر ورقی
دفتریست معرفت کردگار ٭ آن عزیز از واقعه در آمد همدران شب بدر زاویه شیخ سعدی رفت که وی را
بشارت دهد دید که چراغی افروخته با خود زمزمه میکند چون گوش کشید همین بیت می خواند حضرت
قدوة الکبرا را قاعده مقرره و قانون مستمره بود که نماز جمعه در سفر و حضر متروک نشده است
یکی از قصبات نواحی روحاباد میر فتند چه هنوز بنای مسجد جامع در قصبه نفرموده بودند روزی
برای نماز جمعه در جامع قصبه سجولی تشریف بردند بعد از ادای نماز جمعه یکی از ملایان قصبه سعامان
ازیشان بحضرت قدوة الکبرا مسئله از علم کلام پرسید که بنده اختیار دارد یا عدم اختیار و امری
ثالث درمیان نیست اگر اختیار گوییم قدری باشیم و اگر عدم اختیار جبری پس مذهب که مایلین التقدیر
والجبر گفته اند کدام است حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مسئله اختیار از متقدمان مشکل بوده
می آید ولیکن ظاهر چنان مینماید که اختیار صوری و جبر معنوی بنده راهست چنانکه در مقدمه بردوی
حضرت امام فخر الاسلام آورده اند اَلْاِخْتِیَارُ بِالصُّوْرَةِ وَالْجَبْرُ فِی الْمَعْنٰی است او از ابتدا علم خود در معدمات
جلیه در آمد مقصود و مفهوم حضرت قدوة الکبرا بسمع جان نشنید چه مراد ازین بحث اظهار
فضائل و نمود از شمائل خود بود و از بعضے مقدمات او بوی حسد می آمد حضرت ایشان جواب مقدمات
او بصواب میدادند چنانچه مقدمات یکدیگر و اثبات دلائل بهم دیگر دراز شد سیاتی فی مکانه
اِنْ شَآءَ اللّٰهُ تَعَالٰی القصه بحث بمرتبه رسید که از وے کلامی خلاف ادب ظاهر شد تجلی اسم القهار در محل همه
حضرت قدوة الکبرا منجلی شد فرمودند که هنوز زبان تو کار میکند بمجرد فرمودن این سخن زبان او از
کام بر آمد چنانکه اصلا سخن نمیتوانست گفتن و هر یک اصحاب مجلس و احباب محفل سر در گریبان
تحیر بردند ورثه او اعتذار میبردند مادری داشته که کم از زال روزگار نبوده حضرت قدوة الکبرا
که رستم مشائخ و پهلوان اکابر راسخ بودند آمد و بصد هزار الحاح و از روی حلی حلی دستان خود را بپای
مبارک انداخت و در کار اعتذار پرداخت و بمرتبه می زارید که حضار مجلس دیگ شفقت جوشیدن
گرفت و مبالغت که ای حضرت قدوة الکبرا همین یک فرزند دارم و بزبان هندی خود میگفت
با هیر پت [illegible] چون الحاح از حد گذشت فرمودند که تیر بهدف رسید باز نمیگردد ولیکن
زبانش در دهن در آید و آثار لکنت از زبانش بر نیاید بلکه بر اعتقاد وی نیز زبان نکته سرایدو هیچ
عالمی درین قصبه نزاید و نخیزد جامع این نکات شریفه و حکایات لطیفه بعد از مدتی باین قصبه
گذشت چون تردد کرد آن بے ادب ازین عالم خرامیده بود و فرزندی که داد لکنت بر زبانش زیاده
از وی شده و قصبه که پر از علما و فضلا بود ویران شده و عالمان بعضی مرده اند و بعضی را علوم فراموش

شده حضرت اعلی همگنان را از خلاف ادب این طائفه و مجادله صوفیه های وهابی النبی واله الامجاد در اثنای آن خادم عرض کرد که اطلاع کلمات و استماع حکایات این طائفه بکدام شرط و نیت باید کرد فرمودند که در مطالعه تصنیفات و ملاحظه تالیفات این طائفه چهار چیز رعایت باید کرد۔ اول باید که منشاء داعیه مطالعه و مبادی خواهش ملاحظه سببی و غرضی نفسانی نباشد چون دفع ملالت طبیعت و دفع کسالت نفس باستماع کلام ناطق و صامت یا حفظ حکایات و روایات برای اظهار معرفت یا طلب اطلاع بر مواضع شکوک و اعتراضات و تخطیه قایل چه منشاء این دواعی جز صفات اخلاق ذمیمه نباشد و از آن مطالعه هیچ نفعی حاصل نیاید و باید که باعث بر مطالعه محض طلب حق و ارشاد طریق مطلق بود تا ببرکت صدق در طلب طریق فهم اشارات این پرده کشاده گردد۔ دوم در مطالعه طریق اعتدال نگاه دارد و بسبب از ملال ترک آرد نه بافراط که تعدی نفس راست نکند و صفای فهم بکدورت نانجامد سوم بفهم ظاهر قناعت نکند و بداند که هر کلمه از کلمات نبوی را و هر سخنی از حالات سالکان سنن مصطفوی را ظهری است و بطنی کما قال الاشرف کلمة التصوف و حکایة التعرف بحر من بحار العرفان و مغیض من مغائض العرفان یخرج منهما اللؤلؤ والمرجان چنانچه بعضی ابیات حضرت شیخ سعدی سهروردی که معانی و نسبت کنند می سزد

نه هر جائی مرکب توان تاختن ٭ که جاها سپر باید انداختن ٭ در بحر لطیفه کشتی فرو شد هزار ٭ که پیدا نشد تخته بر کنار ٭

هر چند که غور در کلمات این طائفه زیاده کند معانی دیگر دست آید فهم میباید کرد که بحد کمال رساند که هر فهمی دلیل علمی است و هر علمی سبیل فهمی تا بمنتهای خود رسد۔ چهارم بر تحمل مشتاق طلب استمداد زمان آن بزرگان بر باشد و بر مقتضای هر فهمی علم بتحقیق رساند تا بتدریج بمقصود برسد انشاء الله تعالی حضرت **قدوة الکبرا** در اثنای این سفر می‌فرمودند که هر چند کلمات مشائخ و حکایات الصالحین موثر اند ولیکن تا سلوک راه سیرت و طریق سیرت ایشان نکند بمقصد و هو الوصول نرسد تقریبًا از سلطان العارفین نقل کردند که مریدی از مریدان ایشان عقب حضرت سلطان العارفین قدس الله سره در راه میرفت و قدم بر قدم مبارک ایشان می نهاد و طریق متابعت بر اثر قدم ایشان میپردی حضرت ایشان چون بعقب نگاه کردند گفتند که ای مرید چه میکنی گفت که قدم بر اثر قدم پیری نهم فرمودند که ای عزیز قدم بر قدم نهادن چه باشد اگر پوست بایزید میپوشی تا که عمل بایزید نکنی شراب مقصود ننوشی قال الاشرف من لم یتمم الانتساب المجاهدة لم یصل الجناب المشاهدة **لطیفه اول** در بیان توحید و ارباب مراتب او قال الاشرف التوحید فناء العاشق فی صفات المحبوب **حضرت نور العین** به **حضرت قدوة الکبرا** عرض نمودند و مراد از قدوة الکبرا هر جا که درین مجموعه مذکور میگردد حضرت ایشان خواهند بود هر چند که این کلمه جامع در بیان توحید و مشتمل بانواع تبیان تفریدست

وسیدیم دروی مقصود الہی ایشان ذوق و وجدان و مشرب دردی مراد ارباب شوق و عرفان
ولیکن عنایت فرموده بیان مراتب توحید بطریق تفصیل فرمایند که حاضران مجلس مستفید گردند
حضرت قدوة الکبرا مسئول حضرت نور العین مبذول کرده فرمودند که در ترجمه عوارف آورده
است که توحید را مراتب اند - اول توحید ایمانی و آن آنست که بنده بتفرد وصف الٰہیۃ و توحید
استحقاق معبودیت حق سبحانه و تعالیٰ بمقتضای اشارات آیات و اخبار بینات تصدیق کند بدل و
اقرار دهد بزبان و این توحید نتیجه تصدیق مخبر و اعتقاد صدق خبر باشد و مستفاد بود از ظاهر علم
و تمسک بآن خلاص از شرک جلی و انخراط در سلک سلام فائده دهد و متصوفه بحکم ضروریات ایمان
بعوام مومنان درین توحید مشارک اند و بدیگر مراتب منفرد و مخصوص و قناعت کردن باین مرتبه
در آمدن بود بدین عجایز که مفهوم میگردد از مقولهٔ شریفه نبوی صلی الله علیه وسلم علیکم بدین العجائز
دوم توحید علمی آن مستفاد از باطن علم که آنرا علم الیقین خوانند و آنچنان باشد که بنده در بدایت
طریق تصوف از سر یقین بداند که موجد حقیقی و موثر مطلق نیست الا خداوند تعالیٰ و جمله ذوات و
صفات و افعال را در ذات و صفات و افعال او ناچیز داند و هر ذاتی را فرعی از نور ذات
مطلق شناسد و هر صفتی را پرتوی از نور حقیقت صفت مطلق داند چنانکه هر کجا علمی و قدرتی
و ارادتی و سمعی و بصری یابد آنرا اثری از آثار علم و قدرت و ارادت و سمع و بصر الٰہی داند و علی
هذا القیاس جمیع الصفات و الافعال حضرت قدوة الکبرا تقریبًا از حبقات الصوفیه
نقل کردند که شیخ سعد الدین حموی فرموده اند که توحید در بشریت قبول حی و قیوم است و توجه
باو در جمیع احوال یعنی هرچه از مظاهر خلقیه باین کس میرسد خواه ملائم طبع و خواه مکروه همه حواله
بآن حضرت جل شانه کند و آن واسطه را در نظر نیارد و او را در دست تصرف حق سبحانه تعالیٰ
چون قلم در دست کاتب داند و همه را معذور دارد و اگر ملائمی برسد شکر کند و چنان داند که آنحضرت
درین صورت ظاهر شده به نسبت او تلطف مینماید و اگر مکروهی رسد نیز چنان داند که آنحضرت جل ذکره
در صورت مخوف ظاهر شده او را عقوبت میکند تا از اطوار غیر مرضیه اعراض نموده بسبیل رضای سلوک نماید
که پس نزد اصابت غیر ملائم بر سالک واجب است که از حقیقت خود تفحص نماید در ظاهر و باطن
خود آنچه بیابد از صفات مذمومات و ترک تجلی بصفات محمودات و جرات بر ترک اذات و غفلتها
و تضیع اوقات و اهمال عبادات و عمل قلبیه رجوع نموده در مقام اصلاح آن شود و امر مودی
را رب متجلی داند که بخصوصیتی و تعینی ظاهر شده بزجر او را از طریق مخالفت دور بطریق موافقت
و قرب می آرد خواه بطریق لطف آرد خواه بطریق قهر اینچنین مشاهده را در عرف این طائفه حضور
میتوان گفت - تقریبًا حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که بزرگی از بزرگان روزگار میخواست

که بطرف لاله زار سوار شود و توجه گلزار در آوان بهار کرده آید چون استر زین کرده آوردند فرمود که موزه بیارید تا بپوشد بر پشم چون موزه آوردند چه بیند که بمقدار دو انگشت موزه را موش بریده آن بزرگ را چون موزه بریده و دید بسیار تاسف خورد و کار بدلست از حد برد اصحاب که حاضر بودند معروض بساز آمده گفتند که بدین مقدار زیان را چندین تاسف از بهر چیست گفت تاسف از بهر موزه نیست بلکه آن واسطه متاسف شده ام که بسبب کدام جرمیه که از من صدور یافت تا موزه من موش بریده حضرت قدوة الکبرا میفرمودند چون مع حد در ملاحظه وحدت در کثرت اشتغال بینما بید قتی که ظهور مقتضائی جمال بعد موجب است و اگر قهداز مقتضای جلال بود باید که در پناه جمال وی گریزد چنانچه حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم از مظهر قهر بملاذ لطف ادمی در آمدند و میفرمودند اَللّٰهُمَّ اِنِّی اَعُوْذُ بِکَ مِنْکَ و گاه میباشد که موحد را بهان مظهر جلال جمال میگردد و نمودار قهر به او آخر کار بلطفیه می پیوندد چنانچه عصا و ید بیضائی موسوی بنسبت کفره اژدر و بنسبت ایشان عصاء اظهر حضرت قدوة الکبرا در هنگامی که بر ابی خیر فقید خالی از حالتی نبودند اتفاقاً حضرت ایشان روزی در چار سوی دهلی میرفتند و لیکن حالتی غریب بیهٔتی عجیب بایشان استیلا یافته بود که حواس ظاهری را کار نمانده بود و پیلی مست که مقدار سی من سلاسل بدست و پای وی آویخته بود و پنج ماده پیل بر هر یک پیلبانی نشسته و آلات جراحت بدست گرفته بنوا دی می آمدند و حضرت ایشان از منظر میگذشتند هر چند پیلبانان جوش و خروش برآوردند اصلا بخود نپرداختند و استیلای بیهٔ تمرا هان آنچنان یافته بود که نمی توانستند که آگاهی هند تا آن زمان که سوقیان های های کنند پیل بر ایشان گذشت و اصلا نرنجانیدند هر چند که غوغای مردم از حد گذشت از دریای شهود بساحل شعور نه بر آمدند

چنان غریقم در دریای وحدت که هوش از گوهر عالم ندارم
چنان مستغرقم اندر خیالت که خبر از عالم و آدم ندارم

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که این مرتبه از مراتب اوائل توحید اهل خصوص و متصوفه است و مقدمهٔ آن باسابقه توحید عام پیوسته و مشابهت این مرتبه ایست که کوته نظران آنرا توحید علمی گویند آن نه توحید علمی بود بلکه توحیدی باشد رسمی از درجه اعتبار ساقط. سوم توحید رسمی و آنچنان باشد که شخصی بسزد کائی خلقت در طریق مطالعه و با سماع تصوری کند از معنی توحید و رسمی از صورت توحید در ضمیر آن مرتسم گردد و از انجا در بحث و معارضه گاه سخنی بمغز گوید چنانکه از حال توحید هیچ اثری در روی نباشد حضرت قدوة الکبرا روزی در مجلس مع اصحاب صدق بجامع دهلی نشسته بودند جمعی از صوفیان اطراف و بعضی از طالبان اکناف حاضر بودند شخصی از معارف گفت گوئی آغاز کرد و در تصوف گوئی را باز گشاد و قلقله لسانی و لقلقهٔ زبانی بجدی رسانید که ممکن شرح نبود و معانی از شطحیات این طائفه و کلمات این صوفیه بهر یکی از این عزیزان می پرسید مقصودش نه آن بود که استفاده کنند بلکه اظهار حقائق و دانی ...

له این حدیث در صحیح مسلم از حضرت عائشه رضی الله عنها منقولست تعالی ... بکلم از تو بتو

واصلند فائق وسعی خود میکرده حضرت قدوة الکبرا فرمودند نسمهٔ از صفات الهی ولمعهٔ از اشعات
نامتناهی در وجود بشری تعبیه است حادث ماهیت قدیم را ندانند و سیر و سیاحت بشری در وجود بشری نیست
شعر چون قدیم آید حدث گردد عبث ٭ پس قدیمی را کجا داند حدث ٭ ای عزیزان بیان حقائق
الفاظ توحید است باید که در غلط نیفتی که بمجرد دانستن این تر از توحید و الفاظ او چه من لم یذق لم یدر
تا که از علائق روزگار و عوائق گردش دوار بیرون نیاید و بریاضات شدیده و عبادات پسندیده
مهذب نگردد از بنهاچه فائده حکایة ان الله تعالی تجرد لتصل الیه ٭ معشوق وجود عالم چون فرد
بخوبی ٭ عاشق نشاید الا از هر دو کون فردی ٭ هر روبهی نیارد در راه عشق رفتن ٭ در راه عشق باید
مردی و شیر مردی ٭ باید کوشید تا این صفات بذات تو قائم گردد و بعده سر وحدت سر از نهاد
تو بر آرد که لیس فی جبتی سوی الله ٭ یک رنگ کند شراب ما را ٭ تا هر دو شود یکی که وحده
آنگه معلوم گردد که وحدت چیست و الا آن کلمات خواندن و شنیدن چنان باشد که شخصی وصف نبات
بکند سامع را حظی از شنیدن باشد اما مزه و حلاوت آن ندانند تا وقتی نچشند ٭ گر سخن کار منبر
شدی ٭ کار نظامی بفلک بر شدی ٭ کار کن کار بگذر از گفتار ٭ کاندرین راه کار دارد کار
اللهم ثبتنا علی هذه النعمة العظیمة وارزقه لجمیع المؤمنین والمؤمنات والمسلمین
والمسلمات یا غافر الذنوب والسیئات انک مجیب الدعوات حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند توحید علمی اگرچه فروتر از مرتبه توحید حالیست ولیکن از توحید حالی مزاجی با آن همراه بود
ومزاجه من تسنیم عینا یشرب بها المقربون وصف شراب این توحید است و از جهت صاحبان
پیشتر در ذوق و سرور بود چه از مزاج حال بعضی ظلمت رسوم او مرتفع شود چنانکه در بعضی تعاریف
بر مقتضاء علم خود کار کند وجود اسباب را که روابط و وسائط افعال الهی اند در میان نه بیند اما از اکثر
احوال بسبب بقاء ظلمت وجود خود از مقتضاء علم خود محجوب بود و بدین توحید بعضی از شرک خفی برخیزد
چنانچه توحید حالی و آن آنست که حال توحید وصف لازم ذات موحد گردد و جمله ظلمات رسوم وجود
الا اندکی بقیت در اشراق نور توحید متلاشی و مضمحل گردد و نور علم توحید در نور حال او مستتر و مندرج چنانکه
نور کواکب در نور آفتاب ٭ فلما استبان الصبح ادرج ضوءه باسفاره انوار الکواکب ٭ و درین
مرتبه وجود موحد در مشاهدهٔ جمال وجود واحد چنان مستغرق عین جمع گردد که جز ذات و صفات واحد
در نظر مشهود او در نیاید تا غایتی که این توحید را صفت واحد بیند و نه صفت خود بیند و این دیدن را
هم صفت او بیند هستی او بمثابت قطره ٭ وارد در تصرف و تلاطم امواج بحر توحید افتد و غرق بحر گردد
قال لا تشرب التوحید بحر والموحد فیه قطرة لو تموت ثم مناثر از پیمانست قول جنید قدس الله سره
التوحید معنی تضمحل فیه الرسوم ویندرج فیه العلوم ویکون الله کما لم یزل حضرة قدوة الکبرا قدس سره

که از مشایخ ماوراء النهر محمد بن ابی النصر حسینی بدست خواجه ابو بکر خطیب که مرد لیست پیش حضرت
شیخ ابو سعید ابو الخیر رسالتی فرستاد فرمود چون بری جواب باز آری ولیکن باید که او نداند
که این سوال من کرده ام و آن اینست که از وی بپرس که آثار را محو بود گفت من این یاد نتوانم
داشت بر کاغذی بنویس بنوشت و بوی داد خواجه ابو بکر خطیب گفت که در نیشاپور رسیده در کاروان
سرای فرود آمدیم درصوفی در آمدند و آواز دادند که خواجه امام ابو بکر خطیب در کاروان سرای کدام است
آواز دادم که منم گفتند شیخ ابو سعید سلام میرساند و میگوید که ما شنیدیم آسوده نیم که تو در کاروان
سرای فرود آمدی باید که نزدیک ما آئی گفتم بگرمابه شوم و غسل کنم آنگاه بیایم و از آن سلام و
پیام حالتی عجیب و وجدی غریب بر من مستولی شد که یقین دانستم که کس را خبر نداده است بگرمابه
شدم و غسل کردم چون برآمدم آن دو درویش را دیدم ایشان با عود و گلاب گفتند شیخ ما را به
خدمت تو فرستاده است چون بشیخ آمدم شیخ مرا دید و گفت أَهْلَ السَّعِيدِ وَالرَّسُولِ وَحَبَّذَا
الرَّسُولُ الْحَبِيبُ مِن حَبِيبٍ سلام کردم جواب داد و گفت اگر تو رسالت آن پیر را خوار
سخن او نزدیک ما عزیز تر است تا از آن مدت که بیرون آمده منزل بمنزل می شمارم بیار تا چه داری
و آن پیر چه گفته است از هیبت شیخ سوال از خاطرم رفته بود کاغذ را بیرون آوردم و بشیخ دادم شیخ
گفت اگر جواب کنون بر تو میگویم لازم شود که باز گردی و شغلی که داری بگذاری و چون بروی جواب
گوییم تا در نیشاپور بودم هر شب پیش شیخ میبودم وقت باز گشتن جواب سلام و پیام پیر طلبیدم گفت
آن پیر را بگوی که ثبتی ولا تذر عین نماند اثر کجا ماند سر در پیش افگندم و گفتم که مفهوم نشد گفت این
در بیابان دانشمندی در نیابد این بیتها یاد گیری و با وی بگوئی
جسمم همه اشک گشت و چشمم بگریست — در عشق تو بی چشم همی باید زیست
از من اثری نماند از عشق حبیب — چون من همه معشوق شدم عاشق کیست
گفتم شیخ بفرماید تا بر جائی ثبت کنند حسن مؤدب را فرمود تا بنوشت چون بمردم
بر من آمدم در وقت پیر حسینی بیامد جمله قصه را با وی گفتم و آن بیتها بخواندم چون بشنید نعره بزد
و بیفتاد و از آنجا دو کس وی را بیرون بردند و هفت روز در خاک بود شیخ قدس سره گفت مصرع
پیوسته دگر باشد و پرستید گرد و آنچه از صوم تعلق بغیر بود زبان دل در مسمک آن بلا نعد إِنَّا وَجَدْنَا
آبَاءَنَا عَلَى أُمَّةٍ است بلبسته تا حیات عاریتی از تن بغیر یک مدد میکند در بیابان غرورش سرای فنا
چون ناچیزه ملک الموت پدید آید پیرایه عاریت از سر بدارند و رسوائی مرد ظاهر شود و آنچه تعلق
بدل دارد پیوسته است از وی توقع ثمرات بسیار بعد دین و دنیا حاصل گردد حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند چون طالب صادق را ملاحظه و مراقبه وجه خاص بوجه اختصاص متمکن میگردد و وصف
لازمه او میشود چنانچه شنوائی بحد سمع و بینائی در بصر ظهور نور شهود در صدد حضور وجود چندان ببصیرت

سالک سیلا بباید که گاه گاهی مغلوب الوقت میگردد و اصلا حواس او بکار نمیاید و هیچ چیز ملتفت نمیشود
اگرچه شئی مهیب بود بدین تقریب میفرمودند که ابو سعید خراز گفت که در آوان اوایل حال ارادت محافظت
سر وقت خود میکردم که روزی در بیابانی در آمدم و میرفتم از قفای من آواز چیزی برآمد دل خود را از التفات آن
و چشم خود را از نظر بآن نگاه داشتم بسوی من می آمد تا بمن نزدیک شد دیدم که دو سبع عظیم بر دوشهای من
بالا آمدند من بایشان نظر نکردم نه در وقت بر آمدن و نه در وقت فرود آمدن حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که در زمان مشاهدهٔ الهی آلام انسانی و در آوان مراقبهٔ نامتناهی ابرام جسمانی مدرک و
محسوس نمیگردد چه لذت شهود ساتر است تقریبا میفرمودند یکی ازین طائفه را به تهمتی گرفتار کرده
و بر سبیل تعزیر صد تازیانه زدند و در نود و نه تازیانه ننالید در تازیانهٔ آخرین طاقتی کرده و ناله بسیار
کشید و ازین کیفیت عجوبه استفسار کردند گفت در نود و نه تازیانه بمحبوب مشهود بودم از لذت وی الم
نمود و در یک تازیانه اخیر از و غائب بودم ضرب بسبب غیبت افتاد لاجرم در نهاد من متاثر شد
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که منشاء این توحید حالی از نور مشاهده است و منشاء توحید علمی
نور مراقبه و بدین توحید اکثر از رسوم بشریت منتفی شود و به توحید علمی اندکی از آن رسوم مرتفع گردد و سبب
بعضی از بقایای رسوم در توحید حالی آنست که تا صدور ترتیب افعال و تهذیب اقوال از موحد ممکن بود
بدین جهت در حال حیات حق توحید چنانکه باید گزارده نشود از اینجاست قول ابی علی دقاق قدس الله
سره که التوحید غریم لا یقضی دینه و غریب لا یؤدی حقه خواص موحدان را در حال حیات از حقیقت
توحید صرف که یکبارگی آثار رسوم وجود در و متلاشی میگردد گاه گاه لمعه بر مثال برقی خاطف
لامع گردد فی الحال منتفی شود و بقایای رسوم دیگر بار معاودت نماید و درین حال تجلی از شرک
خفی مرتفع گردد ورای این مرتبه در توحید آدمی را مرتبهٔ دیگر بالاتر نیست حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که دولت شهود و نعمت وجود هر کسی را بر حسب تصفیهٔ قلبی و تزکیهٔ باطنی متفاوت است
بعضی را حقتعالی مستدام بشرف شهود مشرف بیدارد و بعضی را در سده اغلب اوقات و برخی را اقل
ساعات مستولی میباشد فرقهٔ را شهود خطاب الست بربکم در سمع بعضیان همچنان هست از دماغ
نرفت بدین تقریب میفرمودند که بزرگی بوده در معارف آراسته و بحقایق پیراسته در زمرهٔ واصلان
روزگار منسوب بفرقهٔ سالکان اعصار محسوب پیش وی اصحاب سلوک و ارباب صعلوک سخنی
از خطاب الست بربکم برآوردند فرمودند وقتی که خطاب یزدانی و ندای سبحانی الست بربکم داده
بودند مرا بعینه آن خطاب هم چنان در گوش جان هست و در هنگامی که حضرت آدم علیه السلام مسجود
ملائک بوده اند فدیهٔ من در آئینهٔ زانوی وی بوده حضرت نور العین در محل نیاز آمده بعد
رسانیدند که اثر ملکهٔ نسبت و نشان دولت مشاهدهٔ این طائفه چیست فرمودند که آثار این اسرار

بسیار فرموده اند یکی اینست که رویت عذار این طایفه و مشاهده رخسار صوفیه اهل وصول موجب ذکران حقتعالی و سبب جلال تبارک والا باشد کما اذا رأوا ذکر الله (حدیث) و یکی از آثار اینست که الم منالم نگرد چنانچه از حضرت علی مرویست که در حربی که بمواجهه کفار و ضربی که بمقابله اشرار شده بود ایشانرا جراحتها رسیده و بعضی آلات نبرد و اسلحه ناورد بر زخمگاه شکسته ماند فرمودند که چون در حرم نماز و محل راز بجهان نواز محرم شوم کسی را فرمایند که اسلحه شکسته از اندام من بیرون آورد بمچنان کردند اصلا اشعار بچندان آزار نداشته اند بعد از فقدان حال معلوم ایشان شد نقریبا میفرمودند که حضرت شیخ ابوالادیان را با مجوسی منازعت بود وایشانرا ابوالادیان از آن گویند که در همه دینها مناظره کردی و مخالفان را الزام شکست روزی ابوالادیان به مجوسی میگذشت ابوالادیان گفت که آتش باذن حقتعالی کار میکند یا به طبیعت خود مجوسی گفت نه چنین است بلکه او بطبیعت خود کار میکند و اگر چنانچه بنمائی که آتش بفرمان خدا تعالی کار میکند بدین تو درآیم اتفاق بر آن کردند که آتشی عظیم برافروزند ابوالادیان در میان آتش رود هیزم بسیار جمع کردند و آتش عظیم برافروختند و مردم بسیار حاضر آمدند چون هیزم تمام بسوخت اخگرها بر روی زمین پهن کردند ابوالادیان سجاده انداخته بود و نماز میکرد چون سلام باز داد برخاست و بر بالای اخگرها برفت چون آخر رسید روی سوی مجوسی کرد و گفت این کفایت است یا نوبتی دیگر دنبال چون این سخن بگفت زار زار بگریست در هم کشید مجوسی مسلمان شد میگویند چون شب آمد احمد خادم پای وی بمالید زیر انگشت پای او آبله دید مقدار سیبی گفت شیخا این چیست گفت چون بر سر آتش میرفتم از خود غایب بودم و چون باخر آتش رسیدم حاضر گشتم و آن سخن بگفتم و اگر این شعور در میان آتش می بود بسوختمی حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که اصحاب بصیرت و ارباب سریرت از اینجا استدلال میکنند اگر آتش سوزنده در وقتی معین بر بندگان حقتعالی کار بامر پروردگار نکند چه عجب باشد چنانچه حضرت خلیل الله علیه السلام را فرمان شد قوله تعالی قُلْنَا يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ مضمون این کریمه این شعر مشعر خواهد شد بیت با یاد تو اگر در آتش سوزنده شد خلیل آتش ز تاب چشمهٔ آب زلال یافت ❊ بحضرت کبیر خطاب کرده فرمودند که نکته سلاما چه باشد حضرت کبیر عرض کردند که حضرت قدوة الکبرا دانا ترانند اگر در کریمه قلنا قوله سلاما نمی بود آتش بر خلیل بحدی سرد شدی که از غایت برد جان میداد ندیس آتش بمقتضای امر او چنان سرد شد که سلامتی جسم مبارک ایشان شد و بقیه بحث مناسب این مقام سیاتی فی مکانه ان شاء الله تعالی حضرت شیخ الاسلام که بجمله خلفای عظام حضرت قدوة الکبرا بودند از اثر مشاهده بغیری و تاثیر حالتی بر دیگری عرض کردند فرمودند که چون آتش شهود در مشعل وجود عارفی افروخته گردد

از دیدن دیده شود از ذکر حقتعالی دیده شود ای ایشان ۱۲

حدیث قال رسول الله صلعم خیارکم الذین اذا رؤا ذکر الله ... بهترین شما آن کسانند که چون دیده شوند یاد کرده شود حقتعالی رعایت کرد این را ابن ماجه ۱۲

الخ ای آتش سرد و سلامتی شو بر ابراهیم ۱۲

واشتغال او بغلبات برآمدن گیرد درین حالت اگر بر کسی تصرف متمادی شد اره هم کند البته تصرفات برات
کند تقریباً از حضرت ابو الجناب نجم الدین کبرا نقل کردند که شیخ ولی تراش ایشانرا نیز گویند بسبب آنکه
در غلبات وجد نظر مبارکش بهر که افتادی بمرتبهٔ ولایت رسیدی روزی بازرگانی بر سبیل تفرج بخانقاه
شیخ در آمد شیخ حالتی قوی داشت نظرش بران بازرگان افتاد در حال بمرتبهٔ ولایت رسید شیخ
پرسید که از کدام مملکتی گفت از فلان مملکت ویرا اجازت ارشاد شد تا در مملکت خود رود و خلق را
بحق ارشاد کند روزی شیخ با اصحاب نشسته بودند بازی در هوا صعوه را دنبال کرده بود ناگاه
نظر شیخ بران صعوه افتاد صعوه برگشت و باز را گرفت و بپیش شیخ فرود آورد روزی تحقیق و تقریر
اصحاب کهف میرفت شیخ سعد الدین حموی را که یکی از مریدان شیخ بود بخاطر گذشت که آیا درین
امت کسی باشد که صحبت وی در سگ اثر کند شیخ بنور فراست بدانست برخاست و بدر خانقاه رفت
و بایستاد ناگاه آنجا سگی رسید و بایستاد و دم خود می جنبانید شیخ را نظر بروی افتاد در حال بیخویش یا
متحیر و بیخود شد روی از شهر بگردانید و بگورستان برفت و سر بر زمین زدی و نالیدی آورده اند هر جا که
می آمد و میرفت قریب پنجاه و شصت سگ گرد بگرد او حلقه کردندی و هیچ نخوردندی و بحرمت بایستادندی
عاقبت بران نزدیکی بمرد شیخ فرمود تا ویرا دفن کردند و بر سر قبر وی عمارت ساختند شیخ در بزرگی
از شاگردان محی السنه که سندی عالی داشت کتاب شرح السنه میخواند چون باخر رسید روزی
در حضور استاد جمعی از ائمه نشسته بودند و شرح السنه را میخواندند درویشی در آمد و بی‌التفاتی شناخت
اما از مشاهدهٔ وی تغیر تمام در شیخ راه یافت چنانچه مجال قرائتش نماند پرسید که این چه کس است
گفتند بابا فرج تبریزیست که یکی از جملهٔ مجذوبان الهی و محبوبان نامتناهی است سبحانه تعالی
شیخ آن شب بیقرار بود بامداد بخدمت استاد آمد التماس کرد که برخیزید که بزیارت بابا فرج رویم
استاد ایستاده شد با اصحاب موافقت کردند در خانقاه بابا فرج آمدند بابا فرج را خادمی بود بابا شاذان
نام چون آنجماعت را دید درون رفت و اجازت خواست بابا فرج گفت اگر چنانچه بدرگاه خداوند تعالی
میروندی توانند آمد گو در آیند شیخ گفت چون از نظر بابا فرج بهره مند شده بودم معنی سخنش را دانستم
هر چه پوشیده بودم برون آوردم و دستار بر سینه نهادم و اصحاب نیز موافقت کردند پس پیش
بابا فرج در آمدیم و نشستیم بعد از لحظه حال بر ما متغیر شد و عظمتی در صورت او پدید آمد چون قرص
آفتاب درخشان گشت و جامه که پوشیده بود بر وی تنگ شده و شکافته شد چون بعد از ساعتی بحال خود باز آمد
برخاست و آن جامه را در من پوشانید و گفت ترا وقت دفتر خواندن نیست وقت آنست
که سر دفتر جهان شوی حال بر من متغیر شد و باطن من از هر چه غیر حق بود منقطع شد چون از جا
با بابا فرج برون آمدیم استاد گفت شرح السنه اندکی مانده است بر و سه روز آنرا بخوانی و دیگر گوئی

چون بر درس رفتم بابا فرج را دیدم که در آمد و گفت که دیروز هزار منزل از علم یقین گذشتی امروز
باز بر سر علم آمدی من ترک درس کردم و بریاضات و خلوة مشغول گشتم علوم لدنی و واردات غیبی روی نمودن
گرفت گفتم حیف باشد که آن فوت شود آنرا می‌نوشتم بابا فرج را دیدم که از در در آمد گفت
شیطان ترا تشویش میدهد این سخن‌ها منویس دوات و قلم را بینداختم و خاطر از همه پرداختم

حضرت قدوة الکبرا چون از بیان سریرت و سیرت شمائل حضرت نجم الدین کبرا پرداختند
بخاطر قاضی رفیع الدین خطور کرد که حضرت شیخ ابو الجناب را حالتی بود که آثار انظار شریف و ابصار لطیف
وی بسگ جانور کثیف سرایت کرده آیا درین زمانه هم کسی از بزرگان هست که تاثیر حالت وی بدین نوع
جانوری را جاذب گردد حضرت **قدوة الکبرا** بنور باطن خطرهٔ حضرت قاضی رفیع الدین را
دریافتند ؏ جام جهان‌نمای ضمیر تو یافته * هر ذره جهانش در و عکس تافته * تبسما فرمودند آری
شاید درین عالم کسی بوده باشد ؏ توجه دانی که درین گرد سواری باشد * کمال جوگی را گربه بود گاه
گاهی بنظر مبارک حضرت **قدوة الکبرا** میگذشت فرمودند که گربهٔ کمال جوگی کجاست بیارند
آوردند حضرت **قدوة الکبرا** ذکری از معارف و دری از حقائق باز کردند سخن معارف گویان
اندک گرم شدند و اثر تغیر در بشرهٔ میمون و اسرهٔ همایون بر آمد اصحاب از مشاهدهٔ این حال هیبتی
مستولی شد گویا از تارک ارواح ایشان خواهد شد گربه نیک گوش کشید و اینهارا می‌شنید بعد یکدو
گربه تغیر تمام و تاثیر تمام راه یافت و در بی‌شعوری شتافت چنانکه افتاد و از خود رفته نزدیک یک ساعت بیخود
بود چون بخود آمد اقدام مبارکش را می‌بوسید و بتحت اقدام می‌غلطید همچنین اصحاب را گرد بگرد میگردید و هر وقت
که در اثنای گوئی میکشادند اصلا از مجلس شریف دور نمیرفت و هرگاه که مهمانان بخانقاه می‌آمدند
بمقدار اعداد مهمانان بانگ میکرد که خادمان عالی را معلوم میشد که این قدر مهمانان آمده اند
و وقت تقسیم طعام گربه میان ادات اصحاب بهره میافت و گاه گاهی چنان می‌بود که گربه را جهت طلب بعضی
اصحاب میفرستادند و میرفت و بدان شخص آواز درشت میکرد یا در او میزد میدانستند که حضرت
قدوة الکبرا طلبیده اند و روزی در خانقاه حضرت ایشان جماعتی از درویشان سفر کرده آمدند
گربه بعادت معهود خویش بتعداد درویشان بانگ زد هنگام فرستادن طعام یک شخص زیاده آمد
حضرت **قدوة الکبرا** بگربه التفات کرده فرمودند که ای گربه امروز چرا خطا کردی گربه فی الحال
بیرون رفت در جماعهٔ آن درویشان نو رسیده در آمد و هر کدامی ایشان را بوئیدن گرفت تا هم
کسی را بنوبت بوئید چون حلقه را بوئید بر زانوی او نشست و بول کرد آن معائنه چون حضرت
ایشان دیدند گفتند گناه بیچاره گربه نیست که این مرد بیگانه بود آن درویش برخاست و در پای
مبارک حضرت **قدوة الکبرا** افتاد عرض بنیاد نهاد که مدت دوازده سال شده است که من

مردی هری ام در لباس اسلام درآمده ام واکابران روزگار و صوفیهٔ اعصار امی بینم باین نیت که سی نفاق
من ظاهر کنند تا من پیشوی اسلام و دین عرض کنم و ایمان آورم ﮯ پیش منیر که ز خورشید انور است
ذرات کائنات چو مهتاب ظاهر است ٭ یک خطره که در دل مور آن کند خطور ٭ در گوشهٔ ضمیر سلیمان منور است
هیچکس این سر آشکارا نکرد ولیکن گربه شیر بیدای تصوف و هزبر صحرای تعرف این راز پوشیده بکشاد
سبحان الله چه فضل کمال حقتعالی بر حضرت قدوة الکبرا است که از اثر نظر او گربه را این
منزلت میگردد که مفرق بین الحق و الباطل شده چه جای آن نگر نظر کیمیا اثر به حال خاک کسای کنند ﮯ آنانکه
خاک را به نظر کیمیا کنند ٭ آیا بود که گوشهٔ چشمی بما کنند ٭ الیوم آفتاب یهدی من یشاء از افق هدایت تافته است ٭
حضرت قدوة الکبرا اسلام و دین قبول میکنیم فرمودند که خوش باشد دین اسلام بر وی عرض کردند دست بیعت
به حضرت قدوة الکبرا داد و بر ریاضات شدیده و مجاهدات جدیده بموجب فرموده حضرت
قدوة الکبرا مشغول شد مدتی در سلوک اشتغال نموده چون قابلیت پیدا کرد و تصفیهٔ باطن
هویدا گشت بتشریف خلافت مشرف شد یکی از خلفای کرام گشته و اجازت نامهٔ ارشاد نوشته دادند
و بسوی بلدهٔ استنبول فرستادند آخر الامر این گربه بعد از خرامیدن حضرت قدوة الکبرا
بتفرج گلزار وصول و چمیدن به لاله زار حصول چند سال بخدمت حضرت نور العین صاحب سجاده
مخدوم زاده زاده الله ما اعطاه زیست روزی خادمی از مطبخ مقداری شیر در دیگ کرده بود
که برای اصحاب شیر برنج پزد ماری سیاه از دود گذار در دیگ افتاد گربه آنرا دیده گرد دیگ گشت
و اضطرابی می نمود خادم چون از معنی غافل بود گربه را زجر میکرد و دور می انداخت چون خادم
بهیچ نوع متنبه نشد گربه خود را در دیگ انداخت و بمرد چون شیر برنج بریختند مار سیاه از آنجا
ظاهر شد حضرت نور العین فرمودند که گربه بیچاره را ببینید که خود را فدائی درویشان کرد وی را
در قبر کنند آخر الامر در دار الامان دفن کردند و عمارت ساختند ﮯ هرگه که از وحوش فدائی تو گشته
اند ٭ انسان اگر فدا نشود کمتر از وحوش ٭ حیوان بخدمت تو بجائی رسیده اند ٭ کز شیوهٔ صفا ز
گشته بر سر فرش ٭ در کار مس جسم که اکسیر خدمت است ٭ انداخت ذهب خالص شد بهر گهر فروش ٭
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سید الطائفه جنید بغدادی نقل کردند که خواجه سری سقطی مرا
گفت که مجلس دم مردم را سخن گوئی من نفس خود را متهم میداشتم و بتحقیق آن نمی نشستم تا آنکه حضرت
رسالت صلی الله علیه و سلم را در یکی از شبها جمعه بخواب دیدم که گفت تکلم علی الناس بیدار شدم پیش از
صبح بدر خانه خواجه سری رفتم و در بکوفتم گفت مرا استگوئی نه پنداشتی تا ترا نگفتند پس بامداد
مجلس نهادم و آغاز سخن کردم خبر منتشر شد که جنید سخن میگوید جوانی ترسا در لباس پنهان
بر کنارهٔ مجلس باستاد و گفت ایها الشیخ ما معنی قول رسول علیه السلام اتقوا فراسة المؤمن فانه ینظر بنور الله

جنید گفت ساعتی سر در پیش انداختم پس سر بر آوردم و گفتم اسلام آور که وقت اسلام تو رسید اسلام آورد بعضی
میگویند که مردم پندارند که جنید را درین یک کرامت است و من میگویم که درین دو کرامت است
یکی اطلاع وی بر کفر آن جوان دیگر اطلاع وی بر آنکه درین حال اسلام خواهد آورد حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که شیخ ابو اسحاق ابراهیم بن شهریار کازرونی حضرت رسول الله
صلی الله علیه وسلم را بخواب دید پرسیدند ما التوحید قال ما هجس ببالك او خطر فی
خیالك فالله سبحانه بخلاف ذلك ایضا قال التوحید ان یتنزه عن الشرك والشك والتعطیل
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سالک بعد از عقود عقائد صوفیه و وقوف اصطلاح طائفه
علیهم السلام آنست که اغلب اوقات در محفل توحید و اکثر حالات در مجلس تفرید جلوس فرماید ساعتی
بی تمارنشیند حضرت شیخ معروف عرضکردند که بی تمار نشستن چه بود فرمودند که یافت بی جستن و دیدن
بی نگریستن که بیننده در دیدار علت است در اثنا این از سید الطائفه نقل کردند که اشرف المجالس
واعلاها الجلوس مع الفكرة فی میدان التوحید ایضا فرمودند که اصرف همتك الی الله
عز وجل وایاك ان تنظر بالعین التی بها تشاهد الله الی غیر الله فتسقط عن
عین الله حضرت قدوة الکبرا میفرمودند این طائفه را عقیدهٔ علم توحید البته میباید چه
اصول اهل طریقت و وصول خداوندان حقیقت همین علم شریف است با یا حسین از فوائد
علم توحید و زواید اطلاع معالم تفرید درخواست بلسان دربار و بیان گوهر نثار فرمودند که
ایمان آوردن بعقائد اصحاب توحید و گرویدن به قواعد ارباب تفرید از اهم مهارت است چه
بعضی از محققان صوفیه و عارفان طائفه علیه منقول ست یقینی که از مطالعه مقدمات متصوفه
کاملین و عقیده که از ملاحظهٔ کلمات صوفیه متقدمین حاصل گردد بهتر باشد از مکاشفهٔ اصحاب
مجاهدهٔ این روزگار و خوشتر بود از معاینهٔ ارباب محاربهٔ این اعصار بیان این طائفه بعد از
کشف بود و کشف را ریاضت و مجاهدت شرط کما قال کذا شرف فمن لم یحل الکتاب المجاهدة
لم یحصل له جناب المشاهدة و ریاضات متقدمین و مجاهدات کاملین معلوم بخلاف ریاضت
متاخرین موسوم چنانچه از امام احمد غزالی در احیاء علوم معلوم میگردد ومن لم یكن له نصیب من
هذا العلم اخاف علیه من سوء الخاتمة وادنی نصیب منه التصدیق والتسلیم لاهل التحقیق
ولیکن کمال آنست که معنی توحید در صورت خویش بخواهد و اظهار معنی توحید بی صورت التزام
نسبت ممکن نبود حضرت شیخ معروف نور الله مرقده بعرض رسانیدند که التزام
معنی توحید در دل اهل تجرید چگونه بکنند فرمودند که اکابر طریق التزام معنی توحید علی نهج
التفصیل وضع کرده اند تا مطابق طبیعت هر طالبی چه آید بنوعی از وی در اینجا مسطور

میگردو بواقی انواع اودر لطیفه او کارو مشاهده مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی قال لا تشرف حقیقة التوحید وهی شهود الحق علی سبیل الملکة بحیث لا ینفک عنه تصورها بتصور فی القلب هذا وهو الظاهر فی هذه المظاهر علی ما هی علیه فی حلل نفسها وحقیقتها اللهم ارزقنا الجمیع الطالبین هذه النسبة الشریفة والمداومة للطیفة بحرمة النبی وآله الطاهرین حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که نزدیک ارباب ذوق و وجدان واصحاب شوق وعرفان کسی که از رعایت نسبت شریفه دمی غافل میگردد از توجه الی الله نفسی ذاهل در امیته میشمارند کما قال علیه السلام کل نفس یخرج بغیر ذکر الله فهو میتة واین عجیب تر که از میتة طبیعت جمعی از حیوان و فرقه از انسان شعر کردند کسیکه از دولت شهود محروم بود او میتی است که از دی دواب عالم خبردار میگردد نقریبا فرمودند که دو کس ازین طائفه قصد زیارت شیخ ابو بکر واسطی کردند چون بمنزل ایشان نزدیک رسیدند چه بینند که دو گربه به یکدیگر میگفتند که شیخ ابو بکر واسطی از گلزار کشف بلاله زار لطیف خرامید باطلاع این خبر واستماع این اثر آن دو کس بغایت متالم شدند که دریغ شرف صحبت وملازمت ایشان در نیافتیم از همانجا میخواستند که مراجعت کنند باز اندیشیدند که چون از شرف صحبت ایشان محروم شدیم باری تربت منوره ومرقد معطره ایشان از زیارت کنیم چون بمنزل حضرت شیخ رسیدند شیخ را در قید حیات و زمان صحت یافتند متعجب شدند ونعمت غیر مترقب یافتند صورت واقعه را بحضرت شیخ عرض کردند شیخ رقت بسیار کردند و فرمودند که راست گفته اند که ابو بکر وقتی که از یاد حقتعالی غافل میشود میتی است که همه حیوانات از وی خبر میدهند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند توحید الهی آنست که حقسبحانه تعالی در ازل آزال بنفس خود نه بتوحید دیگری همیشه بوصف وحدانیت ونعت فردانیت موصوف ومنعوت بود کان الله ولم یکن معه شیء اکنون نیز بنعت ازلی وفردیت لم یزلی است الآن کما کان وتا ابد الاباد همین وصف خواهد بود کل شیء هالک الا وجهه نه گفت یهلک تا معلوم شود که وجود همه اشیاء در وجود او امروز هالک است وحواله مشاهده اینحال بفردا در حق محجوبانست والا ارباب بصائر واصحاب مشاهده که از مضیق زمان ومکان خلاص یافته اند این وعده در حق ایشان عین نقد است واین توحید الهی است که از وصمت نقصان بری است و توحید خلائق بسبب نقصان وجود ناقص حضرت شیخ الاسلام که از خلفاء عظام حضرت قدوة الکبرا اند در معرض نیاز آمده عرض کردند که انسان بسیار عالی همت ومتعالی همت افتاده است چون سلوک وی در بیدای مراتب وصحرای مناصب گذشته بذات صرف نمیرسد پس مقصود وی چه بود فرمودند که مقصود سالکان معارج تحقیق دره نورد [illegible]

توفیق این نبود که در دریای احدیت مستغرق گردند در راه صحرای الهیت مطلق سیر دند بلکه کمال
در سلوک آنست که سالک بعین ثابته خود و صور علمیه خود باحکام جاریه آنها محقق گردد
چنانچه در سلطنت مجازی که هر چند که قرب صوری کسی را پیش پادشاه زیاده بود
باوصاف حضور آماده مقصود آن مقرب آن نبود که در ذات او متصرف شود بلکه کمال قرب
و نتیجه وی آن بود که بمنصب وزارت یا صدارت مشرف گردد و منصب خاص عرفا است
پس وصول بذات صرف او همچنان تصور باید کردن قال الاشرف الذات البحت محتجب
برداء الکبریاء سرمدا ولا یتصل الیه من الموجودات احد ابدا زیرا چه نزد کبرای کمل عظمای
کمل از اصول مقرره است که حقیقت من حیث هی هی مدرک هیچ احدی از کائنات
و فردی از موجودات نیست چه از انبیاء مرسل و چه از اولیاء اکمل و مخدرهٔ رخسارهٔ او
ابدا در حجلهٔ قدم مستور و مستورهٔ عذار او سرمدا در برقعهٔ وجوب محجوب همیشه در پس پرده
عزت از انظار اغیار مختفی است و از تصور انظار ذوی الابصار منتفی بیچارهٔ مجذوب شیراز
چه خوش گفته ؎ معشوق چون نقاب ز رخ بر نمیکشد ✽ هر کس حکایتی بتصور چرا
کنند ✽ و در وصول ارباب تصوف و نسبت حصول اصحاب تعرف جز بادپیمائی
دیگر نیست عنقای قاف احدیت و سیمرغ اکناف صمدیت در دام آوردن محال کما
قال القائل ؎ عنقا شکار کس نشود دام باز چین ✽ کاینجا همیشه باد بدست است دام را
خدنگ لا تدرکه الابصار سینهٔ ذوی الابرار افکار کرده خنجر یحذرکم الله
نفسه صدر اصحاب انوار پاره پاره ساخته ؎ کشیده خنجری از هیبت ذات ✽
دریده فرق عرفا را بکلات ✽ بذات او نبا شد سیر مردم ✽ کسی کانجا رسیده گشت سر گم
ازین حیرت همه عرفا را ناک ✽ کشیده سر بجیب ما عرفناک ✽ نبرده کس ازین دریا زخاک
✽ بدکشتی حصول این است پندار ✽ حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که شیخ ابو اسحاق
قدس سره در دل بدر آسمان رفعت و صدر ایوان شوکت صلی الله علیه وسلم بخواب دید پرسید
ما العقل قال ادناه ترک الدنیا و اعلاه ترک التفکر فی ذات الله لقد صح عن النبی صلی الله علیه وسلم
انه قال کل الناس فی ذات الله حمقی ای فی معرفة ذاته و ایضا قال تفکروا فی آلاء الله ولا تفکروا فی ذاته حضرت صاحب فصوص
فرموده التفکر فی ذات الله محال فلم یبق التفکر الا فی الکون ؎ هر که در ذات حق تفکر کرد نیست ✽
فی الحقیقت آن نظر در ذات نیست ✽ هست آن پندار او زیرا براه ✽ صد هزاران پرده آمد
تا اله ✽ حضرت کبیر در محل نیاز آمده عرض کردند که چون حصول ذات بحت و وصول او بذات
نوع ممتنع آمد کما قال الله تعالی لا یحیطون به علما پس تفاوت درجات صوفیه و مقامات

طائفه علیه در کدام محل بوده فرموده‌اند که حصول عارفان روزگار و سالکان نامدار در مرتبهٔ صفات است و نزول بمراتب تنزلات کما سیاتی فی مکانه ان شاء الله تعالی

لطیفهٔ دوم در بیان معرفت ولایت و ولی و اقسام او

قَالَ الْاَشْرَفُ الْوِلَایَةُ هِیَ قِیَامُ الْعَبْدِ مَعَ الْبَقَاءِ بَعْدَ الْفَنَاءِ وَیَتَّصِفُ بِصِفَةِ التَّمْکِیْنِ فِی الصِّفَاتِ
حضرت کبیر در معرض عرض رسانیدند که هیچ آیتی از آیات بینات در فضل اولیا و ولایت این طائفه علیا هست فرمودند که شیخ عالم عامل ربانی بازل نافع صمدانی امام عبد الله الیافعی الیمنی رحمة الله علیه در بعضی از کتب خود ده آیت از قرآن و ده حدیث از احادیث صحاح ایراد فرموده اند و آنرا بر فضیلت جلالت شان بر علو مرتبت اولیا دلیل ساخته - فرمودند که براهین کثیره برین در قرآن کبیره و احادیث خطیره بسیار است اما جهت اختصار برین اقتصار کرده شد -
وَلَنَا فِیْهِ اُسْوَةٌ حَسَنَةٌ وَقُدْوَةٌ مَرْضِیَّةٌ بنابر خوف تطویل و فتور طبع علیل طلاب اصحاب
بر سه آیة و سه احادیث اقتصار افتاده

قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی فَاُولٰٓئِکَ مَعَ الَّذِیْنَ اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَیْهِمْ مِّنَ النَّبِیّٖنَ وَالصِّدِّیْقِیْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِیْنَ
فرمود خدا تعالی آنکسان که همراه آنانند که انعام کرده است حقتعالی بر ایشان از نبیان و صدیقان و شهیدان و صالحان
وَحَسُنَ اُولٰٓئِکَ رَفِیْقًا ذٰلِکَ الْفَضْلُ مِنَ اللّٰهِ وَکَفٰی بِاللّٰهِ عَلِیْمًا قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی اَلَآ اِنَّ اَوْلِیَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ
و خوب هستند آن کسان رفیق این فضل ست از طرف حقتعالی و کافیست خدای تعالی داننده فرمود خدا تعالی بتحقیق اولیا خدا نیست خوفی
عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ اَلَّذِیْنَ اٰمَنُوْا وَکَانُوْا یَتَّقُوْنَ لَهُمُ الْبُشْرٰی فِی الْحَیٰوةِ الدُّنْیَا وَفِی الْاٰخِرَةِ
بر ایشان و نه ایشان غمگین خواهند شد آنکسانیکه ایمان آوردند و پرهیز میکردند برای ایشانست خبر خوش در زندگی دنیا و در عقبی
لَا تَبْدِیْلَ لِکَلِمٰتِ اللّٰهِ ذٰلِکَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِیْمُ قَالَ اللّٰهُ تَعَالٰی اِنَّ الَّذِیْنَ قَالُوْا رَبُّنَا اللّٰهُ ثُمَّ
نیست تبدیل برای کلمات خدا این همانست مراد رسیدن بزرگ فرمود خدا تعالی بتحقیق که کسانیکه گفتند پروردگار ما است الله باز
اسْتَقَامُوْا تَتَنَزَّلُ عَلَیْهِمُ الْمَلٰٓئِکَةُ اَلَّا تَخَافُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا وَاَبْشِرُوْا بِالْجَنَّةِ الَّتِیْ کُنْتُمْ
استقامت کردند فرود می آیند بر ایشان فرشتگان که مترسید و غمگین مشوید و خوشنود شوید به جنتی که وعده کرده
تُوْعَدُوْنَ نَحْنُ اَوْلِیٰٓؤُکُمْ ... نُزُلًا مِّنْ غَفُوْرٍ رَّحِیْمٍ اَمَّا الْحَدِیْثُ رُوِّیْنَا فِی الصَّحِیْحِ الْبُخَارِیِّ عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ
میشوید تا آنکه میزبانیه مهمانی است از بخشنده مهربان اما حدیثیکه روایت کرده شده است ما را در صحیح البخاری از ابو هریره رضی الله عنه
قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ اللّٰهَ قَالَ مَنْ عَادٰی لِیْ وَلِیًّا فَقَدْ اٰذَنْتُهٗ بِالْحَرْبِ وَمَا
فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم که حقتعالی میفرماید هر کسیکه عداوت کند یکی از دوستان من خبر دار کرده ام او را به جنگ

تَقَرَّبَ اِلَیَّ عَبْدِیْ بِشَیْءٍ اَحَبَّ اِلَیَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَیْهِ وَمَا یَزَالُ عَبْدِیْ یَتَقَرَّبُ اِلَیَّ بِالنَّوَافِلِ

نزدیکی حاصل نکرد بسوی من بندهٔ من بچیزی که محبوب تر باشد بسوی من از چیزی که فرض کرده ام بر وی و همیشه میماند بندهٔ من نزدیکی حاصل میکند

حَتّٰی اُحِبَّهٗ فَاِذَا اَحْبَبْتُهٗ کُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِیْ یَسْمَعُ بِهٖ وَبَصَرَهُ الَّذِیْ یُبْصِرُ بِهٖ وَیَدَهٗ

تا آنکه من او را دوست میدارم پس چون او را دوست داشتم می شوم من شنوائی او که بدان می شنود و بینائی او که بدان می بیند و دست که بدان میگیرد

الَّتِیْ یَبْطِشُ بِهَا وَرِجْلَهُ الَّتِیْ یَمْشِیْ بِهَا وَاِنْ سَاَلَنِیْ لَاُعْطِیَنَّهٗ وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِیْ لَاُعِیْذَنَّهٗ

و پای او که بدان میرود و اگر سوال کند از من البته او را خواهم داد و البته اگر پناه خواهد از من البته پناه خواهم داد او را

رُوِیَ اسْتَعَاذَنِیْ بِالنُّوْنِ وَالْبَاءِ وَاٰذَنْتُهٗ بِالْحَرْبِ اَعْلَمْتُهٗ بِاَنِّیْ مُحَارِبٌ لَهٗ

لفظ استعاذنی بنون و با روایت کرده شده است یعنی استعاذنی و استعاذ بی آذنته بالحرب یعنی خبردار گردانیدم او را بجنگ یعنی خبردار کردم که درجنگ ام

لِلّٰهِ قَوْمٌ فِی الْخِیَامِ کَسَا الْهُمُ ۞ مُسْتَبْطِنُوْنَ وَلَوْ یَبِیْنُ لَهُمْ ۞ اُوْلُوْا مَقَامَاتٍ بِعِلْمِ الْخِلَالِ ۞ کَشَمْسٍ فِی السَّمَاءِ عَلَانْ

برای خدا مستغرق که در خیمه اند یعنی مقام مستور مستغرق اند پیدا اند و مثل خورشید ۞ صاحبان مقامات که عالی اند

رُوِیْنَا فِی الصَّحِیْحِ الْمُسْلِمِ عَنْ اَبِیْ هُرَیْرَةَ رَضِیَ اللّٰهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ

روایت کرده شده است بما در صحیح مسلم از ابی هریره رضی الله عنه گفت که فرمود آن حضرت

صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ رُبَّ اَشْعَثَ مَدْفُوْعٍ بِالْاَبْوَابِ لَوْ اَقْسَمَ عَلَی اللّٰهِ لَاَبَرَّهٗ

صلی الله علیه وسلم بسیار پراگنده موی اند که دفع کرده میشوند از دروازه ۞ اگر قسم خورند بر حقتعالی

اَخَصُّ النَّاسِ بِالْاِیْمَانِ عَبْدٌ خَفِیْفُ الْحَاذِ مَسْکَنُهُ الْقِفَارُ

استغفار خاص ترین مردم بایمان بنده ایست ۞ سبک پشت مسکن او زمین است

لَهٗ فِی اللَّیْلِ حَظٌّ مِنْ صَلٰوتِهٖ ۞ وَمِنْ صَوْمٍ اِذَا طَلَعَ النَّهَارُ ۞ وَقُوْتُ النَّفْسِ یَاْتِیْ بِالْکَفَافِ ۞ وَکَانَ لَهٗ عَلٰی ذٰلِکَ اصْطِبَارُ

برای او در شب حصه است از نماز ۞ و از روزه چون برآید روز ۞ و قوت نفس می آید بقدر کفاف ۞ و باشد او را بران صبر ۞

وَفِیْهِ عِفَّةٌ وَبِهٖ خُمُوْلٌ ۞ اِلَیْهِ بِالْاَصَابِعِ لَا یُشَارُ ۞ فَذٰلِکَ قَدْ نَجَا مِنْ کُلِّ شَرٍّ ۞ وَلَمْ تَمْسَسْهُ یَوْمَ الْبَعْثِ نَارُ

و در او شرم و پرهیزگاریست و او گمنام است ۞ بسوی او بانگشتها اشاره کرده نمیشود ۞ پس او نجات یافت از هر بدی ۞ و مس نخواهد کرد او را روز قیامت

قَالَ النَّبِیُّ صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مَثَلُ اُمَّتِیْ کَمَثَلِ الْمَطَرِ لَا یُدْرٰی اَوَّلُهٗ خَیْرٌ اَمْ اٰخِرُهٗ

فرمود نبی صلی الله علیه وسلم مثال امت من مثل باران است معلوم نمی شود که اول وی بهتر است یا آخر او ۞ این حدیث را امام ترمذی

آنچه مفهوم میشود ازین کلمهٔ نامهٔ صفوتی که صادر است از حقیقت جامعهٔ محمد مصطفی صلی الله علیه

وسلم آنست که هیچ وقتی از اوقات و هیچ زمانی از ازمنه خالی نباشد این امت از اولیا از

مشائخ و علما راسخ که مبین ظاهر شریعت و مظهر بواطن حقیقت او بند و حامل باشند مر این

امت را بر آداب شریعت و طریقت اما بقول یا بفعل و گفته اند که طریق سلف ازین طائفه

قدس الله ارواحهم آن بوده که انوار اعمال و افعال خود را از ریاضات و مجاهدات که شریعت

از انجا ذان منع نفرمود ه است بواطن مریدین و مستفیدین را متاثر گردانیده اند و بحکایات و روایات نمی پرداخته اند و کتب و مصنفات دران زمان کم بود ۔ لِسَانُ الحَالِ اَنطَقُ مِنْ لِسَانِ المَقَالِ و ایشان بحقیقت خلفاء و وارثان انبیاء و رسل اند و ارباب حقائق توحید و محدثون و اصحاب فراسات صادقه و آداب جمیله و مستقبلان سنن متین رسول اند الی ان تقوم الساعت و این عالم بنور ولایت ایشان منور و روشن است و در هر عصری برگزیده را و بعنایات بینات باین مهم نصب فرموده تازه بری این امت کنند و از حضیض رقیه عبودیه شهوات بذروهٔ علیاء حریت و صفاء عبودیت خالق سموات ترقی فرمایند و باصطلاح اہل تحقیق این طائفه را صوفیه نامند ایشا نند که بواسطهٔ کمال متابعت رسول صلی الله علیه وسلم مرتبهٔ وصول یافته اند بعد ازان رجوع برائی دعوات خلق بطریق متابعت ماذون و مامور شده اند کما قال الامام القشیری و لو لم یکن عصر من الاعصار فی مدة الاسلام الا و فیه

چنانچه فرمود امام قشیری و نبود عصری از اعصار در مدت اسلام مگر دران

شیخ من شیوخ هٰذه الطائفة ممن له علو فی التوحید و المعرفة و الامامة العوام الائمة دم

بعضی بود از بزرگان این طائفه از انان که ایشان را مرتبه عالیست در توحید و معرفت و امامت عوام و ائمهٔ آن

الوقت العلماء استسلموا لذالک الشیخ و تواضعوا له و تبرکوا به ؎ و صار یحسدنی من کنت احسده

زمانه و علماء مطیع بودند برائی آن بزرگ فروتنی میکردند برائی او و برکت میگرفتند باو ؎

مولی الوری مذ صرت مولای ؛ ترکت للخلق دنیاهم و دینهم شغلا بحبک یا دینی و دنیای

... حضرت نور العین از معنی ولایت درخواست فرمودند که ولایت مشتق از ولی که قربت و آن قرب بود و ولایت عامه و ولایت خاصه و ولایت عامه مشترک است میان همه مومنان تعالی اللهُ وَلِیُّ الَّذِیْنَ آمَنُوْا یُخْرِجُهُمْ مِّنَ الظُّلُمٰتِ اِلَی النُّوْرِ

ولایت خاص مخصوص است بواصلان از ارباب سلوک وَهِیَ عِبَارَةٌ عَنْ فَنَاءِ العَبْدِ فِی الحَقِّ وَبَقَائِهِ قَالُوا الوَلِیُّ هُوَ الفَانِیْ فِیْهِ وَالبَاقِیْ بِهٖ ۔ حضرت کبیر بعرض رسانیدند فنا عبارت از چه باشد فرمودند فنا عبارت است از نهایت سیر الی الله و بقا عبارتست از بدایت سیر فی الله چه سیر الی الله وقتی منتهی شود که بادیهٔ وجود را بقدم صدق یکبارگی قطع کند و سیر فی الله آنگه متحقق گردد که بنده را بعد از فناء مطلق وجودی و ذاتی مطهر از لوث حدثان ارزانی دارد تا بدان در عالم اتصاف باوصاف الٰهی و اخلاق نامتناهی ترقی کند ابو علی جرجانی گوید رحمة الله علیه الولی هو الفانی من حاله والباقی فی مشاهدة الحق

لم یکن له نفسه اختیار و کان مع غیر الله قرار شد ابراہیم ادہم مردی را گفت کہ خواہی کہ ولی
باشی از اولیاء خدا تعالیٰ گفت بلی خواہم گفت لا ترغب فی شیءٍ من الدنیا والاٰخرۃ وافرغ
نفسک للہ تعالیٰ واقبل بوجہک علیہ حضرت قدوۃ الکبرا از رسالہ قشیری نقل میکردند
ان الولی۔ لہ معنیان احدھما فعیل بمعنی مفعول وھو من یتولی اللہ امرہ

تحقیق ولی دو معنی دارد یکی فعیل بمعنی مفعول و او کسی است کہ حقتعالے متولی امر او باشد کہ

قال اللہ تعالیٰ وھو یتولی الصالحین فلا یکلہ الی نفسہ لحظۃ بل یتولی الحق سبحانہ

حقتعالیٰ فرماید واو فرو دار میشود صالحان را پس سپرد نمیکند او را بسوی نفس او یکلحظہ بلکہ حقتعالیٰ فرو داری شود

رعایتہ والثانی فعیل مبالغۃ بمعنی من الفاعل وھو الذی یتولی عبادۃ اللہ وطاعتہ وعبادتہ

رعایت او را دوم فعیل بمعنی فاعل است و آنست کہ فرو دار شود بندگی حق تعالے را و طاعت و عبادت او

یجری علیہ علی التوالی من غیر ان یتخللھا عصیان وکلا الوصفین واجب حتی یکون الولی ولیا یجب

بر و جاری میباشد پی در پی بغیر آنکہ نافرمانی در میان آید ہر دو صفت واجب ست تا کہ ولی ولی شود واجب ست

قیامہ بحقوق اللہ تعالیٰ علی الاستقصاء ودوام حفظ اللہ ایاہ فی السراء والضراء

قائم شدن او بر حقوق حقتعالیٰ بر تمام و کمال و ہمیشہ محافظ بودن حقتعالے او را در خوشی و مصیبت

حضرت کبیرا از شرائط ولی درخواستند

قال الاشرف اولی قلبہ مستانس باللہ ومتوحش عن غیر اللہ

فرمود اشرف ولی آنست کہ دل او انس گیرد بحق تعالے و متوحش است از غیر حقتعالے

حضرت قدوۃ الکبرا می فرمودند

ومن شرط الولی لابد ان یکون محفوظا کما ان من شرط النبی ان یکون معصوما وکل من کان

و از شرط ولی اینست کہ محفوظ باشد چنانکہ از شرط نبی آنست کہ معصوم باشد و ہر کسیکہ

للشرع علیہ اعتراض فھو مغرور ومخادع قصد ابو یزید البسطامی قدس اللہ سرہ

برای شرع بروی اعتراض باشد پس او مغرور و فریب دادہ شدہ است و ابو یزید بسطامی پاک کند اللہ تعالیٰ باطن او بسوی شخصی قصد

لبعض من وصف بالولایۃ فلما دنی الی المسجد وقعد ینتظر خروجہ فخرج الرجل ورمی ببزاقہ

شخصی قصد کرد کہ موصوف بولایت بود چون قریب مسجد او رسید در انتظار برآمدن او نشست آن شخص برون آمد و آب دہن بسوی

القبلۃ فانصرف ابو یزید ولم یسلم علیہ وقال ھذا رجل غیر مامون علی ادب من آداب الشریعۃ فکیف یکون امینا علی اسرار الحق

قبلہ انداخت ابو یزید باز گشت و بر وی سلام نگفت و فرمود این مرد نیست کہ امین جنسبہ ادبی از آداب شریعت پس چگونہ امین بر اسرار حقتعالیٰ

حضرت قدوۃ الکبرا سفر مودند کہ شخصی نزدیک ابو سعید ابوالخیر قدس اللہ سرہ درآمد
نخست پای چپ در مسجد نہاد شیخ گفت باز گرد دیگر در خانہ دوست ادب آمدن ندانند مارا

کہ بادی محبت داریم حضرت کبیر در محل عرض نیاز رسانید مراد از محفوظ کہ در شرط ولی گفتہ است از ہمہ عصیان ہست یا بعض قال الاشرف شرطاً لولی ان یکون محفوظاً من الاصرار علی المعصیۃ حتی لا یصر علی الذنوب قیل للولی محفوظاً من الصغایر من حیث الاصرار ولقد قیل الجنید قدس اللہ سرہٗ ہل یزنی الولی یا ابا القاسم فطرق ملیا ثم رفع راسہٗ قال کان امر اللہ قدراً مقدوراً

حضرت قدوۃ الکبرا می فرمودند کہ از شیخ علاء الدولہ السمنانی شنیدہ ام کہ میفرمودند کہ انبیاء علیہم السلام از ارتکاب گناہ عامدا معصوم اند و اولیاء قدس اللہ سرہم از خواید ازشت گناہ محفوظ و از مصطفی صلی اللہ علیہ وسلم مرویست ان تغفر اللہم تغفر جما و ای عبد لک لا الما و نیک نزد این بیچارہ ہیچ گناہ بدتر از آن نیست کہ بندہ خود را معصوم و محروم نداند حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند یکی از اہم شرائط ولی است کہ تابع رسول علیہ السلام قولاً و فعلاً اعتقاداً بود قال اللہ تعالی ان کنتم تحبون اللہ فاتبعونی و در طریق سپردن راہ متابعت و رفتن سبیل موافقت اصلا قصور نباید کہ التابع فی حکم المتبوع و در شان اینچنین کسی شاید و اعراض از کل ما سوی و اعراض از راہ ہوا کند و التفات بسوی خیر و شر دنیاوی البتہ نباید چہ وجود و عدم کونین نزد ولی علی السویہ است و اصل این دولت درین راہ و محصل این نعمت کونین را سبیل بسریر سلطنت و جلوس سریر مملکت اصلاً نبود غزلی مناسب حال از دیوان خویش فرمودند

غزل

وصل تو چون دست داد ملک جہان گو مباش — لعل تو چون حاصل است جوہر جان گو مباش

آیت حسن ترا حاجت تفسیر نیست — صورت خورشید را شرح و بیان گو مباش

صف شکن عاشقان فتنۂ آخر زمان — غمزۂ ابروی تست تیر و کمان گو مباش

عاشق روی تو نیست طالب دنیا و دین — آرزوی جان توی کون و مکان گو مباش

گردش گردون اگر قطع شود گو بشو — حاصل فطرت توی دور زمان گو مباش

بے تو نیرزد جوی ہر چہ بود در جہان — مایۂ جا نما توی سود و زیان گو مباش

آتش عشق ار بسوخت خرمن ما گو بسوز — اشرف شوریدہ را نام و نشان گو مباش

حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند کہ یکی از شرائط ولی آنست کہ عالم بود نہ جاہل منفصل بود نہ متصل چون منفصل گردد آنکہ متصل گردد کما قال الشبلی رحمۃ اللہ لکہا رکہ انفصال و الصلوٰۃ اتصال فمن لم ینفصل فی طہورہ عما سواہ لم یتصل فی صلوٰتہ الیہ چون نتیجہ انفصال اتصال آمد پس منفصل مکشوف بود و مکشوف عالم بود نہ جاہل و عالم ربانی ولی باشد و حقیقت را ولی جاہل نباشد ان اللہ لا یتخذ ولیاً جاہلاً فقط حضرۃ قدوۃ الکبرا

میفرمودند اگر چراغ ولی را علم نبود خبراز تیر نداندو در صحرای ظلمت وادی بیدائی که درت تحیر گردد و مراد از علم نه علم دراست بلکه علم وراثت العلماء ورثة الانبیاء مشعر بدوست این علم از تصرف الٰہی و عنایات نامتناہی حاصل اید قال الاشرف اِنَّ اللّٰہَ نَاصِرُ الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا فَاَخْرَجَہُمْ عَنْ حُجُبِ الطَّبِیْعَۃِ وَکَشَفَ عَنْ قُلُوْبِہِمْ نُوْرًا اِلٰحَدِیْثِ

اگر از علم دراست مقصود بموجود می تدریس علماء ظاہر و فضلائی باہر سر حلقۂ اولیاء روزگار و قدوۂ اصفیاء نامدار میشدند ولکین کذالک از ینجا معلوم شد که ولی عالم بعلوم وراثت میباید که باشد حضرت نور العین بعرض رسانیدند که مراد از علم وراثت چیست فرمودند که علم وراثت علمی است که بیواسطہ تعلم حاصل میشود و علم دنویہ سبقی است که بی رابطۂ تکلم واصل نشود چنانچه بیرات متعارف علماء است ظاہر بغیر کسب تحصیل نمی حصول گردد و آن علم لدنیست که از خزانه وَعَلَّمْنَاہُ مِنْ لَّدُنَّا عِلْمًا ولی را برات میشود پس کسی را که این علم نصیب شده باشد ولی است اگرچه از روی ظاہر حرفی نخوانده و بر کلمه قلم نزده بیچاره مجذوب شیرازی خوش میگوید ؎ نگار من که بمکتب نرفت و خط ننوشت بغمزه مسئله آموز صد مدرس شد ؛ از ین قبیل از متقدمان بسیار اند و از متاخران بشمار چنانچه حضرت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی رحمة اللہ علیه امی بودند که در سن بیست و دو سالگی توفیق توبه یافت و بکوه رفته و بعد از ہژده سال در چهل سالگی وی را میان خلق فرستاده اند و ابواب علوم لدنی بروی کشاده زیاده از سیصد تا کاغذ در علم توحید و معرفت و علم سر و حکمت و روش طریقت و اسرار حقیقت تصنیف کرده است اگر هیچ عالم و حکیم بر آن اعتراض نکرده است و نتوانسته و این تصنیفات همه بآیات قرآن و اخبار رسول گیہان صلی اللہ علیه وسلم مقید و مؤید است و تا آخر عمر بر دست شیخ الاسلام سیصد ہزار کس توبه کرده اند و از راه معصیت گردیده سبیل عبادت و معرفت سپرده شیخ ابو سعید ابو الخیر را خرقه که از ابوبکر صدیق مانده بود و بست تن مشائخ کمل پوشیده بودند شیخ الاسلام را داده اند حضرت شیخ ابو الحسن خرقانی و شیخ ابو العباس قصاب که از روی ظاہر علوم امی بوده اند حتی که در قاف و کاف تمیز نمی توانستند کردن شخصی بزرگی را بگفتند اَنْتَ مَا تَشُوْکِیْ ولیکن یگانه روزگار و فرید اعصار خود بوده اند و غوث که سر حلقۂ ہمہ کاملان ایشان بوده اند و ہر یک از ایشان افضل بوده حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند که روزی حضرت شیخ احمد جام

قدس سره از خانقاه شیخ الاسلام عبد الله انصاری بدعوتی میبرند چون خادم پیش ایشان
کفش آورد شیخ گفت ساعتی توقف کنید که کاری در پیش است بعد از ساعتی ترکمانی
با خاتون خود در آمد و پسرے دوازده ساله در غایت جمال اما بدو چشم نابینا در آوردند و گفتند
ای شیخ حضرت حق سبحانه ما را از دنیا همه چیز داده است مگر فرزندی بجز این نداریم و لیکن
چشم ندارد هر جا که درویشی و بزرگی و مزاری و طبیبی شنیدیم آنجا بردیم هیچ فائده نداشت و ما را
چنان معلوم شده است که هر چه از حقتعالی بدمی خواهی راست میشود نظری در کار فرزند
ما کنی تا چشم وی روشن شود هر چه دارم فدای تو باد و من بندهٔ مولای تو باشم، اگر مقصود
من حاصل نشود خود را از در این خانقاه بر زمین میزنم تا هلاک شوم شیخ فرمود که عجب کاریست
و طرفه اسراری مرده را زنده کردن و نابینا را بینا گردانیدن و ابرص را علاج کردن معجزهٔ عیسی
علیه السلام است احمد کیست و چه کس است از وچه طور این کار محال خواهد شد پس ترکمانی
خاست و روان شد مرد و زن در میان سرای بر زمین سر زدن گرفتند چون بمیان قبالات
خانقاه رسید حالی عظیم بروی ظاهر شد و بر زبان وی گذشت که ما کنیم ما کنیم چنانکه چند کس از
ائمه که حاضر بودند آنرا شنیدند حضرت شیخ باز گشت و بخانقاه در آمد و بکنار صفه نشست
فرمود که آن کودک را پیش من آرید آوردند ابهام را بر دو چشم کودک نهاد و بکشید و گفت
أبصر باذن الله کودک در حال بر دو چشم بینا شد بعد از آن جمعی از ائمه سوال کردند که اول
ببین بحکم خدا
بر زبان مبارک شما رفت که احیاء موتی و ابراء اکمه و ابرص معجزهٔ عیسی علیه السلام است و بار
دوم بر زبان شما گذشت که ما کنیم ما کنیم این دو سخن چون بهم راست آید شیخ فرمود آنچه که اول
گفته شد سخن احمد بود و جز آن نتواند بود اما چون بدالان رسیدم سر ما فرود آوردند که
احمد باش گو مرده را زنده عیسی میکرد و ابراء اکمه و ابرص عیسی میکرد اما تو هم بگوی آن
ما کنیم ما کنیم بانگ بر من زدند و گفتند که باز گرد که ما روشنای چشم آن کودک در نفس تو
نهاده ایم اینحدیث چندان در دل من زور آورد که بر زبان من بیرون آمد پس آن
قول و فعل همه از حق بود اما بر دست و نفس احمد ظاهر شد حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که دران وقت که شیخ ابو سعید از میهنه عزیمت به نیشاپور کرده بودند نوشته اند
بیکی دیها که در نواحی طوس بود رسید درویشی از عین القضات همدانی در بعضی رسائل
خود نوشته است که محمد معشوق طوسی نماز نکردی از خواجه محمد حمویه و از خواجه احمد غزالی
قدس الله سره شنیده ام که روز قیامت صدیقان را این تمنا بود که کاشکی خاکی بودندی
که روز محمد معشوق قدم بر آن خاک نهادی این محمد ترک بند قبا بسته بود دیگر روز در

جامع طوس آمده شیخ ابوسعید ابوالخیر قدس سره مجلس میداشت ابن محمد بند بر بند قبا زده شیخ ابوسعید را خاموش کرد زبانش به بست چون ساعتی برآمد ابوسعید گفت ای سلطان عصر ای جانان دهر بند قبا واکشای که تو بند بر هفت آسمان و زمین نهادی حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سبحان الله چه امی بود که ینابیع علوم اولین وآخرین از زبان ودل وجاری بود این بیت بر زبان مبارک بر سبیل بدیهه فرمودند ؎ زهی معشوق چون بند قبا بست ؛ هزاران بند بر دل از جفا بست ؛ روزی پیش حضرت قدوة الکبرا سخنی از اسرار علم لدنی برآمد فرمودند که نزدیک مردان خدا ودرویشان باصفا اسرار علم غیبی واظهار آثار لاریبی آسان تر از آب خوردنست درخاطر شریف وتفکر لطیف حضرت ایشان گاه گاهی خطور میکرد که تصرف حضرة نور العین در دیگری بعین خود معاینه کنند که بعینه تصرف من بوی سرایت کرده است چنانکه استاد شاگرد را تربیت کند آئینه خواهد که اثر تربیت خود را در شاگرد ببیند که کند تا ویرا اعتماد شود بر آنکه تربیت اوی بوجه نیکو شده است اگر خللی در کار شاگرد ببیند آن خلل را اصلاح نماید انگاه حضرت نور العین را خطاب کرده فرمودند که امیر علی بیگ را مدتی است که ملازمت این خاندان لطیف نموده است این دهقان شریف را داعیه در ضمیر او وخواهش در ضمیر او نشسته است وحالا میخواهد که سلوک راه حصول وسفر سبیل وصول پیش گیرد هیچکس ؎ دست تصرف نهاده است وتربیت معنوی نکرده در نظر من تربیت وی مشغول گردید تا اثر آن مطالعه کنم ومرا بر تصرف شما اعتماد شود حضرت نور العین از روی انکسار وعجز واضطرار بعرض رسانیدند که جائی که خورشید آسمان هدایت وجمشید زمان اقتدایت در بیت الشرف رفاهیت می تابد مراجه مجال ؟ حقتعالی تا ابد الآباد این آفتاب را زوال مدهاد بالنبی وآله الامجاد ؎ جمالت آفتاب هر نظر باد ؛ زخوبی روی خوبت خوبتر باد ؛ همای همت را همچو شهباز ؛ ره شاهان عالم زیر پر باد ؛ وذات شریف که مظهر اسرار الهی وصفات لطیف که مصدر انوار نامتناهی است وپناه گردون دوار وماوای اهل روزگار در کنف امان وکهف امکان باد مثنوی ؎

جنابت تا قیامت در امان باد
روان در تن روان حکمت روان باد
جبینت مشرق شوکت آفتابت
کز امکان بیش صد لکساليان باد
بچشم معرفت چون قرة العین

ترا هرچه ز حد خواهم همان باد
برین کون ومکان حکمت چه باشد
ببرج اقتدایت درخشان باد
شبا شرف لدیگر خرست نعفی
بهر کس بنگری از عارفان باد

چو در کون ومکان تنفید حکمت
مثال التوروان بر لامکان باد
بنایت تا قیامت چیست خواهم
جهان را میت تا آخر جهان باد
بصد عارفان وکاملان هم

مکان مقصد تو جاودان باد ❀ نگاه مین خود بر بندیمنے ❀ ❀ از عین لطف چون جزع یمان ❀
باوجود آفتاب عالمتاب دیگری را چه تاب باشد که در تاب تصرف و انجذاب خود را در تاب فگند
ستاره بیچاره را چه یارا که پیش مهر همواره لوا دم تصرف زند ے گفتن بر خورشید که من خشمیه
نورم ❀ دانند بزرگان که سزاوار سها نیست ❀ چو مبالغه زیاده بحکم اماد رفت سر از خط بدر
بردن خلاف آداب صحابه ارادت دانستند هر آئینه در ترتیب میر علی بیگ میان بستند و
جز از سر نهادن چاره ندیدند حضرت نور العین در مراقبه نشسته بودند متوجه بتصرف باطن
امیر شدند و در انجذاب وحانیه او کشتند پاسے نگذشت که آثار تصرف و انوار تصوف در بشره
میمون و در ابرهٔ همایون امیر علی بیگ موثر و منور شد و سخنان توحید آمیز و بیان موحید
انگیز از وی بظاهر شدن گرفت بحیثیتی که بعضی از علمائے اہل نشسته بودند می فهمیدند چندی
از فضلائی منکر از حالت درویشان نشسته بودند حضرت قدوة الکبرا انسویٰ نشان
نگاه فرموده گفتند که همه مردم میدانند که امیر علی بیگ ترکی ساده امی است اکنون هر که از هر علم
مشکلی نامعلوم بود از وی بپرسند اگر نگوید من منا منم علماء هر یک بموجب بشارت شریعت ان
اشکال غریبه و سوال عجیبه خصوصا از عقدهٔ مشکلهٔ هیئت فلک و منطق از وی درخواستند یکی
را ده جواب بلکه ده را صد بطریق صواب میداد و حل عقائد بمرتبه و بنیاد نهاد که در جمیع
ایشان اصلا نمی گنجید هر آئینه هر گاه که ذرهٔ آفتاب التفات ایشان بر کسی در افتد
عالمی سراسر از نور وی درخشند بجامعه ے چو تا بد ذره از خورشید اطلاق درخشاند بلا سر
جمله آفاق ❀ بر افتد بر دلی از نور خورشید ❀ سراسر ملک گیرد همچو جمشید ❀ حضرت کبیر سریر
سلطنت پناهی عرض رسانیدند که در جریان کلام خاص و عام این سخن میر فته که فلان
بزرگوار از باغ فنا بلا بلهٔ زار بقا خرامیدند آثار ولایت و نعمت بدیگری بخشیدند عجب نماید
ولایتی که بهزار محنت در اینجا حاصل نشود و نعمتی که با نواع کلفت در این دار واصل نگردد
از بهر آنکه در آن دیار از وی حظ گیرند و حصول درجات عالیه و مقامات متعالیه بدو
بزیرند و الآخرة خیر و ابقی مشعر بدوست پس آن ولایت و نعمت بدیگری چون دهند
اگر میدهند تصرف بعضی اولیاء بعد از ممات چنانچه در حیات بود باقی چگونه میماند۔
فرمودند که مراد از این ایثار ولایت و ایراد از نثار نعمت آن نیست که ولایت مخصوص
و نعمت خاصه خود بدیگری دهند بلکه مراد از وی آنست که طریق سلوک حصول و اقتدائی در
حصول مقصود مسوره نمائی که بوی مخصوص بود بدیگری نمود و آئین اشعار بوی بخشید تا
بهمان اصول سلوک راه حصول روش طریق حصول پیروی در پی او راه برود چنانچه

حضرت شیخ خواجگی بسمع مایند که شیخ را هم ولایت بالکسر و هم ولایت بالفتح میباشد انجمیدبان
خلق است ولایت اول آنست چون مرید را بخدا و رسول رسانیدن و آداب طریق آموختن
اما ولایت دوم محبت حق و قرب حضرت محمد مصطفی است چون از دنیا نقل کند ولایت اول
بهر که خواهد بخشد و اگر او ندهد روا باشد که حقتعالی بیکی از دوستان خود آن ولایت را بخشد
اما ولایت ثانی همراه او باشد و با خود ببرد ؎ اگر زینجا سفر در پیش گیرم ؛ ز عشقت زاد راه خویش
گیرم ٭ حضرت قدوة الکبرا تقریبا سفر مودند که شیخ ابوسعید ابوالخیر را خرقه بود که دران طاعت
کردمی از ابوبکر رضی الله عنه میراث مانده بود و مشایخ را نوبت بنوبت بشیخ ابوسعید رسیده بیرا
بود ندکه این خرقه باحمد تسلیم کن فرزند خود شیخ ابوطاهر را وصیت کرد که بعد از وفات من به
چندین سال جوانی نو خط بلند بالا چشم ازرق بصورت یوسف بنام احمد اندر خانقاه تو درآید
و تو در میان یاران نشسته باشی بجای من زینهار که آن خرقه را بوی تسلیم کنی چون
کار شیخ بآخر رسید و مقصود بنهایت انجامید شیخ ابوطاهر را آرزوی آن میبود که ولایتی که
حضرت شیخ را بود بوی بسپارد شیخ چشم باز کرد و گفت ولایتی و نعمتی که شما طمع میدارید
بدیگرانی سپوند و علم تجلی ما را بر در هرابانی زدند و کار هی از دستی که ما را بود بدو تسلیم کردند کسر
ندانست که حال چیست تا آنکه چند سال از وفات شیخ گذشت شبی ابوطاهر در خواب دید
که ابوسعید با جمعی از یاران تعجیل میرفت ابوطاهر پرسید که یا شیخ این چه تعجیل است
گفت تو نیز برو که قطب الاولیا میرسد دیگر روز شیخ ابوطاهر در خانقاه نشسته بود ند جوانی
بآن صفت که شیخ گفته بودند در آمد شیخ ابوطاهر در حال بدانست وی را اعزاز بسیار کرد اما
چنانچه مقتضای بشریت است اندیشناک شد که خرقه پدر را چون از دست دهم آنجوان
گفت ای خواجه در امانت خیانت روا نباشد خواجه ابوطاهر آنوقت خوش شد برخاست و
آن خرقه که شیخ ابوسعید بدست خویش بر سر پیچها نهاده بود تا آن روز آنجا بود آورد و
بر سر آن جوان نهاد بعد از شیخ احمد جام هیچکس ندانست که آن خرقه کجا رفت و ابن شیخ احمد
جام سیجواره تمام بود حضرت کبیر بعرض رسانیدند که مفهوم کلمهٔ شریف و معلوم مقوله لطیف
که در علو شان اولیاء روزگار و رفیع مکانت اصفیاء نامدار واقع شده است چه باشد و آن
اینست که إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللهِ لَا يَمُوتُونَ وَلٰكِنْ يُنْقَلُونَ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ فرمودند که العهدتعالی
اعلم یکی آنست که مراد از موت در اینجا موت طبعی نیست بلکه ممات ارادی میخواهد که از مشکوة
نبوی انوار منبعثی میگردد مُوتُوا قَبْلَ أَنْ تَمُوتُوا یعنی دوستان حقتعالی و سالکان
راه مطلق فالا بموت ارادی نمی میرند بلکه از مقامی بمقامی ترقی میکنند و از منازل بمنازل اعلی

میرود چه یکی از اصول مقرره این طائفه آنست که کمال انسان متناهی نیست و ترقی مراقی منازل
نهایت پذیر نه اگر در سال سالک عبور مراتب کمال کند در نفسی وصول دیگر یابد و بسیر دمی
حصولی دیگر انجامد مجموع محصول وی قطره بواق دریا بهم نمود ازوی فنده بواقی بقیا قال الاشرف
تغرق دخاتہا بکار ؛ وکامنتهی فی حصول صفاته سرمدا حضرت شیخ سعدی شیرازی همان رتبها
قطره از آن دریای زخار چشیده است و ذره از آن بقای انوار دیده که میگوید ؎
زحمت خالی دارد نه سعدی را سخن پایان ؛ بمیرد تشنه مستسقی و دریا همچنان باقی
دیگر آنست که اولیا در دار دنیا از تزکیه قالبی و تصفیه قلبی بکشف انوار غیبی و ظهور اسرار لاریبی بهمای
میرسند که بمراتب بواطن خود مطلع میگردند و بمنازل تنزلات خویش مشعر میشوند و بموت طبیعت
صفت جسمانی و نشاء نفسانی است بخلاف صور روحانی که لباس مثال پوشیده و کار مثل پوشیده
در عرصه اجسام تصرف میکنند چون مرکبان سیکی شان سبک بنده میخورد و عملیات عنصری ایشان منحمل
میگردد راکب حضرت روحانی ایشان که آبحیات جاودانی خورده است در صحرای وصول بفرس
مثال سوار شده میدواند و در سایه حصول بحتی خیال بر آمده می شتابد ؎ چو فرس عنصر بمرد
بخود را سکندر ؛ یقین که هر کس بگو بمان زین خوشتر ؛ ولیکن عوام را که چشم ایشان بنور عرفان
منور نکرده اند و بصیرت شهود شان بکحل وجدان روشن نساخته هر آئینه ازین دولت اکبری و نعمت عظمی
محروم میمانند کما قال الله تعالی من کان فی هذه اعمی فهو فی الاخرة اعمی پس کسیکه بحیات مشاهده زنده
نشده بحق میتی است که در زمره موتی منسوب و در عد و کما تعیشون تموتون محسوب بلکه آنست که در
حق تصرف باشد که بعض اولیا را تصرف آنچه در حیات بود همان در ممات چنانچه چه اند خداوند
سبحانه دیگر خواند تصرفش باقی بود تقریبا از حضرت خواجه نظام الدین گنجوی شعر بوده اند که ایشان
از علوم ظاهری و مصطلحات رسمی بهره تمام بود اما از همه دست داشته و روی بحضرت حق سبحانه آورده
عمر گرانمایه را از اول تا آخر بقناعت و تقوی و عزلت و انزوی میگذرانیده هرگز چون سائر شعرا
از حلیه حرص و هوا ملازمت ارباب دنیا نکرده اند بلکه سلاطین روزگار بوی تبرک می جستند
اکثر اینها اگرچه بحسب صورت افسانه است اما از روی حقیقت کشف حقائق و بیان معارف
و دقائق را بهانه در ابیات شریف و کلمات لطیف ایشان مشعر بر آنست که هرکه در مقوله شریف
شان مواخذه میکنند یا از روی جدل می در آید بسیار شوم است البته بوی ضرر میگردد چنانچه خود
در مخزن اسرار با معنی اشعار کرده اند ؎ تیغ ز الماس زبان ساختم ؛ هر که پس آمد سرش انداختم
؛ در هنگام تالیف و ایام تصنیف از ارباب جدل که در کتاب خواجه مواخذه خواهند کرد اشارت
فرموده بود اند بیت ؎ هندی بر آید ز هندوستان ؛ یکی دزد باشد دگر پاسبان ؛

انا وان تصنیف ایے یومنا ہر کہ در مقولہ شریفہ ایشان از روی عناد در آمدہ یا اخذ خیالات بنیاد کردہ
البتہ ضرور بوی ہلاکت میکند خصوصًا حضرت امیر خسرو شیرین سخنان لبیا اظہار مساوات و اصدار مقابلہ
کردہ اند چنانچہ از مقالات یکدیگر مفہوم میگردد و آن اینست ے ملک پیراث نیاید کسی :: تا نزند تیغ
دو دستی بسی :: حضرت خسرو در مقابلہ گفتند ے گرچہ زند تیغ دو دستی بسے :: تا ند ہد حق نیاید کسے
ایضًا ے دبدبہ خسرویم شد بلند :: غلغلہ در گور نظامی فگند :: چون غلو مکابرہ باینجا رسید شبی تیغ
جہان سوز و خنجر عالم افروز از غلاف خلاف ہمت بر آمدہ بر فرق خسرو معرکہ اشعار و مجادلہ
افگاندہ سیدہ بود کہ درین پناہ حضرت نظام الحق والدین درمیان آمد ے تیغ نظامی کہ بر آمد چو برق
تا سر خسرو سر مو بود فرق :: ماہ رخش راست دو پیکر شدی :: گر نہ بودی پنجۂ پیرش چو درق ::
فرمودند کہ فرزند من است از سروی گزرید و جرم او بمن بخشید فرمودند کہ تیغ مردان خالی نمیشد
بیکار نرود پس تیغ چون خزان در باغ بید ریخ راندند بعضی میگویند کہ آستین بسیار کی خود
دراز کردند و در تحت تیغ نہادند ے بیش ازین الماس بے اسپر میا :: کز بریدن تیغ را نبود حیا ::
ایضًا حضرت قدوة الکبرا میفرمودند کہ حضرت شیخ ابو بکر کہ از اصحاب شیخ روزبہان بقلی بودہ اند میگفتند کہ ہر سحر بنوبت با شیخ قرآن میخواندم یک عشر وی و یک عشر من
چون وی فوت شد دنیا بر من تنگ گشت آخر شب برخاستم و نماز بگزاردم پس بر تربت شیخ
نشستم و بنیاد قرآن خواندن کردم و گریہ بر من افتاد کہ از وی تنہا ماندہ بودم و چون عشر
تمام شد آواز شیخ شنیدم کہ از قبر می آید و عشر دیگر میخواند تا آنرا تا اصحاب جمع شدند آواز
منقطع شد مدتی حال بدینگونہ بود روزی با یکی از احباب آنرا باز گفتم بعد از ان دیگر نشنیدم
حضرة قدوة الکبرا میفرمودند کہ در طبقات الصوفیہ آوردہ است کہ شیخ ابو الحسن قزوینی
گفتہ است کہ پنجکس را میدانم از مشایخ کہ در قبور خود تصرف میکنند چنانچہ در حال حیات میکردند معروف
کرخی شیخ عبد القادر جیلی و شیخ محی الدین العربی و شیخ عقیل منبجی و شیخ حیات حرانی قدس اللہ
ارواحہم حضرت کبیر عرض نمودند کہ اینمقدار مشایخ آنقدر بودہ اند کہ تصرف ایشان
در ممات گفتہ اند ولیکن تصرف در مشایخ شد توان دانست کہ تصرف کیان در ممات ثابت است
فرمودند کہ تفریق مراتب کردن ازین مشایخ خالی از بی ادبی نیست خصوصًا بخانوادہ چشتیہ را
جعل اللہ الجنۃ مثواہم کہ پیران ما باشند اما بیشتری ازین خاندان شریف دو دو بان لطیفہ
تصرف در مقام فانی باقی است خصوصًا حضرت سیدی و حضرت شیخ نظام الدین و حضرت
شیخ فرید گنجشکر و حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوشی حضرت خواجہ معین الدین سنجری
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند کہ در طبقات الصوفیہ دیدہ ام کہ حضرت غوث الثقلین را

تصرف از حیات در ممات بیشتر است چه در حیات بعضی از کثافت بشری و برخی از خباثت طبعی مانده بود که مانع ظهور جزوی کمالات و صدور زندگی و ارادت میشد بخلاف در ممات که مکشوفات کلیات و جزئیات روی نموده حضرت کبیر عرض کرد که مقوله مشهوره که از حضرت غوث الثقلین نقل میکنند یعنی قدمی هٰذِهٖ عَلٰی رَقَبَةِ کُلِّ وَلِیِّ اللّٰهِ وقوع این کلمه شریف چگونه بود فرمودند که شیخ حماد دباس از جمله مشایخ حضرت غوث الثقلین اند و حضرت غوث الثقلین در حین جوانی در صحبت شیخ حماد دباس میبودند روزی با ادب تمام در صحبت وی نشسته بودند چون برخاست و بیرون رفت شیخ حماد گفت این عجمی را قدمیست که در وقت وی بر گردن همه اولیا خواهد بود و هر آئینه مامور شود بآنکه بگوید قَدَمِیْ هٰذِهٖ عَلٰی رَقَبَةِ کُلِّ وَلِیِّ اللّٰهِ هر آئینه آنرا بگوید و همه اولیا گردن نهند روزی شیخ عبد القادر در رباط خود بمجلس وعظ میگفت و عامه مشایخ قریب پنجاه حاضر بودند از انجمله شیخ علی هیتی بود و شیخ بقا ابن بطو و شیخ ابو سعید قیلوی و شیخ ابو النجیب سهروردی و شیخ قضیب البان موصلی و شیخ ابو المسعود وغیره بودند ازیشان مشایخ کبار شیخ سخن میگفت در اثنای سخن گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله شیخ علی هیتی بمنبر بر آمد و قدم مبارک را گرفت و بر گردن خود نهاد و در زیر دامن شیخ در آمد و سائر مشایخ کبار گردنهای خود پیش داشتند شیخ ابو سعید قیلوی گفت که چون شیخ عبد القادر گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله حق سبحانه تعالی در دل من تجلی کرد و رسول علیه السلام بر دست طائفه از ملائکه مقربین بمحضر اولیا متقدمین و متاخرین که آنجا حاضر بودند احیا باجساد خود و اموات بارواح خود خلعتی مثالی در وی پوشانیدند و ملائکه و رجال الغیب مجلس را در میان گرفته و صفها در هوا استاده کرده و بر روی زمین هیچ ولی نمانده مگر که گردن خود را پست کرد و بعضی گفته اند که یک کس از عجم تواضع نکرد بدین شومیت حال وی از وی مستور شد حضرت شیخ ابو مدین در سفر دیار مغرب بود روزی شیخ گردن خود را پست کرد و گفت اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ اُشْهِدُكَ وَاُشْهِدُ مَلٰٓئِكَتَكَ اَنِّیْ سَمِعْتُ وَاَطَعْتُ اصحاب وی پرسیدند که سبب این چه بود گفت شیخ عبد القادر امروز در بغداد گفت قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله بعضی از اصحاب شیخ عبد القادر از بغداد آمدند و خبر دادند که شیخ عبد القادر در همان وقت گفته بود قدمی هذه علی رقبة کل ولی الله حضرت کبیر در معرض نیاز آمدند و عرض نمایند که از مضمون کریمه و مفهوم عظیمه اَلَآ اِنَّ اَوْلِیَآءَ اللّٰهِ لَا خَوْفٌ عَلَیْهِمْ وَلَا هُمْ یَحْزَنُوْنَ چنان متبادر ذهن میگردد که اولیا را خوف و حزن و اصغار احزن سرای عافیت نبود و این بظاهر خلاف عقیده اصحاب سنت و جماعت و گزیده

ارباب دین و دیانت میشاید چه خبر کرام خاتمه و قطع ابهام عاقبت جز انبیا و عشرهٔ مبشره دیگر را نیست
حضرت قدوة الکبرا فرمودند که جواب این مقدمه بر چند وجوه است وجه اول آنست که خوف
و حزن این طائفه را نظر الی عنایت الله و شفقة الی لطافته چندانی نبود زیرا چه مقتضای رحمت
یزدانی و تمنای شفقت ربانی چون منظور میگردد امیدواری از الطاف الهی و امل داری از
اعطاف نامتناهی چنان میباشد که عامهٔ مومنان بلباس مغفرت ملبوس و کافهٔ مسلمانان
بحراست نجات ملبوس و محروس گردند کما قال الله تعالی اِنَّ اللّٰهَ یَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِیعًا مکرر
حضرت قدوة الکبرا این بیت بر زبان مبارک میراندند ؎ گر من آلوده دامنم چه عجب
همه عالم گواه عصمت اوست * چون بشارت نجات آمیز و نوید خلوص انگیز در حق مومنان
چنین آمده میباید که اولیا بطریق اولی از ورطهٔ خوف و حزن و احراز بر سبیل احری از
مهلکهٔ هراس و محن برون آیند ؎ آنکریمی که او رحیم و غفور * از ازل بود تا ابد باشد
زان کسی کو بپیر در دشمن دوستان را عذاب بد باشد * وجه دوم آنست که حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که ظهور جمال از صدور جلال غالب است و مقتضای جمال مغفرت مشوق و تمنای
جلال عقوبت هر آینه مغفرت غالب بود از عقوبت اگر اولیا بنظر جمال از جمال نکال و خوف
جلال امین بودند چه عجب ؎ اگر در دهد یک صلای کرم * عزازیل گوید نصیبی برم و جناب
در کلام قدسی آمده است اِنَّ رَحْمَتِی سَبَقَتْ غَضَبِی شیخ ابو سعید خراز میفرموده که مرویست
که اِنَّ اللّٰهَ لَا یُعَذِّبُ اَحَدًا زیاده کرده اند که بغیر ذنب مراد است حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که در تفسیر شهابی آورده است فی قوله تعالی وَلَسَوْفَ یُعْطِیکَ رَبُّکَ فَتَرْضٰی
حضرت نبوی و جناب مصطفوی را اگر کمینه گناه کار از امت وی و کهینه خواهنده از زمرهٔ
او در دوزخ باند هرگز راضی نشود - وجه سوم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که
چون مهمان عزیز و ارجمند بود طفیلی نیز مستمند باشد اگر بدین نظر طفیلی امتان خود را بمهمانی
دار السلام اکرام فرمایند چه عجب بود چون عموم امتان طفیل او شوند خصوص اولیا بطریق
اولی باشند درانتنا این بر زبان درفشان و لسان گوهر نشان راندند ؎ چه کم گردد
ای صدر فرخنده پی * ز قدر رفیعت بدرگاه حی * که باشند مشتی گدایان خیل * بمهمان
دار السلام از طفیل * وجه چهارم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که از حضرت
شیخ علاء الدولة السمنانی شنیده ام که ایشان بمقتضای کلام قدسی میفرمودند وَالَّذِی
نَفْسِی بِیَدِهٖ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللّٰهُ بِکُمْ وَلَجَاءَ بِقَوْمٍ یُذْنِبُونَ فَیَسْتَغْفِرُونَ
فَیَغْفِرُ لَهُمْ اگر عصیان موجودات از مسلمین و طغیان مکونات از مومنین نمی بودی

صفت غفاری را از کجا صدور فرمودی مگر برزبان مبارک راندند که گرین بنده روا ز گنه تافته
بآمرزش تو کرده یافته و گناه من زنامدی و شمارش ترا نام کی بودی آمرزگار حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که حقسبحانه تعالی ارحم الراحمین است و مقتضای اشتمال رحمت او آن باشد که هیچ مومنی از حیطه
رحمت او خارج نبود حضرت شیخ مبارک را معنی اکرم الاکرمین درخواست کردند حضرة قدوة الکبرا
فرمودند که حضرت شبلی رحمة الله علیه پرسیدند که اکرم الاکرمین کیست گفت آن بود که فیتیکه گناه کسی آمرزید دیگر کسی را
بآن گناه عذاب نکند که این آن گناه هست که فلان دوست و بنده را بیامرزیده ام شیخ الاسلام
فرمودند که فردا شادروان کرم باز گسترد که گناه اولین و آخرین گم گردد الحمد لله علی ذالک
بدین تقریب نقل کردند که در ملازمت شیخ عبد الرزاق کاشی در کاشان نشسته بودیم که سخنی
مغفرت بر آمد فقال رضی الله عنه هی الامر الحقیقة التی لا یفقهها علماء الرسوم والعوام علی ما ینبغی فیضرهم
ویهلکهم کما روی ان رسول الله صلی الله علیه وسلم کان یختار فی بعض سککها المدینة مع اصحابه فاقسمت
علیهم امراة ان یدخلوا منزلها فدخلوا فرأوا نارا مضرمة واولاد المراة یلعبون حولها
فقالت یا نبی الله الله ارحم الراحمین بعباده ام انا باولادی فقال بل الله ارحم فانه
هو ارحم الراحمین فقالت یا رسول الله اترانی احب ان القی ولدی فی النار فکیف
یلقی الله عبیده فیها وهو ارحمهم قال الراوی فبکی رسول الله صلی الله علیه وسلم وقال هکذا اوحی الی
وجه نجم است که اولیا را ولایت تا ب بعضی اصحاب قرب النوافل و بر جمعی ابواب قرب الفرائض مفتوح
کما قال الاشرف فی قرب الفرائض یکون الحق ظاهرا والعبد باطنا و فی قرب النوافل یکون الحق فیه باطنا والعبد
ظاهرا وجود خداوند قرب نوافل در میان است و استهلاک جهة خلقیت از بهر حقیت حاصل
میگردد بلکه نتیجه او همین باشد که قوی و اعضا و جوارح سالک عین حق گردد باین معنی که جهت حقیت
بر خلقیت غالب بود و جهت خلقیت مغلوب در بن قرب بنده سالک فاعل و مدرک باشد
و حقتعالی آلت و لذا اشار الیه کنت سمعه وبصره ولسانه ویده ورجله بی یسمع وبی یبصر وبی ینطق
وبی یبطش بخلاف قرب الفرائض که وجود سالک در میان نیست نتیجه این فنا ذات سالک و
استهلاک جهة خلقیت در جهت حقیت باشد درین قرب حقسبحانه تعالی فاعل و مدرک بود و
قوی و جوارح سالک بمنزله آلت کما قال الله تعالی ان الله قال علی لسان نبیه وعبده وان الحق لینطق علی لسان
عمر درین مرتبه چون ذات سالک فنا پذیرفت صفات بوی منسوب که چگونه
بود هر آئینه وصف حزن و خوف که از مقتضاء بشریت بود ازوی مرتفع گشت و بجائی دیگر
پیوست تا جاییکه لا خوف علیهم ولا هم یحزنون شعار اولیا و دثار اصفیا آمده حضرة قدوة الکبرا
التقرب با سفر مودند که شیخ ابو سعید ابو الخیر میگوید که روزی دو کس پیش ابو العباس قصاب در آمدند

دشستند و گفتند که بار در یکدیگر گفتیم کہ است یکی میگوید اندوه از ازل و ابد تمام تریکی میگوید
شادی از ازل و ابد تمام تر شیخ چه میگوید شیخ هر دو دست خود بر سر و روی فرود آورد و گفت
الحمد لله منزلگاه پسر قصاب نه اندوه است نه شادی لَيْسَ عِنْدَ رَبِّكُمْ صَبَاحٌ وَلَا مَسَاءٌ اندوه و شادی
صفت است و هر چه صفت است محدث است و محدث را بقدیم راه نیست ❊ چون قدیم آید حدث گرد عبث
❊ پس قدیمی را کجا داند حدث ❊ پس گفت پسر قصاب بنده خداست در امر و نهی اگر کسے
دعوی جوانمردی کند گواهش نیست چون این دو کس بیرون رفتند معلوم شد که یکی ابوالحسن
خرقانی دوم ابو عبد الله داستانی بودند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که نزد
طائفه صوفیه و زمرهٔ علیه دعوی وجود قدرت و فعل محض شرک بود مسئله مشهور فرمودند که
اولا دیوار بعده نقش و نگار بدیمعنی صورت رباعی تصور کرده اند رباعی
ذات بود صفات چون باشد ❊ نسبت فعل خود زدون باشد ❊ مثل اول جدار و انگه
نقش ❊ داند آنکس که ذو فنون باشد ❊ حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که فرزند
ابوالوفا خوارزمی را از مشارب صافیه ارباب توحید و اصحاب ذواق مواجید شربی تمام
بوده است و در بیان حقایق و معارف بصورت نظم و ظرائف نسبتی تمام داشته و زی
در بیان ارادت و قدرت جزوی که از ممکنات صادر میشود حقیقت از جای دیگر است
سخنی میرفته فرمودیم که رباعی مناسب حال در معنی باید آورد بدیهه فرمودند رباعی
بد کردم و اعتذار بدتر ز گناه ❊ چون هست درین عذر سه دعوای تباه ❊ دعوی وجود و قدرت و
دعوی فعل ❊ لَا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ اِلَّا بِاللّٰه ❊ حضرة قدوة الکبرا میفرمودند صد هزار
آفرین برین اقتباس حضرت شیخ محمد کبیر خورد سال بودند که حضرت کبیر سفر آخرت فرمودند
تعهد ایشان از آنچه میباشد حضرت قدوة الکبرا کرده اند و برای توی شیخ زاده
بخانه یکی از تاجران نواحی سرور پور خود تشریف بردند اگرچه آن تاجر قبول میکرد بسبب فقیر
ظاهر ولیکن حضرت ایشان بمبالغه تمام او را بسر در آورده اند تعلیم علوم ظاهری و ترتیب تمام
از آنچه مناسب سلوک از اول تا آخر میباشد ایشان کرده اند چنانچه حضرت نور العین در
بعضی اوقات رشک میبردند حضرت قدوت الکبرا میفرمودند که در یادگار شیخ
کبیر فرزند محمد در یتیم است که یتیمان مفارق اصحاب میرسید اگر من از وی تربیت دریغ دارم
انصاف نباشد زیرا که حضرت کبیر عجوبه روزگار و زبدهٔ اولیا اعصار خود بوده اند و این
فرزند یادگار ایشان است شیخ زاده را در ربقهٔ ارادت آورده و از بعضیات متعدده برآورده
بلباس خلافت و بحراست و لایت ملبوس و محروس ساخته در یتیم خطاب فرمودند بر جا که درین مجموعه

در تتمیم مذکور میگردد مراد از وی شیخ محمد گیسو دراز اند روزی حضرت در تتمیم بحضرت قدوة الکبرا عرض
رسانیدند که در کلمات مشایخ افتاده است که اَلْوَلِیُّ یَعْرِفُ اَلْوَلِیَّ ✽ نور باید که نور را
بیند ✽ دیدهٔ دیو حور کی بیند ✽ و در کلمات قدسی آمده است که اَوْلِیَائِی تَحْتَ قِبَائِی
لَا یَعْرِفُهُمْ غَیْرِی ظاهر از کلمات مشایخ عدم انحصار ظاهر میگردد که هر که نور ولایت در
چراغ روحانیهٔ خود افروخته باشد اولیا را تواند دید و با صفای می تواند رسید و از کلام
قدسی انحصار اعتبار میگردد که ورای از حقتعالی دیگری تواند که اولیا را سکان قباب عزت
را شناسد ازین کلمات توفیق از روی تحقیق چه باشد حضرة قدوة الکبرا می فرمودند
احتمال دارد که مراد ازین اولیا مکتوم اند که چهار هزار اولیا در قباب عزت مکتوم و در تحجبه
عفت معصوم اند که جز حقتعالی ایشان را دیگری ندانند و جمال حال این طائفه ابداً از اغیار
مستور باشد و احتمال دارد که مراد از غیر آنها باشد که محروم از اسرار ولایت و مهجور از انوار بدایت
هستند و طائفه که فنائی اوصاف خود از قدرت و ارادت و سمع و بصر و امثال این از
قدرت و ارادت و سمع و بصر حقتعالی کرده اند و بمشاهدهٔ قرب نوافل واصل گشته و یا بر عکس این
ملاحظه که خداوندان قرب فرائض را حاصل آمده پس صحابِ این وصول که یکی از دو قرب
حصول کرده اند از اغیار نباشند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که اولیاء مکتوم و
اصفیائی نامفهوم دو صنف اند یکی از مکتوم باشند که شرح ایشان گذشت و جزوی بیان
او در لطیفهٔ چهارم مذکور خواهد شد انشاء الله تعالی دوم صنف از اولیاء الله در لباس
بیگانگی ملبوس بودند چنانچه غزنوی بر حال وی مطلع نبود تفریباً از محمد شکرف نقل
میکردند که میگفت که در بار اول که سبکتگین پدر محمود غزنوی بهری آمد یکی از لشکریان
از روستائی خروار کاه خرید و بها تمام بداد و بنواخت و گفت بار دیگر کاه خرواری
آری و آن روستائی پدری داشت بوی آمد دوستی گرفت اتفاقاً عرفهٔ عید قربان
رسید آن پسر روستائی گفت امروز حاجیان حج کنند کاشکی ما نیز آنجا بودمی لشکری
گفت خواهی که ترا آنجا برم بشرط آنکه با کسی نگوئی گفت نگویم آن روز برا بعرفات برد و
حج بکردند و باز آمدند روستائی باوی گفت عجب میدارم با چنین حال در لشکریان
میباشی گفت اگر چون منی نباشد در لشکر چون تو ضعیفی یا عجوزی بیاید و داد خواهد که
دردی نکرد و داد او که بستاند اگر بغارت لشکریان زن جوان رسد و برا از دست ایشان
که رهاند من درین لشکر از بهر ایمچنین کار هایم ✽ حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که بچشم حقارت ننگرند که دوستان وی پوشیده باشند و تا بصیرت و فراست

عادت نداری در خلق تصرف نکنی که بر خود ستم کنی تقریباً بر زبان درر نثار فرمودند **شعر**

خاکساران جهان را بحقارت منگر ⁂ تو چه دانی که درین گرد سواری باشد

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که از حضرت علاء الدولة السمنانی شنیده ام که میفرمودند ممکن
نیست که کسیکه بمرتبهٔ ولایت برسد الا که حق تعالی پرده بر سر او بپوشد و او را از چشم خلق پنهان دارد
و معنی اولیائی تحت قبائی اینست و این قباب صفات بشریت است نه پرده است
و رباس و غیره و صفات بشریت آنست که در وی عیبی ظاهر کند یا هنری را ازو در چشم مردم
عیب فرا نماید و معنی لا یعرفهم غیری آنست که تا بنور ارادت باطن کسی را منور نکنند
آن ولی را نشناسد پس آن نور او را شناخته باشد نه آنکس — و ایضاً از حضرت شیخ علاء الدولة
السمنانی منقول داریم که میفرمودند درویشانی که بکار مشغول اند میباید که بطال را در میان
ایشان راه نباشد که یک مرد بیکار صد مرد کار را از کار باز دارد عدوی البلید الی الجلید سریعة
فالجمرة توضع فی الرماد فتخمد **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که در ملازمت شیخ علاء الدولة
السمنانی جماعتی نشسته بودند که بحث بدایت الاولیاء نهایت الانبیاء گذشت فرمودند که
جماعتی که گفته اند بدایت الاولیاء نهایت الانبیاء آنرا عذری هست که ایشان ازین
سخن این خواسته اند که بدایة الاولیاء نهایة الانبیاء فی الشریعت و نهایة الاولیاء بدایة الانبیاء
فی الطریقت زیرا که چون کمال شریعت در آخر کار نبی تمام شد که الیوم اکملت لکم دینکم و ولی
تا شریعت بکمال فرا نگیرد قدم در ولایت نتواند نهاد پس انچه نبی را در شرایع بانتها کار باشد
ولی را با بتدا باشد زیرا که اگر کسی بدان احکام که در مکه نازل شد سلوک کند و باحکامی که
در آخر عمر در مدینه نازل شد التفات ننماید هرگز بولایت نرسد بلکه اگر انکار کند کافر گردد پس
ابتدائی ولایت آنست که همه شرایع را بکمال قبول کند و متابعت نماید اما در طریقت آنست
که هر چند که ولی سعی نماید که مرتبهٔ او عالی شود روح او را آن معراجی که جسم نبی را بوده حاصل نه
شود و محال بود که شود پس چون در انتهاء ولایت روح ولی را مشابهت میباید بجسم نبی در طریقت
نهایت الاولیا بدایت الانبیاء باشد **حضرت نور العین** بعرض رسانیدند که بعضی اکابر
روزگار و برخی اماثل نامدار متقدمین ولایت را چهار اقسام گفته شرح او چگونه باشد فرمودند
که در شرح دیوان امیر المومنین علی کرم الله وجهه آورده است که ولایت چهار قسم است اول
ولایتی که باطن نبوة مطلقه است ثانی ولایت مقیده هر نبی ثالث ولایت مطلقه هر نبی
و آن در محمد است که مشکوة اقتباس ولایت انبیاء است و در دیگر انبیاء مشکوة اقتباس
ولایت اولیاء هست رابع ولایت مطلقه عامه که مخصوص به نبوت است و هر یک از آن خاصی

است وخاتم قسم اول حضرت امیرالمومنین علی است رضی الله عنه وخاتم ولایت مقیده محمدیه عجم
شیخ محی الدین العربی و اتباع او نفس نفیس شیخ است وخاتم ولایت مطلقه محمدیه محمد نیست که
از نسل آنحضرت است صلی الله علیه وسلم حضرت سید علی همدانی میفرمودند که خاتم ولایت محمدیه مرتبه
قلب محمدیه سید خاتم ولایت مطلقه محمدیه مرتبه روح محمدیه سید وخاتم ولایت مطلقه عامه عیسی
است علیه الصلوٰة والسلام که در زمان او مهدی خواهد بود واین رواست مر قول کسی را که
گوید مهدی همین عیسی است علیه السلام و متمسک میشوند بحدیث لَا مَهْدِیَّ اِلَّا عِیْسَی ابْنُ مَرْیَمَ
جواب این حدیث حمل است بر حذف لا مهدی بعد المهدی المشهور الذی من الاولاد محمد علی
الا عیسی حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سید علی همدانی جامع بوده است در علم ظاهری
و باطنی شیخ شرف الدین محمود گفت که فرمان چیست وی توجه کرد و گفت که فرمان آنست که قضاء
بلاد عالم بجردی سه نوبت ربع مسکون را سیر کرده یکبار چون آفتاب گرد گیتی گشت این فقیر
که اشرف است بکاب او چون ذره میگردید و بسی از فوائد سلوک و فوائد صعلوک مواجید اذواق
که از حضرت سید یافتم اگر هر سر موی لسان گردد شکر او از هزار یکی نتوانم بدل گزراند شعر
گر بر تن من زبان شود هر موئی ؛ یک شکر تو از هزار نتوانم کرد ؛ حضرت سید علی همدانی
میفرمودند که صحبت هزار و چهار صد ولی را دریافته ام و از هر یکی اکابر بسوی من فائده یافته
بیت تمتع ز هر گوشه یافتم ؛ ز هر خرمنی خوشه یافتم ؛ و از ان فوائد فرزند اشرف تراهم
نصیبی رسیده است روزی که حضرت سید علی در مدینة الاولیا بچهار صد ولی در یک مجلس رسیده
اند این فقیر که اشرف است حاضر بود ذوقی که از دیدار هر که وخطی که از عذار منوره
ایشان دران روز یافتم هرگز از یاد دلمی رود ؎ کسی کو چنان روز بیند بخواب ؛
بود تا شب مرگ دهنش پر آب ؛ حضرت دریتیم به حضرت قدوة الکبرا بتکریم
تمام عرض نمودند که در بعضی از مردم بعضی مردم مهدی میگویانند و لیکن بصحت نرسیده است اکنون هر چه
علامت مهدی و مقامات او باشد عنایت فرموده بیان فرمایند تا بقول هر کسی رجوع کرده
نشود دیگر و کسیکه علامت مذکور را از مقوله شریعه مسموع باشد حضرت قدوة الکبرا فرمودند
چون بسفر دکن بخانقاه سید محمد گیسو دراز فراز آمدیم درانجا مردی بود که خود را مهدی
میگویانید اکثر از علماء آنطرف و فقهاء آن دیار مجمعی ساخته اند و براهین و دلائل
اقامت کردند تا از مهدی وروی نیافتند و برا اخراج کردند اکنون این کتابیکه جا جا این
الفاظ غریبه است عین آن محضر درین مجموعه می آرد آن را عینه نقل از فضل الخفا
آورده ؛

قال بعض الكبراء العارفين في ذكر المهدي اعلموا أيدك الله تعالى وإيانا أن لله

و فرمود یکی از اکابر عارفان در ذکر امام مهدی علیه السلام بدانید مدد کند ترا حقتعالی و ما را که حق

تعالى خليفة يخرج وقد امتلأت الأرض جوراً وظلماً فيملؤها قسطاً وعدلاً لو لم يبق من

تعالی را خلیفه است که خواهد برآمد در وقتیکه زمین از جور و ظلم پر شده باشد پس او را با انصاف و عدل پر خواهد کرد اگر

الدنيا إلا يوماً واحداً لطول الله تعالى ذلك اليوم حتى يلي هذا الخليفة من عترة

دنیا باقی نمی بود سوای یک روز البته حقتعالی آن روز را دراز میکرد تا که آن خلیفه والی شود او از عترت

رسول الله صلى الله عليه وسلم من ولد فاطمة رضي الله عنها يواطي اسمه اسم الرسول

رسول الله صلی الله علیه و سلم از اولاد جناب فاطمه علیها السلام است نام او با نام رسول الله

عليه السلام وكنيته كنية جده الحسن رضي الله عنه يبايع بين الركن والمقام يشبه الرسول

صلی الله علیه و سلم موافق است و کنیت او با کنیت جد او حسن رضی الله عنه از میان حجر اسود و مقام ابراهیم با او بیعت کرده خواهند شد

عليه السلام في الخلق بالفتح وينزل عنه في الخلق بالضم لأنه لا يكون أحد مثل رسول الله عليه

در صورت با رسول الله صلی الله علیه و سلم مشابه خواهد بود و در اخلاق از آنجناب صلی الله علیه و سلم کم خواهد بود زیرا که هیچکس در اخلاق مثل آنجناب

السلام في خلقه والله تعالى يقول فيه وإنك لعلى خلق عظيم وأسعد الناس به أهل الكوفة

نمیشود و حقتعالی در شان آنجناب میفرماید که بیشک تو بر خلق عظیم هستی و اهل کوفه از همه مردم زیاده تر سعادت خواهند یافت

ويقسم المال بالسوية ويعدل في الرعية ويفصل في القضية يأتيه الرجل فيقول يا مهدي

و مال را برابر تقسیم خواهد کرد و در رعیت عدل خواهد کرد و در مقدمات فیصله خواهد کرد چون مردی پیش او خواهد آمد و خواهد گفت ای مهدی

أعطني وبين يديه المال فيحثي في ثوبه ما استطاع أن يحمله يخرج على فترة من الدين ومن أبى

مرا بده و پیش او مال خواهد بود پس بهر دو دست در جامه او خواهد انداخت آنقدر که او طاقت برداشتن خواهد داشت او در وقت سستی دین

قتل ومن نازع خذل يظهر من الدنيا ما هو الدين عليه في نفسه لو كان رسول الله صلى

قتل خواهد کرد و کسیکه نزاع کند او را مدد نخواهد کرد و ظاهر خواهد شد از دنیا چیزیکه فی الحقیقت دین است که اگر رسول الله

الله عليه وسلم لكان يحكم أعداؤه المقلدون يدخلون كرهاً تحت حكمه وخوفاً من

صلی الله علیه و سلم می بودند بر آن حکم میفرمودند دشمنان او مقلدان اند داخل خواهند شد جبراً تحت حکم او و از خوف

سيفه وسطوته ورغبة فيما لديه تبايعه العارفون بالله تعالى من أهل الحقائق عن الشهود

تیغ او و حمله او و در رغبت مالی که نزد او ست بیعت خواهند کرد او را عارفان از اهل حقایق از شهود

وكشف بتعريف إلهي له رجال إلهيون يقيمون دعوته وينصرونه هم الوزراء يحملون أثقال

و کشف و بتعلیم حقتعالی که برای او مردان الهی هستند که دعوت او را قائم خواهند کرد و او را مدد خواهند کرد ایشان وزیران اند

الْمَمْلَكَةِ وَيُعِينُونَهُ عَلَى مَا قَلَّدَهُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ بِتَنْزِيلٍ وَيُولَدُ مَخْتُونًا وَيَكُونُ مُطَهَّرًا وَيَرَى مِنْ خَلْفِهِ كَمَا يَرَى

سلطنت خواهند برداشت و او را مدد خواهند کرد بر چیزی که حقتعالی بعهده او نهاده است نازل خواهد گشت و پیدا خواهد شد ختنه کرده شده و پاک خواهد بود و از پس سر خود می بیند

مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَإِذَا وَقَعَ عَلَى الْأَرْضِ مِنْ بَطْنِ أُمِّهِ وَقَعَ عَلَى رَاحَتَيْهِ رَافِعًا صَوْتَهُ بِالشَّهَادَتَيْنِ وَلَا يَحْتَلِمُ وَتَنَامُ عَيْنَاهُ وَلَا يَنَامُ

و چون بر زمین از شکم مادر خواهد افتاد بر هر دو کف دست خود با آواز بلند کلمه شهادت گویان خواهد افتاد

قَلْبُهُ وَيَكُونُ مُحَدَّثًا وَيَسْتَوِي عَلَيْهِ دِرْعُ رَسُولِ اللهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَيَكُونُ عِنْدَهُ سِلَاحُ رَسُولِ اللهِ عَلَيْهِ

دل او بخواب نخواهد رفت صاحب الهام خواهد بود و زره رسول الله صلعم بر قدش برابر خواهد شد و نزد او سلاح رسول الله صلی الله علیه

السَّلَامُ وَسَيْفُهُ ذُو الْفَقَارِ وَيَكُونُ عِنْدَهُ مُصْحَفُ فَاطِمَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا وَيَكُونُ عِنْدَهُ صَحِيفَةٌ

وسلم و تیغ او ذو الفقار خواهد بود و نزد او مصحف جناب فاطمه علیها السلام خواهد بود و نزد او کتابی خواهد بود

فِيهَا أَسْمَاءُ مُتَابِعِيهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَصَحِيفَةٌ فِيهَا أَسْمَاءُ مُخَالِفِيهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيٰمَةِ وَلَا يُرَى لَهُ بَوْلٌ

که در آن نامهای تابعان او تا روز قیامت خواهد بود و کتابی خواهد بود که در آن نامهای مخالفان او تا روز قیامت خواهد بود

وَلَا غَائِطٌ لِأَنَّ اللهَ تَعَالَى قَدْ وَكَّلَ الْأَرْضَ بِابْتِلَاعِ مَا يَخْرُجُ عَنْهُ وَيَكُونُ رَائِحَتُهُ أَطْيَبَ مِنْ رَائِحَةِ

و غائط او دیده نخواهد شد زیرا که حقتعالی زمین را مقرر کرده است که هر چه از وی بیرون آید آنرا فرو برد و خوشبوئی او از خوشبوئی

الْمِسْكِ وَيَكُونُ أَوْلَى النَّاسِ مِنْهُمْ بِأَنْفُسِهِمْ وَأَشْفَقَ عَلَيْهِمْ مِنْ آبَائِهِمْ وَأُمَّهَاتِهِمْ وَيَكُونُ أَشَدَّ

مشک پاکیزه تر خواهد بود و بر مردم از جانهای ایشان زیاده تر رحیم خواهد بود و از پدر و مادر شفیق تر خواهد بود و بحضرت حقتعالی

النَّاسِ تَوَاضُعًا لِلّٰهِ تَعَالَى وَيَكُونُ آخَذَ النَّاسِ بِمَا أَمَرَهُ بِهِ وَأَكَفَّ النَّاسِ عَمَّا نَهَى عَنْهُ وَيَكُونُ

از مردم زیاده تر عاجزی خواهد کرد و از همه مردم زیاده باحکام حقتعالی عمل کننده خواهد بود و از همه مردم زیاده تر از ممنوعات

دُعَاؤُهُ مُسْتَجَابًا حَتَّى أَنَّهُ لَوْ دَعَا عَلَى صَخْرَةٍ لَانْشَقَّتْ بِنِصْفَيْنِ وَيَكُونُ مُؤَيَّدًا بِرُوحِ الْقُدُسِ وَبَيْنَهُ

دعای او مقبول خواهد بود تا که اگر در حق سنگی دعای بد خواهد کرد آن سنگ البته دو نیم شگافته خواهد شد بتائید روح القدس مؤید خواهد شد

وَبَيْنَهُ وَبَيْنَ اللهِ تَعَالَى عَمُودٌ مِنَ النُّورِ يَرَى فِيهِ أَعْمَالَ عِبَادِ اللهِ تَعَالَى كُلَّ مَا يَحْتَاجُ إِلَيْهِ

و در میان او و در میان حقتعالی ستونی از نور خواهد بود که در آن خواهد دید اعمال بندگان حقتعالی را و هر چیزی را که بآن او را احتیاج خواهد افتاد

وَيَنْبَسِطُ لَهُ فَيَعْلَمُ وَيَنْقَبِضُ عَنْهُ فَلَا يَعْلَمُ وَالْإِمَامُ يُولَدُ وَيَلِدُ وَيَصِحُّ وَيَمْرَضُ وَيَأْكُلُ وَ

بر او کشاده خواهد شد پس خواهد دانست و وقتی بر و تنگی کرده خواهد شد پس نخواهد دانست و زاینده خواهد شد و زاینده

يَشْرَبُ وَيَنْكِحُ وَيَنَامُ وَيَفْرَحُ وَيَحْزَنُ وَيَضْحَكُ وَيَبْكِي وَيَحْيَى وَيَمُوتُ وَيُقْبَرُ وَيُزَارُ وَ

و نکاح خواهد کرد و بخواب خواهد رفت و خوش خواهد شد و غمگین خواهد شد و خواهد خندید و خواهد گریست و زنده خواهد ماند و خواهد مرد و در قبر نهاده خواهد شد و زیارت کرده خواهد شد

يُحْشَرُ وَيُوقَفُ وَيُعْرَضُ وَيُسْأَلُ وَيُكْرَمُ وَيَشْفَعُ وَدَلَالَتُهُ فِي خَصْلَتَيْنِ فِي الْعِلْمِ وَ

و حشر کرده خواهد شد و استاده کرده خواهد شد سوال کرده خواهد شد و عزت داده خواهد شد و شفاعت خواهد کرد و علامت او دو خصلت است در علم و

استجابة الدعاء وبرواية اهل البيت في صفة المهدي رضي الله عنه بحكم العدل
قبولیت دعا و بروایت اهل بیت در صفت امام مهدی علیه السلام و علامات او آمده است که باتفاق حکم خداوند
وبامره يخرج من تهامة يصدق الله عز وجل في قول يصدق ويجمع الله تعالى من اقصى
و با مراد بیرون خواهد آمد از تهامه و حق تعالی را در کلام صدق تصدیق خواهد کرد و حق تعالی جمع خواهد کرد از دور
البلاد على عدة اهل البدر رجالا ثلاثمائة وثلاثة عشر رجلا معه صحيفة مختومة فيها عدد
بلاد بعدد اهل بدر سه صد و سیزده مرد و همراه کتابی مهر کرده شده خواهد بود که در آن عدد
اصحابه باسمائهم وبلادهم وخلالهم وله علم اذا حان وقت خروجه انتشر ذلك
یاران و بنامهای ایشان و شهرهای ایشان و خادمان ایشان خواهد بود و نشانی خواهد بود چون وقت
العلم وانطقه الله تعالى ونادا العلم اخرج يا ولي الله فيخرج وله سيف مغمد فاذا
خروج آید آن رایت خواهد شد حق تعالی او را گویا خواهد کرد آن رایت او را ندا خواهد کرد که بیرون آی ای ولی الله
جاء وقت خروجه اقتلع ذلك السيف من غمده وانطقه الله تعالى ونادا السيف
در غلاف خواهد بود که چون وقت بیرون آمدنش خواهد آمد آن تیغ از غلاف خود بیرون خواهد آمد و حق تعالی او را گویا خواهد
اخرج يا ولي الله فيخرج ويقتل اعداء الله ويحكم بحكم الله جبرئيل عليه السلام بميمنته وميكائيل
بیرون آی ای ولی الله پس بیرون خواهد آمد و احکام حق تعالی را قائم خواهد کرد و جبرئیل علیه السلام بر دست راست و میکائیل
عليه السلام بميسرته طوبى لمن احبه وطوبى لمن احب وطوبى لمن قال به تذكرة قرطبي قال النبي
علیه السلام بدست چپ خواهد بود و بشارت است برای آن کس که با او محبت دارد و بشارت است برای آن کس که با او قائل گردد
عليه السلام بعثت انا والساعة كهاتين وعن انس رضي الله عنه قال رسول الله صلى الله عليه وسلم
علیه السلام مبعوث شده ام من و قیامت مانند این هر دو و از انس روایت است که فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم
بعثت انا والساعة كهاتين قال وضم السبابة والوسطى ومعناها كلها على اختلاف
فرستاده شده ام من و قیامت مانند این هر دو راوی گفت که آنحضرت ضم انگشت شهادت و انگشت میانه را باهم نمود و معنی
الفاظها بمقارنة الساعة التي هي القيامة وسرعة مجيئها وهذا كما قال الله فقد جاء
الفاظ قرب ساعت است که آن قیامت است و شتابی آمدن او مراد است چنانچه حق تعالی میفرماید که به تحقیق آمده اند علامتهای
اشراطها وقوله ما امر الساعة الا كلمح البصر وقوله اقترب للناس حسابهم وقوله اقتربت الساعة
ترجمه آنها میفرماید که نیست امر قیامت مگر مانند چشم زدن و میفرماید که نزدیک آمده است برای مردم حساب ایشان و میفرماید
وانشق القمر وقال اتى امر الله فلا تستعجلوه وجل قال بعض العلماء انما وثب
روشن کرده ماه و میفرماید که آمد حکم خدا پس شتابی طلب مکنید او را انگشت آنحضرت گفت بعض علما که آنحضرت

عَلَيْهِ السَّلَامُ خَوْفًا مِنْهُ اَنْ يَكُوْنَ السَّاعَةُ قَدْ قَامَتْ وَقَالَ الضَّحَّاكُ وَالْحَسَنُ اَوَّلُ اَشْرَاطِهَا مُحَمَّدٌ عَلَيْهِ السَّلَامُ

علیه السلام باین خوف برجست که قیامت قایم شده باشد وضحاک وحسن رح گفتند که اول اشراط آن محمد است

وَعَنْ مُوْسَى ابْنِ جَعْفَرِ بْنِ مُحَمَّدٍ عَنْ اَبِيْهِ عَنْ جَدِّهِ قَالَ قَالَ عَلَيْهِ السَّلَامُ اَلْبَوَاسِيْرُ مِنْ عَلَامَاتِ الْبَوَاسِيْرِ وَمَوْتُ الْفُجَاءَةِ

روایت کرده است امام موسی کاظم ابن امام جعفر صادق از پدر خود واو از پدر خود امام محمد باقر ... یکی ... مرگ ناگهانی ... ومعنی

فَقَدْ جَاءَ اَشْرَاطُهَا اَيْ حَنَتْ اَوَّلُهَا النَّبِيُّ عَلَيْهِ السَّلَامُ لِاَنَّهُ نَبِيُّ اٰخِرِ الزَّمَانِ قَدْ بُعِثَ وَ

فقد جاء اشراطها آنست که قیامت نزدیک شده است واول آن اشراط حضرت صلعم است زیرا که او نبی آخر الزمان

لَيْسَ بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْقِيَامَةِ نَبِيٌّ ثُمَّ ذَكَرَ عَلَيْهِ السَّلَامُ مَا يَكُوْنُ مِنَ الْاَشْرَاطِ فَقَالَ يَا

درمیان او وقیامت دیگر نبی نیست باز آن امام علیه السلام ذکر نمود آنچه تو یکی واز اشراط قیامت پس فرمود قیام او

اَنْ تَلِدَ الْاَمَةُ رَبَّتَهَا وَقَالَ يَكُوْنُ فِيْ اُمَّتِهِ الْمَهْدِيُّ اِنْ قَصُرَ فَسَبْعٌ وَاِلَّا فَتِسْعٌ يُبَايِعُ

آنست که خواهد زائید کنیزک خداوند خود را ونمود که درامت آنجناب امام مهدی خواهد بود اگر عمرش کوتاه شد پس هفت سال است ...

الرَّجُلَ بَيْنَ الرُّكْنِ وَالْمَقَامِ فَهُوَ الْمَهْدِيُّ الَّذِيْ يَخْرُجُ فِيْ اٰخِرِ الزَّمَانِ وَيَمْلِكُ الدُّنْيَا كُلَّهَا

با مرد درمیان حجر اسود ومقام ابراهیم پس او آن مهدیست که در آخر زمان ظاهر خواهد شد وتمام دنیا را مالک خواهد شد

وَيُرْوٰى اَنَّ جَمِيْعَ مُلُوْكِ الدُّنْيَا كُلِّهَا اَرْبَعَةٌ مُؤْمِنَانِ وَكَافِرَانِ فَالْمُؤْمِنَانِ سُلَيْمَانُ بْنُ دَاوُدَ

وروایت کرده میشود که همه ملوک تمام دنیا چهار مرد مومن ودو کافر پس دو مومن سلیمان بن داود علیهما السلام

وَالْاِسْكَنْدَرُ بْنُ فَيْلَقُوْسَ وَالْكَافِرَانِ نُمْرُوْدُ وَبُخْتُ نَصَّرُ وَسَيَمْلِكُهَا مِنْ هٰذَا بَيْتِهِ خَامِسٌ

واسکندر بن فیلقوس است ودو کافر نمرود وبخت نصر است وقریب است که تمام دنیا را مالک شود پنجم از بیت او

خَامِسٌ وَهُوَ الْمَهْدِيُّ ... عَنْ اَبِي الصِّدِّيْقِ النَّاجِيِّ عَنْ اَبِيْ سَعِيْدٍ الْخُدْرِيِّ

پنجم او امام مهدی است ... روایت است واو از ابو سعید الخدری رضی الله عنه

قَالَ ذَكَرَ رَسُوْلُ اللّٰهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بَلَاءً يُصِيْبُ هٰذِهِ الْاُمَّةَ حَتّٰى لَا يَجِدَ الرَّجُلُ مَلْجَاً يَلْجَاُ اِلَيْهِ مِنَ

فرمود که جناب رسول صلعم بلائی را ذکر کرد که باین امت خواهد رسید تا آنکه مرد پناهی نخواهد یافت که باو پناه گیرد از

الظُّلْمِ فَيَبْعَثُ اللّٰهُ تَعَالٰى رَجُلًا مِنْ عِتْرَتِيْ اَهْلِ بَيْتِيْ فَيَمْلَاُ بِهِ الْاَرْضَ قِسْطًا وَعَدْلًا كَمَا

ظلم پس حقتعالی مردی را از عترت من اهل بیت من خواهد انگیخت پس بسبب او پر خواهد کرد زمین را از عدل وانصاف چنانکه

مُلِئَتْ جَوْرًا وَظُلْمًا يَرْضٰى عَنْهُ سَاكِنُ السَّمَاءِ وَالْاَرْضِ لَا تَدَّخِرُ السَّمَاءُ مِنْ قَطْرِهَا شَيْئًا

پر کرده شده خواهد بود از جور وظلم راضی خواهند شد از و ساکن آسمان وزمین نخواهد گذاشت آسمان از قطره خود چیزی

اِلَّا اَخْرَجَتْهُ حَتّٰى تَتَمَنَّى الْاَحْيَاءُ الْاَمْوَاتَ يَعِيْشُ فِيْ ذٰلِكَ الْيَوْمِ حَتّٰى يَبْعَثَ اللّٰهُ فِيْهِ رَجُلًا مِنْ ...

مگر آنرا بیرون خواهد آورد تا آنکه تمنا خواهند کرد زندگان مردگان را زنده میشدند در آن روز تا آنکه خواهد برانگیخت حقتعالی

واهل بيتي يواطي اسمه اسمي واسم ابيه اسم ابي اخرجه الترمذي بمعناه هذا حديث صحيح وفي حديث
يا از اهل بيت من موافق خواهد بود نام او بنام من و نام پدر او بنام پدر من روایت کرد این را ترمذی بمعنی او این حدیث صحیح است و در حدیث
حذيفة الطويل مرفوعا فلو لم يبق في الدنيا يوم لطول الله ذلك اليوم حتى يلي رجل من اهل بيتي
طویل حذیفه است که آنحضرت فرمود پس اگر باقی نماند در دنیا روزی البته دراز میکرد حق تعالی آن روز را تا آنکه والی شود ایشان را مردی
تكون الملائكة بين يديه يظهر الاسلام وقال ان في امتي المهدي يخرج يعيش خمسا او تسعا
خواهد بود فرشتگان روبروی او ظاهر خواهد کرد اسلام را و فرمود که در امت من مهدیست که ظاهر خواهد شد زنده خواهد ماند پنج
عن النبي عليه السلام في المهدي وانه من اهل بيتي وانه يملك سبع سنين وانه يملأ الارض عدلا وانه يخرج
و از آنحضرت روایت است که مهدی از اهل بیت من است و او مالک خواهد شد هفت سال او پر خواهد کرد زمین را از عدل و او ظاهر خواهد شد
مع عيسى عليه السلام فيساعده على قتل الدجال وانه يؤم هذه الامة وعيسى صلوة الله عليه يصلي
با عیسی پس مدد خواهد کرد او را بر قتل دجال و امامت خواهد کرد این امت را و عیسی علیه السلام پس او نماز خواهد
خلفه قال الشيخ يحتمل حضرت در تتمیم بعرض رسانیده اند که از اکثر احادیث صحیحه چنان ظاهر
میگردد که مهدی غیر عیسی است و از نسل آنحضرت بود چنانچه در اخبار مذکور شد ولیکن
نومیق بقول کسیکه میگوید لا مهدی الا عیسی ابن مریم چگونه باشد حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که این قول شاذ است واحتمال تاویل هم دارد ای لا مهدی کاملا
معصوما الا کعیسی ابن مریم و نیز حمل بر حذف بوده باشد ای لا مهدی بعد
مهدی بعد

المهدي المشهور الذي هو من اولاد محمد صلى الله عليه وسلم الا عيسى ابن مريم والله اعلم وعلى هذا يجمع
مهدی مشهور که او از اولاد محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم خواهد است مگر عیسی ابن مریم علیه السلام والله اعلم و بر این تقدیر جمع کرده میشوند
الاحاديث ويرتفع التعارض ويخرج في اخر الزمان من الاقرب المغرب الاقصى يمشي
احادیث و دفع میشود تناقض و خواهد برآمد در آخر زمان از مغرب دورتر خواهد رفت پیش او چهل میل که خواهد بود
بين يديه اربعين ميلا يكون في المغرب والهرج والحزن ويستولى عليهم الجوع و
پیش او چهل میل که خواهد بود در مغرب از قتل و غم و غالب خواهد شد بر ایشان گرسنگی و
الغلاء واكثر الفتنة ويأكل الناس بعضهم بعضا فبعد ذلك يخرج رجل من المغرب
غلا و اکثر فتنه و خواهند خورد یکی دیگری را پس بعد از آن ظاهر خواهد شد مردی از جانب مغرب که دورتر است
الاقصى من اهل فاطمة بنت رسول عليه السلام والمهدي القائم في اخر الزمان
بنو اهل بیت آل فاطمه دختر رسول علیه السلام و مهدی که قائم است در آخر زمان

وهو اول اشراط الساعة قال المؤلف كل ما وقع في حديث معاوية هذا بعد ما
واو اول اشراط قیامت ست مولف گوید همه انچه دراین حدیث معاویه واقع بعد ازان که
شاهدناه بتلك البلاد وعاينا معظمه الا خروج المهدي ينكسف الشمس في رمضان
مشاهده کردیم آثار دران بلاد ومعاینه کردیم اکثر آن بر ظهور مهدی آفتاب منکسف خواهد شد ودر رمضان
مرتين قال ان لمهدينا آيتين لم تكونا منذ خلق السموات والارض ويخسف القمر اول
دو بار فرمود که برای مهدی ما دو علامت است که نبوده اند از وقتیکه پیدا کرده است حقتعالی آسمان زمین وخسف
ليلة من رمضان وينكسف الشمس في النصف منه ولم يكونا منذ خلق السموات والارض
شب از رمضان ومنکسف خواهد شد آفتاب در نصف آن ونبوده اند این هردو از وقتیکه پیدا کرد حقتعالی آسمان وزمین را
قال الاشرف قال الشيخ في الفتوحات المكية والصادق من الفريقين لا يهزم
فرمود جناب سید اشرف که فرمود شیخ محی الدین بن عربی در فتوحات مکیه وصادق از هر دو فریق شکست نخواهد خورد
جملة واحدة بل لا يزال ثابتا حتى يقتل او ينصرف من غير هزيمة وعلى هذا القوم
یکدفعه بلکه ثابت خواهد ماند تا آنکه قتل کرده شود یا باز گردد بغیر هزیمت بر این قوم
هم وزراء المهدي وهذا الذي نقررونه في نفوس اصحاب المهدي الا انهم
ایشانند وزیران آن مهدی واین چیزیست که آنرا قائم خواهند کرد در نفوس یاران مهدی آگاهی مگر ایشان
بالتكبير يفتحون مدينة الروم فيكبرون التكبيرة الاولى فيسقط ثلث سورها و
که به تکبیر فتح خواهند کرد شهر روم را پس تکبیر خواهند گفت مرتبه اول پس خواهد افتاد سوم حصه شهر پناه او و
يكبرون ثانية فيسقط الثلث الثاني ويكبرون ثالثة فيسقط الثلث الثالث
تکبیر خواهند گفت مرتبه دوم پس خواهد افتاد سوم حصه دوم وتکبیر خواهند گفت مرتبه سوم پس خواهد افتاد سوم
فيفتحونها من غير سيف فهذا عين الصدق بصافيها يقيم الدين وينفخ
پس آنرا فتح خواهند کرد بغیر تیغ پس این عین صدق است نیز لهذا ان کتاب است که قائم خواهد کرد دین را ومی دمد
الروح في جسد الاسلام ويعز الاسلام به بعد ذله ويحيى بعد موتها فيضع الجزية
روح را در بدن اسلام وعزت خواهد یافت اسلام بسبب او بعد ذلت وزنده خواهد شد بعد موت وموقوف خواهد کرد جزیه
ويدعو الى الله تعالى بالسيف فمن ابى قتل ومن نازع خذل ويظهر من الدين ما هو
وخواهد خواند بسوی حق تعالی به تیغ پس کسیکه انکار خواهد کرد او را قتل خواهد کرد وکسیکه تزلزل خواهد کرد او را مدد نخواهد کرد وظاهر خواهد کرد
الدين عليه في نفسه ما لو كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يحكم به يرفع
اگر رسول الله صلی الله علیه وسلم می بودند بان حکم می فرمودند جمله مذاهب را از

لمهدینا

الْمَذَاهِبَ مِنَ الْأَرْضِ كُلِّهَا فَلَا يَبْقَى إِلَّا الدِّيْنُ الْخَالِصُ عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ

از زمین خواهد برداشت پس باقی نخواهد ماند مگر دین خالص از عبد الله بن عمر راضی شو

عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ يَخْرُجُ الْمَهْدِيُّ مِنْ قَرْيَةٍ بِالْيَمَنِ يُقَالُ لَهَا كَرْعَةُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ

از و روایت است کہ او فرمود کہ مہدی ظاہر خواہد شد از قریہ بہ یمن کہ گفتہ میشود آنرا کرعہ و از ابو ہریرہ مروی است

قَالَ يَنْزِلُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَيَقَعُ الْأَمَنَةُ فِي الْأَرْضِ حَتَّى تَرْعَى الذِّئَابُ

است کہ او فرمود کہ عیسیٰ ابن مریم علیہ السلام نازل خواہد شد و امن در زمین واقع خواہد شد تا آنکہ گرگان

مَعَ الْغَنَمِ وَيَلْعَبُ الصِّبْيَانُ مَعَ الْحَيَّاتِ لَا يَضُرُّ بَعْضُهُمْ بَعْضًا فَيَمْكُثُ أَرْبَعِيْنَ سَنَةً

ہمراہ گوسفندان خواہند چرید و طفلان با ماران بازی خواہند کرد بعض ایشان بعض را ضرر نخواہد رسانید پس

ثُمَّ يَتَوَفَّاهُ اللهُ تَعَالَى وَيُصَلِّي عَلَيْهِ الْمُسْلِمُوْنَ وَيَدْفِنُوْنَهُ وَقَدْ وُجِدَ فِي كِتَابِ

باز حق تعالیٰ آنجناب علیہ السلام را وفات خواہد داد و مسلمانان برلو نماز خواہند خواند و دفن خواہند کرد و یافتہ شد

دَانْيَالَ إِذَا مَاتَ الْمَهْدِيُّ يَمْلِكُ خَمْسَةُ رِجَالٍ وَهُمْ مِنْ وُلْدِ السِّبْطِ الْأَكْبَرِ

دانیال کہ وقتیکہ مہدی وفات خواہد کرد پنج کس مالک خواہند شد و ایشان از اولاد فرزند کلان

أَعْنِي بِهِ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ثُمَّ يَمْلِكُ بَعْدَهُمْ خَمْسَةُ رِجَالٍ مِنْ وُلْدِ السِّبْطِ

یعنی امام حسن بن علی علیہ السلام خواہند بود   باز بعد ایشان پنج کس از اولاد فرزند خورد مالک خواہند

الْأَصْغَرِ ثُمَّ يُوْصِي آخِرُهُمْ بِالْخِلَافَةِ لِرَجُلٍ مِنَ السِّبْطِ الْأَكْبَرِ فَيَمْلِكُ ثُمَّ يَمْلِكُ بَعْدَهُ وَلَدُهُ

شد   باز آخر ایشان وصیت خلافت خواہد کرد مردی را از فرزند کلان پس او مالک خواہد شد باز فرزند او مالک خواہد شد

فَيَتِمُّ بِذٰلِكَ اثْنَا عَشَرَ مَلِكًا كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمْ إِمَامٌ مَهْدِيٌّ

دوازدہ پادشاہ تمام خواہند شد ہر یک از ایشان امامی است ہدایت دادہ شدہ ٭

حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند در اکثر ازمنہ بعضی مردم دعوی این سخن کردہ اند ولیکن دلائل اثبات نیاوردہ اند اتفاقاً گذر این فقیر در روم افتاد نزول اصحاب در مسجد جامع شد اکثر علمای شہر و فضلای دہر چنانکہ قاضی زادہ روم و مخدوم زادہ مولوی حضرت شیخ ابو الفضل ارمنی و امثال آن بملازمت حضرت قدوۃ الکبرا آمدند و بعرض رسانیدند کہ درینجا مردی برآمدہ است کہ میگوید کہ من مہدی ام چون بعلامات مقابلہ میکنیم اکثر از آنہا یافتہ نمیشود حضرۃ قدوۃ الکبرا میفرمودند کہ امامات مہدی چنانکہ در احادیث صحیحہ آمدہ اند مشہور آنند با آنہا رجوع میباید کردن۔ ولیکن آن مرد را میباید دیدن چون جمعۂ دیگر آمد آن مرد بدیدن حضرت

قدوة الکبرا آمد دیری بسوی او نگاه کردند فرمودند که ای عزیز این کار بدعوی
راست نمی آید حقتعالی کسی را که باین منصب مشرف خواهد کرد البته آن آثار ظاهر خواهد شد باید
که خود را در رنج نیفگنی شعر دلا تا بزرگی نیاری بدست ؛ بجای بزرگان نباید نشست
در عصر حضرة شیخ صدر الدین قونوی شخصی نیز دعوی میکرد که من مهدی ام چنانکه از حضرة
شیخ موید الدین جندی نقل است که میفرمودند شخصی در منزل من فرود آمد که دعوی آن
بود که مهدیست و از من نیز بر اینمعنی گواهی میخواست و من گواهی میدادم که تو
مهدی نیستی دروغ میگوئی با من بمعاندت و دشمنی برخاست و جماعتی را از ملاحده و
نصرانیه جمع کرد و ایشان ؛ با یذای من دلالت کرده پناه بروحانیه شیخ بزرگ حضرة
شیخ محی الدین العربی بردم و بجمعیت متوجه همت وی شدم دیدم که ظاهر شد و بیکدست
خود هر دو دست آن مدعی را بگرفت و بیکدست دیگر هر دو پای وی را بگرفت و گفت بر
زمینش زنم گفتم بایدی حکم و فرمان تراست پس بازگشت و برفت و من برخاستم و
بمسجد رفتم و آن مدعی باتباع خود بقصد ایذای من اجتماع کرده بودند من بایشان
التفات نکردم و پیش محراب رفتم و نماز خود گزاردم و ایشان بر من هیچ دست نیافتند
و ایشانرا حذا تعالی از من بگردانید بعد از آن مدعی بر دست من توبه کرد و مسافر شد

عن ابن مسعود رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم لا تذهب
از ابن مسعود رضه روایت است او گفت که فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم نخواهد رفت

الدنیا حتی یملک العرب والعجم رجل من اهل بیتی یواطی اسمه اسمی وعن ام سلمه سمعت رسول
دنیا تا آنکه مالک شود عرب و عجم را مردی از اهل بیت من که موافق خواهد بود نام او بنام من این حدیث را ترمذی ابو داود کرده

الله صلی الله علیه وسلم یقول المهدی من عترتی من ولد فاطمة رضی الله عنها وعن ابی
مگر لفظ عجم دران نیست شاهد در روایتی دیگر آمده باشد و از ام سلمه رضه روایت است گفت که شنیدم که رسول خدا صلعم را

سعید الخدری قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم یقول المهدی منی اجلی الجبهة
سعید خدری رضه روایت است که فرمود رسول خدا صلعم که مهدی از من است کشاده پیشانی

اقنی الانف اطول من المربوع واقصر من المشذب اعظم الهامة جعل الشعر ان انفرقت
بلند و دراز بینی بلند تر از میانه قد و کوتاه تر از بلند قد کلان سر جانه سری اگر جدا شوند موی او

عقیقته فرق والا فلا ولا یصل شعره شحمة اذنه اذ هو وفرة ازهر اللون واسع الجبین
از اده جدا سازد والا نخواهد سید موهای او تا نرمه گوش او در قیکه او را خواهد کشاده است تابان رنگ کشاده پیشانی

أزج الحواجب سوابغ عن غير قرن بينهما عرق يدره الغضب أقنى العرنين

کج مژگان و مژگان کامل اند و باهم نزدیک نیستند و درمیان آنها رگی است که ظاهر میکند او را غضب بلند بینی است

له نور يعلوه أشعر كثير اللحية أدعج سهل الخدين ضليع الفم أشنب مفلج الاسنان

بر او نوریست که بالای اوست بلند شده است ریش او بسیار چشم سیاه نرم رخسار کشاده دهن آبدار دندان کشاده دندان

دقيق المسربة سواء البطن والصدر مسيح القدمين بعيد ما بين المنكبين ضخم

باریک خط از سینه تا ناف برابر شکم و سینه هموار هر دو قدم دور است مابین هر دو شانه بزرگ است سر استخوان

الكراديس انور المتجرد موصول ما بين اللبة والسرة وهو يملاء الارض قسطا وعدلا

نخوان روشن است جسمی که از پوشاک بیرونست پیوسته است مابین سینه و ناف و او پر خواهد کرد زمین را از انصاف و عدل

كما ملئت جورا وظلما يملك سبع سنين وعنه رضي الله قال ذكر رسول الله صلى

چنانکه پر کرده شده خواهد بود از جور و ظلم مالک خواهد شد هفت سال و نیز از ابو سعید خدری رض روایت است که آنحضرت صلعم

الله عليه وسلم بلاء يصيب هذه الامة حتى لا يجد الرجل ملجأ يلجأ اليه من الظلم

ذکر کرد بلائی را که باین امت خواهد رسید تا آنکه مرد پناهی نخواهد یافت که بسوی او پناه گیرد از ظلم

فيبعث الله تعالى رجلا من عترتي اهل بيتي يملأ به الارض قسطا وعدلا

پس خواهد برانگیخت حقتعالی مردی را از عترت من و اهل بیت من پر خواهد کرد بسبب او زمین را از انصاف و عدل

كما ملئت جورا وظلما فذهب العلماء الى انه امام عادل من ولد فاطمة

چنانکه پر کرده شده خواهد بود از جور و ظلم پس علما بآن رفته اند که او پادشاه عادل است از اولاد جناب فاطمه علیها السلام

يخلقه الله تعالى متى شاء ويبعثه نصرة لدينه وزعمت الامامية من الشيعة

پیدا خواهد کرد او را حقتعالی وقتیکه خواهد است و خواهد برانگیخت او را برای مدد دین خود و گمان کرده اند ائمه از شیعه

انه محمد بن الحسن العسكري اختفى عن الناس خوفا من الاعداء ولا استحالة

که او امام محمد بن حسن عسکری است که مخفی شده است از مردمان بخوف دشمنان و چیزی محال نیست

في طول العمر كنوح والخضر عليه السلام وانكر ذلك سائر الفرق لانه

در طول عمر مانند حضرت نوح و حضرت خضر علیهما السلام و انکار کرده اند این را تمام فرقها زیرا که این

ادعاء امر مستبعد جدا اذ لم يعهد في هذه الامة مثل هذه الاعمار من غير

دعوی امریست که بسیار بعید است زیرا که دستور نیست درین امت مثل این عمرها بغیر دلیلی و علامتی

دليل عليه ولا امارة ولا اشارة من النبي عليه السلام ولان اختفاء

و اشارتی از نبی علیه السلام زیرا که مخفی ماندن امام

إمامٍ هذا القدرَ من الأيّامِ بحيث لا يذكر منه إلا الرسمُ بعيدًا جدًّا ولأن

امام تا این قدر ایام بطوریکه ذکر کرده نشود مگر نام بسیار بعید است و زیراکه

بعثته مع هذا الاختفاء عبثٌ إذ المقصودُ من الإمامة إقامةُ الشريعة

ظاهر شدن او باوجود این اختفا فائده است چراکه مقصود از امامت اقامت شریعت است

وحفظُ النظام ودفعُ الجور ونحو ذلك ولو سُلّم فكان ينبغي أن يكون ظاهرًا

ونگاه داشتن انتظام و دفع ظلم و مانند آن واگر مسلم داشته شود پس لائق بود که ظاهر باشد

لا يظهر دعوى الإمامة كسائر الأئمة من أهل البيت ليستظهر به الأولياء وينتفع به

وظاهر نکند دعوی امامت مانند تمام ائمه اهل بیت تا که مدد یابند یاور دوستان و نفع یابند باو

الناسُ ولأنه أولى الأزمنة بالظهور هو هذا الزمانُ للقطع بأنه يتسارع إلى قبوله

مردمان دیگری آنکه از همه زمانها لائق‌تر بظهور این زمانه است زیراکه یقین است که شتابی خواهند کرد بسوی قبول او

والاجتماع معه النسوان والصبيان وعن الرجال والأطفال حضرت قدوة

بر اجتماع ... زنان ... کودکان ... مردان ... اطفال

میفرمودند که ولی باید که ناموزون نباشد حضرت نور العین درخواستند که مراد از موزونی ولی چیست فرمودند

که مجموع افعال و حرکات او پسندیده و موزون بود بمیزان شریعت و طریقت که هیچ امری از امور او خلاف

شریعت و روش صوفیه و طائفه علیه نبود حضرت شیخ بهاء الدین نقشبند بسیار این شعر بزبان خود می‌آمدند

و آن اینست قطعه سه نشان بود ولی را نخست آن بمعنی ÷ که چون روی او ببینی دل تو بود گراید

دوم آنکه در مجالس چو سخن کند بمعنی ÷ همه را از هستی خود بحدیث می‌رباید ÷ سوم آن بود بمعنی ولی اخص عالم ÷ که هیچ

عضو او را حرکات بد نیاید ÷ موزون باین معنی است نه آنکه اشعار مردم موزون خواند و یا اشعار موزون

گوید حضرت شیخ مبارک نیز بعرض رسانیدند که چیزی از اوصاف اصناف اهل ولایت زیاده فرمایند که ابو

عبد الله شاطی را کسی پرسید که اولیا را در میان خلق چگونه شناسیم گفت به لطافت زبان و حسن

اخلاق و تازه روی و سخاوت نفس و قلت اعراض و پذیرفتن عذر هر که عذر خواهد ایشان و

تمامی شفقت بر همه خلق نیکوکار ایشان و بدکار ایشان و اکثر سیرت از سیر نبوی و هر چیزی

اوصاف مصطفوی در او موجود بود چه ولی بجمیع وجوه تابع نبی است. الشیخ فی قومه کالنبی

فی امته حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در رساله امام قشیری دیده ام

أما بعد فقد جعل الله هذه الطائفة صفوة أوليائه وفضّلهم على الكافة من عباده

[illegible]

بعد رسله وأنبيائه عليهم السلام وجعل قلوبهم معادن أسراره واختصّهم

[illegible]

من بين الأمة بطوالع أنواره وصفّاهم من الكدورات البشرية ورقّاهم إلى المحال

[illegible]

اَلْمُشَاهَدَاتِ بِمَا تَجَلَّى لَهُمْ مِنْ حَقَائِقِ الْاَحَدِيَّةِ وَ وَفَّقَهُمْ الْقِيَامَ بِاٰدَابِ الْعُبُوْدِيَّةِ
وَاَشْهَدَهُمْ مَجَارِيَ اَحْكَامِ الرُّبُوْبِيَّةِ اَيْضًا قَالَ الْاِمَامُ وَالنَّاسُ اِمَّا اَصْحَابُ النَّقْلِ
وَالْاَثَرِ وَاِمَّا اَرْبَابُ الْعَقْلِ وَالْفِكْرِ وَشُيُوْخُ هٰذِهِ الطَّائِفَةِ اِرْتَقَوْا عَنْ هٰذِهِ الْجُمْلَةِ
فَالَّذِيْ لِلنَّاسِ غَيْبٌ فَلَهُمْ ظُهُوْرٌ وَالَّذِيْ لِلْخَلْقِ مِنَ الْمَعَارِفِ مَقْصُوْدٌ فَلَهُمْ
مِنَ الْحَقِّ سُبْحَانَهٗ مَوْجُوْدٌ فَهُمْ اَهْلُ الْوِصَالِ وَالنَّاسُ اَهْلُ الْاِسْتِدْلَالِ
شعر لَيْلِيْ بِوَجْهِكَ مُشْرِقٌ وَظَلَامُهٗ فِي النَّاسِ سَارٍ وَالنَّاسُ فِيْ صَدَفِ الظَّلَامِ
وَنَحْنُ فِيْ ضَوْءِ النَّهَارِ حضرت قدوة الکبرا از خواجه بهاء الدین نقشبند اقلاع سره نقل کرده‌اند
که روزی در ملازمت خواجه نشسته بودیم جمعی از اوصاف اولیا از ایشان استفسار کردند فرمودند
اولیا بحسب روش دو قسم اند ولی عزلت و ولی عشرت ـ ولی عزلت را مرتبه ندماست تا او را بحضرت سلطنت
قرب آرند بار نیابد و ولی عشرت را مرتبه وزراست که حضرت سلطنت او را نائب مناب خلیفه جناب خود
ساخته است و در تنفیذ تصرفات در ملک بر و مفوض گردانیده و او را صاحب اختیار و مطلق العنان
گردانیده پس ولی عشرت را حال از زوال ایمن بود هرگاه که خواهد باختیار خود بصفتی و از حالی بحالی
منتقل گردد با وجود آنکه بر احوال باطنی خود متصرف است اما ادب نسبت او آنست که احوال خود در میزان
شرع سنجد اگر موافق قواعد شریعت بود بر آن اعتماد کند و بظهور آرد و اگر نه اعتماد را نشاید حضرة قدوة
الکبرا می‌فرمودند این طائفه را اهم آنست که ذره از ذرات مخالف شریعت بر خود روا ندارند بلکه بحسب
باطن هم از وی نباید که سخنی گوید که موجب حرمان بود و اسرار معارف بصورت حکایات نگوید که
خلاف یک ادب با شیخ احمد نصیر یک سال خوکبانی کرد و آنچنانست که از شیخ احمد نصیر از کبار مشایخ بود
معاصر شیخ ابو العباس قصاب و بیست نوبت حج گزارده بود و بیشتر احرام از خراسان بسته بود یکروز در حرم
از اسرار و حقائق این طائفه چیزی در عبارت از اصحاب طامات باز گفته که دویست و هشتاد تن از مشائخ
حرم بودند گفتند این سخن را چرا گفتی و برا از حرم بیرون آوردند و در همان ساعت خضری از خانه
خود بیرون آمده خادم گفت آن جوان خراسانی که هر سال می‌آید چون بیاید او را پیش من بیار چون احمد
ببغداد آمد و بدر خانه خضری شد خادم گفت شیخ در فلان وقت بیرون آمد و گفت و پیغام باز نمود احمد چون
این سخن بشنید بیهوش افتاد و چند شبانه روز بگذشت آخر روز خضری بیرون آمد و گفت آن ترک ادب که بر تو
در حرم گذشت غرامت آن را باید که بروم روم و یکسال یکروز خوکبانی کنی و شب در آنجا در طرسوس که کافران آن
مسلمانان گرفته‌اند و ویران کرده تا بر روز نماز کنی زنهار یکساعت نخسپی شاید که دلهای ایشان ترا قبول کنند
احمد چون صادق بود فی الحال آنچه شیخ فرمود قیام نمود بعد از آن بدر خانه شیخ آمد خادم گفت زود بیا که امروز
هفت بار شیخ بطلب تو بیرون آمده است ناگاه شیخ بیرون آمده گفت یا احمد ولدی قرة عینی وی از

شادی لبیک زدوردی بجزم نهاد پیران حرم استقبال وی کردند و گفتند یا ولداه
وقرة عینا ه حضرت قدوة الکبرا روزی بالتماس بعضی از خلفا بیان اولیا
معاشر کردند گفتند که اولیا معنا آنهانند که ایشان را از اذواق طور نبوت بهره تمام است
چون در مقام بقا بالله بشهود وحدت در کثرت مشرف شده اند همه عالم بنسبت ایشان
مجلی و مرآت جمال مقصود است بموجب وما رایت شیئا الا ورایت الله فیه در هیچ
چیز نیست الا که او را می بینند و فرمودند که صد هزار رحمت یزدانی بر جان خواجه کرمانی باد که فرموده
است بیت که جهان صورتست و معنی دوست ٭ ور بمعنی نظر کنی همه اوست ٭ لاجرم از معاینه
هیچ چیز ایشان ثقیل و گران نیستند بلکه بجهت نسبت مراتب اشیا و شهود جمال مقصود در مرآة
جمال عنصرت متصف اند باز این بیت از زبان خواجه اشارکردند بیت راه بوحدت نبرد
هر که نشد در طلب ٭ جملهٔ ذرات را از دل و از جان مرید ٭ حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند اولیاء الله مختلف اند بعضی بی صفت و بعضی بی نشان و بعضی بصفت اند و
بعضی از صفات نشان منزه گشته اند مثلا گویید اهل معرفت یا اهل محبت یا اهل توحید و
کمال حال و نهایت اولیا را در بی صفتی و بی نشانی گفته اند بی نشانی اشارة بتحقق
ذاتی است که مقامی بس بلند و درجهٔ ارجمند بس شریف است و عبارت و اشارة از کنه
آن مرتبه قاصر حضرت قدوة الکبرا میفرمودند هر که ازین طائفه خلاف روش
نبوی و غیر متابعت مصطفوی پیش گرفته بمقصود نرسیده است ٭ خلاف پیمبر کسی ره گزید
که هرگز بمنزل نخواهد رسید ٭ محالست سعدی که راه صفا ٭ توان رفت جز در پی مصطفی ٭
تقریبا از حضرت شیخ علاء الدوله سمنانی نقل کردند که شیخ مجد الدین بغدادی فرموده است
که در واقعه از حضرت رسالت صلعم پرسیدم که ما تقول فی حق ابی سینا قال علیه السلام
هو رجل اراد ان یصل الی الله تعالی بلا واسطتی فحجبته بیدی هکذا فسقط
فی النار من الحکایات رایش استاد مولینا جمال الدین چلپی میگفتم او گفت عجب بعد از آن
فرمود که از بغداد بشام میرفتم تا از انجا بروم روم بموصل رسیدم شب در مسجد بودم چون در
خواب شدم دیدم که کسی میگوید که انجا نروی که فائده گیری من نظر کردم جمعی دیدم که حلقه زده بودند
و شخصی نورانی در میان ایشان نشسته و نوری از سر وی با سمان پیوسته شعر ز نور روی او
چون ذره خورشید ٭ ولی این راز و آن نور جاوید ٭ وی سخن میگفت و ایشان می شنیدند
گفتم این کیست گفتند مصطفی صلی الله علیه وسلم من پیش وی رفتم و سلام گفتم جواب سلام گفتند
و مرا در حلقه جای دادند چون نشستم پرسیدم که یا رسول الله ما تقول فی حق ابی سینا علیه ما علیه

رجل اصلحه الله تعالی علی علمه گفتم ما تقول فی حق شهاب الدین المقبول گفت هو من صنیعه بعد ازان
گفتم از علماء اسلام نیز بپرسم پرسیدم که ما تقول فی حق فخر الدین الرازی قال هو رجل معاتب
گفتم ما تقول فی حق حجة الاسلام محمد الغزالی قال هو رجل وصل الی المقصود باز گفتم ما تقول
فی حق امام الحرمین قال هو ممن نصر دینی باز گفتم ما تقول فی حق ابی الحسن الاشعری
انا قلت وقولی صدق الایمان والحکمة یمانیة بعد ازان کسی نزدیک من بود مرا گفت از
سوالها چه میکنی دعایی درخواست کن که ترا فایده کند بعد ازان گفتم یا رسول الله مرا
دعایی بیاموز فرمود که قل اللهم تب علی حتی اتوب واعصمنی حتی لا اعود وحبب
الی الطاعات وکره الی الخطیئات بعد ازان از من پرسید که بکجا میروی گفتم بروم فرمود که
الروم ما دخله المعصوم ومن ازان واقعه درآمدم در انجا غرفه بود مولانا موفق الدین کواشی آنجا بود
در آخر عمر ضریر گشته بود بزیارت وی رفتم پرسید که تو کیستی گفتم جمال الدین گفت از کجا می آئی
گفتم از بغداد گفت بکجا میروی گفتم بروم گفت بروم گفتم بلی گفت الروم ما دخله المعصوم من متعجب شدم دست در
دامن وی زدم گفتم مگر شما در مجلس گذشتن حاضر بودید گفت دعنی دعنی دست از وی باز
داشتم و باز گشتم حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که ارباب درگاه عالی و رندان بارگاه متعالی
حقتعالی در مراد وی بسر برند و از اظهار خوارق احیانا بموجب مراد وی ظاهر میکنند و اگر نه اصلا
در ظهور مراد خود قیام نمی نمایند چه هر چند که خطرهٔ ایشان بر اظهار خوارق باشد همان مقدار
نقصان در مراتب حضور ایشان سرایت میکند و در ملاحظه ما صنع الله فهو خیر آنچنان
مشغول و در دریای معاینه ما ظهر فی الوجود فهو خیر محض آنچنان مستغرق اند که هرگز دم
نمیزنند که این بایستی یا آن نبایستی اگرچه توقع خیر عالمی باشد مثلا وقوع وبا هر چند که از روی
ظاهر زشت است و بر هر کسی لازم که از قهر وی پناه بلطف وی کند و دعائی در رفع وی خواهد
اما کمل در مراد وی گریزند نگویند که برطرف شود یا نشود ع ترک کام خود گرفتن تا برآید کام دوست
حضرت قدوة الکبرا تقریبا میفرمودند که در طبقات الصوفیه دیده ایم که ابو الحسن خرقانی
رحمه الله کبیر میگوید که یکروز در خلوة تنهائی خود نشسته بودم پیش وی آواز کسی شنیدم چون نظر
کردم پیش وی کسی نشسته بود که هرگزش ندیده بودم ساعتی دراز باهم سخن گفتند پس آن
شخص از روزنی که در دیوار خلوة شیخ بود بیرون آمد و چون برق خاطف در هوا گذشت -
پس به پیش شیخ در آمدم و پرسیدم که این مرد که بود گفت تو وی را دیدی گفتم آری گفت او کسی
که خدای تعالی بحر محیط را بحافظت وی میکنانند و یکی از رجال اربع است سه روز شده است که
مهجور شده است اما نمیداند گفتم یا سیدی سبب مهجوری وی چه بود گفت وی در یکی از

جزائر بحر محیط مقیم است آنجا سه شبانه روز متصل باران بارید بخاطر وی بگذشت که کاش این باران در عمرانات بودی بعد از آن استغفار کرد و بسبب این اعتراض مهجور شده است پس من گفتم یا شیخ دیر المهجوری و اعلام کردی گفت این شرم داشتم گفتم اگر فرمائی من ویرا اعلام کنم گفت میکنی گفتم آری گفت سر بگریبان خود در کش در کشیدم آوازی بگوشم رسید که یا علی سر بردار سر برآوردم خود را در یکی از جزایر بحر محیط دیدم در کار خود حیران شدم برخاستم و اندکی راه برفتم آنمرد را دیدم بروی سلام کردم و آن قصه باوی بگفتم سوگند بر من داد که هر چه ترا بگویم چنان کن گفتم چنان کنم گفت خرقه مرا در گردن من کن و مرا بروی زمین در میکش و منادی میکن که این سزای کسی است که بر کار خدا تعالی اعتراض کند خرقه را در گردن وی کردم و خواستم که وی را بکشم هاتفی آواز داد که ای علی ویرا بگذار که ملائکه آسمان و زمین بروی بزاری در آمدند و گریان شدند خدای تعالی از وی خوشنود گشت چون آواز شنیدم بیخود شدم چون بخود آمدم خود را در پیش خال خود دیدم و اسد نه ندانستم که چون رفتم و چون آمدم حضرة قدوة الکبرا بدین تقریب میفرمودند که شیخ ابو المسعود با مریدان خود میگفت که پانزده سال ست که خدای تعالی مرا در مملکت تصرف داده است اما من تصرف نکرده ام این قاعد روزی از وی پرسید که چرا تصرف نمیکنی گفت من تصرف را بحضرت حق سبحانه تعالی گذاشته ام چنانکه خواهد تصرف کند ۵ وَالْمُلْكُ تَنْقُصُهُ فَفِي مُلْكِهِ كَيْفَ يَشَاءُ شعر هر چه خواهد میکند پروردگار ٭ بنده را در کار بوالی نیست کار ٭ حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که اولیاء حق تعالی در یکدیگر ماهر کار ربانی و واقف اسرار سبحانی اند اگر اندکی حکمی ز عالم علوی بسوی عالم سفلی نزول میگردد بطرفة العین بیکدیگر معلوم میکنند و خبردار میکردند که امروز فلان خطاب یا فلان عتاب بنسبت فلان کس از جانب حق تعالی باشد و این دانستن در خور رتبهٔ هر کسی هست حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که شب بیست و هفتم ماه مبارک رمضان سنه هفتصد و هشتاد و دو بر وجا باد بشرف شب قدر هر یک اصحاب را مشرف ساختیم چنانچه حضرت نور العین و حضرت در یتیم و حضرت شیخ رکن الدین شاه باز و شیخ اصیل الدین سفید باز و شیخ جمیل الدین جره باز و حضرت قاضی رفیع الدین اودهی و شیخ شمس الدین اودهی و شیخ عارف و شیخ معروف دیبی از قلندران محلی بحلیل تجرد و موصوف باوصاف تفرد ملک محمود که از مخلص معتقدان و مخلص مریدان بود و جمعی از خدمتگار بارگاه اعلی و فرقه از بندبار درگاه والا باین خصوصیت مخصوص شدند وقت سحر که مهبط ملائک الطاف سبحانی و منزل ارتک اعطاف رحمانی بود هاتف عالم غیبی و ملهم قضائی لاریبی صد هزار اعزاز و اکرام از حضرت جان نواز ندا کرد که اشرف محبوب ماست قطعه ٭ هاتف غیبی که ز حلم اله ٭ کرد ندا در حرم خانقاه

کای شرف عالم بهر تراست ؛ گفت خدا اشرف محبوب ماست ؛ شعر هر یک از اصحاب بدین مژده
گرد برین مژده چو گل خنده ؛ مجموع اصحاب با سماع این بشارت جانفزا و هر یک جناب با طلاع
این اشارت دلگشای فرحت کونین یافتند و بهجت دارین گرفتند لسان حال شان
بدین ترانه مترنم آمده ؛ بدین مژده گر جان فشانم رواست ؛ که این مژده آسایش جان ماست ؛
حضرة قدوة الکبرا چنانچه بعادت معهوده و خوی پسندیده خویش نماز بامداد بمکه معظمه زادها الله
تکریما ادا میکردند همچنان برای ادای نماز بامداد رفتند و بشرائط تمام نماز گزاردند حضرت شیخ نجم الدین
اصفهانی که قبله اصحاب حرم و کعبه ارباب کرم بودند بجرد رویة حضرة قدوة الکبرا فرمودند
که بیا ای محبوب یزدانی و این خطاب سبحانی بر اشرف سمانی مبارک باد بالیمنی و آله الامجاد
حضرت قدوة الکبرا به تعظیم عظیم سر فرود آوردند و حضرت شیخ نجم الدین بتکریم و تحریم در کنار گرفتند
چنانچه هر یک اصحاب نزدیک پانصد مشائخ در حرم حاضر بودند همه را حالتی غریب و وجدی عجیب گرفته
بر هر یک نسیم واردات و شمیم گلشن مواجید وزیده همه این را تهنیت کردند همچنین جمیع اکابر روزگار
وا ماثر ماندند از برکه حضرت قدوة الکبرا مید بهمین خطاب مخاطب میکردند حضرت در تیتم بتکریم عظیم عرض فرمودند
که حضرت غوث الثقلین را که بخطاب محی الدین مخاطب میکردند وقوع او چگونه بود فرمودند که در بغداد
از فرزندان غوث الثقلین پرسیدم ایشان گفتند که حضرت غوث الثقلین میفرمودند که روز جمعه
بود از بعضی سیاحات ببغداد می آمدم پائی برهنه بودم بیماری متغیر اللون و نحیف البدن بگذشتم مرا
گفت اَلسَّلَامُ عَلَیْکَ یَا عَبْدَ الْقَادِرِ جواب سلام وی باز دادم گفت نزدیک من آی نزدیک
وی رفتم گفت مرا باز نشان وی را باز نشاندم جسد وی تازه گشت و صورت وی خوب شد و رنگ
وی صفا یافت از وی پرسیدم تو کیستی او گفت مرا میشناسی گفتم نه گفت من دین اسلامم همچنان
شده بودم که اول مرا دیدی و مرا خدای تعالی زنده گردانیده است أَنْتَ مُحْیِی الدِّیْن
وی را بگذاشتم و بمسجد جامع در رفتم مردی مرا پیش آمد و نعلین پیش پای نهاد و گفت یا شیخ محی الدین
چون نماز بامداد بگزاردم مردم از هر طرف بر من ریختند و دست و پای مرا بوسیدند و می گفتند
یا شیخ محی الدین و مرا پیش ازین هرگز باین لقب نخوانده بودند حضرة قدوة الکبرا از
عزیزی نقل میکردند که میگفت که اولیا را معراج میباشد صوری و معنوی و معراج معنوی عبارت
یکی از آن دو انتقال و خروج است از حضیض صفات مذمومات بذروه علیا و عروه و ثقی
صفات محمودات دوم قطع و انتقال است از ما سوا الحق سبحانه و اگر بعضی را عروج بحسب
ظاهر مکانی بوده باشد عجب نیست چنانچه دیگر خارق عادات این طائفه حضرة قدوة
الکبرا میفرمودند که بعضی اولیاء شهرت دوست نداشته لکنها الشهرة آفة والخمول راحة و جمال حال خود را

از نظر اغیار میدارند حتی که خضر علیه السلام هم از اسرار ایشان مطلع نمیگردد و تقریبا بسفر مودند که
روزی از ابو العباس خضر پرسیدم که از اولیا کسی را دیده باشی که درجهٔ او از تو رفیع تر بوده
باشد گفت آری یکبار در مدینه به مسجد رسول علیه السلام در آمدم دیدم که شیخ عبد الرزاق
در زاویه نشسته است و بر گرد او جماعتی نشسته اند و او حدیث میفرماید و در زاویه
از زوایا مسجد جوانی نشسته است سر بزانو نهاده بدو گفتم ای جوان نمی بینی که اینجماعت احادیث
میشنوند از عبد الرزاق چرا بایشان موافقت نمیکنی و حدیث نمی شنوی که اینجا تنها نشسته سر بالا
نکرد و سوی من ننگریست اما جواب بمن داد و گفت که آنجا ایشان از عبد الرزاق میشنوند و اینجا من
از رزاق می شنوم نه از بندهٔ او خضر گفت بدو پرسیدم که هم میدانی که من چه کسم این زمان سر بالا
کرد و گفت اگر فراست بصوابست تو خضری پس معلوم کردم که حقسبحانه وتعالی را بندگان هستند
که من ایشان را نمی شناختم از علو مرتبهٔ ایشان حضرة قدوة الکبرا میفرمودند اولیا حقتعالی
و مقربان حضرت والا دو صنف اند جمعی از گریبان محبوبیه سر بر میکنند و فرقه در آستین محبیت دست
می در آرند و این مرتبه از انجذاب جانبین که التقاء طرفین از محبیت و محبوبیه که در وسط
واقع میشود و وصول چون در میان حصول میگردد باصطلاح این طائفه منازله میگویند چنانچه
حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی از متابعان حضرت شیخ صدر الدین قونوی نقل میکردند که اعلم
اَنَّ لِلْمُنَازَلَةِ فِعْلٌ فَاعِلَیْنِ هٰهُنَا وَهِیَ تَنَزُّلٌ بَیْنَ اثْنَیْنِ کُلُّ وَاحِدٍ یَطْلُبُ الْآخَرَ النُّزُوْلَ مِنْ کُلِّ وَاحِدٍ
عَلَی الْآخَرِ وَهٰذَا النُّزُوْلُ عَلَی الْحَقِیْقَةِ مِنَ الْعَبْدِ صُعُوْدٌ وَاِنَّمَا سَمَّیْنَاهُ نُزُوْلًا لِکَوْنِهٖ یَطْلُبُ الرَّبُّ اِلَی الصُّعُوْدِ النُّزُوْلَ بِالْحَقِّ
وقتی که آن التقا در وسط واقع نشود بهر طرف که نزدیک باشد صاحب الطرف در محبوبیه مقدم
خواهد بود و در محبیه موخر اگر چنانچه بجانب حقسبحانه اقرب باشد الاقرب را وقتی که مضاف به بنده دارند
تدانی گویند و اگر چنانچه به بنده اقرب باشد الاقرب را جانب حق تدلی خوانند چنانچه شرح این
در لطیفهٔ اصطلاح بلفظ المنازلة مذکور خواهد شد

لطیفهٔ سوم در بیان معرفت و عارف و متعرف و جاهل

قَالَ الْکَاشِیُّ اَلْمَعْرِفَةُ هِیَ رُؤْیَةُ الْحَقِّ فِیْ مَرَاتِبِ الظُّهُوْرِ مِنَ الْاَفْعَالِ وَالصِّفَاتِ وَالذَّاتِ وَصْفٌ مِنْ حَیْثُ الصِّدْقِ

× × حضرت نور العین بعرض حضرت قدوة الکبرا رسانید که غایت
مراتب ارباب معارف و مناسبها اصحاب کواشف بیان فرمایند حضرت قدوة الکبرا
فرمودند که در ترجمهٔ عوارف آورده اند که معرفت عبارت است از باز شناختن معلوم مجمل در صورت
تفاصیل چنانچه در علم نحو مثلاً بداند که هر یک از عوامل لفظی و معنوی چه عمل کنند این چنین

دانستن بر سبیل اجمال علم نحو باشد و باز شناختن هر عاملی ازان علی التفصیل وقت خواندن سواد عربی بی توقفی و رویتی در استعمال آن در محل خود معرفت نحو و باز شناختن بفکر و رویت معرف نحو و غافل بودن ازان با وجود علم نحو معرفت یا سهو و خطا پس معرفت ربوبیه عبارت بود از باز شناختن ذات و صفات الهی در صور تفاصیل و احوال حوادث و نوازل بعد ازان بر سبیل اجمال معلوم شده باشد که موجود حقیقی و فاعل مطلق اوست سبحانه و تا صورت توحید مجمل علی مفصل معنی نگردد چنانچه صاحب علم توحید در صور تفاصیل وقایع و احوال متجدد متنوعه از ضر و نفع و عطا و منع و قبض و بسط ضار و نافع و معطی و مانع و قابض و باسط حق سبحانه و تعالی را بیند و شناسد بی توقفی و رویتی او را عارف خوانند کما قال العارف من آثر کلامه لا ینکشف فیها الا الحق اگر باول وهله ازان غافل بود و عنقریب ازان حاضر گردد و فاعل مطلق را در صور وسائط در روابط باز شناسد او را متعرف گویند نه عارف و اگر بکلی غافل بود و سر اسر افعال بوسائط حواله کند او را ساهی و لاهی و مشرک خفی خوانند مثلاً اگر کسی معنی توحید را تقریر میکند و خود را مستغرق بحر توحید مینماید و دیگری آنرا بر سبیل انکار باو باز گرداند و گوید این سخن که میگوید نه از سر وجد و حالت است بلکه نتیجه فکر و رویت است و در حال برنجد و بروی خشم گیرد و نداند که رنجش عین مصداق قول منکر است هم در بدیهه فرمودند شعر بهر تقریر گویا هست دلدار؛ اگر اقرار باشد خواه انکار؛ و الا فاعل مطلق در صورت این انکار باز شناختی و بروی خشم نکردی حضرت قدوة الکبرا از حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی مراتب عارفان را نقل میفرمودند که در کلمات صاحب فصوص آمده است العارفون علی طبقات منهم من یعرف بالعقل و یستدلون بالاثر علی المؤثر و الفعل علی الفاعل و الموجودات علی الموجد فمنهم من یعرف الحق بالواردات القدسیة و التجلیات الالهیة و منهم من یعرف الحق بالحق کقوله علیه السلام عرفت ربی بربی و معرفة الحق بالحق کمعرفة الشمس بها و طلب الحق بالعقل کطلب الشمس بالمصباح اذا طلع الصباح انطفی المصباح کقول بن علی ابن ابی طالب رضی الله عنه لکمیل اطف المصباح فقد طلع الصبح و المعرفة بعد الکشف فی العلم و قبل الکشف و بعد ما العارف فهو ان یری الحق فی الاشیاء و هی مجعل ظهور جماله و مرآت عکوس تجلیات جلاله کقول بعض الکاشفین ما رأیت شیئا الا و رأیت الله فیه فاعرفه کقوله کما قال ابو یزید عرفت الله بالله و عرفت ما سوی الله بنور الله حضرت قدوة الکبرا میفرمودند عارف را باید که در جمیع مظاهر کائنات و مصادر موجودات مشاهده انوار الهی و معاینه آثار نامتناهی بکند اگر مظهر منافع بوی واخورد داند که تجلی

اسم النافع است که درین مجلی تجلی شده است و مرا نفع میرساند شکرانهٔ این بجا آرد و اگر مظهر
ضرری گوی صادر شده است داند که تجلی اسم الضار درین مجلی تجلی شده است و مرا ضرر میرساند
اگرچه صورةً اضرار واقع میشود معنی همه نفع است شعر اگر داروی تلخ آرد طبیب * بجورش که اندر
هست نفع غریب * تقریباً میفرمودند که مریدی از مریدان حضرت شیخ نظام الحق والدین در
قریه از قریات دهلی که بدو منزل میتوان رسید سکونت داشت بموجب فرمودهٔ حضرت ایشان
دران قریه قطع منازل سلوک و رفع مراحل صعلوک میکرد اتفاقاً در سلوک وی را وقفه افتاد
هرچند که تردد کرد مرتفع نشد عاقبت بحضرت پیر رجوع کرد که دستگیر تدبیر او گردد والم خود را
بایشان باز نمود حضرت ایشان طبیب حاذق بودند تداوی درد فرمودند باستعمال آن تداوی ارتفاع الم وقفه
شد شادان و خندان بسوی کاشانه مراجعت کرد و باشغال معهودهٔ خویش اشتغال نمود
و بصد ترقی راه می پیمود بعد از مدتی قضا را حجاب دیگر درمیان مقصود وی افتاد و مرات
حال و لطافت مقام او را از زنگار گرفت باز بحکم ضرورت که گفته اند که دردمند را طبیب رود غزل
دردمندی میرود سوی طبیب * خانهٔ جود می پرسد غریب * هر کسی را چشم کور است میرود *
بر کسی کو دارد از کحل عجیب * دردمند را که میباید دوا * باید او را شربت اشرف نصیب
بر درش چون کعبهٔ مقصود ماست * خاک بوسد هر که او باشد لبیب * جوهری باید که داند جوهرت
اشرف عالم نجیبت و نجیب * بحضرت سلطان المشایخ آمد اظهار الم نمود موجب حذاقت
خود هر بجا او المناسب حال او بود در کار بستند مرید باستعمال دارو اشتغال فرمود هرچند سعی
اهتمام نمود مقصود روی ننمود حضرت شیخ چون دیدند که درد او دوا پذیر نیست فرمودند که اکنون
تدبیر تو آنست که سر در گریبان صبر افگنی و دست در آستین شکیبائی در آری باشد
که مفتح الابواب دری بر رویت کشاید بیچاره طالب خائب و مایوس راه خانه گرفت در راه قریه بود
منزل گرفت در مسجدی درآمد که بالای بام او چندی از جوانان نشسته بودند و خربزه میخوردند
چون این صوفی بیچاره آواره را دیدند بطریق استهزا پوست خربوزه بر وی می افگندند
هر بار که آن جوانان پوست بر وی میزدند عقده که در رشتهٔ حال وی افتاده بود انحلال می یافت
تا که هیچ عقده در راه نماند شکرانه بجا آورد حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که چون عارف مجلی تجلی
اسم القهار بیند در پناه تجلی اسم الحفیظ یا اسم اللطیف گریزد و لیکن داند که حقتعالی درین
صورت متجلی باسم القهار است باید که دلیری نکند تقریباً میفرمودند که شیخ عبدالله بلیانی را
مریدی بود که بموجب فرمودهٔ او در کوهستان عزلت داشت ماری سیاه پیش وی رسید خواست
که وی را بگیرد مار او را بگزید و اعضای او آماس گرفت خبر بشیخ فرستاد جمعی آمدند بعیادت پریشانی بحضرت

شیخ بردند گفت ما را چرا گرفتی تا ترا زخم زد گفت تنها تو گفته بودی که غیر خدا نیست پس آن مار را
من غیر خدا ندیدم از جهت دلیری کردم و وی را بگرفتم شیخ فرمود هرگاه حق را بلباس قهر بینی بگریز و
نزدیک وی مرو و اگر چنین کنی در این ساعت که در آلای افتاده باش پس دست در زیر سر وی
کرد و وی را باز نشاند و گفت من بعد گستاخی مکن تا وقتیکه وی را نیک نشناسی آنگاه دعای خواند و باد
بروی دمید آماس باز گشت و شفا یافت حضرت قدوة الکبرا میفرمودند ازینجاست که بعضی
اکابر عارفین و عرفاء متقدمین در کمال حال خواجه منصور حلاج اندکی نقصان و قصور گفته اند از برای آنکه
وی رعایت شریعت نکرد و از تجلی اسم القهار به پناه تجلی اسم اللطیف نگریخت زیرا چه اولیاء کمل
و اصفیاء مکمل که بصفت فناء الفناء موصوف و بعرفان حقائق و دقائق معروف اند بر احوال زکیه
و مقامات سنیه خود غالب اند درین تقریب از حضرت شیخ عبد الله بلیانی نقل کردند که شیخ عبد الله
با حضرت شیخ زاهد ابوبکر که مردی عارف معارف و صاحب کواشف کامل بود بسطا انبساط
کردی و بسبیل ظرافت سپردی شیخ عبد الله میگوید که روزی پیش او رفتم فرمود کجا بودی و چه
آوردی تواضع ننمودم و هیچ نگفتم ساعتی نشستم زاهد رحمة الله علیه از من پرسید که از کجا می آئی گفتم از
خانه خدا می آیم گفت هی عزرک چه میگوئی گفتم من غیر خدا نیستم زاهد گفت باز سخن منصور آوردی
گفتم بیک ره که برآرم توانم صد هزار چون منصور پیدا کنم چون این بگفتم زاهد عصا برگرفت برمن
انداخت من از جا بجستم و آن عصا را از خود رد کردم زاهد مرا دشنام غلیظ داد و گفت منصور را بر دار کردند
و نگریخت تو از یک عصا میگریزی جرأت دم که آن از ناتمامی منصور بود و اگر نه بگریختی که نزد
حقیقت همه یکی است چون این بگفتم زاهد گفت مگر گیاهی خورده گفتم آری خورده ام اما
از مرغزار حقیقت زاهد فرمود شاد خور نیک خوری بیا و بر سجاده بنشین و از آنگاه دار الخدان
زاهد گفت آنکه گفتی از ناتمامی منصور بود که نگریخت او را بر دار کردند بچه دلیل گفتی گفتم دلیل آنست
که هر سواری که دعوی سواری کند و اسب بتازد چنانکه عنان از دست وی نرود و اگر بگردد تواند
که اسب باز گرداند راست گفته است که وی سوار چالاک باشد و اگر اسپ باز نتواند داشت رسوائی تمام
است چون این گفتم زاهد تصدیق نمود و گفت راست گفتی که من از تو دیده ور تر ندیدم حضرت قدوة الکبرا
حضرت در مقیم بنکته تمام عرض نمودند که عارف آنست که در مقام خلقیه از شهود حقیقیه غافل
نبود و در مصادر کونیه از مشاهده وجوبیه ذاهل نشود در مقام سلوک که مقلد اند نسبت ایشان
انکار باید یا اقرار حضرت قدوة الکبرا از حضرت شیخ بهاء الدین نقشبند نقل کردند که فرمود
مَنِ ادَّعَى الْفَقْرَ وَلَمْ يَتَذَلَّلْ لِلْأَغْنِيَاءِ فَهُوَ كَذَّابٌ فِي الْمَعْرِفَةِ چون عارف بتوحید حقیقی رسید
به شهود وحدت در کثرت مشرف شده مکونات باسرها همه مرآت و مظهر اند که جز جمال و کمال محبوب

حقیقی بازو ظاهر نیست بس عدم تذلل نزد اغنیا که مظهر غنا اند شعر بفقدان آن شهود است
حضرت در یتیم بعرض کریم رسانیده که در حدیث صحیح وارد است مَنْ تَوَاضَعَ غَنِيًّا لِغِنَاهُ فَقَدْ ذَهَبَ
لَهُ ثُلُثَا دِيْنِهِ ظاهر منافی مینماید حضرت قدوة الکبرا فرمودند اگرچه از روی مضمون
ظاهر حدیث منافی مینماید اما بحسب حقیقت منافی نیست چه ضمیر لغناه راجع بغنی است که غنای
ذاتی ویست و نقصان دین بجهت آنست که غنا را که بحقیقت حق را ثابت است بغیر نسبت
کرده است و در واقع غنا غنای وی نیست چنانچه لفظ غناه شعر بآنست شعر غنی مطلقا در جهان
کردگار است غنا جائی دیگر بود مستعار ❊ حضرت قدوة الکبرا فرمودند که عارف را هر
فتوحی که میرسد معطی الحقیقت در صورت وی حقتعالی را میداند و هر شخصی که بنسبت وی از کسی فتوح
در صورت وی معنی قابض می بیند و طرفه تر از آن کسی مینماید که رد فتوح میکند مگر بسببی که منبع لطف
اصول حرام در و شده باشد بدین تقریب نقل میکردند که در زمان پیشین در هراة بادشاهی بود
کافور نام بشیخ احمد اسلم طوسی نامه نوشت و مقداری زر همراه آن فرستاد شیخ احمد اسلم قبول نکردند
و باز برای او فرستادند و گفتند مرا باین حاجت نیست با آنکسان که از ایشان بزور گرفته بایشان
بده که بهر ایشانست چون قاصد مبلک مذ و خبر شیخ احمد اسلم آورد کافور دوات و قلم طلبید و باز نامه بشیخ
نوشت که ای مرد من اموال حق خود خواه بزور بستانم خواه بلطف ترا درین چه کار نکرده سوران نخوانده
وَلِلّٰهِ مَا فِي السَّمٰوٰتِ وَمَا فِي الْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا اَيْنَ الْكَافُوْرُ چرا از حق قبول نکردی
آورده اند که مضمون این مکاتبات طرفین و مقولات جانبین بحضرت شیخ عبد الله انصاری رسید
فرمودند که این یک معرفت کافور به از هفتاد ساله عبادات اسلم طوسی است حضرت قدوة
الکبرا در اثنای این سخن فرمودند سبحان الله در زمان ماضیه داوان بادیه بادشاهان چنین بوده
اند با وجود کمال شوکت و ابهت خود را جز مظهر قضا و قدر دیگر نمیدانستند بلکه این همه عظمت
حشمت خود را از مقتضای اسمای حق می پنداشتند درین زمانه درویشانی که مستغرق بحر توحید و صوفیانی
که غواص دریای مواجید میگویانند هرگز این نوع عقیده از ایشان ظاهر نمی گردد حال خود
دور است تقریبا میفرمودند که امیر تیمور از شهر سبزوار بسمرقند میرفت پیش عقبه کنجشک خانه که برآمده از
اسپ فرود آمدند دران روز در ملازمت او بالفعل امیر صاحب کت و ولایت و طبع بوده اند همه
فرود آمده بودند امیر تیمور میخواست که پاره راه را دو پیچیده در زیر بغلها او برفتند بجهت ضعفی
که در پای او بوده پاره راه را که رفت گفت مرا بگذارید که خود میروم بگذاشتند برو افتاد باز گرفته
باز گفته مرا بگذارید که خود میروم گذاشتند باز برو افتاد تا سه کرت همین طور کرد بعد ازان
گرفتند میر تیمور روی خود سوی امیران کرده گفت که تیمور را این چنین لنگی بیحاصل است بخود

قدم نمی تواند رفت این همه شوکت که می بینید همه عظمت جلال حقتعالی است مرا بآن کاری نیست و من در میان نیستم حضرت قدوة الکبرا نقل از حضرت خواجه بهاؤالدین نقشبند میکردند که نزد اولوالابصار مقرر است که جمله کائنات مظهر اسماء و اوصاف الهی اند اما مظهریت بادشاهان ظاهر تر است و بادشاهان مظهر امر تکوین اند چون حصول مقاصد ایشان تدریجی نیست و مرادات ایشان بوسائط بسیار احتیاج ندارد ایشان را مظهر امر تکوینی گفته اند ازین جهت کمال خضوع و خشوع و رعایت آداب به نسبت ایشان بر وجه اتم لازم است میباید داشت حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که عارف در رفتار و گفتار و کردار طرفة العین از نسبت غافل نمیباشد بلکه در خوردن و خفتن و گفتن و شنیدن از وی زائل نبود چه ترکیب عنصری و ترتیب پیکری مشابهت بلعبتیست که لعبتاب حقیقی در پس پرده او تصرف حقیقی میکند گوشه نشین گنجه خویش فرموده است شعر لعبت بازی پس این پرده است ✤ از پی بازیچه بر دهشت ✤ قال الاکثر فالتصرف فی الحقیقة من الله تعالی لان الکمال فی ان تصدر الافعال کلها بارادته و اختیاره اذ صدورها بلا اختیار و ارادة نقص و الکمال ان یکون سمیعا و بصیرا متکلما موجدا الی سائر صفاته الذاتیة و الفعلیة و الکمال فی ان یکون جمیع صفاته دائما ثبوت ابدا و ان لا یتخلف عن واحدة منها وقت ما نقص حضرت قدوة الکبرا اکثر اوقات از خواجه نظامی رحمة الله این اشعار گرامی بر زبان میراندند قطعه لعبت بازی نیست این پرده هست ✤ ورنه برو اینهمه لعبت که بست ✤ دیده دل محرم این پرده ساز ✤ تا چه برون آید ازین پرده راز ✤ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند حقتعالی چون بنده را معرفت نصیب کند همان مقدار بلا بروی نازل کند که بقوه معرفت حمل آن بلا تواند کرد کما قال بعض العارفین ان الله وهب لکل عبد من معرفته مقدارا و حمله من البلاء علی مقدار ما وهب له من المعرفة لیکون معرفته عونا علی حمل بلائه حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که چون کسی حقتعالی اندکی از معرفت عنایت کند اگر آنکس بمقتضای معرفت خویش کار کند معرفت وی زیاده گردد و اگر برخلاف معرفت کار کند معرفت موهوبه باز گیرد تا فرداقیامت بوی بحکم آن معرفت معامله کنند و لیکن یاد تی ندهد پس بنده را میباید که چون حقتعالی در معارف وجوه بکر بکو منکشف بوی لطف کرده باشد و در در جگر دل وی نهاده بود باید که در آن درج بضاعت مرجات تهذید و مراد غیری را در وی جای ندهد رباعی دلی کو در آن عشق جا میکند ✤ مرادات عالم فنا میکند ✤ اگر غیر حق را مکان دل کند ✤ دل و جان خود را هبا میکند ✤ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که شیخ ابوالعباس حریری میگفت که با شیخ عبدالله فرغانی در بازار میرفتم و وی

برای فرزند صغیر خود قصریه گرفته بود و قصریه ظرفی را گویند از شیشه که در وی بول معذور می بینند که چه
معذوری دارد جماعتی مردم صالح بما پیوستند و جائی نشستیم که چیزی بخوریم خاطر بر آن قرار گرفته
که جهت نانخورش قدری شیر و شکر بگیریم ظرفی حاضر نبود گفتند آن قصریه نو است و هیچ ناپاکی
بدان نرسیده آن شیر را در آن قصریه کردند چون بخوردیم و مردمان پراگنده شدند با ابوعبدالله
روان شدیم و قصریه در دست وی بود و ما اندکه من و ابوعبدالله فرغانی هر دو شنیدیم که از آن
قصریه آواز بر آمد که بعد از آن که اولیای خدای در من چیزی خورده باشند من جایگاه بول و
ناپاکی شوم سوگند بخدا که همچنین نخواهد شد از دست وی بجست و بر زمین افتاده خورد شکست
و از آن واقعه بر ما حالتی عجیب پیدا شد شیخ گفته است که با شیخ ابوالعباس گفتیم شما از موعظه این
قصریه غافل شده اید مقصود نه آنست که شما توهم کرده اید بسیار ظرفها که در آن کسانی بهتر از شما چیزی خورده
اند و جایگاه ناپاکی شده بلکه مقصود از آن تنبه شما بوده است که بعد از آن دلهای شما محل معرفت خدای
تعالی شده است میباید که آنرا موضع اغیار نگردانید و در آنجا چیزها را که خدا تعالی آنرا نهی کرده است
جای ندهید و آنکه شکست اشارت بآنست که میباید که پیش حضرت حق سبحانه و تعالی همچنین شکسته باشید ابو
العباس انصاف داد که از آنچه تو فرمودی غافل بودیم **حضرت قدوة الکبرا** از سهل بن
عبدالله تستری نقل کردند که خدا تعالی مکانی بیافریده که عرش تا ثری از دل مومن عزیزتر است
آنکه هیچ عطا ندهم خلق را از معرفت عزیز و عزیزترین عطا بعزیزترین مکان نهد اگر از عرش تا ثری
مکانی بهبود از دل عزیزتر معرفت آنجا نهادی پس خسیس همت بنده باشد که مکانی را که عزیز
ترین مکانهاست نزدیک حقتعالی بدون حق مشغول گرداند برای آنکه نظر حقتعالی بدل است نظارگاه
او را بغیر او مشغول کنی نیکو نباشد محققان ترسیده اند که اگر نظاره گاه حق را بغیر او مشغول کنیم
نباید که از من حقتعالی ببرد چنانکه باخبار آورده اوحی الله تعالی الی ابراهیم علیه السلام یا ابراهیم
انی اتخذتک خلیلا فانظر ان لا یطلع علی قلبک غیری فاری فیه غیری فاقطعک
حضرت قدوة الکبرا از ابوبکر یزدانیار رحمه الله نقل کرده اند که وی گفته المعرفة تحیر القلب
بوجل ابینة الله حضرت نور العین عرض کردند که عارف را گویند فرمودند که ابوتراب نخشبی
میگوید که عارف آنست که هیچ چیز او را تیره نکند و همه چیزها بوی روشن شود **حضرت**
قدوة الکبرا میفرمودند که آراستن خود را بلباس معرفت و نهادن اساس عرفان در دل بهتر بود از آنچه
هر چه بلشکر اگر چه از روی ریا بود کما قال وقد حد من الذکا بستر من المعرفة خیر من کل عبادة
و ریای عارفین و منود از زمره کاملین از اخلاص مریدان و مبتدیان بصد مرتبه فضل دارد
کما قال ریاء العارفین خیر من اخلاص المریدین از حضرت نوری نقل کرده اند فرمودند که ساعتی از

عارف بود مولانا گرامی تر از تعبد متعبدان هزار هزار سال کما قال سید الطایفة التعبد بغیر
معرفة کحمار الطاحونة لا یکون شی ما هو فاعل حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که شریف حمزه عقیلی
در بلخ میگفته که یکی از آثار زبدهٔ عارفان روزگار و عمده علامات شناسندگان پروردگار
آنست که علم داشته باشد از ذره که در بعضا را اظهار کرده و در مملکت چیزی زاید با بجنید از
وی خبر دارد کما قال شیخ فرمودند که ابن البرقی بیمار بود و شربتی آب بروی آوردند نخورد و گفت
در مکه حادثه افتاده است تا بجائی بیارم که چه افتاده است بیا نشانم سیزده روز چیزی نخورد
تا خبر آمد که قرامطه در حرم افتادند و خلقی را کشته و حجر الاسود را شکسته پس بخورد و ابو عثمان
مغربی ابو علی کاتب را گفت این نه پس کاری بود اگر میتوانی بگو که امروز در مکه چه واقع است
گفت امروز در مکه تیغ است که همه مکه در زیر تیغ آمده و جنگ است میان طلحیان و بکریان مقدم
طلحیان مردی سیاه بر اسپ سیاه سوار با دستار سرخ آن را بنوشتند بعد از آن برسید چنان بود که
وی گفته در اثنای این فرمودند که آگاهی بر سبیل عموم شرط عارف نیست چه صفت عبودیت در
اثنای عنصریه چندین بر نتابد و بر بنده آن نهند که بر تابد اما بعضی بر تابند و بعضی نه فلا یظهر
علی غیبه احد و ما کان الله لیطلعکم علی الغیب بهم اسد اند پس شعر دانش جز و کل عادت است
با عالم الغیب و الشهادت اوست حضرت قدوة الکبرا عزم احرام طواف کعبة الله ادام
الله تشریفا و تکریما کرده و میان بزیارت کمر بسته بودند جمعی از بلازمان و فرقه از مصاحبان
چنانچه حضرت نور العین و حضرت شیخ ابو الوفا خوارزمی و خواجه ابو المکارم و شیخ الاسلام و بابا حسین
و تنگر قلی و قل مزید و اینجا مع همراه بودند بدر بندر روم و جهاز نشسته اند جزوی راه بحر بریده بود
که وزیدن باد شرطه در توقف افتاد سه روز شد که اصلا باد شرطه از مهب توفیق نوزید بمرتبه که
جمعی از همراهان پریشان دل شدند حضرة قدوة الکبرا را وجدی غریب و حالتی عجیب دست داده
بود که اصلا بکار حواس نمی پرداختند مگر صلوات خمسه وادای وظایف معهوده میکردند
لیکن در ذهن اصحاب چنان مرتسم میگشت که ایشان بخود نماز ادا می کنند چون اضطراب و عجز و
نیاز اصحاب بحد از حد زیاده گشت ناچار بحضرت قدوة الکبرا از این واقعه خبر دادند
تبسم کرده فرمودند که از مجذوب شیرازی یاد می آید می باید خواند بزبان خود فرمودند
شعر کشتی شکسته گانیم ای باد شرطه برخیز ؛ باشد که باز بینیم آن یار آشنا را ؛ هنوز این بیت
بزبان مبارک نبرآمده بود که باد شرطه وزیدن گرفت و جهاز بسرعت تمام روان شد
چون خیلی راه را جهاز طی کرد در خاطر این فقیر که غریب نظام یمنی است خطور کرد که یکی
از شرائط معرفت دل آنست که از احوال عالم ظاهر و باطن خبر داشته باشد و این بار با بس

[illegible]

ضمیر حضرت قدوة الکبرا مکشوف شد و است اما عارفی درین وقت باشد که از عابدان و عارفان و ساکنان بحر خبر دهد بمجرد خطور اینخطره حضرت ایشان بسوی اینخادم خطاب کرده فرمودند که فرزند نظام الدین این مقدار آگاهی نزد عارفان الٰه کم از دانستن کاه است هم درین گفتگو بودم که آب دریا بشگافت و مردی ظاهر شد و گفت ای نظام الدین من از آن مردانم که در بحر عبادت میکنند این خادم پرسید که شما را چه نام است و کجا میباشید و در روش شما طریق ارادة و خلافت هست چنانچه در اولیا بر است گفت درین بحر یک شهریست که او را مدینة الاخضر میگویند در وی بزرگی هست که او را درالبحری نامند خود را از کمترین خلفا اشرفی میگویانند ده هزار کس مریدان صادق و طالبان واثق دارد یکی از آن ها منم که نام من کیکل است این خادم گفت که پیر شما بحضرتی که خود را باو منسوب میدارید اینک نشسته اند بمجرد شنیدن این سخن از دریا بر آمده و لباسی در بر داشت که مناسب لباس پریان بود بشرف پابوس مشرف شد حضرت قدوة الکبرا تکلم بسیار کرد مقدار یک پاس بهمدیگر در کلمات بودند از اصحاب هیچکس ادراک کلمات ایشان نکردند حضرت قدوة الکبرا در یک رمضان در صالحیة دمشق بصومعه جامع اصحاب صدق معتکف بودند و اجتماع ارباب تصوف و اصحاب تعرف که در دمشق میباشند بیشتر از انست که در شرح و بیان و تحریر تبیان توان کرد شعر چنان مجمعی بود کز ازدحام ؛ در آنجای مردم نمیداشت گام ؛ و بیشتر از سائران روزگار و قرانان دیده اند همه اکابر صوفیه و اماثر طائفه علیه و جمعی از فقرا و فرقه از فضلا در ادای تراویح مقتضای مَنْ صَلّٰی خَلْفَ اِمَامٍ تَقِیٍّ فَکَاَنَّمَا صَلّٰی خَلْفَ اِمَامٍ نَبِیٍّ به حضرت قدوة الکبرا اقتدا میکردند گاهی چنان بودی که در یک شب ختم قرآن میکردند بعضی از آسودگان طبیعت تحمل کلفت قیام نتوانستندی معهود نشنیده بدر می آمدند اما آنها که مرتاض بودند این نوع قیام را معراج تمام میدانستند تا نزدیک صد کس اهل کمال بودند که در مصابیح احضار میفرمودند چون رویت هلال عید شد مردم روزگار بنیاد مشغله نهادند و از هر طرف کوفتن نقاره کوفتن گرفتند ع گمان شد که آمد سرافیل صور ؛ چنانچه روش اهل امصار میباشد غوغای عالم زیاده شد حضرت قدوة الکبرا از هم بر آمدند و نعره بلند زدند تا نزدیک یک لیل تمتی سر در گریبان تحیر فرو بردند و غوطه در دریای تفکر خوردند شعر بپای حیرت فرو برد سر ؛ ز صحرای فکرت بر آورد بر ؛ از آن عالم سر بر آورده فرمودند که از تاریخ بیستم رمضان مرا از من بستدند و در صحرای مشاهده عالم غیبی و بدریای معائنه اسرار لاریبی افگندند تمام از خود رفته بودم هیچ یاد ندارم که درین روزها از من ادای نماز آمده است یا نه

ترویج نماز تراویح از حضرت قدوة الکبرا

اصحاب عرض کردند که از حضرت قدوة الکبرا هیچ ادبی از آداب نماز و دقیقه از
دقائق آن از فرو نه افتاده است فرمودند که الحمد لله وقت اشرف چون وقت شیخ اکبر و سید الطائفه
محفوظ داشتند بدین تقریب فرمودند که در باب چهل و چهارم از فتوحات مذکور است که شیخ
میگوید وقتی مرا از من ستدند و روزگاری بر من گذرانیدند که نماز میگذاردم به جماعت و امام
بودم و جمیع اعمال نماز چنانچه بایست بجای آوردم و مرا بآن هیچ شعوری نبود نه بجماعت و نه
بمحل آن و نه بهیچ چیز از عالم محسوس و با این که میگویم مرا بعد از آن وقت حال خبر کردند نه بخود دیدم
هرچه از من واقع شده بود چون حرکات نائم بود که از وی صادر میشود و وی را از آن آگاهی ندارد دانستم
حقتعالی وقت مرا محفوظ داشته و با من چنان کرد که با شبلی کرده بود و وی را در اوقات نماز نوی
باز میدادند اما نمیدانم که وی را بآن شعور بود یا نه آنرا با جنید قدس الله سره گفتند گفت الحمد لله
الذی لم یجر علیه لسان ذنب حضرت در یتیم بتعظیم عظیم عرض نمودند که چون کسی از خود بیخبر
چگونه از وی افعال ظاهری صادر میگردد فرمودند یکی آنست که ملائک اعمال از وی بانند
وی را از آن شعور نه دوم آنست اعضا و جوارح چون بکاری خوی پذیر بودند چه عجب باشد که در
فقدان هم کاری آید حضرت نور العین بعرض رسانیدند که در فوائد معرفت چیزی عنایت فرموده
بگویند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که پیر هری میگوید که از ابی عبد الله باکو شنیده ام
که گفت از احمد بن حسین بن منصور حلاج نقل است که میگوید پسین شب پدر خود را گفتم که مرا
وصیتی کن گفت نفس خود را در شغلی افگن پیش از آنکه ترا در شغلی افگند **بیت** اگر نفس خود را
نه آری براه ٭ برد تا ترا افگند زیر چاه ٭ گفتم ای پدر چیزی بیفزای گفت وقتی که همه عالم
در خدمت کوشند تو در چیزی کوش که ذره از آن بهتر از عمل ثقلین بود پس گفت آن چیست
گفت معرفت حضرت حق سبحانه تعالی حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که عبد الله بن محمد
گوید که عارف نه پرستد حقتعالی را بر موافقت خلق که وی کار کننده بود بر موافقت خالق و معرفت
حجاب بدرد که میان بنده و حقتعالی باشد **شعر** بدر دیقین پرده های خیال ٭ نماند سرا پرده
الا جلال ٭ و عارف را میباید که با عام سنی بود و با خاص عارف و در خود موحد و در نشان خود
گم **شعر** سلاطین عزلت گدایان حی ٭ منازل شناسان گم کرده پی ٭ از مرتعش نقل میکردند
که هرگز خویشتن را بباطن خاص ندیدم تا خود را بظاهر عام ندیدم و مراد ازین عام نه عامی
است که عوام دانند بلکه از وی رتبه وسیعه خواسته است حضرت در یتیم بتکریم عرض رسانیدند که فوائد
معرفت رسمی چیست فرمودند از پیر هری نقل است که هیچکس هیچ چیز جدید نیابد مگر از معرفت رسمی
نه معرفت لقصد یعنی ابو علی دقاق گوید معرفة رسمیة کقطرة و سمیة لا علیلا تشفی طالغلیلا

و از معرفت رسیده هم بجانب خواهد بود انشاء الله تعالی حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند معرفت دریست از دریای عواطف الهی و جوهری از معادن
لطائف نامتناهی تا کدام سعادتمند بود که برتاج حال او این درة التاج معرفت بود و
ارجمند آن کسی که این جوهر در درج دل او ودیعت کنند **قطعه** از برجگانی که بود در معرفت
آن دل به از هزار جهانست بالیقین • از صد هزار عالم و از هر چه در دلیست • بهر تو گرد میند
همین معرفت گزین • العزیز مرد آن بود که مقصود کونین گزارد و بمعرفت سر در آرد و کامل
آن کسی بود که وجود ثقلین ندارد و حقوق عرفان گزارد تقریباً میفرمودند که محمد بن یوسف
چون نماز خفتن گزاردی بسوی کوه رفتی و تا صبح آنجا بودی و بسیار گفتی خداوندا مرا شناسا
و معرفت خود روزی کن یا کوه را فرما نده که بر سر من فرود آید **شعر** مرا بار کوهی که چندان بود
• زبار فراق تو آسان بود • که با بی آشنائی و بی شناسائی تو زندگانی نمی خواهیم و وی گفته
که چون بمکه در آمدم دیدم که پیران در مقام ابراهیم علیه السلام نشسته اند نزدیک ایشان
نشستم قاری خواند که بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ بر دل من چیزی اثر کرد فریاد کردم پیران
قاری را گفتند خاموش کن پس مرا گفتند ای جوان ترا چه شد که فریاد کردی و هنوز قاری
یک آیه نخوانده که چیزی از معنی تسمیه دانید که موجب وجد شده گفتند چه دانستید
من گفتم بِاسْمِهٖ قَامَتِ السَّمٰوٰتُ وَالْاَرْضُ وَبِاسْمِهٖ قَامَتِ الْاَشْيَاءُ كُلُّهَا بِسْمِ اللهِ
همه پیران برخاستند و مرا در میان خود بنشاندند و گرامی داشتندی وی گفته که در مکه دعا میکرد
که یا رب مرا معرفت روزی کن یا جان مرا بستان که مرا بی شناخت تو بجان حاجت نیست
در خواب دیدم که گوینده میگوید اگر این میخواهی یکماه روزه دار و با کسی سخن مگوی پس در چاه
زمزم در آی و حاجت خواه چون ماه تمام شد بر زمزم در آمدم دعا کردم هاتفی از
چاه زمزم گفت یا ابن یوسف اختر من الامرین واحدا ايهما احب اليك العلم مع الغنى والدنيا
والمعرفة مع القلة والفقر من گفتم المعرفة مع القلة والفقر پس از چاه زمزم آواز آمد قد
اعطینا اعطیت حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که چون عارف را وجدان
معروف حاصل گردد بکمالات موصوف و اصل یکی از آثار وی آنست که دائم الحال
بروی نسبت غالب بود چنانچه در رسالتی که به شیخ علی بن سهیل اصفهانی فرستاده
نوشته بوده است که سل شیخک ابا عبد الله ما الغالب علیک پس علی ابن سهل
از وی سوال کرد گفت بنویس بوی که والله غالب على امره حضرت قدوة الکبرا
نقل از اکابر میکردند العالم یذیقک الخل والحنظل والعارف یشمک المسک والعنبر

دربیان او میفرمودند که چون علما مظهر بیان احکام تکلیفی اند بر نفس خود بر مقتضای جبلت
کلفت و مشقت حاصل تعبیر ازین خل و حنظل کرده اند و چون ارباب عرفان و اصحاب
دلهان که بسر چشمهٔ حیات حقیقی رسیده اند و از زلال احوال شریفه شرب خضروار شده و بتأثیر صحبت
اکابر و ملازمت ایشان از احوال ایشان دیگران منتفع اند از جمعیت باطنی که اطیب طیبات است
بتأثر از تعبیر ازین معنی باتمام ریح مشک و عنبر کرده اند حضرت میتم بتکریم و تعظیم بعرض حضرت
قدوة الکبرا رسانیدند که در مراتب زاهدان روزگار که تارکان دنیا اند و در رضا حضرت عارفان
پروردگار که متعرضان از عقبی اند چه فرق تواند بود فرمودند ای فرق در ایشان چنانچه ذره
و آفتاب است چه مقصود زاهد حظوظات عقبی و مطعومات اصلی است و خواهش عارف تجلیات
مولی و نظاره و جه ابقی بود ع به بین تفاوت ره از کجاست تا به کجا ٭ حضرت قدوة
الکبرا در صالحیهٔ دمشق نشسته بودند عزیزی که باوصاف عابدانه معروف و باصناف زاهدانه
موصوف در ملازمت حضرت ایشان نشسته بود فرمودند شعر سیر زاهد هر مهی یک روزه راه ٭
سیر عارف هر دمی تا تخت شاه ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که خواجه حافظ شیرازی
یکی از مجذوبان درگاه عالی و محبوبان بارگاه متعالی است با این فقیر نیازمندی داشت
و مدتی بهمدیگر صحبت داشتیم روزی در گذرگاه نشسته بودیم که سخنی در مراتب اهل معارف و زهاد
میگذشت مجذوب شیرازی بخواند شعر ز روی دوست دل دشمنان چه دریابد ٭ چراغ مرده
کجا شمع آفتاب کجا ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که از جعفر خلدی پرسیدند
که عارف کیانند گفت هُمْ مَا هُمْ وَلَوْ كَانُوا هُمْ لَمَا كَانُوا هُمْ ایشان نه ایشانند اگر ایشانند
نه ایشانند در اثنای این بر زبان مبارک راندند شعر ایشان که بوند ایشان ایشان
بوند ایشان ٭ ایشان که ایشان اند ایشان همه ایشان اند ٭ حضرت قدوة
الکبرا میفرمودند که حضرت ممشاد علو دینوری فرموده اند که عارف را آئینهٔ دل است در ستر
هرگاه که دران نگرند الله بیند و برا در دل جائیست که جزوی ترسد حضرت کبیر از معرفت ذات
استفسار کردند فرمودند قَالَ نَاقِلًا عَنْ ذِي النُّونِ رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِ الْعِلْمُ فِي ذَاتِ الْحَقِّ جَهْلٌ وَ
الْكَلَامُ فِي حَقِيقَةِ الْمَعْرِفَةِ حَيْرَةٌ وَالْإِشَارَةُ عَلَى الْمُشِيرِ شِرْكٌ سخن در ذات حق جهل است که هیچکس را
در ذات الله و صفات او سخن نیست و روا نبود که گوید مگر آنکه الله تعالی خود را به پیغمبر وی گفت
و برا کیفیت او دانستن نیست و چند تصدیق و تسلیم و را ان روا نیست و سخن در حقیقت
معرفت حیرتست که او خود را شناسد بحق الحقیقت دیگر همه عاجز اند و متحیر وار از معرفت خود ٭
بفضل خود معرفی نگارد مصطفی علیه السلام میگوید در اثنا دعا الله تعالی لَا أُبْلِغُ مَدْحَتَكَ

وَلَا اُحْصِی ثَنَاءً عَلَیْكَ اَنْتَ كَمَا اَثْنَیْتَ عَلٰی نَفْسِكَ و حقتعالی میگوید وَلَا یُحِیْطُوْنَ بِهٖ عِلْمًا
ازوی همین دانی که اوست خدایتعالی یگانه لی همتاست و اشارة از شیر شرک است
یعنی شرک خفی که اشارت کننده باید واو بدو کانگی در نیاید هست بحقیقت اوست و دیگر همه
بهانه دوئی در بهو دهستی یگانه اَلَا كُلُّ شَیْءٍ مَا خَلَا اللّٰهَ بَاطِلٌ ظاهر مقدسی میگوید که اگر مردمان
نور عارف بینند دمان بسوزند و اگر عارف نور وجود بینند دران بسوزد حق لِلْمَعْرِفَةِ الْمَعْرُوْفُ
مِنَ النُّفُوْسِ فَتُدَبِّرُهَا بِمَا یَحِلُّ الصِّفَةَ حضرت شیخ خیر الدین سدهوری استفسار از دو حالت مشهور
عرفا و روزگار که مَنْ عَرَفَ اللّٰهَ كَلَّ لِسَانُهٗ و عکس وے مَنْ عَرَفَ اللّٰهَ طَالَ لِسَانُهٗ کردند
قَالَ الْاَشْرَفُ الْمَعْرِفَةُ نَوْعَانِ مَعْرِفَةٌ ذَاتِیَّةٌ وَمَعْرِفَةٌ صِفَاتِیَّةٌ مُعَرِّفُ الصِّفَاتِ یَكُوْنُ
لِسَانُهٗ طَوِیْلًا وَمُعَرِّفُ الذَّاتِ یَكُوْنُ لِسَانُهٗ كَلِیْلًا یعنی چون بنده نفی کل کرد هر آئینه جز و وجود در کل
داخل بود او هم در عین نفی باشد و مثبتی باید که اثبات شئ تواند کرد در نفی حکم اثبات از وی
برخاسته هر آئینه کل لسانه باشد و چون سر از بیدای نفی بیرون آرد و بکوی اثبات در اید
بانقیاد او امر مناهی باشد هیچ نکته از امور شریعت بروفوت نشود در وضهٔ دل بغایت خرم
بود و دیدهٔ دل کشاده و از مشاهدهٔ انوار الٰهی و ملاحظه اسرار نامتناهی محظوظ گردد ملطائف تجلیات
و کواشف واردات ملحوظ هر آئینه مَنْ عَرَفَ اللّٰهَ طَالَ لِسَانُهٗ وصف حال او باشد قطعه
کشیده خنجری از هیبت ذات ❊ دریده فرق عرفا را بکرات ❊ چو از جام صفاتش می چشیده
زجیب لا ابالی سر کشیده ❊ قَالَ الْاَشْرَفُ نِهَایَةُ الْمَعْرِفَةِ هِیَ حَیْرَانُ الْحَقِّ بِحَیْثُ لَا یَنْقَلِبُ عَنْهُ

كَالْاِنْصِبَارَةِ عَنِ **لطیفه چهارم در بیان معرفت صوفی** اَلْبَصَرِ وَالسَّمَاعَةِ عَنِ السَّمْعِ

و متصوف و ملامتی و فقیر و اصناف این طائفه و ذکر ارباب ولایت از اوتاد و ابدال و
اخیار و غوث و شرح اولیاء مکتوم و کمیت اطلاق اسم تصوف و صوفی بدین طائفه قال
الْاَشْرَفُ الصُّوْفِیُّ هُوَ الْمَوْصُوْفُ بِصِفَاتِ اللّٰهِ سِوَی الْوُجُوْبِ الْقِدَمِ
حضرت نور العین بیان اصناف این طائفه و معانی اسامی مختلفهٔ ایشان درخواست
فرمودند که در ترجمهٔ عوارف دیده ام و آن اینست بدانکه مراتب طبقات مردم عَلٰی
اِخْتِلَافِ دَرَجَاتِهِمْ بر سه قسم است ❊ قسم اول مرتبه واصلان و کاملان و آن طبقه
علیاست ❊ قسم دوم مرتبه سالکان طریق کمال و ان طبقه وسطی است ❊ قسم سوم مقیمان
و بنده نقصان و آن طبقه سفلی است ـ و آصلان مقربان و سابقانند و سالکان
ابرار و اصحاب یمین و مقیمان اشرار و اصحاب شمال و اهل وصول بعد از انبیاء

صلوات الله علیهم اجمعین طایفه اول مشایخ صوفیه اند که بواسطهٔ کمال متابعت رسول علیه السلام مرتبهٔ وصول
یافته اند و بعد از آن رجوع برای دعوت خلق بطریق متابعت ماذون و مرخص و مامور شده اند و این
طایفه کامل و مکمل اند که فضل و عنایت ازلی ایشان را بعد از استغراق در عین جمع و لجهٔ توحید از شکم
ماهی فنا بساحل تفرقه و میدان بقا خلاصی و مناصی ارزانی فرموده تا خلق را بنجات درجات
دلالت کنند و اما طایفه دوم آن جماعت اند که بعد از وصول بدرجهٔ کمال حوالهٔ تکمیل و رجوع خلق
به ایشان نرفت و غرقهٔ بحر جمع گشتند و در شکم ماهی فنا چنان ناچیز و مستهلک شدند که از ایشان
هرگز خبری و اثری بساحل تفرقه و ناحیه بقا نرسیده و در سلک زمرهٔ ساکنان قباب غیرت
و قطان دیار حیرت انخراط یافتند و بعد از کمال وصول ولایت تکمیل دیگران بایشان مفوض
نگشت و اهل سلوک نیز بر دو قسم اند طالبان مقصد اعلی و مریدان وجه الله یُرِیدُونَ وَجْهَهُ و طالب
مقصد سفلی که مریدان آخرت اند وَمِنْکُمْ مَنْ یُرِیدُ الْآخِرَةَ اما طالبان حق دو طایفه اند متصوفه
و ملامتیه اما متصوفه آن جماعت اند که از بعضی صفات نفوس خلاص یافته اند و بعضی از احوال
و اوصاف صوفیان متصف گشته و مطلع نهایات احوال ایشان شده ولیکن هنوز بذیل
بقایای صفات نفوس متشبث مانده باشند و بدان سبب از وصول غایات و نهایات
اهل قرب و صوفیه متخلف گشته و اما ملامتیه جماعتی باشند که در رعایت معنی اخلاص و محافظت قاعدهٔ
صدق و اختصاص غایت جهد مبذول دارند در اخفای طاعات و کتم خیرات از نظر خلق
مبالغت واجب دانند با آنکه هیچ دقیقه از صوالح اعمال مهمل نگذارند و تمسک بجمیع فضائل و
نوافل از لوازم شمرند و مشرب ایشان در کل اوقات تحقیق معنی اخلاص بود و لذت ایشان
در تفرد نظر حق باعمال و احوال ایشان همچنانکه عاصی از ظهور معصیت بر حذر بود ایشان از
ظهور طاعت که مظنهٔ ریا باشد حذر کنند تا قاعدهٔ اخلاص خلل نپذیرد حضرت قدوة الکبرا
تقریبا خواندند بیت چو رومی پرستید نت در خداست ﴿ اگر جبرئیلت نبیند رواست ﴾
و بعضی گفته اند المَلَامَتِیُّ هُوَ الَّذِیْ لَا یُظْهِرُ خَیْرًا وَلَا یُضْمِرُ شَرًّا قَالَ الْاُسْتَاذُ الْمَلَامَتِیُّ هُوَ
الَّذِیْ لَا یُظْهِرُ خَیْرًا وَلَا شَرًّا وَقَالَ الشَّیْخُ الْاَکْبَرُ هُمُ الَّذِیْنَ لَا یُظْهِرُوْا عَلٰی ظَوَاهِرِهِمْ مِمَّا فِیْ بَوَاطِنِهِمْ
اَثَرًا لْبَتَّةَ وَهُمْ اَعْلَی الطَّائِفَةِ وَمَلَامَتِیَّتُهُمْ یَتَقَلَّبُوْنَ فِیْ اَطْوَارِهِمْ لِلرُّجُوْلِیَّةِ وَشَرَحَ هٰذَا هُوَ الْمَلَامَتِیُّ وَ
اِذَا عَرَفَهُمُ الْاِخْلَاصُ وَتَحَقَّقُوْا بِالصِّدْقِ فَلَا یُحِبُّوْنَ اَنْ یَطَّلِعَ اَحَدٌ عَلٰی اَحْوَالِهِمْ وَاَعْمَالِهِمْ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند
که در قطع منازل سفر روم و مراحل مَا دَخَلَهُ الْمَعْصُوْمُ اشتغال مینمودم در بادیه بمردی
همراه شدم که اصلا معلوم نشد که کدام مذهب دارد و بکدام عبادت اشتغال مینماید بالآخر چنان
معلوم شده که ایکی از اولیای اکمل این طایفه بود و در مصاحبت فقیر بکمال خوشی از این قبیله است

حضرت قدوة الکبرا تقریر نما میفرمودند که در جامع سبزوار میگذشتم و گلشنی که بانواع
ریاحین آراسته و چمنی که به نگارنگ گلهای بساتین پیراسته و در خیابانش وی جوانی
نشسته و بپهلوی او زنی صاحب جمال سر برآورده و صراحی پیش نهاده و انواع ماکولات
درمیان افتاده لسانش بترنم اشعار مترنم و زبانش بتکلم طرائف متکلم خیال کردیم که
می خورده اند بجهت آنکه از سیل طبع خود اظهار میکنند و بمقتضای نفس اماره کار بالا گذر چنان ظهور
یافت که زنی منکوحهٔ او بود و در صراحی شربت گلابی میخورده و میفرمودند که این طائفه هر چند
عزیز الوجود و شریف الحال باشند هنوز حجاب وجود خلقیه از نظر ایشان بکلی منکشف نشده
باشد و بدان سبب از مشاهدهٔ جمال توحید و معاینهٔ حال توحید محجوب مانده باشند که چنان اخفای
اعمال یعنی احوال خود از نظر خلق مشعر مرشد و نسبت برویت وجود خلق و نفس خود که بلغ معنی
توحید اند و نفس نیز از حال اغیار است تا هنوز بر حال خود نظر دارند اخراج اغیار از
مطالعه اعمال و احوال خود به کلی نکرده اند و میان ایشان و صوفیه فرق آنست که جذبهٔ
عنایت قدیم صوفیه را به کلی از ایشان انتزاع کرده بود و حجاب خلق را یا نیست از نظر شهود
ایشان برداشت لاجرم در ابنای طاعات و صدور خیرات خود را و خلق را در میان نبیند
و از اطلاع نظر خلق مامون باشد باخفای اعمال و ستر احوال مقید نه اگر مصلحت وقت در
اظهار طاعت بینند اظهار کنند و اگر در اخفا پی آن بینند اخفا پس ملامتیه مخلصا تند به
کسر لام و صوفیه مخلصانند بفتح لام انا اخلصناهم بخالصة وصف حال ایشانست اما طالبان
آخرت چهار طائفه اند زهاد و فقرا و خدام و عباد اما زهاد طائفه باشند که بنور ایمان
و ایقان جمال آخرت مشاهده کنند و دنیا را در صورت قبیح معاینه بینند و از التفات
بمهنیت مزخرف فانی رو بگردانند و در جمال حقیقی باقی رغبت نمایند و تخلف این
طائفه صوفیه آنست که زاهد بحظ نفس خود از حق محجوب بود چه بهشت مقام حظ نفس
است فیها ما تشتهیه الانفس و صوفی بمشاهده جمال ازلی و محبت ذات لم یزلی از
هر دو کون محجوب بود همچنانکه از دنیا صرف رغبت کرده باشند از آخرت نیز رغبتش
مصروف بود پس صوفی را در زهد مرتبه بود ورای مرتبه زاهد که حظ نفس از آن
دور بود اما فقرا طائفه اند که مالک هیچ از اسباب و اموال دنیوی نباشند و در طلب
فضل و رضوان الهی همه ترک کرده باشند و باعث این طائفه بر ترک یکی از سه چیز باشد
اول رجا تخفیف حساب یا خوف عقاب چه حلال احساب لازم است و حرام را
عقاب دوم توقع فضل ثواب و سابقت دخول در جنت چه فقرا بپانصد سال

بیش از اعتیاد بهشت در آیند. سوم طلب آسودگی خاطر و فراغت اندرون از برای اکثار طاعات
و حضور دل دران و تخلف فقر از ملامتیه و متصوفه بآنست که او طالب بهشت و خواهان حظ نفس خودست
و ایشان طالب حق و خواهان قرب وی و ورای آن مرتبه در فقر مقامیست فوق مقام ملامتیه و متصوفه
و آن صفت خاص صوفیست چه صوفی اگرچه مرتبه او ورای مرتبه فقر است ولیکن خلاصه مقام
فقر در مقام او مندرج است و سبب آنست که صوفی را عبور بر مقام فقر از جمله شرائط و لوازم است و
هر مقام که ازان ترقی کند صفاوه و نقاوه آنرا انتزاع نماید و برنگ مقام خودش دهد پس فقر
را در مقام صوفی وصفی دیگر زائد بود و آن سلب نسبت جمیع اعمال و احوال و مقامات است
از خود و عدم تملک آن چنانکه هیچ عمل و هیچ حال و هیچ مقام از خود نه بیند و بجود مخصوص نداند بلکه
خود را هم نه بیند پس او را نه وجود بود نه ذات و نه صفت محو در محو فنا در فنا و این حقیقت فقر است
که مشائخ در فضل آن سخن گفته اند و آنچه پیش ازین در معنی فقر یاد کرده شد رسم فقر است و
صورت آن شیخ عبد الله خفیف قدس الله سره گفته اَلْفَقْرُ عَدَمُ الْاَمْلَاكِ وَالْخُرُوْجُ عَنْ اَحْكَامِ
الصِّفَاتِ و این حدیست جامع است مشتمل بر رسم فقر و حقیقت آن و بعضی گفته اند اَلْفَقِیْرُ هُوَ الَّذِیْ
لَا یَمْلِكُ وَلَا یُمْلَكُ و فوقیت مقام صوفی از مقام فقیر بآنست که فقیر بارادۀ فقر
و ارادۀ حظ نفس محجوب بود و صوفی را هیچ ارادۀ مخصوص نبود و در صورت فقر و غنا ارادت او در
ارادۀ حق محو بود بلکه ارادت او عین ارادت حق بود بنابرین اگر صورت فقر در رسم آن اختیار
کند بارادت و اختیار خود محجوب شود چه ارادت او ارادت حق باشد حضرت قدوة الکبرا
از ابو عبد الله نقل میکردند که وی میگوید که اَلصُّوْفِیُّ مَنِ اسْتَصْفَاهُ الْحَقُّ لِنَفْسِهٖ تَوَدُّدًا وَالْفَقِیْرُ مَنِ
اسْتَصْفٰی لِنَفْسِهٖ فِیْ فَقْرِهٖ تَقَرُّبًا و بعضی گفته اند که اَلصُّوْفِیُّ هُوَ الْخَارِجُ عَنِ النُّعُوْتِ وَالرُّسُوْمِ وَالْفَقِیْرُ
هُوَ الْفَاقِدُ لِلْاَشْیَاءِ حضرت نور العین از آثار فقیر در خواستند
فرمودند که از حضرت شیخ ابو القاسم گرگانی پرسیدند که درویش را کمترین چیزی باید تا اسم
فقر را سزاوار بود گفت سه چیز باید و کم از سه چیز نشاید یکی باید که پاره راست بداند دوختن
دوم سخن راست بداند گفتن و شنودن سوم پای راست بر زمین داند نهادن گروهی از
درویشان با من حاضر بودند که این سخن بگفت چون بمنزل خود باز آمدیم گفتیم بیائید تا
درین سخن هر کسی چیزی بگوییم هر یکی چیزی بگفتند چون نوبت بمن آمد گفتم پاره راست
دوختن آن بود که بفقر دوزند نه بزینت چون رقعه بفقر دوزی اگر ناراست دوزی راست
باشد و سخن راست آن باشد که بحال شنود نه بمنیت و بحق و جد دران تصرف کند نه بهزل
و بزندگانی مر آنرا فهم کنند نه بعقل و پای راست بر زمین زدن آن باشد که بوجد بر زمین زنند

مراد ۵ فقر نبودن ملکیت است و بیرون شدن از احکام صفات ۶ فقر آن کس است که مالک نبود و مالک نکند کسی را ۷ صوفی کسی است که [illegible] حق [illegible] ۸ صوفی کسی است که بیرون شود از صفات و رسوم و فقیر کسی است که گم کرده باشد چیزها را ۹ مضمون [illegible] است که امام ترمذی [illegible] عبد العزیز لکھنوی

نہ بلہو الحزن رالعینہ میش آن بزرگ نقل کردند گفت اصحاب علی اجر اللّٰہ تعالیٰ میفرمودند کہ این
نسبت کسی است کہ بحقیقت فقر رسیدہ است بخلاف فقراء رسمی حضرت قدوۃ الکبرا
میفرمودند کہ این طائفہ را اہم است کہ خود را بلباس فقر آرایند اگر فقر او موجب درجات اخروی
بود بہتر باشد از ہر چہ گویند و لہذا حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم فقر را اختیار کردہ
درجات عالیہ فقر و مقامات متعالیہ عزباز ہیچ توان دانست کہ بجہت اندک اعتراض از ایشان
حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم معاتب آمد کما قال اللہ تعالیٰ وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ
رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ لاجرم تا یکی از اصحاب صفہ در مجلس حاضر بودند
آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم جز با ایشان در مکالمات و محادثات ہیچ کس متوجہ نمیشوند چشم از ایشان
برنمیداشتند چہ این آیت در شان ایشان نازل شدہ و آن چنان است کہ صنادید قریش
را این معاملہ حضرت مادہ حسد شدہ پیش حضرت نبوی صلی اللہ علیہ وسلم آمدہ گفتند کہ اگر شما
از این جماعہ مسلمانان کہ غیر ارادت وجہ باقی کاری نداشتند مصلحت ندیدند چون کافران از این
معنی مایوس شدند گفتند چون قطع نمیکنند باری در مجالست صحبت و زمان خطاب مستطاب
متوجہ با ایشان نشوید کہ مسلمان شویم این معنی را قبول کردند و راضی شدند کہ در مجلس متوجہ
جز با ایشان نشوند تا این جماعہ کہ تشنہ خاطر شریف متوجہ اسلام ایشان بود مسلمان شوند
این آیت معاتبا بنسبت ایشان نازل شد یکی از اصحاب صفہ خبیب رومی بود گاہی کہ وقتش
خوش میشد میگفت منم آنکہ بوجود من پیغامبر خدا معاتب گشتند حضرت قدوہ رسیتم بعرض عظیم
رسانیدند کہ بعضی افضل فضل غنا کہ بر فقر میدہند چگونہ بود و اگر فضل غنا بر فقر بودی حضرت
رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم چگونہ بحلیہ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ محلی شدی کما جاء فی آداب
المریدین واجمعوا علیٰ ان الفقر افضل من الغنی اذا کان مقرونا بالرضا فان احتج محتج بقول
النبی صلی اللہ علیہ وسلم الید العلیا خیر من الید السفلیٰ قیل لہ الید العلیا نالت الفضل
باخراج ما فیہا والید السفلیٰ تجد المنقصۃ بحصول الشیء فیہا ففی تفضیل السخاوۃ والعطاء
دلیل علی فضل الفقر فمن فضل الغنی للانفاق والعطاء علی الفقر کان کمن فضل المعصیۃ
علی الطاعۃ لفضل التوبۃ قال ذو النون علیک بالقصد وان الرضا بقلیل الرزق
تزکی تیسیر العمل حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند کہ ابو العباس نہاوندی رحمۃ اللہ علیہ
میگوید الفقر بدایۃ التصوف فرق میان فقر و زہد آنست کہ فقر بوجود زہد ممکن بود ہمچنانکہ
کسی ترک دنیا کند بعزم ثابت از سر یقین و ہنوز رغبت اندران باقی بود ہمچنین زہد بی فقر ممکن
است ہمچنانکہ کسی باوجود اسباب رغبتش از آن منصرف بود فقر رسمی است و حقیقت رسم او

عدم املاک است وحقیقت او عروج از صفات وسلب اختصاص چیزی بخود و رسم فقر صورت
زهد است امارت آن ومعنی زهد صرف رغبت از دنیا حق سبحانه وتعالی چون خواهد که
بعضی از اولیا خود را در تحت قباب عزت از نظر اغیار محجوب گرداند ظاهر ایشان را بلباس غنا که صورت رغبت
است بپوشاند تا اهل ظاهر ایشان را از جمله راغبان دنیا پندارند وجمال حال ایشان از نظر نامحرمان پوشیده
ماند والحقیقت فقر و زهد وصف خاص لازم حال صوفی است تقریبًا میفرمودند که حضرت
شیخ مجد الدین بغدادی را قدس سره هر سال خرج سفره خانقاه دویست هزار دینار زر
سرخ بوده است ومن حساب میکنم یا نصد هزار دینار را املاک وقف میکردید بر صوفیه که بر
طریق ما باشند حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که شیخ علاء الدولة السمنانی در اصل از ملوک سمنانست
واز کبار این فقیر میباشند وسبب توبه وی آن بود که بپانزده سالگی بملازمت سلطان وقت
اشتغال می نمود در یکی از حروب که حضرت سلطان ابراهیم را نور الله مضجعه با اعدا بود ویرا جذبه
رسیده وسوی بغداد مراجعت کرد وبصحبت حضرت شیخ نور الدین عبد الرحمان کسرقی سلوک
میکردند بعد از ترک تجرید وتفرید خرج خانقاه ایشان روزمره صد دینار بوده خانقاه سکاکیه
از پنبار آبا واجداد این فقیر در سمنانست بایشان تفویض یافت امار سم فقر اختیار بعضی
مشائخ صوفیانست ومراد ایشان دران اقتدا را بنیا ر وتقلیل از دنیا وترغیب ودعوة
طالبان باصورت فقر بزبان حال واختیار ایشان درینمعنی مستند باختیار حق نه بطلب
حظ اخروی - اما خدام جماعتی باشند که خدمت فقرا وطالبان حق اختیار کنند چنانکه بداود علیه
السلام خطاب کردند یَا دَاوُدُ اِذَا رَأَیْتَ لِی طَالِبًا فَکُنْ لَهُ خَادِمًا واوقات خود را بعد از
اداء فرایض در تفریغ وترفیه خاطر ایشان از اهتمام بامور معاش واعانت بر استعداد
امر معاد مصروف دارند وآنرا بر نوافل وعبادات تقدیم کنند ودر طلب ما یحتاج اوشان در
هر طریق که در شرع مذموم نباشد مداخلت نمایند بعضی بکسب وبعضی بدریوزه وبعضی بفتوح
ونظر ایشان در اخذ وعطا بر حق بود وخلق را در اخذ آلت عطاء حق سبحانه وتعالی دانند
ودر عطاء واسطه قبول حضرت قدوة الکبرا تقریبًا میفرمودند که حضرت شیخ ابو اسحاق
بن شهریار گازرونی هم از خدمت فقرا بمقصود اصلی بحصول کلی رسیده اند - آورده اند که
شیخ ابو اسحاق در قریه از گازرون بحرفت نساجی اشتغال میفرمودند حضرت شیخ ابو
علی حسین بن محمد فیروزآبادی که مقتدای اصحاب توحید وپیشوای ارباب تفرید وصاحب
ولایت ومتصرف هدایت بودند سبیل سفر وطریق سیر می سپردی اتفاقًا گذر ایشان در
قریه افتاد حضرت شیخ ابو اسحاق در آراستن تار مشغول بودند چون نظر شیخ ابوعلی

برشیخ ابواسحاق اُفتاد بنور ولایت خود عواقب مراتب ایشان دانستند که یکی از قدوهٔ اولیا
عصر و زبدهٔ اصفیا دهر خود خواهند بود فرمودند که اسحاق. بیا مرید من شو ایشان گفتند که
من قانون ارادت نمیدانم زیرا چه ایشان بغایت ساده بودند و از انوار ارشاد و مرشد
و از آثار مرید و مراد بیخبر. آماده حضرت شیخ ابوعلی فرمودند که دست خود بموجب فرموده
إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ دست بر دست من بده و بگو که من مرید شما شدم همچنان کردند
و بحضرت شیخ ارادت آوردند. چون ایشان را مرید کردند میان بعزم سفر بستند حضرت شیخ
بعرض رسانیدند که چون مرا در قید ارادت خود مقید کرده اید وصیتی هم فرمایید که در آن
اقدام نمایم فرمودند که وصیت من بنسبت شما درینوقت جز این نیست که ادای فرائض
باهتمام تمام نمایید و در بهرهٔ خود از خوردنی جزوی بفقیری و مهمانی داده باشید قبول
کردند و بحکم فرمودهٔ پیر کار میکردند و جزوی خوراک از بهرهٔ خود پیش فقرا میکشیدند
اتفاقاً سه بزرگوار صاحب تصرف درین قریه نزول کردند شیخ ابواسحاق بجهت این بزرگان
بطبخ آش اشتغال نمودند تا آنوقت که خوردنی تیار شود ایشان بسرعت روان شدند و
از قریهٔ ایشان بدر آمدند حضرت شیخ ابواسحاق همچنان طعام ناپخته برخاستند و در پی
ایشان دویدند و سه نان بهرهٔ خویش که مهیا بود با ایشان آوردند و پیش ایشان نهادند
چون تناول کردند یکی از ایشان گفت این بافنده کار خود کرده ما را هم چیزی بایست کرد
شعر کسی کز تو دو نای بیش کرده * چو از وی بگذری انصاف نبود * یکی از ایشان گفت
که دنیا دهم دومی گفت از جمعیت دنیا در تفرقه خواهد افتاد دین بدهم سومی گفت ما چون نوانیم
در خزانة الله خزائن السموات والارض وما فیهما چه کمی است هم دین دهم و هم دنیا دهیم
هر سه بزرگوار نفس مبارک راندند سفر کردند حقتعالی از برکت انفاس ایشان کار دین
شیخ ابواسحاق بمرتبهٔ رسانید که سر حلقهٔ رئیسی از اکابر و قدوهٔ خیلی از اماثر شدند و اسباب
دنیا بحدی انجامید که بعمر از تبرکهٔ ایشان پانصد دینار را لنگر می پزند و فقرا میخورند
چه مرقد و مزار منورهٔ ایشان بدر بند دریا افتاده است که مردم کاروانان و گذربانان
چندان فتوح و نذر می آرند که شرح او ممکن نبود حضرة قدوة الکبرا میفرمودند
که بسیاری از اهل حرفت باین شرف مشرف شدند و حقتعالی علم حال را فوقیت بر علم قال
نهاده چنانچه حضرت رومی مولوی در دیوان خود آورده شعر گرنه علم حال فوق قال
بودی کی شدی * بنده اعیان بخارا خواجهٔ نساج را * بیشتری از اکابر مراد از
خواجه نساج خواجه ابوبکر نساج داشته اند و بعضی از اماثر مراد از وی شیخ ابو اسحاق گاذرونی

داشته‌اند والله اعلم بالصواب حضرت قدوة الکبرا میفرمودند از مشائخ کمل و صوفیهٔ
مکمل نیز انچه مناسب خدام میبود رعایت میکنند و بچیزی که گرانی خاطر آینده بود اصلاً التفات
نمیشوند تقریبا میفرمودند که شیخ ابوالعباس قصاب که صاحب کرامات عظیم و فراست تیز داشت
و قبلهٔ غوث زمان خود بوده آینده بود در رحلت یوی بود روزی بدیدن وی نادانی بمصر
باسمل آمد شیخ را سلام نکرد و پای افراز از پای نکشید و در طهارت جای شد کوزها بود که پاک
و پابها در روی خود می‌شستید بر میگرفت و می‌شکست تا هیچ نماند گفت شیخ خود را بگوئید
تا کلی آورد با شیخ گفتند گفت کلا دیگر بیرید گفتند هرچه آنجا بود همه را بشکست گفت از یاران
بیارید و برآوردند و آن غافل از طهارت خانه بیرون آمد گفت چرا کلا نیاوردند اگر
کلا نداریدپس شیخ را بگوئید تا بیاید و ریش خویش فراز کند تا بر و استنجا کنم شیخ شنید از
جای برجست و محاسن خود را که دراز داشت و سفید بر دو دست خود نهاد و بیرون دمیگفت
کار قصاب پسری تا بدانجا رسید که ریش وا استنجا را شاید آن غافل بشنید و در پای شیخ او فتاد
گفت ای شیخ از تو مسلمان میشوم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که هرکه خدمت از
اخوان دریغ میدارد بسیار حرمانست از مقصود خدمت از ابوعبدالله نقل کردند من تعلل
عن خدمة اخوانه اورثه الله تعالیٰ ذلة لا انفکاک منه ابدا هرکه حرمت و خدمت از یاران
دریغ وارد او را ذلی دهند که هرگز از آن نرهد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند خدمت
مخلوق نشان سعادتست و کسیکه در خدمت مخلوق خوی گیرد هر آئینه در خدمت خالق دیگر
و بهر نسبت مناظرهٔ ظهور صفات در مظاهر کائنات که مصادر اسماء ذات اند خدمت
مخلوق عین خدمت خالق بود تقریبا میفرمودند که ابوطالب خزرج بشیر از آند و علت شکم
داشت مشائخ گفتند که خدمت او را که اختیار میکند شیخ خفیف گفت من اختیار
میکنم هر شب پانزده یا هفده بار بر میخواست یکی از شبها نشسته بودم و خیلی از شب گذشته
بود چشم من گرم شد یکبار آواز داده بود نشنیدم دیگر آواز داد نشنیدم دیگر آواز داد بر خاستم
و طشت پیش بردم گفت ای فرزند وقتی که خدمت مخلوق هیچ خود را بشکوه نتوانی کرد
خدمت خالق را چگونه بجای توانی آورد و وقتی غائب بودم که آواز داد که شیرازی من
نشنودم دیگر بار آواز داد و گفت ای شیرازی خاین لعنک الله من بشتافتم و طشت پیش بردم
علی دیلمی از شیخ ابوعبدالله پرسید که تو آن لعنک الله چون شنیدی گفت چون رحمک الله
میفرمودند فلاح بنا شد مردی را که ذل استاد نکشیده باشد و قفای وی نخورده باشد
و لعنک الله وی نشنیده و یرحمک الله برنداشته بود و به درد و ناکامی زنده نگشته باشد وی

خود رسته بود حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در باش باز نیز در خدمت درویشان
زیرا که کسانیکه ایشانرا در خدمت ممتاز گردانی ظاهر نمانده اند پس همه را خدمت کن تا مراد
تو حاصل گردد و مقصود فوت نشود **شعر** خورش ده بگنجشک و کبک و حمام * که یک روز
افتد همای بدام * در او باش پاکان شوریده رنگ * بهانجای تاریک لعل است و سنگ
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که بعضی گمان میبرند که نوافل عبادات از خدمت بهتر
است غلط کرده اند چه ثمرهٔ و نتیجهٔ خدمت محبت و تمکن در دلهاست چه خدمت احسان است
و محبت محسن از لوازم جُبِلَتِ الْقُلُوبُ عَلٰى حُبِّ مَنْ اَحْسَنَ اِلَيْهَا و محبت ارباب قلوب نعمت
که نتیجهٔ خدمت است هرگز با ثمر و نتیجه نوافل عبادت برابر نخواهد بود مگر نشنیده اند **شعر**
خدمت ترا بکنگرهٔ کبریا کشد * این سقفگاه را به ازین نردبان مخواه * **بیت**
ارادت نداری سعادت مجوی * بچوگان خدمت توان برد گوی * **شعر**
دست بزن در کمر مقبلان * سر مکش از خدمت روشندلان * تقریباً میفرمودند که
شیخ ابوعلی فارمدی که قدوهٔ اولیاء عصر و زبدهٔ بلغاء دهر خود بود بعد از تحصیل و تکمیل سبیل
سلوک سپردن و راه تصوف پیمودن گرفت و خدمت شیخ ابوالقاسم گرگانی پیش کرده روزی
استاد امام در گرما به رفته بود و تنها من بر فتم و دلو چند آب در گرمابه ریختم چون استاد برآمد
و نماز بگزارد گفت اینکه بود که آب در گرمابه ریخت من با خود گفتم شاید بیخودی کرده ام خاموش
بودم دیگر بار گفت نیز جواب ندادم سه بار گفت گفتم من بودم استاد گفت ای ابوعلی
هرچه که ابوالقاسم بهفتاد سال یافت تو بیک دلو آب یافتی حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که هیچ آفریده مرا آن بمقدار ممنون احسان خود نکرده است چنانچه نورالعین
بخدمت مرا بنده ساخته است **شعر** اگر بنده در کار مولی بود * نه مولی بود بلکه مولی
بود * مدت بیست سال آب وضوی من پنهان خورده اند از حقتعالی خواسته ام که
آثار این آبحیات و برکات از وی و فرزندان وی تا ابدالآباد نرود و روز بروز
ترقی گرداناد بالنبی و آله الامجاد **شعر** هر انچه از خدا خواستم زین قیاس * خدا
داد برداده کردم سپاس * حضرة قدوة الکبرا میفرمودند منقول است که شیخ
علی صوفی میفرمودند روح مرا که از جوار قدس مرغزار انس بجهت تعلق بدن می
آوردند بهر آسمانیکه میرسانیدند ملائکهٔ آن آسمان میگفتند که کجای برید این را از عالم
قدس بعالمی که در وی همه شر و خبث است از حقتعالی خطاب آمد که بعزت و جلال خود اگر صد
هزار سال در جوار قدس من باشد چنان نبود که دمی آبی به پیرزنی یا ناتوانی رساند

شخصی که بشرف حضور مشرف شد از قضاء حوائج در امور ممنوعه استفسار کرده فرمودند این امر چند
بنسبت ظاهر شریعت اکابر منع فرموده اند از ماکولات و مشروبات مخالف شریعت ولیکن
سنت مشائخ ما آنست که اگر ممنوعی از مسکرات ممنوع بر سر وقت این کس رسد باید که بجهت
ارتفاع الم او دریغ نورزد اگر ما حضری از سیم نبود خرقه و سجاده هم گرو کرده از عهده خدمت
او بیرون آید قطعه مرا این خرقه از بهر آنست که روزی پیر من می را بکار آید پریشان
باد از جمعیت ما کسی کو را از اینها عار آید حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حق
تعالی منقبت مقام خدامت و مزیت مرام منادمت بمرتبه نهاده است که حضرت رسالت
پناه صلعم تمنای اینمقام کرده اند چنانچه روزی جماعه صحابه را دعوت نموده طعام میخورانیدند
که چندتن از سکان بوادی و ساکنان وادی در بزم دعوت آمدند رسول علیه السلام بخدا
طعام اشتغال داشتند چون آن طائفه استفسار اسم مبارک کردند که من سید هم خود بجواب
صواب فرمودند که انا سیدهم و خادمهم در اثنا این حضرت نور العین تفریق در حال خادم و
شیخ درخواستند فرمودند که از عزت اینمقام مذکور بر طائفه حال خادم و شیخ مشتبه شده است
و نیلن اکثر اکابر در حال خادم و شیخ فرقی نهاده اند و فرق آنست که خادم در مقام ابرار
است و شیخ در مقام مقربان زیرا که مراد خادم در اختیار خدمت نیل ثواب آخرت بود والا
بدان مقید نگردد و شیخ بمراد حق قائم بود نه بمراد نفس خود اما عباد آن طائفه باشند که پیوسته
بر وظائف عباده و فنون نوافل مواظبت و ملازمت نمایند از برای نیل ثواب اخروی
اینوصف در صوفی موجود بود ولیکن مبرا از شوائب علل و معرا از اغراض و امل چه
ایشان حق را برای حق پرستند نه برای نیل ثواب اخروی و فرق میان عباد و زهاد آنست
که با وجود رغبت بدنیا صورت عبادت ممکن بود و فرق میان زهاد و عباد و فقرا آنکه
با وجود غنا شاید که شخصی عابد بود پس معلوم شد که واصلان دو طائفه اند و سالکان
شش طائفه اند و هر یکی ازین طوائف هشتگانه دو متشبه دارد یکی محق دوم مبطل اما
متشبه محق بصوفیه متصوفه اند که بنهایات احوال صوفیان مطلع و مشتاق باشند و بقایا
تعلقات صفات از بلوغ مقصد مقصود معوق و ممنوع و متشبه مبطل با ایشان جماعتی
که خود را در زی صوفیان اظهار کنند و از حلیه عقائد و اعمال احوال ایشان عاطل و خالی باشند
در بقیه طاعت از گردن برداشته خلیع العذار در مرتع اباحة میچرند و گویند تقید باحکام شریعت
وظیفه عوام است نظر ایشان بظاهر اشیاء مقصور باشد و اما حال خواص و اهل حقیقت ازان عالی
تر است که برسوم ظاهر مقید نشوند و اهتمام ایشان بمراعات حضور باطن بیش نبود و اینطائفه

را باطلیه و اباحیه خوانند و اما متشبه محق به مجذوبان واصل طائفه باشند از اهل سلوک که سیر
ایشان هنوز در قطع منازل صفات نفوس بود و از تابش حرارت طلب وجود ایشان در
قلق و اضطراب پیش از ظهور طیاشیر صبح کشف ذات و استقرار و تمکن در مقام فنا گاه گاه برقی
از لوامع کشف ذات در نظر شهود ایشان لایح و لامع گردد و نفحه از نفحات وصل از مهب
فنا مشام دل ایشان بوزد و چنانکه ظلمات نفوس ایشان در لمعات نور آن برق منطمس
و متلاشی گردد و هبوب آن نفحه باطن ایشان را از وهیج آتش طلب قلق شوق رهائی
و آرامی بخشد بار دیگر چون آن برق منقطع گردد و آن نفحات ساکن شود ظهور صفات نفوس
حرارت طلب قلق شوق معاودت نماید و سالک خواهد که بکلی از ملابس صفات نفوس وجود
منسلخ و منخلع گردد و غرق بحر فنا شود تا از نقب وجود یکبارگی بیاساید چون آن حال هنوز
مقام او نگشته باشد و گاه گاه بدو نازل گردد و باطن او کلی مطلع مشتاق این مقام و لقب متشبه
محق بمجذوب واصل گرفته باشد اما متشبه مبطل بمجذوبان واصل طائفه باشند که دعوی استغراق
در بحر فنا و استهلاک در عین توحید کنند و حرکات و سکنات خود را هیچ بخود اضافت نکنند و
گویند که حرکات ما چون حرکات ابواب است که بی محرک ممکن نبود و این معنی هر چند صحیح است ولیکن
نه حال آن جماعت بود زیرا که مراد ایشان ازین سخن تمهید عذر معاصی و مناهی بود و حواله آن
بارادت حق و دفع ملامت از خود و این طائفه را زنادقه خوانند سهل بن عبدالله را گفتند
که شخصی میگوید نسبت فعل من بارادت حق همچنانست که نسبت حرکت ابواب با محرک آن گفت این
قائل اگر کسی بود که مراعات اصول شریعت و محافظت حدود احکام عبودیت کند از جمله
صدیقان بود و اگر کسی بود که از تورط و انهماک در مخالفات احکام شرع باک ندارد و این
سخن را برای آن گوید تا وجه حوالت افعال با حق سبحانه تعالی و اسقاط ملامت از نفس خود
بر انخلاع از دین و ملت ظاهر گرداند از جماعه زندیقان بود تقریباً میفرمودند که در عالم اسفار
بعضی ملاحده را دیده‌ام که ایشان کمر انکار شریعت بسته اند و مرتکب مناهی و معاصی گشته
و منهیات را طریقت تصور کرده مستغرق دریای توحید افعال و فارس صحرای مقال بوده
بدلائل نقلی و براهین عقلی بر ایشان اثبات کردیم که آن محض تعطیل و زندقه است و
الحاد متشبه محق بملامتیه طائفه باشند که به تغییر و تخریب نظر خلق مبالاتی زیاده ننمایند و
اکثر سعی ایشان در تخریب رسوم و عادات و اطلاق قیود و آداب مخالطات بود و سرمایه
حال ایشان جز فراغ خاطر طیبت القلب نباشد و ترسم برسم زهاد و عباد از ایشان صورت
نه بندد و اکثار نوافل و طاعات از ایشان نیاید و تمسک بعزائم اعمال ننمایند جز بر ادا

و از این مواظبت نکنند و جمیع اشتغال از اسباب دنیوی با ایشان منسوب باشد و طیبهٔ القلب نیز باشند و طلب مزید
احوال نکنند ایشان را قلندریه خوانند و این طائفه بجهت عدم ریا بملامتیه تشابه دارند فرق در میان ایشان آنست
که ملامتی بجمیع نوافل و فضائل تمسک جوید و لیکن آن را از خلق بعید نمود حضرت قدوة الکبرا ایشان فرمودند
که نزد این فقیر که اشرفست قلندری آن بود که مجرد از علائق و عوائق روزگار کرده باشد و تجرید ظاهر و
و تفرید باطن حاصل کرده و هیچ دقیقه از دقائق شریعت و نکته از حقائق طریقت فرو نگذاشته بود و غواص
بحر شهود و مستغرق دریای وجود باشد در صفوت و مشرب قلندریه و جزوی فرقی هست کمیت انوار و کیفیت
آثار ایشان و ذکر سلسلهٔ متبرکهٔ این جماعت در لطیفه که مبنی در بیان چهارده خانواده است بتفصیل مذکور
خواهد شد انشاء الله تعالی اما طائفه که درین زمانه باسم قلندریه موسوم اند و ربقهٔ اسلام از گردن بر
داشته و ازین اوصاف که شمرده شد خالی اند این اسم بر ایشان عاریت است اما با این همه چون
تقلید طائفه اعلی میکنند مناسب چنانست که بنسبت همه منکر نباشند بر مضمون گفته سعدی شیرازی
کار کنند **بیت** در اوباش پاکان شوریده رنگ ؛ همانجای تاریک لعل است و سنگ ؛ و اگر
ایشان را حشویه خوانند لائق تر بود اما متشبه مبطل بملامتیه طائفه باشند از زنادقه که دعوی اخلاص
کنند و در اظهار فسق و فجور مبالغه نمایند و گویند مراد ازین ملامت خلق و اسقاط نظر مردم است حق
سبحانه تعالی از طاعت خلق بی نیاز است و از معصیت ایشان غیر متضرر و معصیت را در آزار خلق
منحصر دانند و طاعت را در احسان اما متشبه محق بزهاد طائفه باشند که هنوز رغبت ایشان بکلی از دنیا
مصروف نشده باشد و خواهد که یکبارگی از دنیا رغبت بگردانند ایشان را متزهد خوانند تقریباً میفرمودند
که فرزند قل علی از اتراک لاچین بود هیچ در دل جزم کرده که ترک علائق دنیوی و دستگاه
صوری و معنوی بکند آخر الامر از همه بماند و در حلقه صوفیان باصفا درآمد اما متشبه مبطل بزهاد
جماعتی باشند که از برای قبول خلق ترک زینت دنیا کنند و خاطر از جمیع اسباب دنیوی باز گیرند و بدان
طلب تحصیل جاه کنند در میان مردم و ممکن بود که بر بعضی حال ایشان مشتبه شود و پندارند که
ایشان از دنیا اعراض کرده اند و ایشان خود بترک مال و جاه خریده اند ترکوا الدنیا للدنیا و لیکن بر ایشان نیز حال خود
ایشان مشتبه شود و گمان برند که چون خاطر شان بطلب اسباب دنیوی مشغول نیست حقیقت آن
را اعراض کرده اند و این طائفه را مرائیه خوانند اما متشبه محق بفقرا آنست که ظاهرش برسم فقر
مترسم بود و باطن او خواهان حقیقت فقر و لیکن هنوز میل بغنا دارد و به تکلف صبر میکند و
فقیر حقیقی فقر را نعمت خاص داند از حق سبحانه تعالی و بر آن وظائف شکر نموده بتقدیم رساند
اما متشبه مبطل بفقرا آنست که ظاهرش برسوم فقر مترسم بوده باطنش بحقیقت آن غیر محتاج و هرا
بجز اظهار دعوی بود و طلب قبول خلق و این طائفه را هم مرائیه خوانند و اما متشبه محق بخادم

که همواره بخدمت بندگان حقتعالی قیام مینماید و بباطن میخواهد که خدمت ایشان را بشائبه غرض
دنیوی مثلی و جاهی منسوب گرداند و نیت را از شوائب میل و هوا و ریا تخلیص کند ولیکن
بحقیقت زهد نرسیده باشد وقتی بحکم غلبات نور ایمان و احتقار نفس بعضی از خدمت او در محل استحقاق کند
و وقتی بحکم غلبه نفس خدمت او بهوا و ریا آمیخته بود جمعی را که نه در محل استحقاق باشند بتوقع محمدت
و ثنای خدمت بلیغ بتقدیم رسانند و بعضی را که مستحق خدمت باشند محروم گذارند اینچنین کسی را متخادم
گویند - اما متشبه مبطل بخادم کسی بود که او را در خدمت نیت اخروی نباشد بلکه خدمت خلق را
دام منافع دنیوی کرده بود تا بآن نسبت استجلاب اقوات از اوقات اسباب میکند و اگر از آن
در تحصیل غرض و تیسیر مراد خود موثر نه بیند ترک کند پس خدمت او مقصود بود بر طلب جاه و مال
و کثرت اتباع و اشیاع تا در محافل و مجامع بدان تقدم و مفاخرت جوید و نظر او در خدمت
همگی در حظ نفس خود بود اینچنین کس مستخدم گویند و اما متشبه محق بعابد کسی بود که
اوقات خود را مستغرق عبادات خواهد ولیکن بسبب بقایا دواعی طبیعت و بسبب
عدم کمال تزکیه نفس هر وقت در اعمال و اوراد و طاعات او فترات و تعویقات افتد
یا کسی که هنوز لذت عبادت نیافته باشد و بتکلف بدان قیام مینماید او را متعبد خوانند -
اما متشبه مبطل بعابد شخصی بود از جمله مرائیه که در نظر او عبادات بر قبول خلق بود و در دل او
ایمان بثواب آخرت نباشد و تا اطلاع غیر بر طاعت خود نه بیند بدان قیام نه نماید
اعاذنا الله سبحانه من السمعة والریاء وبالله العصمة والتوفیق **حضرت نور العین**
استفسار از والیان عالم و محافظان ولایت بنی آدم کردند فرمودند در حینی که در دائره جبل الفتح
در آمدیم بیشتری از اولیاء روزگار رحیلی از اماثر نامدار در یافتیم و غوث زمانه را هم
در آنجا مشرف شدیم و حقتعالی مرا اطلاع از بعضی احوال غوث داد که اخبار عالم سفلی و
آثار مقامات علوی از وی منکشف شد خدایتعالی برهان نبوی را باقی گردانیده است
و اولیاء علیه را سبب اظهار آن کرده است تا پیوسته آیات بینات و حجت صدق معاملات
محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم ثابت گردانند و ایشان را والیان عالم و حاملان اثقال بنی آدم گردانیده
تا مجرد مرحمت او برآگنده اند و راه متابعت نفس را در نوشته از آسمان باران برکت
اقدام ایشان آید و از زمین نبات بصفا روارد و احوال ایشان روید و بر افواج
کافران تاراج مسلمانان و نصرت مومنان بهمت ایشان باشد در اثنا این حضرت
نور العین عرض نمودند که عنایت فرموده بیان مراتب ارباب ولایت و اصحاب هدایت
از ابدال و اوتاد و غوث که هر یک را چه منصب است و کجا میباشند از روی کرم فرمایند

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حقتعالی بعضی اولیاء خویش را سرہنگان درگاہ دنیا بلکہ بارگاہ خود کردہ است و تفویض اصلاح امور اہل عالم و قضاء ارتباح و احکام حوائج بنی آدم بایشان نمودہ و ہر یک این برگزیدگان در یکدیگر امور محتاج اند و بامتثال ہمدیگر کار میکنند و بعض ایشان دہ صنف اند و دو صنف از ایشان مکتوم مانند و مفرد اند که از احکام عالم و امور بنی آدم خارج اند کما جمع شرحہ الشاہ الله تعالی اول غوث ۔ دوم امامان ۔ سوم اوتاد ۔ چہارم ابدال ۔ پنجم اخیار ۔ ششم ابرار ۔ ہفتم نقبا ۔ ہشتم نجبا ۔ نہم مکتومان ۔ دہم مفردان

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که الحمد لله که مرا بدین خبری ایقان رسیده است بکشف حجاب کمان دریده و اخبار مروی بدین ناطق است و اہل حقیقت و اصحاب طریقت بر صحت این مجمع صاحب کتاب فتوحات در فصل سی و یکم از باب صد و نود و ششم آورده است

أَمَّا الْقُطْبُ وَهُوَ الْوَاحِدُ الَّذِي مَوْضِعُ نَظَرِ اللهِ تَعَالَى مِنَ الْعَالَمِ فِي كُلِّ زَمَانٍ وَجَمِيْعِ أَوَانٍ وَهُوَ عَلَى قَلْبِ إِسْرَافِيْلَ عَلَيْهِ السَّلَامُ وَالْقُطْبُ الْكُبْرَى هِيَ مَرْتَبَةُ قُطْبِ الْأَقْطَابِ وَهُوَ بَاطِنُ نُبُوَّةِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا يَكُوْنُ إِلَّا لِوَرَثَتِهِ لِاخْتِصَاصِهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ بِالْأَكْمَلِيَّةِ فَلَا يَكُوْنُ خَاتَمُ الْوِلَايَةِ وَقُطْبُ الْأَقْطَابِ إِلَّا عَلَى بَاطِنِ خَاتَمِ النُّبُوَّةِ حضرت بیر بسریر سلطنت و لا و سریر مملکت ہدایت عرضہ نمودند که در قطب و قطب الاقطاب چه فرق است فرمودند که قطب عبارة از ذوات متعدده و النفس متکثره است که در عمر آنات متفرقه میباشند چه در حوالات وجود قطب نوع دو آثار برکات و اظہار حسنات قیام دنیاوی ممکن نبود اگرچه حقیقة تفویض امارت و اصطلاح عمارت اقالیم سبعه بو الیان دیگر است حضرت قدوة الکبرا بعبارت دیگر نیز میفرمودند که واصلان درگاہ الٰہ را اہل الله بر دو قسم باشند قسمی آنہا اند که محبت دنیا را بایشان ہیچ نسبت نباشد در اہل شرع بسلامت میروند بامید نعیم بہشت دنیا را فروخته و بہشت را خریده کما قال یحیی بن معاذ إِنَّ النَّاسَ ثَلَاثَةٌ رَجُلٌ شَغَلَهُ مَعَاشُهُ عَنْ مَعَادِهِ وَلَهُ دَرَجَةُ الْهَالِكِيْنَ وَرَجُلٌ مُشْتَغِلٌ بِهِمَا وَلَهُ دَرَجَةُ الْفَائِزِيْنَ وَرَجُلٌ شَغَلَهُ مَعَادُهُ عَنْ مَعَاشِهِ وَلَهُ دَرَجَةُ الْمُخَاطِرِيْنَ وَالْمُخْلِصُوْنَ عَلَى خَطَرٍ عَظِيْمٍ اما قسم دیگر که اخص خوانند و خیار ایقا لبان دنیا گذاشته اند و آخرت را بر دوستان ایثار کرده اند و بمشاہدہ حقتعالی قائم شده اند اینہا را مرتبه وقتی باشد و مدار عالم بر ایشان بود اما آنہا که اہل فوز اند حل و عقد دنیا بدست ایشان باشد و صاحب دعوت باشند چون در راہ دین فتوری بینند خواہند که آنرا دور کنند بمشاورت قطب محتاج باشند رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الْفَاتِحِيْنَ طائفه والیان عالم را حضرت قدوة الکبرا قوم خود گفته اند پس قیاس میتوان کرد که ایشان غوث اند

کما یجیٔ ذکرہ فی ہذہ اللطیفۃ انشاء اللہ تعالیٰ وبعضی مشائخ واولیاء راسخ بر آنند کہ قطب ہر صنف
دیگرست چنانچہ عباد وزہاد وعرفا واولیاء وعشاق ہر یک را قطبی دیگرست کہ بواسطۂ
او فیض بہر یکی ازین صنف میرسد بلبیت چہ باشد گر ازان فیاض مطلق ٭ رسد فیضی بسوی
بندہ الحق ٭ اللّٰہم ربنا برکال فیضہ وجمیع اہلہ اما قطب الاقطاب در تمام عالم ذات
واحد بود وچند الفاظ مترادف بر آسامی مستر کہ ایشان اطلاق کردہ اند مثل قطب الارشاد
وغوث الاعظم وانسان کامل وقطب الاقطاب ایشان وقطب الاعلی ومظہر کلی وجہانگیر ولیکن
عند اللہ اسم شریف غوث عبد اللہ است کہ یگانۂ روزگار وفرید اعصار بود وحق تعالیٰ ذات
یگانہ او را مظہر کلی اسرار ومنظر انظار خود کردہ از عالم در ہر زمانہ بر قلب ابراہیم خلیل
علی قلب ابراہیم باہتمام وجود عنصری وصورت پیکری باد وست حضرت کبیر بعرض
حضرت قدوۃ الکبرا رسانیدند کہ مراد از قلب اسرافیل چہ بود فرمودند مراد از قلب
اسرافیل مشرب نیست چہ ہر ولی از اولیاء خدای مشرب یکی از انبیاء وبقدم ایشان باشند
تقریباً سفر مودند چون قوت جذبۂ شیخ مصلحت خجندی اشتہار یافت حضرت شیخ نجم الدین کبرا
یکی از مریدان را بدیدن ایشان فرستادند فرمودند کہ ہرچہ ازان عزیز بشنوی با عرض
کن چون بہ خجند بملازمت حضرت شیخ مصلحت رسیدہ فرمودند از کجا می آئی درویش گفت
از خوارزم شیخ مصلحت فرمودند کہ آن جہود تو خوش است، مراد از وی حضرت شیخ نجم الدین کبری داشتہ
اند مرید ایشان بسیار ازین منکسر شدہ بازگشت وبحضرت ایشان رسیدہ پیر پرسید ہرچہ ازان
عزیز اہل تمیز شنیدہ بگو مرید گفت سخنی فرمودہ اند کہ گفتن نمی توانیم فرمودند ترا چہ کار
شعر ترا با پیام بزرگان چہ کار ٭ تصرف نباید درین پردہ یار ٭ درین سخن ہرچہ گفتند
البتہ بگو گفت چون بشرف ملازمت حضرت شیخ مصلحت مشرف شدم فرمودند کہ جہود تو
خوش است حضرت شیخ نجم الدین بمجرد استماع این سخن در ذوق در آمدند وسماع بنیاد
نہادند حالتی عزیب ووجدی عجیب با یکپاس با ایشان بود چون از حال فرود آمدند آن مرید
موجب استبشار استفسار کردہ فرمودند کہ مدتی مدید گزشتہ بود کہ متردد بودہ ام ونداشتم
کہ من بر قلب کدام پیغمبرم از اشارت آن بزرگوار معلوم کردم کہ بر قلب موسیٰ علیہ السلام
بودہ ام چہ جہود قوم موسیٰ اند شعر چہ دانند مرغان دام ہوا ٭ ترنم سرای طیور علا ٭
حضرت قاضی رفیع الدین را بسیار قلق واضطرار بود کہ بدانند حضرت قدوۃ الکبرا
بقلب یکی از کدام انبیاء رہ پیمودہ اند ومشرب کدام از اصفیا مقاصد سوی نمودہ اند
بنا بر رفع این قلق بحضرت قدوۃ الکبرا عرض نمودند فرمودند مرا ہم مدتی اشتباہ درین امر بود

ذکر صدور کرامات از حضرت قدوة الکبرا بر پرتو حضرت عیسی علیه السلام مثل مرده را زنده کردن وغیره

من بقلب کلام نبی ام آخرالامر بحضرت شیخ نجم الدین اصفهانی رجوع کردیم و فرزند تنکر قلی را به
حضرت ایشان فرستادیم که آنچه فرمایند مرا از آن اعلام کن چون تنکر قلی بعد از قطع مراحل و منازل
بحضرت شیخ نجم الدین در مکه معظمه رسید و بشرف ملازمت ایشان مشرف شد فرمودند خوش آمدی
نور آن آفتاب هدایت در جبین تو هویدا می بینم و ظهور همتا خورد بشره تو هویدا میابم آفتاب
تو خوش است تنکر قلی را باستماع این سخن اندکی تغیر یافت چون موجب فرموده حضرت قدوة
الکبرا مامور بامتثال بود گفت خوش است و مشتاق لقای شریف با شیخ نجم الدین فرمودند
که آفتاب پرست تو در چه کار است چون از التفات انظار حضرت قدوة الکبرا بهره مند
بودیم دانستیم که از نسبت توجه الی الغیر پرسند عرض کردیم که نور آفتاب را در شیشهای مختلف الالوان
در روی خود در آئینهائی مختلف الجواهر می بیند فرمودند اگر چشم خیره ندارد چرا بر آسمانش نمی
نگرد و آئینه اگر زنگ ندارد چرا اینها را در خود نمی بیند تنکر قلی چون استماع کلام شریف کرد
روی بسوی حضرت قدوة الکبرا نهاد که دل در انتظار او دیر بود دیده بر در بود شفقت
تمام داشته اند جواب صواب مقصود کلی انگاشته قطعه چه خوش آن روز که از یار پیامی برسد
که پیامی که کلامی که سلامی برسد ۔ قاصد یار اگر گام نهد بر در من ۔ دل شوریده از آن گام
بکامی برسد ۔ حضرت قدوة الکبرا درین بوده اند که برید بشارت در رسید فرمودند
آنچه گفتند گفت که حضرت شیخ نجم الدین چون مرا دیدند فرمودند که آفتاب پرست توجه کار میکند گفتم آنچه مذکور شد
حضرت قدوة الکبرا را اثر بهجت بر بشره همیون در رنگ فرحت ابره همایون پیدا
آمد فرمودند الحمد لله که حق تعالی مرا بقدم عیسی رسانید که کار من بقلب مسیحا انجامید شیخ ابو الوفا
خوارزمی میفرمودند که از طوارق و خوارق حضرت قدوة الکبرا نیز معلوم میشد که ایشان
عیسوی المشرب اند چه احیاء موتی و ابراء اکمه و ابرص معجزه حضرت عیسی علیه السلام بود
بعینه این خوارق از حضرت قدوة الکبرا بظهور پیوست و آنچنان است که حضرت ایشان
اعلام اعلائی و مراتب فقرای در جامع دمشق نزول فرموده بودند و در صحن مسجد جلوس کرده
که عورتی جمیله از اتراک لاچین فرزند دوازده ساله روی چون ماه چهارده شبه شعر
رخش ز آفتابی درخشنده تر ۔ قدش از سهی هم خرامنده تر ۔ آورده بنهاد ناله و فریاد نهاد
چون حضرت قدوة الکبرا نگاه کردند اصلا از حیاتش رمقی نمانده بود فرمودند که
عجب کار است که احیاء موتی معجزه عیسی علیه السلام بود مرا هرگز این کار نمیرسد عورت
مضطره بود بیت چنان آهنگ آغاز کرده ۔ که زهره تا آسمان غم ساز کرده ۔ بعرض
نمود که اولیاء خدای در میدان تحقی و اصفیائی آله در جهان درجتی از عیسی خضر کمتر اند

لجامعه قطعه رسم جان بخشی و آئین حیات ٭ عیسی و خضر از لبت آموخته ٭ ای لبانت در تکلم سربسر
هرچه خضر از سالها اندوخته ٭ چون اضطرابش از حد گذشت و آب یأس او از سر برآمد حضرت
قدوة الکبرا سر در دریای مراقبه فرو بردند و در صحرای مشاهده سیر کردند بعد از ساعتی سر برآوردند
و از روی حالت فرمودند قم باذن الله که مادرت می‌میرد فرزند او برخاست و روان شد
گویا اصلا روح از وی مفارقت نکرده بود و در دمشق غریو شد قطعه چو زین کار مردم خبر یافتند
بدیدار شان پاک بشتافتند ٭ چو دیدند دیدار جان بخش او ٭ دم خضر و عیسی بهم یافتند ٭ مردم
از هر طرف ریختند چون ازدحام زیاده شد اصحاب را فرمودند که رخت بر بندید که بودن اینجا
موجب خلل در وقت ما خواهد شد حضرت قدوة الکبرا را مریدی بود جوهر نام در اندام او برص
ظاهر شد که بدترین هژده پیس است حَفِظَنَا اللّٰهُ وَاِیَّاکُمْ عَنْ هٰذِهِ الْبَلِیَّةِ ط در ولایت
خراسان هر کرا برص ظاهر میگردد اخراج از شهر میکنند جوهر بحضرت قدوة الکبرا آمده
عرض پیش نهاد که اگر حضرت باشد ازین مردم برآیم و بعالم الخفیات درآیم اگر بلیات هژده
عالم برمن نازل شدی آسان مینمود ولیکن مفارقت اقدام شریف و حرمان از استماع کلام لطیف
مشکل [illegible] جوهر را شعر مرا از درد عالم نیست اندیشه ٭ ولیک از درد هجرت هست دل ریش
و این جوهر را حضرت قدوة الکبرا لطف بسیار و عنایت بیشمار میکردند که گوهر فضائل و
درر اشعار از وی درخشان بود جوهر بنوعی اضطراب خویش بحضرت ایشان اظهار کرده که
موثر آمد رباعی ناله و افغان که بود از درون ٭ اشک کند از دل مردم برون ٭ دل چه
چه بود از گذر این الم ٭ گرچه بود سنگ بتر قد زهم ٭ حضرت قدوة الکبرا را و اصحاب
را از گریه و زاری او رقت دست داد فرمودند که قدری آب بیارید آوردند خوی مبارک از وی
شد در آن آب ریختند پاره از آن خوردند دیگر بر اندام مالیدند همدران ساعت برص وی زائل
شد گویا اصلا نبود شعر فیض روح القدس ار باز مدد فرماید ٭ دیگران هم بکنند آنچه مسیحا میکرد
حضرت قدوة الکبرا بعد از ادای جمعه از بیغه سنجولی می‌آمدند چون بموضع سکندرپور
رسیدند فرمودند که ازین قریه بوی سیادت می‌آید میر سید جمال الدین حوز که صاحب قریه
مذکور بودند بدیدن حضرت قدوة الکبرا آمدند فرمودند که بوی سیادت زیادت
می‌آید بعد از مدتی بوی سیادت در دماغ رسیده است سید جمال الدین را بدیدن حضرت
قدوة الکبرا اعتقاد کلی و انقیاد اصلی در دل متمکن شد اکثر اوقات بملازمت بارگاه عالی
و بخدمت درگاه متعالی می‌آمدند سید جمال الدین خود را دو سه پشت گذشته بود که در هر پشت
یک فرزند میشد بنابرین بحضرت قدوة الکبرا عرض کردند و در خاطر داشتند که بعزیزی

دیگر از بهر برآمدن این مهم عرض کنند روزی حضرت قدوة الکبرا را حالتی عجیبی دست داده
بود سید جمال الدین سر پای برخاست و در معرض بیان آمد فرمودند که میر شمار امبارک باد که اولاد و احفاد
بسیار خواهد شد پیش کسی نروید و عرض حال خود را بدیگری مکنید اموال نیز بسیار خواهد شد چون از عرض حاجات
مقال پرداختند زالی پسر مختصر خود را آورده پای حضرت قدوة الکبرا گرفت که جز این پسر ندارم
باراده الله فوت میشود که بجمیع اوصاف موصوف بوده از برای خدا دعایی در حق او بکنید فرمودند
که ای مادر من در دیوان ثابته دیده ام که عمر فرزند تو دمی بیش نمانده وی گفت اگر فرزند من
زید هذا و اگر نه جان خود را در سر کار فرزند بحضور حضرت میکنم حضرت قدوة الکبرا فرمودند
که مرا حق تعالی صد و بیست سال عمر بخشیده است و ده سال از جمله عمر خود بفرزند تو می بخشم امروز
تاریخ نویسی که بعد از جریان تاریخ فرزند تو از این دار فنا به دار بقا رحلت خواهد بست حضرت
قدوة الکبرا فرمودند که تا انتشار روزگار در بقای عالم پایدار بواسطه عنصر شریف غوث
و برابطه پیکر لطیف اوست اگر وجود عنصر لطیف طرفة العین مفقود بود عالم نابود گردد چنانچه قطب حصور
آورده است فَلَا یَزَالُ الْعَالَمُ مَحْفُوظًا مَا دَامَ فِیهِ هٰذَا الْاِنْسَانُ الْکَامِلُ اَلَا تَرَاهُ اِذَا زَالَ وَفُکَّ
مِنْ خِزَانَةِ الْعَالَمِ لَمْ یَبْقَ فِیهَا مَا اخْتَزَنَهُ الْحَقُّ فِیهَا وَخَرَجَ مَا کَانَ فِیهَا وَالْتَحَقَ بَعْضُهُ بِبَعْضٍ
وَانْتَقَلَ الْاَمْرُ اِلَی الْآخِرَةِ حضرت قدوة الکبرا فرمودند که چون این فقیر بحضرت شیخ عبد الرزاق
کاشی رسید و اکثر از فوائد مستفاد گشته سخنی از غوث روزگار بر آمد فرمودند که غوث بجز یا سر مخفی
نبود چنانچه در طبقات الصوفیه آورده است که ابو الحسن دراج گفت که مرا در سفر از همراهان ملالت
گرفت که هر یک دیگر نقار میداشتند و بهمدیگر عار میکردند عزم کردم که تنها روم چون بمسجد قادسیه
رسیدم پیری را دیدم مجذوم و بروی بلایی عظیم رسیده چون مرا دید سلام کرد و گفت ای ابو الحسن
عزیمت حج داری بکراهیت و خشم گفتم آری گفت از همراهی خواهی با خود گفتم از همراهان تندرست
بگریختم بدست مجذوبی افتادم گفتم نه گفت همراه من کن گفتم بخدای که همراهی نمی کنم گفت ای
ابو الحسن یَصْنَعُ اللّٰهُ بِالضَّعِیفِ حَتّٰی یَتَعَجَّبَ الْقَوِیُّ گفتم همچنین است و با انکار برو رفتم
چون بدیگر منزل رسیدم چاشتگاه وی را دیدم بفراغت نشسته گفت یا ابا الحسن یَصْنَعُ اللّٰهُ بِالضَّعِیفِ
حَتّٰی یَتَعَجَّبَ الْقَوِیُّ هیچ نگفتم و برفتم تا در دل من نسبت بوی تردد و وسواسی پیدا شد چون
بتعجیل تمام وقت صبح بمنزل دیگر رسیدم بمسجد در آمدم وی را دیدم بفراغت نشسته گفت یا ابا الحسن
یَصْنَعُ اللّٰهُ بِالضَّعِیفِ حَتّٰی یَتَعَجَّبَ الْقَوِیُّ پیش وی رفتم و بر زمین افتادم گفتم الْمَعْذِرَةُ تُبْتُ
اِلَی اللّٰهِ وَاِلَیْکَ گفت مقصود تو چیست گفتم که خطا کردم همراهی بخواهم گفت تو گفتی که
نخواهم و سوگند خورده ای مرا کراهیت می آید که سوگند ترا در هم سازم گفتم پس چنان کن که در هر

یعنی همیشه باشد عالم محفوظ و نگاه داشته مادام که باشد در آن این انسان کامل آیا نمی بینی او را وقتی که زائل و جدا خواهد شد از خزانهٔ عالم باقی نخواهد ماند در آن آنچه ذخیره کرده است حق و بیرون خواهد آمد هر چه بود در آن و ملحق خواهد شد بعضی او به بعضی و منتقل خواهد شد امر بسوی آخرت یعنی قیامت قائم خواهد شد ۱۲
یعنی معامله بنحوی میکند بضعیف که تعجب میکند قوی ۱۲

منزلی تر ابنیم نفت کردم رنج راه و گرسنگی از من برفت و مرا هیچ اندیشی نماند جز آنکه زودتر بمنزل
رسم و دیر ابنیم چون بمکه رسیدم صوفیان را القصه بگفتم شیخ ابوبکر کتانی و ابو الحسین مزین گفتند
او شیخ ابو جعفر مجذوم است سی سال است که ما در آرزوی او ئیم کاش او را باز توانی دید
برفتم چون در طواف شدم وی را دیدم باز آمدم و ایشان را گفتم که وی را دیدم گفتند اگر این بار
وی را ببینی نگاه دار و ما را بانگ کن گفتم چنین کنم چون بمنا و عرفات بیرون رفتم وی را باز
نیافتم روز ... رمی جمار کسی با من سخن گفت و گفت السلام علیکم یا ابا الحسن دیدم وی بود
مرا از دیدن وی حالتی شد که فریاد کردم و بیخود افتادم وی برفت حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که بعضی از اولیاء خدای گرامی بوده اند بشرف غوثی مشرف شده اند چنانچه حضرت
شیخ ابو العباس قصاب که وی قبلهٔ زمان خود بوده و غوث روزگار و لیکن امی بوده اند که در
کاف و قاف فرق کردن نمیتوانست شیخ ابو الحسن خرقانی نیز امی بوده اند و لیکن غوث
روزگار خود بودند پیر هری میگوید که چون کسی بیماری بودی یا در وی داشتی بخواجه شدی
تا وی الحمد بخواندی و بدمیدی در حال راحت پدید آمدی مردم متحیر میشدند وقتی دانشمندی را
درد و صداع بود بوی شد الحمد برخواند و بدمید به شد دانشمند گفت خیر الحمد را نه راست می
خوانی بیا تا ترا نیک بیاموزم گفت برو تو دل خود را راست کن شنیدم باز همون درد
پیدا شد که بود شیخ الاسلام گفت که من از خرقانی الحمد شنیدم که وی امی بود الحمد نتوانست خواند
ولی غوث روزگار خود بود حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که غوث میباید که در کعبه میباشد
عزیزی درخواست که بعضی اکابر در امصار بوده اند و لیکن غوث روزگار را ایشان را میگفتند
چنانچه حضرت ابو العباس در آمل و حضرت غوث الثقلین در بغداد و امثال ایشان پس
خبر غوث اگر مجاورت کعبه بود این سخن چگونه راست آید فرمودند مجاورت کعبه غوث را شرط
لازمی نیست و کمل اولیاء حق را خدای تعالی قوتی داده است که در چند مواطن مختلفه مواضع
ظهور در طرفة العین کنند و غوث خود اکمل ترین ایشانست تقریبا میفرمودند که حضرت
سیدی را بعضی اصحاب بموجب فرمودهٔ ایشان در جبال مختلفه مواضع مشغول بودند چنانچه
در یک دگر بعید مسافت راه گروهی بود چون هر یک اصحاب با نقراض مدت از خلوتخانها
قلل جبال بملازمت حضرت مخدومی آمدند و هر کدامی میگفتند در فلان تاریخ حضرت مخدومی
بر سر من اقدام نزول فرموده بودند و تعبیر واقعه کردند و در تجلیات فرقی فرمودند و همچنان
بعرض می نمودند که چون نیک دانستند حضرت مخدومی از خانقاه خود یکساعت هم نه بر آمدند
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند غوث در نظر مردم گاه پنهان میگردد و گاه ظاهر

و روایت که بدعای غوث دیگر رجال الغیب مسلوب میشود چنانکه غوث الثقلین حضرت شیخ محی الدین عبد القادر جیلانی اندعای
غوث بشرف این منصب مشرف شد نقل از ابو سعید عبد الله بن محمد بن عبد الله بن علی بن ابی عمر تمیمی شافعی که گفت در ایام شباب
بطلب علم در بغداد رفتم و ابن سقا رفیق من بود در تعلیم سلطانیه تعبد تعلم و زیارت صالحان میکردم و در آن ایام در بغداد
مردی بود که او را غوث میگفتند اگر خواستی از نظر پنهان شدی و اگر خواستی خود را نمودار کردی پس من و ابن سقا و شیخ عبد القادر
جیلانی رضی الله عنهم قصد زیارت آن غوث کردیم ابن سقا گفت امروز از و مسئله پرسم که از جواب درماند و من گفتم که یک مسئله پرسم ببینم
تا چه فرماید و شیخ فرمود معاذ الله که من از و سوال کنم من پیش او منتظر برکات نظر و دیدار او خواهم بود چون بمقام او رسیدیم در آن مقام
ندیدیم نیافتیم بعد از ساعتی دیدیم که در مقام خود نشسته است از غضب نظر کرد سوی ابن سقا و گفت وای بر تو ای ابن سقا از من مسئله خواهی که پرسی
که جواب آن ندانم سوال تو این و جواب آن این است پس روی بسوی ابن سقا کرد و گفت که ای ابن سقا در تو آتش کفر می بینم که در تو شعله میزند
پس نظر بر من کرد و گفت ای عبد الله تو میخواهی که مسئله میپرسی منتظر باش تا من ترا جواب
بگویم سوال تو چنین و جواب تو آنچنان است بسبب بی ادبی در دنیا غرق شوی تا بنرمه گوش
بعد از آن نظر بسوی شیخ عبد القادر رحمة الله علیه کرد و نزدیک خود طلبید و تعظیم کرد و گفت
ای عبد القادر خدای تعالی و رسول خدا را خوشنود گردانیدی بر این حسن ادب که ترا می بینم
در بغداد بر منبر برآئی و بر ملا میگوئی قَدَمِیْ هٰذِهٖ عَلٰی رَقَبَةِ کُلِّ وَلِیِّ اللّٰهِ و می بینم که جمیع اولیاء آن وقت
برای تعظیم تو رقاب خود خم کنند پس در حال غائب شد از ما باز او را ندیدیم در اندک مدت
امارات بزرگی شیخ عبد القادر بعنایت حقتعالی در عالم ظهور یافت بر بزرگی او خاص و عام
اجماع کردند یک روز او بالای منبر برآمد و فرمود قَدَمِیْ هٰذِهٖ عَلٰی رَقَبَةِ کُلِّ وَلِیِّ اللّٰهِ
و جمیع اولیای آنوقت اقرار کردند و فضل او اما ابن سقا مشغول شد بعلوم شرعیه تا آنکه بر
بیشتری علمای زمانه فائق آمد و مشهور گشت بقطع مناظره در جمیع علوم او را لسانی بود
فصیح و بیانی بلیغ خلیفه او را برسالت بر ملک روم فرستاد ملک روم چون دید که او ذو الفنون
است و فصاحتی عجیب دارد قسیسان و علما نصرانی را جمع کرد تا ایشان به یکدیگر بحث
کنند و خود ناظر باشد چون بحث یکدیگر بکمال رسید و تمام شد ابن سقا همه را در بحث بدلائل
الزام داد و براهین قاطع همه را عاجز گردانید و مضطر ساخت نزد ملک روم او را جاهی و عزتی
حاصل شد تا آنکه نظر او بر دختر ملک روم افتاد و مبتلا شد شعر مبتلا شد در زبان جان
شریف : بر جمال و حسن آن روح لطیف : و از وی درخواست کرد تا آن دختر بدو تسلیم
کند ملک روم گفت " او را دختر ندهم مگر آنکه نصرانی شود و او در حال اجابت کرد غزل
آتش حسنش درون جان گرفت : در بهای عشق داد ایمان گرفت : در دل کافر عشق آمد از نظر
جای دین نبود که شد ایوان گرفت : عشق در ملک دل است چون پادشاه : رفت عز و ملک چون سلطان

(حاشیه:) این قدم من بر گردن جمیع اولیاء خدای تعالی است ۱۲

بادشاه عشق را نبود زوال ٭ آفتابست ظل را نتوان گرفت ٭ پنج نوبت میزند بر تخت بخت ٭
عشق تو چون اشرف سمنان گرفت ٭ و آن دختر را در خواست و کلام غوث یاد آورد و یقین
دانست که این اثر از سبب بی ادبی است **قطعه** بی ادب هرگز نباشد رستگار ٭ از ادب
گرد دولت یا عز و وقار ٭ گر نه گردد بد حلقه از ادب ٭ چون بود بالای گنجی بهره دار ٭ راوی
میگوید من در دمشق در آمدم سلطان نور الدین شهید مرا احضار کرد و کرامت ولایت او تی
داد دنیا بسیار بر من روی آورد و راست شد قول غوث بر همه مایان حضرت ایشان بر سبیل
بدیهه انشاء کردند **رباعی** هر چه در تقدیر یزدان رفته است ٭ آید از درویش و سلطان بر زبان
در میان دیده و نادیده گوئی ٭ هست فرقی از زمین تا آسمان ٭ **بحضرت قدوة الکبرا**
حضرت نور العین در محل نیاز رسانیدند که شما میفرمودید که درین روز کار غوث رخت از منزل
حس خواهد بست فرمودند که بعد از چند ماه معلوم خواهد شد که بعد از چند روز این **نوبت** بر که میزند
قطعه آنکه باشد بر در او برزنند ٭ کوس دولت از شمال کبریا ٭ کیست کمر را از حریم خاص حق
بانگ بر خیزد که از بیرون بیا ٭ اتفاقاً هم در قریب الایام **حضرت قدوة الکبرا** از سفر
پیش آمد حضرت کبیر بعرض رسانیدند که چند مرتبه بعجز و نیاز بسمع مبارک رسانیدیم که بنده را
برکاب ولایت مآب مشرف کنند میسر نشده در غبار امید وار چنانم که دست از فتراک باز ندارم
از قدم خود ساخته طریق ملازمت سپارم فرمودند همچنین است که بی رفاقت شما هم میسر نمی آید
ولیکن بحقیقت تمام دراین ولایت اسلام ضرورت میگردد که مانده میروم ٭ **شعر** مرا از روی تو
دوری غربیت ٭ ضرورت میشود امر عجیبست ٭ اما درین مرتبه همچنانکه مدعای خاطر شریف و
مقتضای طبع لطیف بود همچنان باشند آیات فقر ار علامی اعلام مدعای والای بعبوریه
گجرات و ران ساختند که نواحی دکهن و اقصائی ولایت گلبرگه **حضرة قدوة الکبرا** را
بسیار خوش آمده که آب هوای آن طرف موافق طبع شریف و مطابق منش لطیف بود **شعر**
ندیدم آب سبز گون برگه ٭ بگلزار عالم چو گلبرگه ٭ **حضرت قدوة الکبرا** را که ولایت گلبرگه
خوش می آمد گلبرگه میفرمودند بعد از قطع مراحل و منازل چون در بلاد دکهن تشریف بردند نزول
رایات فقر ار سرافراز بخانقاه سید محمد گیسو دراز افتاد حضرت ایشان را قانون مقرره و عاده
مستمره بود که در سفر و حضر تنها گانه میبودند بجهت خدام و اصحاب کرام خیام جداگانه میزدند و یک
خرگاهی مضبوط در چند قطعه سرادقه حضرت ایشان را جدا بر پا میکردند **شعر** همیشه در منازل
خواه اطراف ٭ چو عنقا بود عزلت گیر در قاف ٭ **حضرت قدوة الکبرا** اصحاب ولایت
مآب خود را در اوقات معین در حریم وصل خود راه میدادند چنانچه تا **حضرت قدوة الکبرا**

حضرت نور العین و حضرت کبیر را در نصف شب سحرگاه بر خود میخواندند و اسرار معارف و حقایق کشف میکردند

شبی شیخ الاسلام را به شرف حضور مشرف ساختند زمانی گذشته بود که حضرت قدوة الکبرا را

حالتی پدید آمد که شرح او نتوان کرده اضطرابی عجیب و انقلابی غریب بر آمد که در میان نتوان آورد

با اطلاع حالت حضرت قدوة الکبرا ایشان را هیبتی مستولی شد که درون خرگاه باشیدن

نتوانستند بی اختیار بر آمدند و بیرون خرگاه نشستند می بینند که حضرت ایشان واله وار سعی

میکنند بمقدار یک پاس شب برین حالت گذشت که بخود آمدند فرمودند که الحمد لله میسر آمد حضرت

نور العین و حضرت کبیر و شیخ الاسلام با استماع این مقال و اطلاع این حال سر در جیب تحیر انداختند

و غوطه بدریای تفکر خوردند که آیا اینچه واقعهٔ غریب و معاملهٔ عجیب بود که حضرت قدوة الکبرا

مضطرب بودند و در منقل حیرت ملتهب آخر زبان مبارک رطب اللسان نگشادند هیچ کس را قدرت

نبود که استفسار اضطراب کنند و در یکدیگر میگفتند کرا یارای بود که از حضرت ایشان در خواهد مگر

حضرت نور العین بقانون خود جسارت کرده استفسار این اسرار ظهور نموده استظهار

انکار میکردند در خواستند که موجب اضطراب و سبب التهاب حضرت قدوة الکبرا چه بود

فرمودند امشب که استفتاح شهر رجب از سبعین و سبعمائة است غوث روزگار و قطب گردون

دوار که از وی در جیل الفتح مشرف شده بودیم حقتعالی از صحرای شهادت به بیدای غیبت

غیب درخت وجود او از زاویهٔ حس بخانهٔ معقول سپرد و هر یک از اکابر روزگار روا ما نظر

توقع بر انداشته و همت کلی بر آن گماشته بودند که این عهدهٔ شریف و منصب لطیف بایشان

مفوض گردد و هیچکس را دواج ابهت در بر و تاج عظمت بر سر راست نیامد شعر همه کس

بمیدان کوشش در اند ✿ ولی گوی دولت نه هر کس برند ✿ حقتعالی از لطف بی نهایت و اعطاف

لا غایت خود فرق فقیر در خور آن تاج و بر فقیر از در آن دواج سر کرد ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ

يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللّٰهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ و این شکرانه موجب آن بود که لائق بیچاره مجذوب

شیرازی دارد شعر شکر خدا که هر چه طلب کردم از خدا ✿ بر منتهای همت خود کامران شدم

✿ هر یک اصحاب با استماع این نوید جانفزا و همه احباب با اطلاع این برید دلکشا کوس شادیانه

در چهار سوی عالم زدند و کاس دولت کامرانی در میخانهٔ ارم نوشیدند مثنوی چون نوای

پردهٔ آمد بشوق ✿ صوفیان گردون بچرخ آمد ز ذوق ✿ خوش بشارت از حریم خاص شده

کز نوایش هر یکی رقاص شده بعد ازین حکم نصب و عزل باین فقیر دادند در حلت نقد

این سرودند شعر چو پای شه فرود افتاد از گاه ✿ بتخت او که شیند جز شهنشاه ✿ بعد از

تجهیز و تکفین غوث امانت جنازهٔ او کردیم چه نماز جنازهٔ غوث جز غوث که ادا کند و اربع

قوائم آن فقیر و عبدالرب و عبدالملک ماماندن و یکی از اوتاد برداشت و در مقام ایشان ایشان را
دفن کردیم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که پیش از تفویض این عهده فقیر در امامان
بود و مرا عبدالملک میگفتند مکانم بجانب یسار سریر غوث بود چون مکان این فقیر بتمکین
غوث متمکن شد عبدالرب که بجانب یمین سریر غوث بود بجانب یسار آمد و بجانب یمین یکی
از اوتاد در آمد و در اوتاد یکی از ابدال و در ابدال یکی از اخیار و در اخیار یکی از ابرار و
در ابرار یکی از نجبا و در نجبا یکی از نقبا و در نقبا یکی از عموم مومنان مخصوص کردند درین باب
بدرخواست این فقیر تنکر قلی را در آوردند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که روا است
که یکی از کفره نیز بشرف اسلام مشرف ساخته در ایشان میآرند چنانچه در طبقات الصوفیه
آورده است که یکی از مریدان حضرت غوث الثقلین گوید که من بخدمت وی مشغول بودم
و بیشتر شبها بیدار میبودم یک شب از خانه بیرون آمد ابریق آب پیش بردم التفات نکرد
و روی بمدرسه نهاد در کشاده شد بیرون آمد من نیز در عقب وی بیرون میرفتم چنانکه گمان
من آن بود که وی میداند که من همراهم چون بدروازهٔ بغداد رسید در کشاده شد وی بیرون
رفت و من هم بیرون رفتم و باز در فراهم آمد و اندکی راه رفت و بشهری رسیدم که من ندانستم
که کجاست برباطی در آمد در انجا شش تن نشسته بودند پیش آمدند و بروی سلام کردند
من در پس ستونی پنهان شدم از جانب آن رباط آواز ناله بر آمد و در اندک زمانی آن ناله
ساکت شد ناگاه مردی در آمد و بآنجانب که آواز ناله می آمد رفت و بعد از ان بیرون آمد
شخصی را بر دوش خود گرفته و شخصی دیگر در آمد سر برهنه و موی های لب دراز شده پیش شیخ
نشسته شیخ وی را تعلیم شهادتین کرد موی سر و لب وی را که دراز بود گرفت و طاقیه او را
پوشانید و محمد نام نهاد و آن شش تن را گفت که من مامور شدم بآنکه این شخص را بدل
آن مرده گردانم ایشان گفتند سمعا و طاعة پس شیخ بیرون آمد و ایشان را بگذاشته من هم
در عقب شیخ بیرون آمدم اندکی راه برفتیم بدروازهٔ بغداد رسیدم چون بار اول کشاده شد
پس بدر مدرسه برسیدم آنهم کشاده شد بخانهٔ خود در آمد چون بامداد شد پیش شیخ نشستم
تا درس سبق خود بخوانم هیبت بر من مستولی شد نتوانستم خواند شیخ گفت ای فرزند بخوان
سوگند بروی دادم که آنچه شب دیده بودم با من بیان کنید گفت آن شهر نهاوند و شش تن
ابدال بودند و آنکه ناله برو میکرد مهتر ایشان بود و آنکه بیرون آمد و شخصی را بر دوش داشت
خضر علیه السلام بود آن مرده را بیرون آورد تا کار وی را بسازند و آن شخص که او را تعلیم شهادتین
کردم ترسائی بود از قسطنطنیه که مامور شده بودم که او را بدل آن مرده گردانم پس وی را آوردند

و بر دست من مسلمان شد اکنون یکی از ایشانست حضرت شیخ مبارک در محل نیاز آمده عرض نمایند که
قیاس چنان تقاضا میکند که اهل یمین غوث بجای غوث رود چه اصحاب یمین از ارباب یسار شرف
دارند و حال اینست که اهل یسار باین منزل میرسد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند
که اهل یسار ناظر عالم اجسام و محافظ دائرهٔ انام است و اهل یمین ناظر عالم ملکوت یمین عمدهٔ
ناظر عالم انسانی از ناظر عالم روحانی اعلی بود هر آئینه اهل یسار بر عین مکان غوث رود
حضرت شیخ اصیل الدین سپید باز روزی سخن در قطبی حضرت مخدوم زاده شیخ نور نوّر الله
قبه بانوار العرفان در میان انداخت و کمیت وی درخواستند فرمودند در حین ملازمت حضرت سیدی
و هنگام مجاورت حضرت مخدومی فرموده بودند وقتیکه حقتعالی ترا بشرف غوثی مشرف سازد فرزند نور را به
عهدهٔ قطبی سعی خواهید کرد مصرعه گفته بخشیم هرچه تو گوئی همان کنیم ؛ بعد از سفر حضرت مخدومی اند که
گذشته بود که قطب ولایت بنگاله نقل کرد در کرخگاه بارگاه سبحانی و وزیران درگاه ربانی را
اجتماع فرمودیم تا باتفاق همه گر مخدوم زاده را شاهزاده الله ما اعطاه بشرف قطبی
مشرف ساختیم بعضی ذوی العقول بر ملا قطبی در ساختند این فقیر حضرت مخدوم زاده را
گفت که مسئول ایشان مبذول کنید و مسیح جبل را اشارت کنید که بیاید بابا حسین خادم
میگوید که بمجرد بر آمدن این سخن حضرت قدوة الکبرا جبل روان شد فرمودند که ای
کوه بجای خویش باش که من پیرزاده را تعلیم و موعظه میکنم بموجب فرموده حضرت قدوة
الکبرا مخدوم زاده کوه را بانگشت اشارت کردند که بیا جبل بسرعت روان شد جماعهٔ اصحاب بچشم معاینه
کردند سر بر زمین نهادند و زبان ثنا کشادند رباعی همه گفتند از دل نیز باقی نه که بهتر
زین نیاید بنشانی ؛ چو قطبی آنچنان زینگونه آید ؛ دگر از حجت و برهان چه باید ؛ حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند هر وصیتی که حضرت مخدوم کرده بودند بجا آوردیم مگر آنکه یک وصیت باقی مانده
است انشاء الله تعالی آنهم بجا آرم و بعضی اکابر از این نوع بار بر داشتن عهده بسر بردن
اعتراض کرده اند اشتغال که بمجال خود داشته اند منجر استند که در بار مردم در آیند ولیکن قضای
حوایج بنی آدم و حمل اثقال عالم بعضی اکابر التزام نموده اند حتی که از اشتغال باطن خود هم بر
آوردن دیگرے تقدیم داشته اند وقتیکه حضرت مخدوم زاده را عهدهٔ قطبی میدادند بعضی نواب
درگاه حقتعالی بر آن بوده اند که شیخ شرف الدین را بدین شرف مشرف سازند حضرت شیخ
شرف الدین را اضطراب عجیب گرفت و شبی در خانقاه میگردیدند و همت بر آن گماشته که اگر
این بار بر دیگری اندازند بهتر بود بعد از ساعتی التهاب ایشان فروتر شد بعضی اصحاب موجب اضطراب

پرسیدند فرمودند که امروز عهدهٔ قطبی بعضی میخواستند که بمن تفویض کنند و من از آن معرض نمودم الحمد لله که بر آوردم نور این بار برداشتند. **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که جسم غوث از هر چه گویند لطیف تر است نقل میکردند که شیخ اکبر در طواف خانهٔ کعبه شخصی را دید که طواف میکرد و کسی امر او میت نمیکنند و اگر در میان دو کس مے در آمد و بیرون میرفت ایشانرا از هم جدائی کرد دانستم که روحی است مجسد سر راه وی نگاه داشتم و بروی سلام کردم جواب من باز داد با وی همراهی کردم در میان ایشان واقع شد دانستم که احمد سبطی است از وی سوال کردم که در وقت تو قطب زمان که بود گفت منم بعد از من سید جلال و العبد سید اشرف باشد. هکذا فی طبقات الصوفیه. در ملازمت **حضرت قدوة الکبرا** بارها معاینه شده است که بعضی از حجرها خانهای خویش حضرت ایشان را جا میدادند چنانکه منازل از تکلف محوط میباشد بودند در نیم شب حضرت ایشان می بر آمدند و جای میرفتند و در بند همچنان مغلق بود اکثر این خادم که نظام یمنی است دست و پا میمالید اغلب آنچنان میشد که چون دست بکمر میرسانیدم دست من از این جانب بآن طرف میرفت اصلا جسم مبارک بدست من حائل نمیشد گاه گاه حائل هم میشد و لیکن لطیف آنچنان بود که نتوان گفت **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که اکثر آنچه مناسب غوث بود و مقامات و مقالات او در رسالهٔ غوثیه ثبت کرده ایم از انجا طلب باید کرد دانستن ما هیت این طائفه اهم است و اسعد الامور ما قدرنا و حجتنا للمؤمنین فی هذه الرتبة الشریفة والمنزلة الرفیعة اما الامامان فهما شخصان از ایشان دو شخص اند یکی عبد الرب و مسند داراست بر یمین سیر غوث بود و ناظر ملکوت دوم شخص عبد الملک که بر یسار غوث بود ناظر در ملک دا و اعلی از شخص یمین است و از ایشان دائم عالم خالی نبود چون بر اورنگ باشد بادشاهی ضرورت بی وزیران نیست چاهی اما الاوتاد اعلم ان الاوتاد هم الذین یحفظهم الله بهم العالم اربعة اوتاد چهار اند در اطراف بلاد و اقلیم سبعه در جهات اربعه. **شعر**

چار اوتاد گر دو پنج پایه ٭ که آن اورنگ شد این چار پایه موجود اند در هر زمانی - لا یزیدون ولا ینقصون واحدی در شرق اسم او عبد الحی دومی در مغرب نام او عبد العلیم سومی در جنوب نام او عبد القادر چهارمی در شمال نام او عبد المرید **شعر** چو غوث این خیمه را بر کار کرده ٭ طناب چار رش اندر چار کرده ٭ حق تعالی لحفظ جهات اربعه از اقلیم سبعه باوتاد میفرماید که محل انظار الطاف الهی و موصل اعطاف نامتناهی اند همچنانکه جبال سبب سکون زمین اند اوتاد موجب قیام تمام عالم در ربع مسکون اند در مشرقین و مغربین لاجرم معبر اند بجبال - الم نجعل الارض مهادا والجبال اوتادا اما الابدال فهم سبعة ومن سافر من القوم عن مواطنهم و ترک جسدا علی صورته حتی لا یعرف احد انه فقد فذلک هو البدل لا غیر فهم علی قلب ابراهیم علیه السلام

بیت طناب خیمه چون در چرخ نیخ است ⁂ تن ابدال در روی هفت میخ است + از بعضی مشایخ نقل است که زیاده از چهل اند و بعضی چهل تن را ابدال گفته اند **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که سر حلقه خاندان چشت و مقدمهٔ دودمان اهل بهشت حضرت شیخ ابو احمد ابدال بوده اند از جمله چهل تنان که در قلل الجبال می آسوده اند آبا و اجداد ایشان سلاطین و شهریار چشت بودند و مادر وی خواهری بود بغایت صالحه که در خانه وی گاه گاهی شیخ ابو اسحاق شامی تشریف میبردند چون خواجه ابو احمد به بیست سالگی رسید همراه پدر خود سامان فرسنافه بقصد شکار بجانب کوه رفت در اثنا شکار از پدر و از اتباع وی جدا افتاد بمیان کوهی رسید دید که چهل تن از رجال الله بر سر سنگی استاده اند و شیخ ابو اسحاق شامی در میان ایشان است حالی بر روی برگشت از اسپ فرود آمد و در پای شیخ او فتاده و اسپ و سلاح برجا بود بگذاشته **شعر** چو گوهر کان خود را دید بر سنگ + زده بر شیشه ناموس بی ننگ ـ و شمشیر بر سنگ و با ایشان روان شد هر چند که پدر و اتباع او را طلب کردند نیافتند بعد از چند روز خبر آمد که وی با شیخ ابو اسحاق در فلان موضع از آن کوه بوده است پدرش جمعی را فرستاد تا وی را آوردند هر چند که پند دادند و زر کردند اما وی را از آنچه بود ند تو انستند آورد ـ **قطعه** نه فرزانه از علم عاقل بود ـ نه دیوانه از پند عاقل بود + بجان عاقلش گر به دیوانه + چو دیوانه خوانیش دیوانه قیل ان الابدال سبعة ومن هذه السبعة اربعة هم الاوتاد واثنان امامان وواحد هم القطب وهذه الجملة هم الابدال وقالوا سموا الابدال لکونهم ان مات واحد منهم کان الاخر بدله لیکون من الاربعین واحد ویکمل الاربعین بواحد من ثلاث مائة ویکمل الثلاث مائة بواحد من الصالحین المؤمنین قیل سموا ابدالا لانهم اعطوا من القوم ان یترکوا به بدلهم حیث یریدون لامر یقوم فی نفوسهم علی علم منهم فان لم یکن علی علم منهم فلیس من اصحاب هذه المقامة + **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که ابدال صورت لازم ابدال و حصر ایشان نیست بلکه بعضی مشایخ نیز تبدیل صورت میکنند زیرا چه ازین طایفه بالبعض ما دیده ایم که صورت روحانیه ایشان متجسد و متمثل مشهود در صورت جسمانیه و ایشان بر آن صورت متجسد اقوال و افعال میگذرانند حاضران می پندارند که آن در صورت جسمانیه میگذرد میگویند که فلان کس را دیده ایم که چنین و چنان میکرد و حالانکه آنکس را زین فعل خبر نیست چنانکه این و تو و ما این را بارها از بسیار این طایفه مشاهده کرده ایم و معاینه نموده ایم چنانچه حضرت مخدومی بالبعض عزیزان از بادشاهان ذرکار و ملوکان نامدار در هنگام جنگ آهنگ یاری کرده اند حضرت ایشان در آن جنگ پیاده کارزار با اعدا دین میکردند تا اهل حرب از ایشان روی زمین می کرده اند بعده شیخ اظهار می شد که حضرت ایشان از خانقاه اصحاب انتقاد و دعترار باوا

یک حطوه بیرون رفته اند حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند که بیشتر ازین دودمان شریف و خاندان
لطیف بمنصب ابدال رسیده اند و انواع خوارق بدین نوع باظهار انجامید بلکه بعضی با سیاهان پیران
چشت و برخی از دربانان اهل بهشت ازین نوع خارق صادر شد حضرت مخدومی که قدوه اصحاب تعرف
و معتقد له در باب تعرف اند ایشان را اعلام کنیم حضرت خواجه محمد بن احمد الچشتی و قتیکه محمود سبکتگین آن ساعت
و این فقیر نیز از آن سال مانست سومنات رفته بود خواجه را در واقعه نمودند که بمدد گاری وی میباید
رفت در سنه هفتاد سالگی با صحاب متعدده و احباب متعینه چندی از خدام متوجه شدند چون آنجا
رسیدند بنفس مبارک خود با مشرکان بد انجام و عبده اصنام محاربه میکردند و مخالف اسلام مقاتله مینمودند
روزی مشرکان و عبده اصنام بر لشکر اسلام غلبه کردند لشکر مسلمانان پناه بر بیشه آوردند نزدیک بود
که بر ایشان شکست آید حضرت خواجه را در چشت مریدی بود آسیابان محمد کاکو نام حضرت خواجه آواز دادند
که کاکو دریاب در حال کاکو را دیدند که اضطراب میکرد و مقاتله مینمودند تا لشکر اسلام نصرت یافت
و لشکر کفار بهزیمت بشتافت در همان وقت محمد کاکو را در چشت دیده بودند که آسیا بر داشت و بدیوار
میزد از وی سبب پرسیده بودند همین قصه را گفت شعر چو مردان دین حکم داور کنند
ز مغرب شده کار خاور کنند ؛ حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند جمعی را که بر روزگار و فرقه از
کاملان میگویند که ابدال چهل تن اند تمسک باثر نبوی و خبر مصطفوی دارند کما قال ابدال امتی
اربعون رجلا اثنی عشر فی العراق و ثمانیة عشرون فی الشام حضرت در تتمیم و تکریم عظیم بعرض
رسانیدند اگر ابدال در همین دو مصر باشند پس در دائره ابدال نوشته اند که بهر تاریخ از ماه بجهات
هشتگانه میباشند چگونه راست آید و قیام دیگر امصار چسان نماید فرمودند که حضرت رسالت پناه
صلعم جمیع عالم را دو قسم فرض کرده اند بعضی شرقی و بعضی غربی از عراق بعضی شرقی خواسته اند
و از شام بعضی غربی پس عراق و غیر آن چون خراسان و هندوستان و ترکستان و سایر بلاد
شرقی در عراق داخل است و شام و غیر آن چون بلخ و مصر و مغرب همه در شام داخل است حضرت
خواجه قطب الدین یحیی جامی نیشاپوری از آن دوازده تن اند که در عراق اند و این مطابق تقسیم
فریدون و موافق دو بهره در ولایت و تخت گردون چنانچه از لفظ ایران و توران معلوم میگردد
که حکماء اجلا و فریدون متقدمه تقسیم مملکت بجهة پسران فریدون کرده اند و برخی از اجلا روزگار
مبالغه و جمعی از اصفیاء نامدار میگویند که رجال الغیب هفت تن اند چه حقتعالی زمین را هفت
اقلیم کرده است و هفت تن از بندگان خویش برگزیده و ایشان را ابدال نام نهاده و وجود هر اقلیم
را به یکی ازین هفت تن نگاه میدارد و در روایت دیگر آمده است قال علیه السلام الابدال

الدین سیوطی در رساله ابدال این حدیث را از نوادر الاصول حکیم ترمذی و کتاب ابن عدی و ابن شاهین و حافظ

ثلثون رجلا قلوبهم علی قلب ابراهیم اذا مات رجلا بدل الله فی مکانه اخر فاذا کان عند
القیامة ماتوا کلهم قال ابو عبد الله لیس فی حدیثین اختلاف وانما هم اربعون رجلا
ثلثون منهم قلوبهم علی قلب ابراهیم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که از کشف المحجوب نیز
مکشوف میگردد که ابدال هفت تن اند چنانچه میگویند سیصد تن اند که ایشانرا اخیار گویند و چهل تن اند
که ایشانرا ابرار گویند و هفت تن اند که ایشانرا ابدال گویند و چهار تن اند که ایشانرا اوتاد گویند و سه
تن اند که ایشانرا نقبا گویند و یک تن که اورا قطب و غوث گویند حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که آنچه در خارج وجود گرفته است از حیوان ناطق و غیر آن ابدال برانی رنجانند حتی
که سیش نیز نزنند نقل است که از حضرت امیر چه سفال فروش نقل میکردند که وی گزدم از دوکان
خویش برداشتی و بباد یه بردی و آنجا بگذاشتی شعر میازار موری که دانه کش است، که جان
دارد و جان شیرین خوش است، آز پیر هری آورده اند که میگفت که پدر من هیچ جانور
نکشتی این مذهب ابدال است و ایشان از ابدال بوده اند مرد پیر وقت خوش شد فرشته خود را دید
وی را پرسید که چه میباید کرد تا شما را مردم ببینند گفت هیچ جانوری را نمیباید آزردن دایم فرشته
امید بیر روزی موری چه وی را بگزید چیزی برو زد مور چه افتاد و پس از ان روز هرگز فرشته را ندید حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که بعضی اکابر آن چنان اسرار اظهار میکردند که عقل از ادراک او عاجز
است چنانچه از ابدال و اهل کمال بود و در مشهور قضیب البان موصلی را قاضی موصل به نسبت وی
انکاری تمام داشت یک روز دید که در یکی از کوچهای موصل از مقابل وی می آید با خود گفت وی را
میباید گرفت و قضیه بحاکم رفع باید کرد تا وی را سیاستی رسانند ناگاه دید که بصورت کردی
برآمد چون نزدیک تر آمد بصورت اعرابی برآمد چون قریب تر آمد بصورت یکی از فقها
ظاهر شد چون بقاضی رسید گفت ای قاضی کدام قضیب البان را بحاکم میبری و سیاست میکنانی
قاضی از انکار خود توبه کرده مرید او شد حضرت قدوة الکبرا در بلده روم که در شان
وی الروم بادخلة المعصوم معلوم است مدتی اقامت گرفته بودند و اصحاب را خانقاه متصل خلوت
و خلوتگهی در جنب وی پرداخت که خادمی آسودند روزی پسر سلطان ولد بر سجاده حضرت
قدوه اصحاب کمال مولینا جلال رومی جلوس فرموده بودند استدعای ضیافت حضرت
قدوة الکبرا کردند و جمعی از مشایخ را نیز استحضار فرموده بودند و شیخ الاسلام را که بسیار دانشمند
و فاضل بودند اند که به نسبت حضرت ایشان نقاری در دل داشت شعر ولی کان بود
فارغ از دور و غم، و سعد جای کینه بود بی الم، بخاطر عزم کرده چون سماع در مجلس بیاید

مسئلهٔ مشکل از وی پرسیم که در حل او عاجز گردد چون اقدام متبرکهٔ ایشان بسوی بزم راه بیرون گرفت تا به دروازه رسیدند که در نظر شیخ الاسلام چنان آمد که یک شکل صورت ایشان از ایشان بیرون آمد و از وے صورتی متمثل بوی بر آمد نزدیک صد صورت بعینه در چشم شیخ الاسلام نمودار شد حضرت ایشان بدیهه انشا فرمودند **ع** هر دلی کائینه بصورت ما گر است + صد هزاران صورت از وی برورست + صورتی عالم چه باشد کاندرد + عرش و فرش و هر چه دروی مضمر است + مخدوم زادهٔ رومی باستقبال بر در آمد و باعزاز کمال ایشان را گرفت و بالاترین جایگاه نشاند + **شعر** کسے را برترین باشد مکانی + که هر در د جواهر را استکانی التفات بسوی شیخ الاسلام کرده فرمودند که کدام یکی ازین صورت ها را مسئله میپرسی هیچ داستماع این سخن در وی چنان هیبتی مستولی شد که گویا از آسمان و زمین همدیگر زدند + **شعر** + چنان هیبت افتاد در جان او + که گویا دریدند پیجان او + بلی اختیار بر جاست و حضرت مخدوم زادهٔ رومی را پائی مرد ساخت و سر در قدم ایشان انداخت و گفت العفو عند القدرت فرمودند چون مخدوم زاده را در میان آوردی باک مدار و اگر نه معلوم میکردی ولیکن بعد ازین بر هیچ یکی ازین طائفه و هیچ ترین ازین صوفیه بنظر انکار منگر + **غزل** +

ببین چون سوی ایشان چشم انکار
که تنها میشود ز ایشان پدیدار
چو ذات او ندارد جزو و تبعیض
نشان آئینها بر روی دیوار
جواهر مختلف آئینه ها را
بهر آئینه دیدن صورت یار

اگر محرمی لسبی بیدار این کار
ظهور ذات حق را در مظاهر
صدور کثرت از وحدت چنین دار
همه آئینه های مختلف رنگ
که هر یک عکس دیگر گرد اظهار
چو نسبت این کنعقیب العین گر دار

نگوشان را که تنها می تشنید
همین تمثیل عیباید که انکار
اگر باید ترا تمثیل دیگر
مربع از مسدس نوع بسیار
بر آید چون زدای زنگ از وی
شهود وش گفته اند اصحاب اسرار

جمال خویش را بین بحو اشرف
ولی ابدال بگوئین هست تکرار

حضرت نور العین بعرض رسانیدند که از اقوال مشایخ اختلاف در کمیت اعداد ابدال و اوتاد و اخیار و غیر هم ظاهر میگردد **حضرت قدوة الکبرا** ازاحتعالی بشرف آن عرض مشرف ساخته است عنایت نموده هر چه تحقیق بود در بیان آرند فرمودند هر چه این فقیر را تحقیقی از احوال این طائفه کشف کرد همان بود که فرزندم نظام الدین دیروز تحقیق کرده و بمعرض بیان در آورده شیخ اصیل الدین سپید باز در محل نیاز آمده عرض نمودند که توجه کردن بر رجال الغیب و تشفیع آوردن بمردان لاریب چگونه باید و در هر تواریخ از شهود ایام کجا میباشند

واماکن ایشان چگونه معلوم گردد **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که دانستن آداب ایشان و توجه نمودن بر ایشان این طایفه را از اهم مهمات است چنانچه در فتوحات آورده که طایفه صوفیه و زمره علیه رضوان الله تعالی علیهم اجمعین التزام توجه بصوب منزل ابدال البته کرده اند و بهر نیتی که ایشان را شفیع آرزو در دل حضور ایشان گمارد آن مهم البته بر آورده شود و بهر کاری که پیش گیرد از ابدال استمداد و استکمال خواهد و در بهر اماکن ایشان را پیش دل تصور کرده پس پشت دارد و پناه خود انگارد بتخصیص بهنگام سفر و ایام عدو بمقابله ایشان تردد در مقاتله از مواجهه پرهیز در اثنار این — **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که در ایام جهانبانی و هنگام مرزبانی بر و بیک سپه کشت کمانان و سردار لشکر مغلان بود از شوخ چشمی بنقض عهد و میثاق را دامن بر زد و سر دار لشکر از سور صفا و مشرب وفاق رو بنفاق آورد و مرکب عدوان و بغی را تنگ تنگ بر کشید و بر پاره طغیان پاره خندلان در ساعد خصومت پوشید سر از ربقه اطاعت و گردن باز طوق طاعت پیچیده و پا از عد بندگی و خطه فرمانبرداری بیرون نهاده در دائره انقیاد که چون پرگار بهرگردید بنقطه و ارباب آهنین کرد و دست ظلم و بیدادی بهنیب بعضی لوحی سمنان و برخی قریات بوستان کشاد **قطعه** خزان لشکر کشید و پای بگشاد + بسوی بوستان تاراج بنهاد + عجب نبود که دارد نیزه خار + کند گلهای لبستان زاتش انگار + سپاه بوستان سر و گل اندام + نهاده پای جنگی پیش ضرغام + بالشکر جراره و عسکر غداره رو بسوی این سر حد نهاد لسپاهی که از مردان جنگی خضائی آن دیار تنگی پذیرفته و کوه و صحرا از عده و اهبت ستوه آمد از عکس تیغ مینافام بیکر آب چون آتش عقیق سیماب شد و آتش از نهیب خنجر الماس گون در دل سنگ آب میگشت و گوهر تیغ آبدار چو بهر آب آتش میگشت **شعر** تیزی تیغش ببرد گرمی آتش به بین + لوع چه جنس از عرض نفس چه جوهر شکست + **الفوری را ست** طریق موت قلبه العابد وسطها + لنعم فیما بین مرعی و مستر عی : کان الاقب الاحدب بانه + مسمی له فی ال عوج مد عی از وصول این خبر در منقل دل خسرو شیرین زبان و جمشید مکان و خورشید زبان آتش حمیت زبانه زد و گوهر شجاعت خاصیت پیدا آورد و بهجت نصرت اسلام و فرحت فتح کرام سوسن وار کمر بسته چو نبگ خندان گشت **بیت** دل شاه خندان بدی روز خشم + که چون چشم دریا بود میش چشم + **شعر** تبکی البدو و کضحکة + والشی یضحک ان عیش بار کردار و بسوی آتش

پیکار نهاد و سمند باد رفتار را برگرد اگر د خیمهٔ خورشید نهان کرد و خاک را با ماه همراه گردانید شعر اذا ترك الرياح
وردا ه + جرى طوابع فى العجاج لا تقيم فرد هر مه زرین و هر سیاره سیمین ده + آسمان رفتار اسپش خاک را از نعل
خویش پر واز گرد سپاه مردان گزیده و دلیران کار دیده که از مخافت خدنگ هم رفتار تیر ایشان عقاب
از اوج گردون هزیمت خوردی و از مهابت نیزهٔ اژدها پیکر هر یک شیر بیشه خالی کردی آسمان از سم
پیدا شده و در چشم آفتاب یرقانی هویدا نموده رباعی ز جوشیدن سر بسر سام تیز + جهان کرد از
روشنائی گریز + زبس گرد بر تارک و ترک زین + زمین آسمان - آسمان شد زمین + حشم
منصوره شمشیر نصرت آخته و جیش ظفر اعلام دولت افراخته در ملازمت شاهانه در رکاب قهرمانه روانه
شدند و از لشکر نجیب رجال و مخول ابطال عرصهٔ آن تضایق پذیرفت و بر دلیران روزگار
و مفردان کامگار فضائی آمد یار تنگ آمد قطعه چون ذره اند لشکر منصور بیعدد +
لیکن چو آفتاب به حجت جهان ستان + جمله چو یار همدل و چون باد هم نفس + مانند
تیر هم سر و چون پیل همدمان + چون لشکر در یکدیگر صفها کشیدند و عساکر به یکدیگر هیجا
در آمدند حضرت سلطنت پناه و حضرت بادشاه فرمودند که دایرهٔ رجال الغیب به بینند بعد از دیدن دایرهٔ
رجال الغیب بعرض رسانیدند که امروز رجال الغیب در مقابله اند فرمودند مبارزانی که
شیر فلک پیش شمشیر ایشان چون شیر عود سوز خوار بود و شیر بیشه چون شیر گرمابه بیمقدار
نماید و از عقبات خدنگ ایشان نسر طائر پهلو تهی کند و قبهٔ زرین سر گردان گردون
تیغ زنگ چون تن خار پشت پر خار شود و ماهی سپهر دل آبی بسان کشف سر در کشد و
کژدم این طاس آبگون در دم نهان گردد و دل خرچنگ فلک + بر نگین پیسان انار
شگافته و هر یک بنوک ناوک در شب تار سینهٔ مور دیده های مار بدوزند و بحکم بی انداز
نقطهٔ سپیدی از سیاهی دیده بزدایند و بی تکلف کلفت کلف از روی ماه و
خال از چهره سیاه بر بایند قطعه کمان سخت گر گیرند پیش حملهٔ دشمن +
سبکدستی اگر جویند پیش لشکر اعدا + بزخم نیزه بستانند نور از دیدهٔ دشمن +
بنوک تیر بکشایند آب از چشم نابینا + یکاد یصیب الشئ من قبل رامیه + و یمکنه فی
سمة الرمل الوحد و ينفذه فى العقد و هو مضيق + من الشعر السوداء و الليل مبهم رباعی

بهمتان تو که در رزم چو چنانانند + گرچه چنانند غیند ای ملک کشورگیر
بگذ نیزه تن خصم هیچ بنمایند + پس بر بندند شمشیر و بدوزند به تیر

الغرض کارزار چنانچه سزای پیکار سینه گزای آنجا خالی کنند و از نبردگاه لشکر شکوفان و هر دو گاه خنجر گزاران توقف

در زند چه در مقابلهٔ جال الغیب جنگ بیکنم انشاء الله تعالی فردا هنگامهٔ معرکهٔ مبارزان مغفر شکن و نبار
دلیران نیزه افگن را آنچنان رونق دهم که سپهکشان زنگار و گردان نامدار رشک برند چون صبح نصرت
از مشرق اقبال دمید و نسیم فیروزی از گلشن آمال وزید کوسهای زرین زدند و طبل نبرد فرو کوفتند
ع زروئین خم کوس تندر خروش * بدرهای روئین درافتاد جوش * زبس شورش بوق
روئینه طاس * بگردون گردان درآمد هراس * بادشاه عالیجاه خورشید زمان جمشید مکان سکندر
صفت حیدر قدرت از برای مقاتلهٔ اعداء دین و مقابلهٔ اهل بغای روی زمین کمر بست ع
چو خورشید برفت شاه جهان * سپاهش چو سیاره چتر آسمان * بجهت قلع بدنهادان و قمع معاندان
احتراز نموده و به نشاط هر چه تمامتر و رغبت هر چه صادق تر حرب را ساخته و آماده گشتند و با عدد و
هیبتی که در نگارخانهٔ خیال شکل آن تصور نپذیرد و شهسوار وهم در اسپهٔ غبار خیال آن نشگافد و باز تفکر
در هوای ادراک آن از پرواز باز ماند و صورت گزینان بواسطهٔ نقش بندی خط چهرهٔ وصف بندی کشاده
و با کردار کوه آهن صف کشیده روی بازگونه بصحرای جنگ میدان نام و ننگ نهادند ع در آمد
جان آن سپاه گران * تو گفتی که شد کوه جنبنده روان * از شوکت و باس ایشان خوف و هراس بباطن
حامیان حوزهٔ اسلام راه یافته رعب فزعی در ضمائر حافظان دین متمکن گشته و یقین شناخته ع
برکشد دشمن ترا گردون * لیک بر نگذرند از زبر او * دشکر کینه جوی سه روز روی در روی آورده نو
ودر نظم اسباب کارزار و ترتیب ادوات پیکار مشغول شده روز یکشنبه سیزدهم ماه ربیع الاول ایات
پیکر شاه بطالع سعد از منزل روان گشت بامداد که الله مبارکه هی المبارکه بلشکرگاه ترکمانان رسید
و بوقت آنکه خسرو سیارگان کانها المرآة فی کف الاشل چتر لعل پیکر از افق بیانی برآورده و سپهر
شنگرفی از سپهر زنگاری پیدا کرد شعر والشمس معرضة تهول کانها * ترس یقلبها الکمی تامح
شعر چو سر بر زد از تیغ کوه آفتاب * چو زرین سپر گشت رخسار آب * مقاتله در مقابله افتاد و
سپاه اسلام جامها با دریوزهٔ بلباس حرب بدل کردند بر لباها آوردگاه بساط بقیهٔ شطرنج
گشتند همچون نیزهٔ تمام قد و مانند تیر راست انگشت و بکردار کمان سرکش و بشبیه سپر فراخ بر و
مماثل پیکان چنگال و لشابه سنان زدوده خصائل بر مثال تیغ بخون جگر شسته و بسان دشنه
تشنه نشسته و به صفت زوبین الماس اجل در سر بسالت نهان و به شکل خود دامن زره در پای مغفر
گستان و به صولت جوشن پشت بباز نهاده و همتای حلقهٔ زره صفها درهم یافته ع ولادت
حقوبة عمومية على نصرها * تقسم للقسم كاشف نبح الفناء فوقها فخامرت كما خلق السهم
ع همه کمان کش و رزم آزمای و تیرانداز * همه مبارز و آهن گزار و جوشن در * همه مخنده

تن اندر مغاکهائی هلاک ؛ همه نهاده دل اندر نشانهائی خطر ؛ در پیش چنین لشکری جرارهٔ نامدار و
خشم کوه شکل دریا مثال لشکری مخالف دین سر رایات خلاف و جدال با وج کیوان رسانیدند
و مانند ثریا و گنبد خضرا قلب جناح راست کردند میمنه و میسره را برسم و آئین زیبا زینت دادند
جنگ را ساخته و حرب را پرداخته گشتند ؎ کالليل الان ثوب ظلام من عشیره و نجومه من لا
تلقى الدجى و بيضه الضحى كما يلمع الضحى من تقنعه بظلام قطعه بتن موافق پیکار کین شاه جهان ؛
بدل مخالف گفتار دین پیغامبر ؛ به تیغ مغز شکاف و به تیر دیده گذار ؛ به نیزه شیر شکار و بگرز
شاه لشکر کرد ؛ بتن چو کوه و لیکن ثبات کوه شان ؛ بتک چو باد و لیکن نسیم باد تر ؛ همچو نیزه کمر
جو بد کین بسته و پیمان شان در کورهٔ جنگ آتش حدة افروخته و همتائی تیر در تدبیر از یکدلی
راست ایستاده و بکردار کمان وقت کشاد شست جفا پشت خم داده و بشکل پیکان از حد مجال
تیران و غایت آمده و بشبه سپر سینه هدف تیر کینه ساخته و بر مثال تیغ در گردش چرخ عنا هوا پذیرفته
و مثال خنجر از آشنا بودن دوروی پیکار گوهر شجاعت بر آورده و مشابه جوشن از خشم و کین ابرو
برهم افتاده و مماثل زره از حرص تیره کارزار از همه تن دیده شده و نظیر خود در زیر مصقله گوپال
قتال زدوده گشته و مانند کارد بر سنگ فشان آسیا و حرب با تیزی الماس یافته و بصورت گوهرها ز
چشمها بطعن گشاده و پیسان حربه چهره بخوناب شسته ؎ سپرها را آوردند آهن بروی ؛ چو
ترک از بس کوه کرد آبروی ؛ وز غنده پیلان کوه بنیاد ابر نهاد سپهر پیکر شهاب مخبر صاعقه هیبت
برق صولت را بر گستوان افگندند و بخرطوم ثعبان شکل ایشان گوئی چوگان هلال ز میدان
سپهر گوی مهر میر بودند و پائی تیر نشین چرخ دولم خو فلک میکردند و منطقه ترک حربه گردن و
طوق هندوی پاسبان آسمان میساختند پیلان و شاخ فتاده از تن جوزا و گردن ثریا میبریدند
؎ جبال جنگی در مو کیش که از خرطوم ؛ بروز معرکه از بیخ بر کنند جبال ؛ به پی شکست همی ماهی
زمین را پشت ؛ به پیک جسته همه شیر آسمان را بال ؛ رایات میمون و اعلام همایون افراخته گشته
و شکل مصاف و پیکر پیکار پدید گشت و افواج بتاراج دشمن در حرکت آمدند از جوانب اطراف
جنگ پیش کردند و شرار آتش کارزار از حضیض خاک بذروهٔ افلاک ترقی کرده و نائرهٔ قتال
جدال التهاب و اشتعال پذیرفت قطعه چو سلطان حرب فرما ید یکی دریا پدید آید ؛ که
خون دیده پالاید ز بیم موج او ثعبان ؛ سر مردان مردم کش دران دریا صدف باشد ؛
چو مرجان کشته از خون لب چو در اندر صدف دندان ؛ بخار شکل موج جوش تیغ کشتی آب کف جوشن ؛
نهنگش رمح جان اوبار ماهی تیر زر پیکان ؛ و از پیشانی خنجر نزند پیلان خون بر زمین معرکه یعنی

لشته وهوای آورده از هیکل آن کوه پیکر آب نیلی شده زمین را هیکلش سد سکندر :: هوا را
قامتش قد خیار است :: بتن چون کرد کوهے در سلاسل :: بتک چون کرد بادی در غبار است
واز غبار سم اسپان چشمه نور بخش پوشیده ماند وصحیفه ماه بسان صحیفه اعمال عاصیان سیاه گشت ::
ے بپا از گرد شد روی ماه از نورد :: پر از خاک شد کام ماهی ز گرد :: شعر یوم تظل الشمس فیه
مریضة :: ینفع بجلباب الدجی ینصب واز باد وگرد هوا چون چهره زنگی ورخسار حبشی تیرگی یافت
وجهان در زیر پر زاغ واجنحه غراب نهفته وسر فَاَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيْحًا وَّجُنُوْدًا لَّمْ تَرَوْهَا مکشوف شد
ے ویوم ترے شمة من عجاجة تطلع اسراب الهوی من ضمائر وتختف الرایات فیه کان هفت بجو اشهابها قوادم
ے ستاره سنان بود وخورشید تیغ :: ز آهن زمین بود واز گرد میغ :: تو گفتی که خورشید در پرده
شد :: زمین زیر نعل اندر آورده شد :: هوا گشت چون روی زنگی سیاه :: ز گشته ندید ند
در دشت راه :: شمشیر منیر انی سیل خون بر صفحه نیلگون میراند وخنجر نیلوفری از پیکر آبدار
آتش می افروخته وناچخ دیلمی با اختیار جنگیان را زشگفت وپیل هندی در سر سروران راه
می جست وگوپال تارک شگاف پر وبال گردن کشان میگرفت وزوبین سینه خلا اسپ
سوار بر سم مید وخت وخدنگ چهار پر در مغز مبارزان می نشست وپیلک مع ی شگاف از
احداق وبدو کان هدف میساخت ونیزه خطی از جگر دلاوران سیراب میگشت سنان جان
ستان تن صفدران وطن میگرفت ے غبار ابر مانند وسوار سیل هیب :: حسام برق فروغ وستور
رعد صهیل :: چو عقل در سر مردان گزید تیغ مقر :: چو وهم در دل گردان گرفته تیر مقیل :: بخون تازه
شده چهره مجره خضیب :: بگرد نیزه شده دیده سنان کحیل :: ببسته رمح میان وگشاده تیر دهان
بقصد جان مبارز بحرص خون قتیل :: از وقت طلوع پیکر آفتاب زرین از افق سیم سیما بر لحظه
بر قدر ارتفاع او نائره پیکار بالا میگرفت تا نزدیک خط نصف النهار که آتش کارزار فرو نشست
ے بند رفته از روز نیمی فزون :: که شد زان سپاهان سه بهره نگون :: ے بخاک اندرون جنگلها
هیجومار :: کشیده زبان از پی زینهار :: زبس زخم خستت خدنگ درشت :: شده پیل ماننده خارپشت
زتن رفته خون با گل آمیخته :: چو خیکی کز و باده ریخته :: فهم من بین معتجر بسیف :: ومعتز بورقة الصفا
واخذ ته جف الاحشاء منه عنا ید مابه ولك المعاد ناگاه از مهب تقدیر نسیم نَصْرٌ مِّنَ اللّٰهِ وَفَتْحٌ
قَرِيْبٌ در کشاوند ولشکر زمره اضلال از صف جنگ وجدال پشت بهزمیت دادند واز باس هراس لشکر
روی از میدان ستیز بسوی بیابان گریز نهادند از غایت سرعت ونهایت عجلت عنان از رکاب
فراز ونشیب نشناختند روزگار نیرنگ یکسان نبرد همچنان ناگهبس مے اندا ختند شعر تفرقا الاعادی

من منايا تسوقها اليه سيوف من يديه انقضاها ؏ هر دشمنی که تیغ تو بیند بروز جنگ ؛
مغزش رسیست تو بجو شد در استخوان ؛ بیشتر از سران لشکر مخالف در صف جنگ و پیکار اسیر
گشتند و قریب پنجاه هزار قزلباش از مغلان به تیغ آبدار با آتش دوزخ فرستادند و از خسته و کشته
صحرا نبرد و کوه پشته فسادی پذیرفته و سر گردن کشان از دریای انسان چوگانی بسان گوی گردان گشت
شعر نقد احصيد السيوف تكهم ؛ اطرافين قائما لحصد ؏ تیغش ز کله بر مغز دشمنان ؛ زین تیز
چرخ را چو هما استخوان ؛ در برگ ریز عمر عدو صرصر اجل ؛ نوروز را طبیعت فصل خزان دهد ؛
رمحت میان بسته بهند بیش از وجود ؛ یکجوان که شرح رنگه مغجوان دهد ؛ اطراف باغ معرکه را
تیغ آب رنگ ؛ از خون کشته رنگ گل ارغوان دهد ؛ تر دامنی دشمنش از روی خشک او ست ؛
زنگار زیر دامن جوشن برگستوان دهد ؛ از موج خون بهله هندی قصر هفتم رنگ لعل بدخشانی گرفت
و مسند سیمابی قاضی صحن ششم سرخی ارغوان بهرمان یافت و تیغ نیلوفری جلاد خطهٔ پنجم گلزار از
لاله زار بر گرفت و قبای فستقی شهسوار میدان چهارم نارنجی و عنابی گشت ؏ در ان
دجلهٔ خون بلند آفتاب ؛ چو نیلوفر افگند زورق بر آب ؛ و پارهٔ زرین را عسکر رواق سیومی
با آب گل و گلگونه رنگ یافت و دوات دبیر دیوان خانهٔ دوم بی تاب و عقیق مذاب شنجرف شد و جامهٔ
زنگار بر بدیوان اول بشنگرف رومی آلوده آمده و از بخار خون بخار با اوج چرخ سعلاموسی
رسیده و جوشن ندود ماهی از نم خون برنگ جبر خون گشت ؏ فرو رفته بر رفته روز نبرد
بماهی نم خون و بر ماه گرد ؛ سردار لشکر مخالف که سردار مکان دلیر بر بساط آرزو و املی که تعلق
دارد چشم چهار ده کرد تا از تعجیل سه منزل دو بر یکی کند و در میدان دار و گیر با خسرو شیرین زبان
که عنان آویزی کرده روباه وار پشت بهزیمت داده روی براه گریز نهاد و در آیهٔ محتمر تا دیده سد
وضیت مشمرنا ولا وعد ؏ در پیش حملهٔ تو کجا ایستد عدو ؛ روباه را چه طاقت زور غضنفر
است ؛ از بیم تیغ شاه جهانگیر بکردار تیر از کمان بیرون شد و از ترس خنجر خسرو صفدر مانند
کبوتر از صولت عقاب میدان گرفت ؏ ایا بادشاهی که از بیم تیغش ؛ موئث شود در جهان
مذکر ؛ و زیادت از بیست هزار مرده و بست زنجیر پیل سفید غنیمت افتاد و مواشی و سلاح جنگ
از حد و عد و حیطهٔ عقد نتوان آورد و در حیز احصار نمی نیاید بدست آمد و رایات فتح و فیروزی
سر با اوج سپهر فیروزه لاجت و آیات نصرت و بختیاری بر بند ماه و مهر نگاشته گشت آمد تلخص الله
الاسلام نصرت و ان تقلب في الارية الامم ؏ باز بخاش مرغ سعادت بزیر پای ؛
طوطی کلکش شکر فتح در دهان ؛ در ستالوای دی آسائش ظفر ؛ و زیانه سر بر روی آرایش جهان ؛

درمرغزار گلشن نصرت گیاه دید؛ ازبس که آب آید از چشمهٔ ایشان، حضرت قدوة الکبرا سیفر مودند
گل فیروزی که از گلشن نصرت دمید و صبح فتحم که از شرق اقبال سر برکشید هم از برکت رجال الغیب بود که مرا
حاصل آمد و چون لازمهٔ نصرت اعانت ایشانست سرداران عصر و سروران دهر را البته میباید که بی
مقابلهٔ ایشان مقاتله نکنند چون اعراض از سریر سلطنت و اعتراض از سریر مملکت کردیم و تفویض
احکام جهانداری و تقلید سرانجام شهریاری به برادر اعز ارشد مؤید سلطان محمد نمودیم اول موعظه که با ایشان
گفته آمد حفظ مقابلهٔ دائرهٔ رجال الغیب بوده ملازمت مردان لاریب بهمه جهات دنیاوی و معاملات
دینی فائده میدهد حضرت نور العین بحضرت قدوة الکبرا عرض نمودند که طریق التزام رجال الغیب
عنایت نموده فرمایند فرمودند که بعد از ادای وظائف صبح در دائرهٔ ایشان نگاه کند بهر طرفی که باشند
متوجه شود و روی دل بایشان کند و بگوید یا اَیُّهَا الْاَرْوَاحُ الْمُقَدَّسَةُ یا رِجَالَ الْغَیْبِ اَعِیْنُوْنِیْ بِقُوَّةٍ
وَانْظُرُوْنِیْ بِنَظْرَةٍ بتوجه تمام بسوی ایشان باشد و آخر پشت بطرف ایشان کند و پشت پناه
خود داند در توجه و تفکر همچنین داند که گویا بجیبی اعتماد کرده ام و بدان اعتماد خود را اندک فراز داند
و هر روز همچنین ملازمت کند بهر نیتی که بود بر آورده گردد حتی که در محافل ملوک مجالس سلوک و
قضات مدارس محل دعوت اسمای اعظم و جز آن این ملاحظه مرعی دارد دائرهٔ مذکور امیست
که در اصل مدور بود کاتب بسمت هشتگانه مسقط کرد تا بقیاس و نمونه نزدیک تر باشد

[illegible]	مغرب ۲۲ ۱۹ ۳۴	[illegible]
[illegible]	هذه المثمن رجال الغیب	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

کنجغ بامش کنجغ بمش
کنجغ باشم کنجغ امش

ک ن ج غ ب ا م ش
الکی بیوت جنوب غرب بابیب الیسا مشرقا شمال

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که بجهت حفظ ضابطه موجزه نظم کرده ام تا مطبوع طبع اصحاب شود و مرغوب فهم احباب بود و برای حفظ نزدیک تر است و آن اینست شعر

اگر خواهی که ابدال را بدانی از ره قطبیان ❊ حساب ابجد از حرفش شماری کن بقین میدان ❊
اط بو کد باکی وان ذ ید کب کط بشرقستان ❊ و کا کح ابدال ایشان
ح یه کج ل شمالستان ❊ د یح لو جا باب دیب یط کز بغربستان ❊
ب ق یز که جانستان نیز تج یایج کو جنوبستان ❊ ز اشرف مرحم ایشان شنو از
ضابط آسان ❊ اگر در کار بربندی بر آید کامت از یزدان ❊ اَمَّا الْاَخْیَارُ فَهُمْ
ثَلٰثُمِائَةٍ نَفَسًا صاحب کشف المحجوب گوید که اخیار سیصد تن اند شعر شده آن پادشاه غوث را با
❊ سپاهی جاودانه سیصد اخیار ❊ بعضی مشایخ هفت تن گفته اند و قیل هژده تن ایشان
از جمله نواب درگاه تعالی و حجاب بارگاه والا اند اَمَّا الْاَبْرَارُ ایشان هفت کس اند و قیل
شش کس اند اَمَّا النُّقَبَاءُ هُمُ الَّذِیْنَ تَحَقَّقُوْا بِاسْمِ الْبَاطِنِ فَاَشْرَفُوْا عَلٰی بَوَاطِنِ النَّاسِ
فَاسْتَخْرَجُوْا خَفَایَا الضَّمَائِرِ لِانْکِشَافِ السَّتَائِرِ لَهُمْ عَنْ وُجُوْهِ السَّرَائِرِ وَهُمْ ثَلٰثُمِائَةٍ نَفَسًا این قول صاحب فصوص و
متابعان اوست اما صاحب کشف المحجوب نقبا را سه تن میگویند حضرت نور العین بحضرت
قدوة الکبرا عرض نمودند که هر جا که ذکر نقبا و نجبا و ابدال مذکور شده است بلفظ نقبا
تمیز کرده اند چرا بلفظ رجال نیز کرده اند حضرت قدوة الکبرا فرمودند که بسبب آنست که شاید
که در ایشان زنی هم بوده باشد از نساء صلحات اَمَّا النُّجَبَاءُ هُمُ الْاَرْبَعُوْنَ الْقَائِمُوْنَ بِاِصْلَاحِ اُمُوْرِ
النَّاسِ وَحَمْلِ اَثْقَالِهِمُ الْمُتَصَرِّفُوْنَ فِیْ حُقُوْقِ الْخَلْقِ لَا غَیْرُ اَمَّا الْمَکْتُوْمُ چهار هزار کس اند که پوشیدگان
قباب عزت و مستوران نقاب عفت باشند و یکدیگر را نشناسند و جمال حال خود ندانند و اندر
کل احوال از امور خود و خلق مستور باشند و بعضی مشایخ حمل معنی کلام قدسی اَوْلِیَائِیْ تَحْتَ
قَبَائِیْ لَا یَعْرِفُهُمْ غَیْرِیْ بر ایشان اطلاق کرده اند و مکتومان را از سرهنگان درگاه حق و
عهده داران بارگاه مطلق که اهل حل و عقد مهمات عالم اند خارج میدانند اَمَّا الْمُفْرَدُوْنَ
فَهُمْ عِبَارَةٌ عَنِ الرِّجَالِ الْخَارِجِیْنَ عَنْ نَظَرِ الْقُطْبِ حضرت شیخ معروف الدیموی بعرض رسانیدند
که از حیطه ادراک قطب و اطلاع غوث بیکس بیرون نیست در کلمات شریف که خارجین عن نظر
القطب افتاده است مفهوم وی چه باشد حضرت قدوة الکبرا فرمودند که مراد از خارج
آن نبود که از اطلاع غوث و ادراک قطب کسی خارج بود بلکه مراد از وی آنست که ابدال و
اوتاد و اخیار الی آخره که سرهنگان درگاه ربانی و نواب بارگاه سبحانی اند در امور عالم منسوب

غوث وبکدیگر محتاج اند بخلاف مفردون که ازین احکام خارج اند و در دائره ولایت داخل چنانچه
عنوان حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند که حضرت ابن القاعد را حضرت **غوث الثقلین**
سفر یذا الحضرت میگفت و میگفت محمد ابن القاعد من المفردین صاحب فتوحات میگوید که مفردون
جماعتی اند خارج از دائره قطب خضر علیه السلام از ایشانست در رسول علیه السلام پیش از بعثت
نبوت از ایشان بود بواقی تحقیق این طائفه و توفیق مناصب این زمره علیه دعوت در تشریح رساله
غوثیه که حضرت **قدوة الکبرا** دارند کرده ایم مَنْ اَرَادَ فَلْیَطْلُبْ هُنَاکَ حضرت **قدوة**
الکبرا میفرمودند چون یکی از نواب حضرت الهی وحجاب جناب متناهی فوت میشود دیگری
بجائی او نقل میکنند چنانچه ترتیب می سابقا مذکور شد انچه که حقتعالی مرا از احوال ایشان
کشف کرد اما بعضی مشایخ ترتیب انتقال ایشان بنوع دیگر فرموده اند چنانچه در شرح تعرف آورده
است که هیچ امت از چهارصد مرد ابدال خالی نباشند و ازین چهارصد چهل اوتاد اند و ازین
چهل چهار نقبا اند و ازین چهار یک قطب است و سلامتی کافران اندر برکت مومنان است
و سلامتی عامهٔ مومنان اندر برکت ابدال است و سلامتی ابدال اندر برکت اوتاد است و سلامتی
اوتاد اندر برکت نقباست و سلامتی نقبا اندر برکت قطب است چون قطب بمیرد یکی از نقبا
بجائی وی رود و چون یکی از نقبا بمیرد یکی از اوتاد بجائی وی رسانند چون یکی از اوتاد بمیرد یکی از
ابدال بجائی وی برسانند و چون یکی از ابدال بمیرد یکی را از عامهٔ نیک بندگان و مومنان بجائی
وی برسانند بعضی از مشایخ میگویند که مردان غیب سیصد و پنجاه و شش کس اند که همیشه در
عالم باشند چون از ایشان یکی رود دیگری بجائی او نشیند تا در میان سیصد و پنجاه و شش هیچ کم
نشود و این سیصد پنجاه و شش کس شش طبقه اند اول طبقه سیصد تن اند که ایشان را اولیا خوانند
و مردان غیب گویند دوم طبقه چهل تن اند که ایشان را ابدال خوانند و مردان غیب گویند
سوم طبقه هفت تن اند که ایشان را اوتاد خوانند و مردان غیب گویند چهارم طبقه پنج تن اند که
ایشان را اخیار خوانند و مردان غیب گویند پنجم طبقه سه تن اند که ایشان را نقبا خوانند و مردان غیب گویند
ششم طبقه یکتن است که او را غوث و قطب گویند که عالم ببرکت وجود او برقرار است چون وی ازین
عالم برود دیگری بجائی وی نشیند و هیچ مخلوقات و صحرا الحجاب ایشان نباشد اگر در مغرب باشند
اهل مشرق ببینند و اگر در مشرق باشند اهل مغرب ببینند و سخن ایشان بشنوند اما مردم ایشان را
نه شناسند و ایشان چنان زندگانی کنند که کسی ایشان را نه شناسد و ندانند یعنی بپارسائی و زاهدی
وتقوی خود را شهره نکنند بظاهر همچو دیگران باشند و باطن خود را از ماسوی پرداز ند و فضیلت خود بر دیگران

دیگر بحث ابدال
طلب کنید در اینجا

گردن درمیان فرقه‌ها پس هر فرقه دعوی کردند که درمیان ایشان زهاد اند ۱۲ پس خاص گردیدند خاصان اهل سنت و جماعت که نگاه

نمودار نگنند هم بدین سبب ایشان از مردان غیب گویند ۵ ازان در پرده می باشند مستور که در چشم
کسان نبوند منظور مر ایشان را نباشد هیچ آثار که از وی میتوان کردن پدیدار حضرت نور العین
از کیفیت اطلاق اسم تصوف و کیفیت تسمیه نام صوفی و تعرف درخواستند حضرت **قدوة الکبرا** فرمودند
که در رساله قشیری آورده اند اعلموا رحمکم الله ان المسلمین بعد رسول الله صلی الله علیه وسلم
لم یتسم افاضلهم فی عصرهم بتسمیة علم سوی صحبة الرسول صلی الله علیه وسلم اذ لا فضیلة
فوقها فقیل لهم الصحابة ولما ادرکهم اهل العصر الثانی سمی من صحب الصحابة التابعین
ورأوا ذلک اشرف سمة ثم قیل لمن بعدهم اتباع التابعین ثم اختلف الناس وتباینت
المراتب فقیل لخواص الناس ممن لهم شدة عنایة بامر الدین الزهاد والعباد ثم ظهرت البدع
وحصل التداعی بین الفرق فکل فریق ادعوا ان فیهم زهادا فانفرد خواص اهل السنة والجماعة
المراعون انفاسهم مع الله الحافظون قلوبهم عن طوارق الغفلة باسم التصوف واشتهر هذا الاسم لهؤلاء
قبل المائتین من الهجرة حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند که پیش ازین طائفه کسی که بنام صوفی
مسمی گوده اند ابو الهاشم صوفی بوده پیش از وی بزرگان بزهد و ورع موصوف بوده اند و توکل و
عبادت و طریق محبت معروف از سفیان ثوری نقل میکردند که وی میگوید لولا ابو الهاشم الصوفی
ما عرفت دقیق الریاء و هم و میگوید من ندانستم که صوفی چه بود تا ابو الهاشم را ندیدم و همچنین اول خانقاه
که برای صوفیان بنا کرده اند آنست که برمله شام کردند و سبب بنای خانقاه آن بود که روزی
امیر ترسا بشکار رفته بود در راه دو تن را ازین طائفه دید که فراهم رسیدند و دست در آغوش یکدیگر
کردند و همانجا بنشستند و آنچه داشتند از خوردنی پیش نهادند و بخوردند آنگاه از همدیگر مفارقت
جستند امیر ترسا را معامله الفت ایشان با یکدیگر خوش آمد یکی از ایشان را بخواند و پرسید که آنکه بود گفت
ندانم گفت ترا چه بود گفت هیچ گفت از کجا بود گفت ندانم آن امیر گفت پس این الفت چه بود
که شما با یکدیگر کردید درویش گفت این ما را طریقت است گفت شما را جائی هست که آنجا فراهم آیند
گفت نی گفت من برای شما جائی بسازم که با یکدیگر آنجا فراهم آئید گفت حاکمید آن خانقاه برمله
شام بساخت شیخ الاسلام پیر هری در مناقب و گفته خیر دار رحل فیها خیر ارباب الرحل
وقد بیا دیف الله خیر الاخیار هی المعالم و ما لا ظلال علیها من الاحباب الا ثار
حضرت **قدوة الکبرا** از شرح تعرف نقل کردند که در وی آمده است لم سمیت الصوفیة
صوفیا قالت طائفة انما سمیت الصوفیة صوفیة ونقاء آثارهما صوفی را بدان سبب صوفی خوانند
که ظواهر و سرها ایشان پاک بود و آثارها ی ایشان اسرار بواطن و آثار ظواهر راست یعنی خانه

باطن ایشان روشن است پاکیزگی بواطن آنست کہ از دون حق پاکیزہ کردہ اند نہ بغیر خدا امیدوار اند و نہ از غیر خلائی بپرسند و ہر چہ ایشان را از حقتعالی باز دارد و مشغول کند از ان ببرند نقا آنا رطاہر است ریای خلق نخواہند و عجب بپندارند و غرض و طمع ندارند و ہر چند خدمت بیشتر کنند خود را مقصر قَالَ بَعْضُهُمُ الصُّوفِيُّ مَنْ صَفَتْ لِلّٰهِ مُعَامَلَتُهُ فَصَفَيْتَ لَهُ مِنَ اللّٰهِ كَرَامَةٌ حضرت نور العین تعریف صوفی درخواستند نقل از حضرت بعز کردند کہ صوفی نبود اگر بود صوفی نبود و آنچہ انست کہ وی گفت و آن نہ بطاقت وی بود ندانم کہ وی از کجا و از کہ شنیدہ بود سبحان اللہ شکر فترین سخن کہ دید کہ در جہان نیست و اگر ہست بنہان شخصی در پیرہن و آن میگوید کہ او بآن کالبد در دلم کم و دل در جہان و جان و آن زندہ بآنست جاودان حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند کہ از شیخ ابو الحسن خرقانی کسی پرسید کہ صوفی کیست گفت صوفی بمرقع و سجادہ صوفی نبود و برسم و عادات صوفی نبود صوفی آن بود کہ او نبود بلکہ روزی بود کہ بآفتابش حاجت نبود و شبی بود کہ بماہ و ستارہ در بایست نبود و نیستی است کہ بہستی اش حاجت نبود و صوفی را شرط است کہ شب و روز بیاد حقتعالی بیدار باشد و شرط بیداری صوفی آن بود کہ چون حق را یاد کند از فرق تا قدمش از یاد کردن حقسبحانہ خبری داشتہ باشد نہ آنکہ مجرد تغیر لباس کند و صوفی بود **رباعی** پوشندہ مرقع اند این خامی چند ٭ بربستہ طامات الف لامی چند ٭ نا رفتہ رہ صدق و صفا گامی چند ٭ بدنام کنندۂ نکونامی چند ٭ حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند کہ ایعزیز صوفی گری بدعوی راست نمی آید بلکہ گواہانش می باید یکی اجتناب نام دوم توجہ الی اللہ مستدام **رباعی** ہر کہ او دعوی تصوف میکند ٭ در رہ عرفان تعرف میکند ٭ گر دو شاہد از توجہ و اجتناب ٭ آورد ورنہ تکلف میکند ٭ حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند کہ در ملازمت حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی این فقیر و حضرت میر سید علی ہمدانی و جمعی از مشایخ کیہانی نشستہ بودند کہ سخن از معانی تصوف و اہل تعرف بر آمد ہر یک از اصحاب مجالس لف دار باب محفل لطیف بالقار وقت و بمقتضای وصول خویش معانی تصوف و اہل تعرف بتکلف از کلام دُرربار و منطق گوہر نثار در بیان آورد تمالتَّصَوُّفُ كُلُّهُ اَدَبٌ وَقِيلَ التَّصَوُّفُ كُلُّهُ تَرْكُ الْفُضُولِ قِيلَ التَّصَوُّفُ اِسْمٌ وَلَا حَقِيقَةَ وَقَدْ كَانَ قَبْلُ حَقِيقَةً وَلَا اِسْمَ سُئِلَ عَنِ التَّصَوُّفِ فَقَالَ هُوَ الَّذِي لَا يَمْلِكُ شَيْئًا وَلَا يَمْلِكُهُ قَالَ اَيْضًا سُئِلَ عَنِ التَّصَوُّفِ قَالَ كُلُّهُ اَدَبٌ چون ہر یک اکابر بنوبت در معانی در سفتہ بیان کردند حضرت عبد الرزاق کاشی از منقولات صاحب فتوحات فرمودند قَالَ التَّصَوُّفُ اِنْطِوَاءُ الْخَلْقِ فِي سُبْحَانِ الْحَقِّ قَالَ التَّصَوُّفُ خُرُوجٌ وَوُلُوجٌ

اسے عنک وفیک حضرت قدوة الکبرا از شیخ عبدالرزاق پرسیدند که حضرت شیخ
اکبر در بیان صوفی چه فرموده اند قال الصوفی من لا اسم له ولا رسم له ولا وصف له واسم انتفت
العلامات قال الصوفی لا یوجد فیه ما یکون قابلا للوصف ولا اشتباه علی الخلق معه فیهم قال
من ترک الدنیا لابنائها والآخرة لطالبها والانانیة للشیاطین خرج من بین سواد الجهل وبیاض العلم
وتبرأ من الشرک الخفی واسقط النظر عما سوی الله اقتبس باطن قلبه نور جمال الصدیقیة علی
عرش السماء المصافات وهو اول نعت الصوفی حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند اگرچه جمعی از اکابر علی نهج التفصیل وبه اثر علی حسب لتا ویل معانی تصوف فرموده
اند ولیکن مرا از انها مقوله حضرت سید الطائفه بسیار خوش آمد که وی فرموده است التصوف
کله ادب زیرا چه مجموع معانی تصوف بلکه همه مقصود سلوک از ابتدا تا انتها از انچه اصحاب
وارباب تنقیه را میباشد دروی مندرج است اکثر احوال این طائفه علیا ومقامات صوفیه دروی منتج
اول قرار بوحدانیة وانکسار باطلاع فردانیة وی ادبیست وسائر التزام ملازمت درویشان خدمت
خوب کیشان ادبیست وجمله عبادات ومعاملات چنانچه صلوة وزکوة وامثال آن ادبیست در سلوک
اذکار مختلفه واشتغال متعدده وجلیه متنوعه وواقعه ومشاهده هرچه این طایفه را ازین نوع میباشد
فی الحقیقت ادبیست سبحان الله کدام ادب بالاتر ازین بود که صوفی در ملاحظه عظمت وکبریا دوست
نعره همه اوست زند وسالک مراقبه وحدة ومشاهده وجه خاص در کثرت فنا را الفنا حاصل کرده
بلقا را البقاء حقیقی پیوند

غزل

کمال وحدتش چون اقتضا کرد ٭ وجود کائنات او را نهفتا
کرد ٭ حضور حضرتش چون دید سالک ٭ ادب آن بود کو خود را فنا کرد ٭ چو سالک از شعور نیست را
وجود خویش را آنگه بقا کرد ٭ چو چشم از کحل جلال کرد مکحول ٭ همه حق دید هر که چشم وا کرد ٭
بل ز هر ذره اشرف شنیده ٭ انا الحق همچو یحیی ندا کرد حضرت قدوة الکبرا از پیر خود
نقل کردند که وی میگوید التصوف والتصرف لا یکونان تصوف وتصرف باهم نبود دو دینار در یخ
داشتن وآنرا قیمت نهادن مرد را از تصرف برون برد چون موئی ز خمیر صوفیان دینار را
قیمت ننهند وانده بران نخورند اگر همه دینار لقمه سازی ودر دهان درویشی نهی اسراف
نباشد اسراف آن باشد که بر رضای حقسبحانه صرف نکنی حقتعالی از دست تو چندان ترک دنیا
نخواهد که از دل تو ترک دوستی دنیا خواسته الدنیا ملک لک منها غیره شیخ ابو الوفا خوارزمی از
حضرت قدوة الکبرا در خواست کردند که این طائفه را صوفی بچه معنی میگویند فرمودند
ایشان را بدو معنی صوفی خوانند یا بمعنی اسرار یا برای آنکه در صف اول باشند بواسطه این

هردو معنی گفته اند اما اکثر مردم ایشان را صوفی ازان جهت گویند که لباس صوف اختیار کرده اند
و صوف لباس پیغمبرانست علیهم السلام سَیَجِیءُ فِی مَکَانِهٖ اِنْشَاءَ اللّٰهُ تَعَالٰی حضرت قدوة
الکبرا میفرمودند که نسبت اصحاب تصوف و صوفی بصفا ارباب صفت نیست ولیکن
اخلاق صوفیه از اصحاب صفه گرفته اند و صفه جائیست بمدینه که مر آنجا را فیاخوانند از مدینه تا
آنجا دو فرسنگ است درویشان که یاران پیغامبر علیه السلام بوده اند آنجا متوطن بوده اند از دنیا و صحبا
اد اعراض کرده اند تا در اثر است که وقتی بود که اصحاب صفه که ایشان چهل تن بوده اند
بیک خرما کفایت کرده اند و اندک از لباس بسر میبردند و بیشتر برهنه بودند خویشتن را در ریگ
پنهان کرده بودند چون وقت نماز شدی هر یک را یک جامه بودی یکی با آن جامه نماز
گزاردی و دیگری در ریگ پنهان شدی همچنین نوبت جامه میگرفتند اصل مذهب تصوف
ازینجا گرفته اند اعراض کردن از دنیا و با خلق خصومت ناکردن بیافته قناعت نمودن
و نایافته را طلب ناکردن و بر توکل زیستن و اختیار گزاشتن و بر قضا داوری ناکردن از
اهل وطن و دوستان بریدن این همه صفات اهل صفه است بعینه این مذهب اصحاب
تصوف قبول کرده اند و اصل مذهب صوفیه این بود تا بگشتن روزگار تباه گشت همچنان
چون کارهای دیگر در اصل مذهب طعن نیست طعن بدان کس است که مذهب را خلاف
کند چنانکه اگر بازرگانی خیانت کند اصل بازرگانی تباه نشود و اگر غازی غلول کند اصل
جهاد تباه نگردد و اگر عالم دنیا طلب کند اصل شریعت تباه نگردد و اگر سلطانی جور کند
اصل سلطانی تباه نگردد و بهر روزگاری هر گروهی در خور یکدیگر باشند صوفیان اصل
طریقت بوده اند حضرت قدوة الکبرا را عزیزی پرسید که دستبند صوفیه چه باشد
فرمودند که پیر هری میگوید که دستبند الصوفیة قَالَ الْحَالُ الْمُحَالُ وَالْاِشَارَاتُ الْبَاطِلَةُ بِالْمِثَالِ
میفرمودند که ابو بکر یزدیار الله تعالی را بخواب دید گفت خداوندا حاجتی دارم شعر
شبی حق را کسی درخواب دیده ٭ نیازی خواست شد در آب دیده
گفت چه حاجت خواهی بار آن که دادم که از دستبند صوفیان رها نیدم حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند صوفی اینجا مهمانست و تقاضای مهمان بر میزبان جفاست مهمان باید که با
ادب بود و منتظر نه متقاضی عجائب بغداد است زعقه شبلی و نکته مرتعش و حکایات
خلدی شیخ عبدالله یافعی گفت که ابو عبدالله رودباری گفت التصوف ترك التکلف و استعمال
الظرف و حذف التشرف قَالَ الْاَشْرَفُ التَّصَوُّفُ جُلُوْسُ الْعَبْدِ عَلٰی سَرِیْرِ التَّمْکِیْنِ وَ التَّلْوِیْنِ اللّٰهُمَّ

ثبتنا ولجميع المؤمنين على الصراط المستقيم

لطیفه پنجم در بیان تعریف معجزات و کرامات و استدراج و دلائل اثبات کرامت

قال الاشرف الكرامة هي خارق العادة لا تصدر عن هذه الطائفة على حسب المراد والغيب

حضرت نور العین از اقسام خوارق و استدراج درخواستند فرمودند امام فخر الدین الرازی در تفسیر خویش آورده است

اذا ظهر فعل خارق للعادة على انسان فذلك اما ان يكون مقرونا بالدعوى او لا والقسم الاول

وقتیکه ظاهر شود فعلی خلاف عادت بر انسانی پس این یا باشد نزدیک بدعوی یا نباشد قسم اول

وهو ان يكون بالدعوى اما ان يكون دعوى الالهية او دعوى النبوة او دعوى الولاية او دعوى

اینکه باشد بدعوی یا باشد دعوی خدا یا پیغمبری یا دعوی ولایت یا دعوی

السحر وطاعة الشياطين فهذه اربعة اقسام القسم الاول ادعاء الالهية جوز اصحابنا ظهور

جادو و اطاعت شیطان پس این چار قسم است اما قسم اول که دعوی خدائی است ممکن فهمیده اند اصحاب ما

خوارق العادات على يده من غير معارضة كما نقل ان فرعون كان يدعي الالهية وكانت تظهر

اخلاف عادت بر دست او بغیر معارضت چنانکه منقول است که فرعون دعوی میکرد خدائی را و ظاهر میشد

على يده خوارق العادات وكما نقل ذلك ايضا في حق الدجال قال اصحابنا وانما جاز ذلك لان

بر دست او امور خلاف عادت و چنانکه نقل کرده شده است نیز در حق دجال گفته اند اصحاب ما و جز این نیست

شكله وخلقته يدل على كذبه فظهور الخوارق على يده لا يفضي الى التلبيس والقسم الثاني ادعاء النبوة

که این ممکن شد برای آنکه شکل او و صورت او دلالت میکند بر دروغ او پس ظاهر شدن امور خلاف عادت نمی رساند

وهذا القسم على قسمين لانه اما ان يكون ذلك المدعي صادقا او كاذبا فان كان صادقا وجب

و این بر دو قسم است زیرا که یا باشد آن دعوی کننده صادق یا کاذب پس اگر صادق باشد واجب است

ظهور الخوارق على يده وهذا متفق عليه بين كل من اقر بصحة نبوة الانبياء وان كان كاذبا لم

ظهور خوارق بر دست او و این امر اتفاقی است درمیان همه کسانی که اقرار میکنند صحت نبوت انبیاء علیهم السلام

يجز ظهور الخوارق على يده وبتقدير ان تظهر وجب حصول المعارضة واما القسم الثالث وهو

جائز نیست ظهور خوارق بر دست او و بر تقدیر یکه ظاهر شود واجب خواهد شد حصول معارضه و قسم سوم

ادعاء الولاية فالقائلون بكرامات الاولياء اختلفوا في انه هل يجوز ادعاء الكرامة ثم انها تحصل

دعوی ولایت پس کسانیکه قائل اند بکرامات اولیاء اختلاف کرده اند در آنکه آیا جائز است دعوی کرامت باز در آنکه او

على وفق دعواه امره واما القسم الرابع هو ادعاء السحر واطاعة الشياطين فعند اصحابنا يجوز ظهور
موافق دعوای او باشد وقسم چهارم دعوی جادو واطاعت شیاطین است پس نزد اصحاب ما ممکن است ظهور امور
خوارق العادات على يده وعند المعتزلة لا يجوز واما القسم الثاني وهو ان تظهر خوارق العادات
خلاف عادت بر دست او ونزد معتزله جائز نیست وقسم دوم آنست که ظاهر شود امور خلاف عادت
على يد انسان من غير شيء من الدعوى فذلك الانسان اما ان يكون صالحا مرضيا عند الله
بر دست انسانی بغیر چیزے از دعوی پس آن انسان یا باشد صالح پسندیده نزد حقتعالے
واما ان يكون خبيثا مذنبا والاول هو القول بكرامات الاولياء فقد اتفق اصحابنا على جوازه
ویا باشد پلید گنهگار واول از قبیل قائل شدن کرامات اولیاء است پس اتفاق کرده اند اصحاب ما جواز آن
وانكره المعتزلة الا ابا الحسين البصري وصاحبه محمود الخوارزمي واما القسم الثالث وهو ان تظهر
وانکار کرده اند آنرا معتزله مگر ابو الحسین بصری وشاگرد او محمود خوارزمی واما قسم سوم واو آنست که ظاهر شود امور
خوارق العادات على بعض من كان مردودا عن طاعة الله فهذا هو المسمى بالاستدراج سأل بعض
خلاف عادت بر بعض شخص که مردود باشد از طاعت حقتعالی پس این نام نهاده شده است باستدراج سوال کرد
الاصحاب عن حضرت قدوة الكبرى يعني دلائل في اثبات الكرامات للاولياء قال قال الامام المستغفري كرامات الاولياء حق بكتاب
اصحاب از قدوة الکبرا از دلائل در اثبات کرامت اولیاء فرمودند فرمود . امام مستغفری است که کرامت اولیاء
الله تعالى والآثار الصحيحة المروية وباجماع اهل السنة والجماعة على ذلك فاما الكتاب فقوله تعالى كلما دخل عليها
حقست در روایات صحیحه مرویه وباجماع اہل سنت وجماعت بر این پس کتاب قول حقتعالے است هر بار که داخل شد بر او
زكريا المحراب وجد عندها رزقا قال اهل التفسير كان ذلك بالاجماع فهذه الآية حجة على منكر كرامات الاولياء
زکریا محراب را یافت نزد او رزق را گفت اہل تفسیر در این کرده شد باجماع پس این آیت حجت است بر منکر کرامات اولیاء

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که ظهور کرامات بر اولیاء جائز است عقلا و
نقلا اما جواز عقلی اینست که محال نیست در قدرت خدایتعالی بلکه از قبیله ممکنات است
همچو ظهور معجزات انبیاء علیه السلام واین مذهب اہل سنت وجماعت است از مشائخ عارفین
وعلمای اصولین وفقهاء محدثین وتصانیف ایشان باین ناطق است در شرق وغرب
وعجم وعرب قول صحیح مختار است نزد همه اہل سنت وجماعت آنست که هرچه جائز است
انبیاء را از معجزات جائز است اولیاء را مثل آن از کرامت بشرط عدم دعوی وقول
آنکس که میگوید میان معجزه وکرامت فرق نیست درست نبود زیرا که معجزه واجب است
بر نبی که دعوی کند وکرامت واجب است بر ولی که پوشیده دارد الا بوقت ضرورت یا

یا خالقی غالب کاو را در ان اختیار نباشد یا از برای تقویت اعتقاد بعضی از مریدان —
حضرت قدوة الکبرا میفرمونید که خارق عادات معجزه و استدراج و سحر امری لحادث اگر از
پیغامبری و مدعی نبوت در زمان حقیت نبوت خارقی ظاهر گردد معجزه باشد و اگر ولی که موصوف بود و صاحب
ولایت باشد چیزی ظاهر خلاف عادت بود کرامت گویند و اگر از مخالف شریعت امری صادر شود
استدراج حفظنا الله وایاکم حضرت قدوة الکبرا میفرمونید که صاحب کشف المحجوب می گوید
که خداوند تعالی در بعضی کتاب خود مارا خبر داده است از کرامت آصف بن برخیا که چون
سلیمان علیه السلام خواست که تخت بلقیس را پیش از آمدن وی آنجا حاضر کند و خدا تعالی
خواست تا شرف آصف را بخلق بنماید و کرامت وی ظاهر گرداند و با اهل زمانه بنماید که کرامت
اولیا جائز است سلیمان علیه السلام گفت از شما کیست که تخت بلقیس را پیش از آمدن وی
اینجا حاضر گرداند قَالَ عِفْرِیْتٌ مِّنَ الْجِنِّ اَنَا اٰتِیْکَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ تَقُوْمَ مِنْ مَّقَامِکَ سلیمان علیه السلام
گفت زودتر خواهم آصف گفت اَنَا اٰتِیْکَ بِهٖ قَبْلَ اَنْ یَّرْتَدَّ اِلَیْکَ طَرْفُکَ بدین گفتار سلیمان را
بروی تغیر نشد و انکار نکرد و برا آن مستحیل نیامد و این هیچ حال معجزه نبود زیرا که آصف
پیغامبر نبود پس لا محال باید که کرامت باشد و نیز احوال اصحاب کهف و سخن گفتن سگ
با ایشان و خواب ایشان و تقلب ایشان اندر کهف یمین و یسار وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْیَمِیْنِ وَ
ذَاتَ الشِّمَالِ وَکَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَیْهِ بِالْوَصِیْدِ این جمله ناقض عادات است و معلوم است که
معجزه نیست پس باید که کرامت باشد اما اثبات کرامت اولیا بسنت آنست که در حدیث
صحیح وارد است که روزی اصحاب رضی الله عنهم گفتند یا رسول الله مارا از عجایب امم ماضیه چیزی
بگوی گفت پیش از شما سه کس بجای میرفتند چون شبانگاه شد قصد غاری کردند و در آنجا
شدند چون پاره از شب گذشته سنگی از کوه در افتاد و در غار استوار گشت ایشان متحیر شدند
گفتند که نرهاند ازینجا مارا هیچ چیز جز آنکه کردارهای خود را آنچه بی ریا بخداوند شفیع آوریم
یکی گفت مرا مادری و پدری بود از مال دنیا چیزی نداشتم که با ایشان بدهم بجز بزکی که
شیر او با ایشان دادمی و من هر روز پشته هیزم بیاوردمی و بهای آن اندر وجه طعام خود
کردمی شبی بیگاه تر آوردم تا من بزک را بدوشیدم و طعام ایشان در شیر آغشتم ایشان خفته
بودند آن قدح در دست من بماند و من بر پا ایستاده و چیزی ناخورده انتظار بیداری
ایشان میبردم تا صبح بر آمد و ایشان بیدار شدند و طعام خوردند انگاه بنشستم بار خدایا
اگر همانا بدین راست گویم فریاد رس پیغامبر علیه السلام گفت آن سنگ جنبیدنی بکرد و شگافی

پدید آمد **دیگری** گفت مرا دختر عم بود با جمال و دلم پیوسته بجمال او مشغول بودی و هر چند وی را بخواندمی اجابت نکردی تا وقتی بحیله صد دینار زر بدو فرستادم تا یک شب با من خلوتی کرد چون نزدیک من درآمد ترسی در دلم پدید آمد از ترس خداوند تعالی دست از وی بداشتم بار خدایا اگر من درین راست گویم مرا فرجی فرست پیغامبر علیه السلام گفت آن سنگ جنبید و آن شگاف زیاده شد **شعر** اگر راست گویم درین پید ننگ ٭ خدایا فراخی ده از نای تنگ ٭ سومی گفت که مرا گروهی مزدوران بودند هر یک روزگاری همی کردند اجرت میبردند چون عمارت تمام شد همه مزد خود بستدند یکی ازیشان ناپدید شد من از مزد وی گوسپندی خریدم و داشتم تا چهل سال گذشته آن مرد ظاهر نشد و من نتائج آن گوسپند نگاه میداشتم روزی آن مرد پیدا شد **شعر** گذشت از ماجرای او چهل سال ٭ که پیدا شد زجای صاحب مال ٭ گفت من وقتی کار تو کرده ام یاد داری و اکنون مرا بآن مزد حاجت است بده او را گفتم برو آن رمه گوسپندان جمله حق تست آن مرد گفت بر من افسوس میکنی گفت افسوس نیدارم درست میگویم آن همه فرادی دادم از بر د بار خدایا اگر من درین راست گویم مرا فرجی فرست پیغامبر علیه السلام گفت آن سنگ یکبار از در آن غار فرا شد ایشان هر سه تن بیرون آمدند و این نقل یا فتق عادت است دیگر حدیث جریج راهب در این از حدیث ابو هریره ؓ است که پیغامبر علیه السلام گفت در بنی اسرائیل راهبی بود جریج نام که مردی مجتهد بود و مادری داشت مستوره **شعر** در اسرائیلیان یک راهبی بود ٭ که جان و دل در راه دین او را هبی بود ٭ روزی بآرزوی دیدار پسر بیامدی در نماز بود در صومعه بگشتا باز گشت روز دوم و سوم همچنان آمد و رفت مادرش گفت از تنگدلی که یا رب پسر مرا رسوا کنی و بحق منش بگیر در آن زمانه زنی بود بد سیرت گفت من جریج را از راه ببرم معشوق وی شده جریج با وی التفات نکرد با شبانی در راه صحبت کرد و حامله شد چون به شهر در آمد گفت از جریج است چون بار نهاد مردم قصد صومعه جریج کردند و برا پیش سلطان آوردند جریج گفت ای غلام پدر تو کیست گفت مادرم بر تو دروغ میگوید پدر من شبانی بود نزا مادر من این بهتان نهاده است **شعر** که جز چوپان مرا دیگر نژاد است

ثم قال الامام المستغفری رحمة الله علیه من طرق الاکابر کثیرة منها قول ابی بکر لابنه عبد الله باز فرمود امام مستغفری که از طریقهای اکابر بسیار است از انجمله است قول ابو بکر ؓ بسوی فرزند خود عبد الله یا بنی ان وقع بین العرب والعجم یوما اختلاف فات الغار الذی کنت فیه انا و رسول الله علیه السلام ای فرزند من اگر واقع شود در میان عرب عجم روزی اختلاف پس بیا غاری که بودم من و رسول صلعم

لکن فیه بانه یاتینک برزقک بکرة وعشیا وفی قوله اشارة کرامات الاولیاء وروی الامام
بدان دباش در دل که تحقیق خواهد آمد ترا رزق تو صبح وشام واز قول وی اشاره است بکرامات اولیا وروایت کرد امام مستغفری
المستغفری باسناده عن جابر بن عبد الله قال ابو بکر الصدیق رضی الله عنه اذا انا مت فجیئوا بی علی
باسناد خود از جابر بن عبد الله که فرمود ابوبکر صدیق رض در وقتیکه بمیرم پس مرا بر ... به
الباب یعنی باب البیت الذی فیه قبر رسول الله فاذا دققتم الباب فان فتح لکم فادفنونی قال جابر فانطلقنا
دروازه یعنی دروازه خانه که درآن قبر رسول الله صلعم است پس آن در را دست زنید پس اگر گشاده شود برای شما
فدققنا الباب وقلنا ان هذا ابوبکر الصدیق قد اشتهی ان یدفن عند النبی فتح الباب ولا ندری من فتح
پس دفن کنید مرا فرمود جابر رض پس رفتیم پس کوفتیم دروازه را وعرض کردیم که این ابوبکر صدیق میخواهد که دفن کرده شود نزدیک نبی صلعم
لنا وقال لنا ادخلوا وادفنوا وکرامة ولا نری شخصا ولا نری شیئا وروی الامام المستغفری باسناده عن
برای ما وگفت داخل شوید پس دفن کنید وشما را عزت خواهیم کرد ونمی دیدیم شخصی را ونمی دیدیم چیزی روایت کرد امام مستغفری
مالک بن انس عن نافع عن ابن عمر ان عمر بن الخطاب خطب الناس بالمدینة قال یا ساریة بن زنیم الجبل الجبل
مالک بن انس از نافع از ابن عمر که حضرت عمر رض خطبه خواند مردمان را در مدینه گفت ای ساریه بن زنیم بگیر کوه را کوه را
من استرعی الذئب فقد ظلمه قال فانکر الناس ذکر الساریة والساریة بالعراق فقال الناس لعلی علیه السلام
کسیکه چرانید گرگ را پس بتحقیق ظلم کرد ناکار کردند مردمان ذکر ساریه او در عراق بود پس مردمان گفتند بعلی
انا سمعنا عمر یذکر الساریة والساریة بالعراق علی المنبر قال ویحکم دعوا عمر فما دخل فی شیء الا خرج منه
که ما شنیدیم قول عمر رض ذکر میکند ساریه را و ساریه در عراق است بر منبر فرمود حیف بر شما بگذارید عمر را او داخل نشد در چیزی
فلم یلبث ان جاء الساریة بمن لقی العدو وفیهم مهمتهم ثم جاء وسلح الجبل فاتاهم من الکماة یا ساریة
مگر برآمد از آن بیرون آمد پس زیک نشد که ساریه آمد ومقابله کرد با دشمنان وایشانرا شکست داد وباز آمد کوه را
بن زنیم الجبل الجبل من استرعی الذئب قال وکانوا انه صوت عمر هو الذی سمعوه +
ای زنیم بگیر کوه را کسیکه چرانید گرفتند گرگ گفته بودند آواز عمر رض بود که آن را شنیده بودند ؛
وهمچنین از سائر صحابه وتابعین وتبع تابعین ومشایخ طریقت طبقه بعد طبقه چندان کرامات
وخوارق عادات ظاهر شده که در حیز تحریر وتقریر نگنجد شعر قلم شکافته از شرح تحریر ؛
زبان عاجز شده از حسن تقریر ؛ قال الامام القشیری رح فی رسالته والکثرة کالتواتر باجناسها بلغت
باجناس الکرامات الاخبار والحکایات صار العلم بکونها وظهورها علی الاولیاء علما قویا انتفی عنه الشکوک
ومن توسط هذه الطائفة وتواتر علیه حکایاتهم واخبارهم لم یبق له شبهة فی ذلک ومقصود ازین همه
مبالغه وتطویل در اثبات کرامت اولیاء آنست که تا سلیم القلبی که مشاهده احوال این

طائفه و مطالعهٔ اقوال ایشان نکرده است سخنان گفت و حکایات نادرست اصحاب جهالت و ارباب
ضلالت که درین زمان ظاهر شده اند و نفی کرامات اولیاء بلکه معجزات انبیاء میکنند فریفته نشوند
و دین خود برباد ندهند همانا که باعث این بر نفی کرامات آنست که خود را در اعلیٰ مراتب ولایت
می نمایند و از ین امور و احوال ایشان را خبری و اثری نی نفی آن میکنند تا پیش عوام فضیحت نشوند
از فضیحت خواص نمی اندیشند تا آنکه اگر صد هزار خارق عادت مر ایشان را ظاهر شود چون
نه ظاهر ایشان موافق احکام شریعت و نه باطن ایشان مطابق آداب طریقت آن از
قبیل مکر و استدراج خواهد بود نه از مقولات ولایت و کرامت وَفِي كِتَابِ الْهُدَىٰ وَنَعْتَقِدُ اَنَّ
لِلْاَوْلِيَاءِ مِنْ اُمَّتِهِ يعني امت محمد مصطفى صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَرَامَاتٌ وَاِمَامَاتٌ وَهٰكَذَا اُمَمُ
كُلِّ رَسُوْلٍ كَانَ لَهُمْ اِتِّبَاعٌ ظَهَرَتْ لَهُمْ كَرَامَاتٌ وَمُعْجِزَاتُ الْعَادَاتِ وَكَرَامَاتُ الْاَوْلِيَاءِ مِنْ تَتِمَّةِ مُعْجِزَاتِ الْاَنْبِيَاءِ
وَمَنْ ظَهَرَ لَهُ عَلٰى يَدِهِ مِنَ الْخَوَارِقِ وَهُوَ عَلٰى غَيْرِ الْاِلْتِزَامِ بِاَحْكَامِ الشَّرِيْعَةِ نَعْتَقِدُ اَنَّهُ زِنْدِيْقٌ وَاَنَّ الَّذِيْ ظَهَرَ لَهُ مَكْرٌ وَاسْتِدْرَاجٌ
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند نوع خارق عادات بسیار است چون ایجاد معدوم و اعدام موجود و ظاهر گردی مستور و مستور گردی ظاهر و استجابت
دعا و قطع مسافت بعیده در مدت اندک و اطلاع بر امور غایبه از حس و اخبار از آن و حاضر شدن در زمان واحد در امکنهٔ مختلفه
و احیاے موتے و اماتت احیاء و سماع کلام حیوانات و نباتات و جمادات از تسبیح و غیر آن و حصول طعام
و شراب وقت حاجت بے سببی ظاهر — وَغَيْرُ ذٰلِكَ مِنْ فُنُوْنِ الْاَعْمَالِ النَّاقِضَةِ لِلْعَادَاتِ كَالْمَشْيِ عَلَى الْمَاءِ وَالسِّيَاحَةِ
فِي الْهَوَاءِ وَكَالْاَكْلِ مِنَ الْكَوْنِ وَتَسْخِيْرِ الْحَيَوَانَاتِ الْوَحْشِيَّةِ وَكَالْقُوَّةِ الظَّاهِرَةِ عَلٰى اَبْدَانِهِمْ كَاَنْ يَقْلَعَ الشَّجَرَةَ
بِيَدِهِ مِنْ اَصْلِهَا وَهُوَ يَدٌ وَفِي الشِّتَاءِ وَضَرْبِ الْيَدِ عَلَى الْحَائِطِ فَيَنْشَقُّ وَبَعْضُهُمْ يُشِيْرُ بِاِصْبَعِهِ اِلٰى
شَخْصٍ بَعْضُهُمْ فَيَقَعُ الضَّرْبُ عُنُقَ اَحَدٍ بِالْاِشَارَةِ فَيَطِيْرُ رَاْسُ الْمُشَارِ اِلَيْهِ ✤
و بالجمله چون حقسبحانه یکی از دوستان خود را مظهر قدرت کاملهٔ خود گرداند در هیولائے
عالم که تصرفی که خواهد تواند کرد و بحقیقت آن تاثیر و تصرف حقسبحانه است تعالیٰ و تقدس
که در وی ظاهر میشود و وے در میان نه

قطعه

کراماتی اگر بینی کم و بیش ・ ز درویشی که او بیگانه از خویش
از و کارے گو آید در میانه ・ ز حق می آید آن او در میانه

قَالَ بَعْضُ الْكُبَرَاءِ الْعَارِفِيْنَ وَالْاَصْلُ الَّذِيْ يَجْمَعُ ذٰلِكَ كُلَّهُ اَنَّهُ مَنْ خَرَقَ عَادَةً فِيْ نَفْسِهِ مِمَّا
گفت بعضی از عارفان بزرگ و اصلی که جمع کند این همه را آنست که کسی که خلاف کند عادتی را در نفس خود
اِسْتَمَرَّتْ عَلَيْهَا نُفُوْسُ الْخَلْقِ اَوْ نَفْسُهُ فَاِنَّ اللهَ يَخْرِقُ لَهٗ عَادَةً مِثْلَهَا فِيْ مُقَابَلَتِهَا يُسَمّٰى كَرَامَةً عِنْدَ
که همیشگی کرده است بر آن نفسها خلق یا نفس او پس الله تعالیٰ خلاف میکند برای او عادتی را مانند او در مقابل آن و نام نهاده میشود کرامت

رمقی بیش نماند حضرت ایشان تجدید وضو میکردند و هم از وضو فارغ نشده بودند که سرما دریافت و بمرتبهٔ تیز و بشتافت که شرح نتوان کرد اصحاب احیرای غریب نمود که با وجود آلات حرارت داین جامه ها به دگچینک آتش دفرانش و تکیه غذا این مقدار برودت چگونه بود خواجه ابوالقاسم چون از مشرب عرفان زلالی کشیده بود دانست که حضرت قدوة الکبرا از الم دیگری متالم شده اند از مسجد برآمد و اصحاب را بتفتیش نمود بعد از تردد چنان معلوم شد که کمال جوگی بیرون برآمده است در بی دی رفتند و برا یافتند در برف افتاده آتش گیرانند و انواع لباس پوشانیدند آن مقدار که از برف و سرما تخلیص می یافت حضرت قدوة الکبرا بحال خود می آمدند چون بکلی تخلیص یافت ایشانرا هیچ اثری نماند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که ابوالخیر التیناتی میگوید هر که عمل خود ظاهر کند مرائی هست و هر که حال خود صادر سازد مدعی حقیقی یکی را دید که بر آب میرود و یکنار دریا بود گفت این چه بدعتست فرمود آن بخشکی رسید آخر بانگی بر وی زد که کجا میروی گفت سگ گفت اکنون برو کرامات فروش تا کی قبول می کنند که مرسوم است کرامات خرا اگرچه بانگ سگ نکند جز سگ یعنی حقیقت از برای آنکه کرامات است و بعضی از کبار عارفین فرموده اند که ظهور خوارق عادات ضعیف حالانرا میباشد از برای تقویهٔ ایشان و یقین ایشان رحمة من الله العبادة العباد و ثوابها معجلاً که فوق آن جماعتی باشد که حجاب ایشان بالکلیه مرفوع شده است و بواطن ایشان بروح یقین و شرف معرفت مشرف گشته یقین ایشانرا چه حاجت بتقویت خوارق عادت و مشاهدهٔ آیات بینات خواجه ابوالمکارم بعرض رسانیدند که از یار غار سابق در تصدیق ابوبکر صدیق رضی الله عنه چندان خوارق منقول نیست و از اصحاب مصطفی علیه السلام چندان خوارق صادر نشده از متاخران این طائفه رضوان الله علیهم بسیار خوارق منقول است چنانکه مشهور است موجب چیست حضرت قدوة الکبرا فرمودند که اصحاب نبی صلی الله علیه وسلم را ببرکت صحبت آنحضرت و مشاهدهٔ انوار نبوت و نزول وحی و هبوط ملائکه بواطن ایشان بلمعان انوار یقین منور بوده و امور آخرت معائنه و از دنیا معرض و از عادت منخلع و نفوس مزکی و آئینه دل مصقل بیش با نجه حصیهانه موجب عنایت حق بعلت ارزانی داشت مستغنی بوده انداز دید کرامات و استماع انوار قدرت هر که باینوجه از یقین برسد آنچه دیگرانرا غیب است ایشانرا شهادت بود قال الاستاذ الامام ابوالقاسم کرامات الاولیاء من تتمة معجزات الانبیاء کل رسول کان له اتباع ظهر لهم کرامات و معجزة انعامات

رنج از حاجت ندانست برای بندگان خود و بیکی اجرت خود داده نعیم برای او ۱۲

او استاذ فرموده امام ابوالقاسم قشیری کرامات اولیا از تتمهٔ معجزات انبیا علیهم السلام است هر رسول را اتباع بوده اند که ظاهر شده از ایشان کرامات و خرق عادات ۱۲

فی کل زمان قال الاشرف کل نبی ظہرت کرامتہ علی واحد من امتہ فھی معدودۃ من جملۃ معجزاتہ

حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند عجب حال جماعتی کہ با این ہمہ موردات از قرآن و احادیث و حکایات صادرہ از عین کشف و عیان کہ از سلف و خلف منقول ست اکثر من ان تعد و لا تحصیٰ است و کرامت اولیا را منکر اند اگر خارق عادتی بینند بر سحر و شیاطین حمل میکنند و صاحب آنرا ساحر میگویند۔ حضرت ابو المکارم میفرمودند یکبار رایات اعلائی و علامات والائی در نواحی سیلان گذشتند و راہی میرفتند کہ پر از تنین و اژدہا بود چون مردم از اژدہا آن دو کان آگاہ میبودند دران راہ نیرفتند۔ بعضی از اصحاب بعرض نواب ایشان رسانیدند کہ راہ پر از خطر شنیدہ میشود فرمودند انشاء اللہ عبور ازین راہ آسان خواہد شد چون جماعۂ قلندران و زمرۂ صحرادان اگر ز بر سر اژدہا و تنینان شد اژدرہے نمایان کہ گویا ہمہ را فرو خواہد بردن شعر نمایان شد ز زمین شد اژدر از غار ٭ کہ گوئی اژدہائی آسمان وار حضرت قدوۃ الکبرا بعصای خود اشارت کرد و حرز زد و مار ابود ند بصورت تیر شدہ ہمہ را فرو برد شعر عصا را کرد چون موسی اشارت ٭ کرد نتاع مار و اژدر کرد غارت ٭ جماعتی از اصحاب تصوف و زمرۂ از معرضان آثار و علامات تعرف کہ ہمراہ قافلہ بودند باطلاع این امر غریب گفتند کہ عجب سحر است کہ ازین طائفہ ظاہر میگردد و طرفہ مکری کہ ازین زمرہ صادر شدہ شخصی این نوع سخن شنیدہ بسمع مبارک حضرت قدوۃ الکبرا رسانید فرمودند کسانیکہ حضرت رسالت پناہ را بایہام سحر و مکر نگر داشتند مراکجو اگر کرند کما قال ھذا سحر و ہر گاہ اینطائفہ را بامری نسبت میکنند کہ حضرت رسالت پناہ را نسبت کردہ بودند پس سنت اسلاف رسانید و متابعت او اظہار میگردد قال الامام الیافعی فواعجباہ کیف ینسب السحر و فعل الشیاطین الی الاولیاء المقربین و الابدال الصالحین الزاھدین العابدین الصابرین الشاکرین الخائفین الراجین المتقین الورعین المتوکلین المواظبین المحمودات الطاعات باخلاق المحبین العارفین المطھرین من صفات المذمومات المتحلین بمحاسن الصفات المحمودات المتخلقین باخلاق المولی جل و علا المستمرین فی طاعۃ اللہ المنادین بآداب الشریعۃ النبویۃ بالسنۃ الغراء مرتفعین عن حضیض الحظ الی متعالی عز اہمۃ ذرۃ العلاء المقبلین علی المولی المعرضین عن الدنیا عن الآخرۃ الذین کست بعقولہم المنازل لما کانوا ھنالک بقیا + + + +

حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند آن مقدار خارق عادات و نا قص افعال مستمرات کہ از حضرت غوث الثقلین اصدار یافتہ ہیچکس ازین طائفہ اصدار نشدہ است

زیرا چه هیچ بزرگی از بزرگان دین و کاملی از مکملان روی زمین از عصر حضرت خواجه حسن بصری
الی یومنا این سخن نگفته است چنانکه حضرت غوث الثقلین گفته است و آن اینست
که هیچ سالکی هست سلوک خود تا بمقصد مکان قاب قوسین برساند و محمل وصول خود
بدروازهٔ اعلی مقصود کشیده جنازهٔ حصول بمتکنانی اوادنی رساند بیرون نمی برد مگر
این فقیر از روی تصرف از سر حد قضا و قدر بیرون می رود شیخ سیف الدین عبدالوهاب
بن شیخ الثقلین میگوید که هیچ ماهی از ماه ها نبودی مگر پیش از آنکه نو شدی بیامدی پیش
والد من اگر چنانچه در وی سختی دیدیدی مقدر شده بودی نیکو بیامدی در صورت ناخوش
بیامدی و اگر نعمت و خیر مقدر شده بودی در صورت نیکو بیامدی آخر روز جمعه سلخ جمادی الاخر
سنه ستین و خمسمایه جمعی از مشایخ در صحبت وی نشسته بودند جوانی خوب در آمد و گفت سلام
علیکم یا ولی الله من ماه رجبم آمده ام تا ترا تهنیت گویم که در من در هیچ بدی و سختی مقدر
نشده است در ماه رجب جز خیر چیزی دیگر ندیدند چون روز یکشنبه آمد سلخ رجب شخصی
کریه المنظر آمد و گفت السلام علیکم یا ولی الله من شهر شعبانم آمده ام که ترا تنبیه کنم که مقدر شده
است در من موت و فنا خلق در بغداد و گرانی در حجاز و قتل و کشتن در خراسان چون ماه
شعبان آمد هر چه گفته بود واقع شد شیخ در ماه رمضان چند روز بیمار شد روز دوشنبه بست و نهم
رمضان جمعی از مشایخ پیش وی حاضر بودند چون شیخ علی هیتی و شیخ نجیب الدین سهروردی
وغیر هما شخصی با مهابت و وقار تمام در آمد و گفت السلام علیکم یا ولی الله من ماه رمضانم آمده
ام که اعتذار کنم از آنچه بر تو مقدر شده است وداع کنم ترا که این آخر اجتماع من است با تو بعد
بازگشت در ربیع الاخر سال دوم از دنیا برفت و رمضان دیگر نیافت همچنین از سر شهور
و هر هفته بسلام شیخ می آمدند چنانکه ماه های دیگری آمدند از خیر و شر خود اعلام میکردند بلکه از
ایام می آمدند و شیخ بسلام میکردند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حضرت مخدومی میفرمودند
شبی در عروج بمقامات حالات خود مطلع شدم اثر قدمی نمودار پیش از من شد رشک بردم
که بالا تر از من که بود آخر الامر معلوم کردم که روحانیه حضرت غوث الثقلین بود
شکرانه کردم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در ملازمت حضرت علاء الدوله سمنانی
نشسته بودم که کسی از بزرگی نقل کرده که وی بطرفة العین از سمرقند بکعبه میرود فرمودند سهل است
ابلیس نیز اقل من طرفة العین از مشرق بمغرب میرود چه شد و برا کاری در پیش است تا الوا
حقایق در پیش نکرده اند تقریبا میفرمودند که حضرت شیخ صدقه بغدادی در پای غوث

حضرت غوث الثقلین آمد و در میان مشایخ بنشست چون شیخ بیرون آمد و بتبریز رفت هیچکس سخن نگفت و قاری را هم نگفت که چیزی بخواند امام مردم را وجدی عظیم دریافت و حالت قوی فرو گرفت شیخ صدقه با خود گفت شیخ چیزی نگفته و قاری هم چیزی نخوانده این وجد از چیست مثنوی نه مطرب دمی چنگ بر چنگ زد ٭ نوائی نه از راه آهنگ زد ٭ چو در گوش نامد که آواز نیست ٭ ندانم که این وجد از ساز کیست ٭ حضرت غوث الثقلین رو بوی کرد و گفت یا هالکی از مریدان من از بیت المقدس بیک قدم آمده است رباعی ز بیت المقدس آورد کام ٭ در ینجا رسانید خود را بکام ٭ کسی کو بزد از سر حال دم ٭ سر بر زمین را نهد در قدم ٭ در دست من توبه کرد امروز حاضران در میهمانی او یند شیخ صدقه با خود گفت کسیکه از بیت المقدس بیک گام به بغداد آید ویرا چه توبه باید کرد و به شیخ چه حاجت دارد شیخ الثقلین رو بسوی وی کرد و گفت تا ویرا توبه بباید کرد از انکه دیگر در هوا نرود و حاجت وی بمن آنست که ویرا محبت حقیقی نه و خیالی راه نمایم ٭ شعر چه شد گر سر آسمان زیر پاست ٭ که راه محبت ازینها جداست ٭ خدا تعالی محبت خود بهمگنا نرا روزی کناد بحرمت النبی و آله الامجاد ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که ستر احوال این طائفه و اختفاء مقامات زمره علیه را اسم است حضرت شیخ خیر الدین سدهوری در ابتدا سلوک بعضی از واقعات شریفه و برخی از واردات رفیعه خویش بحضرت قدوة الکبرا عرض میرسانیدند بر ضمیر جام جهان نمای و سمیر حقائق کتابی پوشیده نماند که خاطر وی با نها ملتفت است به تنها فرمودند که ای عزیز التفات باین نوع امور در بدایت مقامات چنانست که کودکان ابو بزی چند بفریبند تا به مکتب روند امام غزالی از بعضی واقعات و احوال خود اعلام بحضرت خواجه ابی یوسف همدانی کردند بعد از امعان فرمودند تلک خیالات تربی بها اطفال الطریقة غرض اکابر بروزگار اما تر نا مدار از اظهار حال گاهی آن میبود که قابلیت و استعداد ایشان تقاضای اظهار آن میکند و گاهی بواسطه اطمینان خواطر مریدان و ایقان خاطر محبان بر وجهی میباشد که به سعی و کوشش مریدان را باین درجه توانند رسانید ٭ بیان خود بجهت خود نمائی و نسیان آرای ٭

لطیفه ششم در بیان اهلیت شیخی و شرایط اقتدا و آداب مرشد و مسترشد

از مجموع اربعین اکابر است و مسئله توحید مطلب قال الاشرف ان یکون الشیخ عارفا

باحوال المرید وعالما بعلوم التجرید والتفرید حتی ینصحه ویرشده علی حسب حاله ویحذره من مخاوف ومفاسد سبیله ولو لا یتصف بالاوصاف المذکورة فکیف یجوز الاقتداء بهم واخذ الطلابین منهم حقق الله تعالی بحقائق الوصال وجعلک من الذائقین شراب انسه بالغدو والاصال +

طالبان طریق ومحبان تفریق وسالکان گرم رو وفارسان تیز دو میدان تحقیق کثرهم الله تعالی الی یوم قیام القیمة وایدهم بمقام ترفیعه اولیاء فنا فی الله والبقاء به بسیر نرسند مگر بمتابعت شریعت آن پیشوای قوافل صفیاء مقتدا طوائف اولیا یعنی محمد مصطفی صلعم ظاهرا وباطنا قولا وفعلا اعتقادا وحالا هرکسی در ظلمات نفس عادی محدود کاسات باطله وی گشته و در اسفل السافلین طبیعت مقید شهوت واسیر ضلالت واخلاق ناپسندیده شده اگر اهل علم است بمقتضای علم عمل نمیکند و بشرط علم در مجموع اوقات واحوال متابعت شریعت نمی نماید بدرجات رفیعه جانی واعلی علیین معارف ربانی ومقعد صدق عرفانی عیانی نرسد واز شرب عذب آب معرفت رحمانی که چون آبحیات در ظلمات طبیعت انسانی است شربتی نچشد وجام شیرین شراب وحدانی بکام القانی نکشد کما قال الله تعالی ونسقیهم بشیء الخیهم کذار مشور ا لطهور ا و بوئی از نسیمات ریاض من تسنیم عینا یشرب بها المقربون بمشام جانش نرسد و در گلشن مراد گل مقصود را نه چیند و مخذول ومحروم وسرگردان در تیه ضلالت و میدان جهالت بماند باید که طالب این طریق همگی همت خود مبذول داشته بجان کوشد و لحظه بیارامد و قدم صدق در راه شریعت از سر ایمانی درست ویقینی بکمال نهد و اگر اینچنین نکند سر بصحرا ضلال دهد قطعه خلاف پیمبر کسی ره گزید که هرگز بمنزل نخواهد رسید + کسانیکه زین راه برگشته اند برفتند و بسیار سرگشته اند بحضرت قدوة الکبرا در تعظیم تکریم تام وتعظیم تام غرض [illegible] نمودند که اصحاب تصوف دار باب تعرف لمعانی لفظ مراد و مرید چه فرموده اند فرمودند که بر دو معنی اطلاق کرده اند یکی معنی مقتدی ومقتدا و دوم بر معنی محب ومحبوب اما معنی مرید در محل وگفته شود انشاء الله تعالی ولیکن معانی مراد بسمع اعتقاد باید شنید معنی اول آنست که قوت ولایت الهی وجذبه عنایت نامتناهی در تصرف بمرتبه رسیده باشد که تربیت مریدان بستر ضلالت و [illegible] میلان خانه جهالت تواند کردن واختلاف انواع استعدادات وطرق ارشاد مقامات بنظر عیان دیده بود اینچنین کس سالک مجذوب بود که اول جمیع مخاوف ومهالک صفات نفسانی را بقدم سلوک در نوردیده و به امداد جذبات یمانی و به امداد و اعلا

ربانی از مدارج قلبی و معارج روحی برگذشته بعالم کشف و یقین رسیده و بمشاهدهٔ انوار
حقایق و بمعاینهٔ اسرار دقایق پیوسته یا مجذوب سالک که اول بقوت امداد و جذبات بساط
مقامات را طی کرده و بعالم کشف و عیان رسید بعد از آن منازل و مراحل را بقدم سلوک
باز دیده و حقیقت حال را در صورت عالم باز یافته مرتبهٔ شیخی و اقتدای این دو کس را مسلم
است **ابیات** سالک مجذوب و مجذوب سلوک ٭ بر سر همه مقتدای دو ملوک ٭
آنکه باشد سالک و مجذوب بس ٭ رهنمای را نگنجد هیچکس ٭ لیک ز انفاس شریف این دو
شیر ٭ میشود روباه بر صنعتم دلیر ٭ اما سالک ابتر که هنوز از مضیق مجاهده بفضای مشاهده
نرسیده بود و مجذوب ابتر که هنوز بر دقایق سیر سلوک و حقایق منازل و مقامات صعلوک
و قواطع و مخاوف وقوف نیافته باشد هیچ یکی از این دو کس استحقاق اقتدای و فیض شیخوخیت
ندارد چه ولایت تصرف در استعداد مرید بر قانون طریقت با ایشان مفوض نگشته هر تصرف که
ایشان میکنند و سعی در فسادش بیش از صلاح باشد **بیت** هر تداوی را که ایشان میکنند ٭
آن عمارت نیست ویران میکنند ٭ و مثال وجود مرید را استعداد کمال در وی همچو بیضه است
که در وی استعداد طیریت موجود بود اگر قابل تصرف و تاثیر همت و حمایت مرغی بالغ گردد
که هیجان قوت توالد و تفریخ بر نهاده مستولی باشد و مدتی تصرفات روحانیه و خواص
کمال طیریت او دران نافذ گردد عاقبت لباس صورت بیضگی از وی خلع کنند و خلعت صورت
طیریتش در وی پوشانند و بکمال استعدادش برسانند چنانکه بیضه را در زیر مرغی که قوت طیریت
نیافته باشد یا هنوز بمرتبهٔ بلوغ و تفریخ نرسیده بود و تعبیه کنند و مدتی بر آن بگذرد استعداد
وجود طیریت در وی فاسد گردد و بیش از ین قابل اصلاح نباشد همچنین اگر مرید صادق وجود خود را
در تحت تصرف شیخ کامل که بمرتبهٔ تکمیل رسیده باشد و سیر طیر و سلوک و جذبه بهم پیوسته منقاد و
مسلم گرداند از بیضهٔ وجود مرغ حقیقت إِنَّ اللّٰهَ خَلَقَ آدَمَ عَلٰى صُورَتِهٖ بیرون آید و در هوای
هویت طیران و بمرتبهٔ توالد و تناسل رسد و در تحت تصرف سالک ابتر یا مجذوب ابتر آید
استعداد کمال انسانیت بر وی فاسد گردد و بمبلغ رجال و مقام کمال نرسد همچنانکه در عالم صورت
مقتضای حکمت بالغه و سنت جاریهٔ الهی است که وجود توالد و تناسل و بقای انواع حیوانات
نه بندد الا بعد از ازدواج متوالدین برابطهٔ شهوت و واسطهٔ فعل و انفعال تاثر و تاثیر در میان
ایشان همچنین در عالم معنی نیز حقیقت آدمی که آن عبودیت محض است در وجود نیاید الا بعد
ازدواج مراد و مرید برابطهٔ محبت و قبول تصرفات مراد را و این است ولادت ثانیه که

اشارت عظماء اهل مکاشفه بران واقع است مَن لَم یُولَد مَرَّتَین لَم یَلِج مَلَکُوتَ السَّموَاتِ
وَالاَرضِ رباعی چون دو بار است شرط زائیدن ٭ یک زاده در دگر ز صلب پدر ٭ یک بزادن
درین جهان غرور ٭ یک شدن زین ظلام تن سوی نور ٭ هر چند وجود فرزند بی پدر در قدرت
الهی ممکن است چون عیسی علیه السلام اما در حکمت ممتنع چنانکه وجود بعضی از مجذوبان نیز در ولادت
بی پدر آفات متصور است چنانکه در ولادت عیسی علیه السلام که منشا ضلالت بعضی از نصاری
گشت در ناسوت و ملکوت او را ابن الله گفتند همچنین اگر مجذوبی نیز در طریق ارشاد شیخی کامل
و مکمل صاحب کشف نشود از توقع آفت بواسطهٔ او دیگران مامون نباشند حضرت قدوة الکبرا می فرمودند
که قیاس احوال قرنیان و مشارب خانواده اویسیان بایشان نمیتوان کرد چه تربیت روحانیه مصطفی صلعم
یا بزرگی از بزرگان دین مربی ایشان میگردد و بیان مقامات ایشان در مقام خویش گفته شود
انشاء الله تعالی حضرة قدوة الکبرا می فرمودند چون طالبان صادق را آفتاب طلب از مشرق دل سر
بر زند اهم و اولی آنست که دامن یکی ازین دو بزرگوار بدارد که سلوک پیش از جذبه یا بعد از جذبه
ایشان کرده باشند بگیرد و متابعت او قولاً و فعلاً و حالاً از دل و جان بپذیرد و در راه سلوک
دیرا در وی ملیند و سکری از حمید پیش آید زنهار خود را محافظ باشد البته سخنی که از و بوی انیت
و پیش دستی آید نگوید که بیشتری از سالکان راه و عاکفان درگاه با نیم از دولت وصول الهی و قرب
مسعود بمناهی فرود افتاده اند هر چند که سالک قطع منازل راه و رفع مراحل بارگاه کرده باشد
هنوز محتاج بشیخ است بلکه یک ازدی است که هرگز از وی بی نیاز حضرت قدوة الکبرا
تقریبا می فرمودند که در طبقات الصوفیه دیده ام که روزی شیخ مجد الدین بغدادی با جمعی از
درویشان نشسته بودند سکری بروی غالب شد گفت ما بیضهٔ بط بودیم بر کنارهٔ دریا و شیخ ما
شیخ نجم الدین کبری مرغی بود بال تربیت بر سر ما فرود آورد تا از بیضه بیرون آمدیم ما چون
بچه بط بودیم در دریا رفتیم و شیخ ما بر کناره بماند شیخ نجم الدین بنور فراست آنرا دانست بر زبان
ایشان گذشت که الهی در دریا میراد شیخ مجد الدین آنرا شنید بترسید پیش شیخ سعد الدین حموی
که بزرگترین اصحاب حضرت شیخ نجم الدین کبری بوده اند رفت و تضرع بسیار کرد که گناه مرا از
حضرت شیخ درخواست کنید گفت خوش روزی که حضرت شیخ را وقت خوش باشد مرا
خبر کن تا بحضرت او آیم و عذر تو بخواهم وقتی که شیخ را در سماع حال خوش شد شیخ مجد الدین شیخ
سعد الدین را خبر کرد شیخ مجد الدین پای برهنه بیامد و طشتی پر از آتش کرد و بر سر نهاده بجای
کفش بایستاد شیخ بوی نظر کرد فرمود که چون بطریق درویشان عذر سخن پریشان میخواهی

ایمان و دین بسلامت ببردی اما سرت برود و در دریا بمیری و ما نیز در سر تو شویم و سرهای سران ملک خوارزم
بسر تو شود و عالم خراب گردد شیخ مجدالدین در قدم شیخ افتاد از خرده سلامتی ایمان غم جان شد بتن یار
مثنوی آنان که مرید شیخ عالیقدر ⁂ بنوش بها نا غم جان سر که گر دین و ایمان سلامت بود اگر جان و دل از عزا
چرا ننگ فرصت سخن شیخ بعلیه آمد شیخ مجدالدین در خوارزم وعظ میگفت و مادر سلطان عورتی بود بغایت جمیله
ع جمالی گرو برد از آفتاب ⁂ بوعظ شیخ مجدالدین می آمد و گاه گاهی بزیارت شیخ میرفت بدعیان صحبت
جستند تا شبی که سلطان بغایت مست بود عرضه داشتند که مادر تو بمذهب ابوحنیفه بنکاح شیخ مجدالدین
در آمده است سلطان ازین سخن رنجیده شد فرمود که شیخ را در دجله اندازید انداختند مثنوی
زهی نا خدا ترس بی سر ... که گوهر بدریا در انداخته ⁂ دری کان بود صد جهانرا خراج ⁂ ببحر افگند بدبخت
تاج چون خبر بحضرت شیخ نجم الدین رسید متغیر گشتند و گفتند انا لله و انا الیه راجعون فرزند مجدالدین را در آب انداختند
و مرد ابیات دری را که پرورده بودم بجان ⁂ شده گوهر ای اهل جهان ⁂ چه بوده که در آب
انداختند گران گوهری را بسنگ ساختند ⁂ ولیکن چه افسوس از رفته کار که گناه من آمد از روزگار پس
سر بسجده نهاد و زمانی نیک در سجده بود پس سر از سجده برآورد و گفت از حضرت عزت درخواستم تا خونبهای
فرزند ملک سلطان محمود باز ستانند اجابت فرمود سلطان را از آن خبر دادند بغایت پشیمان شد و پیاده
بحضرت شیخ آمد طشتی پر زر بیاورد و شمشیر و کفن بر سر آن نهاده سر برهنه کرده در صف نعال بایستاد و گفت
اگر دیت میخواهید اینک و اگر قصاص خواهی اینک شمشیر و سر. شیخ در جواب فرمودند کان ذلک فی
الکتاب مسطورا دیت او جمله ملک تست سر تو برود و سرهای خلق و ما نیز در سر شما رویم سلطان محمد
ناامید باز گشت عنقریب چنگیز خان خروج کرده رفت آنچه رفت حضرت قدوة الکبرا میفرمودند
که روزی قوال در مجلس شیخ نجم الدین این بیت را خواند بیت خوش یافته اند در ازل جای
عشق ⁂ گر یک خط سبز بر کنارش بودی ⁂ شیخ محاسن خود را گرفت و تیغ دست بر گلو نهاد و گفت ع
گر یک خط سبز بر کنارش بودی ⁂ همانا که این اشارت بشهادت خود کرده باشد بعد از آن این رباعی
خواندند رباعی در بحر محیط غوطه خواهم خوردن ⁂ یا غرق شدن یا گهری آوردن ⁂ کاری که
مخاطره است خواهم کردن ⁂ یا سرخ کنم روی ز تو یا گردن ⁂ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند
که اکابر روزگار فرموده اند تربیت سالک مثل بیضه ایست که در زیر مرغ تربیت و ارشاد مرشدی
اگر معاذ الله حین تربیت انکاری بنسبت شیخ پیدا گردد بیضه فاسد گردد باز هر چند که بیضه سالک
مدت پرورش بیرهای طیور مشایخ عالم نهند پرورده نگردد حضرت شیخ اصیل الدین بیضاوی میفرمودند
که حضرت قدوة الکبرا مریدی بود پیر علی نام از مردم هزاره در سلوک اشتغال داشت و مشتری

از مقامات عالی و منزلات متعالی عبور کرده بود ولیکن هنوز بسر حد اعیان ثابته خود نرسیده بود و انجام کار او بانبیق
الانوار نه انجامیده روزی بنسبت حضرت قدوة الکبرا ترددی بخاطر وی رسید که موجب هبوط
اعتقاد و سبب سقوط انقیاد او شده و بعضی ادائی بی ادبانه نیز از وی بمنصه ظهور آمده شخصی بسمع مبارک سانیده که
از پیر علی چنین امری شنیع ظاهر آمده فرمودند که او از این خانواده کریم و دودمان قدیم رده است
از این دایره دور بر آنند همچنان کردند حضرت قدوة الکبرا را وقتی که ظهور جلالت قهر و صدور رسالت بی
میشدی هیچکس را تاب نبودی که در حریم حضور محرم شدی سعر چو شمع جلالش زند شعله ز بسوزد
چو پروانه صد قلعه ز چون پیر علی معلوم کرد بعضی از اصحاب پیش آن التجا آورد که گناه من آن درگاه
عالم پناه درخواهند هر چند که سعی کردند گله ورت بصفا تبدیل نشد آخر الامر میان بعزم سفر نسبت
روی بهمدان نهاد چون بحضرت میر سید علی همدانی رسید از احوال خود اطلاع داد فرمودند پیر علی که فرزند
سید اشرف جهانگیر بسته نمی توانیم گشود از اینجا هم چون عروس مقصود از حجله تقدیر رخ نمود رباعی
بر یافت بهر در که شد هیچ عزت نیافت و بر در هیچ سوئی مکلا مقطع کرد بعد از قطع مراحل کلفت
و دفع منازل محنت بحضرت شیخ نجم الدین اصفهانی رسید ندای راه خدمت حضرت شیخ پیر و بعد از سعی بلیغ حضرت شیخ
فرمودند که ای نامراد در که برادرم سید اشرف جهانگیر بسته اند ما نتوانیم گشود بلکه هیچکس امروز در روی زمین نیست
که در مقابله وی تواند ایستادن بیت کسی امروز در روی زمین نیست ز که پهلو بر زند با وی بنو قبر ز
نیارد سر برآوردن بهمت ز کسی نزیر کمند آن جهانگیر حضرت قدوة الکبرا در غلبه حال و
سکر و صدمه وجد و تحیر گاهی از این نوع ابیات از خود و از غیر انشاد میکردند رباعی هر دو عالم
هیچ سر ننهد در پای من ز عرش و کرسی قطره باشد در دل دریای من ز بلکه از غیب و شهادت غیر
ذات مطلقش ز قطره نم آمده بر سبزه صحرای من ز و رباعی حضرت شیخ روزبهان نیز در اکثر اوقات
میخواندند و میگفتند چه خوش فرموده است ز رباعی آنم که جهان چو حلقه مشت منست ز این قوت
حق نه قوت پشت منست ز این کون و مکان هر چه درین عالم هست ز در قبضه قدرت دو انگشت منست
مرقع که ذکر شیخ روزبهان نقلی میشد حالی عزیب و وجدی عجیب بحضرت قدوة الکبرا میرسید فرمودند
که سبحان الله مرد چنین باید چنانکه روزبهان عنقای قاف وحدت و همای هوی احدیت وی بود ما بدولت
وی الطاف یم و در خواندن رباعی مذکوره وی در بشره میمون دانشگاه همایون تغیر تمام یافته میشد و این
قطعه را نیز میخواندند قطعه درین زمانه منم قائد صراط الله ز حد خاور تا آستانه اقصی بخ ملک ندانگاه
معارف مرا الحجا بتند ز که هست منزل جانم به ماورای ورا ز و بعضی شطحیات حضرت قدوة الکبرا
و مشایخ دیگر سیاقی فی مکانه انشاء الله تعالی حضرت کبیر بسریر سلطنت ولایت و ممالک هدایت عرض

از تکمیل سلوک باکابر متعدده واما ز متفرقه چگونه است فرمودند اگر طیر قابلیت طالب صادق و مرغ استعداد سالک واثق بلند پرواز افتاده باشد باید که شیخ وی را حواله ارشاد دیگری از مشایخ که اعلی تر از وی در حصول مقامات وادنی تر از وی در وصول مرادات بود حواله کند و اگر چنین نکند پس معلوم شد که وی مقام اقتدا بسبب اختیار نکرده است بلکه بموجب حب جاه خود را بر سر این کار آورده است و ترک ملازمت جناب شیخ با تکار بسیار بهاست اما اگر حضرت شیخ از مسکن وی راه بعید نشسته باشد یا خست یک کاروان سرای آخرت را بربسته تواند بود که بچنگل خود را بدامن بزرگی زند که سلوک وی بمنتها رسیده باشد و وی را بانتها رسانند و این حصول مقصود و وصول بجناب جود روا است که از یک شیخ بر آید و درست که بحضرت دعی شیخ و ماسته شیخ میسر آید اما کسی بیک شیخ سلوک تمام کرده باشد لطافتی دیگر دارد شعر غلام همت آن سالکی ام که در هر دو جهان گیر یکی باشد بند کتاب مجموع استاد واحد اشارت بدین معنی است نقل است سفر مودند که حضرت شیخ علاء الدولة السمنانی نقل کند که چون از شیخ نجم الدین کبری بهمدان رفت و اجازت حدیث حاصل کرد و شنید که در اسکندریه محدثی بزرگ است با دستاد عالی هم از آنجا باسکندریه رفت و آمد وی نیز اجازت حاصل کرد و در وقت باز گشتن شبی رسول صلعم را در خواب دید از حضرت رسالت درخواست کرد یا رسول الله مرا کنیتی بخش رسول علیه السلام فرمود که ابو الجناب پرسید که مشدده یا مخففه فرمود لا مخففه بل مشدده چون از خواب بیدار شد در معنی اجتناب پیراروی نمود که از دنیا اجتناب بباید کرد مجرد شد و طلب مرشد گرفت به او میسر شد ارادت درست میکرد از آنجهت که دانشمند بود به هیچکس سر فرود نمی آمد چون بولایت خراسان در قصبه رنتویل در آمد رنجور گشت هیچکس او را جای نداد که آنجا نزول کند آخر عاجز شد از کسی پرسید که درین شهر مسلمانی باشد که مردم غریب رنجور را جائی دهد که تا من چند روز آنجا بیاسایم آنکس گفت که اینجا خانقاهی است و شیخی اگر آنجا روی ترا خدمت کند گفت نام او چیست گفت شیخ اسمعیل قصری شیخ نجم الدین آنجا رفت او را جای دادند در صفه مقابله صف درویشان ساکن شد در رنجوری وی دراز کشید و میگفت با این همه رنجوری چندان رنجم نمیرسید که از آواز سماع ایشان که من سماع را بغایت منکر بودم و قوت نقل کردن از مقام نداشتم شبی سماع میکردند شیخ اسمعیل از گرمی سماع بر بالین من آمد و گفت میخواهی که برخیزی گفتم بلی دست من بگرفت و مرا بکنار گرفت و میان سماع برد زمانی نیک گردانید و بر روی دیوارم تکیه داد گفتم در حال خواهم افتاد چون بخود آمدم خود را تندرست یافتم چنانکه در خود هیچ بیماری ندیدم و مرا ارادت حاصل شد روز دیگر بخدمت وی رفتم و دولت ارادت گرفتم و بسلوک مشغول شدم و مدتی آنجا بودم چون مرا از احوال باطن خبر شد از علوم را فرادانستم مرا شبی در خاطر آمد از علم باطنی با خبر شدی و علم ظاهری تو از علم شیخ زیاده است بامداد شیخ مرا طلبید و گفت برخیزد و سفر کن

تر ابر عجایبی میباید و سلوک میباید کرد من دانستم که شیخ بر خاطر من واقف شد اما هیچ نگفتم و برفتم بخدمت
شیخ عمار آنجا نیز مدتی سلوک کردم و آنجا شبی مرا همین بخاطر آمد بامداد شیخ عمار فرمود که نجم الدین
برخیز و بمصر برو بخدمت روزبهان که این هستی ترا و بضرب سیلی از سر تو بیرون برد برخاستم و بمصر رفتم
چون بخانقاه وی در رفتم شیخ آنجا نبود و مریدان او همه در مراقبه بودند هیچکس بمن نپرداخت
آنجا کسی دیگر بود از وی پرسیدم که شیخ کدام است گفت در برون است و وضو میسازد من برون
رفتم و شیخ روزبهان را دیدم که در آب اندک وضو میساخت مرا در خاطر آمد که شیخ نمیداند که درین قدر آب وضو
جایز نیست چگونه شیخی باشد او وضو تمام ساخت و دست بر روی من افشاند چون آب بر روی من
رسید در من بیخودی ظاهر شد شیخ بخانقاه در آمد من نیز در آمدم و شیخ بشکر وضو مشغول شد من برپای
بودم منتظر آنکه شیخ سلام باز دهد و در اسلام کنم همچنان بر پا استاده غایب شدم دیدم که قیامت
قائم شده است و دوزخ ظاهر گشت و مردم را میگیرند و بآتش می اندازند و بدین راه گذر آتش
پشته است و شخصی بر سر آن پشته نشسته است هر که میگوید که من تعلق بوی دارم او را رها میکنند
دیگر را در آتش می اندازند ناگاه مرا بکشیدند چون آنجا رسیدم گفتم تعلق بوی دارم مرا رها کردند بر پشته
بالا رفتم دیدم که شیخ روزبهانست پیش وی رفتم و در پای او افتادم او سیلی
سخت بر قفای من بزد چنانکه از صدمهٔ وی بر روی
در افتادم گفت که بیش ازین اهل حق را انکاری مکن بیفتادم از غیبت باز آمدم شیخ سلام نماز
داده بود پیش رفتم در پای وی افتادم در شهادت نیز همچنان سیلی بر قفای من زد و همان لفظ
گفت آن رنجوری از باطن من برفت بعد از آن امر کرد که باز گرد و بخدمت شیخ عمار رو چون باز
میگشتم مکتوبی بشیخ عمار نوشت که هر چند که مس داری بفرست تا زر خالص میگردانم و باز بر تو میفرستم
قطعه اگر داری مسی ای کیمیاگر ❊ بمن بفرست کو را میکنم زر ❊ نه از زری که او را می فروشند ❊
که مردم بهر او را میخروشند ❊ از آنجا بخدمت شیخ عمار آمدم مدتی آنجا بودم چون سلوک تمام
کردم مرا امر فرمود که بخوارزم روی گفت که آنجا مردمان عجیب اند این طریق را و مشاهده را
منکر اند بلکه در قیامت مشاهده را نیز منکر اند گفت برو باک مدار بخوارزم آمد و این طریق را
منتشر گردانید و بسیار مرید بروی جمع آمدند و بارشاد مشغول شد ❊ **قطعه** در انجا آمده
از روی ارشاد ❊ طریق افگنده و بنیاد نهاد ❊ که مردم از صفای آن رسیده ❊ به صد
منزل وجدان کشیده ❊ حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند که اجماع مشایخ رضوان الله علیهم
اجمعین که بتکمیل سالک چندین مشایخ حاصل میکرد وی انکار از اول زیرا چه بیشتری قدمای عصر

عطار در هر این نوع سلوک واقع شده است چنانچه حضرت نجم الدین کبرا که از مقتدای
مشایخ و پیشوای اصحاب راسخ اند بهمین اسلوب سلوک کرده اند چنانچه مذکور شد وچندی از
مشایخ را که قبلهٔ اصحاب تصوف و کعبهٔ ارباب تعرف بودند یاد کنیم اول حضرت شیخ ابو
الغیث یمنی نحو المقامات العلیة والاحوال السنیة والانفاس الصادقة والکرامات الخارقة
در اوائل حال از قطاع الطریق بود در کمین قافلهٔ نشسته بودند ناگهان آواز داد یا صاحب
العین علیک العین ✢ ✢ ای که چشم بر قافلهٔ داری دیگری را چشم بر تست در وی اثر عظیم کرد
و آنچه دران بود باز ایستاد و بحق تعالی اقبال نمود توبه و انابت کرد و بصحبت شیخ ابن افلح
پیوست نفس او پاکیزه شد دل او منور گشت و صدق ارادت و سیمای سعادت بر روی پیدا آمد
و خوارق عادات از وی بظهور انجامید روزی اهل بیت وی از وی قدری عطر طلبید بازار
رفت تا عطر بخرد و پیش یکی از عطاران رفت و یاد وی دران باب سخنی گفت او گفت در
دوکان من هیچ عطر نیست ابو الغیث بگفت در دوکان تو هیچ عطر نخواهد بود فی الحال هر
عطری که از دوکان وی بود معدوم شد عطار پیش ابن الافلح از وی شکایت کرد شیخ
وی را بخواند و بسبب آنکه اظهار کرامت وی کرده بود وی را سیاست کرد و گفت دو شیر در یک
مرغزار نشاید از صحبت من دور باش هر چند که ابو الغیث اعتذار کرد و تضرع نمود قبول نکرد
و ضرورت از مصاحبت وی اباکرد ابو الغیث برفت مطالبت شیخ دیگر میکرد تا بصحبت وی
منتفع گردد پیش هر شیخ که میرفت گفت ترا همین بند است محتاج بشیخ منتهی تا الدین که
شیخ کمیر اهدل رسید و التماس صحبت کرد وی را قبول نمود ملازم باش ابو الغیث گفته است که چون به
بصحبت وی رسیدم گویا قطره بودم که در دریا افتادم و دیگر نیز میفرمودند که مولانا
فخر الدین گورستانی که تحصیل علوم ظاهری کرده بود و همیشه در خاطر میداشت که به سلوک
راه حق تعالی اشتغال نماید وقتی در یکی از مدارس مصر خانه داشت و در انجا بمطالعه مشغول
بود وی را از مطالعه کلالتی حاصل شد از برای تشخیص خاطر از خانه برون آمد داعیهٔ سلوک
بروی تازه شد با خود گفته که آخر روزی از انچه درانم برون همی باید آمد امروز آن روز است
که دیگر بخانهٔ خود باز نرفت او همچنان خانه را با کتابها و متاعهای دیگر در باز گذاشته
و بپیش شیخ شبلی رحمة الله که در انوقت در مصر بارشاد متعین بوده رفت بسلوک مشغول گشت
تا وی زنده بود در صحبت وی بود چون از دنیا رفته در طلب شیخ کامل مکمل سفر اختیار کرد
در انوقت شیخ محی الدین طوسی که از کبار اولاد امام غزالی است شهرت تمام داشته اند در

شهر طوس میبودند به صحبت وی آمده آنچه میخواستند آنجا یافته ازینجا بده وی رای پیش فرزندان
اخی علی قلقشاه رفته آنجا نیز آنچه خواسته است یافته است ازانجا سفر کرد فرزند اخی علی
قلقشاه وی را گفته اند که یکی از دو درویشان پدر ما در قریه ابرده میباشند اگر وی را به بینی دور نمی
نماید با خود گفته است شیخ خواجه زین ساک و شیخ زادگان این درویش دیگر چه خواهد بود اما
احتیاطا با برده رفته است چون آنجا رسید شیخ حافظ بحجت نهی بده دیگر رفته بود آنجا
بنور ولایت از آمدن وی خبر یافته با صحاب گفته که ما را مهمانی عزیز رسیده است فهم ما
ساخته با برده باز گشت چون چشمش بر مولانا افتاد این مصراع مشهور را خواند ع
یار در خانه و ما گرد جهان گردیدیم * میان ایشان صحبت در گرفته و تا شیخ حافظ زنده بود
در صحبت وی بوده است و باوی اربعینها نشسته و تربیتها یافته حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که مقتدا باید که در اطوار مقامات جز بر طریق تربیت و تدریج نبود تا اول داد
مقام ادنی ندهند بمقام اعلی نرسند و علی هذا از مرتبه اول به ثانیه و از ثانیه بثالثه و
از ثالثه برابعه تا آنجا که عین ثابته ویست و از آنجا نزول کند و این مراتب را بر تدریج و دولا
ترقی کند تا جمیع مقامات را علی الترتیب بقدم سلوک سیر نماید و آنگاه سلوک ایشان به
جذبه مبدل گردد و سیر بطیر انجامد و مجاهده بمشاهده پیوندد و مغایبه بمعاینه برسد در نمقام
محبان را منشور خلافت نویسند و خلعت شیوخیه بخشند و در تصرف ماذون گردانند و این
مرتبه را مقام توسط است میان غیب و شهادت و خدا و خلق وجود بنده بمثابه عرش
رحمان گردد که روی در عالم غیب دارد و روی دیگر در عالم شهادت تا بوجه اول از عالم
غیب فیض رحمت می ستاند و بوجه دوم بعالم شهادت و خلق میرسانند اما مجذوبان
در بدایه حال بمدد جذبه راه برند بیک جذبه بساط اطوار مقامات طی کنند و
حاصل جمله اعمال محبان در ان یک جذبه گردد جَذْبَةٌ مِنْ جَذَبَاتِ الْحَقِّ تُوَازِي عَمَلَ
الثَّقَلَيْن * از بهر آنکه صفا جمله مقامات در حال ایشان مندرج بود روح
ایشان از قیود مقامات در فضای کشف و وجدان اطلاق یافته و تقید بمقام عوام
محبان بود که هنوز بعالم کشف نرسیده باشند و سیر ایشان در ازالت ظلمات صفات
نفوس بود و در هر مقامی ظلمت صفتی مخصوص ز ایشان زائل شود تا آنگاه زمین
نفوس ایشان بنور ربوبیه بکلی اشراق یابد مثلاً میل بمعصیت ظلمتی است که در
مقام توبه نصوح زائل شود و رغبت بدنیا ظلمتی است که در مقام زهد زائل گردد

وقلة اعتماد بر کفالت رزاق حقتعالی ظلمتیست که در مقام توکل زائل شود و کراهیت طبع در
انقیاد احکام ظلمتے است که در مقام رضا برخیزد و علی هذا القیاس در هر مقامی ظلمتی ازاہل
میشود تا جمیع ظلمات نفوس بسیر جمیع مقامات برخیزد و جمال چهره یقین از حجب ظلمات
مکشوف گردد اما محبوبان از انسبب تقدم کشف بر سلوک چون تجلی اقتدار وجود واز جلوه تجلی
باطن پیش از قطع منازل بر مقامات بقدم سیر و اجتهاد بنور یقین منور باشند و ظلمات
صفات نفوس ازیشان منتفی خلاصهٔ جمیع مقامات در ایشان کائن بود و از همه
باین باوجود رغبت زاهد باشند با تفات با سباب متوکل و با کراهیت طبع راضی زیرا
که وجود ایشان بحق بود نه بخود خواجه ذوالنون قدس سره رسولی پیش بایزید فرستاد
و گفت قُلْ لَهُ اِلٰی مَتٰی النَّوْمُ وَالرَّاحَةُ قَدْ سَارَتِ الْقَافِلَةُ بایزید رسول را گفت
قُلْ لِاَخِیْ اَلرَّجُلُ مَنْ یَنَامُ اللَّیْلَ کُلَّهٗ ثُمَّ یُصْبِحُ فِی الْمَنْزِلِ قَبْلَ الْقَافِلَةِ خواجه ذوالنون چون
این جواب شنید گفت هَنِیْئًا لَهٗ هٰذَا الْکَلَامُ لَا یَبْلُغُ اَحْوَالَنَا حضرت قدوة الکبراء
نقل از خواجه بهاء الدین نقشبند میکردند که مراد محبوب مطلق سید کائنات و مسند نبوت
علیه السلام اند که مقصود از آفرینش وجود او بود و کائنات طفیل وجود او لَوْلَاكَ
لَمَا خَلَقْتُ الْاَفْلَاكَ هیچ مخلوق را از انبیاء و اولیاء خلعت محبوبی نه بخشیدند
الا او را و متابعان او را چه ترقی از مرتبهٔ محبی بمحبوبی جز بکمال متابعت او صورت نبندد
قُلْ اِنْ کُنْتُمْ تُحِبُّوْنَ اللّٰهَ فَاتَّبِعُوْنِیْ یُحْبِبْکُمُ اللّٰهُ لاجرم خطاب از حضرت رسالت در
حق موسیٰ که مرتبهٔ محبی داشت و خواهان محبوبی بود این آمد لَوْ کَانَ مُوْسٰی حَیًّا
لَمَا وَسِعَهٗ اِلَّا اتِّبَاعِیْ و هیچکس محبی خواهان محبوبی بحق نرسد الا بمحبوبی چه بخدا جز بخدا
نرسد بدانکه محبت قدیم در جذبهٔ حقیقت مصطفوی همچنانست که خاصیت مقناطیس در
جذب آهن پس همچنانکه مقناطیس صفت خود را که خاصیت جذب است به مجذوب
و محبوب خود بخشیده تا آهن دیگر جذب تواند کرد و علی هذا القیاس خاصیت سرجاذبی
که در مجذوب خود سرایت میکند همچنین روح محمدی صلی اللہ علیه وآله وسلم که
مجذوب محبوب حق است اولیست که خاصیت جذب هزار ارواح مومنان از
مقناطیس محبت قدیم اکتساب کرد و چندین هزار ارواح اصحاب از اطراف و اکناف
عالم بخود کشید و هر یک ازیشان بقدر استعداد از آن خاصیت نصیبی یافتند و ارواح
التابعین را بخود کشیدند همچنین بارواح مشائخ و علماء راسخ قرنا بعد قرن و بطنا بعد بطن

منتقل شده و سلسلهٔ مریدی و مرادی منتظم گشت و هر مریدی که بمراد گشت یعنی از برکت متابعت
رسول الله صلی الله علیه وسلم است پس هر که بواسطهٔ کمال متابعت و رابطهٔ اتصال با ارواح مشایخ
با روح نبی علیه السلام اتصال یافت خاصیت محبت الهی بروی پیدا آمده مرتبهٔ محبوبی و مرادی
یافت چه ارواح مشایخ علی الترتیب با ارواح نبی پیوسته اند بحیثیت متابعت و خاصیت محبت الهی نتیجهٔ بلا
واسطه در همه مراتب اثر کرده پس هر مریدی که روح او با روح شیخ کامل مکمل که بکلی از اراده
خود منسلخ شده باشد و خاصیت محبت الهی از مشایخ دیگر میراث یافته بود بمراتب محبوبی و مرادی
برسد و مقام ولایت و تصرف در دیگری بیابد و هر مریدی که روح او با روح شیخی کامل مکمل که از اراده
خود بکلی منسلخ نشده باشد و خاصیت محبت الهی از شیخ دیگر میراث نیافته بمرتبهٔ محبوبی و مرادی
نرسد و مقام ولایت و تصرف در دیگری نیابد حضرت نور العین از شرائط شیخوخیت و آداب
وی از حضرت **قدوة الکبرا** درخواستند فرمودند که شرائط و آداب به نسبت شیخ و مرید
بسیار است و اکثر من ان تعد و تحصی کتب او دراز است اما به نسبت هر یک از **شیخ** و
مرید ده **شرط** و ده آداب ایراد کرده شود تا مجموع چهل شود و اشارت با ربعین
درویشان باشد القلیل یدل علی الکثیر والجرعة تنبئ عن الحیاض الغدیر **حضرت قدوة الکبرا**
میفرمودند که آیات و دلائل مشایخ بسیار است که در عدد نیاید اما چندی از آیات و احادیث صحیحه
ایراد میگردد که سیرت سنیه و روش مرضیه ارباب تصوف جمله مبنی بر کتاب و سنت است قولاً و فعلاً
و اعتقاداً ایشانند علما بالله که علم ایشان علم حقیقت ذات و صفات و افعال الوهیت جل و علا
و ایشانند ورثهٔ انبیا که میراث ایشان از انبیاء صلوة الله علیهم اجمعین من لدنیست ایشانند
که در بردواج علماء امتی کانبیاء بنی اسرائیل وفی روایة انبیاء
بنی اسرائیل پوشیده اند و ایشانند که بر سر تاج
وممن خلقنا امة یهدون بالحق کشیده و ایشانند که اختران برج اقتدا و گوهران درج اهتدا
اند شریعت را وسیلهٔ طریقت کرده بحقیقت رسیده هر دو کفهٔ علم و عمل ایشان برابر آمده
چنانکه گفته اند اشعار در راه خدا که رهبرانند ❊ بر برج حقیقت اخترانند ❊ در آتش
گرده و رسیده ❊ دریا صفت اند آرمیده ❊ با علم و عمل زبان شان راست
میزان صفت انچه کم و کاست قال النبی صلی الله علیه وسلم والذی نفس محمد بیده لئن
شئتم لاقسمن لکم ان احب عباد الله الذین یحبون الله ویحببون عباد الله الی الله
ویمشون فی الارض بالنصیحة ❊ حضرت قدوة الکبرا نقل است که رساله یکی میکردند

قلیل بر کثیر دلالت میکند و یک جرعه خبر میدهد از بزرگی حوض‌ها
کسانی که علما و امت من اند مانند انبیاء بنی اسرائیل اند
این حدیث قوی است و از محققین روایت کرده شده
فرمود رسول الله صلی الله علیه وسلم سوگند بکسی که نفس محمد در قبضهٔ قدرت اوست اگر خواهید
قسم خورم برای شما بتحقیق محبوب‌ترین بندگان خدا کسانی که [illegible] دوست میدارند خدای را
و دوست میدارند و میروند در زمین بنصیحت خواهی

لابد للمريد من شيخ كامل يقتدى به لانه رفيق فى الطريق وليعلم ان لهذا الشان محكا ومعيارا و

چاره نيست مريد را از شيخ كامل كه اقتدا كرده ميشود باو زيرا كه او رفيق است در طريق و بداند كه براى اين امر معيار يست و

هو القران والاخبار واجماع الامة المسلمة فما وافق للمعيار وخرج من المحك سالما من الغش فهو

آن قرآن و احاديث و اجماع امت مسلمه است پس هر كه موافق معيار شده بيرون آمد از معيار سالم از آميزش پس آن

صحيح وما خالف ذلك فهو فاسد باطل قال الله تعالى يا ايها الذين آمنوا اتقوا الله وابتغوا اليه

صحيح است و هر كه مخالف معيار گشت پس آن فاسد و باطل است فرمود خداى عز و جل اى مومنين بترسيد از خدا و طلب كنيد بسوى او

الوسيلة قال النبى صلى الله عليه وسلم اصحابى كالنجوم بايهم اقتديتم اهتديتم وروى الغزالى رحمه

وسيله اى تقرب كه فرمود رسول خدا صلعم اصحاب من مثل نجوم اند هر كه از ايشان اقتدا كرد يد هدايت يافتيد و روايت كرد غزالى

الله فى الاحياء حاكيا عن النبى عليه السلام قال الشيخ فى قومه كالنبى فى امته قال ليس ذلك بكثرة

در احياء العلوم در اينجا حكايت كننده است از نبى فرمود شيخ در قوم خود مثل نبى است در امت خود گفت نيست اين بسبب

مواله وبكثرة شخصه ولا لزيادة قوته بل لزيادة التجربة التى هى ثمرة عقله ولذلك ترى اجلاف

اموال و شخص و نه بوجه زيادت قوت بلكه بباعث زيادت تجربه او كه ثمره عقل اوست و ازين سبب مى بينى آنكه سار

الخلق يوقرون المشايخ بالطبع فضلا عن الطاف الناس قال الشيخ هو الذى سلك طريق الحق وعرف

خلق را كه توقير ميكنند پيران بطبع چه جاى لطيف مردم گفت شيخ همانست كه در طريق حق سلوك كرد و شناخت

المخاوف والمهالك فيرشد المريد ويشير اليه بما ينفعه وما يضره فلا يكون الشيخ وصحبته اقل من الجليس الصالح

مخاوت و مهالك را پس هدايت كند مريد را و او اشاره كند بسوى او بچيزيكه نفع كند او را و ضرر دهد او را پس نباشد شيخ و

قال النبى عليه السلام مثل الجليس الصالح كمثل العطار ان لم يحرك من عطره عبق بك ريحه ومثل الجليس السوء

فرمود نبى صلعم مثل همنشين نيك مثل عطاريست اگر حركت ندهد عطر خود را رسد بتو خوشبوئے او و مثل همنشين بد

كمثل القين ان لم يحرقك ناره عبق بك دخانه وشرده حضرت قدوة الكبرا اكرم بزبان مبارك

مثل آهنگريست اگر نسوزد ترا آتش او رسد بتو بوئى دود او و زبانه آتش او | ميرانند شعر هر بد ذنبكى كه ترا يار شد بقصه آتشگر

عطار شد ينبغى ان يكون الشيخ فى الشريعة عالما بالفرائض والسنن ونوافل الطاعات وانواع المحرمات والمحذورات

سزاوار است اينكه باشد شيخ در شريعت عالم بفرائض سنن و نوافل عبادات و اقسام محرمات و ممنوعات تا كه تميز كند

بين الحلال والحرام والفرض والسنة والنوافل اما فى الطريقة فيجب ان يكون عالما بانواع المعالجات فى طريق الله

درميان حلال و حرام و فرض و سنت و نوافل و ليكن در طريقت پس واجب است اينكه عالم باشد باقسام معالجات در طريق خدا

ومجاهدات المريدين الذائقة بكل علومهم ويكون كيسا واقفا بالامزجة المريدين واوصافهم الذميمة

و مجاهدات مريدين كه ذوق دهنده باشد هر يكى را از ايشان و باشد دانا و بيدار داننده مزاجهاى مريدين و اوصاف ذميمه ايشان تا

كالحسد والكبر والعجب والبخل وحب الرياسة والجاه والمال وحب الشهوات ويكون عنده من العلوم والمعارف
مانند حسد وكبر وعجب وبخل وحب رياست وجاه ومال وحب شهوات وباشد نزد او علوم ومعارفيكه
التي يحتاج اليها في طريق الله عز وجل واما في الحقيقة فان يكون عارفا بمقامات اهل الحقيقة ومنازلها وتكويناتها
احتياج باشد بسوى آنها در طريق خدا وليكن در حقيقت پس عارف باشد بمقامات اهل حقيقت ومنازل وتكوينات
وتمكيناتها وآفاتها وفوائدها وان يكون بليغا في المكاشفات مرتفعا من المكاشفات الى المشاهدات والمعاينات
وتمكينات وآفات وفوائد آنها وبالغ باشد در مكاشفات بلند باشد از مكاشفات بسوى مشاهدات ومعاينات
مرتقيا من الفناء الى البقاء والى بقاء البقاء وجامعا لمعرفة العظمة والكبرياء مع الوحدانية والفردانية
وترقى كننده باشد از فنا بسوى بقا وبسوى بقاء البقاء وجمع كننده باشد معرفت عظمت وكبريا را با وحدانيت وفردانيت
حتى يصلح مربيا للسالكين في طريق الله ومرشدا للطالبين لقاء الله تعالى يدل على ذلك قوله تعالى قل
تا كه صالح باشد براى تربيت سالكين راه خدا وارشاد طالبين لقاء الله دلالت كند برين قول عز وجل بگو
هذه سبيلي ادعوا الى الله على بصيرة انا ومن اتبعني من دعى الخلق الى الله وعلى بصيرة اى على مشاهدة
اين طريق من است ميخوانم بسوى خدا بر بصيرت هستم من وكسيكه اتباع كرد مرا از داعى خلق بسوى خدا وعلى بصيرت اى بر مشاهده
ورؤية بالقلب والايمان وان يكون كريما ورحيما صبورا حليما غير فظ ولا كظ ولا فاحش ولا طواف في
ورؤيت بقلب بايمان وباشد كريم ورحيم وصبور وحليم نه درشت خو وبدخو وسخت قلب ونه طواف كننده در
الاسواق ولا جامعا للدنيا ولا محبا لزينتها ولا طالب جاه وصيت واتباع ولا مغلوب الحال ولا شاكيا و
بازارها ونه جمع كن دنيا ونه دوست دارنده زينت او را ونه طالب جاه وآوازه واتباع ونه مغلوب حال ونه شاكى
يكون مهديين في الشفقة كما كان النبي صلى الله عليه وسلم لاصحابه حيث وصفه الله بقوله تعالى لقد جاءكم
باشد ... در شفقت مثل نبى صلى الله عليه وسلم براى اصحاب خود جائيكه بيان كرد وصف او را خدا بقول خود آمد
رسول من انفسكم عزيز عليه ما عنتم حريص عليكم بالمؤمنين رؤف رحيم فاذا كان الشيخ متخلقا بخلق
رسول از نفوس شما شاق است بر وى چيزيكه در مشقت اندازد شمارا حريص بر هدايت شما مهربان ورحيم بر مؤمنان پس هرگاه كه
النبي صلى الله عليه وسلم لهذا الشان كان مستحقا للطاعة على المريدين ويكون خليفة رسول الله في تربية
نبى صلى الله عليه وسلم ... باشد مستحق طاعت باشد بر مريدين وخليفه رسول الله خواهد شد در تربيت
المريدين فالشيخ هو الذي سلك الطريق وعرف مضاره ومنافعه فيرشد المريدين ويدل عليه قول الله تعالى قال الله تعالى
مريدين پس شيخ آنست كه سالك باشد ... دلالت كند برين قول الله تعالى فرمود خدا
حكاية عن نبيه موسى عليه السلام ولوليه الخضر عليه السلام قال له موسى هل اتبعك على ان تعلمن مما علمت رشدا
... موسى عليه السلام نبى خود وخضر عليه السلام ولى خود گفت موسى خضر را آيا اطاعت كنم ترا اينكه تعليم كنى مرا از چيزيكه تعليم كرده شده از رشد

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند مضمون این کلمات زاکیات علی مصدره الصلوة
والتحیة دلیل است بر علو رتبت شیخی و شرائط او چه وصف حال مشائخ صوفیاست زیراکه
غرض شیخ از تصرف در مرید جز آن نیست که آئینهٔ دل او را از زنگ تمام طبیعت بصیقل الا الله زدوده
محاذی بذات حق سبحانه تعالی گردانند تا بحکم محاذات و صفا اشعهٔ انوار تجلی ذو الجلال در وی منعکس گردد
و دیدهٔ بصیرت بمشاهدهٔ آن جمال روشن شود و بدان واسطه محبت الهی در سویدای دل مرید قرار
گیرد پس معلوم شد که دوست گردانیدن حق سبحانه تعالی در دل بندگان کار مشائخ طریقت بوده است و کار
مشائخ و علماء راسخ آنست که طالبان حق و سالکان مطلق را امر کنند بچیزی که خود مامور اند
بر حسب قابلیت آنها سبحان الله چه رتبه ازین عالیتر بود که بمتابعت ایشان سالکان راه خدا
بسریر یقین جلوس فرمایند و در ضمیر ایشان عکوس انوار نمایند اللهم متع المسلمین الطالبین
بمیامن انوار بقائه و نور قلوبهم بلمعان عذاره شرائط شیخی باستحسان مشائخ بعضی اینست —
شرط اول بر مسند ارشاد و شیخوخیت نه نشیند مادام که شیخ او را در مقام نه نشاند چه
تفویض این منزلت شریف و تقلید منقبت لطیف بی قابلیت ازلی و سعادت لم یزلی
از حضرت شیخ میسر نشود شعر دلا تا بزرگی نیاری بدست ؛ بجای بزرگان نباید نشست
و تصرف در دیگری نکند تا از شیخ یا از روحانیت شیخ یا از حق تعالی مامور و ماذون نشود دوم آنست که
بخود اختیار این امر کبیر و اقدام باین شان خطیر نکند و یقین داند که این مقام نیابت و خلافت پیغمبر
است تقریباً میفرمودند که شیخ نجیب الدین علی بن بزغش که عالم و عارف و در چشمهٔ علوم معارف
بوده اند پدر وی شبی در خواب دید که امیر المومنین علی کرم الله وجهه پیش وی طعام آورد
و با وی بخورد و وی را بشارت داد که حق سبحانه ترا فرزندی نجیب صالح خواهد داد چون آن فرزند
بزاد وی را علی نام نهاد بنام حضرت علی و لقب نجیب الدین کرد وی از بدایت حال صحبت
فقراء می ورزید و با ایشان می نشست هر چند پدر وی را لباسهای فاخره میساخت و طعامهای
لذیذ میداد بآن التفات نمیکرد و میگفت من جامهٔ زنان نمی پوشم و طعام نازکان نمیخورم
تا آنزمانکه بزرگ شده و داعیهٔ طلب وی قوت یافت در خانه تنها بسر میبرد که یک شب در
خواب دید که از روضهٔ مطهر شیخ کبیر پیری بیرون آمد و در عقب وی شش پیر دیگر بر یک راه پیر
از پست یکی بر عقب دیگری آن پیر اول در روی وی تبسم کرد و دست وی بگرفت و بدست پیر آخرین
داد و گفت این ودیعتی است از خدا تعالی نزدیک تو چون بیدار شد خواب با پدر گفت
مادرش گفت این خواب را تعبیر نتوانند گفت مگر شیخ ابراهیم و وی در آن زمان از مجانین عقلا بود

بخواب علی برعش پیر اول شیخ کبیر است و پیران دیگر آنانکه این طریق از وی گرفته‌اند
بباید که آن پیر آخرین زنده باشد که حواله تربیت بوی کرده است بباید که آن شیخ را
طلب کند تا بمقصود برسد از پدر اجازت خواست و بجانب حجاز روانه شد چون بشیخ شهاب الدین
سهروردی رسید وی را بشناخت که همانکس است که در خواب دیده بود حضرت شیخ نیز از خواب آن پیر اطلاع
داشته‌اند بوی ایکبار اظهار کردند که مرا حق تعالی در شبی چنین نموده و حضرت خضر علیه السلام بجهت
تو مرا بسیار اهتمام کرد و انتظار تو میداشتم و شکر که بمسند ارشاد مرا حق تعالی نشسته ام از بهر چنین کارها
بوده است شیخ علی سالها در ملازمت شیخ بسر برده تا که خلافت و اجازت نامه ارشاد یافت
و مصنفات شیخ و غیر آنرا از شیخ تصحیح کرد و باذن شیخ بشیراز مراجعت کرده و متاهل شده و
خانقاه بنا کرده و بارشاد طالبان مشغول گشت و حالات و کرامات وی در میان خلق
اشتهار دارد حضرت قدوة الکبرائی فرمودند که حضرت مخدومی میفرمودند که ای فرزند پیش از آنکه
تو بمن تشریف آورده حضرت خضر علیه السلام هفتاد بار مرا اعلام از آمدن تو کرده بود که
تا بسیار حق بمثال حضرت کارسازی تعالی بار دیگر سمنان پرانده ام و در راه هر یک گام
دام ظاهر کرده‌اند و من هیچ دام فرا آمدن نمیدیدم و بجائی آورده تا در دام تو در آید زنهار زنهار
تربیت از وی دریغ مدار که بدیعتی است از کردگار که بتو رسید شعر بتو آورده ام مرغی ز لاهوت
بیه از دانه یا قوتیش قوت ۞ **شرط دوم** آنکه نسبت حضور و آگاهی مع الحق سبحانه
بدل فرود آمده باشد و وصف لازم دل گشته و ملکه نفس سالک گردد چنانکه بینائی در
باصره و شنوائی در سامعه وصف لازم باصره و سامع است بحیثیتی که هر چند که آگاهی از دل
بعد کند بتکلف نتوانند اشتغال صوری مانع علامت معنوی و علامت معنوی مانع اشتغال
صوری نشود میفرمودند که خواجگان نقشبندیه رضوان الله علیهم اجمعین کسی از یاران نمیکرده
اند و اشارت به تکمیل تربیت طالبان چنین شخص کرده حضرت قدوة الکبرا میفرمودند
که حضرت مخدومی فرموده‌اند در پائی استغراق به بحر مشاهده علی الاطلاق آنچنان
مستغرق باید که از الم متالم نگردد زیرا چه اگر روا باشد که زنانی را که کافر بودند نظارهٔ
مخلوقی و آن یوسف است علیهم السلام چنان مشغول گردانید که از الم قطع خبر نداشتند او نیز
که عاشقان حق را لذت مشاهده مطلق و معاینه وجود محقق چنان مشغول گرداند که از احساس
شعر بیگر دو آورده اند که بپائی عامر بن عبدالقیس خوره افتاد گفتند او را که پای بیکفت
نگر برا اختیار حق کار است و هر چه وی کار کند مرا آن خوش است آن خوره تا بزانو بر آمد از تما

نخواست که باز ماند روی بآسمان کرد و گفت طاقت بلا دارم ولیکن از خدمت باز ماندن
طاقت ندارم اگر مرا از خدمت خویش منع نکردی و بلا هزار چندین بودی باک نداشتمی و چون
این بلا مرا از خدمت منع خواهد کرد او را از خویشتن بجا رم فرمود تا کسی را بیاورید که پای
او را ببرد مرقد آوردند تا بخورد که از درد بریدن خبرش نباشد گفت مرا خود مرقد نیست
کسی را بیارید تا پیش من کلام خدای تعالی بخواند چون گونه بر من بگردد پای من ببرید که مرا
خبر نباشد قرآن بخواند تغیر از وی پدید آمد پای وی از نیمه ران بریدند و بوسیدند نفس
نزد چون تمام گشت مقری خاموش گشت بحال خویش باز آمد گفت بریدند گفتند بریدیم
دست دراز کرد و پای برداشت و گفت الهی تا بخواستی پا بداشتی و چون بخواستی گسستی شکر مرا خدمت
قدوة الکبرا میفرمودند که حضرت شیخ ابوالحسن خرقانی میفرمایند کرا رسد که در فنا و بعادم
زند و بر سریر مقتدای و سرپرده نمای جلوس کند فرمودند کسی را که بیک تار ابریشم از آسمان
در آویخته باشند بلوی بباید که درختان عالم و جبال و فلک سم زند و بنلهای دنیا بر تیم
و همه بلاها انباشته گرد در وی از آن جایگاه نتواند جنبانید حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که پیری باید که راه تقلید سپرده و بدرگاه تحقیق رسیده بود چه اقتدا باصحاب تقلید
بنا فاسد باشد و جمعی از طلاب پناه تربیت وی در زمرهٔ احباب بدرگاه و حمایت او بمقعد
رسیده باشند و جهت سلوک تا بمنزل اعیان ثابته و حوذ کشیده و باو نیابت بدماغ مقام
دی رسیده عزیزی از تحقیق و تقلید تفریق خواست فرمودند که بحضرت شیخ احمد جام روزی اکابر
هرات تشریف آمدند و میان ایشان در توحید معرفت سخنی میرفت شیخ فرمودند که شما تقلید
این سخن میگوئید ایشان ازین سخن متغیر شدند و گفتند که ما هر یک را با ثبات هستی صانع و وحدت
وی و ابدیت و ازلیت وی هزار دلیل حفظ باشد ما را مقلد چگونه میخوانی شیخ فرمود اگر هر کدام از
شما ده هزار دلیل حفظ دارید غیر مقلد نیستید گفتند ما را بدین سخن برهانی بباید شیخ خادم را گفت
سه مروارید و طشتی حاضر کن حاضر کرد شیخ با ایشان گفت اصل مروارید چه بوده است گفتند
قطرات باران نیسانی که صدف گرفته است و در حوصلهٔ وی بقدرت کامله حق سبحانه و تعالی
مروارید شده شیخ مروارید ها را در طشت افگند فرمود هر که از سر تحقیق رفته فرا این طشت کند
و بگوید بسم الله الرحمن الرحیم این سه مروارید آب گردد و همه یکدیگر گردد ائمه گفتند این عجب باشد
که شما بگوئید شیخ فرمود که نخست شما بگوئید چون نوبت بمن رسد من نیز بگویم ایشان نوبت
گفتند مروارید ها همچنان برقرار بودند چون نوبت بشیخ رسید حالتی بر وی ظاهر شد و روی

قراءت کرد وگفت بسم الله الرحمن الرحیم هر سه مروارید آب گشتند و دیگر دیده نشدند و نفیست
می گشتند حضرت شیخ گفت الکن باذن الله تعالی فی الحال یکدانه مروارید ناسفته شدند
شد همه متحیر شدند تا آنچه حضرت شیخ فرموده بود اعتراف کردند شرط سوم آنکه مرید را
بهر هفوت مواخذه کنند از کم و بیش و قلیل و کثیر و صغیر و کبیر والبته درین مواخذه مساهلة
جائز ندارد و اگر چنانچه مساهلت نماید حق آن مقام عالی بجا نیاورده باشد و درصدد
هلاک او شده چه مقام شیخوخیت تطهیر مرید است از مجموع الوثات ظاهری و جنایات باطنی
وصفات مونات کما قال بعض العارفین ومثله کمثل امام غاش لرعیة وفی الاخرة مسئول ماخوذ
حضرت قدوة الکبرا را مریدی بود گوهر علی نام و فی الحقیقت گوهری بود از دریای
شریعت و جوهری بود از معادن طریقت روزی گذر وی به بازار هری افتاد زبان بسی
بسیار فریبنده می باشند زمانی بریکی از دو سه کلمه کرد چنانچه مقتضای طبیعت بشری می باشد
بازوی هنره همدران ساعت توبه و استغفار کرد و رجوع بحضرت قدوة الکبرا نمود
و در ملازمت آمده نشست اصلا التفات بوی نکردند بعد از زمانی سخن وعظ گویان غضب
شدند و اظهار کردند که این حرکت را چنین که در بازار میکرد و مناظره و جه جنه میکند حضرت دیگر
احتساب زلت اصحاب بحواله ایشان بود بجلم حضرت قدوة الکبرا فرمودند که گوهر علی را
از مجلس بیرون کنید قلندری وی را گرفته از حرم وصل محروم کرد چند روز برین برآمد حضرت دیگر
پای مرد کرد و به حضرت قدوة الکبرا رجوع کرد چنانکه رسم معهود طائفه قلندریه
باشد پای ماچان ساختند و جرم وی از جمله اصحاب درخواستند حضرت قدوة الکبرا
بسیار فرمودند که مرشدان فرقه ضلالت و هادیان زمره بطالت را اهم است که از خطرات طالبان
واقف باشند تا در خطره وی غیر شریعت و خلاف طریقت خطور نکند و نیتی که دون همتی در
بود اعراض بکنانند اتفاقاً حضرت قدوة الکبرا در سفری براه سیلان گذشتند
بعد بیشه افتادند که اصلا تا چند کروه از هر طرف آبادانی نبود دو سه روز قطع راه بی زاد
کردند بمرتبه که بعضی از اصحاب مضطر شدند حضرت قدوة الکبرا از اضطراب چنان
مطلع شده فرمودند که پاره آهن بیارید قلندری زنجیر آهنی داشت آورده پیش نهاد
زمانی نیک بوی نظر کردند زر خالص شده بود باباحسین خادم را فرمودند که برده
در هیچا مقدار پنج و شش هزار نشان زاری هست که وی را سوق المجانین میگویند این زر را
خورده کنید مقدار یک کفاف سه روزه اصحاب شود بفروشند باقی در آب اندازند

چون باباحسین در سوق المجانین آمدی بیند که حضرت در میتیم استاده است و نظاره سوق
میکنند و دره بدست مبارک بشاشت باباحسین متحیر شد که شمارا حضرت قدوة الکبرا
جهت حفظ مقام و حوالهٔ ولایت اسلام کرده آمده بودند چگونه درینجا آمدید و این دره بدست
چیست فرمودند که دم دره کشیدند و مناظرهٔ اولیاء خدا کنید که آمدن و رفتن این طائفه را بغیر
نوبت نیست حضرت قدوة الکبرا مرا احتساب سوق المجانین داده اند بنابرین دره
بدست گرفته ام که هرکه خلاف طریقت این طائفه کنند و مخالف حال ایشان دم زنند دره التعزیر
بهم هرگاه که مرا و دوستان حق را آرزوی طعام و شراب میباشد درین سوق المجانین
می آیند و بدانچه مقتضای طبع ایشان باشد آنرا اکل و شرب مینمایند شما البته بکارے
که آمده آید بکنید و بروید که حضرت قدوة الکبرا منتظر شما اند باباحسین را هرچه فتوح
بودند گردو دره بسوی حضرت ایشان نهاد و عرض کرد که کفاف سه روزه اصحاب در دیم
باقی نزد او آب انداختیم تنگ قلی در خاطر خطور کرد که چرا زر ضائع کردید شاید در کار
محتاجی می آمد بمجرد این خطره بسوی او غضب کرده فرمودند که ترا چه کار که در کار خدا تعرض میکنی
و جهان پروری ارحم الراحمین را می نمونی چندان عتاب به نسبت تنگ قلی کردند که هیچ ممکن
نبود نیست تنگ قلی شرمنده و مخذول شد از بزم تشریف سه روز معزول بود آخرالامر
حضرت نورالعین را پناه کرده به حضرت قدوة الکبرا آمده عذر خواست بجای
مراحم قدیم بشتافت شرط چهارم آنکه با انفاس و حرکات مرید محاسبه لازم دارد در
صدق مرید بر متابعت شیخ مجموع کار را بدو نیک گیرد والبته هیچ وجه هیچ محل و
مسامحه نکند و در امور عمل بعزیمت فرماید و رخصت را مجال ندهد که رخصت مر عوام راست
که ایشان از ایمان بمجرد رسمی و اطلاق اسمی قانع شده اند و اما طالب حقیقت ایمان
از مرتبهٔ عوام را لا بد است از مرتبهٔ احتمال مقاسات شدائد از ریاضات و مجاهدات
از برای نیل مرادات زیرا که هرکه در طلب به چاره بنود دش از مقاسات غلت در یا منقول
است از شیخ ابو مدین که گفت ما للمرید والرخص ابوطالب خرزنج گوید هیچ چیز نیست
مرید را زیان مندتر از مسامحة نفس در رخصت جستن و قبول تاویلات کردن
حضرت قدوة الکبرا عادات مستمره و خوی مقرره داشته اند که اصحاب را
بعد از ادای نماز شام و حلقهٔ ذکر گفته محاسبه میفرمودند و از مسامحة اعتراض می نمودند
و هریک جواب را دریکدیگر جواسیس ساخته بودند که افعال هریک بحضرت ایشان میگفتند

اگر شخصی از ادای نوافل اهمال میکرد وی یا اندک در کار حسنه کسلان در زیدی آن مقدار زجر میفرمودند که ممکن
شیخ نیست حضرت قدوة الکبرا میفرمودند حضرت شیخ علاء الدولة السمنانی فرمودند که جمله انبیا برای آن
آمدند تا چشم خلق را بگشایند بنقص خود و کمال حق و بعجز خود و قدرت حق و بظلم خود و عدل حق
و بجهل خود و علم حق و بذلت خود و عزت حق و ببندگی خود و خداوندی حق و بفقر خود و غنای حق و تفصیل خود
و به عظمای حق و بفنای خود و بقای حق و همبرین قیاس شیخ نیز از برای آنست که چشم مرید را بمعنی
بگشاید پس هرچند مرید در اثبات خود و کمال خود بیش کوشد با عملی کند تا کمال دهی ظاهر شود
شیخ از وی بیشتر رنجد چه شیخ این همه رنج از برای آن میکشد تا چشم کمال بین نفس او را بدوزد و چشمی که کمال
حق بیند بگشاید و او هر لحظه در کمال خود چشم دیگر میکشاید پس در صفت رنج شیخ میکوشد که در حق شیخ
خویش و درویش میباید که در کمین نفس باشد تا هر چشمی که بکمال خود میکشاید حالی او را می بندد و اگر
نه چنین کند تا او در خبر شود و نفس از هر چشمی بدیدن بکمال خود بگشاید و از دیدن کمال حق گرداند
که خاصیت نفس این است شرط پنجم آنکه شیخ نباید که بر مرید بر اکمل صورت از تنزیه و تقدیس ظاهر شود و
به هیچ وجه بر اسرار خود مرید را اطلاع (نه کردار اندر خوردن و خفتن و غیر آن چه مشاهده اوصاف بشریه
صورت قلت حرمت گردد از جهت ضعف و نقصان مرید پس لازم است که خود را تحمل باید داد اسرار
حقانی و افکار ربانی بمقدار حوصله طالب گوید و گرنه زیان دارد که هم القاتل حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که بعضی از اسرار منسبت هستی اند اگر مبتدی مطلع میگردد موجب انکار وی بوده انکار ایشان
حرمان او باشد حق تعالی نگاه دارد جمیع طالبان را ازین مهلکات بالنبی و آله الامجاد   شعر
همدم مصری ای یار نه شهله ∴ اگر کردی دمی در کرد انکار ∴ پس اسرار این طائفه از آن واجب آید
که فحوای فهمی مجملا اگر تعمید تسلیم کرد پنهان داشت معاذ الله اگر بر دیگری اظهار کند فباحت
بود و مستلزم بر آنند که از کشف اسرار پیر چون منصور بردار آمد آورده اند که حضرت شیخ عمرو عثمان مکی
که استاد حضرت منصور بود جزوکی تصنیف کرده در علم توحید بسی از حقایق و معارف در وی
درج کرده میخواست که از عمر شریف خود در تالیف او خرج کند اصل اسرار که برون از ادراک افکار
و اوهام خلق بود نهان میداشت و وی آنرا پنهان گرفت و آشکارا کرد و با علما ظاهر نمود سخن باریک بود
در نیافتند از وی منکر شدند و چون ساختند وی بر حلاج نفرین کرد و گفت الهی کسی را برگمار که دست
و پاهایش ببرد و بر دار کند این واقعه که بر منصور شد از دعای استاد شد   قطعه   بیش این الماس لبی
اسیر میا ∴ که ز بریدن تیغ را نبود حیا ∴ نکته‌ها چون تیغ پولاد است تیز ∴ گر نداری تو سپر واپس گریز
گز نیز حضرت کبیر پیر سلطنت معارف و مملکت کواشف عرض رسانید اول این طائفه که بود که و اسکات دعوی

شرط پنجم آنکه شیخ نباید که بر مرید بر اکمل صورت از تنزیه و تقدیس ظاهر شود

آورده چگونه در عبارت میگنجد بیان لسان چسان ویرا سنجد فرمود اثر معارف آثار کبریا لطف عالم است

آنانست که در بیان آید نه بیراجه علوم معارف آنچنان که باید در دل فرونمی آید و اگر شمه در دل فرو دل

گشت کماهی در بیان نیاید و آنچنانکه در بیان آید در کتاب آورده نشود و حضرت خواجه ذوالنون

مصری پیشین کسی بود که اشارت بعبارت آورد و در طریق سخن گفت چون بایزید بسطامی آمد

در طبقه دیگر این علم از ترتیب نهاد و بسط کرد و کتب ساخت چون شیخ شبلی پدید آمد آنرا بر سر منبر نهاد

با خلق آشکار کرد اشعار سری که سپهر نمود عاقلان ؛ دیوانه رانگر که هر دم نثار کرد ؛

گوهری که بود به زیبائی دل نهان ؛ بیرون کشید و در همه روزگار کرد ؛ راز درون پرده برون

کرد چون خطیب ؛ آمد فراز منبر و خود آشکار کرد ؛ گفت انا سمیع وانا اقول هل فی الدارین غیری

رباعی کجا غیر کو غیر و نقش غیر ؛ سوی الله والله مافی الوجود ؛ من می شنیدم بگویم من

ایا هست در دو جهان غیر من ؛ خواجه ذوالنون گفت سه سفر کردم و سه علم آوردم در سفر اول علمی آوردم که

خاص و عام بپذیرفت و در سفر دوم علمی آوردم که خاص بپذیرفت و عام نه و در سفر سوم علمی آوردم که

نه خاص بپذیرفت و نه عام فبقیت شریدا طریدا وحیدا شیخ الاسلام پیر هری میگوید که اول

علم توبه بود که آنرا خاص و عام قبول کردند - دوم علم توکل و معاملت و محبت بود که خاص

قبول کرد و نه عام - و سوم علم حقیقت بود که نه بطاقت علم و عقل خلق بود در نیافتند و بر او

کردند و با وی به انکار برخاستند تا آنگاه که از دنیا برفت سفر پیشین پائی بود که نه باو بعدم رد

که همه بودند شرط ششم آنکه مریدان خود را نگذارد که با شیخ دیگر نشینند و نه با مریدان شیخ دیگر صحبت کنند

ممکن است که هوای این مرید مخالف آن یک باشد و بر مشائخ لازم که مخالف هوای هر مرید فرمایند

چونکه با هم دیگر نشینند و هوائی شان مخالف است و امر شیخ شان برخلاف هوائی شان پس اگر

یکی امر شیخ دیگر را موافق هوای خود یابد بضرورت میل کند و این میل پیش این طائفه ارتداد معنوی

است و این ارتداد بحکم طریقت مورث بعد و قطعیت است چون میل بشیخ دیگر کرد شیخش از نظر ساقط شود و در

صحبت شیخ دوم میل کند و ملازمت اختیار کند و اگر این شیخ نیز از ارباب حقیقت است بر موجب

مقام شیخوخت بهمان چیز امر کند که شیخ اولش فرموده بود چون فرموده او را مخالف هوای خود یابد

باز بشیخ خود رجوع کرده معلوم شد که صادق نبوده است پس بفرموده مثل مشائخ که از اینجا مانده

و از آنجا مانده خوار و بیکار و سرگردان ذهب مع الذاهبین الی سجین الطبیعة والجهالت

نعوذ بالله من هذه القطیعة والخذلان نقل است که خواجه روزگار گنجشکر قدس الله سره در خدمت

پیر خود حضرت خواجه قطب الدین بودند حضرت معین الدین چشتی از ملتان بدار الخلافت

دهلی بدیدن سلطان شمس الدین که مرید خواجه قطب الدین بود آمدند حضرت خواجه قطب الدین بختیار اوشی
وشغفت تمام درآوردند حضرت گنجشکر بدیدن حضرت شیخ معین الدین نرفتند استفسار کردند که چون پیر شما
در شهر آمده چرا بملازمت ایشان نرفتید گفتند بدو سبب بملازمت ایشان ماندیم یکی آنکه مرا همه به پیر خود است
نه با دیگری دوم آنکه در یک مجلس هر دو بزرگوار بودند اگر اول پیر خود را سر در قدم می آوردم پس
پیر را جهت ادب پیر خویش از پیشی نمیرود و اگر به پیر پیر توجه میکنم ترک ادب اسطه پیر میشد مرا عرفان
پیر ان پیر شده است نه از غیر آخر الامر حضرت خواجه معین بحضرت خواجه قطب الدین خطاب فرمودند
که بابا بختیار شنیده ام که مولانا فرید بشما پیوسته اند چگونه کسی ست ندیده ام حضرت ایشان
مولانا را طلب کردند و مستعش گرفته در پای خواجه خود آوردند چون نظر شریف بر روی ایشان
افتاده بسیار مستبشر شدند فرمودند که بسیار خوب کسی ست روزی حضرت ایشان و حضرت
خواجه معین الدین نشسته بودند حضرت شیخ فرید بپائی خدمت ایستاده بودند حضرت ایشان
فرمودند که بابا بختیار وقت آنست که فرید را نعمت ولایت و واسطه عقد معقد بکنید فرمودند خوب
باشد و هر دو عزیزان در حجره بردند دادند آنچه دادند حضرت **قدوة الکبرا** مناسب
این تمثیل فرمودند که اتفاق جمیع مشائخ است که مرید را بر خلاف عادت وی امر کنند
الا عادت تواتر العادت شعر بدوست مثلاً مریدی هست که بر وظایف کثیره داد و او را که چندان
اشتغال دارد اصلاً توجه باطن واز کار سری و ظاهری نمیپردازد ظاهر است که شیخ وی وی را
از وظائف کثیره باز دارد و ورد وظائف معهوده امر کند و اهم اشتغال وی را تلقین خواهد کرد و
شیخ دیگر مریدی دارد که اصلاً بر وظائف که معمول مشائخ اند میل نمیکند و غلو در توجه باطنی
دارد حتی که از صلوات مفروضه گاه گاهی هم باز می ماند ضرور است که شیخ وی این را بر وظائف
ترغیب خواهد کرد و از توجه اشتغال باطنی که معهوده مشائخ کبار اند زیاده غلو نخواهد فرمود
چه اتفاق طائفه صوفیه و مشائخ علیه آنست الصوفی ابو الوقت یا بنده ابن الوقت کما یجب
بیان فی مکانه اتفاقاً این دو مرید از آن دو شیخ بمقامی به یکدیگر التقا یافتند و از اشغال یکدیگر
استفسار کردند هر آئینه اشتغال و وظائف خود را مخالف یکدیگر یافتند عجب نیست که شمائل
حاضرین بر سبیل اعراض از جانبین ظاهر گردد حضرت **قدوة الکبرا** تقریباً میفرمودند
که ابو بکر قحطی که از مریدان ابو عثمان حیری ست یکی از مشائخ بغداد و چار شد گفت پیر شما شما را
بچه و دلالت کرده است گفت بگزاردن طاعت و تقصیر دیدن معصیت گفت این کبری محض
شما را پیر شما آموخته چه در تصوف و توحید یگانگی میباید که تقصیرات رفته از خود می بیند و گمان

[illegible]

[illegible]

از خود داند چرا نه بملاحظه واللّٰه خلقکم وما تعملون کردار و گفتار از وی بیند من لم ینل به
له وفاء العبودیة فی عین الربوبیة لم یضمن له العبودیة هر چند که آن بزرگوار تربیت
افعال از خود بعبودیت گفت ولیکن مناسب حال هر مرید این ملاحظه بود اگر نعوذ بالله منها با
بخاطر وی بکار بر آمده باشد خلل در کار آید عیاذاً بالله و اما که حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که طبیب حاذق و حکیم واثق هر مریض را بموافق مرض و موافق طبع وی مداوا می کند
مثلاً کسی که حرارت و صفرا بروی غالب بود وی را شربت نبات فرماید شخصی را تب بلغمی بود وی را
فاقه فرماید همچنین مشائخ بنظر مرید از مناسب حال مجاهده میگویند کسی را مجاهده اشد
و کسی را مجاهده اسهل اگر این مریدان قیاس حال یکدیگر موافقت گفتند موجب حرمان بود
چنانچه حضرت خواجه مظفر کرمان شاهی را در ریاست و بالشت و فراغت این دیده کشتادند و تاج
کرامت بر سر وی نهادند رباعی کسی را بمشقت تاج بر سر ننهاده ۔ پادشاهی خشکی و تنها
دگر را کرده در منزل جگر ریش ۔ بپیش آنکه خواند سوی مسند خویش ۔ حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر
فرمودند که ما را با این درگاه از راه بندگی آوردند خواجه مظفر را از راه خداوندی یعنی بالمجاهده
مشاهده یافتم وی از مشاهده بمجاهده آمده خواجه ابو مظفر میگوید آنچه بندگان را بتقطیع بوادی
مغیلان رو نمودند ما آن را بر مسند یافتم و بعضی اصحاب عزت این قول را بدعوی پر دارند شعر
نه هر کس میرسد منزل بدین راه ۔ نه هر کس می نهد پا بر سر گاه ۔ و این دعوی کوتاه است بر نقص حال و
کمال شیخ [illegible] در اول تربیت یقین مرید کند در لامر قوت زکیه که آفت بیشتر مریدان
از قبل قوت است [illegible] که اخذ [illegible] البطن اند و همگی همت معروف بر امر اکل دارند چاره نیست
اینچنین مردم را آنست که در جای قرار دهد ایشان را که در حوالی او کسی نبود و هر تجرید نشانند
و بهمت مدد نماید و اعلام کند که رزق الینه بی سعی تو برسد تا آن زمان که یقین او درست شود
و توکل حاصل گردد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که قوت پاک بمثابه تخم است که در زمین
سالک میریزند اگر تخم قوت زکیه حلال است نهال اعمال صالحه خواهد بر آمد و اگر تخم قوت شبهه
در خطرات فاسد و کسالت در عبادت حصول شود و اگر تخم حرام است درخت معصیت بغفلت خواهد [illegible]
بود که حضرت شیخ ابو اسحاق شامی والده حضرت شیخ احمد ابدال را با نان حلال [illegible] کرده تا شیر پاکیزه مولود را
بخورانند آورده اند که حضرت ابو احمد ابدال پسر سلطان فرشناخه است که از [illegible] فارسیه [illegible] ولایت [illegible]
داشت بعنایت [illegible] شیخ ابو اسحاق بجانب وی آمد طعام و خوردی از دست او نگفت که برادر ترا فرزندی خواهد بود
که ولی [illegible] زمین باشد چنانچه [illegible] تا در [illegible] باشند [illegible] ضعیفه [illegible]

ابو اسحاق بدست خود ریسمان میرشتی و فروختی و مایحتاج حرم برادر خود مهیا داشتی تا در سن ستین و
مایتین در زمان خلافت المعتصم بالله خواجه ابو احمد مشرف شد و همان صالحه در خانه خویش از وجه حلال
پرورش میداد گاه گاهی شیخ ابو اسحاق بخانه وی می آمدی و در اوان صبا خواجه احمد را بدیدی
و گفتی که ازین کودک بوی آن می آید که از وی خاندانی بزرگ ظاهر گردد و احوال عجیبه و
آثار غریبه مشاهده افتد شرط هشتم آنکه اگر شیخی را بینند که ازو زیاده است ملازمت او
اختیار کنند و مریدان خود را نیز امر کنند بملازمت او زیرا که صلاح او و دیگران در نسبت
و اگر اینچنین نکند معلوم میگردد که شیخی از برای حب جاه و جلب قلوب ناس و محبت حطام دنیا
بوده است و از همت در عروج بوده است غیر حب ریاست و تقدم چیزی دیگر نبود و این عین
نقص است ازینجاست که مصطفی صلی الله علیه وسلم فرموده انه لو کان موسی حیا لما وسعه الا اتباعی
الیاس و عیسی در تحت حکم شریعت پیغامبر ما بودندی اگر زنده می بودندی پس باید که مشایخ بدین
وصف باشند تقریباً سفر مودند وقتی که حضرت شیخ الاسلام احمد نامقی جامی را توجه
بسوی هرات شد و بیان به عزم سفر اصحاب بر بستند چون بقریه شکیبان رسیدند
جمعی از بندگان همراه پرسیدند که حضرت شیخ بهرات در خواهند آمد شیخ فرمود اگر پیران و
مشایخ ماضی شهر هرات را باغچه انصاریان میگفتند و در باغچه مردم نتوان در آمد
مگر برضائے باغبان شهر یعنی نفس حضرت این باغبان بدره نتوان یافت درین بوستان
خبر وصول حضرت شیخ احمد جام بجابر بن عبدالله رسید گفت ما بردیم محفه شیخ الاسلام احمد
جام را بر دوش گیریم و بشهر آریم پس فرمود تا محفه پدر بزرگ شیخ عبدالله انصاری را بیرون
آوردند و در شهر منادی کردند که همه اکابر باستقبال شیخ الاسلام احمد بیرون آیند همه اکابر
بیرون آمدند و روان شدند چون بدیه شکیبان رسیدند و بخدمت حضرت شیخ در آمدند و نظر مبارک وی
بر ایشان افتاد بر جای خود بماندند و حالهای عظیم پیدا آمد روز دیگر محفه را بیاوردند و استدعا
کردند که قرار بر آنست که شما را بر دوش بشهر بریم کرم فرمایند و در محفه نشینند حضرت شیخ الاسلام
اجابت کرد و بر محفه نشسته دو بازوی پیش محفه را شیخ جابر بن عبدالله و قاضی ابو الفضل
یحیی برگرفتند و دو بازوی پس را امام ظهیر الدین زیاد و امام فخر الدین علی هیتی برگرفتند و
روان شدند و محفه را بمی دادند حضرت شیخ خاموش بودند تا ساعتی برفتند پس فرمود
که محفه را بنهید تا سخنی بگویم چون محفه را بنهادند فرمودند که شما میدانید که ارادت چیست
گفتند فرمائید گفت ارادت فرمان برداری است گفتند بلی فرمود که چون چنین است

شما سوار شوید تا دیگران محفه بردارند که سر کسی را نصیبی باشد اکابر سوار شدند دیگران
محفه بر گرفتند چندان خلق از شهر و روستا آمده بودند که اکثر از مشهوران بوده اند که نوبت
با ایشان نرسید چون بشهر رسیدند و در خانقاه شیخ عبد الله انصاری نزول کردند بعد از
آنکه اکثر صاحب ارشاد بودند اصحاب خود را بحضرت شیخ الاسلام عرض کردند همه بهم مستفید
شدند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مرید را هیچ نوعی نگذارند که با غیر اخوان الطریقه
نشیند و با هیچکس سخن نکند و با هیچ یک موانست نگیرد و بزیارت هیچکس نرود و کسی را نگذارد
که بزیارت او آید و دیگر نگذارد که از وقایع و واردات خود بیاران بگوید اگر درین مجمع
مذکور را بخود گذارد و منع نکند از بیها قد اساء فی حقه حضرت قدوة الکبرا میفرمودند
که اگر صد کس یکجهت دائم مجمع نشینند و یک پریشان در میان آید بموجب فرموده آنکه اغلب
تابع اقبح است همه غالب گردد و صحبت او پریشانی بار آرد و اجتناب از غیر جنس اهم مهمات
ع روح را صحبت ناجنس عذابیست الیم: حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که صحبت با
کسی باید داشت که با او ارتباط کلی داشته باشد تا سبب حلال مغفور گردد و آن انجذاب
نسبت حبی ست مع الحق و گرنه چنین باشد اجنبیت تفرقه چیزی دیگر حاصل میگردد و لهذا
بعضی اکابر طریقت فرموده اند که اصحاب اجتهاد و ارباب احوال با کسانیکه احکام علمیت ایشان
غالب است مجالست ننماید که همنشینی ایشان سد طرق مواجید و منع سبل مواهب توحید میکند چه علما
و زهاد عظما فی نفس الامر عزیز اند و مغتنم و ما ایشان را معتقدیم اما مناسب نسبت طریقت نیستند
در اوقات صحبت خاص از آمدن آن نوع مردم بغایت متوحش میشدند و حکایات بلند مردم نمی گفتند
یکبار در حجره محله خواجه نشسته با یکچند دم از حکایات عالی اهل معرفت میفرمودند بغایت گرم شده
بودند و این کمینه در پرتو انوار معرفت و معارف دلپذیر ایشان محو شده بود که ناگاه یکی
از اصحاب که نسبت زهد و تقوی بر ایشان غالب بود در آمدند فی الحال ساکت شدند و فرمودند
که سخنی از شما گریخت گویا چند او معتقد این حکایات نیستند آن عزیز گفت که من معتقدم فرمودند
که ما معیاری داریم و آن آمد سخن است سخن چون باد آیینه زمی آمد شما که در آمدید مطلقا این
سخن شما آن معیار از دست نمیدهیم بالاخر فرمودند که یکبار در مجلس حضرت رسالت پناه صلعم
جمعی از اکابر طریقت بودند حاضر بودند و با ایشان از دقائق علوم مکاشفه و حقائق اسرار
مشاهده میگفتند جمعی که استعداد و قابلیت استماع آن سخنان نداشتند در آمدند آنحضرت صلعم
فرمودند جمع انا تکلم معهمان معلوم کردند یعنی و شما استعدادات خود را بپوشید که بجهت ...

و سخن کسی تما سخنی می آمد اگر گفته شود این مردم اهلیت آن نمیدارند و در غلط می افتند و نیز بالا
زده میشوند مردم آشنده فهمیدند که دستهای کوزه‌ها را بپوشید تا حیوانات زهرناک افتد بنجا
که چون مقوله آنحضرت چنین بوده هر آئینه در شان وی اوتیت جوامع الکلم نازل شده
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که اظهار حقایق صوفیه و اسرار و دقائق طائفه علیه گاه
چنان پیدا شد از برکت سامع میگردد عزیزی نقل میکرد که من در ملازمت حضرت میر سید
میرفتم چون خواجه می درآمدند حضرت میر معارف عجیب اسرار غریب میفرمودند و هر بار که حضرت
خواجه پیش امیر می درآمدند حضرت امیر بی اختیار در سخن می آمدند و حکایات نادر اسرار و
معارف ظاهر میکردند که در اوقات دیگر نبود حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که خواجه
حسن بصری چون بر منبر بر می آمد نکات لطیف و مقامات شریف که مناسب عرفا بود
میفرمود و در وعظ معارف گفتن و در حقایق سفتن شغف تمام و شهره نام داشتند
اکثر چنان میبود که تا حضرت بی بی رابعه بصری در پای منبر حاضر نمی شدند وعظ نمی
گفتند روزی انتظار وی بسیار کشیدند و دیده براه وی خیلی داشتند چون اصحاب را
خاطر ملول شد یکی از ایشان بر سبیل تعرض بعرض رسانید که چه شد اگر یک زالی در پای
منبر نباشد و چندین اصحاب انتظار میکشند حضرت خواجه فرمودند که لقمه که از برای دهن
فیل آراسته ام در دهن مور چون نهم و طعمه که برای کرگدن پیراسته ام در قد جوزه مرغ
نتوان فگند شعر عیسی ولی بباید تا لغز و رمز بود ✽ هر خر چگونه فهمد سر نهم طیوره ✽ حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که در مقامات خواجه دیده ام که والی بلخ دختر خود بسلطان
احمد خضرویه عرض کرد ایشان بنابر عدم مناسبت قبول نکردند دختر بغایت متمایل شد
و بخلوت برای حضرت سلطان کس فرستاد و گفت ما ترا درین طریق جوانمرد میدانسته
بودیم ع خود غلط بود آنچه ما پنداشتیم ✽ این چه بخل بود که کردی نخواستی که فقیری
بواسطه تو بدولت معنوی برسد چون این سخن بشنیدند خدمت سلطان را میل تمام شد
او را قبول کردند و در عقد نکاح درآوردند باندک فرصت چنان شد که ایشان از حل
وقایع و کشف واردات او عاجز شدند آخر الامر بحضرت سلطان العارفین در بسطام
بردند صحبت در یکدیگر بسیار محاوره عالی شد چند مرتبه تنزل میفرمودند تا سلطان احمد
نکات وی می فهمیدند حضرت سلطان العارفین در بسطام بارها فرموده اند که این
حل وقایع و مکشوفات تو از برکت لقمت از کمال محرمی که میان ایشان واقع شده

عطا کرده شدم
کلمات جامع

سلطان احمد را رشک غیرت در کار شد فاطمه معلوم کرد بانگ بر شوهر زد و گفت تو محرم تن منی او
محرم جان هست شعر میان محرم جان و تن ای یار : ز روی قرب آمد فرق بسیار :
فاطمه در حضرت سلطان العارفین بحجاب حضور حقائق نما دلی نقاب عذار معارف کشائی
می نشست روزی حضرت سلطان العارفین گفتند که ای فاطمه بر دست نگاری بسته
فی الحال روی خود را پوشید و گفت تا آن زمان که نگار دست مرا می دیدی صحبت من با تو
روا بود چون نظر در دست و نگار من افتاد من بعد نشست و برخاست در یکدیگر روا نبود
قطعه تا که میان من و تو ای نگار : بود بهم صحبت معنی نگار : نیست روا همدمیم زین سپس
چون نظر افتاد بدست و نگار حضرت قدوة الکبرا میفرمودند همه صحبت مردم موجب
خلل در نسبت نیست بلکه صحبت بعضی از اصحاب چنان میباشد که سبب روا‌ئی و فیض قلب‌ها
میگردد واز شیخ علاء الدولة السمنانی نقل میفرمودند که حضرت شیخ با اصحاب نشسته
بودند ناگاه واردی قوی رسیده بجهت حفظ آن بخلوت رفته اند وآن حال زائل
شده است فی الحال بیرون آمدند باز دار و دریافته اند معلوم کرده اند که برکت اجتماع
و مجالست اصحاب بوده است حضرت قدوة الکبرا از حضرت نقل میکردند که روزی
بطریق عتاب و خطاب با صحاب میفرمودند که همیشه کار شما مصاحبت و اختلاط مردم
اجنبی است و این طریق یکی از دو طائفه روا است اول جماعتی را که در بحر شهود و حضور
مستغرق باشند از خوف آنکه مبادا ایشانرا چیزی از شهود آنحضرت سبحانه مشغول
گرداند بدین جهت مجالست اجانب مخالطت اصحاب ستر احوال خود خواهند کنند تا
مردم بر نسبت ایشان اطلاع نیابند و پیش از وقت مرجع نشوند چرا که قرب محرا
ولهذا انبیاء علیهم السلام بانجهت تسخیر نفوس امت کرده اند و سلاطین نیز بسبب قرابت
طلبیت تسخیر نفوس اکثر بن کرده اند و سر آنکه اطفال در باطن کبرا ستفرقند همین است
چه طفل قریب العهد از رب شغف قلوب بنوباده می تواند بود که از همین جهت باشد
منقول است که حضرت نبی علیه السلام نو باوه در چشم خود میمالیدند و میفرمودند که هذا قریب العهد
من ربی دوم طائفه السطوت تجلی ذاتی ایشانرا ذبالیت حاجب ایشان تمام حسن
از غیر حق کلی بسوخته و غیر حق ایشانرا هر دو سر ارادی و مقصودی نمانده واز
نزد حقسبحانه و بتکمیل دیگران مامور گشته اند و باذن حقتعالی در باطن مستعدان تصرف
نموده اند و دلهای ایشان از رق تقید مرادات سفلیه خلاص گردانیده بی این دو

ملاحظه همنشینی با مردم جائز نیست مگر عالمی که بموجب کریمه واما بنعمة ربک فحدث خواهد که
که از انوار علم او دیگران بهره مند شوند حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند که صحبت اجنبی
بشدیی در متوسط راز هر قاتل است و موجب خلل در نسبت و سبب تهمل در جمعیت میباید که
محترز از صحبت ناجنس بود سبحان الله صحبت را چه تاثیر است که جامهٔ ناجنس هم متوحش وقت
میباشد یکبار مرا در سحری در غلغه صحبت ایشان شد برخاستم و وضو ساختم هوا سرد بود پوستینی
داشتم خواستم که پوستین خود را بپوشم اتفاقاً پوستین شخصی دیگر که بجهت التجای من آمده بود
پوشیدم به غلطی چون پا نگاه بیرون خانقاه حضرت ایشان برآمدند بشرف حضور مشرف
شدم و نشستم بعد از زمانی ادای نماز بامداد با صحاب کردند و سر در حلقهٔ ذکر در آورده تمام
برآورده سر بمراقبه فرو بردند بعد از لحظه سر خود را برداشته فرمودند که درین مجلس کسی بیگانه نباشد
بعد از تفحص گفتند هیچکس نیست باز بر هیئت مراقبه رفتند بعد از زمانی باز فرمودند که نیک
تفحص کنید که بیگانه نباشد که جمعیت همچنانکه میباید میسر نمیشود در واقع هیچکس نبود اعلام کردند
کرت سوم نیز همین عبارت فرمودند آن درویش گفت که من در پوستین خود نظر کردم دیدم
که پوستین من نیست بخاطرم آمد که این جهت بنا شد عرض کردم فرمودند جهت همین بوده است
من بیرون آمدم و پوستین را گذاشتم و در آمدم فرمودند این زمان نیک شد جهت همین بوده است

قطعه چرا مردم بصحبت نیک مائل نباشند کاندر و تا تیر دارد به بود در جامه هم تاثیر مردم
کسی کین نشنود تقصیر دارد

شرط نهم حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند در مقامات خواجه آورده است که شیخ باید که عالم باشد بسلوک این راه تا هر کرا واقعه افتد و حجبه واقع
گردد از ان واقعه و را اشکال پیش آید از عهدهٔ آن تواند بر آمدن و دفع اشکال
تواند کردن و تمایز در تجلیات جلالی و جمالی و ترقی از وی تواند کنانیدن سالک را
نه آنکه وی را میباید که اطلاع بر اسرار دنیات باشد و لهذا فرموده اند که مرید میباید که مجموع
اشکال و احوال و شبهات خود پیش شیخ خود عرض کند و نگوید که شیخ بر احوال من مطلع است
زیرا که اطلاع بر اسرار از شرائط شیخی نیست از امام ابو القاسم قشیری نقل میکردند که گفته اند شیخ
مرشد اگر او اهل اشراق اند عرض احوال زمرید ترک ادبست و اگر از اهل اشراق نیست ترک عرض حال
از ترک ادبست بسیاری از مشائخ اشراق بر خواطر و بنات مریدان شرائط شیخی و ارشاد
نداشته اند بلکه آنچه شرط است آنست که اگر مرید را در طریق اشکال افتد که در ترقی و در اصلاح
قریب بر مستند شود بعد از ان که مرید عرض احوال و اشکال کند شیخ حل اشکال تواند کرد تا در

در ترقی بر و مفتوح شود و البته مرید عرض احوال بحسب احوال ظاهر کنند و نگوید که شیخ میداند چه احتیاج بیانست گاه باشد که داند و گاه باشد که نداند چون نا دانستن بطریق تکمیل قاصر نبود باید که بعرض شیخ رساند تقریبا مثنوی حضرت شیخ سعدی شیرازی بر زبان مبارک خود را ندند
مثنوی
یکی پرسید ازان گم کرده فرزند * که ای روشن گهر پیر خردمند * ز مصرش بوی پیراهن شمیدی * چرا در چاه کنعانش ندیدی * بگفت احوال ما برق جهانست * دمی پیدا و دیگر دم نهانست * گهی بر طارم اعلی نشینم * گهی بر پشت پائی خود نبینم * اگر درویش بر حالی بماندی * سر دست از دو عالم بر فشاندی * حضرت قدوة الکبراء میفرمودند اشراق بر خواطر اگرچه از شرائط ارشاد و تکمیل نفرموده اند لیکن نادر شیخی باشد که وی مطلع بر احوال صوری و معنوی مرید نبود چه بعضی از اوصاف ذمیمه که در مرید مندرج است و از خصائل خنیسه که در وی مندرج بسبب خطور خطرهٔ شیطانی بر پیر اظهار کردن نمی تواند پس اگر شیخ مشرف بر خواطر نبود دیرا چگونه ازان ذمائم بازدارد و اما بعضی را مشرف بر خواطر میکنند و بعضی را بعکس چنانچه در طبقات الصوفیه دیده ایم که شیخ الاسلام میگوید که خواجه ابو علی فارمدی را حقتعالی بر خواطر واقف گردانیده و هم بر اظهار آن اذن فرموده و شیخ احمد ژنده پیل را بر خواطر واقف گردانیده و هم بر اظهار حاکم ساخته و جمیع خواطر را تابع خاطر وی کرده بودند آورده اند حضرت قدوة الکبراء میفرمودند که صاحب کشف المحجوب واقعه در رسالهٔ کرامات آورده که حل آن بر وی دشوار شد قصد بر شیخ ابوالقاسم گرگانی کرد و پیرا در مسجد یافت که بر در سرائی وی بود تنها ایستاده بود و واقعهٔ ویرا بعینها با ستونی میگفت باز پرسیده جواب خود یافته گفت ایها الشیخ این واقعه من است گفت ای پسر این ستون را خدا تعالی درین ساعت با من ناطق گردانیده تا از من این سوال کرد شرط دهم در مقامات خواجه آورده اند که شیخ با مریدان در شبانه روزی جز یکبار اختلاط و آمیزش و مجالست نکنند که کثرة المشاهدة تسقط الحرمة و از برای خود خانه جدا میداشته باشد و از برای اجتماع اصحاب نیز خانه جدا حضرت قدوة الکبراء در سفر و حضر این شرط را رعایت میکردند اگر در سفر بودند خرگاهی جدا خود را بر پا میکردند و خیمهای دیگر برای اصحاب در اندک مسافت نصب میساختند و اگر در ملازمت حضرت مخدومی میرفتند حضرت مخدومی هم بمقتضای طبع شریف دو وثاق متعین میکردند و حجره که نزدیک خود بود جز دریچهٔ دیگر حائل نبوده حضرت ایشان را استدعا خانقاه و خیمه بجهت اصحاب در هر جا یاد و هم دو مقام آراسته بودند یکی وحدت آباد و دوم کثرت آباد و خود

در وحدت آبادمی آسودند که در روی سجاده برآورده ایم و این وحدت آباد غیر از ده اصحاب دیگری نه برآورده است حضرت نور العین و این خادم که نظام غریب یمنی است و حضرت شیخ کبیر و شیخ عارف و حضرت شیخ معروف و شیخ الاسلام و شیخ رکن الدین شاه یار و شیخ مبارک و ملک محمود و باباحسین و یک راز دیگر کرد و اِمی برآورده و این اصحاب کار گل و آب میکردند و گاه میبود که حضرت قدوة الکبرا این جماعت العشرة مبشره خود تعبیر میکردند و کثر تاباد که برون دائره برآورده بودند جمله توابع و اصحاب صوامع فردی می آسودند و ذکر حلقه در انجا میفرمودند و نظارهٔ نقطهٔ دائره وحدت آباد که حصار شریف بود اصحاب را دو بار می یافتند ورای ازین ممکن نبود که مشاهدهٔ طلعت ایشان دست دهد مگر آنکه گاه گاهی حضرت نور العین و حضرت کبیر را در نیم شب سحر گاهی بشرف حضور مشرف میکردند شعار اشرف این مردم چنانکه کثرتاباد آمدند به عارفان را در مقام وحدتاباد است و طن در ملازمت حضرت قدوة الکبرا میفرمودند در هر امصار که در آمدیم و بمنازل هر مشایخ که رسیدیم همین وصول یافته ایم چنانکه در هری بخانقاه شیخ عبدالله انصاری حجرهٔ اشتغال جدا بود و بجمیع اصحاب خانقاهی دیگر شعر نهر خاص و اثار گاهی به نهر عام دیگر خانقاهی در سمرقند هم بهمچنان خانقاه خواجگان شرائط مرید و مسترشد سیزده است شرط اول آنست که هیچ چیز از شیخ خود پوشیده ندارد از انچه بر دل او گزرد از خیر و شر مجموع را بعرض رساند تا بر مجموع احوال باطن او مطلع شده بر حقیقت استعداد او وقوف یابد و انچه مناسب اوست با و زندگانی کرده و معالجهٔ امراض معنوی او مناسب مزاج او کند شرط دوم آنکه حضرت خواجه میگویند که در هر چه از پیر خود بیند اعتراض نکند هر چند بحسب ظاهر خلاف او داند چون مضطر شود و تاویل آن نداند قصهٔ حضرت موسی و خضر علیهما السلام بخاطر آرد و به یقین بداند که هیچ چیز درین طریق چنان مضر نیست که اعتراض اکابر و گفته اند که همه چیز را تدارک میتوان کردن مگر آنکه اعتراض را که البته معترض معذور نیست و هجابی که از اعتراض زاید به هیچ چیز مندفع نگردد و اعتراض بغایت شوم و نامبارکست و بجامیت سد مجاری فیض است فعلیک ایها الطالب ان یجتنب عن هذا العلة العضال حضرت قدوة الکبرا میفرمودند بعضی افعال این طائفه اگرچه بحسب ظاهر خلاف شریعت مینماید ولیکن اهل کبار بصیرت بمحل کشف و عیان معمول بود بدانکه آن افعال عین صواب بود۔ بیجهت معترضه ارباب بصیرت چنان آمده که ازین طائفه صدور افعال ممکن نیست الا بوجه

بچشم انکار و عیب در ایشان نبینند آورده اند که بحضرت شیخ ابو الغیث یمنی اصحاب وی روزی
التماس گوشت کردند فرمودند که فلان روز بازار است گوشت خواهید خورد چون آن روز آمد
خبر رسید که قطاع الطریق قافله را غارت کردند چون ساعتی برآمد یکی از قطاع طریق درهم
بخدمت حضرت گاوی آورد شیخ فقرا را گفت این گاو را بکشید و بپزید اما سر او را همچنانکه هست
نگاه دارید بعد از آن دیگری آمد و یک خروار گندم آورد شیخ گفت آرد کنید و نان بپزید
هرچه شیخ گفت کردند بعد از آن شیخ فقرا را گفت بخورید جمعی از فقها حاضر بودند و مطلع
این احوال شدند ایشان را بر سر سفره طلبیدند نیامدند شیخ فقرا را گفت شما بخورید که فقها
حرام نخورند چون مریدان از خوردن فارغ شدند ناگاه شخصی پیش شیخ آمد و گفت
ایها الشیخ گاوی نذر فقرا درگاه شما کرده بودیم وی می آوردیم حرامیان بغارت بردند شیخ
گفت اگر سر گاو خود ببینی بشناسی گفت آری شیخ فرمود تا سر گاو را حاضر کردند گفت این
سر گاو منست بعد از آن شخصی دیگر درآمد گفت ایها الشیخ یک خروار گندم نذر شیخ کرده بودم
حرامیان بغارت بردند جوال گندم طلبیدی بشناخت شیخ گفت نذر فقرا به فقرا رسید چون
فقها آنرا مشاهده کردند از ترک موافقت فقرا پشیمان شدند و از عدم امتثال خذلان ماندند حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که عارفان چون باطلاع اعیان ثابته مطلع میگردند بر احکام و آثار خود دیده ور میباشند بعضی از احکام
ذمیمه که در خود می بینند زود اقدام بر آن فعل مینمایند تا بسرعت استغفار شود و بسی از افعال ایشان ازین قبیل است
و اکثر آن بر خلاف گذشته عماید لیکن احتمال دارد که بسبب فایده کسی بوده باشد حضرت قدوة
الکبرا میفرمودند که حضرت مولوی رومی روزی سلطان ولد فرزند خود را فرمود که به دمشق رو
بطلب مولانا شمس الدین و از چندی سیم و زر با خود ببرد و در کفش آن سلطان دین ریز
و کفش مبارکش را بطرف روم بگردان چون بدمشق رسی در صالحیه خانه ایست
مشهور بیکر آنجا رو که وی را آنجا یابی با فرنگی پسری صاحب جمال شطرنج میبازد چون زر و
سیم فرو ریختند و چون آن پسر ببرد سیلی میخورد زنهار که انکار نیاری که آن پسر از قطاب
است **رباعی** بچشم بد مکن زنهار زنهار ٭ نظر بر این همه پنهان داران ٭ که افعال همه
خاصان بعالمان ٭ نماید عکس در چشمان انکار ٭ اما خود را نیندازند میخواهد که وی را بوی
آشنا گرداند چون سلطان ولد بجانب دمشق رفت مولانا شمس الدین را همانجا که نشان
داده بود دریافت که با آن پسر شطرنج میباخت جماعتی از همراهان پیش وی سر نهادند و تقبیل
کردند آن فرنگی پسر چون آن بدید بزرگی وی را دانست از بی ادبیهای خود خجل شد

سر برهنه کرد و ایمان آورد و بانصاف بایستاد و خواست که هرچه دارد بیغما دهد مولانا شمس الدین
نگذاشت فرمود که به ترکستان باز گرد و عزیزان آن دیار را مشرف گردان و قطب آن جماعت
باش بعد از آن سلطان ولد زر و سیم که آورده بود در کفش مولینا ریخت و کفش ویرا بطرف قدوم
گردانید و از خدمت مولینا شمس الدین و سائر مخلصان استدعائی وی کرد وی قبول فرمود و
اسپی که داشت پیش کشید مولینا شمس الدین سوار شد و سلطان ولد در رکاب وی روان شد مولانا
شمس الدین فرمود که بهاء الدین سوار شو سر نهاد و گفت شاه سوار و بنده هم سوار شعر
نزیبد بنده را در خدمت شاه * که بر نشیند بر اسپی اندرین راه * اصلا هرگز روا نباشد از دمشق
تا قونیه در رکاب وی پیاده رفت چون بقونیه رسید مولانا شمس الدین خدمتهای سلطان ولد را
با مولانا تقریر میکرد و میگفت که من ویرا چنین گفتم وی جوابم چنین داد و ثنای بسیار نمود و نیز
گفت مرا از موهبت حقتعالی دو چیز است سر و سر سر را در راه مولانا باخلاص فدا کردم و سر را به
بهاء الدین ولد بخشیدم اگر بهاء الدین را عمر نوح بودی و همه را درین راه صرف کردی آنش
میسر نشدی که درین سفر از من بوی رسید امید است که از شما نیز نصیبها یابد مسند عالی جناب
عتبهٔ علیه چون مرا نسبت حضرت قدوة الکبرا اعتقاد زیاده شد بتجویز انقیاد و صدق
درونم آماده عزم جزم کردم که اعراض از عوائق روزگار را اعتراض از علائق بسیار یکبارگی
کنم و تجرید جزوی و کلی گزینم حضرت ایشان نماندند که از آنچه در وی بوده ام زنهار برآیم فرمودند
فرمودند که حقتعالی بعضی طالبان را که بشرف قرب مشرب میکند کثرت انام و ازدحام عامه مانع
توجه باطنی نمیباشد بموجب فرموده کریمه رجال لا تلهیهم تجارة ولا بیع عن ذکر الله طرفة العین غفلت از کار و
نمی ورزند کاری که فرموده اند در سر دنیا وی بوی ورزش نمایند مرا چون بمشاهده لمعات جمال
و بمناظره تجلیات عذار ایشان هر روز عقیده از یکی ده میرسید بجهت امتحان شیئی مرا در درون گاه
راه دادند می بینم که عورتی جمیله که چشم روزگار مثل وی هرگز ندیده و گوش مردم چنان وصف
گاهی نشنیده نشسته است صراحی چینی و پیاله حلبی بر دست دارد و آنچه مناسب وی از ماکولات
بود پیش نهاده بعد از زمانی مرا امر کردند که بیرون برآئید من برون آمدم و بقرار معهوده خود
می آمدم و میرفتم بعد ازین در اعتقاد من ملاحظه کردند دانستند که صد چندان است که بود و خود
مرور ایام و عبور زمانه نافرجام شده بمن خطاب کردند فرمودند که ما بر آنچنان جرمیه کبیره
اقدام نمودیم محبتی که در اعتقاد تو خلل نشده عرض کردیم که مخدوما و صاحبا بنده را با این چه کار که نفس
در امر کبار کنند و بتحقیق میدانم که آن عورت جنی بود نه زن غیر و آن شراب شربتی بود نه خمری و

وفی الجمله اگر بوده باشد انبیا را عصمت شرط بود و اولیا را عصمت شرط نیست چون این نوع سخن معروض بسمع مبارک ایشان افتاده فرمودند که از حق تعالی خواسته‌ام که نام تو در جریدهٔ اولیا نویسند شرط سوم آنست که در طلب شیخ صادق باشد و بهر چیز از طلب باز نه ایستد اگر همه عالم تیغ بر سر او بارد بیت عاشق بایستاده قدم آنکس بود در کوی دوست * رو نگرداند اگر شمشیر یار بر سرش مولانا قطب الدین دمشقی میفرماید که حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند چون طالب صادق بهدایت ازلی و مرید واثق بعنایت لم یزلی بحضرت شیخ برسد باید که احتیاط کند که صلاحیت اقتدائیت دارد یا نه زیرا چه بسیاری از طالبان حق و اکثری از اصحاب بر حق در منزل هلاک شده اند حضرت در نتیجه هم عرض نمودند معرفت مشایخ تا که دیدهٔ کسی بنور عرفان منور نکرده باشد چگونه دست دهد و مبتدی را خود عزیز است که بدانند فرمودند در رسالهٔ مکیه آورده اند فیه ف ذلک باخوان الناس من احوال الجماعة الذین یقتدون به و همچو نه کسانیکه این کاره اند از ایشان تحقیق میتوان کردن و بعضی امارات ولایت و علامات اقتدائیت مذکور شده اند از انجا توان دانستن یک غره دیگر آنست که چون بملازمت وی مشرف شدی باید که دل ترا بسوئی حق جذب کند و خطرهٔ ترا از حوادث روزگار سر در دارند و اینچنین کس از ابصار او لوالابصار صاحب البصیرت مخفی

مصراع مشک غماز است تو او نتوانی نهفتن بوی را حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند که اینچنین کسیکه اعز من الکبریت الاحمر و اغرب من عنقاء المغرب است اگر صحبت وی دست دهد دامنش محکم بگیرد

ویعتقد فی قلبه ان لا شیخ له غیره ولا یوصله الی الله تعالی الا هذا و هذا توحید المطلب وانه

اعتقاد دارد در قلب خود که برای او شیخی نیست غیر او و بخدا نخواهد رسانید مگر او و این توحید مطلب است و این

رکن عظیم غلط فیه کثیر من المریدین وانقطعوا به من طریق الله حیث ترددوا بین المشایخ و خاموا

رکن عظیم است اکثر مریدان درین غلطی کردند و بسبب آن از طریق خدا جدا گشتند ازین سبب که مترود شدند در مشایخ

من طریق کل واحد ذوقه و تشوسوا فیه سأل الکبیر من **حضرت القدوة الکبرا**

از طریق هر یک جاشنی و مشوش شدند در آن سوال کرد کبیر از حضرت قدوة الکبرا

ما المراد من توحید المطلب قال ان یحقق الطالب انه لا یمکنه الوصول الی مطلوبه الا

مراد از توحید مطلب چیست گفتند آنکه طالب به تحقیق داند که هر آئینه بمطلوب رسیدن ممکن نیست الا

من ید شیخ معین موصوف بما ذکرنا فان من تشعب به همومه لا یبالی الله فی ای واد اهلکه کما ان الحق واحد والقبلة واحد ینبغی ان یکون المطلب واحدا کیلا یتصرف فیه الشیطان

از دست شیخ معین موصوف بامور یکه ذکر کردیم پس بتحقیق کسیکه پریشان گشت بار همتها جدا از خدا تعالی پروا نمیکند هلاک کند او را در هر کدام وادی پس بتحقیق چنانکه حق واحد است و قبله احد است سزاوار است که مطلوب هم

ولا یزعجه النفس ایضا ینبغی ان یکون المرید صادقا مخلصا اما الصدق فان یکون مستقیما

دران تصرف نکند و نفس نیز او را عاجز نکند سزاوار است که مرید صادق و مخلص باشد لیکن صدق پس آنست که مستقیم باشد

مع الله ظاهرا و باطنا سرا و علانیة او ان یکون بجمیع اطوار طالبا لله تعالی +

با خدا ظاهرا و باطنا و سرا و علانیة و به جمیع اطوار طالب خدا تعالی باشد +

یعنی ببدنه و نفسه و قلبه و عقله و سره و روحه اما الاخلاص فان یکون

یعنی به بدن و نفس و قلب و عقل و سر و روح خود لیکن اخلاص پس آنست که

جمیع حرکاته و سکناته و قیامه و قعوده و تقلباته و افعاله و اقواله لله تعالی +

که جمیع حرکات و سکنات و قیام و قعود و تقلبات و افعال و اقوال او برائے خدا باشد

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حضرت خواجه بهاؤالدین نقشبند میفرمودند که در خطاب بعضی اصحاب میگفته اند که در مقام تواضع باشید و در نیاز میباید که خود را آنچنان کنید که اگر با اعتقاد صادق بسنگ سیاه توجه کند البته بمقصود برسد و بهره مند شود و اگر عاری و خالی از اعتقاد و نیاز باشد و در صحبت پیغامبری بود هرگز بمقصود نرسد و بروی هیچ معنی فائض نشود شعر صدق و نیاز باید تدبیر این سفر را ٭ زاهد ترا نبینم یک زاد از دوائی ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که عابدی در بادیه و بیرانی بعبادت بسر بردے و زاهدی در وادیه و بیابانی طریق مجاهده بسر بردے و روز جمعه بجهت ادائی نماز جمعه بجامع امصار فرمودے و فریضه ادا کرده عود نمودے و بمسکن رفته مدتی نیز همین منوال گذشته اکابر شهر دانسته هرچند اطلاع بحال وے یافتند شغف تمام و آرزو تمام تقاضائی صحبت وے کردند هر چند که از ان عابد استفسار حال میخواستند ظاهر نکردی و دم نزدی یکبار شخصی از ایشان جسارت نموده دامن شیخ گرفت و گفت که تا اظهار حال نمیکنید دامن از دست نمیدهم عابد به تکلم درآمد گفت چه میپرسید گفت اسم شریف چیست و در کجا میباشید و نسبت ارادت بکه دارید گفت نام من عبد الصدق است و در وادیه توکل میباشم و شیخ من هم دران وادیه است گفت عنایت کرده شیخ خود را بما از انلقی دهید تا بجائی که بشرف خدمت شما مشرف شده ایم از ایشان هم مشرف شویم گفت حضرت معذور اند و قدرت مشی اقدام ندارند انشاءالله بجمعه دیگر به آرزوی تلقی ایشان باشید همراهی من بیایید این سخن گفته از هم دیگر جدا شدند و رو بکوه نهاد و این عابد به هیچکس از مشائخ ارادت درست نکرده بود متحیر شد و در تفکر افتاد که در جمعه با مردم چه جواب دهم همدرین تفکر خوابش ربود چه می بیند که شخصی نورانی محاسن سفید که فردا هر که دالکی تو بگیر و مریدی شو چون از خواب در آمد خورم شد علی الصباح

در راه معرفت ناگاه دامنش به خار نهالچه گرفتار گرفت گفت البته پیر من همین باشد بخاطر آورد
که حکم آن بود که هر که دامن تو بگیرد مرید او شو اکنون دامن خار گرفت گفت البته پیر من همین شد
به تعلیم و تعظیم نشست و سر بر زمین نهاد چنانچه ملازمت پیران میکنند التزام گرفت مدتی بوسیله
چیا در شهر بر گشت عاقبت بخاطر وی رسید که بشهر بروم اگر پیر من بخواهد حقیقت حال خواهم گفت
نعالی از روی نفاق خواهم گرفت و نفاق چرا خواهم کرد چون بشهر در آمد ادای نماز جمعه کرد مردم
از هر طرف ریختند و بنیاد عذر نهادند که شاید خاطر شریف از استفسار آن حال منغص شد
گفت باکی نیست و موجب آمدن باعث دیگر بود آخر بعرض رسانیدند که فرموده بودید که پیر
خود التقا خواهیم داد اینها الکریم اذا وعد وفا تقاضای آن میکند که بعهد خود وفا کنید گفت خوش
باشد بیائید همراه من جمعی کثیر همراه وی روان شدند این عابد متفکر براه معرفت که آیا این جماعة
بر من چه خواهند گفت که من مرید خاری چند شده ام چون نزدیک نهالچه خار رسید ناگاه
بنظرش افتاد چه می بیند که در گرد نهالچه خار بساطی غریب کشیده اند و بساطی عجیب گسترده
بر وی پیری نورانی بجاس نشسته گفت الحمد لله که از خلق رسوا نشدم چون نزدیک رسید این
جماعة را گفت اینکه پیر من نشسته سر بقدم آرید جماعتی به نیاز تمام سر در قدم آوردند و بتعظیم
نشستند زمانی سخنی مناسب حال از تصوف گذشت آخر الامر فرمود من شما نخواهید دید کسی
که داعیه ملاقات و ارادت من باشد بعبد الصدق که مرید و خلیفه من است ارادت آرید هر یک
قبول کردند بعد ذکر چون جماعت روان شدند صورت متمثل میخواست که از نظر غائب شود
عبد الصدق دامن محکم گرفت و از احوال خود عرض نمود گفت من صورت صدق توام
حق تعالی کار تو بجناب که میبایست مهیا کرد غم مخور و بعد از این بیفکر باش و کاری که میکرده در آن
مشغول باش حضرت قدوة الکبرا نقل از خواجه بهاء الدین نقشبند میکردند که تمکن و استقامت
در یکجا سبب حصول مرادات اعلی و ملازمت بیک مقتدا موجب مقامات والاست تا که
گفته اند که هر که یکجا همه جا و هر که همه جا هیچ جا بلکه بیجائی هیچ هست که از این پرده بیران نشیند کا
فروغ [illegible] همه جا [illegible] گفته اند [illegible] کار نباید [illegible] تضییع اوقات و مرید را باید که مجموع
افعال پیر خود را محبوب دارد و هیچ فعل پیر را مکروه و مبغوض نداند بموجب کل یفعل المحبوب
محبوب مجموع افعال بتوجه پیر محبوب نماید و اگر ناگاه امری غیر محبوب نماید فی الحال
آن کند بجود اندیشد که درین حکمتی خواهد بود که از احاطه علم من بیرون است و در واقع را باین
چه کار تا سد مجاری فیض نشود و اکابر استغفار ا همین معنی گفته اند [illegible]

بہ نسبت شیخ بمثابہ باشد کہ شیخ خود را بر ہمہ برگزیند و از ہمہ دوستر دارد حتی کہ از نفس خودش کما قال علیہ
السلام لا یکمل ایمان المرء حتی اکون احب الیہ من نفسہ وولدہ ومالہ حضرت قدوۃ الکبرا بہ نسبت
حضرت مخدومی میفرمودند پیر خود را در مرتبۂ کمال و منزہ از نقصان و زوال داند و مقصود
کونین و وجود دارین از وی شناسد قطعہ زہر کام خود ای کام بیکرہ ندارم در جہان جز
پیر دیگر ہ زہر حاجیان کعبہ راہ ہ نباشد قبلہ جز پیر خوشتر ہ شرط چہارم آنست کہ چیز
از شیخ بیند اقتدا نکند تا شیخ او را بآن امر نکند شاید کہ بعضے چیزہا شیخ بحسب مقام خاص خویش میکرد
باشد و آن بہ نسبت مقام و مشرب خاص مرید زہر قاتل باشد چنانکہ گفتہ اند شعر ہ
تو صاحب نفسی ای غافل میان خاک خون میخور ہ کہ صاحبدل اگر زہری خورد آن انگبین باشد
تقلید شیخ ہیچ گونہ مرید را جائز نیست چہ در شغل و چہ در مراقبہ و امثال آن حتی کہ شیخ امر نکند
بآن افعال اقدام نماید اگرچہ صلوٰت نوافل بود بلکہ در گفتن و رفتن و خوردن و خفتن بہ
جمیع امور تقلید شیخ نکند مگر آنکہ بر آن چیز امر کند تقریباً میفرمودند کہ عجوزہ پیش حضرت غوث الثقلین
آمد و پسر خود را ہمراہ آورد و گفت دل فرزند خود را تعلق بسیار بتو می بینم من فیما خود را از حق خود بری گردانم
برائے خدا تعالی و شیخ وی را قبول نمود و مجاہدہ در ریاضت فرمود بعد از چند روز پیش فرزند خود آمد دید
کہ نان جو میخورد و زرد و لاغر شدہ از کم خواری و بیداری شبہا - از آنجا پیش شیخ آمد آنجا طبقی پر
از استخوانہا مرغان کہ شیخ خوردہ بود دید عجوزہ با شیخ گفت یا سیدی تو گوشت مرغ میخوری و پسر من
نان جو شیخ دست خود بر آن استخوانہا نہاد و گفت قم باذن اللہ الذی یحیی العظام وہی رمیم مرغان زندہ شدند
بانگ کردن آغاز کردند پس شیخ بآن عجوزہ گفت وقتی کہ فرزند تو ہمچنین شود ہر چہ خواہد بخورد
حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند مرید مبتدی و طالب مقتدی بمثابہ سقیم البدن است و شیخ
منتہی و پیر معتقد بمنزلہ صحیح البدن ہر آئینہ سقیم را پرہیز از ماکولات موذیات اہم است و صحیح
را چہ احتیاج کہ پرہیز دیس حال شیخ و مرید برین قیاس باید کرد اگر بعضی ماکولات کہ بہ نسبت صحیح البدن
ہاضم و گوارا اند سقیم البدن بخورد ہر آئینہ ہلاک گردد چنانکہ مولوی رومی فرمودہ اند قطعہ

صاحبدل را ندارد آن زیان ہ زانکہ صحت یافت از پرہیز رست	گر خورد او زہر قاتل را عیان طالب مسکین میان تب ست

احوال جانبین و اسرار طرفین ہمچنین باید دانست زیرا چہ بعضی اسرار و احوال بہ نسبت شیخ دیگر اند
و برخی اذکار و اشغال بہ نسبت مرید دیگر پس باز داشتن مرید را از بعضی افعال عین مرحمت
شیخ باشد چنانکہ طبیبی باشد حاذق و حکیمی بود دانا چون تشخیص مرض کند کیفیت مادہ

که مرض از و متولد شده استدراک کند بیمار را از اغذیه مخالف منع کند که آن منافی حال او باشد از خوف
آنکه مبادا که موجب آزد یاد علت گرددا بعنایت و شفقت است نه آنکه بر بیمار عداوتی دارد که او را از مشتهیات
منع میکند چنانکه و اشفاق شیخ در کار دین زیاده ازین تصور باید شرط پنجم آنست که بر ظاهر کلام شیخ
و امر وی متوقف باشد و البته تاویل نکند تا حقیقتها بموجب صدق عزیمت و عقیدهٔ او را در مدارج اشارات
ترقی فرماید و در فهم دقائق و معانی بر و مفتوح گرداند ـ آورده اند که مریدی در ملازمت شیخ طریقت خدمت
پیری و راه ملازمت بنمودی شیخ وی را خدمت هیزم کشی فرموده بود که هر روز هیزم آوردی و هر جا که شیخ فرمودی
نهادی یا کسی را دادی بوی میدادی اتفاقاً شیخ روزی در دریای حقائق غوطه خورده بود و در صحرای
تبیان دقائق خیمه زده جواهر معارف و در رجواهر فضا بر آورده در گوش اصحاب می نهاده چنانکه شیخ
در حقایق گوی گرم شده بود که رشته هیزم آن طالب صادق آورده بعرض رسانید که هیزم کجا
نهم دو بار بعرض رسانید شیخ اصلا التفات بوی نکرده چه از اسرار حقائق وی را کلی از خود برده بود
چون بار سیوم بمرتبهٔ دیگر عرض کرده که هیزم آورده ام چه کار کنم شیخ از روی تعرض در جواب گفت که بر و در
آتش نشین چند مرتبه مرا ببر سی چون مرید صادق المشرب و سلیم القلب بود زود بمو جمع دم
هیزم در تنور آتش که بسیار تافته بود در رفته نشست و دیر کشید تا خبر بحضرت شیخ رسید که وی در آتش نشسته شیخ
بسرعت چون آب روان شده مرید را از آتش بیرون کشید چون دیدند موی از وی نسوخته بود بلکه خلیل وار
آتش بر وی گلستان شده شعر یاد او در آتش سوزنده شد خلیل ۞ آتش فراب چشمهٔ آب زلال شد
شرط ششم آنست که بر ظواهر اوامر و اشارات شیخ هر چه بگوید در امتثال مبادرت نماید خواه معنی او داند و
خواه نداند در آنچه شیخ فرموده است نهایت مقام حصول و غایت مرام وصول از امتثال شیخ میسر میگردد
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند در امتثال امر شیخ مرید را درین راه چون حضرت مولانای
جلال روم می بینند حضرت خواجه شمس تبریزی میباید که در خلاف شریعت با آن حد امتثال نموده
فکیف که در موافق شریعت تا مرید عقیدت و دل با بدین مرتبه نباشد کار وی از پیش نه رود ـ
حضرت نور العین بعرض رسانیدند که بیان متابعت مولوی بحضرت خواجه و واقعه که در میان گذشت
گذشت مردم روزگار مخالف یکدیگر میگویند عنایت فرموده هر چه تحقیق بود ظاهر کنید فرمودند
موضع انتقاد این دو در دریای حقائق و مجمع التوای دو گوهر معادن دقائق بود و گوهر میگویند
و آنچه که از حضرت سلطان ولد این فقیر تحقیق کرده آن را نیز میگویم بلکه سخن از ابتدای کار این یگانهٔ
روزگار شروع دهیم و آن اینست که سلطان ولد میگفتند که خلاصة الارواح و الاشباح و ستر المشکوة
و الزجاجة و المصباح شمس الدین محمود از ابتدای کار خود چنین میگفتند که در مکتب بودم که هنوز

ذوق شده بودم اگر چهل روز بر من گذشتی از عشق سیرت محمودی مرا آرزوی طعام و شراب
نبودی و اگر صحن طعام کشیدی بدست و سر شیخ آن کردمی وی مرید شیخ ابوبکر سله باف تبریزی
بود و بعضی گفته اند مرید شیخ رکن الدین سجاسی بوده است که شیخ اوحدالدین کرمانی نیز مرید وی است
و بعضی میگویند که مرید بابا کمال جندی بود و این فقیر میگوید که شاید که بصحبت همه اکابر رسیده باشد و از هر یک
اثر تربیت یافته بود و در آخر حال پیوسته سفر کردی و نمد سیاه پوشیدی و هر جا که رفتی در کاروان
سرای فرود آمدی گویند که چون بخطهٔ بغداد در رسید شیخ اوحدالدین کرمانی را دریافت پرسید که در
چه کاری گفت ماه را در طشت آب می بینم مولانا شمس الدین فرمود اگر بر گردن دنبل نداری چرا بر
آسمانش نمی بینی و گویند در آن وقت که مولانا شمس الدین در صحبت بابا کمال بود شیخ فخرالدین عراقی
نیز بموجب فرمودهٔ شیخ بهاء الدین ذکریا آنجا بوده است و هر فتوحی و کشفی که شیخ فخرالدین عراقی
را روی مینمود آنرا در لباس نظم و نثر اظهار میکرد و به نظر بابا کمال میرسانید و شیخ شمس الدین از آن هیچ
چیز را اظهار نمیکرد روزی بابا کمال وی را گفت فرزند شمس الدین از آن اسرار و معارف که فرزند
فخرالدین عراقی اظهار میکند بر تو هیچ لایح نمیشود گفت بیش از آن مشاهده می افتد اما بواسطه آنکه
وی بعضی مصطلحات ورزیده میتواند که عبارت در لباس نیکو جلوه دهد و مرا آن قوت نیست بابا
کمال فرمود که حق سبحانه تعالی ترا مصاحبی روزی کند که معارف و حقائق اولین و آخرین از بنام تو
اظهار کند و ینابیع حکمت بر زبانش جاری شود و بلباس حرف و صوت در آید طراز لباس نام تو باشد
گویند که مولانا شمس الدین در تاریخ سنه اثنی و اربعین و ستمایه در اثناء مسافرت بقونیه رسید
در خان شکر ریزان فرود آمد خدمت مولانا در آن زمان بتدریس علوم مشغول بود روزی با جماعتی از
فضلا در کنار حوضی نشسته بود و کتابی چند پیش نهاده که مولانا شمس الدین در مجلس آمد پرسید که اینچه
کتابهاست مولانا گفت این را قیل و قال گویند ترا باین چه کار خدمت مولانا شمس الدین دست
فراز کرد و همه کتابها را در آب انداخت خدمت مولانا بتاسف تمام گفت هی هی درویش چه کردی
بعضی از تصانیف پدر من بود که دیگر یافت نیست شیخ شمس الدین دست در آب کرد و یگان یگان
کتابها بیرون آورد و آب در هیچ یکی اثر نکرده خدمت مولانا گفت این چه سر است شیخ شمس الدین
گفت این ذوق و حالست ترا باین چه کار چون این اسرار از آن بزرگوار حضرت مولانا دید
در تعجب ماند و داعیهٔ ملازمت وی در دل وی پیدا شد بجدیکه از همه بر آمدند و طریق خدمت وی
پیش گرفتند روزی در خلوت نشسته بودند که خدمت مولانا شمس الدین از مولانا شاهدی التماس
کرد مولانا حرم خود را دست گرفته در میان آورده فرمود که او خواهر جانی منست نازنین پسری

میخواهم فی الحال فرزند خود سلطان ولد را پیش آورد فرمود که او فرزند منست حالیا اگر قدری
شراب دست بدادی ذوقی میکردیم مولانا بیرون آمد و سبوئی از محلت جهودان پر کرده بیاورد
مولانا شمس الدین فرمود که مطاوعت و سعت مشرب ترا امتحان میکردم از هرچه گویند بیاورد
بعد از آن دست مولانا گرفت و روانه شده مدت سه ماه در خلوتی لیلاً و نهاراً در صوم وصال نشستند
که اصلاً بیرون نیامدند و کسی را زهره نبود که در خلوت ایشان در آید آنچه که از حضرت سلطان ولد شنیده
ام اینست اما بعضی مردم موضع التقای این دو بزرگوار جای دیگر میگویند و آنچنانست که روزی
حضرت مولوی با جمعی از شاگردان از درس فارغ شده از پیش خان شکر ریزان گذشت حضرت
سلطان پیش آمد و عنان مرکب مولوی گرفت و گفت یا امام المسلمین بایزید بزرگتر است یا
مصطفی صلی الله علیه وسلم مولانا گفت از هیبت آن سوال گویا که هفت آسمان از یکدیگر
جدا شده و بر زمین ریخت و آتش عظیم از باطن من در دماغ من بر زد و از آنجا دیدم دودی تا
ساق عرش بر آمد بعد از آن بجواب دادم که مصطفی صلی الله علیه وسلم میفرمود ما عرفناک حق
معرفتک و ابویزید میگوید سبحانی ما اعظم شانی و انا سلطان السلاطین نیز گفته است گفتم که ابویزید
را تشنگی از جرعه ساکن شد دم از سیرابی زد کوزهٔ ادراک او از آن پر شد و آن نور بقدر روزن
خانه تابید اما مصطفی صلی الله علیه وسلم استسقاء عظیم داشت و تشنگی بر تشنگی افزود و سینه مبارکش شرح الم
نشرح لک صدرک وارض الله واسعة گشته بود لاجرم دم از تشنگی زد و هر روز در استدعا
زیادتی قربت بود مولینا شمس الدین نعره زد و بیفتاد و مولوی از استر فرود آمد و شاگردان را فرمود
تا او را بر گرفتند و بمدرسه بردند تا بخود باز آمد و سر او بر زانوی خود نهاده بود بعد از آن دست وی را
بگرفت و روان شد و در خلوت بر دیا انچه یافت شرط هفتم آنست که خود را از همه کمتر و بی‌هیچکس
خود را حق نه بیند و هیچکس را بر خود حق نه بیند که ادای آن بر وی واجب باشد و اعتقاد کند
که در کون و مکان غیر حضرت سبحانه تعالی و شخص دیگر هیچ موجود نیست تا برسد بجائی که دیوار غلط
از پیش بصیرت او بکلی برداشته شود خلیل وار با خود همه این گوید انی وجهت وجهی للذی
فطر السموت والارض حنیفا وما انا من المشرکین حضرت قدوة الکبرا میفرمودند منقول است
که اکابر فرموده اند که پیر مشابه نبی است در حق تربیت الشیخ فی قومه کالنبی فی امته
شعر ایکه کنی فرق نبی از ولی ٭ هر دو یکی دان دو مکن دو مگو گفتم که پیامبری تو یا پیر
گفته که دوئی ز راه برگیر ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مریدی از راه دور به حضرت
حضرت جنید الطائفه آمد و ارادت آورد و طلب ارشاد کرد که طریق سلوک سبیل مقصود در راه

فرمایند حضرت سید الطائفه فرمودند اگر طالب صادقی بیاید بگو لا اله الا الله جنید رسول الله
چون طالب صادق بود بمجرد شنیدن امتثال کرده فرمودند پیامبر بر حق و رسول مطلق حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه وسلم اند من یکی از کمینه ملازمان درگاه و کمینه چاکر دربان بارگاه
وی ام ولیکن امتحان اعتقاد و تحقیق انقیاد تو میکردم زادک الله طلبک وحبک **قطعه**
هر آنکه پیر سراسر بصفات حق باشد ٭ اگرچه نماید بصورت بشری ٭ به پیش پای تو چو کف است و بوصف
چون دریا ٭ به پیش خلق مقیم است و هر دمش سفری ٭ **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند
مرید را باید که مراد وی جز شیخ نبود و مقصود کلی وی جز وجود شیخ چیز دیگر نه که حقتعالی متجلی
بصورت شیخ است زیرا چه یهدی من یشاء ویضل من یشاء وصف حقتعالی است شیخ در میان جز
سبب بیش نیست **رباعی** فی رفع عطش تشنگان آب کند ٭ فی رفع کلال خستگان خواب کند
حاشا که کند غیر مسبب کاری ٭ لیکن ز پس پرده اسباب کند ٭ **حضرت قدوة الکبرا**
بارها حضرت شیخ مظفر بلخی را یاد میکردند و عالی همت و گرامی میستودند و میفرمودند که صد هزار
آفرین بدین مقوله وی باد که گفته است حقتعالی در جلوه گاه فردوس چون بصورت شرف
الدین جلوه نکند هرگز نه بینم **ع** فردوس بچکار آید گر یار نباشد ٭ تا وجود شیخ را به تفرد مقصود
و معتقد نبود کاروی ازین پیش نرود و کمال اخلاص مرید نسبت شیخ آنست که جزوی همه
نقصانست اگر اینچنین کند نقصانست ٭ **شعر** کسیکه در ره اخلاص اینچنین نرود ٭ بکوی
وصل دلارام نازنین نرود ٭ این کمال همت و نیست که از مقصود کونین اعتراض کرده
و بجانب مقصد استقبال فرموده **قطعه** منصب برتر از کونین آمد گفته اند ٭ کوس عالی همتی
بر ذروه اعلی زنند ٭ رو بسوی حور جنت کردن از دون همتی است ٭ هر کجا دون همت آمد
بر سر او باز زنند ٭ **شرط ششم** آنست که در هیچ امری از امور خیانت نکند و در احترام شیخ
باقصی الوجوه کوشد و در عمارت دل خود به ذکری که شیخش فرموده باشد نهایت بدل جهد
کرده بتقدیم رساند و هرچه گاه خاطر بر غیر ذکر از شهوت و غیرها بر دل گذرد در حال رجوع
بذکر کند و مشغول شود و بداند که در یک وقت بدو امر مخالف مشغول نتواند بود تا غفلت
طاری نشود آن خاطر مذموم هرگز خطور نکند پس بذکر انا لله غفلت میباید کرد که حقیقت
الذکر طرد الغفلت **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که شیخ خواجگی فرموده اند شرط
مرید آنست که همت چنان بلند کند که پیر را جان خود پندارد و خود وجود وی قالب گردد
بیت دل بتو زنده است مگر جان توئی ٭ منت جان چیست چو جانان توی ٭

چون پیر جان مرید شد و مرید قالب پیر گشت یعنی چنانکه تمام قالب لبالب از پیر تا با همه پر از
جانست تمام وجود مرید بصحبت پیر پُر گردد و قالب خرقه است و جان خرقه پوش است پس مرید
خرقه باشد و پیر خرقه پوش تا از غلبات اتحاد چنان شود که هر سخن که مرید گوید پیر گفته باشد و
هر چه مرید بشنود پیر شنیده باشد و هر چه مرید بیند پیر دیده باشد و هر جا که مرید رود پیر رفته
باشد و آنچه مرید گیرد پیر گرفته باشد و جمله وجود مرید قالبی گشته باشد جمله وجود پیر جان مرید
گردد و پائی تو موزه او شد و دست تو آستین او و چشم تو دریچه او آنچه پیران می نویسند
فیده یدی وصحبته صحبتی وخرقته خرقتی سر اینمعنی است هرگاه از غلبه اتحاد پیر جان مرید شد و مرید
قالب پیر و پیر خرقه مرید آمد و مرید خرقه پوش پیر شد پس مرید را که پیر خرقه بلبوشاند اگر جامه خاص
خود التفات نماید باکی نبود [illegible] پیران شاید به مریدی که بجای پیر رسیده باشد چه این
مرید بعینی است که قائم بذات پیر است و مستغرق در دریای ذات وی حضرت
قدوة الکرام میفرمودند که این فقیر بخدمت مخدومی و مخدوم عالم مرشد پیشوای بنی آدم حضرت
شیخ علاء الحق والدین طیب الله مثواه رسید و بنظر ظاهر و باطن اختصاص یافته و انواع جامهائی خاص
و اجناس لباسهای اختصاص مرحمت فرمودند همه در از وقت بر فقیری ایثار شد بعضی معاندان که
بودند بر سبیل غصه و حسد درغیبت زبان طعنه گشادند که کسوت خاص بر دیگری ایثار کردن
کجا آمده است و بسمع مبارک مخدوم عالم قدس الله روحه رسانیدند بلفظ در ربار فرمودند
آن فقیر معلی نکند که بمعنی باشد از وی سوال کنید از فقیر پرسیدند این شکسته در جواب گفت که جامه
عین پیر است یا غیر پیر عین خود تصور نتوان کرد زیراکه جامه بمثابه عرض است بر آئینه غیر با
غیر پیر انظور غیریت مرید تابع صفات پیر است اگر این فقیر بعوارضات التفات نماید کسب
پیر نکرده باشد هر کرا اکتساب پیر نکرده باشد او را با پیر چه نسبت [illegible] چون این
حکایت باز بسمع مبارک ایشان رسانیدند در مناب تحسین ... دند و دعائی در حق این
فقیر کردند که خوشبوی تو از شرق تا غرب برسد شرط سیم آنست که مرید از دو جهان هیچ
خواستی و بایستی ... هر وقت که او را خواست و بایستی باشد او طالب هواست نه مرید
بلکه فرموده اند مرید پیش شیخ بچو مرده بین یدی الغسال + میباید بهر طور یکه خواهد او متحرک گرداند
پس سزاوار تر مرید آنست که آنچه شیخ مثبت او خواهد او جز آن نخواهد بعینه تقریر اولی آنست
که او را مرید نگویند چه او را هیچ ارادت نماند پس اطلاق اسم مرید بر وی بمسامحة باشد و حضار در کلام
شیخ توجه نماند اگر چه اعمال شیخ و احوال وی حلیه بچو احوال نبوی صلی الله علیه وسلم آنست که

بهوای خود کار نمیکنند ما ینطق عن الهوی ان هو الا وحی یوحی پس گمان خطا محض بوی فاسد است
حضرت شیخ الاسلام نظام الدین حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم را در یک شب بخواب دیدند
حضرت رسالت فرمود یا ملاک الفقراء المساکین چون شیخ ابتدا ارشنید در خاطر
خطور کرد که والمساکین بایستی بسبب عطف که مغایرة میان فقرا والمساکین ثابت است در همان وقت از این
خطره پشیمان شد فرمود کاشکی تعلیم نکردمی تا مرا بر قول رسول اعتراض کرده نشدی شعر
بر حرف هیچکس منهم انگشت اعتراض ۞ تا کلک صنع نیست که خطی خطا کشند
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مقولهٔ شیخ عین مقولهٔ حق دانند اگر بنوعی در مقولهٔ شیخ غلطی افتد
به قصور فهم خود حمل کنند و بعلت صفای ادراک همان سخن بمحل صواب خواهد رسید تقریباً میفرمودند
که حضرت مخدومی میفرمودند که حضرت شیخ نظام الحق والدین دعای ماثوره دعائی از پیر خود شیخ
فرید الحق والدین آموخته بودند و بموجب فرموده پیر در وظائف آورده مداومت میکردند مابا که
لفظی از آن دعا بظاهر اعراب غلط مینمودند هر چند که علماء نحوی مبالغه میکردند و تغیر اعراب میفرمودند
ایشان تغیر نمیکردند همچنان میخواندند تا بحدیکه معلمی بحد شد که این لفظ غلط است فرمودند اگر من
این را غلط پندارم پس پیر خود را بغلط نسبت کرده باشم وهذا محال بعد از تحقیق و تفتیش جماعه
نحوی چنان هر یک معلوم کردند که همان اعراب صواب بود چنانچه حضرت شیخ میخوانند شعر
کسی که طالب سالک ره خدا باشد ۞ دم از خطاش زدن برتر از خطا باشد
شرط دوم آنست که معتقد باشد امر هر کرا که شیخ بر وی مقدم داشته باشد اگر چه در علم از وی فروتر باشد
و اعتقاد کند که طریق مختار او اشرف طرق است و شیخ او اکمل همه است وگرنه عیب او فائت دل او منحرف
و اکمل بصحبت میل خواهد کردن و این میل بحقیقت مانع ظهور نسبت ذوقیه گردد حضرت خواجه بهاء الدین
میفرمودند که یکبار بدیدن مولانا ابو بکر رفتیم در صحبت ایشان یک شخص بود که مرید شیخی از
شیخان رسمی بود حضرت مولانا متوجه آن شخص شدند و فرمودند که تو شیخ خود را دوست میداری یا امام
اعظم را آن شخص گفت شیخ خود را دوستر میدارم از امام اعظم حضرت مولانا در غضب شدند و گفتند بس که
تو شیخ خود را از امام اعظم دوستر میداری و از غایت غضب برخاستند و بخانه در آمدند من و آن کس
هر دو متحیر نشستیم لحظه گذشت و آن شخص بیرون رفت و من تنها ماندم و من در فکر شدم که آنچه بوده بود
آن خدمت مولانا به نسبت او گفتند بعد از لحظه مولانا بیرون آمدند گفتند این شخص کجا رفت من
گفتم او همان لحظه رفت خدمت مولانا به نسبت او گفتند بیائید بچند خواهی وی رویم همراهی
متوجه آن شخص شدیم در راه آن شخص پیش آمد و گفت که بملازمت شما میرفتم آن زمان خدمت شما در غضب

شده من در جواب چیزی نتوانستم گفتن اکنون من پنجاه سال است که در مذهب امام اعظم ام مرا
از هیچ عمل نامرضی باز نداشت چند روزی که بملازمت این عزیز رفتم از مجموع ناکردنی باز آمدم و
در دل میلی بحق سبحانه تعالی می یابم اگر اینچنین کبیر از اینچنان کس دوست نتوان داشت در
شریعت و طریقت جائز نباشد از گفتن خود برگردم و استغفار کنم حضرت مولانا سر روی آن شخص را
بوسیدند و معذرت خواهی بسیار کردند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند معذرت و ملازمت یار پیش
قدم از اهم مهمات است و لهذا حضرت ایشان هر یک اصحاب خود را امر کرده بودند بخدمت و تعظیم
حضرت کبیر بتکرار ها میفرمودند چنانکه حضرت شیخ نظام الدین اولیا گفته اند در قیامت هر کسی بچیزی
فخر کنند فخر من بسوز سینه این ترک خواهد بود مرا بسوز سینه این ترک آمد خواهد بود یعنی خسرو
دهلوی آنچنان شیخی در شان این فقیر ندا کردند که اشرف در دنیا چهار دست آورده که شریف ترین
نعمت ها باشند عرض کردیم الهی اگرچه نعم نامتناهی مرا داده وان تعدوا نعمة الله لا تحصوها
ولیکن شکرانه چهار نعمت نتوانم گزارد من در قیامت هم باین چهار چیز مرا فخر خواهد شد انشاء الله
تعالی - یکی آنکه خلاف زبان درگاه مصطفوی و جاروبان بارگاه نبوی صلعم مرا آفریدی - دوم
آنکه بشرف ملازمت حضرت خدمت علائی وجناب مرا مشرف ساختی - سوم آنکه دولت عظمی فنای
الهی و شوکت وجدان نامتناهی روزی کردی - چهارم آنکه دو گوهر از دریای حقائق و دو
جوهر از معادن دقائق مرا نصیب کردی و آن دو گوهر یکی حضرت نور العین دومی حضرت میر
اند انشاء الله تعالی انوار ولایت و آثار هدایت ایشان تا قیام قیامت باقی خواهد بود بالنبی و آله الموفق
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اصحاب هر مقتدائی و احباب هر پیشوای یار پیش قدم شده
آمده است و در احباب این فقیر فرزندم شیخ کبیر است چون حضرت کبیر از محو و فنا بفضای بقا رحلت
بستند و بمنزل وصول حقیقی رسیدند حضرت در یتیم را باین منصب سرفراز کردند و فرمودند که این
منصب فرزندان من است از فرزندان فرزند کبیر را البته بهر عصرے خواهد رسید
انشاء الله تعالی حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حضرت خواجه ابو یوسف همدانی در آخر حیات
خود چهار خلیفه را در مقام دعوت نشاندند و آن چهار را اجازت دعوت فرمودند اول خواجه
عبد الله برقی دوم خواجه حسن اندقی سوم خواجه احمد یسوی که ترک بودند چهارم خواجه عبد الخالق
غجدوانی رضی الله عنهم و بعد از حضرت شیخ یوسف ازین چهار که مذکور شدند مقدم ایشان که عبارت
از یار پیش قدم است در مقام دعوت بوده اند دیگران بطریق ادب ملازمت و خدمت
ایشان کرده اند زیرا که ادب یار پیش قدم از لوازم راه است نگاهداشتن و چون آن یار

متقدم را سفر آخرت و رحلت از جهان نزدیک شده جمیع یاران از دیگر اشارت فرمودند یعنی خواجه حسن اندقی
چو ایشان را سفر آخرت نزدیک شد همه یاران از الصحبت خواجه بسوی اشارة فرمودند و بیرفرزند چون خواجه احمد یسوی را
سفر بجانب ترکستان شده جمیع یاران بمتابعت خواجه جهان خواجه عبدالخالق غجدوانی اشارت فرمودند
شعر از مسلی گنبد گردون چنین آمد بگوش ؛ کز بزرگان هر کسی نوبت بنوبت میزنند ؛ حضرت مولانا بعضی
از ادب خدمت مسترشد و مرشد خواستند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در مقامات خواجه آورده اند که
مرید را باید که در خدمت شیخ باقصی الغایت کوشد مالی و جانی هیچ چیز از وی دریغ ندارد و مرید را هیچ دولت بالاتر
از خدمت شیخ نیست شعر ارادت نداری سعادت مجوی ؛ به چوگان خدمت بر آور د گوی ؛ و لذتی که در
خدمت شیخ مرید را میباشد از محظوظات کونین و لذات خافقین زیاده تر است تقریبا میفرمودند که
وقتی که از برای حضرت شیخ نجم الدین کبرا از خطا کنیزکی آورده بودند شب زفاف باصحاب فرمودند که
امشب به لذت شرعیه اشتغال خواهیم نمود شما نیز در موافقت ترک ریاضت کنید بفراغت و آسودگی
جاهای خود بسر برید چون حضرت شیخ این بگفت شیخ سیف الدین باخرزی آن شب ابریقی پر
پر از آب کرده بر در خلوت شیخ بایستاد چون وقت صبح شد شیخ بیرون آمد ویرا دید گفت نه ما گفته بودیم
که امشب بلذت و حضور خود مشغول باشید چرا خود را باین ریاضت در رنج انداختی گفت حضرت شیخ فرموده بودند
که هر کسی بلذت حضور خود مشغول شود مرا هیچ لذت ورای این نیست که بر آستانه حضرت شیخ بخدمت ایستم
شیخ فرمودند بشارت باد مر ترا که سلطانان در رکاب تو بدوند روزی یکی از سلاطین بزیارت شیخ سیف الدین
بیامد و در وقت باز گشتن از شیخ درخواست که اسپی نذر شیخ کرده ام التماس مینمایم که شیخ قدم رنجه فرمایند تا بر
دست خود سوار کنم شیخ التماس او را مبذول کردند بدر خانقاه آمد پادشاه رکابش بگرفت تا سوار
شد اسپ سرکشی کرد و عنان در ربود قریب پنجاه گام در رکاب شیخ بدوید و این اسپ هرگز سرکشی
نمیکرد شیخ با پادشاه گفت حکمت سرکشی این اسپ آن بود که ما جبی در خدمت شیخ الاسلام
شیخ نجم الدین کبری بوده ایم ما را بشارت داد که پادشاهان در رکاب تو بدوند اکنون این صدای
سخن شیخ است و من کلمات القدسیة منها الرباعی **رباعی** هر شب بشال پاسبان کوئیت ؛
میگردم گرد آستان کوئیت ؛ باشد که برآید ندای جنتم روز حساب ؛ نافه ز جریده سگان کوئیت
اتفاقا **حضرة قدوة الکبرا** میان بعزم سفر مکه زادها الله تکریما و تشریفا بستند جمیع از اصحاب
روان شدند بعد از قطع دو سه منزل بجفة آوده رسیدند نزول براده حضرت شمس الدین اوده ای
فرمودند شیخ شمس الدین در اهتمام ضیافت باقصی الغایة اقدام فرمودند **حضرت قدوة الکبرا**
را شوربا میل بود خود بشیخ آن قیام نمودند بحدیکه دست ایشان در طعام پختن سوخته و چیرو برآن بسته بود

بنظر مبارک حضرة قدوة الکبرا افتاد و استغفار فرمودند بعضی از خدام چوب مسواک خشکی بود بنظر رسانیدند فرمودند فرزند
شمس الدین میسر آید که این شغل ولایت که بدست شما نهاده اند تمام نیست و اندک بزبان مبارک بر این جراحت
عفو فرمودند مجرد دیدن نیک شد حضرة قدوة الکبرا میفرمودند در خدمت شیخ اگر کسی بمال و زر و به
مقصد رسد چه جان در راه شیخ اگر فدا نسازد بی همت باشد یک جان چه باشد اگر کسی صد هزار جان
بفدای شیخ کند هنوز کم است بیچاره مجذوب تبریزی چه خوش گفته شعر جان نقد محقر است حافظ
از بهر نثار خوش نباشد ؛ بدین تقریب فرمودند که امیر علی دینوری مریدی بود محمد شهرآبادی
نام روزی این مرید را بفرستاد تا از بازار چیزی آرد این مرید برفت و همانا چیزی حاضر نبود
در وقت خود را فروخت و آنچیز که پیر خواسته بود بخرید و برو فرستاد چون چند روز برین واقعه آمد
آنکس که مرید را خریده بود مگر واقف شد بحقیقت کار او کسیل کرد تا پیش پیر آمد امیر علی با عتاب
ای جوانمرد چندین هزار سال جان ما در غیبت در عشق آفرینش تو میسوخته این بسی نبود این فراق
ظاهر نیز درمی بایست ایک هفته قرب ظاهر هم بباید حضرت در تتمیم از آداب شیخ و مرید خواجه
فرمودند که در مقامات خواجه آورده اند که تخلیص نیت و فقدان سبب تجنب اوقات باید که از خود
باز جوید تا باعث بر آن داعیه رغبت تقدم و تشنیع استعلاء و تفوق که نفوس خلق بر آن مجبول اند
نبود و نفس خود را با آنکه از غواشی طبیعت معرا و از نوازع شهوت مبرا بیند هنوز متهم دارد شاید که داعیه
استجلاب قلوب و صرف وجوه مردم بخود در وی از غایت رقت مستور ماند و بر آن اطلاع نیفتد پس
چون بیند که بعضی از طالبان از سر صدق و ارادت روی بدو آورده اند از وی طلب ارشاد و هدایت
میکنند بتعجیل متعرض تصرف نشود و متوقف باشد تا صدق ارادت او درین امر بتعریف الهی ظاهر گردد
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مشایخ ما تقدم رضوان الله علیهم اجمعین در تربیت مرید زود
اقدام نمیفرمودند تا محک عشق و انقیاد عیار او ظاهر نمی دیدند در خانوادها زیده یان اگر کسی را داعیه صحبت
و خواهش ملازمت این خاندان شریف میشدی اول خود را در اصلاح انداختی و قرآن حفظ کردی
چون قرآن یاد آمدی آنگه بتلقی ایشان رفتی و هر روز و شب چون دو ختم قرآن کردی و تا آن
طی میکردندی و افطار بگیاه بیابان و میوه های کوهستان می نمودندی و از خانه و اسباب دنیا تجرید گزیدندی
آنگاه وی را در ارادت می آوردندی مجاز ارشاد و تلقین را خود شرائط دیگر میفرمودندی هر چند
که در زمانه تغیر دیده شود در همت های مردم تقصیر باشد آن شرائط نماند کار بحدی رسید چنانکه می
بینی شخصی مرد مرید میگردد علی الصباح خلافت و ولایت میخواهد شعر کسی کامروز شخصی مرید است
چنان لافد که به از بایزید است ؛ بدین تقریب حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که

مقتدای مشایخ متقدمین و پیشوای شیوخ کاملین بود از وی تتمه گوش دار که حضرت خواجه
شبلی وزیرزاده بود و هم در شهر خود فرماندهی داشتند بحضرت سید الطائفه آمد و گفت میخواهم که در ملازمت
تو در آیم یکی بیعت کنندگان تو شوم فرمودند تو وزیرزاده این شهر و فرماندهی کرده بهرچه من
ترا بفرمایم شاید نتوانی کرد بیعت چگونه راست آید گفت هرچه برمن حکم خواهد بود از آن بجشم و دیده
خواهم کرد شعر هرچه فرمائی بفرمان سر و فرمان برم * سر نمی تابم ز حکمت بنده ام تا زنده ام * باز حضرت
سید الطائفه فرمودند که نتوانی کرد تا سه مرتبه یکدیگر مبالغه شد چون خواجه شبلی طالب صادق بود
سید الطائفه فرمودند که کار ما سر تراشیدن و ژنده پوشیدن است * شعر قلندران حقیقت به نیم جو نخرند
قبای اطلس آنکس که از هنر عاریست * تو این میتوانی کرد گفت آری میکنم در همان زمان فرماندهی
را بر نهاده پیش حضرت سید الطائفه آمد حضرت خواجه سر تراشیدند و ژنده پوشانیدند و گفت همانجا
که زنبیل درویشان بدست گیر هر جا که فرماندهی کرده و خلق ترا بزرگ داشته اند همانجا برو و گدائی
بکن قطعه عقل مرد نیست خواجگی آموزد * عشق بازیست پادشاهی سوزد * از شیخ عشق آنچه اندر
درویشان آنچه در میان داری * بموجب فرموده پیر ثانی بر دست کرد و گدائی کردن گرفت در اول
مرتبه که بگدائی برآمد زر و نقره آورد و در مرتبه دوم اجناس پشمینه آورد و در مرتبه سوم کار بجتیل
و فلوس کشید آخر مرتبه که هر روز بگدائی رفتی هیچ نمی آوردی و زنبیل خالی آورد و پیش پیر نهاد
فرمود چرا امروز چیزی نیاوردی گفت امروز مرا کسی نخرید فرمود اکنون خریدار تو خداست
در اربعین نشاندند کار بجائی رسید که مقتدای روزگار شد رباعی کسی کو بود دلها گدای * کند
آخر بیاید پادشاهی * چو کالا کیمیا دید شد بیازار * یقین میدان که شد پیدا خریدار *
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند این شرائط خود در ارشاد در آن عصر بود در حضرت مخدومی
تا این جذبه انجامیده بود و بنهایت این قصور رسیده چنانکه اکثر اصحاب حضرت مخدومی
اگر کم کرده دوازده سال بمحک امتحان خود را می نمودند و عیار قابلیت بر می آوردند آنکه
روایح اسرار گوئی می یافتند و بشرف اشتغال مشرف میشدند دیگر طالبانرا چگویم از حضرت مخدوم
زاده بر جاده حضرت شیخ نور الحق والدین هفت سال هیزم کشی کردند روزی اعظم خان مخدوم
زاده بزرگ که برادر کلان حضرت شیخ نور الحق باشند و بمنصب ارشاد رسیده بودند بخانقاه حضرت
مخدومی نشسته بودند که حضرت مخدوم زاده پشتارهٔ هیزم آوردند و بمطبخ انداختند اعظم خان
بر جگر خود نمک بخشش گرفتند و فرمودند برادرم نور شما همه نعمتهای حضرت والد بزرگوار غارت
کردید تا روزی که حضرت مخدومی نشسته بودند مخدوم زاده پشتارهٔ هیزم آوردند ناگاه از دور نظر

بنظر چیاپکی افتاد که پشتارهٔ هیزم معتد بیک گز از سر مخدوم زاده بالا شده می آمد از آن روز حضرت مخدومی از
هیزم کشی کشیدند و فرمودند جایی که عورات ضعیفان آب میکشند من شست پای ضعفا بسلغند دیگران
بروید و کوزهای این ضعفا بر کشید و بجای آسان کرده بدهید تا چهار سال این امر اشتغال فرمود
حضرت مخدومی میفرمودند که مردم روزگار در هر وقت پیدا میشوند تا خدمت کرده بخواهند که نعمت
ربایند عجب مینماید ع نابرده رنج گنج میسر نمیشود ؛ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که نسبت
حضرت مخدومی هر چند که شیخ سراج الحق والدین لطف کمال و عنایت بی زوال میفرمودند
ولیکن طریق خدمت مجددی پیموده اند که اکثر اوقات شیخ سراج الحق والدین بمحفه سوار شده سیر
میکردند حضرت مخدومی بازوی راست از دوش میگرفتند و راه بعید میکشیدند و اغلب اوقات چنان میبود
که خادمان حضرت شیخ سراج الدین دیگ گرم پخته بر سر حضرت مخدومی مینهادند هر چند خدام عظام
مبالغه میکردند حضرت مخدومی نمی ماندند که دیگ بر سر دیگری دهند **اشعار** بسی بر سر کشیده
دیگ محنت ؛ که بر سر بنهاده دیگ نعمت ٭ بسی در آتش اندوه سوخته ؛ بیاید تا شود این دیگ پخته
بسی کین دیگ نعمت پخته خورده ؛ ز دیگ آسمان سرپوش برده ٭ چه داند نعمتی این تنگ خلقی
نداند سر هیچ از خاص و عامی ؛ از بسکه دیگهای گرم بر سر گرفته بودند موی بر سر مبارک ایشان
نمانده و گذرگاه محفهٔ شیخ سراج الدین اکثر اوقات بر منزل خسر پورگان حضرت مخدومی میشد خسر پورگان
منصب وزارت و صدارت داشتند ایشان را عار در کار میشد و میگفتند که ای ننگ عالم چرا نام ما را بی
ننگ میکنی حضرت مخدومی در جواب میخواندند **قطعه** چه میگوئی که زین ننگ تمام است ؛
که ما را در جهان زین ننگ نام است ٭ کسی کو را بود زین خدمتش ننگ ؛ زند فردا ز حسرت سینه
بر سنگ ٭ **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که بسیار خواستم که در خدمت شدید اشتغال تمام ورزم ولیکن
حضرت مخدومی از بس کمال لطف عام در بارهٔ این فقیر میکردند نمیماندند که باین نوع خدمت مشغول
باشم ضرورة بموجب فرموده الاطاعة احسن من الخدمة ؛ همان نوع خدمت امتثال میکردم
اما تا در اوقات قدم جا حضرت مخدومی رفته ام در رفتن مقدوره هرگز بوی قدر بد ماغ نرسیده
است در روزی بطریق مخفی مقدوره برفتم که نظر مبارک حضرت مخدومی افتاد فرمودند که مرو
قاذورات کثیره از پیشگاه وحدت میرفتی و خس و خاشاک فقر او لا خود از صحن روزگار آنها بر سیداری
قطعه بنه بد تا کسی خاشاک کثرت ؛ ز جاروب جنون درگاه وحدت ؛ نه بیند پیشگاه
وحدت حق ؛ میفتد در بیابد سوی مطلق ٭ حقتعالی این همه سعادت ابدی مشایخ که میرسد
که مرا روزی گردد حصول دولت شهود و وصول شرکت وجود که نصیب شده هم از آن جاروب بوده است

قطعه ایشان که جام مذمت مردان چشیده اند • در بر قبای دولت یزدان کشیده اند • مردان زراه رنج و تعب تحصیل کل • بر اوج وصل عشق بهمت رسیده اند • حضرت مخدومی بارها فرموده اند که طالبان صادق و سالکان واثق را درین راه میباید که اسباب سعادت و وصول مهیا کرده بیایند چنانکه فرزندان ترقی جمله اسباب سعادت وصول مهیا کرده بیایند چنانکه فرزندم اشرف جمله اسباب و لایت و آلات عنایات خود را مهیا نموده آمد و چراغ قابلیت خود را پر از روغن استعداد و فتیله ارادت آماده کرده در آمد همین که بر گردن مانده بود اشتعاله مرید کان چراغ خویشرا ورد • ز شمع حال خود پر نور کرد • چراغ قابلیت گر نباشد • چه کار آید ز پیرش گر خدا شد • اگر نیسان همه گوهر ببارد • صدف گر نیست لولو از چه خیزد • از شرائط شمه مذکور شد الحال شروع در آداب میرود -

ادب اول - حضرت خواجه میفرمودند که شیخ را باید که نظر در استعداد مرید بکند و چشم بر عوارف امور وی نهد اگر در وی بیند که قابلیت تصفیه وجه خاص دارد بس اشتغالی که مناسب جهه اخلاص اند بوی مخصوص کند و بطریق مقربین و کمل راه نماید و بعضی این مذہب را مشرب شطار گفته اند اما دکسی باشد که وی قابلیت قبول تصفیه جهه خاص داشته باشد ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ و اگر داند و بیند که استعداد سلوک سلسله تربیت در وجود وی ترکیب یافته ترغیب باید اما این مشرب را بلند همت میباید شعر تا نبود سالک همت بلند • بر سر این برج نریزد کمند • پس ایجنین کسی را اول موعظه حسنه و ترغیب ترهیب ذکر بهشت و دوزخ بخواند - بعده تحریص بر فرائض و سنن و رواتب چاشت و اشراق و تهجد و شکر وضو و مختار علما و بعضی مشایخ از صوفیه است دلالت کند بعده بشغلی که مناسب حالی باشد مشغول سازد و لیکن اذکار جهریه وی را مفیدتر است قطعه

سر بر زند آتش ز آهن بر سنگ • تا نزند بر دل سندان ترنگ • بر روی دلارای نه بیند کسی • تا نزداید ز آئینه زنگ • حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حضرت خواجه میفرمایند که هر کرا تمیز قابلیات طالب تفریق استعدادات مرید نبود و معرفت آن نباشد که هر کدامی از اصحاب بچه شغل را در خور ند او را در مسند ارشاد نشستن حرام است و تصرف در مریدان کردن از اقدام و هر که در اول نظر نهایت مریدانه نه بیند که بکدام مرتبه خواهد رسید و چه حال و ذوق مشرف خواهد شد و مال وی چه خواهد بود او را شیخی کردن نشاید چنانچه آن صلی الله علیه وسلم از آنجا نگریستند که هر چه گاه اصحاب پیش او آمدندی که آن صفات میدیدند که از این چیزها صلاحیت کدام سلک را قابلیت دارد و چه چیز از وی خواهد شد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مشایخ ما رضوان الله علیهم اجمعین کسی را در ارادت نمی آرند که احوال وی را در لوح محفوظ نمی بینند قطعه چو مرات الصغار و خانگه شیخ •

ادب اول [illegible]

نماید هرچه هست در لوح محفوظ و خیال زشت دارد در جهان او به که در آئینه شان ننشست ملحوظ به حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که یکی از شرائط اهل ارشاد و قابلیت شیخی آنست که استعداد طالبان دریابند و این بر دو گونه
باشد یکی آنکه حقتعالی بصیرت او بکحل عرفان مکحول ساخته باشد که بفراست صحیح در عواقب کار مرید و اهلیت وی
با وائل ملاحظه و رویت بدانند. دوم آنکه بتعریف الهی کشف نامتناهی بحال وی مطلع گردد چنانکه از وقائع الهام
از قابلیت و اهلیت خبردار بود چنانچه حضرت شیخ علاء الدولة السمنانی میفرمودند که در اربعین شب
پنجشنبه سی ونهم اربعین در غیبت دیدم که جماعتی از مسافران رسیدند و در میان ایشان جوانی بود
که حق سبحانه تعالی را با او نظری از عنایت است او را بمن حواله کردند چون بشهادت آمدم خادم
را گفتم تنبیه نهاد که هیچ مسافر را اجازت مده تا بیرون آمدن من که برود و قضا را همان ساعت جماعتی
مسافران رسیدند گفتم فردا روز جمعه چون اربعین تمام شده باشد در مسجد جامع آنجا که می نشستم
ایشان را به بینیم چون روز جمعه بمسجد رفتم درویشان مسافر بیامدند و سلام کردند چند آنکه نظر کردم آنرا
که من دیده بودم در ان میان نبود گفتم مگر قومی دیگر خواهد آمد نماز بگذاردیم و بخانقاه آمدیم خادم آمد و گفت
ازین درویشان یک تن که بخدمت ایشان مشغول است مگر پیش رختهای ایشان بود بمسجد نیامد
خواست میکند که حضرت شیخ را به بیند گفتم نیک باشد چون در آمد از دور او را بدیدم و دانستم که او ست ع
بر آمد صورتی کان دیده در خواب شب بیامد و سلام کرد و ساعتی بنشست و بیرون رفت من خادم را طلب
کردم گفتم برو و این جوان را که برفت بگوی که می باید که اینجا روزی چند با ما باشی و ازین جماعت باز
گردی که با ایشو کار لیست چون خادم بیرون رفت او را دید که باز گشته بود و بر در ایستاده تا جام
از و پرسید که حال چیست گفت میخواهم که بخدمت شیخ بگوئی تا مرا قبول کند و هم اینجا بخدمت
درویشان مشغول گردم خادم گفت من هم از بهر این کار آمده ام و این بگفت بحضرت شیخ برد
و بخدمت مشغول ساخت خدمتی که از آدمی بهتر از آن ممکن نباشد نکرد و بعد از سه سال ذکر
گفت و خلوتی چند نشست حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حق تعالی بعضی مشائخ را بصیرتی داده
و فراستی نصب کرده است که از واردات آینده بر مرید مطلع میگردند و میفرمایند که امروز یا فردا
یا بعد فردا در چندین ایام بر مرید فلان وارد نزول خواهد شد و از وی دیر امی اکاهانند شعر دهد
میان جوانی گوهران را + صنف را گو که کشاید بانثر آنها استعداد آن دولت کمال و مستقبل آن
آب فیض زلال و عالی حال میگردد چنانچه احوال مستقبل بوی اظهار میکنند حالات ماضی را
نیز بوی اشغال میسازد و از حضرت شیخ علاء الدولة السمنانی نقل میکردند که میفرمودند من در سفر
بودم و طالبی از طالبیان من بر صفحه خود نشسته بود من آنجا که بودم از آنجا نظر من بر تن دل

حال فی بی فتاده دیدم که واردی عالی بروی نازل میگردد؛ عالی بس شگرف برو کشف میشود حالی
برما تسم و اینجا رفتیم کراز بود مغلوب شده و مست آن حال گشت با آنکه بروی زدم و گفتم در چه حالی و چه دیدی
بگو گفت نمی توانم باز گفتم بگو گفت نمی توانم گفتم ترا از سخنای بگو بر جز این نوع امیگفت
رباعی چنان صوت گران که عالم مرا زلطف بنمودند بفکرم در نمی گنجد چگونش بر زبان آرم؛؛
از آن دریائے حسن او که بی قعر است و بی ساحل؛ کشیده جانمن جامی چنانش بر لسان آرم
الحق مقام بس عالی بود اما چون دیدم که از وی عجبی از ین پیدا خواهد شد وی را باز داشتم اخراد
موصوف بصفت تجلی صمدیت شد سیأتی فی مکانه انشاء الله تعالی حضرت قدوة الکبرا
بدین تقریب حکایت دیگر نیز میفرمودند و نقل از شیخ عبدالله میکردند که حضرت شیخ عبدالله جمعی از درویشانرا
در اربعین نشانده بود یک شب خادم خانقاه را گفت امشب در درویشی را واردی قوی خواهد رسید
واقف باش که بیخودی نکنند و از خلوت بیرون نروند و سر بکوه و صحرا ننهند قطعه چو صوفی را رسد از دگر نهاد
ز خلوت سر نهد در سوی کهسار؛ در آن وادی بود سرگشته جاوید؛ اگر واقف نباشد پیر هشیار از کار رفت
خادم حاضر بود ناگاه بابا محمود نعره زنان و فریاد کنان از خلوت بیرون جست دیگر درویش
که نام وی هندو الیاس بود نیز در عقب بابا محمود بیرون جست و خادم در عقب ایشان بدوید
بهندو الیاس برسید وی را بگرفت و بابا محمود روی بکوه و صحرا نهاد شعر ز تیرین دار وی کو را در
افتاد گرفته کوه و صحرا همچو فرهاد؛ هندو الیاس بحسن تربیت و سیاست شیخ فی الجمله بحال
خویش باز آمد بابا محمود همچنان مجذوب مغلوب ماند شعر مرید افتد چو از تربیت پیر؛
رود در جذبۀ جاوید تا ثیر؛ و از وی کرامات و خوارق عادات بسیار در آن دیار شهرت یافت
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حقتعالی این طائفه را فراستی داده و در زمرۀ صوفیه بصیرتی
نهاده که حالات آیندۀ روزگار و واقعات آینده دور و دراز در طرفة العین معلوم میکنند بلکه اسرار مخفیه عالم
و آثار سرّ بنی آدم در پیش ایشان همچو موضوعه کف دست است؛ رباعی مرا ایشانرا بود آئینه صاف
زدوده از صیقل انوار الطاف؛ چو عنقائی بصیرت شان زند پر؛ پرواز ذرّه این قاف تا قاف
و این خود نزدیک ایشان اندک است که قابلیت طالبان اله و ماهیت سالکان راه از حالات آینده
آگاه باشند که هر کسی حصول انجام و هر شخصی را وصول مقام چگونه خواهد و هر طالبی را در عواقب کار
و هر صاحبی را در آخر آثار چه پیش خواهد آمد شعر کسی کو دست دارد جام جمشید؛ عجب نبود که بیند دیده گر یکدیده خورشید
و درین تقریب از شیخ شمس سعد بلخی حکایتی نقل کرده اند که شیخ رکن الدین اول بار که از ملتان در دهلی
رسیدند چند کسی از ائمه روزگار و مقدمه دیار بر وجه امتحان میان خود اتفاق کردند که بر شیخ ملتانی روم

از آمدن شیخ زاده خبر یافتند چند میل پیشواز آمدند و بادشاه آن شهر هم جزوی راه استقبال نموده بیاورد و در شهر
بعز و اکرام در آوردند چون مریدان پدر او هم از اشراف و ارزال جمع شدند تصدیق و عقیده تمام بهم رسانیدند مگر جماعت
دانشمندان انقیاد نکردند و میفرمودند کسیکه قرآن هم نخوانده است درین راه چگونه در آید در راه طالبان
حق چنان نماید که شرط لازمی این راه علم است این سخن تا خبر بپادشاه رسید پادشاه دانشمندان را طلبیده
استفسار این معنی کرد دانشمندان بعرض رسانیدند که این سخن آسان است هم شیخ زاده را باید طلبید پادشاه حکم کرد
همه دانشمندان را حاضر آورد و شیخ زاده را نیز احضار فرمود پادشاه روی بسوی اصحاب شیخ زاده کرده و بعضی
گر ایشان میگویند که شما چیزی نخوانده اید ما چون دانیم که شما خوانده اید یا نه مریدان گفتند اگرچه یار ما نخوانده
دانشمندان اتفاقی نیست چه این طائفه برابر فقراء مطلع نیستند اگر چیزی بگویند معذور اند قطعه
از حالم چون نباشد زاهد آگاه ٭ گر انکاری کند معذور باشد ٭ چه داند شرب آب حیات او ٭
که در ظلمات خود مستور باشد ٭ ولیکن اگر خاطر شریف ایشان بر امتحان است گفتند دانشمندان آغاز
کردند اول بدین قرآن نخوانده است سوره از قرآن بخواند گفتند کدام سوره را میفرمایند بعد از اتفاق
یکدیگر گفتند که سوره انا فتحنا بخوانند شیخ زاده چون این تفسیر از آیت قرآن بپیر خویش خوانده بود
خواندند هیچ اعرابی بر زبان غلط نراند هریکی شرمنده شدند و ملزم گشتند پادشاه نیز از راه معذرت
در حضرت شیخ زاده بسیار در عینه خاطر کرد و در قید ارادت آمد شعر بود گردشش را نوعی سرانجامی که از آغاز در یابند
انجام حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که از حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند شنیده ام که میفرمودند هر که پیش
ما میآیند آیینه خود نظر میکنند هرچه در دل ایشان از آمدن او واقع میشود میدانند که چیز از دست
ایشان را با نگاری نیست آن چیز باز زندگانی میکنند زیرا چه روحانیه شیخ نسبت عالم مثال جلوس فرموده
آنچه آیینه هرچه در آیینه مثال ایشان مقابله میگردد متجلی میشود این حضرت شیخ محی الدین العربی تجلی مقابله گفته اند
بحضرت قدوة الکبرا شخصی آمد که در باطن عقیده فلاسفه متمکن شده بود ظاهر بصورت اسلام متلون چون
زبانی جلوس نموده حضرت ایشان فرمودند مگر تو از مذهب فلاسفی وی منفعل شده در همان وقت و در دل از مذهب خود
رجوع کرد و بمذهب اهل سنت جماعت بعزم جزم در آمد فی الحال حضرت قدوة الکبرا فرمودند الحمد لله
سنی شدی بیهار از زمین برنگردی زود برخاست و سر قدم حضرت ایشان آورد و ارادت گرفت و در سلوک مشغول
شد شعر چنان آیینه صافی دل صاحب نظر دارد ٭ که هر صورت که پیش آید همه تشبیه بردارد ٭ شد
ادب دهم آنست که حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در مقامات خواجه آمده است که شیخ منزه باشد
از طمع سوال از مرید و به هیچ وجه میل بمال وی و خدمت وی نکند اگرچه مرید به جمیع اعمال خود خدمت
شیخ مقدم خواهد داشت تربیت و ارشاد را که بهترین نعمتی و خوبترین موهبتی است در مقابله قبول

عوض باطل نگردانند و اگر مرید یکبارگی از املاک و اموال بیرون آمدن خواهد اجازت نکنند مگر وقتی که در مقابله
آن عملی که موجب تسلی و مورث جمعیت خاطر مرید بود عوض تواند داد و بعضی گفته اند که اگر مرید عالی همت
و سمی نهمت بود و در حال قوی باشد اجازت صرف جمیع اموال کرده اند بنابرین متابعت حضرت ابی بکر
صدیق رضی الله عنه اگر اینچنین نباشد در زیادت از مقدار ضرورت ولابدی اجازت فرموده اند آورده اند که
وقتی یکی از مریدان سید الطائفه جنید جمیع اموال آورده و او را اجازت نداد و فرمود که مقدار کفاف بدار او زیادتی
را انفاق کن که بر تو ایمن نیم از مطالبهٔ نفس تو بعد از انفاق جمیع مال حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند
هم ازین جهت فرزند سکندر قلی را یکبارگی از اسباب دنیوی بر آمدن نداده چه وی از ملوک سمرقند بود
و جاه و دستگاه بسیار داشت بسی مبالغه کرده بود که یکبارگی تجرید گزیند از علائق و عوائق دامن
فراهم چیند این فقیر گفت ای فرزند هنوز نفس تو بکمال تو کل نرسیده است **شعر** گرچه شد مدراه تجرید ست سکندر
بر نشاید بر کسی این بار از روی تیز **آداب سوم** آنست که صاحب ایثار باشد باید که بر شیخ ایثار
ماند و قطع تعلقات بظاهر غالب بود تا بمشاهدهٔ آن صدق و یقین عقیدهٔ مرید زیادت گردد و قطع تعلق
از حظوظ و رغبت به تجرید و تفرید بس حاصل آید و عقیده و همت حال شیخ که سد مجاری فیض است
متحمل شود و باطنش بر صحبت تصرفات شیخ جازم گردد چه فرموده اند که شیخ در جمیع احوال مرقات
مریدست در عروج بذروه علیا قرب حضرت صمدیت جز بدین مرقات میسر نیست و باید که اگر فتوحی از
غیب رسد زیادت از قدر ضرورت را انفاق کند و ادخار ننماید حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند
که مراد از قطع تعلقات و عدم تملکات که مشایخ فرموده اند مر اهل ارشاد را ترک زیادتی اموال و ذخار دادن
خانمان نه آنکه مجرد شیخ میباید که با محتاج بود چه آن قدر که محتاج اصحاب طلاب چهیا باید بایست تا
تفرقه در کار نبود و جمعیت بر سبیل جمعیت خاطر از ماکولات و ملبوسات جانب مبتدی لازم است روزی در
ملازمت حضرت شیخ علاء الدوله السمنانی در صالحیه نشسته بودم که سخن از قطع علائق و ترک اسباب دنیوی
از کلی و جزوی منسبت مقتدایان بر آمد فرمودند که اینمردمان عجب اعتقاد دارند البته میگویند که
درویش میباید که گدا و محتاج باشد و این نمیدانند که حقتعالی هرگز هیچ مرشد را محتاج نداشته است بخلق
و چرا باید که بندگان خدا تعالی بجز بحق تعالی محتاج نباشند را علی چه دارند از ولایت بر سر تاج
چرا بر خلق میکردند محتاج ❊ بسر بر کز ولایت تاج دارد ❊ خدایش چون بکس محتاج دارد ❊
و حالانکه حقتعالی دنیا را باین همه اسباب عیش و این امیر پر از آلات جیش ببرکت ایشان برپا
میدارد بلکه مقصود از آفرینش وجود نور بینش ایشان اند **قطعه** چو مقصود از وجود آفرینش ❊
هم ایشانند در یکتای بینش ❊ که خوش دانند راحق نمودن ❊ نعیم هر دو عالم را فزودن ❊

حضرت شیخ مجد الدین بغدادی قدس سره العزیز را هر سال خرج سفره خانقاه دویست هزار دینار زر سرخ بوده
است و من حساب میکنم پانصد هزار دینار را املاک خود وقف کرده بر صوفیه که بطریق ما باشند و امثال این
چنانچه حضرت شیخ الشیوخ و حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر را مرتبه دستگاه عالی و بیحد جاه متعالی بوده
چون عزم سفر کعبه کرده بودند خیام ابریشمی بر پا میکردند طناب ابریشمین می بستند و میخهای زرین بر زمین
قطعه چو گردون برزده خرگاه زربفت ؛ طناب ابریشمین با میخ زربست ؛ بدران خرگاه چون خورشید
زرین ؛ مه بهتر شده اصحاب پروین ؛ در اثنای راه بخرقان رسیدند و سراپرده های پادشاهانه
و پرده سراهای خسروانه در سواد شهر زدند حضرت شیخ ابو الحسن خرقانی بنور فراست دانستند بخادم
خویش فرمودند که مهمانی عزیز آمده است چیزی ضیافت فقیرانه بباید کرد دو نان جوین . ازین
مهیا ساختند و بدست خادم فرستادند چون بسراگاه حضرت شیخ رسید دید عالمی در گرد سراپرده گرد آمده
و آسمانی پر از انجم سر بر آورده شعر درون درگهی دید چون آسمان ؛ زمین بوس او هم زمین هم زمان
خادم از دیدن ازدحام و آوردن از حضرت شیخ پیام فرمایند و گفت . که خواهد بود که چیزی
بسمع حضرت شیخ ابو سعید رساند مصرع که باشد آنکه عرض مور مسکین ؛ رساند بر سلیمانی به تمکین
رساده چو مور اندر سور خویش ؛ بر ملخی ضیافت از کم بیش ؛ دیر کشید که خادم بر در نشسته بود
چون خادمان آنحضرت شیخ دستار خوان پیش کشیدند و نمودند که خادم برادر شیخ ابو الحسن بر در نشسته است
و ضیافتی آورده طلبید خادم در آمد و دو نان جوین پیش حضرت شیخ کشیده بر آن وی تمام میل کردند
و بیان در محامد حضرت شیخ ابو الحسن بگشادند رباعی دو نانی جو که پیش آورد لی قیمة بیش از هر
زر و طعام دخور شید ؛ یکی بر خوان دولت سرفراز است ؛ یکی از ناز دیگر با نیاز است ؛
آخر الامر فرمودند سبحان الله کسی را بفرمان سحر رسند دیگر را بسوز و گداز میدهند والاحسن شیخ آخر
مقامات حضرت خواجه حضرت قدوة الکبرا نقل کردند که اکثر اهل تحقیق برآنند که شیخ را آن
مقدار از دنیا که مونات مریدان کفایت شود مهم است که از شرائط تکمیل چه اگر مقدار دنیا اگر نبود مریدان را
بضرورت مقدار حاجت بکار دنیاوی اشتغال باید نمود و این منافی کمال اشغلست و در بدایت شعر باید هر
مریدان در بدایت ؛ که باشد در یقین رزق عنایت ؛ و بعضی مشایخ فرموده اند باید که صاحب جاه
بود تا کمال انقیاد و خضوع از مرید ظاهر شود و اعظم ارکان طریقت کمال انقیاد است به نسبت شیخ و
این در صورت درجات شیخ بیشتر است بعضی مردم اهالی این دیار که روش کبار در امصار دیگر
ندیده بودند به نسبت حضرت قدوة الکبرا اندک نقص بسبب اجتماع خرج اصحاب میگفتند و
می پنداشتند که این موجب کمال حال ایشان بوده که نزدیک طالب نقد کس از فقرا و غربا مختلف اشکال

چنانچه قلندران وجوگیان وجتیان وجوالقیان ومثیر اصحاب ایشان که بلباس تصوف وتعرف باینمعنی
بودند بسبب حضرت قدوة الکبرا ازهمه مایحتاج بشری از ماکولات وملبوسات مرفه الحال
میبودند وبفراغ بال در اشتغال هرکسی مناسب حال خود می آسودند قطعه کریمی که در پیش بسیار کس
زنعمت کشد روز وشب خوان ❊ دگر عکس او بخورد باد دیگ ❊ چه نسبت بود در دل من و آن
آداب چهارم چنانکه دم موافقت فعلی با قول او دعوت یعنی هرچه فرماید از فعل و ترک اول باید
که خود متحقق باشد بآن والا سخنان او تاثیر در نفوس ننماید چنانکه گفته اند من لم ینفعک لحظه لم ینفعک
لفظه بنابرین مصلحت بر شیخ لازم است که هرچه میفرماید اول خود متحقق باشد وانگاه بدیگر فرماید
که لسان الحال انطق من لسان المقال ❊ شعر گر بود در ماتمی صد نوحه گر ❊ آه صاحب درد باشد کارگر
تا از حیطه شمول توعیدی که کریمه لم تقولون ما لا تفعلون کبر مقتا عند الله ان تقولوا
ما لا تفعلون متضمن آنست خارج باشد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند الته کاری که خود بدان
عمل نفرموده باشد دیگری را تاثیر نشود چنانچه حضرت خواجه نظامی فرموده اند **بیت**
سخن را سخنور بود شد جای گیر ❊ سخن کز دل آید شود دلپذیر ❊ آورده اند که پیش امام اعظم زنی آمد
عرض نمود که پسر من بسیار شیرینی میل دارد هرچه اندک ایستاده خانه نبیاشد همه صرف شیرینی خوردن
میکند ومن فقیرم چگونه میآید اما عنایت کرده پسر مرا از شیرینی خوردن مانع باشند حضرت امام
فرمودند که بعد از سه روز پسر خود را بمن آر تا نصیحت کنم همچنان کرد بعد از سه روز پسر خود را بحضرت امام
آورد حضرت امام ویرا نصیحت کرد وی از خوردن بسیار شیرینی ممتنع شد آن زن بعرض رسانید
که یا امام موجب چه بود که در همان روز حضرت امام پند نکردند فرمودند من هم بشیرینی میل داشتم امروز
سه روز است که شیرینی نخورده ام تا سخن من بدیگری اثر کند شعر گر چه پند را تقصیر نبوده ❊
سخن ناکرده را تاثیر نبود ❊ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حضرت شیخ خونجگی آورده اند
که حضرت خواجه ابوحفص کبیر رحمة الله علیه ثواب صوم ایام بیض پرسید هیچ جواب ندا دبعد چندگاه همان
سائل دوچار شد ندچه اب با صواب گفتند ودر ثواب آن چندان زیادت گفتند سائل گفت همان روز
چرا جواب نفرمودند گفت روزه ایام بیض تا آن روز نمیداشتم مرا از حق شرم آمد که درین باب سخن گویم
واز خواجه سری سقطی منقولست که او را از معنی صبر پرسیدند کژدمی در آنمحل او را گزید و نیشی در قدم
مبارک ملبد از سمت خود تجاوز نکرد همچنان در بیان صبر شروع فرمودند از آن حال سوال کردند
گفت اگر از حال خود تجاوز کردمی قول من مخالف فعل بودی از حق تعالی شرم داشتم و حضرت
خواجه ابراهیم ادهم را از مروزینی پرسید در خانه قوت باشد جواب گفت العیان فرمودگم چهار ماه است

من بود و من شرم داشتم که در حضر سخن گویم در مجلسی که حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم میرفت همه بود و میگفت
زنگی بود شیخ را تغیر شد و از حال خود برگشت و در خانه رفت و باز آمد بعده درود گفتن آغاز کرد شخصی مستفسر
کرد او را چه بود که درود نمیگفتی و اکنون میگوئی فرمود شرم داشتم که بر رسول درود فرستم و در خانه من چیزی
خلاف سنت او شود حضرت خواجه شقیق بلخی در بدایت حال کافری را اسلام عرض کردند کافر منکر شد و
با آمد و خواجه را طپانچه زد بعد چند گاه چون شقیق کلی بجد باز گشت همان کافر بیامد و اسلام آورد
شقیق از ین حال پرسید گفت که در آن حال تو ملوث بوده بالوث معصیت و بانجاس معصیت من
نیز ملوث بودم بچندین کفر نجس هر نجس را چگونه پاک تواند کرد و این زمان تو طاهر مطهر شدی
حق سبحانه و تعالی بواسطه تو مرا پاک گردانید شعر در آب لودگی چون گشت ظاهر ٭ نباشد هیچ آب
جوی طاهر ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند البته این شرائط در حال مراد از لوازم نیت
چه او از پرهیز رسته است و طالب هنوز در بیماریست حضرت قدوة الکبرا میفرمودند استفاده
علوم بکسی باید کرد که او از وی مستفیض باشد چه علمی که او را فائده نکرد ترا چه فائده کند چنان علوم ظاهر
همچنین است باید که اخذ علوم باطن هم همچنین باشد ادب پنجم آنست حضرة قدوة الکبرا
میفرمودند که در مقامات خواجه آورده اند که شیخ را رفیق با صفا طریق چنان باید بود بدینچه هر گاه در
طالب مشاهده ضعف عزیمت و ارادت کند و داند که مخالفت نفس و ترک عادات صدق
عزیمتی ندارد باید که با و مدارات کند و او را باین صدق و ارادت عزیمت ندارد رد نکند و از
طریق محروم نگرداند و رقم شقاوت بر جبین او نکشد چه وصف این طائفه علیه قدس الله اسرارهم که قوم
لا یشقی جلیسهم پس قبول کرد نوعی زندگانی کند که از حضیض نقصان بذروه علیا کمال تشی ترقی
نماید و از جمله ریاضات و مجاهدات شاقه در بدایت منع کند و بر حد رخصتش اقتصار فرماید تا زود متنفر نشود و
در رجع القهقری باز بطبیعت میل نکند و بتدریجش در دام در آرد شعر چو مرغی کز بلی دانه کام
بتدریجش فتد در حلقه دام ٭ و بطول مدت و کثرت مخالطت فقرا از صحبت متاثر گردد و صحبت
یابد و عزیمتش قوت گیرد و بحکم مناسبت صحبت داعیه محبت در سینه یابد و از حضیض رخصت بذروه
عزیمت ترقی کند و مجموع مشاق تحمل کند آورده اند که یکی از ابنا ملوک بصحبت بزرگی پیوست و از دنیا
بکلی منقطع شد شیخ در وی ضعفی احساس کرد بحسب اوقات لذائذ طعمه بجهت او حاضر کردی و گفتی که
طبیعت خو کرده است و انس گرفته به او بطریق رفق و مواسا زندگانی می باید کرد و از حظوظ نفسش بکلی
منع نفرمودند تا بر ورقت آن شود که او خود باین ریاضات شدیده میل خواهد کرد بسبب لذتی که
حاصل یافت حضرت نور العین میفرمودند که حضرت قدوة الکبرا به نسبت تنگ قلبی همین معامله

گردند که وی از اهل جاه بود چون توفیق توبه یافت بملازمت حضرت ایشان شتافت و بر امتثال
یکبارگی نفر مود نمی شد بتدریج ریاضات آوردند در اول مرتبه چنانکه بمقتضای طبع او میبود بهمان نوع از
ماکولات و ملبوسات پیش آوردند **شعر** چو بام وصل بلند آمد ای عزیز جهان ÷ بر و بر آمدن از
سر عتی چگونه توان ÷ **آداب ششم** در مقامات خواجها آورده اند که نقیضه کلام است باید که کلام
خود را از شوائب هوا پاک سازد و از هزل و ما لایعنی صافی دارد تا در مرید اثر منفعت آن ظاهر شود
چه کلام در دل مرید بمثابه تخم است هرچه افتد همان ظاهر شود پس شیخ را لازم است که در زمان تکلم با مرید
تخم کلام را از شوائب هوا پاک سازد و آنگه بر زمین دل مرید اندازد تا آب معرفت همیشه تازه و سیراب
دارد تا از آنکه ثمرات حقائق ظاهر گردد و بحقائق اشارات محقق و بحق سبحانه تعالی بسیار تا بمحض عنایت
بی علت از شر قطاع الطریق و دزدان و آفت هوا نفس و شیطان نگاهدارد باید که در وقت تکلم
با مرید از حق سبحانه تعالی طلب معنی کند که هم وقت متضمن فوائد و صلاح حال مستمع باشد تا زبان او بحق
ناطق گردد و کلامش در افادت صادق **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند در هنگام سخن گفتن خود را
از خود نفی سازد و خود را هیچ نا داند آب شمارد که سحاب فیض ازین منبع معارف بر زبان او روان
میکند لهذا حضرت مولوی خود را تعبیر بنی کرد کما قال المولوی **شعر** بشنو از نی چون حکایت میکند
و از جدائیها شکایت میکند ÷ چون ارباب صلاح کاملان مکمل که از خود و خلق فانی شده اند
بحق باقی گشته اند نسبتی تمام است خصوصًا در بعضی حال بمعنی نفی استعمال میکنند و این طائفه نفی وجود ظاهر
خود کرده بعبدیت اصلی رجوع کرد **شعر** چو دری کز دم دریا بر آید ÷ دگر با سیل سوی خود گراید ÷
همچنانکه نی از خود تهی شده است هر صوت که بوی مضاف است از نغمات و الحان فی الحقیقت از
صاحب نیست نه از وی **شعر** هر آن صوتی که خیزد از دم نی ÷ زنائی میدهد خبر نی نه از وی ÷
همچنین این طائفه علیه بالکلیه از خودی خود خالی شده اند هرچه با ایشان منقول است از افعال
و اقوال و اخلاق و اوصاف کمالات حضرت حق است که در ایشان ظاهر شده و ایشان از خود هیچ
منظر نیستند ÷ نه اگر مراد از نی قلم باشد که از خود عبارت کرده اند آن نیز فی الحقیقت چیزی نیست
بلکه متحرک متصرف دیگر است چنانکه مشائخ کلمات و مقامات ایشان و هرچه از ایشان ظاهر میگردد
همه از حق تعالی است که صفت یُضِلُّ مَنْ يَّشَآءُ وَيَهْدِيْ مَنْ يَّشَآءُ در شان ایشان ظهور کرده است
چنانکه از نی اول مرتبه **رباعی** آتش است این بانگ نای و نیست باد ÷ هر که این آتش ندارد
نیست باد ÷ آتش عشق است کاندر نی فتاد ÷ جوشش عشق است کاندر می فتاد ÷
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سخن این طائفه گفتن مرکسی را زیبد که سالهائی بسیار مجاهده

جهان و بعضی زمانهای بسیار از راه ایقان مزبله خانقاه مشایخ رفته باشند و بر سر گرده جای دیگر انداخته حضرت شیخ ابو المکارم
را چون داعیه سلوک راه خدا تعالی پیدا شد از خراسان عزم طواف کعبه کرده به **حضرت قدوة الکبرا** آمدند و سلوک
اشتغال نمودند و استغناء ایشان ایطائفه میکردند و بنسبت ایشان **حضرة قدوة الکبرا** میفرمودند
که بنسبت این زمانه محال نیست که مردی پانصد کروه راه پیموده و منازل قطع کرده آمده و حل و قایع خود
میخواهد **حضرت قدوة الکبرا** از شیخ عمر نقل میکردند که به بخارا متوجه شدم بزیارت شیخ ابو بکر و الیزید
و ایرا طلب کردم خانه بود که بر داشت وی در پنجا بود و پیش وی رفتم سلام کردم مرا نشاندند و سفره آوردند نان جو
بود و نمک گرسنه بودم دست دراز کردم و میخوردم در میان خوردن بوی نگاه میکردم وی میگریست من
دست باز کشیدم مرا گفت بخور که از شادمانی میگریم که ابو القاسم جنید مرا گفت زود زود بود که این سخنان
چنان شود که در کوئی دو حجره بود در یکی از آن دو حجره این سخنان بود و در آن دیگر نبود آنکس را گران
کنند که از آن دو حجره بر آید و از این سخنان بشنود و اکنون که از هرات کسی به بخارا می آید بطلب این کار منور
نیک است **ادب مفتم** کلام بتعریض است پیر هرگاه که در مرید چیزی مستنکر معلوم کند و خواهد
که بر آن مواخذه کند تا از آن مطهر گردد باید که سخن به کنایه گوید و از تصریح اجتناب نماید نصیحت
بدین طریق بمدارات و حکمت اقرب باشد روزی جامع این کلمات شریف و مقامات لطیف با جمعی
ایشان براهی میگذشت اتفاقاً نظر بر عورتی جمیله افتاد و اتباع ضمیر نزاع سمیر بجانب وی از حد گذشت
چنانکه از اکل و شرب هم گاهی میبود که میماندیم و مجلس زین واقع من خبردار نبوده لیکن مخفی نماند
شعر نسازد گرکسی ز عشق اظهار ؛ بخواند هر کسی بر ورق رخسار ؛ چون بملازمت **حضرت**
قدوة الکبرا بعادت معهوده خود رفتم چون بروی این فقیر نگاه کردند اندکی تبسمی نمودند
قطعه چو در بحر دلش این در اسرار ؛ بر آمد از تبسم کرد اظهار ؛ زهی دریای اسرار منور ؛
که ریزد از تبسم در گوهر ؛ بعضی سخنان معارف آمیز و حقائق انگیز فرمودند و در ذیل این معنی
از سرگذشت مجنون بر آوردند که در اصل تعالی بشرف عشق حقیقی مشرف ساخته بود دیگر باز پا نهند
شعر درین سودا که از عشق بیانست ؛ یکی را سود و دیگر را زیانست ؛ بمجرد استماع این سخن حالاً
آن میل در خاطر من نماند گویا هرگز نبوده بعضی از مشایخ بر آنند که آن مواخذه بر سر ملا و جمیع
بتصریح در قهر و اثر جار نساخته و بحکمت نزدیکتر است چنانکه منقول از خواجه علاء الدین عطار قدس
الله روحه که یکی از اصحاب ایشان اجازت خواست بولایت خود رفت چون بملازمت شریف
رسید جمعی عظیم بود فرمودند که طریق خواجگان ما قدس الله ارواحهم محاسبه است از زمان انعقاد
تا وقت مقابله همه را میباید عرض نمود هرچه گذشته بود همه را عرض سازید **شعر** ز اول تا به آخر هرچه

بوده به بعرض سلطنت یلیک نموده و متقرر خاطر شریف ساخته الا یک چیز که بوالست گفتن حضرت
خواجه فرمود میشود همه را بیاید گفت وگرنه من خواهم گفت و ترا رسوا خواهم کرد بالا عزیز بر سر جمع گفته که
شعر صاحب دل آئینهٔ شش سو بود ؛ نا بجست از شش طرف ناظر بود ؛ حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند این طائفه را هم هست از تعریض و آن آنکه بعید ثقات صحابه را از عزم شنیع بر سبیل کنایت و تعریض
نمودن باز آرند بر طریق تمثیل مورایست چه این شعار از سنن مصطفوی و فن نبویست که در زمان
رسول اگر از یاری فعلی زشت و امری قبیحت واقع میشد میگفتند آنجا که کسانی این نوع کار میکنند نیک
نیست و اگر از جماعتی قباحتی و از قومی شناعتی صادر میشد میفرمودند چه جماعتی که چنین شنیعت می
نمودند چه خیریت میباشد سبحان الله چه خلق مصطفی بود آری در کسی که این نوع خلق باشد هر آئینه درشان
او در سورهٔ ن انک لعلی خلق عظیم رباعی کسی کو مظهر ستار باشد بعیب [illegible] ستار [illegible]
ازان راه اولیا را و رحمت به بیلان برزبان دلدار باشد به تقریباً از قصهٔ حضرت ابراهیم خلیل الله
میفرمودند که زهی خلق انبیا که دعوت اسلام هم برین تعریض میکردند اگرچه بجای دیگر بر طریق تصریح
میکردند [illegible] تاویل اصح اقاویل در شان خلیل الله نیست که در تفسیر زاهدی آورده اند که
در وقت ابراهیم علیه السلام سه قوم بودند یکی ستاره را می پرستیدند دوم ماه می پرستیدند سوم آفتاب
می پرستیدند خواست که ایشان را دعوت کند و این همه طائفه بغایت سخت دل [illegible] در کفر خود
بودند و مجموع گفت اگر یکبارگی ایشان اظهار دعوت خواهم کرد نخواهند شنید شعر دلی کان
بود از خم این تیره درو نشد مردم نگیرد اثر به پس بهانه پیدا کردند که اول خود تنها در میان
آن قوم رفتند و در آن مردم یکی از ایشان شدند چنانچه آن طائفه چشم در راه طلوع ستاره داشتند ایشان هم
کردند تا ستاره بر آمد چون ستاره بر آمد بر طریق تعریض نه طریق تردد و شک گفتند هذا ربی
تا ایشان بدانند که یکی از ما یافت و رسیده نشوند چون ستاره فرو رفت با خود گفتن گرفتند
بنوعی که ایشان بشنوند که این ستاره بر آمد و فرو رفت خدا را تغیر و تبدیل روا نیست اگر این
صفت خدائی باشد پس میان بنده و خدائی چه فرق باشد شعر اگر این وصف را شمری ز صانع
چه باشد فرق در مصنوع و صانع به پس این خدائی نیست این را دوست ندارم و در ماه نیز
همچنین گفتند و در طلوع آفتاب همچنین فرمودند پس طائفه که نزدیک ابراهیم نشسته بودند شنیدند
ایشان را معقول افتاده همه گفتند نیکو میگوید که خدا را تغیر و انتقال بر آمدن و فرو شدن از
نقصان باشد همه برگشتند در دین ابراهیم در آمدند برین طریق ایشان را دعوت اسلام آورد و این
تلبیسات انبیا گویند پس گفتن ابراهیم بر طریق تعریض بود مقصود ازان این داشتند

بلیتیا مکن انکار تو در کار اخیار که هست در کار شان بسیار اسرار و آن حق است نه آنکه نعوذ بالله نعوذ
چنان است که میگویند حضرت قدوة الکبرا نقل از حضرت شیخ شمس علی میکردند که انبیا بعد از اظهار
نبوت و پیش از اظهار نبوت از شرک معصوم‌اند چنانچه در کتب عقیده افتاده است که در هر دو حال ایشان
عارف ترین مردمان اند و برین تقریر لازم می آید بر خلاف عقیده گفتن و حضرت ابراهیم منکوحهٔ خود را
هذه اختی گفت مراد ایشان آن بود که خواهر منست در دین و این راست باشد و دیگر آنکه چون میخواستند
که بازگردند برای شکستن بتان گفتند انی سقیم و حال آنکه درست تن بودند مقصود ایشان
درین آن بود که نبی آدم هیچ وقتی از مرضی خالی نبود اگرچه در آن ظاهر نباشد یا مقصود ایشان از آن
بود که هر که مردنی است رنجور شدنی باشد که الکاملون قدسه محبی حضرت عیسی علیه السلام شمعون
و یحیی بن زید را با انطاکیه برای دعوت فرستاد و قصه زیادت از شرح است چون ایشان بر معبد و دعوی
آشکار کردند خلائق انطاکیه دعوت ایشان قبول نکردند شعر کسی را که در بار باشد مقرنش نیز
حظ دعوت برآرد بدر چه از تا سحار ... ند ایشان را ایذای بسیار کردند در زندان بنشاندند
حقتعالی قواس را فرمان داد تا بدو دو ایشان را از زندان برآورد و بدعوت با ایشان یار بود قواس
چون بیامد چندی اهل کل شهر و ملک بتخانه گرد آمده بودند قواس هیبت ایشان شد در بتخانه رفت
و بحرمت و جهد در عبادت بتان بایستاد و حق را نماز میکرد شعر محراب بتان از ترس اغیار و بدل
در کرده سجده سوی دادار * بادشاه ایشان از حرمت او در تعجب ماند کسی به بحرمت و جهد بتان را
عبادت نکرده است تا بر خود بخواند قربت او چنان شد که قواس کار ملک ساختن گرفت و در مسند
قرب نشستن ع بقربت ز دیگر کسان برگذشت * روزی قواس با ملک گفت شنیده‌ام کی دو
مرد ترا بدین دیگر دعوت میکردند در زندان بوده آید سخت دلیری کرده اند بخوان ایشان را تا سخن
ایشان بشنوم ایشان را از زندان برآوردند پیش ملک کردند قواس گفت خدای شما تواند که خلقی
نو آفریند و مرده را زنده گرداند چنانکه ما ببینیم گفتند آری قواس دست بر سر نهاد و گفت بیدا اید
که چه میگویند من کسی ندانم از خلق بر روی زمین که مرده را زنده گرداند و من از ین کار عاجزم بدو
بملک در دو گفت مینماید که نزدیک ایشان حقی و خلقی هست اکنون تو همان خود را بگو تا ایشان
خلقی آفرینند و مرده را زنده گردانند تا این عزت ترا و بتان ترا باشد ملک گفت تو میدانی که
ایشان مرده اند نتوانند قواس شمعون و یحیی گفت بیارید آنچه دعوی کرده اند غلامی نابینا که
از هفت روز باز مرده بود بیاوردند گفتند غلام را بینا کنید و مرده را زنده گردانید ایشان دو غلوله
از خاک ساختند و از آب‌ها تر کردند و در هر دو چشم غلام انداختند دعا کردند در حال حدقه گشت غلام

یقین گرفت و نو عا کردند تا حق تعالی بدعای ایشان مرده را زنده گردانید پس قواس خوشحال گشت حال تو
یا شمعون و یحیی آشکار کرد شمعون ملک را و قوم را دعوت کرد **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند
که این رفتن قواس به سیتیدن بتان را بر وجه تلبیس کرد **شعر** مردا زره نوا ز تلبیس ز تلبیس شکر بیاسا شد
بر لیسان این ز تلبیس

ادب هشتم اکثار النوافل است باید که غلبهٔ احوال او را از تعمیر اوقات
بمعمور الاعمال مانع نگردد و تصور نکند که مرا بدین حاجت نیست چه افضل بشر صلعم با وجه کمال احوال که بیچلیس مشتاق
لو توانند بود از همه بر طاعت حریص تر بود و کثیرها در نماز چندان ایستادی که پایهای مبارک ورم کردی
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اتفاقاً در ملک روم با یکی از معاندان مذهب اهل سنت و جماعت و
مخالفان مشرب صناد یدین و دیانت ملاقات شد او ترجیح طریقت کردی بر شریعت در جواب گفته شد
که اگر نزاع شما یک لفظ ایراد کنید که در شریعت نباشد ما اعتراف نمائیم یا آنکه شریعت غیر حقیقت است
اما تبدیل اخلاق و تصفیه دل و روح و عروج و صعود و نزول و اشتغال آن در کلام الله مسطور است که
تبیاناً لکل شیء و مشایخ از راه کشف و تحقیق … استخراج نموده‌اند در رسائل ثبت کردند این
قواعد شریعت است **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند هر چند که در کلمات این طائفه مشایخ تردد
کردیم و بملازمت مشایخ روزگار رسیدیم هیچ کلمهٔ از کلمات این طائفه و سخن از سخنان صوفیه بر رفع
عبادت دلالت نکرده اگرچه بمقام عالی و مرام متعالی رسیده بودند و لیکن هیچ دقیقه از دقائق اعمال
صالحه فرو نگذاشته اند حتی که در حین موت ادبی از آداب ایشان فوت نشد چنانکه از حضرت شبلی …
نقل میکنند وقتی که محتضر بود حضرت شیخ بکر دینوری گفت شبلی مرا گفت که وضو ده مرا وضو دادم تخلیل
لحیه فراموش کردم زبان او گرفته بود دست مرا گرفت و بمیان لحیه خود آورده تخلیل کرد پس جان بداد
یکی از بزرگان آنرا شنید گفت چه گویند در حق مردی که در آخر عمر ادبی از آداب شریعت از وی فوت
نشده حضرت ابوالحسین مالکی گوید که در وقت نزع خیر نساج حاضر بودم وقت نماز شام در آمد وی را
غشی افتاد و از هوش نشد چشم بگشاد پس سوی در خانه اشارت کرد و گفت قف عافاک الله
بایست ساعتی مرا امان ده که تو مامور خداوندی و من نیز مامور خداوندم و بنده فرمان دهی آن فرمان
که تو داری فوت نمیشود و من خود در قبضهٔ تو ام اما مرا نماز فریضه سنت و بوقت بازبسته ترسم که از
من فوت شود پس آب خواست و وضو ساخت و نماز شام بگزارد پس بخفت و چشم بر هم نهاد و جان بداد
الله الله مردان را عبادت و طریقت تعبد چنین بوده اند آنکه بجای رسیده اند و اگر معاذ الله همچنین
نباشند و نو جدید و گر در خاطر وی خطرهٔ فاسد خطور کند که مرا بعبادت چه احتیاج پس تا بی قعر سقر جز نا
بود چنانکه پیش یحیی معاذ رازی از قومی نقل کردند که میگویند ما بجائی رسیده ایم که ما را نماز نباید کرد گفت

تا برسید اما بدوزخ رسید اید **قطعه** آنها که در طریق آینه دو دیده اند ٭ رخت سلوک خویش
بمنزل کشیده اند ٭ گویند در سلوک بجای رسیده ایم ٭ آری رسیده اند بدوزخ رسیده اند ٭ **حضرت
قدوة الکبرا** میفرمودند در دار دنیا اعمال مطلوبست و لهذا اکابر عارف و عواصان بحر
عوارف فرموده اند که سالک عارف باید که خود را مغلوب محکوم الحکام مشاهده نگرداند و بهمگی همت سعی
در وظائف عبادات و اعمال حسنه و افعال صالحه کند و هیچ لحظه بیار آید و طرفة از ان کسی نماید که او
مستغرق دریای شهود و سابح بحر وجود باشد و هر ذره از ذرات کائنات و جزوی از اجزاء موجودات
مرآت وجود حقتعالی داند و در وی عکوس اسماء الهی و صفات نامتناهی معاینه کند و عبادت
و وظائف نوافل چرا از شهود وی عاقل بود از ملاحظه انوار وی ذاهل چه مشاهده از جمله نتائج اعمال است
پس بطریق استعجال اینجا ظاهر شده است موطن دار جزاست پس بقدر اشتغال درین موطن استعجال اینجا
ظاهر شده است و موطن او دار خیر است و مقتضای این موطن که دار خدمت است عمل آمد
و مقتضای آن موطن که دار قربت ظهور خیر او نتائج اعمال است پس بقدر اشتغال درین
موطن نتائج اعمال سبب نقصان نتائج اعمال در ان موطن خواهد بود و آن محض زیان خسران است
نسبت عارف پس بنهایت وسع باید کوشید و کمال سعی بجا می باید آورد تا بر موطن بحکم آن
موطن عمل نماید **مثنوی** هر که او در مجلس رندان نشست ٭ لشکر پرهیز خود برهم شکست ٭ هر که هر دم
همدم رندان بود ٭ همچو رندان دم زند رندان بود ٭ آورده اند که امام زین العابدین
علی بن الحسین رضی الله هزار رکعت نماز میکردند شبی دیوان اعمال حضرت امیر المومنین علی رضی الله
عنه بر ایشان مکشوف گردانیدند اعمال ایشان در جنب اعمال حضرت امیر بغایت کم بود حضرت ایشان
همه اعمال صالحه و وظائف معهوده زیادت کرده اند حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند هر چند که صوفی
مغلوب الحال بود اما از ادای وظائف چاره نیست چنانکه منصور حلاج با وجود آن همه دعوی شبانه
روزی هزار رکعت نماز میکرد و آن شب که روز آن کشته شد پانصد رکعت گزارده بود و بعضی از اصحاب بسالت
و ارباب جهالت میگفتند که چون کسی بنهایت عرفان و غایت وجدان برسد سقط لا تکالیف
عبادات میگردد باین آیت کریمه متمسک مینمودند قول مشائخ باستشهاد می آوردند وَاعْبُدْ رَبَّكَ
حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ این فقیر در جواب ایشان گفت معاذ الله هیچ عاقلی باین معنی هرگز التفات ننماید
چه باصطلاح علماء ظاهر یقین عبارت از رد مرگ است و بتطبیق اصحاب تصوف معنی وی انست تا دام
که بنده به یقین مشرف نشده است عابد و ست و عبادت باو منسوب است چون یقین بکمال رسیده
نسبت عبادت از و برخاست و معنی هو العابد و المعبود ٭ بنده از پیش جمال جهان آرای خود برخاست

اگر طبیبی که مدد دهد و عشق را بداند و اکنده از آثار عشقیه که بر چهرهٔ انسانی پیداست و نیست او که درد دل را
بیرون نهد **مثنوی** رنجش از سودا و از صفرا نبود ٭ بوی هر هیزم پدید آید ز دود ٭ عاشقی پیداست
از زاری دل ٭ نیست بیماری چو بیماری دل ٭ علت عاشق ز علتها جداست ٭ عشق اصطرلاب
اسرار خداست ٭ عاشقی گر زین سر و گر زان سرست ٭ عاقبت ما را بدان در رهبر است ٭
چون طبیب حبیب آن مرض در روی او خبردار گشت از سلطان پنهان داشت و بنوعی دیگر باز نمود که
بیمار را در خانهٔ خالی دارید که جز من بیمار دیگر کس نبود تا از و بعضی چیزها بپرسم چون خالی کردند
طبیب آن درد حبیب پیدا اصلاً اظهار نکرد که از معنی باثر نبوی و خبر مصطفوی آگاهی داشت من عشق

وعف وکتم ومات فقد مات شهیدا ٭ چون بیمار از روی صریح
اصلا اظهار نکرد طبیب لبیب از وجه دیگر پرسید و کمر و تفتیش وی چست کرد نام هر شهر میگرفت و
نبض او میگرفت و برنگ روی او نگاه میکرد و میدید از هر شهری نام میبرد نبض و رنگ روی بقرار
قدیم میدید **قطعه** سوی قصه گفتنش میداشت گوش ٭ سوی نبض و جستنش میداشت هوش ٭
تا که نبض از نام که گردد جهان ٭ او بود مقصود جانش در جهان ٭ نام هر شهر ... آن که اورا
زانکه یک نام بر نقش امتحان از صفحهٔ خاطر می سترد **بیت** نام شهری سمرقند هم در کسی
زانکه رنگ روی او دیگر نگشت ٭ پرسان پرسان سخن از سمرقند بر آمد از نام سمرقند نبض کلام او و باغ
پر از شاخسار از غنچه دهنش سمرقند بر آمد **شعر** نبض جست در روی سرخ او زرد شد ٭ کز سمرقندی
چو زرگر فرد شد ٭ طبیب دانست که مطلوب او در سمرقند است اکنون در پی آن شد که بداند که
مطلوبش از کدام صنف است چه نام دارد بطریق معهود نام هر صنف از سمرقندی برد و نبض و رنگ روی
او میدید **رباعی** تا که نام زرگرش بر لب رسید ٭ رنگ رویش نبض از شادی جهید ٭ گردد معلوم
او که مطلوبش چو زر زرد ٭ هست در کوی زرگری عالی هنر ٭ طبیب چون از زرد روی و انقرهٔ اندام او
عیار برآورد مژدهٔ وصال داد و گفت **مثنوی** من بدانستم که رنجت چیست زود ٭ در علاج
سحرها خواهم نمود ٭ شاد باش و فارغ و ایمن چو من ٭ آن کنم با تو که باران با چمن ٭ هان هان
این راز را با کس مگوی ٭ گرچه شاه از تو کند صد جستجوی ٭ آمد طبیب حبیب خواه مخواه
برخاست و بحضرت بادشاه آمد و عرض کرد که درد را مداوا دانستم که طبیعت او از بیماری مرض
و بیماری زیادتی از نوشیدن دارو روی بنا هموری آورده است که هیچ شربت و معجون تاثیر
میکند مرا پیرایهٔ زرین و حلیهٔ جوهرین باید ساخت و آن پیرایه را در آب بعضی ادویه بر
انداخت تا در خورد بعده آن پیرایه را او بپوشد انشاءالله تعالی او نیکو خواهد شد ما چنین پیرایه

درین شهر هیچکس نمیتواند ساختن مگر زرگری که در سمرقند است بر تیز باید آوردن باید داری بسی مال و زر پادشاه از جان قبول کرد و جمعی از ندیمان خود بطلب آن زرگر فرستاد و تا بعد از مدتی وی را آوردند و در حضور بیمار نشاندند و بعضی جواهر و زر وی را دادند تا پیرایه سازد و دیگر گفت که زنان را برزر این میل تمام است بحضور خود خوشتر که ساختند هم چنان کردند چون آن کنیزک از وصل محبوب تمتع گرفت نیکو شد و بیماری وی اصلا نماند که زاری خود را بافت شعر چو داروی بیمار خورد بیمار + شده نیکو زرنج و درد بسیار بدلی بر این برآمد زرگر را شربتی دادند رنجور شد چون آفتاب حسن و زوال یافت و در سفر لی زنگش بچادر اضمحلال شتافت از دل ما ه روی عشق او گشت و محبت حسن پادشاه جست شعر عشق‌ها ئی کز پی رنگی بود عشقها نبود عاقبت ننگی بود

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند الله الله چه طبیب نیست حاذق سبب بود و در وجدان فی الحقیقه تحقیق اند و این حذاقت در طبیعت نهاده اند حق تعالی حضرت مخدومی را حد مرتبه عالی تر از این حذاقت بخشیده بود که هر مریضی را بمقتضای طبع او مداوا می کردند **غزل**

روح افزا روح و دلها را طبیبی دیگر است	بهر بیماری دلها را طبیبی دیگر است
هر طبیبی را نصیبی از دوا آمد ولی	حضرت مخدومی ما را نصیبی دیگر است
بر منابر گرچه خطبا خطبه میخوانند ولی	خطبه عشقی که میخواند خطیبی دیگر است
از غرائب دنیا گرچه لبیبی بدم ولی	در عجائب اصفیا ما را غریبی دیگر است
در سیاهی تخته گرچه نقیبا شند ولی	اشرف سمنان بدیگا ست نقیبی دیگر است

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مشائخ را البته میباید که حفظ اسرار اصحاب خود هم مهم تر دانند و آنچه از مکاشفات و واقعات ایشان معلوم کنند اظهار و اشاعت آن نه کنند و چون به خلوت روند تحقیق آن کنند و گویند امثال این احوال اگرچه از نعم الهی کرم نامتناهی است اما وقوف بر آن و نظر در این سبب بعد و دوری و موجب فقد و مهجوری است از حضرت خواجه نقل میکردند که اعمارت ریاضات و مجاهدات سبب کشف صورت است و گاه باشد که صاحب کشف را با مکاشفات میل تمام میشود و بوجود این میل از حقیقت مقصود باز میماند از نتیجه بعضی آنرا غول راه گفته اند و اکابر خانواده خواجگان ترک آنچنان فرموده اند بنا بر ملاحظه آنکه سالک بوجود آن مکاشفات مقید بحقیقت ترین مقصود نبود **آداب دهم** حضرت خواجه فرموده اند اگر داند که از کثرت مشاهده حرمت او پیش مرید کم میشود در ابعاد کوشد و در جای قرار دهد که بسیار دور نبود و نزدیک نیز نبود هر چند که گاه گاه بیاید باز بهمان موضع که قرار گرفته است

رود تا بمضمون خبر نبوی و اثر مصطفوی ذر غبا تزدد حبا عمل کرده باشد طریق درویشان عشقیه این است که مرید ایش خود بیسانی گزارندمی فرمایندمی آئی و میرو و محبت خود را تازه میسان اینست جوا مع شرائط و آداب شیخی اگر صحبت این چنین کس دست دهد دامنش محکم گیرد تا خون خود با نخاک بیامیزی از دها و بر نخیزی حضرت خواجه مکرر بزبان مبارک میراندند **شعر**

پائے من جز بدرت بردر دیگر نه رود ✤ گر مرا سر برود عشق تو از سر نه رود

بملازمت حضرت وی و خدمت شدت وی اهم دانند و صحبت وی صحبت حقتعالی دانند **قطعه**

صحبت شیخ به ز ذکر خداست ✤ ذکر با شیخ به ز ذکر خداست ✤ زانکه او نیست آن صفات خداست وصف او نیست وصف ذات خداست ✤ **مثنوی** هر که با شیخ همنشین گردد

پاک از خشم و کبر و کین گردد
پیش او میر تا که میر شوی
چون ملائک بسوئی عرش رود
تو از انهام سیفت از اسب
هر طرف رو که تا ان سو شو
رنج او رایگان گنج برنے

صحبت شیخ صحبت حقست
از همه واقف و خبیر شوی
لیک گر نغل باز گونه زند
رو همیکن علوم حق را کسب
هرچه گوییت که خواهد او آن شو
بائے او بوسه تا رهی هر بے

رحمت شیخ رحمت حقست
پیش او هر که مرد زنده شود
بهر سو بوش گرد هزل تند
دامنش از اهل و بینش مرد
هر سوی گوره اندت بیدونه
هر که از جان غلام شاه شود

ملک و انش را پناه شود حضرت کبیر از آداب مرید با شیخ درخواست کردند فرمودند که در مقامات خواجه آورده اند مرید را رعایت آداب با شیخ از اهم مهمات است چه می فقط فرمودند التصوف کلها ادب چه ادب مستجلب محبت دلهاست از انجهت که مشاهده جمال روح و کمال عقل جز در صور محاسن آداب نتواند کرد پس هرگاه مرید در صحبت شیخ مودب بود در دل شیخ بمحبت جایگیر و بدینواسطه منظور نظر الهی گردد و خزینه حقیقی هر روز در دل دوستان شیخ نظر رحمت میکند چون ترا انجا بیند کار هر دو جهانت ساخته گردد اگر این دولت میسر نگردد باری سعی کن که ایشان زا در دل خود جائی بسازی **شعر** جائی کن در اندرون نهاخوش را دو کراین راک غبار اندیش را ✤ مکافات بعض از حقوق تربیت شیخ جز بمراعات حسن ادب نتواند کرد پس تعظیم و توقیر مشایخ طریقت که نسبت ابوت معنوی دارند ادای حقی بود از معظمات حقوق و اهمال آن عین تقصیر و خسران و عقوق هر که بموجب مودہ من لم یشکر الناس لم یشکر الله باداے حقوق شیخ که اقرب سببی است از اسباب بوبیت حقیقی قیام نه نماید از ادای حقوق الٰہی قاصر آید که من لم یتواضع الرب الادنی لم یصل الی الرب الاعلی **قطعه** تو لعنت ز دست بکر رسید ✤ نه بمیدان شکر گری نماے ✤ کے بشکر خدا قیام کند ✤ تارک شکر بندگان خدائے ✤

شیخ ہم از صحبت حضرت الصحاب عین الیقین از صفت الوہیت معنوی بهره ور دند و بمرتبہ نبوت حقیقی رسانیدند و حضرت نوح علیه
هم موانست حقوق ابوت معنوی همچنان جمع بود که از نوع بشر و جنس عنصر بیگر ممکن است و شعر بنوعی بار خدمت کشید
که باید او زعفران آن بغر یده ✽ و لہذا همین نسبت انتقال ولایت این طائفه بفرزند مرید میگردد بیت اگر
آئینہ دل صاف گردد ✽ منظلہ نور پر اطاف گردد ✽ اگر چه فرزند نسبتی است نسبت جانبین حاصل نکرده اهل
فرزند نوح علی نبینا وعلیه السلام بود که انه لیس من اهلک از شان او است پس کرد را
شکر تیز رفتار نسبت آن و از مضمون کریمه لئن شکرتم لازیدنکم خبردار نشود بلکه مندش هدا آید شیخ در هم
اطوار مرقات مریدیت تام مرید بواسطه مناسبت رابطه جنسیت با شیخ از عهد حقوق او بیرون آید ما از زمان که
بواسطه مناسبت با حقیقت نه آشنائی واقع شود از عهد حقوق حقیقتا نیز تواند بیرون آمدن آن زمان که او را
قوت عبودیت صاحب لباس حال حقیقی شد خلیل وار مثل خود گوید که انی وجهت وجهی للذی فطر السموات و
الارض حنیفا وما انا من المشرکین اینجا بود که دیده بصیرت سالک از غشاوه دوبینی پاک گردد و نور بینش تعلیم از
پیش بصیرت وی در خیزد تا بدین درجه برسد و در مجموعه صورت پیر و تقلید او مرید را واجب است حضرت قدوة
الکبرا تقویتا بسیار فرمودند که حضرت خواجه محمد پارسا قدس الله سره میگفتند که مراد رهبری حضرت خواجه بهاء الدین قدس سره
ختم کردند حقیقت او بر آن حضیض تقلید بذروهٔ تحقیق رسانید قطعه فرا آورده تحقیق توحید رسیدن نتوان از شیب
تقلید بریا هم باعث خلاص گردد ✽ که چشم باغبان از تخم بروید ✽ جامع این نکات شریف و اشارات لطیف را از تقلید
حضرت قدوة الکبرا کار تحقیق بجا می رسد از کوی ریا بحرم اخلاص کشید حضرت قدوة الکبرا از رسالت الی النقل میکردند
که پدرم میفرمودند که مرغی که از زمین لا ابیر دا اگر با آسمان نرسد اینقدر باشد که از دام دور تر بود و همچنین اگر کسی
شود و صورت درویشان گیرد اگر چه از روی ریا باشد و بکمال ایشان نرسد اما اینقدر باشد که از زمره خلق
و اهل بازار ممتاز بود و از زحمتهای دنیا برسد و سبکسار گردد که نجا المخففون وهلک المثقلون
آنچه مجموع الوست باختیار جمهور صوفیه ده ادب مستحضر است **ادب اول** در مقامات خواجه آورده اند که مرید را
باید که با خود مقرر چنان کند که فتح الباب من از ملازمت صحبت و خدمت شیخ تواند بود و لیس باید که بر آستانه
دولتش جان دهم یا بمقصود برسم چنانچه مجذوب شیرازی میگوید شعر خدا را رحم ای منعم که درویش سر کویت
در دیگر نمیداند نمی یکرنگ میگیرد ✽ و مریدی که بحلیه این اعتقاد محلی بود علامتش آنست که از ردو ابعاد
شیخ بر نگردد و در دلش فتور واقع نشود چه مشایخ را در طریق امتحانات بسیار است هر که از امتحان ایشان
بیرون آید بنظر کیمیا تاثیر ایشان منظور گردد شعر عیار گر زمحک پیر گردد ✽ وجودت کیمیا تاثیر گردد ✽
حضرت قدوة الکبرا از حضرت عثمان حیری نقل کردند که بملازمت شاه شجاع کرمانی رسید نیشابور رسید
بزیارت ابو حفص حداد شد چون نور ولایت او مشاهده کرد خاصیت نظر ساعات بخشش و بقوت جذبات احوال را

جذبه کرد و معتقد ارادت خود گردانید تا وقت مراجعت از شاه کرمانی اجازت توقف خواست
و هنوز در عنفوان شباب بود ابو حفص رحمة الله او را از پیش خود براند گفت با من نشینی ابو عثمان
قبول اشارت کرد و بقهقری بازگشت تا از نظر غائب شد با خود قرار کرد که بر در خانه او چاهی
کند و در آنجا بنشیند و بیرون نیاید مگر وقتی که او را بخواند گویند مدت یکسال در آن چاه نشست
بعد از آن چون صدق ارادت او معلوم کرد بخدمتش خواند و بسیار نواخت و تعظیم و ترحیب نمود و
از جمله خواص خود گردانید حضرت نور العین نقل میکردند که حضرت قدوة الکبری نسبت
قاضی زاده روم همچنین معامله کردند که وقتی قاضی زاده توفیق التزام حضرت قدوة الکبری
رهبری کرد صدارت و قضا را ترک کرد از هر جهت برآمد و بنیاد ملازمت نهاد حضرت ایشان تغافل
مینمودند قریب هفت سال هر بار که چشم مبارک بر قاضی زاده می افتاد از مجلس شریف خود میراندند
و سخنان درشت میفرمودند که عجب قاضی زاده دون همتی که برای طعام خوردن یکمن می آید
و گاه می بود که بمنازل اصحاب خود که بیک دو منزل میتوان رسید تشریف می بردند قاضی زاده
گریان و نالان در پی می آمد گاهی بمقتضای البشریت ضعف و فتور واقع می شد باز بنوعی نوازش‌ها
میکردند که شوق قاضی زاده از سر تازه میگشت یکبار در حجره خود قاضی زاده فراغ میکشیده بود
و فوطه بر روی انداخته با خود میگفت که محمد بسیار آمدند که از دولت ولایت محروم اند تو نیز از آن جمله باش
حد محنت همین باشد که کشیدی دیگر نمی توان کشیدن ~ چو آب محنت از سر گذشته ٭ در آب و در
پای شده ٭ در همین تفکر لحظه گذشت اثر قدمی در حجره خود احساس کردم و ملتفت نشدم ناگاه حضرت
قدوة الکبری میفرمایند که محمد رومی بفراغت میخسپی کرامات کفایت شد باضطراب تمام با التهاب
میگفتم ~ این که می بینم به بیداریست یا رب یا بخواب ٭ خویشتن را در چنین نعمت پس از چندی عذاب ٭ حضرت
ایشان را دیدم از حجره من بیرون رفتند و من بعد بطریق ملازمت بشوق کمال آرزوی تمام می بینم تا آنکه
بلطف عام قبول کردند و از آنچه مقامات این طایفه و مکشوفات جمیع صوفیا بود بطرفة العین نمودند و ولایت نیشابور حواله کردند
بجا و ماوا بود از آنجا برسید بجائی که رسید ادب دویم تسلیم تصرفات شیخ شد نشاید که طریق تنفیذ تصرفات او
و تعرض بال خود گشاده دارد و هر چه فرماید منقاد و مسلم و راضی بود چه جواهر ارادت و محبت او جز بدین طریق بر روی
نگردد و عیار صدق و خلاص او جز بدین معلوم نشود حضرت قدوة الکبری بتکرار میفرمودند که روزی حضرت شیخ
ابو عثمان از زنی خیری از برای خرج بعضی نفوق مسلمانان چیزی طلبید هیچکس نداد ابو عثمان دل تنگ شد
چنانکه در مجلس گریست چون شب در آمد ابو عمرو که از مریدان اوست و نعته بنماز خفتن کیسه دو هزار درم در آنجا نهاد ابو عثمان آمد و گفت
این جماعت را که میخواستید حصر نماید ابو عثمان خرم شد بر او دعای خیر کرد چون بامداد شد ابو عثمان در مجلس نشست و گفت ای

مردمان با به ابوعمر بسیار امیدوار شدیم دو شینه دو هزار درم بجهت نفقهٔ مسلمانان آورد جزاک الله خیرا ابوعمر
ازمیان مردم برخاست و بر سر جمع گفت آن از مال مادر من بود و وی بآن راضی نیست
آنرا بمن باز دهید تا بوی باز دهم ابوعثمان بفرمود تا آن کیسه را آوردند و بوی باز دادند
چون شب درآمد باز آن کیسهٔ درهم را پیش ابوعثمان برد و عرض نمود چه شود که این وجه را چنان صرف
کنید که غیر ما کسی نداند ابوعثمان بگریست و وی گفت بنی سَتُوَتِ اَبلَغُ مِنَ الکَلامِ قَالَ مَن کُرِمَت عَلَیهِ
نَفسُہٗ فَقَد ھَانَ عَلَیہِ دِینُہٗ حضرت قدوۃ الکبرا در بلدهٔ روم که در شان او ماذخلہ المعمور
است بجهت عارضه حضرت نور العین یکسال کمال اقامت کردند و اطبا روزگار گرد آمدند هیچکس از عهدهٔ
طبیبی بدر نیامد قضارا طبیبی از یونان زمین آمد نبض و قارورهٔ حضرت نور العین دریافت و در پی
علاج بشتافت و فرمود که بجهت این مرض روغن مهیا سازیم که باندام مبارک طلا خواهند کرد اما اندکی گوشت
آدمی باید حضرت قدوة الکبرا متحیر شدند که گوشت آدمی چگونه توان پیدا کردن قاضی محمد رومی
باین کار مطلع شد و در دل صحرا نهاد بعد از پاسی آمد و در ظرفی دست راست خود بریده پنهان کرده
آورد و بطبیب سپرد چنانکه حضرت قدوة الکبرا مطلع نشدند و خود را جائی پنهان کرد که آنجا میردیم
چون طبیب روغن مهیا کرده آورد و بجسم مبارک حضرت نور العین اندودند اندک تخفیف عارضه شد
حضرت قدوة الکبرا التعجب تمام کردند که روغن چگونه تمام شد طبیب بعرض رسانید که فلان مرید حضرت
شما بحلیهٔ چنین است دستی آورده داد و من روغن تمام کردم و از دست آنمرد در حیرت از پای شدم
شعر کسی کز بهر جانان جان کشیده ۔ چه شد گر پارهٔ از جان بریده ۔ حضرت قدوة الکبرا را
معلوم شد که قاضی زادهٔ روم ست متردد شدند هر جا که قاضی زاده در جائی مخفی شده ماند بود تفتیش
کرده آوردند و بسیار افسوس کردند و میفرمودند که کسی اینچنین میکند که تو کردی آخر الامر سخنی از معارف
جنید حضرت قدوة الکبرا در معارف گوئی در آمدند گویان گویان اندک گرم شدند و فرمودند
که قاضی زاده کجاست قاضی زاده برپا استاده شد همدران حال ذکی بران دست دمیدند و نبت
از ینجا بنیاد گوشت برآوردن کرد که در ایام معدود دست تمام برآمد شعر بر هر زمین که روزی آن
از زمین برآید ۔ از بهر پائی بوسش دست از زمین برآید ۔ **ادب سوم سلب اختیار ست**
باید که در هیچ امری از امور دنیوی و اخروی کلی و جزوی بی اجازت شیخ شروع نکند تا اگر گفتهم اند
نخورد و بنیاشامد و بنوشد و نخسپد و نگیرد و ندهد الا باجازت شیخ و همچنین در جمیع عبادات از صوم و افطار
و اکثار نوافل و اقتصار بر فرایض و ذکر و مراقبه و تلاوت و غیر آن بی اجازت و تعین او شروع
نکند حضرت قدوة الکبرا تعریضا نقل میکردند که حضرت شیخ ابونصیر خباز را اصحاب بسیار بودند

جمعی از شاگردان وی عزیمت حج کردند در راه بزیارت حصری رفتند حصری ایشان خوش است
که چیزی بخوانید اگر توانید یکی از ایشان آواز برآورد ❊ رباعی همای اوج وحدت از خوشی واز ❊
بسوی آشیانت کرد پرواز ❊ چه میت مرغ لاهوتی رسیده ❊ بسوی باغ وحدت پر کشیده ❊
حصری بیقرار گشت در سماع آمد و گفت امثال شما را بازمیت بازگردید و گفت نه شما شاگردان
ابو نصیر جها زید که بر آن گوهری بیمانند گفتند آری گفت بید ستوری از پیش وی بیرون آمدید بازگردید
و نزد یک وی شوید شعر کسی را کعبه گرد در خانه باشد ❊ بوادی سر زند دیوانه باشد ❊ هر که از گفته ایشان
بازگشت بسلامت افتاد و هر که برفت در باد سموم سوخته و بعرفات نرسید شیخ الاسلام بتاریخ بست
پنجم ماه صیام از صوبه گجرات بملازمت حضرت قدوة الکبرا رسیدند و بشرف تقبیل آن اقدام
مشرف شدند و و ثاقی به پهلو کثرت آباد متعین شد خدام حضرت ایشان در شهر رمضان تقسیم طعام
میان دو نماز میکردند هنگام انقسام طعام حضرت قدوة الکبرا فرمودند که بهره شیخ الاسلام
بیرون ببرید و بدهید ایشان نماز عصر ادا میکردند که خدام کرام بهره رسانیدند بمجرد رسیدن تناول
کردند کاسه را الیسید نهادند چون بحضرت ایشان آمدند فرمودند چرا روزه افطار کردید چون ساعتی
بیش نمانده گفت کفارت یک روزه شصت روزه آسان است ولیکن از خطر فرمان بدر بردن گران است

شعر

کسے از دم پیر یابد اثر ❊ که از خطا او سر نیارد بدر ❊

ادب چهارم آنست که خود را از مکاره شیخ نگاهدارد و بافعلی توجه در اجتناب کوشد که البته درین امر شومیست
بیت دلا تا نبودگی نیاری بدست ❊ بجای بزرگان نباید نشست ❊ و هر چه معلوم کند که مکروه
شیخ است البته بران اقدام ننماید و بسبب اعتماد بر حسن اخلاق و کمال حلم مدارات شیخ آنرا حقیر نشمرد
که تاثیر این در نفوس مریدان بغایت عظیم ست چه مقدار آنکه خود را در مراضی شیخ صرف نماید
و از مکاره شیخ اجتناب نماید که از اجتناب آن اکثر از ابر شیخ مناسبت پیدا شود و باوجود آن
مناسبت نسبت حضور و جمعیت از باطن شیخ بباطن مرید انتقال کند همچو فتیله که دود دارد بمناسبت
دود آتش را زود جذب کند ❊ بیت چراغ نسبت پیر ار فروزی ❊ کند نورش بباطن افروزی
❊ همچنین قلب نیز بمناسبت تسلیم تصرفات شیخ و صرف خود را در مراضی شیخ جذبه محبت
الهی از باطن شیخ بکند و بشرف جمعیت و محبت حقیقی تعالی مشرف گردد حضرت نور العین مسفر
حضرت قاضی محب روزی در ملازمت حضرت قدوة الکبرا طعام می خوردند و بعضی از
اصحاب نیز بشرف حضور مشرف بودند و آش میکشیدند مریدی از مریدان حضرت ایشان گوشت
را از دیگ تمام میخورد فرمودند گوشت بسیار خوردن سرشت انسان را گران میسازد و طبیعت مرید را

در نهادن می انداز د حضرت قاضی حجت را چون سخن مبارک در گوش افتاد از ان روز ترک گوشت
خوردن کردند اتفاقا بعد از مدتی باز در مجلس طعام نظر شریف بحضرت قاضی افتاد دیدند که اصلا بگوشت
خوردن التفات نمی نماید فرمودند که بگوشت خوردن میل کم دیده میشود بکول فرح حسین بعرض عالی
رسانید که امروز هفت سالست که قاضی حجت از گوشت خوردن باز آمده است حضرت ایشان از غریب
نموده استفسار کردند باز بکول عرض رسانید روزی حضرت قدوة الکبری شاید نسبت مریدی
در گوشت خوردن سخنی فرموده بودند از ان روز ایشان را هم از گوشت خوردن طبیعت برگردیده
است تبسما فرمودند که او را بسبب درشتی نهاد او این سخن فرمودن بسیار نهاده بودیم و اگر نه بنسبت کدامی از شمایان
واقع نشده بود آخر الامر حضرت قدوة الکبری بدست خود پاره گوشت ایشان را خورانیدند فرمودند
آری طالب صادق در راه امر و نهی تا باین حد پای نهد بمنزل رسد ؎ کسی را گوش هوش ار باز باشد ✿
براه بندگی جان باز باشد ✿ ز هر گوهر که ریزد از زبان پیر ✿ مرید از جان صدف پرداز باشد ✿ **ادب پنجم**
در مقامات خواجه آورده اند رجوع کردن بنسبت تعلیم شیخ در کشف وقایع باید که در کشف واقعات اگر در خواب
بود و یا بیداری بعلم شیخ رجوع کنند بخودی خود در صحت آن جزم نکنند که محل خطا و قوع شک بسیار میتواند بود
باید که در جمیع امور منتظر و مترصد بود که بر لفظ شیخ چه میرود زبان او را چو شجره موسی داند **مثنوی** در او در
وادی ایمن که ناگاه ✿ درختی گوید انی انا الله ✿ چو سر از با بر آید از درختی ✿ چرا نبود روا از نیکبختی ✿ یقین میشناسد
که او بخدا گویاست بهلو و از جهت بار تعالی بنطق سیر شیخ است دل او را مشابه بحری مواج باید مملو بجوع درر معلوم
و کشف جواهر معارف که بهر وقت از هبوب ریاح عنایت ازلی در تموج می آید از در بجواهر بساحل می اندازد ؎
دل پیران بود ای یار هوشیار ✿ که باشد بهتر از دریای زخار ✿ چو با فیض آید در موزیدن ✿ بریزد از زبان
لولوی شهوار ✿ پس باشد که دایم مترصد حاضر بود تا از فواید و عواید کلام شیخ محروم و بی نصیب نماند و شیخ امری که
در عالم معانی کند ره و مامور بود مجذوب شیرازی چه خوش میگوید ؎ بمی سجاده رنگین کن گرت پیر مغان گوید
✿ که سالک بیخبر نبود زراه و رسم منزلها ✿ آورده اند که جماعتی در عهد رسول **صلی الله علیه وسلم**
در مجلس بر گاه سایلی سوال کردی مسئله پرسیدی ایشان مبادرت بجواب کردندی حق سبحانه تعالی ایشانرا
بدین آیت تادیب نموده از ان نهی کرد کہ یا ایها الذین آمنوا لا تقدموا بین یدی الله الآیه پس اصحاب را اهم
است که در جمیع امور مبادرت پیش شیخ نکنند و مامور بود با وامر و بجمیع امور چه شیخ بمقتضای
الشیخ فی قومہ کالنبی فی امته ✿ فرستاده حق سبحانه است و رحمت خدا است که رشد کار
نازل شده است از و بهره یابند در تکمیل سلوک و حصول مراد از شبهات و سموم و قعات خلاص
یابند و در دریای محبت مبتلا غرق نشوند ؎ استماع کلام او بهتر ✿ از هزاران کتاب علم و هنر ✿

رحمت عالم هست مرد خدا ٭ مرشد و دستگیر هر دو سرا ٭ دست او ای زنید تا برهید ٭ روی سوی شش شوق و مستق بهید ٭ نوح وقت هست او درین دوران ٭ کشتی او در ره انداز طوفان ٭ رنج طوفان و آب سهل بود زان قوی تر بدانکه جهل بود ٭ هست طوفان حقیقت این عالم ٭ غرقه در وی امیر و شاه و حشم ٭ بگریزید سبوی کشتی نوح ٭ تا ز غرقه خلاص یابد روح ٭ شهوات جهان چو طوفانست ٭ هر که زو رست مسلمانست ٭ وانکه از جهل ماند در شهوت ٭ کافرست ار چه آرد صلوات ٭ کشتی امنی الی خدا هست ٭ از برای شما سیان شما هست ٭ تا شما را رهاند از طوفان ٭ زانکه این رو رست او در زمان ٭ الله الله خدا را او گردم تا چو او بر نهم فلک گردید ٭ الله الله در او غلام شوید ٭ هر طرف کو رود جمله روید ٭ تا چنین دولت نگردد فوت روید و آرید بش از موت **ادب ششم** آنست که در مقامات خواجه آورده اند خفض صوت است باید که در صحبت شیخ آواز بلند نکند چه رفع صوت در حضور اکابر نوعی از ترک ادب ست سخت طبع نازک و از تر سم ٭ که آوازه ام از رده گردد ٭ آورده اند در وقت **رسول صلی الله علیه وسلم** بعضی در مجلس آنحضرت آواز بلند میکردند جهت تادیب ایشان این آیة نازل شد که یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوْا لَا تَرْفَعُوْۤا اَصْوَاتَكُمْ فَوْقَ صَوْتِ النَّبِیِّ منقول است بعد ازان چنان شدند که از غایت پستی آواز سخن بدشواری فهم شدی و این آیت که اِنَّ الَّذِیْنَ یَغُضُّوْنَ اَصْوَاتَهُمْ عِنْدَ رَسُوْلِ اللّٰهِ اُولٰٓىٕكَ الَّذِیْنَ امْتَحَنَ اللّٰهُ قُلُوْبَهُمْ لِلتَّقْوٰى ٭ ٭ نیز آمده است باید که با شیخ طریق سابسطه نیز نه بقول و نه بفعل چه بواسطه سابسطه احتشام شیخ از منظر برخیزد و جلباب وقار از نظر برداشته شود و سد در مجاری فیض پدید آید پس باید که در خطاب با وی طریق تعظیم و احترام نگاه دارد آورده اند که ابتدای نبوت **حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم** نام رسول بتعظیم و توقیر نه بردندی **یا محمد یا احمد** خطاب میکردند جهت تادیب ایشان این آیت آمد که وَلَا تَجْهَرُوْا لَهٗ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ اَنْ تَحْبَطَ اَعْمَالُكُمْ وَاَنْتُمْ لَا تَشْعُرُوْنَ ۝ دیگر آیت آمد که لَا تَجْعَلُوْا دُعَآءَ الرَّسُوْلِ بَیْنَكُمْ كَدُعَآءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا ط و در تفسیر این آیت گفته اند لا تدعوه باسمه ولا بکنیته وتادبوا باداب الله سبحانه حیث یقول یا ایها الرسول فقولوا یا نبی الله یا رسول الله علی وجه التوقیر والتعظیم وخفض الصوت والتواضع ٭ ٭ بعد ازان گفتندی یا رسول الله یا نبی الله ط همچنان که در قول طریق سابسطه با شیخ مسدود دارد در فعل نیز توقیر و احترام او واجب بیند پس باید ٭ ٭ ٭ ٭ ٭ ٭

که بحضور او سجادهٔ خود نینداز د مگر در وقت نماز فرض و در حضور شیخ نخندد و در وقت سماع تا
ممکن بود خود را از حرکات و زعقات نگاه دارد مگر آنکه اختیار از دست رود و غیر آن ⁂
ادب هفتم آنست در مقامات خواجه آورده اند معرفت آفات کلام ست هرگاه که خواهد که بشیخ
از مهمات دینی و دنیوی سخنی بگوید که نخست از حال شیخ معلوم کند که فراغ سماع کلام او دارد یا نی و لطف
جرات دلیرانه سخن نگوید و پیش از سخن گفتن از حق سبحانهٔ تعالےٰ طلب ادب در سخن کند و شیخ
او در واسطه داند برائے اظهار حقائق و معارف که از دریائے غیب بساحل
شهادت می آرد و مرید را باید که جنسیت شیخ و قابلیت انعکاس فیض قلب شیخ حاصل کند تا بدان
مناسبت و جنسیت اخذ فیوضات منبع واردات لاریبی تواند کردن والبته در غیر محل سخن تعرض ننماید
شعر حرامش بود نعمت پادشاه ⁂ که وقت سخن را ندارد نگاه ⁂ آورده اند که مردم در صحبت رسول صلعم بکثرت
سوال بالحاح می نمودند و در غیر محال التماس میکردند آنحضرت ازان ملول میشدند پس این آیت نازل گشت
یا ایها الذین امنوا اذا ناجیتم الرسول فقدموا بین یدی نجوٰیکم صدقه موافق تا زمانے فوج
ممتاز گشت نقل ست که پیش از امیر المؤمنین علی بدین آیت کس عمل نکرده دیناری برد و با آنحضرت
سخن گفت و باید که در سوال شیخ از حد خود تجاوز نه کند و جز حالی که بر وی پوشیده است استفسار
نکند یعنی از ضرورات احوال خویش از شیخ بپرسد و غیر این از فضولیست همچنانکه کلام نافع آن بود
که بر قدر فهم مستمع بود سوال نافع نیز این بود که بر قدر مرتبه سائل بود ⁂ **ادب هشتم** ⁂
در کتمان اسرار ست در مقامات خواجه آورده اند که هر چیز که شیخ پنهان دارد از کرامات و وقائع
و غیر آن و مرید بران اطلاع یابد باید که در افشای آن رخصت نجوید و اگر بالفرض سرش برود
افشای آن نکند **فرد** قلم سلطان چه نیکو گفت ⁂ که تا کار در سر سرّ قلمش نگفت منصور
حلاج را هر چه اوفتاد هم از افشای راز استاد خود افتاد آورده اند که عمرو عثمان مکی استاد وی
جزوی چند تصنیف کرده بود در توحید و علم صوفیه وی آنها را پنهان میداشت منصور او را
بگرفت و آشکارا کرد و با خلق نمود سخن باریک بود در نیافتند **رباعی** هر که او در اطلاع شاهی بود
⁂ محرم اسرار الٰهی بود ⁂ وانکه از اسرار دل آگاه نیست ⁂ در حریم سر حقش راه نیست ⁂ بر وی
منکر شدند و مهجور ساختند بر حلاج نفرین کرد و گفت الٰهی کسی را بر وگمار که دست و پای وی
ببرد و بر دار دهد ⁂ **شعر** کسی کو سر وحدت کرد اظهار ⁂ سزایش در طریقت دار باشد ⁂
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که از حضرت مخدومی نقل داریم که میفرمودند که منصور را بدعائے
جنید این کار افتاد که سری از اسرار وی افشا نمود و آنچنانست که روزے منصور بملازمت جنید رفت

چون بدر رسید دریا کوفته از درون جنید آواز داد کیست گفت حق جنید گفت نه حقی بلکه بحقی وقال ام
خبثة لفسں ها + کدام چوبدارست که بتوجه دست کشد در تفرج ثانی حضرت قدوة الکبرا در جامع بلدۂ جونپور
نزول فرمودند بعضی از خلص اصحاب چنانکه حضرت کبیر و حضرت قاضی رفیع الدین اودهی و حضرت شیخ ابو
و خواجه ابوالوفا خوارزمی بشرف حضور در زاویۂ مسجد مشرف بودند حضرت قدوة الکبرا را حالتی غریب و وجدی
عجیب مستولی بود که هیچکس را یارای دم زدن نداشته بعضی معارف شطحیات آمیز و مواجید انگیز میفرمودند
در اثنای وی این کلمه از زبان مبارک سر برزد شعر دلش چون بحر عمان جوش کرده + دو گوهر ریخته خاص
قال لا اشرف الناس کلهم عبدالعبد ے از اصحاب صول سمع قبول اصغا کردند ولیکن فشای او تحسین
چه بعضی از علما ظاهر که مطلع باسرار باطن نیستند اگر بشنوند بر نتابند و بانکار سر بر آرند چون قاضی
حاجی صدر الدین در مجامع علما و صوامع فضلا نشسته بود که بتقریبی این کلمه شریف نقل کرد بموجب
صدور این سخن از بعضی حساد که بتعصب تمام بودند باعتراض برآمدند و در سر تحقیق این سخن دقیق شدند
چنانکه بحضرت میر صدر جهان و حضرت قاضی شهاب الدین این کلمه نقل کردند حضرت قاضی فرمودند
درویشانند معلوم نیست که در کدام وادی و چه حالت سخن گفته اند و چه از ایشان این کلمه سر بر زده باشد صواب
آنست که در معرض اعتراض در آییم و از محل اعتراض بر آییم و سخنی که از قبیلۂ شطحیات بود عوغا کردن
سخن نیست خصوصا این سید نسبت بغایت عالیحال و نهایت کمال تصرف تمام دارد و کسی را
امروز نمی بینم که زور مقاومت در بازوی او باشد شعر ندارد هیچکس آن زور بازو + که با گردی بود
او هم ترازو + و شخصی که باعث وحشت بود گفت در اینچنین شهری که پر از علماء متبحر و فضلاء متفنن و
درویشان بود عجب می نماید که کسی این نوع سخن تکبر آمیز و تجبر انگیز گوید دیگری در ره جواب و نمود در
استفسار بجوید بتحریض تمام حضرت امیر را آوردند محمود نام یکی از متلمذان درشت گوی و متعلمان
وحشت جوی بود وی را بحضرت قدوة الکبرا بفرستند که استفسار معنی او کنند حضرت قاضی
فرمودند محمود بهمه آداب مجلس مشایخ نمیداند مبادا سخن گوید که موجب گرانی خاطر سید شود فردا من
در ملازمت حضرت سید خواهم رفت و تحقیق آن معنی در صورت شرح آن کلمه بهمانکه ایشان
استفسار میکنند خواهم کرد بنوعی که خاطر شریف حضرت سید در بار نشود شعر برگ گل هر چند دارد نازکی
+ خاطر یارم از آن نازکتر است + حضرت قدوة الکبرا بعد از ادای وظائف معهوده
و لطائف مقصوده جمعی از اصحاب ستوده نشسته بودند که حضرت قاضی شهاب الدین نزول اقدام
فرمودند حضرت ایشان گامی چند پیشواز آمدند و تعظیم کمال نموده آورده نشاندند چنانچه
داب حضرت ایشان بود که هر کس بمشرب او می برآمدند بعضی دقایق صفتی و حقایق

منتهی بآن گردید حل کردن گرفتند بنوعی تسکین خاطر قاضی و اصحاب او شد عاقبت بحکم کُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ **مصرع** از هر چه میرود سخن دوست خوشتر است ؛ سخن رفته رفته در معارف و تصوف رفت و لطایف تعرف افتاد وقتی که حضرت **قدوة الکبری** بیان حقایق الهی و دقایق نامتناهی میکردند تغیر تمام در بشرهٔ همایون و اسرهٔ کمال بر چهرهٔ میمون یافته می شد سخن و نکات صوفیه و کلمات طابعه علیه آنچنان عالی شد که در ذهن اصحاب بدشواری می در آمد از آثار معانی زبان درربار و از اسرار عوارف لسان گوهر بار اهل حضور آنچنان متاثر و مسرور شدند که از شعور خود رفتند **مثنوی** سخن در حقایق بسی تیز شد ؛ صدف در دقایق گهر ریز شد ؛ نه زانسان معارف رسیده بلند ؛ که ادراک عالی رساند کمند ؛ بسی از نوادر گهر سفته شد ؛ ز اسرار ناگفتنی گفته شد ؛ چنان مجلس انس و حبذا آسوده گشت ؛ که جان و دل از ذوق آسوده گشت ؛ روان از غم عشق از دست شد ؛ ز هستی که بوده همه پست شد ؛ حضرت **قدوة الکبری** بعد از پاسی از دریا حقایق راز بسواحل ساز و صحرای مجاز عبور کردند و در مدارات قاضی در آمدند حضرت قاضی خواسته بودند که بدرود کردند حضرت ایشان بنور باطن دانسته فرمودند که موجب نزول اقدام شریف در کلبهٔ کثیف فقرا شاید استفسار سخنی بوده باشد حضرت قاضی به بشت تمام و غیرت تام عرض نمود **بیت** کیست بدین حضرت گردون علم ؛ کز ره اعراض فشارد قدم ؛ آری اگر فائده خویش را ؛ عرض رسانیم کم و بیش را ؛ وی روز بعضی از علما روزگار و فضلای دیار هش حضرت میر این فقیر نقل کردند که اینچنین سخن از حضرت سید سر برزده است از روی ظاهر ابهام دارد اکنون حضرت سید چه میفرمایند فرمودند که مفهوم وی در غایت آسانیست که کلمه الناس الی آخره بالف و لام مصدر شده و الف و لام برای عهد نیز آمده است زیرا چه اکثر مردم روزگار بنده هوا و هوس اند و حق تعالی هوای نفسانی ما را بنده و محکوم من ساخته است چون اهل عالم محکوم هوای نفسانی شدند گویا بندگان بنده من اند محکوم محکوم من آمدند باعتبار کثرت احکام نفسانی اینچنین فرمودند حضرت **قدوة الکبری** تقریباً میفرمودند که عزیز مصر مراسله بحضرت یوسف چاهی کرد و مکاتبه بحضرت درویشی فرستاد که از ما چیزی بخواه وی در جواب این رباعی نوشته روانه ساخت **رباعی** از حرص و هوا دو بنده دارم ؛ در ملک خدای بادشاهم ؛ تو بنده بندگان مایی ؛ از بنده بندگان چه خواهم ؛ معنی دیگر بذوق معلوم توانی کرد و من لم یذق لم یدر حلاوه حضرت قاضی چون مفهوم مضمون معلوم کردند بغایت پسندیدند بخرمی و شادی روان شدند حضرت **قدوة الکبری** بعد از رفتن فرمودند که کدام سیاه

دی بوده که این سخن در مجلس علما نقل کرد حاجی صدر الدین هم در مجلس نشسته بودند که اثر سخن حضرت
ایشان ظاهر شد ؎ هر آن حکمی که در تقدیر رفته ٭ همان بیرون ز دهن پیر رفته ٭ حضرت
قدوة الکبری میفرمودند که از حضرت خواجه نقل داریم که شیخی بود و او را مریدان بسیار بودند یکی را
بطریق مخصوص بتقرب خود مشرف گردانید و صاحب اسرار ساخته یکی از آنها که اهلیت حفظ اسرار نداشته
و شیخ از وی این معنی فهم کرده بود اما از تعجیل منمود و در خفیه بحضرت شیخ بارها گفته بود و الحاح نمود که من از مخلصانم
مرا نیز علمی عملی که بمخصوصان خود فرموده اید بگوئید تا صدق و خلاص من نیز در نظر سعادت بخش تو
ظاهر گردد شیخ خواست که بی تنبیه در البغیر و بنماید گفت امشب مرا کاری است بیائی تا بموافقت تو
انرا کنم و باید که این سر نکو نگاه داری خدمت گرد و گفت از مخلصانم چون شب شد بیامد شیخ دست
و پای خون آلوده تیغی در دست بیرون آمد گفت فلان مرید را کشته ام و در جوالی کرده بیا تا بجای
در خلوت برده دفن کنیم آن جوال را بگردن این شخص نهاده بموضع معین برده دفن کردند شیخ چون
بخانه در آمد این مرید بتعجیل پیش پدران شخص آمد که شیخ گفته بود او را کشته ام رفته اعلام کرد
که شیخ پسر ترا کشت من و شیخ بردوا و را در فلان موضع دفن کردیم پدر چون این سخن بشنید فی الحال
پیش بادشاه رفت و از کیفیت حال اعلام کرد بادشاه را با شیخ عقیده بسیار بود استدعا کرد و آن مرید
مخلص نما را حاضر کرد و گفت آری تحقیق است و من خود دفن با پیر کردم کسی همراه من کنید تا از صورت
حال انکشاف کنیم القصه بادشاه جمعی از معتمدان خود همراه او فرستاده چون بان موضع رسید
معلوم کردند که گوسپندی را کشته در جوال کرده اند شیخ ازین واقعه خبر یافت آن شخص را که گفته بودند
که کشته ام بخود حاضر کردند و بر سر جمعی تفضیح و رسوائی آن مرید مخلص نما کردند ؎ محرم دولت نبود
هر سری ٭ بار مسیحا نکشد هر خری ٭ شیخ از صحبت خود وی را راند و نیز نگذاشته که کسان سلطان او را
زجر نمایند فرمودند که زجر او همین بس است که از صحبت خود معزول کردیم ؎ هر که او از چشم مردم
شد نهان ٭ خاک خور آمد چو اشک مردمان ٭ چون گل از گلشن بگلخن می فتد ٭ زین بتر او را
چه باشد در جهان **ادب نهم** اظهار اسرار خود پیش شیخ باید که اسرار خود از واردات صوری
و معنوی و واقعات کلی و جزوی از شیخ نپوشد و هر کرامتی و موهبتی که حق تعالی بدو ارزانی
دارد بتصریح یا بتعریض برای عقده کشائی و حقایق نمائی حضرت شیخ عرض دارد چه
بمقدار کتمان سر از حضرت شیخ عقده شود در رشته باطن او که بدان عقد طریق فتوح
و استمداد از شیخ مسدود گردد ؎ هر بد و نیکی که مرا شد عیان ٭ در دل خود را نکردم
نهان ٭ هر که زیاری که وفادار شد ٭ کرد نهان سر ز اسرار خود ٭ یافت همان کاو که سقیم غریب ٭ کرد نهان

گرد نهان درد درون از طبیب * عقدهٔ پرپیچ که در دل فتاد * کیست جز اثار کرا آرد کشاد * هر که شد

چهره نمای نام هست * دان به یقین نیک سر انجام نیست * کیست که بی یار بمنزل رسید * در ره بی یار

چه مشکل کشید * اشرف بی یار درین ره قدم * هر که نهاد دست شده زو عدم * خیره نه گام بره یار رفیق * تا

نشود یار بدو یا غریق * ره نتوان رفت یقین بی رفیق * قال رفیق هو ثم الطریق * هرچه درین

راه به پیش آیدت * غول زیان راه که بنمایدت * صورت رنگین که نماید عذار * جلوه دهد پیش تو از پرده کار

* نور درفشان که کشاید نقاب * ذره دران نور بود آفتاب * نور ازو بانگ انا الحق زند * در همه آفاق

انا الحق زند * باید هر سالک هشیار را * کز همه اعراض کند بار را * یک بیک آن هرچه بود از نیاز * عرض دهد

پیش خداوند راز * تا چه بفرمایدش آن دیده را * وانچه کند دیده پسندیده را * بعضی ازان لایق

اقبال هست * برخی ازان درخور انزال هست * هرچه که قابل بود آن اقبلش * زانچه که اعراض

بود انزلش * هر که ازین گونه نصیحت شنید * رخت بدروازهٔ وجدان کشید **حضرت قدوة**

الکبرا میفرمودند هر سالک که واقعات سلوک خویش بحضرت شیخ عرض نرساند در بادیهٔ ضلالت

و بادیهٔ خذالت سرگردان گردد همچنانکه زندیق برای سلوک خویش کار کردند در بیابان زندقیت و گوشهٔ

انیه تحیر میگردند- آورده اند که هرقل نام مردی بود از بنی اسرائیل با وصاف زهد و تعریف جهد

معروف در وادیهٔ توکل باقصی الغایت رسیده و انواع ریاضات شدیده کشیده و در ملازمت

درویشی بخدمت سلوک کشتی بسر میبردی طرفة العین از اشتغال باطنی نیاسودی **شعر** چنان

بشغل باطن بود مشغول * که دل از خورد و پوشش داشت معزول * شبی در حجره مشغول بود

دو نور سپید و سیاه نمایان شدند دمش او بجدی رسید که عالم را فرو گرفت **بیت** چو رنگ

تیره در روشن برآمد * ز نور روز در شب روشن تر آمد * در دل چنان یقین کرد که خالق روز نور سفید است و

خالق شب نور سیاه مصداق قول اهرمن و یزدان همین باشد و ازین انوار برزاید علم نرسانید

چون مدتی برین عقیده مقر شده و جزم گرفت بزاهد از روی انکار و بحث برآمد مذهب بنا کرد-

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند بیچاره مجذوب شیرازی هم ازین وادیه خبر داده است

شعر دور سبت سراب درین بادیه هوشدار * تا غول بیابان نفریبد زسرابت * جز بدرقهٔ حضرت شیخ

ازین وادیهٔ وحشت انگیز بادیهٔ محنت انگیز بسر بردن ممکن نیست **مثنوی** کیست درین

منزل حسرت فزای * راه نماید بخدا جز خدای * هر که درین راه به بی نور روی * گام

زند خیره شود سو بسوی * در دو جهان راه نما تر ز پیر * هیچ کسی نیست زمن یاد گیر * ...

اگر بایدت ای راه رو * گفتهٔ اشرف شنو و راه رو **ادب دهم** مشتمل بانواع ادب صوفیه

که معارف ایشانست نسبت مریدان مرید را باید که هرچه از شیخ نقل کند بر قدر فهم مستمع نقل کند وسخن
که دران غموضی ورقتی باشد ومستمع بحقیقت آن نرسد نگوید کما قال النبی صلی الله علیه وسلم تکلموا الناس
علی قدر عقولهم **شعر** سخن با هرکسی باید بقدر فهم او گفتن ؛ چه دریابند انعام از رموز نکته دانان ؛
زیرا چه هر سخن که شنونده آن مراد قابل فهم نکند فائده ندهد بل تو هم ضرر باشد وممکن که عقیده مستمع در
حق شیخ فاسد گردد **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند مرید را باید که از ادبار بسوی حضرت
شیخ اجتناب کند و پا بسوی او فراز نکند وبهیچ وجه مقابله را فرو نگذارد کما قال المشائخ رحمهم الله
تعالی المقابلة حنو من المقارنة ؛ واز تیز نگریستن سوی پیر مجتنب بود بلکه نظر خود را الترادحات بر
پشت پا یا بر زانو دارد چه تیز نگریستن سوے حضرت شیخ از دلیری است وخودبینی **حضرت**
قدوة الکبرا میان بعزم سفر کعبه بسته بودند چون تشریف اقدام در خطه اوده رسانیدند
نزول بزاویه شیخ شمس الدین افتاد چون از انواع خدمت وضیافت پرداختند بحضرت
قدوة الکبرا عرض نمودند که درین سفر عنایت فرموده بشرف رکاب خویش بنده را
مشرف سازند که آلام مفارقت اقدام مبارک کشیدن ممکن نیست فرمودند هم چنانکه مقتضای
خاطر شریف بود میکردم لیکن این ولایت که پر از اصحاب وخلفا ومریدان این خانواده است
خالی میماند چون اقدام تشریف برادرم شمس الدین درینجا باشد مردم این دیار از انظار عذار
پر انوار ایشان بهره ور گردند بهمدرین گفتگو بعضی راه از خطه اوده همراه رفتند **حضرت قدوة**
الکبرا وبمبالغه تمام حضرت شیخ شمس الدین را از قصبه سنگلسی بدرود کردند وبعضی نصایح مناسب
وقت بگفتند ودر آخر این فرمودند هر فتوحی که درین سفر مرا از مفتح الابواب از اکابر معارف
الکتاب برسد شمارا نصیب خواهد بود ان شاء الله تعالی چون شیخ شمس الدین از قصبه سنگلسی بدرود
شدند بر سبیل انشاد این بیت میخواندند ورقت میکردند **ابیات** فراق روی مبارک
مرا چنان باشد ؛ که هر آدم از روضه جنان باشد ؛ بل آنچنانست فراق جمال میمونت ؛
که وقت مرگ روان از بدن روان باشد ؛ ز چشم مردم چون نور میشود بیرون ؛ چگونه روشنی
چشم مردمان باشد ؛ ز چشم ما وجمال تو فرق دانی چیست ؛ همانقدر فرقی کان بفرقدان باشد
؛ همان نصیب بود هر ما ز رخسارت ؛ که برگ گل چمن از ماه آسمان باشد ؛ هر آنکه ذره نور تو شمس گرد
جدا ؛ چگونه ذره خورشید در جهان باشد ؛ از قصبه سنگلسی تا به خطه اوده پشت سوے **حضرت**
قدوة الکبرا ندادند همچنان بعکس راه میرفتند چون از سفر مراجعت فرمودند بموجب الکریم
اذا وعد وفا آنچه برکات از مشایخ مختلفه یافته بودند شیخ شمس الدین سپردند بجدیکه یک فلوس

بودند بشیخ شمس الدین سپردند بحدیکه یک فلوس از درویشی غارنشین یافته بودند نیز بایشان سپردند گاهی
وعده کاه اکابر همچنین است **مثنوی مولوی** وعده باشد حقیقی دلپذیر ؛ وعدها باشد مجازی
طاسه گیر ؛ وعده اهل کرم گنج روان ؛ وعده نا اهل شد رنج روان ؛ جامع این کلمات شریفه
و مقامات لطیفه هر چند که در دامن هند و اطراف دیار دکن و بلاد بملازمت اکابر عصر و اماثل دهر رسیده
و انواع اداب این طایفه در زبده دیده و شنیده لیکن هیچ مریدی نسبت بپیر طالبی بمطلوب دلپذیر این
مقدار رعایت اداب نکرده است همچنانکه حضرت **قدوة الکبری** نسبت بپیر خویش ازان
مدت که حضرت ایشان بشرف ارادت حضرت مخدومی مشرف شدند تا وقتی که سفر آخرة فرمودند هرگز
بسوی جناب ایشان پای دراز نکردند و تف نه انداختند **بیت** فروتر باشد از خسار آب ؛ که افگنده
تف بر رخ افتاب ؛ اگرچه بسر حد مغرب دو هزار فرسنگ مسافات بودی قریب دوازده سال متفرق ببلاد زیست
درگاه عالم پناه حضرت مخدومی بودند در بلده خنباد بول و غایط نکردند ع چو فردوسم دیدیار از عنایت ؛
نشاید کرد در وی بول و غایت ؛ ازان رو که او گندم چریده ؛ سر از فردوس عالی بر کشیده ؛ حضرت نور العین میفرمودند
که شاه شجاع کرمانی مدتی در چشت اقامت نموده در مدت اقامت هرگز در چشت نقض طهارت نکرده است حضرت
قدوة الکبری در راهی بجمعی از اصحاب خویش میگذشتند نظر مبارک بر سگی که از اصحاب کهف اثر دیده افتاد
فرمودند غالبا این سگی است که با آستانه حضرت مخدومی دیده بودم بار دوی تمام طبان مبارک نگاه کردند سگ آمد
در پی حضرت ایشان روان شد چون بوثاق رسید جزوی خوردنی بر پیراهن خود کشیده سگ را خورانیدند ع
سگی کز آستان یار کوی دل ربا آید ؛ چنان باشد که گر اشنا براشنا آید ؛ حضرت **قدوة الکبری** میفرمودند
مرید را باید که در مواجه شیخ پا دراز نکند و در وظایف نوافل مشتغل نبود چه هیچ مشغولی بالاتر از مشاهده عذار پیر و
معاینه رخسار دلپذیر او نیست ع کسی بکوچه معشوق جان نگذارد ؛ که بر دو ابروی چون طاق تو نظر دارد ؛ نظر بجمال
عارف ماهر بود عبادت ؛ دل از نظاره رویت چگونه بردارد ؛ حضرت **قدوة الکبری** میفرمودند
که مریدی از مریدان حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر بود وی را جز مقابله رخسار و خنده نمای مراقبه عذار حضرت آن
شیخ کار دیگر نبود لیلاً و نهاراً ملازمت این کار میکرد چنانچه مداومت این مداد میکرد روزی یکی از اصحاب شیخ
بر سبیل شکایت اعراض بوی گفت که معاینه روی مبارک لطیفه همه اصحاب حصه هر یک احباب حضرت شیخ
است اما ترا درین کار زیادت مبالغه می بینم و این نوع غلو مانع اعمال ظاهر و مانع افعال عباد میگردد آن
بیچاره در جواب این رباعی انشا کرد **رباعی** تا روی ترا بدیدم ای شمع طراز ؛ نه کار کنم نه روزه دارم
نه نماز ؛ چون با تو بوم مجاز من جمله نماز ؛ بی تو بوم نماز من جمله مجاز ؛ این بود شمه از اداب این طایفه
علیه اصحاب صوفیه بدان مواظبت نموده اند اگر مریدان مواظبت نماید آنچه مقصود است از وصول انوار رحمت الهی نزول

انا برکت نامتناهی بواسطهٔ صحبت شیخ بر تو نازل گردد و دمبدم بر فیوض اصل

لطیفه هفتم در بیان اصطلاحات تصوف

قال الاشرف لا ینبغی لاحد ان یشتغل فی اشغال التصوف الا ان یعلم علوم التعرف وعقائده واصطلاحاته ومقاماته واطلاق کلماته فی مجاری حالاته ‡

حضرت قدوة الکبری میفرمودند چون از شرف ملازمت حضرت شیخ عبد الرزاق به کاشان مشرف شدیم جمعی از اصحاب تصوف کتاب فصوص الحکم سند میگرفتند در استماع شریک شدیم مقدمهٔ کتاب مذکور ایشان گذرانیده بودند بنابر عاطفتی که درباره این فقیر داشتند اعادهٔ نمودند و یک جلد فتوحات مکیه و اصطلاح کبیر شیخ اکبر بملازمت ایشان گذرانیدم روزی حضرت ایشان بر سبیل موعظه به نسبت این فقیر **بعضی** اصحاب میفرمودند که طالب این فن به دقایق اصطلاح و حقایق ایضاح وی متحقق نگردد بغوامض کلمات صوفیه و عوارض مقامات طایفه علیه نرسد و تعارض آیات و تقالید احادیث محکمات و معنی تصوف از پیش وی بر نخیزد و مقصود کلمات مشایخ در محل راسخ صرف کردن نتواند همچنانکه در کریمه لیس کمثله شیء وهو السمیع البصیر که نصف آن در تنزیه و نصف اخیر در اصطلاح تشبیه است اگر عالم بعلوم اصطلاح بود این را چگونه دریابد و امثال وی که بعضی آیات مشعر بر انعدام موجودات که مسمی بغیر و سوی اند و برخی مدل بر اثبات وجود کائنات اند کما یجی فی محله ان شاء الله تعالی و بعضی رسایل چنانچه بشارت الاخوان و ارشاد الاخوان و فوائد الاشرف اشرف الفوائد پیش از اطلاع این فن ازین فقیر وقوع یافته و رساله در بحث وحدت وجود که بطبق اصطلاح تصوف در روم واقع شد چون در بنگاله رسیدم مردم آن دیار نه پسندیدند زیرا چه دقایق اصطلاح حال تصوف بنواحی هند کم رسیده بود بنابر عدم اطلاع باین فن شریف بانکار بر آمدند و از جیب اعراض سر بر آوردند کما تصدیع بیان آورد بالجمله سه حسود کر تواند شنید عیبی نیست جعل بود متنفر ز نکهت گلزار ⁂ هم ازین جهت **حضرت قدوة الکبری** به نسبت این خادم که نظام غریب یمنی است فرمودند که بعضی فواید اصطلاح تصوف که از حضرت ایشان ایضاح کرده ایم و از مصنفات شیخ اکبر اندوخته در بیاض آر تا بعضی صوفیه هند هم بهره مند شوند هر آئینه بر وفق اشارت شروع این فن مالوف بر وقوع حروف تهجی افتاد که طالب صادق زود بموقع مقصود وقوع یابد بالمبنی و الله الامجاد

شرف الالف الالف یشار به الی الذات الاحدیة ای الحق من حیث هو

من حیث هو اول الاشیاء و فی ازل الآزال ؛ **الاتحاد** شهود وجود واحد است از حیثیتی که مجموع
اشیا موجوداند بحق ای ظاهر و وجود موجود بحق و معدوم بخود نه آنکه سوی الله وجودیست خاص
که متحد شد بحق **الاتصال** ملاحظهٔ عبد است عین خود را که متصل است بوجود احدی بقطع
نظر از تقیید وجود حق بتعین وی و اسقاط اضافت بخود و رفع مباینه و ازالهٔ اثنینیه **الاثبات**
الاثبات اقامة احکام العبادة و قبل اثبات الوصل و هی انوار التجلیات **الاحد** اسم ذاتست باعتبار
انتفاء تعدد صفات و نسبت اسما و تعینات و احدیة اعتبار ذات ست باسقاط جمیع چنانکه
واحدیت باثبات **الاحدیة** **الاحد** و الجمع اعتبار ذاتست نه باسقاط و اثبات بحیثیتی که مندرج
بود در نسبت حضرت واحدیت چنانکه ماهیت یا بشرط لاشئ است یا بشرط شئ است و بشرط لاشئ
احدیت و بشرط شئ واحدیت بود و لابشرط شئ وحدت واحدیت بشرط شئ احدیت الجمع
الاحتجاب آنکه غالب حد پرده باشد و حجاب آنکه مغلوب در پرده باشد پس حقتعالی را محتجب نتوان
گفت و محجوب و حجاب نتوان گفت **احصاء الاسماء** الالهیة تحقیق است باسماء الهیه در
حضرت واحدیت واحدیت بفنا از رسوم خلقیه و بقا ببقاء احدیت اما احصاء اسماء الهیه
تخلق باسماء بمقتضاء تخلقوا باخلاق الله موجب دخول جنت است و صحبت متابعت نبینا
صلی الله علیه و سلم چنانکه حقتعالی فرمود اولئک هم الوارثون الذین یرثون الفردوس
هم فیها خالدون ۞ احصاء اسماء به تعین معانی و عمل بفحوای آن مستلزم دخول
جنت افعال است بصحبت توکل در مقام مجازات من احصی دخل الجنة **الاحوال**
مواهب فائضه بر عبد از رب و موهبت یا به جزای عمل صالح بود یا بسبب تزکیه نفس و
تصفیه قلب یا محض امتنانست و احوال را که احوال میگویند بسبب آنکه محول بنده را تحویل
میفرماید از رسوم خلقیه و درکات بعد بصفات حقیه و درجات قرب این است معنی ترقی ؛
الاحسان تحقیق عبد است بعبودیت بمشاهدهٔ حضرت ربوبیة بنور بصیرت یعنی حق را موصوف
یابد بصفت او و او را بیند از آن جهت فرمودند علیه السلام کانک تراه زیرا که محجب صفات دیده است
پس حق را بحقیقت ندیده است و الله تعالی رای بصفت خود است بعین وصف خود و مقام
رویت حضرت ربوبیة بنور بصیرت **الاخلاص** و هو اخراج الخلق من معاینة الله تعالی کما ینبغی قال
مقام مشاهده ست در مقام روح اخلاص و آن خارج کردن خلق ست از معاینه خدا چنانکه باید فرمود
علیه السلام یقول الله تعالی الاخلاص سر من اسراری استودعته قلب من احببته
علیه السلام فرماید خدای تعالی اخلاص رازیست از رازهای من ودیعت نهادم او را در دل کسیکه دوست دارم او را

حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی سفر مودند جمیر لیست از نار محبت در لمعۂ از انوار سود

قال الاشرف تعلق الذات الالهیة بتخصیص احدی الجائزین من طرف الممکن اعنی الوجود والعدم

گفت اشرف تعلق ذات است بہ تخصیص احد جائزین از طرف ممکن یعنی وجود و عدم

اراک التوحید اسما و ذاتیہ کہ مظاہر ذات اند اولاً و در حضرت علم ثانیاً و در حضرت عین الاسم

باصطلاح قوم نہ لفظی ست کہ دلالت کند بر معنی شے بالوضع بلکہ اسم ذات ست مسمیٰ باعتبار

صفت معینۃ و صفۃ معینۃ یا وجودیہ است چون علم قدیم و یا عدمیہ چون قدوس

وسلام قال الشیخ الاکبر الحاکم علی العبد فی الوقت من الاسماء الالهیة الاسماء الذاتیة

گفت شیخ اکبر حاکم بر حال بندہ در وقت از اسمار الٰہیۃ ذاتیہ است

آنست کہ موقوف نباشد وجود او بر وجود غیر اگرچہ موقوف باشد باعتبار تعلق وایں را

وایں [illegible] اولیۃ و مفاتیح الغیب و اسمہ اعمابیۃ و اسمار خوانند

الاستقامة قال الواسطی الخصلة التی بها کملت المحاسن و بفقدها قبحت المحاسن الاستقامة

ولا یطلب منك الا الاستقامة قال الله تعالیٰ فاستقم کما امرت الانسانیة یکون مع

المقرب مع المحقق العین و تکون مع الغیر الازل ما لا بدایة له والابد ما لا نهایة له الاسم الاعظم

جامع اسمار ست چنانکہ دریا مجامع انواع ست الاصطلام حیرتی غالب است بر دل

و او نزدیک ست از ہیمان و عشق افراط محبت الاعراف مطلع است و آن مقام اشراف

است بر اطراف بر قولہ تعالیٰ وعلی الاعراف رجال یعرفون کلا بسیماهم الاعیان الثابتة

اعیان ممکنات کہ در صور علمیہ حق معلوم اند و نسبت اعیان ثابتہ باسمار الٰہیہ نسبت ابدان

است بارواح و نسبت اعیان بارواح اندیا ابدان الافق المبین نہایت مقام دل است

الافق الاعلی هو الذات الموصوفة بجمیع صفاتها و افعالها لیکون الجمیع الظاهر منه

افق اعلیٰ ان ذات موصوف است بہمہ صفات و افعال خود تا گردد جمیع ظاہر از وجہ بسبب تفرقہ وان کمالی است

مفارقا للتفرقة وهو الکمال ونہایت مقام ارواح و آنحضرت الٰہیہ و حضرت واحدیت است

الافق الذاتی وهو الذات المجردة عن الصفات والافعال فلا تفرقة فی هذا الجمیع وهو نقصان الا

افق ذاتی و ان ذات مجرد است از صفات و افعال پس نیست تفرقہ درین جمیع وان غایت نقصان است

یعنی بجز انتہا است الالهیة والالوهیة عبارت است از مرتبہ اسمار الٰہیہ المؤثر المؤثر کل اسم الٰہی مضاف

الی البشر و عند الشیخ علامة الحق علی القلوب من العارفین الالهیة کل اسم الٰہی مضاف الی الملک

بسوئے بشر و نزد شیخ علامت حق بر دلہای عارفین ۱۲ الٰہیہ ہر اسمی است الٰہی مضاف بہ سوئی فرشتہ

حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی سفر موده جمیر است از نار محبت شمع لمعه از انوار سودا

قال الاشرف تعلق الذات الالهیة بتخصیص احدی الجائزین من طرف الممکن اعنی الوجود والعدم
گفت اشرف تعلق ذات است به تخصیص احد جائزین از طرف ممکن یعنی وجود و عدم
از ایک التوحید اسماء ذاتیه که مظاهر ذات اند اولاً در حضرت علم ثانیاً در حضرت عین الاسم
باصطلاح قوم نه لفظی است که دلالت کند بر معنی شی بالوضع بلکه اسم ذات است مسمیٰ باعتبار
صفت معینت و صفة معیة یا وجودیة است چون علم قدیم و یا عدمیه چون قدوس
و سلام قال الشیخ الاکبر الحاکم علی العبد فی الوقت من الاسماء الالهیة الاسماء الذاتیة ٥
گفت شیخ اکبر حاکم بر حال بنده در وقت از اسماء الهیة ذاتیه است
آنست که موقوف نباشد وجود او بر وجود غیر اگرچه موقوف باشد باعتبار تعلق و این را
و این را اسماء اولیة و مفاتیح الغیب و اسمیه و اعجابیه و اسماء خوانند

الاستقامة قال الواسطی الخصلة التی بها کملت المحاسن و بفقدها قبحت المحاسن الاستقامة
ولا یطلب منک الا الاستقامة قال الله تعالی فاستقم کما امرت الاشارة یکون مع
المقرب مع الحضور العینی تکون مع الغیر الازل ما لا بدایة له و الابد ما لا نهایة له الاسم الاعظم
جامع اسماء است چنانکه دریا مجامع انواع و بیست **الاصطلام** حیرتی غالب است بر دل
و او نزدیک است از هیمان و عشق افراط محبت **الاعراف** مطلع است و آن مقام اشراف
است بر اطراف بر قوله تعالیٰ و علی الاعراف رجال یعرفون کلا بسیماهم الاعیان الثابتة
اعیان ممکنات که در صور علمیه حق معلوم اند و نسبت اعیان ثابته باسماء الهیة نسبت ابدان
است با ارواح و نسبت اعیان با ارواح اند یا ابدان الافق المبین نهایت مقام دل است
الافق الاعلی هو الذات الموصوفة بجمیع صفاتها و افعالها لیکون الجمیع الظاهر منه
افق اعلی آن ذات موصوف است بهمه صفات و افعال خود تا که شود جمیع ظاهر از وجه بسبب تفرقه و ان کمال است
مفارقا للتفرقة وهو الکمال و نهایت مقام ارواح و آنحضرت الهیة و حضرت واحدیت است
الافق الذاتی و هو الذات المجردة عن الصفات و الافعال فلا تفرقة فی هذا الجمیع و هو نقصان الا
افق ذاتی و آن ذات مجرد است از صفات و افعال پس نیست تفرقه درین جمیع و آن غایت نقصان است
معنی بجز آنست الالهیة و الالوهیة عبارتست از مرتبه اسماء الهیة المؤثر المؤثر کل اسم الهی مضاف
الی البشر و عند الشیخ علامة الحق علی القلوب من العارفین الالهیة کل اسم الهی مضاف الی الملک
بسوی بشر و نزد شیخ علامت حق بر دلهای عارفین ۱۲ الهیة هر اسمی است الهی مضاف بسوی فرشته

او روحانی الالهام ما یلقی الله تعالی فی القلب فی خواطر عباده من الخیر القاء نوره فی الخاطر
فارق بین الفجور والتقوی الخیر منه واما ما یجری فی الخواطر من الشر فیسمی وسوسة وتلبیس
الالیاس یعبر عن الفیض ام الکتاب عقل اول الامهات الحقایق ائمة الاسماء وهی سبعة
الآنات الدائمة انما هی الآن الدائم استداد حضرت الهی است ونفس رحمانیه لاجرم آن
استداد ازلی مندرج درآمده باشد وازل وابد در وقت حاضر و وقت مجمع ازل وابد متحد باشد بو
نسبت ثابتات با متغیرات دهر و اصل زمان سرمد است وآنات زمان نقوش اند بر صحیفه سرمد باز
نقوش ظاهر میشوند احکام و صور او سرمد بر حال خود دائما سرمد او را حضرت عندیه هم میگویند
لقوله علیه السلام لیس عند ربک صباح ولا مساء والانانیة حقیقتی هرچه بنده را باشد بخود مضاف
...... گرداند چنانکه گوید نفس من روح من ودل من امثال او وانانیة حق وجود
است یا عدیة العبد ومافی یده لمولاه تحقیق وجود عینی است از حیثیت رتبة ذاتیة الانزعاج
تحرک دل است بحضرت حق بتاثیر وعظ وسماع انموذج الظل والظل وهو الفرع وایضا الانموذج هو الاصل
لکل المجمل انصداع الجمع فرق بعد از جمع است بظهور وحدت در کثرت واعتبار کثرت در وحدت
الانس اثر المشاهدة جمال الحضرت الالهیة فی القلب هو جمال الجلال کذا فی اصطلاح الشیخ الاکبر
انس اثر مشاهده جمال حضرت الهی است   در دل وآن جمال جلال است همچنین است در اصطلاح شیخ اکبر
الانتباه زجر الحق العبد علی طریق التصوف الانابة هی الرجوع من الغفلة الی الذکر وقیل التوبة
انتباه تنبیه حق است بنده را بطریق تصوف انابت وآن رجوع از غفلت است بطرف ذکر و نزد بعض توبه
فی الظاهر والانابة فی الباطن الائمة الاسماء سبع اند وهی الحی والعالم والمرید والقادر والسمیع والبصیر والمتکلم
در ظاهر است وانابت در باطن ائمه اسماء هفت است   وآن حی وعالم ومرید وقادر وسمیع وبصیر ومتکلم است
ائمه سبع اصول مجموع اسماء الهیه اند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند حضرت شیخ نجم الدین
اصفهانی بعوض سمیع وبصیر الجواد والمقسط میگفتند ونزدیک شیخ عبدالرزاق کاشی این دو
اسم از اسماء تامه اند وجود وعدل موقوف اند بر ائمه سبع زیرا که فیض وجود او موقوف است
بر رویت استعداد مستفیض وجود اعطاء ما ینبغی است لاجرم عدل موقوف باشد بر رویت استعداد او
ودعاء سائل بلسان استعداد او واجابت دعاء او بکلمه کن بر وجهی که مقتضی استعداد وسائل باشد
قال الله تعالی وآتاکم من کل ما سألتموه لسان بلسان استعداد نزد حضرت ایشان جواد ومقسط هم
چنان اند که موجد وخالق ورازق واین هر سه اسم از اسماء ربوبیة اند بعضی اسم الحی را امام
ائمه سبعه میگویند زیرا که اسم الحی مقدم بذات بر عالم است وحیات شرط علم است وشرط را تقدم است

برشروط اما نزدیک حضرت ایشان اسم العالم با مامت اولی است زیرا که امامت لمربیت نسبی
مقتضی اہوم امام اشرف از ماموم وعلم مقتضی آنست که معلوم قائم باشد بوی والحیوة لا یقتضی غیر الحی
وحیات عین ذات است وغیر مقتضی نسبت وظاہر است که علم اشرف است از حیات اما مت
از تقدم بطبع لازم نیاید وباید دانست که مزاج معتدل بدن را شرط حیات است وحیات را
تقدم شرف است بر مزاج **شرف الباء** الباء یشار بہ الی الاول الموجود الممکن وھی المرتبۃ
الثانیۃ یعنی تعین اول وثانی وتجلی ثانی که مرتبہ وحدیت و حدت است در علم حقتعالی
باب الابواب توبہ است البارق لائحہ است از جناب اقدس که مرئیت وغیر مرئی است واین
از اول کشف است الباطل ما سوی الحق وھو لیس بشئ عدم محض بود باطن وجود وصور علمیہ
اند باطن ظاہر علم عین وجود است که شامل بود شیون واعتبارات البلد کنایہ از
نفسی است که در سیر قاطعہ از برای منازل سائرین ومراحل سالکین مرافقت کند۔
البرق اول چیزیکہ بر سالک ظاہر شود از لوامع نور ودعوت کند بندہ را بر قول در حضرت
قرب از رب **البرزخ** چیزیکہ حائل شود میان دو چیز ہمچنانکہ حال برزخ است میان ماضی
واستقبال وہر برزخ نصیب دارد از طرفین خویش وعالم مثال را گویند که حاجز است میان
اجسام کثیفہ وارواح مجردہ وقبر را برزخ گفتہ اند که حائل است میان دنیا وآخرت ہم ازین
جہت تصور شیخ را برزخ گویند که واسطہ است میان قاصد ومقصود **برزخ البرازخ**
حضرت واحدیت تعین اول است که اصل مجموع برازخ است واینرا برزخ اول وبرزخ اعظم واکبر
گویند وبرزخ البرزخ حقیقت محمدی را گویند **المبسط** در مقام دل بمثابہ رجا است در مقام نفس
وضد بسط قبض است چنانکہ خوف مقابلہ رجا البسط فی المقام الخفی آنست که حقتعالی بندہ را
منبسط گرداند با خلق ظاہرا ومبسوط باطنا واین رحمتی باشد از حق بخلق تا ہمہ اشیاء در وگنجد
واو در ہیچ شئے نگنجد واو موثر باشد در اشیاء وہیچ شئے در وموثر نباشد **البصیرۃ** قوتی است
در دل منور بنور قدس که حقائق بواطن اشیاء بے او دیدہ نشود بمثابہ بصری که بعاونت
نور شمس یا قمر یا نیران مشعل صور وظواہر اشیاء بیند وحکماء بصیرت را قوت عاقلہ نظریہ میخوانند
چون منور گردد بنور قدس بہدایت چنانکہ حجب خیال ووہم از دیدہ دل او مرتفع شود
حکیم او را قوت قدسیہ گویند **البعد** عند الشیخ الاقامۃ علی المخالفات وقد یکون البعد منک
تختلف باختلاف الاحوال فیدل علی ما یراد بہ قرائن الاحوال وکذلک القرب البقا رویۃ
العبد لفعلہ بقیام اللہ علی ذلک القربۃ کنایۃ است از نفسی که مستعد ریاضت شود ظاہرا

وروی صلاحیت قمع ہوا کہ حیات اوست وپیش ازانکہ این صلاحیت دروے ظاہر شود کیش باہمیت
تغیر چون در سلوک درآید بدیۃ البوادہ جمع بادہ بادہ ہم حیرتست کہ ناگاہ در دل آید از
غیب کہ موجب بسط او باشد یا قبض وعند الشیخ ما یفجاء القلب من الغیب علی سبیل الوہلۃ اما
موجب فرح او موجب طرح **بیت الحکمۃ** دل کہ غالب بود برو اخلاص **بیت المقدس**
دلی کہ طاہر بود از تعلق غیر **بیت الحرام** دل انسان کامل ست کہ سوے المحجوب بر دے حرام بود
بیت العزت دلی کہ واصل گردد بمقام جمع در حال فنا در حق **شرف التاء** تا کنایت
ست از ذات باعتبار تعینات وتعددات **التانیس** تجلی است در مظاہر حسنہ از برای
تانیس مرید مبتدی بتزکیہ وتصفیہ واین را تجلی فعلی خوانند بسبب ظہور در صور اسباب **التجلی**
ظاہر شود بر قلوب از انوار غیوب **التجلی الاول** مرتبہ واحدت است کہ منشا احدیت وواحدیت بود وعین ذات
است من حیث ہی ہی بسقوط اعتبارات احدیت بود **التجلی الثانی** مرتبہ واحدیت است
کہ ظہور اعیان ثابتہ در ین مرتبہ است بتفصیل چنانکہ در اول باجمال بود **التجلی الشہودی**
ظہور وجود است کہ مسمی است باسم النور وآن ظہور حقیقت بہ ظہور اسار در اکوان -
التجرید اماطۃ السوی والکون عن القلب + + **التحقیق** ظہور حق در اسمار الہیہ ومحقق
ومحجوب نباشد بحق از خلق وبخلق از حق التحکم حضا عاینا لخصوصیۃ بلسان الانبساط فی الدعا
التلوین احتجابیست از احکام حال با مقام بلند تا بر حال مقام پستیت وتلوین در مقام تجلی جمیع تجلیات اسمائیہ در حال
بقا بعد فنا التعلی الاتصاف باخلاق الہیۃ وعند الشیخ اتصاف باخلاق العبودیت ہو الصحیح
فلہ الدوارکی لا التعزز اختیار الخلوت والاعراض عن کل ما یشغل عن الحق التدانی معراج
المقربین التدلی نزول المقربین ویطلق بازاء نزول الحق الیہم عند التدانی (الترقی) انتقال فی الاحوال
والمقامات والمعارف (التفریا) وقوفک مع الحق بالحق معک + +
تعینات وجود التلوین احتجابیست از احکام احوال با مقام بلند تا بر حال مقام
پست وتلوین در مقام تجلی بجمیع تجلیات اسمائیہ در حال بقا بعد از فنا اعلی مقامات است
ونزدیک حضرت شیخ محی الدین عربی قدس سرہ تلوین فرق بعد الجمع است ودرین فرق
کثرت فرق حجاب نشود از وحدت جمع واین مقام احدیت فرق است درجمیع دانکشاف
حقیقۃ معنی فی قولہ تعالی کل یوم ہو فی شان وشکی نیست کہ الکل حجاب مقامات است
قیل التلوین ہو تغیر لبعض التجلیات الاسمائیۃ علی البعض + + +
تلوین محقق آن تغیر بعض تجلیات اسمائیہ است بر بعض :

ونزد بعضے این مقام نہایت تمکین است امّا تلوین کہ آخر تلوینات بود
در مبادی فرق بعد از جمع تواند بود وموحد محجوب بظہور آثار کثرت از حکم وحدت
ونزدیک صاحب فصوص تلوین از تمکین اعلی ست التصوف الوقوف مع اداب الشریعة ظاهرا و باطنا
+ + + + + + + + + + + + + تصوف قیام ست باداب شریعت در ظاہر و باطن
وهی الخلق الالهیة وقد یقال بازاء اتیان مکارم الاخلاق وتجیه سفاها التلقی اخذ ما یرد
و آن خلق آلہی ست وگاه اطلاق کرده شود بر آوردن مکارم اخلاق وتلقی گرفتن تو چیزی را کہ وارد شود
علیك من الحق التمکین عند الشیخ فی التلوین وقیل هو حال الموصول (التقوی) وهی ترك
بر تو از خدا۔ تمکین نزد شیخ در تلوین ست ونزد بعض آنحال موصول است۔ تقوی و آن ترک
الشهوات والشبهات (التصبر) وهو حمل النفس علی المکارة وتجرع المرارات (التوکل)
شہوات و شبہات ست صبر و آن برانگیختن نفس است بر مکاره ونوشیدن تلخیہاست۔ توکل
وهو الاعتماد علی الله تعالی فی الوعد والوعید قیل هو ثقة بالله وتفویض الامر الی الله
و آن اعتماد بر خداست در وعد و وعید نزد بعضی آن اعتماد بخداست و سپردن امر بسوی خدا

حضرت قدوه الکبرا مے فرمودند رفع تقصیر از سبب بسوی مسبب در امور
التولی رجوعك الیك منه (التوبة) وهو الرجوع الی الله تعالی
بازگشتن تو بسوی خود از و توبہ و آن رجوع بسوی خدا ست

مع دوام الندم وکثرة الاستغفار وقیل التوبة فی الظاهر
با مداومت ندامت و کثرت استغفار ونزد بعضی توبہ در ظاہر ست
والانابة فی الباطن قال ذو النون توبة العوام من الذنوب وتوبة
و انابت در باطن ذو النون گفت توبہ عوام از ذنوب است و توبہ
الخواص من الغفلة قال یحیی بن معاذ زلة واحدة بعد التوبة اقبح من سبعین
خاص از غفلت گفت یحیی بن معاذ لغزش واحد با توبہ وسیع تر است از ہفتاد باب
ما با وقال ابو الحسن البصری النوری التوبة ان یتوب من کل شیء سوی الله عز وجل
گفت ابو الحسن البصری النوری توبہ آنست کہ توبہ کند از ہر چیزی سوای خدای عز وجل

التوحید احدیت جمع و فرقست واین توحید حق است ذاتہ بذاتہ وصورت این توحید
در بدایت اشهد ان لا اله الا هو التواجد استدعاء الوجد وقیل اظهار حالة الوجد من غیر

وجد و تحریک قلب باستماع سماع بغیر تحریک ابدان **تواجد** از باب تفاعل است و در تفاعل
بشر اظهار صفتی باشد که در صاحب او آن صفت نباشد **کالتمارض والتجاهل**

التواضع قال صلی الله علیه وسلم الذل للمؤمن خیر من العزة والرفعة وسیل الذنوب حتی یصل
فرمود صلی الله علیه وسلم ذلت برای مومن بهتر است از عزت و رفعت و سیل ذنوب تا آنکه برسد

الفقیر الی مقام الصفوت قال اذا خلع الراحة وسعی بالمجهود فی الطاعة واجب سقوط المنزلة
فقیر بسوی مقام برگزیدگی گفت هرگاه که دور کرد راحت را و کوشش کرد در طاعت واجب شد سقوط مرتبه

واستوی عنده المسجد والخدمة قال ابو القاسم المبادی العبد بخیر ما لم یعرف الناس فاذا
و مستوی شد نزد مسجد و خدمت گفت ابو القاسم مبادی بنده در خیر است تا آنکه نشناختند او را مردمان

عرفوه دفنوه وقال یحیی بن معاذ حب الرئاسة نار فی نفس ادم اذا توقد علی قلوبهم یحرق ایمانهم
شناختند او را دفن کردند او را و گفت یحیی بن معاذ حب ریاست آتش است در نفس آدم هرگاه که روشن شود در دلهای ایشان سوزد ایمان

شرف الثناء الثروت غنا السالک از ما سوی الله **تلج احساس برد الیقین**
در دل سالک بعد از فناء الفنا **شرف البحیم** الجبروت عند ابی طالب هو عالم
العظمة وعند الاکثرین العالم الوسیط و مراد از وی برزخ اکبری است و تفصیل علی اجمال که
اعیان ثابته اند **الجذبت تقرب** حق است بحضرت حق بمقتضای عنایت و
رحمت الهی و مهیا گردانیدن مجموع ما یحتاج بنده در طی منازل و قطع مراحل بے کلفت
و سعی **الجزاء** فمعناه ان الحق جزاء عنده علی ما عمل مما امر به الاعمال الصادرة
پس معنای آن آنست که تحقیق حق جزاء است نزد او برای عمل کردن بر اوامر اعمال

من العباد دائما هو بحسب نیاتهم فمن کان عمله للجنة یجازیها ومن کان عمله
بندگان بر وفق نیات ایشان است پس هرگاه عمل برای جنت کرد جزا داده شود با او و هر که عمل کرد

لله فقط لا رغبة فی الجنة ولا رهبة من النار فالحق جزاؤه لا غیر کما جاء فی الحدیث
برای ذات خدا نه بجهت رغبت در جنت و نه بجهت خوف از دوزخ پس حق جزاء اوست نه غیر چنانکه در حدیث آمده

القدسی من احبنی قتلته ومن قتلته فعلی دیته ومن علی دیته فانا دیته +
هر که دوست دارد مرا قتل میکنم او را و هر کرا قتل میکنم او را پس بر ذمه من است خونبهای او و هر که بر ذمه من است خونبهای او

الجرس اجمال خطاب است بضربی از قهر **الجسد** آنچه ظاهر شود از ارواح متمثل شود در
جسم ناری یا نوری جسم ناری چون جسد کثیف لطیف روحانیه قوله تعالی فتمثل لها بشرا
سویا **الجلا** ظهور ذات است مقدسة لذاته فی ذاته **الاستجلا** ظهور ذات است لذاته فی تعیناته

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که جلا عبارت از ظهور حق در عالم فی وجود آدم است و استجلا عبارت از ظهور حق در مرتبهٔ انسانی که از خلقت آدم است علیه السلم در کمال اسمائی **قیل** جلا در مرتبهٔ وحدت استجلا در حضرت واحدیت **جلال** احتجاب حق است از بصایر و ابصار و غیری نتواند که حقیقت هویت حق بداند چنانکه او خود را میداند قال الله تعالی وما قدروا الله حق قدره که شناسد او را چنانکه ویست و هیچ احدی از سوی الله ذات نه بیند چنانکه او بیند قال الله تعالی لا تدرکه الابصار وهو یدرک الابصار **الجلوت** خروج بنده است از خلوت بالنعوت الالهیة جمال تجلی حقست بوجه حق برای حق و جمال مطلق را جلالی است و آن قهاریت جمال است و نیز تنزلی جمال است اما مرتبه و نزد ظهور اوست در مجموع اعیان چنانکه گفته اند

(قطعه)

جمالک فی کل الحقایق سافر ولیس له الا جلالک ساتر

جمال تو در حقیقت ظاهر است — وا در اپوشنده نیست مگر جلال تو

تجلیت لاکوان الخلق ستورها ؍؍ فتمت بها ضمت علیها السایر

متجلی شد برای خلق پرده های او — پس تمام شد نیاو مضموم شد بروی همه

احتجاب اوست بتعینات اکوان هر جمالی جلالی و هر جلالی جمالی چنانکه جلال نقاضا کند که اصلا چیزی از ظهور مدرک نشود با وجود اینکه چیزی مدرک میگردد و جمال جلال است و جمال عنایت ظهور است و در نهایت ظهور چون جزوی مدرک جلال جمال است **الجمعیة** اجتماع همت است در توجه بسوی حضرت حق اما تفرقه توضیع خاطر است و مشغولی بخلق **الجمع** شهود حقست بغیر خلق **جمع الجمع** شهود خلق است قائم بحق **جنة الاعمال** جنت صوریست از جنس مطاعم سازگار و مشارب خوشگوار کما قال الله تعالی جزاء بما کانوا یعملون صدق الله **جنة الوارثه** صفت نفسست که از اخلاق حمید بود و حصول این اخلاق بکمال حسن متابعت نبینا صلی الله علیه وسلم تواند بود **جنة الصفات** جنت معنویست از تجلیات صفات و اسمار الهیة و این کجنت دل صاجد لا سنت کما قال الله تعالی فادخلی فی عبادی وادخلی جنتی **جنة الذات** آن مشاهدهٔ جمال احدیت است و آن جنت روح است **الجنایت** راه روان را در منازل نفوس و حاملان نزاد و تقوی و جماعت اند و سیر ایشان السیر الی الله و نسبت اهل شهود و عیان اهل جنایت محجوبا نند فاما القائمون فاهل العین واما القاطعون هم جنایب جمع جنیبت است و جنیب فعیل از جنوب و هی البعد یعنی از حضرت حق از معرفت

حقائق اشیاء این طائفه بعید اند زیراکه پر بیز عقول نعینه نشو به بوہم محجوبہ باستدلال محجوبید ازانز بوش تا برسند باہل دلی و مقامات اہل قرب مرتبۂ السیر فی اللہ نیابند **جهتا الضیق** والسعۃ ضیق وسعت دو اعتبار اند ذات را اما بحسب تنزیہ ذاتست از ہر چہ در فہم و عقل آید وآن اعتبار وحدت حقیقت است ع غیر در حضرتش نگنجد بلا وجوداً ولا تعقلاً جای سخن تنگ شد لا یعرف اللہ الا اللہ ط اما بحسب ظہور در جمیع مراتب باعتبار اسما و صفات کہ مقتضی مظاہر غیر متناہیہ اند و ہو السعۃ فضرق و جمع رو وحدت و کثرت و وسعت **جهتا الطلب** این ہر دو جہت وجوبیہ و امکانیہ از برائی ظہور باعیان ثابتہ وطلب اعیان ظہور اعیانست باسمار ظہور و طلب اسماء ربوبیت است و طلب الٰہ ربوبیت شیون اجابت ہر دو سوال در حضرت او حضرت تعین اول است **جواہر العلوم والانبیاء والمعارف** حقائق ثابتہ اند کہ تغیر و تبدیل نمی یابند باختلاف شرایع و اختلاف امم ازمنہ کما قال اللہ تعالے شَرَعَ لَكُمْ مِنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا **شرف الحال** حال عطیہ است کہ بر دل فرود آید بمحض موہبت از غیر تعمل چون خوف و حزن یا قبض و بسط یا شوق و ذوق و حال از اہل شود بظہور صفات نفس اعم از آنکہ در عقب آن حال بر دل آید یا نہ و اگر دائم و ملکہ شود مقام خوانند **حجۃ الحق علی الحق** انسان کامل است چون آدم علیہ السلام کہ حجت بود بر ملائکہ قال اللہ تعالی یا آدم انبئہم باسمائہم فلما انباہم باسمائہم قال الم اقل لکم انی اعلم غیب السموت

فرمود خدای آدم خبرہ و شما کارا بسلسہا اینہا پس چون خبر داد ایشان را بنامہای آنہا فرمود آیا نگفتہ بودم شمارا کہ ہر آئینہ من میدانم چیزہای نہاں آسمانہا

والارض واعلم ماتبدون وماکنتم تکتمون صدق اللہ العظیم + +

وزمین و میدانم انچہ آشکارا میکنید وانچہ پوشیدہ میداشتید ــ صادق ہست خدا‌ئے بزرگ

حجاب انطباع صور کونیہ در دل کہ مانع تجلی خالق بود **حروف** حقائق بسیط اند از اعیان **حروف عالیات** شیونات ذاتیہ اند پوشیدہ اند در غیب الغیوب چون شجرہ در نوات **الحروف المغنیۃ** وھو ما یخاطبک الحق بہ من العبارات **حریۃ** بر مراتب است حریۂ عام از رق شہوات و حریۂ خاص از رق مرادات بفنا ارادات ایشان در ارادات حق و حریۂ خاص الخاص از رق رسوم و آثار بفنار وجود خود در تجلی نور الانوار حضرت جمع و حضرت وجود حقیقت الحقائق **الحضور** حضور القلب بالحق عند الغیبۃ عن الخلق + + **حفظ العہد** امتثال است بواجبات و اجتناب از منہیات

حفظ عہد الربوبیۃ والعبودیۃ نیک را منسوب بوی بد را بعکس بخود الحقیقت سلبت
...... آثار وصافات عنک باوصافہ بانہ للیس الفاعل بلک فیک منک الا انت کقولہ تعالے
نفی آثار اوصاف خود از خود باوصاف یا منظور کرنیست فاعل بتو درتو از تو الا تو مثل قولہ تعالے
مامن دابۃ فی الارض الا ھو اخذ بناصیتہا قیل حکم المحققین الحق ما وجب علے
نیست ہیچ جنبندہ مگر خدا گیرندہ است پیشانی اورا گفتہ شد حکم محققین حق چیزیست کہ واجب بر
العبد من جانب اللہ وما اوجبہ الحق علے نفسہ
بندہ از جانب خدا وچیزیست کہ واجب کرد اورا خدا بر نفس خود ۱۲
حقیقۃ الحقایق ذات احدیت است کہ جامع جمیع حقایق ہست الحقیقۃ
الرفیعۃ الحزن قال رسول اللہ صلے اللہ علیہ وسلم ان اللہ یبغض الفرحین البذخین و
حقیقۃ رفیعہ حزن ہست فرمود رسول خدا صلی اللہ علیہ وسلم ہر آئینہ خدا مبغوض میدارد خوش شوندگان متکبرین را و
یحب کل قلب حزین وقال سفیان بن عتبۃ لو لم یکن المحزون والبکاء فی امۃ لا یرحم اللہ تلک الامۃ
دوست میدارد ہر دل حزین را گفت سفیان بن عتبہ اگر نبودی محزون وگریہ ناک در امت رحم نکردی خدا این امت را
وقال یحیی بن معاذ من لم یقطع مفارقتہ الحزن لم یثر فی قلبہ سفر السماء قال شرعوا ان کل حزن الناس علی اصلیہ
وگفت یحیی بن معاذ ہر کہ یقین نکرد مفارقت حزن را میسر نبود در دل او روشنی آسمان گفت بیرون رسانیدم ہر آئینہ کل رنج مردم
حروف اصلیہ باعتبار اندراج واندماج در مرتبۂ اول کہ وحدت بود دلی امتیاز
ایشان از یکدیگر واگرچہ از امتیاز بحسب علم باشد بحسب شیونات ذاتیہ وحروفات
عالیہ نیز خوانند الحقیقۃ الحیثیۃ المتحقق ولو تقدیرا الحقیقۃ المحمدیۃ ذات است باتعین اولی
فلہ الاسماء الحسنی کلہا وھو الاسم الاعظم حقائق الاشیاء وحقائق الکونیۃ صور علمیۃ
حقایق الاسماء تعینات ونسبت ذاتند زیرا کہ تعینات صفات اند وتمیز تعینی صور
علمیہ او واسما از بعضی بتعینات ذات بود یعنی صفات حق الیقین شہود حق است حقیقۃ
در مقام عین جمع احدیۃ الحکمت علم است بحقایق اشیاء با وصاف وخواص واحکام
اشیاء وارتباط اسباب بمسببات واسرار انضباط نظام موجودات وعمل بہ مقتضای آن
ومن یؤت الحکمۃ فقد اوتی خیرا کثیرا الحکمۃ المنطوق بہا علم شریعت وطریقت است الحکمۃ المجہولۃ
بدان وبگو وعلم اہل طریقت بدان وبا اہل طریقت بگو الحکمۃ المکتوۃ مسکوت عنہا اسرار حقیقت است
کہ علماء رسوم وعوام از ادراک این قاصر اند مرویست از حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم کہ
حضرت رسول بخانۂ مہمان بودند در خانہ وی آتش افروختہ بودند کہ کودکانش گرد وی گرمی گرفتہ

فقالت یا نبی اللہ اللہ ارحم لعبادہ ام انا باولادی فقال علیہ السلام بل اللہ ارحم
فانہ ارحم الراحمین گفت یا رسول اللہ من دوست نمیدارم کہ فرزند خود را در آتش اندازم خدا تعالیٰ چگونہ
خود را در آتش اندازد و ہو ارحم الراحمین فبکی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وقال ہکذا اوحی اللہ تعالیٰ الحکمت المجہولۃ آنست کہ پوشیدہ بر غیر
حکمت ایجاد آن شے بیجا نکہ ایلام بعض عباد و موت اطفال و خلود نار و ایمان بدان و سبب
ورضا بوقوع آن و اعتقاد کردن عدالت الحکمۃ الجامعۃ کہ شعر حقیقت و عمل بآن و معرفت باطل و اجتناب از آن
کما قال علیہ السلام اللہم ارنا الحق حقا وارزقنا اتباعہ وارنا الباطل باطلا وارزقنا اجتنابہ الحیرۃ
چنانکہ فرمود علیہ السلام خدایا بنما ما را حق را حق و روزی کن ما را اتباع او و بنما ما را باطل را باطل و روزی کن ما را پرہیز کردن
العظمیٰ التی لا ینالہا الا نبی او ولی سلوب ہی الاضلال والضلال ہو سطوت المحبۃ
حیرت بزرگ کہ نمیرسد بآن مگر نبی یا ولی نفی ہست آن اضلال و ضلال ست آن شوکت محبت است
قیل الحیرۃ مشاہدۃ الغیر الحق المخلوق بہ ہو العقل الاول و ہو الامام المبین
نزد بعض حیرت مشاہدہ غیر ست حق مخلوق بآن عقل اول ست و آن امام مبین است
الحیاء قال فضیل خمس من علامات الشقاوۃ القسوۃ فی القلب وجمود العین والرغبۃ فی الدنیا وطول الامل وقلۃ
حیا گفت پس گفتہ شد علامتہای بدبختی پنج است سخت دلی و خشک زیر چشمان و رغبت دنیا و طول امل و قلت
الحیاء وسئل الجنید رحمہ اللہ عن الحیاء فقال رؤیۃ الآلاء ورؤیۃ التقصیر فتولد من بینہما حالۃ تسمی الحیاء
حیا و سوال کردہ شد جنید را از حیا پس گفت دیدن نعمت و دیدن تقصیر پس پیدا میشود در میان این ہر دو حالت کہ موسوم است بحیا
قال ابوبکر الوراق ربما اصلی رکعتین فانصرف عنہا وانا بمنزلۃ من ینصرف من السرقۃ من الحیاء
گفت ابوبکر کہ گاہی بخوانم دو رکعت نماز پس بگردم از آن و میشوم مثل کسیکہ بگردد بسوے دزدی بسبب حیا ۱۲
حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند کہ عارف حیا از آن وقت دارد کہ طرفۃ العین از
شہود گلزار جمال الٰہی و جود لالہ زار خیال نامتناہی بکار فضول و امن وقت او گریختہ گردد
شرف الحیاء + الخاطر آنچہ وارد شود بر دل از خطاب آن بر چہار قسم است اول خاطر
ربانیست شعر درین خاطر خطر ہرگز نباشد ÷ درامیل خطا ہرگز نباشد و سہل بن
عبداللہ علیہ الرحمۃ این خاطر را سبب اول بخوانند و شناسا شود این خاطر بقوت و تسلط
ما خاطر ملکی یا وقت بود بر مندوب یا مفروض با اصلاح یا آن ع اینچنین خاطر اگر الہام
میگوئی رواست ÷ و نفسانی خاطری بود کہ در آن حظوظ نفس بعض و بسہا حیا و ثبت طالب است
کہ دعوت کند چنانکہ گفت حق سبحانہ تعالیٰ قال اللہ تعالیٰ الشیطان یعدکم الفقر ویأمرکم بالفحشاء وقال النبی صلی اللہ علیہ وسلم
شیطان تکذیب بالحق وایعاد بالشر و خاطر شیطانی را وسواس گویند و خاطر اربعہ بیجران

[illegible handwritten marginal notes]

شرع ملوزه باید کرد اگر آن خاطریست که ترا دعوت بحق میکند و خاطر دیگر مزاحم میشود ربانی است اگر
دعوت بخیر میکند اما خاطر دیگر مانع او میشود ملکی است و اگر خاطریست که در وی کراهیت یا مخالفت شرع
باشد اگر باندگی توجه زائل گردد شیطانی و اگر الحاح نماید نفسانی و بمصادق صافی دل که
حاضر باشد بحق آسان بود تمیز میان خواطر بتوفیق الله **الخاتم** آنست که قطع مقامات کرده باشد
بتمامی و بلوغ یافته بنهایت بکمال نحاتم النبوت که ختم کرده حقتعالی بوی نبوت را در همه عالم یکی
باشد و ذکر خاتم ولایت در لطیفه ولایت مذکور شد **خرقة التصوف** جامه که مرید پوشد از دست
شیخی که بدست او توبه کرده باشد و در ارادت او آمده باشد و در تلبیس خرقه چند چیز رعایت باید کرد
ولا تزیین مریدست بزی مراد از برائی تلبیس بصفات پیر چنانکه تلبیس ظاهر بلباس او و آن لباس
تقوی اوست ظاهرا و باطنا باقی کیفیت او در محل خویش خواهیم گفت انشاء الله تعالی **الخزائن العلمیة** هی حقایق الاشیاء و اعیانها الثابتة **الخزائن الوجودیة** حقائق اسماء الهیه و جو دیه
اند حقایق کونیه [illegible] خضر عبارت از بسط و الیاس عبارت از قبض و بودن خضر از زمان موسیٰ تا اینوقت باین وجه
است که متمثل میشود بصورت خضر از برائی ارشاد مسترشدین یا همان وجود عنصری امتداد یافته باشد چنانچه
اصحاب کهف را و این هر دو ممکن لی نزد عارف معنی اوست بعضی که غالب است بروح متمثل میشود
و دیگر مضمحل میگردد و آن روح اوست علیه السلام بار روح القدس حضرت **نور العین** بحضرت **قدوة الکبرا**
عرض نمودند که تحقیق این اقوال چیست - فرمودند روزی از خضر پرسیده بود که گفت هیئت جسدانی و
هیکل جسمانی مرا حقتعالی زنده کرده است و باقی داشته است همچنانکه از ادریس و عیسیٰ و حقتعالی
مرا قوتی داده است که بهر صورت که خواهم متمثل شوم و نیز میفرمودند که اتفاقا برای زیارت مزار
متبرکه حضرت سالار بخطه بهرائچ گذر افتاد و بعد از شرف زیارت بخدمت سید حضرت دپند سید جعفر رفتم این
فقیر و سید جعفر بر سبیل تفرج در سرآب میگذشتم که بحضرت خواجه خضر علیه السلام شرف التقا یافتیم به
همدیگر استفاده علوم دینی میکردیم ناگاه عزرائیل پیدا شد بمایان مصافحه کرد او تتمه از واقعات
روحانیه جسم خود بما بیان کرد نزدیک بامن این ماجرا گذشته بود که حضرت خضر بچند صورت متمثل
شد گاهی بصورت شیخ و گاهی بصورت شاب و گاهی بشکل جنی **الخطرة** آن داعیه که بنده را بحق
دعوت کند و بنده قادر بدفع آن نبود **الخلة** تحقق عبد است بصفات حق **الخلوة** محادثه
سر است با حق بحیثیتی که غیری نباید بمجال این حقیقت و معنی خلوت است اما در صورت خلوت
انقطاع است از غیر بوسیله صورت خلوت وصول معنی حق توان یافت **الخلع العادات**
تحقق ست بعبودیت بر حقیقت و بر حق بحیثیتی که در آن عبودیت داعیه که مقتضی طبع و عادت نبوده باشد.

ہ یعنی [illegible] ۱۲

الخلق الجدید اتصال امداد وجود است از نفس الرحمان بهر احدی از موجودات ممکنه و ممکن الوجود
بذات خود معدوم است که اگر قطع نظر کند از موجد فیض وجود هر موجود موجد معدوم گردد
چون اعضاء وجود بعضی پیوسته بود در هر آنی خلق جدید باشد باختلاف نسبت وجود ممکنه
او وجود بانات و استمرار عدم ممکن ذات خود خلع العذار کنایة عن ترك التقید مستحبا اسم
شرف الدال صولتی که داعیه هوای نفس و استیلائی او باشد تشبیه کرده بر آنچه اند بریح دبور
که از جهت مغرب می آید و چنین صولتی از جهت طبیعتیه جسمانیه ظاهر میشود که مغرب نور روح است
و مقابله او ریح صبا که از طرف مشرق وزد آن خواهش روح و استیلائی وی است لهذا
قال علیه السلام نصرت بالصبا و اهلك عاد بالدبور و الدرة البیضاء عقل اول است
یقول علیه السلام اول ما خلق الله العقل و نیز اول ما خلق الله الدرة البیضاء شرف الذال
ذخائر العدم جمعی از دوستان خدای تعالی اند که از ایشان دفع بلایا میفرماید از بندگان
همچنانکه ذخیره دفع میکند بلا و فاقه را الذوق اول درجات شهود حق است بحق در اثنا
بوارق متوالیه بادنی درنگی و اندکی زمانه از تجلی برقی اگر النفس موقوف ماند و بواسطه مقام
شهود در رسید و الا به نهایت رسد ری گویند ذو العقل آنکه خلق را ظاهر می بیند و حق را
باطل و حق نزد وی آئینه خلق باشد و آئینه پنهان گردد بصورتی که در و ظاهر گردد در آئینه
هر آئینه این احتجاب مطلق است بمقید ذو العین حق را ظاهر بیند و خلق را باطن و خلق
نزد او آئینه حق است و حق ظهور کرده در آئینه هر آئینه خلق مستور اند بظهور حق چون اختفاء
آئینه بصورت نمایان گردد ذو العقل و ذو العین آنکه خلق و حق هم بیند و هیچ یکی از این
دو مشاهده وی را احتجاب نبود بکثرت از شهود وجه واحد و بشهود احدیة وجه حق از شهود
کثرت خلقیه مراتب سگانه اند و اخیر اکمل که مقام مقتدایان این راه است الذهاب عنه
القلب عن حب کل محسوس بمشاهدة محبوبه کان المحبوب ما کان شرف الراء
الراعی متحقق بمعرفت علوم سیاست و متمکن از تدبیر انتظام که موجب صلاح عالم است
الران پرده که حاجز بود میان بصیرت و عالم قدس باستیلاء هیئات نفسانیه بر دل و غلبه
جسمانیه در دل تا در حجاب باند از انوار ربوبیة کلیه قال سبحانه کلا بل ران علی قلوبهم
ما کانوا یکسبون الرب اسم حق است عز اسمه باعتبار نسبة ذات بسوی موجودات عینیه و
نسبت ذات باعیان ثابته منشاء اسم الهیه اند چون قادر و مرید و نسبت ذات بسوی اکوان
خارجیه منشاء اسماء ربوبیة اند چون رزاق و حفیظ و دانسته که الرب باضافت اسم خاص

حق است و مقتضی وجود محقق مربوبیت و آله اقتضاء ثبوت مالوه میکند و تعین مالوه در حضرت
علمیه هر چه ظاهر شود از اکوان صورت اسمی از اسماء ربانیست که حق آن صورت را تربیت
میفرماید بدان اسم **رب الارباب** تربیت مربوبات یعنی موجودات خارجیه میفرماید —
رب الارباب حضرت باعتبار اسم اعظم و تعین اول که منشاء جمیع اسماء است غایت الغایات
و قبله حاجات و کعبه رغبات و حاوی مطالب جامع مآرب و الیه اشارت قوله تعالی و ان
الی ربک المنتهی و نبینا علیه السلام مظهر تعین اول است و ربوبیة عظیمه مختص باوست ربنیه اسماء
الهیه یا ذاتیه اند یا صفاتیه یا فعلیه زیراکه اسم اطلاق میکنند بر ذات باعتبار نسبت و تعین آن
اعتبار یا امر یست عدمی نسبی مخصوص یعنی چو اول و آخر یا غیر نسبی است چون قدوس و سلام و این قسم را
اسماء ذات میگویند و اگر معنی است وجودی که تعقل اعتبار میکنند آنرا عقل غیر آن که زائد باشد بر ذات و این
قسم یا تعقل و موقوف نیست بر تعقل غیر ذات چون حی و واجب یا موقوف است بر تعقل غیر دون وجود
چون عالم و قادر و اینقسم را اسماء صفات گویند و اگر موقوف است بر وجود غیر چون خالق و رازق
اینقسم را اسماء افعال گویند زیراکه مصادر افعال اند **الرتق رتق** در اصطلاح اجمال ماده و حدت
است که عنصر اعظم و عماء گفته اند مرتوق بود و قبل از آفریدن آسمان و زمین و مفتوق شد بتعینات
و تجلی و بر نسبت حضرت واحدیه اطلاق میکنند باعتبار عدم ظهور در احدیه و بطون اشیاء بحیثیتی
که ... شئون بودند در ذات احدیه پیش از تفاصیل حقائق در حضرت واحدیه مثل شجره در نواة
الرحمن اسم حضرت باعتبار جمعیت اسمائیه در حضرت الهیه که ازین حضرت فائض میشود وجود و
توابع وجود است از کمالات بر جمیع ممکنات قیل هو الفیض الوجودی **الرحیم** اسم حضرت
باعتبار فیضان کمالات معنویه بر اهل ایمان چون معرفت و توحید از رحمة الامتنانیة این رحمت
رحمانیه است که مقتضاء رحمت است که سابقه است بر عمل چنانکه فرمود جل کلمه رحمتی وسعت
کل شئ **الرحمة الوجوبیة** رحمت رحیمیه بود که موعود محسنانست فی قوله تعالی ان رحمة الله
قریب من المحسنین و این رحمت داخل است در امتنانیه زیراکه وعده رحمت به عمل مخصوص ست
الرداء ظهور صفات حضرت بر بنده **الردی** بالفتح هو اظهار العبد صفات الحق
بالباطل و آن هلاک عبد است قال الله تعالی الکبریاء ردائی و العظمة ازاری فمن نازعنی فی
واحد منهما قصمته لا کسرته **الرجائیة** الجود من الکریم قیل رؤیة الجلال بعین الجمال
قیل سرور القلب و بحسن المیعاد **الرسم** خلق و صفات خلق زیراکه ماسوی الله آثار اوست
ناشیه از افعال و جلیت ... و افعاله **الرمی** غایاتها فی کل مقام رسوم العلوم رقوم العلوم

مشاعر انسان اند زیرا که رسوم البیه اند چون سمع و بصر که ظاهر شده اند بدستور که هیاکل در بنه آمد
و مشاعر مزجات اند بشلی که تعبیه کرده اند بجوار القراس بین الحق والباطل لاجرم هر که خود را وصفات
خود را ایتمام شناسد عارف شود تا آنکه آثار حق و آثار صفات و اسمار اوست تعالی فقد عرفت ربه
الرعونة وقوفیست باحظ نفس و مقتضی طبایع **الرقیقة** لطیفه روحانیه را اطلاق میکنند بر
واسطه لطیفه که رابطه باشد میان دو ستی چون بنده که واصل شود از حق بعید و رقیقه را رقیقة
العروج و رقیقة الارتقار میگویند و اطلاق دقائق بر علوم طریقة و سلوک کرده اند و بهر چه
سر عبد بان لطیف گردد و کثافت نفس ازوی زائل کند **الروح** یطلق بازاء الملقی الی
القلب علم الغیب علی وجه مخصوص **الروح** فی اصطلاح القوم لطیفه است انسانیه مجرده و در
اصطلاح اطبا بخاریست لطیف متولد میان روح و نفس که مدرک کلیات و جزئیات است
و حکما فرق نمیکنند میان قلب و روح و قلب و روح را نفس ناطقه خوانند الروح الاعظم والاقدم
والاول العقل اول را گویند **روح الالقار** القا کننده علم غیوب بر قلب آن جبرئیل است
و قرآن را نیز روح الالقار گویند الرغبة رغبة النفس فی الثواب و رغبة القلب فی
الحقیقة و رغبة السر فی الملکوت و رغبة السیر فی الحق الرهبة الظاهر بتحقیق القلب امر السبق الریاضة
ریاضة الادب و هو الخروج عن تبع النفس و ریاضة الطلب و هو صحة المراد به بالجملة
فهی عبارت عن تهذیب الاخلاق النفسیة **شرف الزاید + الزاجر** واعظ حقست در دل مومن
و آن نوریست که در دل در آید و مومن را دعوت کند بحق **الزجاجة** اشارت بدست
که صاحب دل را باشد و مصباح روح او و شجره نفس او و مشکات بدنش که مظاهر مراتب مطلق اند
الزهر وهی النفس الکلیة **الزمان** که مضافست بحضرت عندیة و آن اودائم است زواهر
الانبیا و زواهر العلوم و زواهر الوصلة علوم طریقت که اشرف و انور علوم است و
زواهر وصلیه زیرا که وصله بحق موقوف بعلم طریقت است
الزوائد زیادت الایمان بالغیب والیقین الزاهد عن ابی ذر قال رسول الله علیه السلام
زیادت ایمان بغیب و یقین زاهد از ابی ذر فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم
ما زهد عبد فی الدنیا الا اثبت الله الحکمة فی قلبه وانطق بها لسانه وبصره عیوب الدنیا و
هیچ بنده در دنیا زهد نکرد مگر ثابت کرد الله حکمت در دل او و گویا گرداند بآن زبان او را و بینا کرد و عیب های دنیا و
دارها و دوائها واخرجه منها سالما الی دار السلام وقال جعفر الخلدی الدنیا اربعة اشیاء
و برآورد از دنیا سالم بسوی دار السلام و گفت جعفر خلدی دنیا چهار چیز است

کلها حادث المال والکلام والطعام والمنام للمال یطغی والکلام یلهی والمنام ینسی والطعام یغشی واوحی الله تعالیٰ
جمیع اینها حادث است مال وکلام وطعام وخواب مال سرکش میگرداند وکلام غافل میکند وخواب نسیان می آرد وطعام بیهوش میسازد وحی فرستاد حق
الی موسیٰ علیه السلام لاترکن الی حب الدنیا فانک لن تاتی بکبیرة هی اشد علیک من الرکون الی جهاد وقال
بموسیٰ علیه السلام مائل مشو بسوی حب دنیا پس هر آئینه تو هرگز نخواهی کرد یه شکستگی که آن اشد است بر تو از رکون بسوی جهاد وگفت
علاء الزهد هو النظر الی الدنیا بعین الزوال وقال الدارانی الزهد ترک ما
علا زهد آن نظر به دنیاست بچشم زوال وگفت دارانی زهد ترک چیزیست که
یشغلک عن الله تعالیٰ واوحی الله تعالیٰ الی داود علیه السلام لا تسأل عن عالم قد
مشغول سازد ترا از الله تعالی ووحی فرستاد خدا بسوی داؤد علیه السلام مپرس از حالیکه هر آئینه
اسکرته حب الدنیا فیضرک عن طریق محبتی اولئک قطاع الطریق علیٰ عبادی
مخمور ساخت او را حب دنیا پس ضرر خواهد رسانید ترا از راه محبت من ایشان رهزنان اند بر بندگان من
الزیتونیه که مستعد اشتغال بود بنور قدس بقوت فکر و رتبه نور استعداد اصلی نفس است
شرف السین + السابقه عنایت ازلیست چنانکه حقتعالیٰ فرمود وبشر الذین
الی آخره السالک السائر الی الله که متوسط است میان مرید منتهی مادامی که در سیر است۔
السحبة جوهر هیولانیست یعنی هیولیٰ که غیر واضح است و موجود نتواند بود الا بصورت و او محلی ست که حاکم
مقوم اوست بو قلمونیست که هر دم برنگی مینماید و هر نفسی بصورت برآید **الستر** هر چه محجوب گرداند ترا
چون عطار کون و وقوف بعبادات و اعمال **السائر** اعمال صور اکوانیه که مظاهر اسما الهی اند
الستور مخصوص ست بر هیاکل بدنیه انسانیه که رابطه است میان غیب شهادت و حق و خلق **سجود**
القلب فنا عبد است در حق در زمان شهود حقتعالی بحیثیتی که باز نگرداند او را اشتغال جوارح از حق
السحق ذهاب ترکیب بنده است در تحت قهر **سدرة المنتهی** برزخیه کبریٰ است که منتهی میشود بان سیر
کمال اعمال و علوم کاملان و آن نهایت مرتبه اسمائیه است **السر** علم حقیقت **سر الحال** آنچه شناخته شود
از مراد خدا تعالی در آن حال **سر العلم** حقی است که عالم بان علم زیرا که عالم حق عین حقیقت است حقیقت اگر چه غیر است باعتبار
سر الحقیقت افشان کردن از حقیقت حق در شی **سر التجلیات** شهود کل شی فی کل شی شعر
آن یکی در هر یکی پیدا نگر + یک نظر در چشم مست ما نگر + و این شهود با انکشاف تجلی دل است نزولاً
و صاحب این تجلی احدیت جمعیت را میان مجموع اسما مشاهده نماید باتصاف هر اسمی بجمیع اسما باتحاد
اسما بذات احدیت وامتیاز اسما بتعینات که ظاهر شده اند در اکوان که صورت اسما اند **سر القدر** +
آنچه حق دانست از هر عینی در ازل و احوال آن عین در هر آئینه چنانکه اقتضا آن غیبی باظاهر شود

شرف السین

پروی در زمان وجود آن یعنی در خارج و حکم تابع علم و علم تابع معلوم لاجرم حقتعالی که حاکم حکیم است حکم فرمود
برشئ لا بر آنچه دانسته باشد از عینی آن شئ در حال ثبوت او در حضرت علمیه چون قوابل حال نمودند السر الربوبیه
توقف ربوبیه بر قوابد مربوب اعیان ثابته است زیراکه ربوبیه نسبتی است و نسبت را لابد است از
منتسبین از عدم از نسبتی و واحدی ازین منتسبین مربوبیت است و مربوب تا اعیان ثابته است در عدم و
موقوف بر معدوم معدوم وسهیل بن عبد الله فرمود الربوبیة سرا لو ظهر لبطلت المرجابیة
سر الربوبیة ظهوریست بصور اعیان و صور اعیان از حیثیت مظهریة رب قائم اند بذات رب ظاهر
تعینات اعیان موجود بوجود رب اعیان ازین حیثیت عبید اند مرجوب و حق رب اعیان اما
حقیقت حصول ربوبیت بحقیست و اعیان معدوم بحال در ازل لاجرم سر ربوبیة را سری باشد که
لو ظهرت لبطل الربوبیة سرایر الآثار اسما الهیه اند که لابحه اند از بواطن اکوان السر
فنا سالک در حال وصول تام چنانکه فرمود نبینا صلی الله علیه وسلم لی مع الله وقت لا یسعنی
فیه ملک مقرب و لا نبی مرسل سعة القلب تحقق انسان کامل است بحقیقت
برزخیه که جامع امکان و وجوب است السفر توجه قلب است بحضرت حق و اسفار چهار است
اول السیر الی الله از منازل نفس و وصول بافق مبین و آن نهایت مقام قلب است و مبدأ تجلیات
اسما حق و تحقق اسما باسما حق الثانی السیر فی الله اتصاف بصفات حق و تخلق اسما باسما تا بافق
الاعلی که نهایت مقام روح است و نهایت حضرت واحدیت الثالث ترقیست جمع یعنی جمع و
حضرت احدیت و اینمقام قاب قوسین است تا بقیه اثنینیت و چون دوئی مرتفع شود و مغایرت
مندفع نهایت ولایت بود و مقام او ادنی الرابع السیر بالله عن الله از تکمیل و اینمقام بقا
بعد فنا است و مقام فرق بعد از جمع سقوط الاعتبارات اعتبار احدیت الذات اسمائیه
معرفتی که بنجد در اعیان سوال الحضرتین سوال صادر شده از حضرت وجوب بلسان اسما الهیه از
نفس الرحمان که طلب ظهور بود بصور اعیان و سوالی که از حضرت امکانست بلسان اعیان بطلب ظهور
امکان باسما و امداد نفس اتصال اجابت سوال هر دو ابدیست السکر غیبت بوارد قوی من جانب
الحق مخامرة العقل بالمشاهدة السکینة ما تجده من الطمانینة عند تنزل الغیب سواد الوجه
فی الدارین فناست در حق یگانه بحیثیتی که صاحب این فنا وجودی نماند نه در ظاهر و نه در باطن
نه در دنیا و در عقبی و آن فقر حقیقت و رجوع بعدم اصلی ازین گفته اند اذا تم الفقر فهو الله
شرف الشیئین الشاهد آنچه ظاهر شود و دال از اثر مشاهده یا بالعلم لدنی یا بطریق وجد یا
حال یا تجلی یا شهید الشجرة انسان کامل المشرب اوسط التجلیات الشریعة التزام العبودیت

بنسبة الفعل الیه **الشطح** در لغت حرکت را خوانند و حاجت را شطاح خوانند که بر تحرک
زی چون آب غلبه کند و در سبیر نگنجد گویند شطح الماء فی النهر اما عرفاً حرکت اسرار واجدین را
گویند چون وجد ایشان قوت گیرد بحیثیتی که بریزد از انائے استعدادات ایشان میاه معارف واسرار الٰهی
بحر نیست از بحر غارف بعبارتی که عقل از ادراک آن عاجز باشد **شعب الصدع** جمع بر جمیع و فرق
بود بترقی از حضرت واحدیت بحضرت احدیت اما صدع الشعب تنزل است از احدیت بواحدیت
در حال بقا بعد از فنا از برای تکمیل **غیر الشفع** خلق و آن مرتبه ثانیه است از وجود و شفع موتر
هر دو منقسم اند تقسیم الشفع والوتر زیراکه اسماء الٰهیه ظاهریه خلق اند تا شفعیه حضرت واحدیت با
وتریت حضرت احدیت منقسم نه شد اسماء الٰهیه ظاهر نگشته اند **الشکر** قال داؤد
علیه السلام الٰهی کیف اشکرک وشکری لک نعمة من عندک فاوحی الله تعالیٰ
گفت داؤد علیه السلام خدایا چگونه شکر گویم ترا و شکر من برای تو نعمتی است از نزد تو پس وحی نمود خدا تعالیٰ
الآن شکرتنی وقال ابو بکر الوراق الشکر مشاهدة المنة وحفظ الحرمة وقال
اکنون شکر ادا کردی وگفت ابو بکر وراق شکر مشاهدهٔ منت و نگاه داشت حرمت است وگفت
ابو عثمان الشکر معرفة العجز عن الشکر وقال الجنید قدس الله الشکر ان لا تجعل نعمة ربک معیناً علی طاعتک
ابو عثمان شکر شناخت عجز است از شکر وگفت جنید پاک کند الله او شکر معین گردانیدن نعمت رب نیست بر طاعت تو
الشهود رویت حق بحق شهود بود و شهود المفصل فی المجمل رویة کثرت است در ذات احدیت **شهود**
المجمل فی المفصل رویت احدیت است در کثرت **شواهد الحق** مشاهدهٔ اکوان بود به تکون
شواهد التوحید تعینات اشیاء است زیراکه هر شی را احدیتی است بتعین خاص که بآن ممتاز
است از غیر **شواهد الاسماء** اختلاف اوست باحوال و اوصاف وافعال چون مرزوق برزاق و دیگر
مربوبیت به محبت **الشیون** کثرت و جمال تعین روی است واین را شیونات ذاتیه
و حروف عالیه نیز گویند **شرف الصا والصقل** اوحی الله تعالیٰ الی داود علیه السلام یا داود
ومن صدقنی فی سریرته صدقته عند المخلوقین فی علانیته قال ابراهیم الخواص انقطع
الخلق عن الله بخصلتین احدهما انهم طلبوا النوافل وضیعوا الفرائض والثانیة انهم اخذوا
بالظاهر ولم یاخذوا انفسهم بالصدق والصبر عن ابن مسعود رضی الله عنه قال رسول
الله صلی الله علیه وسلم الصبر نصف الایمان واوحی الله تعالیٰ الی داؤد علیه السلام یا داؤد
تخلقوا باخلاقی انی انا الصبور وقال ابو عثمان المغربی سمعت الخضر علیه السلام یقول ان کنت ترید
ان تکون من المقربین فعلیک بالصبر وقال ابن عطاء الصبر الوقوع مع البلاء بحسب الادب

الصّحو نفسا عند التجلی الربانی **صورت الحق** هو محمد علیه السلام لتحققه بالحقیقة
الاحدایة و یعبر عنه بصاد کما لوح علیه ابن عباس رضی الله عنه حتی سئل
عن معنی صاد فقال جبل بمکة کان علیه عرش العظیم الرحمن **شرف الطاء**

الطوالع اول چیزیکه پیدا شود از تجلیات اسمائیه بر باطن عبد و مزین گرداند اخلاق و
اوصافش به تنویر باطن **الطاهر** پاکی که حقتعالی او را نگهدارد از مخالفات **طواهر الطاهر**
گردامن او از معاصی ظاهر پاک بود **طاهر الباطن** معصومی که حقتعالی تعالی از وسواس و هواجس
و تعلق با غیار نگهدارد **و طاهر السر** که لحظه و لمحه از الله تعالی غافل و ذاهل نماند **طاهر السر و العلانیه**
صاحب کمالی که دائم و قائم باشد بادای حقوق حق و خلق برعایت جانبین **الطبیعة**
...... ما یفعل بدون الارادة و الطبیعة عند القوم معنی سار فی جمیع الموجودات
عقولا و نفوسا مجردا او غیر مجرد و اجساما و عند الحکماء قوة ساریة فی الاجسام بها یصل الجسم الی
کماله الطبیعی و عند الحکماء بعینها عند الاطباء **الطب الروحانیه** علم است بکمال قلوب و آفات و امراض و ادوا
آن قلب بکیفیت حفظ صحت و اعتدال و رد امراض بصحت و اعتدال کمالات **طبیب**
الروحانی شیخی که عارف بود باین علم و قادر باشد بارشاد و تکمیل الطبیعة الکلی الی نفس الرحمانی
الطریقة سیرتی که مختص بود به سالک الی الله از قطع منازل و ترقی درجات و مراحل **الطرق**
الاول هو احکام الالوهیة **الطمس** ذهاب رسوم سالک است بکلیه در صفات نور الانوار

شرف الظاء **الظاهر الوجود وجود الظاهر** هو تجلی الحق و ظهوره بصور الممکنات
قبل وجود الظاهر بتعینات الاعیان الثابتة اولا و بتعینات الخارجیة ثانیا دیگر مراد از ظاهر
وجود حقیقیه عالمیه حضرت وجود است **ظاهر العلم** صور علمیه **ظاهر الممکنات** تجلی حقست به
صور اعیان و صفات ممکنات و این تجلی را وجود اضافی خوانند و ظاهر وجود نیز گویند۔
الظل ظاهر وجود اضافی است ظاهر بتعینات اعیان ممکنه و احکام نعیات معدومات که
ظاهر شد باسم النور و آن وجود خارجیست که منسوب باعیان ممکنه و ظلمه عدمیه اعیان راست
میکند نوری که ظاهر است بصور اعیان لاجرم سایه میتوانند بیچنانکه ظهور ظل بنور است و
سایه در نفس خود معدوم است کما قال الله تعالی الم تر الی ربک کیف مد الظل طین وجود
اضافی است که کشیده اند بر اعیان ممکنات و ظلمه بازاء این نور عدم بود و گفته اند **الظلمة**
عدم النور عما من شانه ان یتنور قال الله تعالی الله ولی الذین امنوا یخرجهم من الظلمات
الی النور صدق الله تعالی **الظل الاول** عقل اول است زیرا که اول عینی که ظاهر

شرف الطاء

شرف الظاء

شدہ بنور حق وقبول کردہ صورت کثرت را التعین شیون وحدت ذاتیہ عقل اول بود
الظلمة قد یطلق علی العلم بالذات فانہا لا ینکشف معہا غیرہا ظل الہ النسان کامل ست
بتحقق بحضرت واحدیت **شرف العین** - **العالم** ظل وجود ثانی ست والسلطان
ظل اللہ ہو الوجود وجود حقیقت ظاہر بصور مجموع وظہور حق ودر نمود ممکنات مسمی است باسم غیر اعتبار اضافہ
وجودیہ ممکنات را وجود نیست غیر این نسبت وجود فی الحقیقت عین حقیقت ممکنات ثابتہ اند بر عدمیہ
خود در علم حق سبحانہ تعالی و ممکنات شیون ذاتیہ اند کائنہ در غیب الغیوب لاجرم عالم صورت حقیقت وحق ہویتہ
عالم است این تعینات در وجود واحد احکام اسم الظاہر حق اند واسم ظاہر متجلی اسم الباطن **عالم الجبروت**
عالم اسماء وصفات الٰہیہ است **عالم الامر** و**عالم الملکوت** و**عالم الشہادت** و**عالم الغیب**
عالم ارواح در روحانیات اند کہ موجود اند بامر حق بے واسطہ مادہ ومدت **عالم الخلق** و**عالم الملک**
و**عالم الشہادت** و**عالم اجسام** وجسمانیات اند واین عالم الجلاز عالم امر ایجاد کردہ اند بمادہ و
مدت **العارف** صاحب نظری کہ اللہ تعالی او را بینا کردہ باشد بذات وصفات وافعال خود و
معرفت او از دیدہ باشد نہ شنیدہ قال علیہ السلام الاشرف للعارف فی کل نفس درجة الف شہید
والشہدا آ تیمنون ان یکونوا علما لما یریدون من علو درجة **العارف العظیم القلب الکبیر**
العباد نقض عہد ست بیگویند نمی کنند یا وعدہ میکنند بوفا نمی رسانند قال اللہ تعالی کبر مقتا
عند اللہ ان تقولوا ما لا تفعلون **العبادت** غایت تذلل است **شعر** بر خاک در ش فتادہ ام خوار وحقیر
چون بندہ بیچارہ ومسکین وفقیر عبادت عام راست عبودیت خاص را و آن صحیح گردانیدن
نسبت است بحق بصدق قصد بحضرت او در سلوک طریقت وعبودیت خاص الخاص راست واین نسبت
را مشاہدہ فرمایند کہ ہمہ قائم اند بحق در بندگی وتعبد این طائفہ بحق است در مقام احدیت فرق وجمیع
العبادلہ ارباب تجلیات اسمائیہ اند چون تحقق یابند بحقیقت اسمی از اسمای الٰہی ومتصف گردند
بمعنی کہ حقیقت این اسم است عبودیت خود را بآن اسم منسوب کردہ اند بسبب مشاہدہ ربوبیت
آن اسم ہر بندہ بنامی دریجا مخصوص است **عبد اللہ** حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند کہ عبد اللہ
بندہ باشد **کامل** کہ حق تجلی فرمودہ باشد بروی بجمیع اسماء واین متحقق نگردد تا کہ عین ثابت وے
جامع نبود جمیع اعیان ثابتہ را واین چنین شخصی اتم واکمل عباد است دار فع مقام واعلی مراتب
ولایت کہ اتصاف بیابد بجمیع اوصاف الٰہی چنانچہ نبینا صلعم خاص است باین اسم کما قال اللہ
تعالی وانہ لما قام عبد اللہ یدعوہ واین اسم بحقیقت او راست و بعضی در ثنا ورا تبعیت
خاص و بر غیر قطب اطلاق کردن این اسم بطریق مجاز است وہم سالکی از اصحاب سلوک نیست کہ

یکی را ما اسمی بستنفت و هر همه بند به یکی اسم از اسمائ الہی اند چنانکه عبدالرزاق و عبدالعزیز نقل این معانی
این اسم‌ها در دنیا بدور بجا مختصر کرده شد العبرة آنچه عبور کند بروی ظواهر احوال مردم از خیر و شر و آنچه عاقبت
بر مردم از نفع و ضرر در دنیا و آخرت بر ثواب عقاب که بمردم برسد و در دار جزا و بر بواطن و خفیات تا
ظاهر گردد بروی عواقب امور معرفت خفایا قال رسول الله صلی الله علیه وسلم امرت ان یکون
نطقی ذکرا و صمتی فکرا و نظری عبرة و عبر عبور اخل است از رویت حکمت و ظواهر خلقت بر رویت حکمت
حکیم را از ظاهر وجود بباطن وجود تا حق و صفات حق او در همه اشیا مشاهده نما بیا العالم الا ضافی
هو الوجود العلمی انما الیقین ما کان من طریق النظر والاستدلال و عین الیقین
علم یقین چیز یکه شود بطریق نظر و دلیل — و عین الیقین
ماکان من طریق الکشوف والنوال حق الیقین ماکان بتحقق الانفصال عن لوث الصلصال
چیز یکه شود بطریق کشف و بخشش ۱۲ — حق الیقین چیز یکه شود به تحقق انفصال از آلودگی گل
قیل علم الیقین للاولیاء و عین الیقین لخواص الاولیاء و حق الیقین للانبیاء وقال بعض
گفته شد علم الیقین برای اولیاست و عین الیقین برای خواص اولیاست و حق الیقین برای انبیاست گفت بعض
الصوفیة علم الیقین حال التفرقة و عین الیقین حال الجمع و حق الیقین حال جمع الجمع قیل علم
صوفیه علم الیقین حال التفرقه است و عین الیقین حال الجمع — و حق الیقین حال جمع الجمع گفته شد علم
الیقین عقیدة ذهنیة مطابقة بلا اضطراب و عین الیقین مشاهدة بلا حجاب و حق
الیقین عقیده — ذهنی مطابق است بدون اضطراب و عین الیقین مشاهده است بدون حجاب و حق
الیقین اتحاد بعد اقتراب وقال لکان العالم مع علم الیقین اقتضی الوقت عالما و علما و معلوما
الیقین اتحاد است پس از قریب شدن و گفت هر آئینه عالم با علم یقین میخواهد عالم و علم و معلوم را
واذا ترقی الی عین الیقین کان علما و معلوما واذا ترقی الی حق الیقین کان معلوما ولا سواه
و هرگاه که ترقی یافت بسوی عین الیقین بباشد علم معلوم و هرگاه ترقی یافت بسوی حق الیقین شد معلوم و نباشد غیر او
علم الیقین ما اعطاه الدلیل عین الیقین ما اعطاه المشاهدة والکشوف حق الیقین ما
علم الیقین علمی ست که حاصل شد از دلیل و عین الیقین علمی ست که حاصل شد از مشاهده و کشف و حق الیقین علمی
حصل من العلم بما ارید له ذلک المشهود و هذا من اصطلاح الصغیر العمومی بما یقع من الاشتراک فی
که حاصل شد از علم چیز یکه اراده کرده شد برای او این مشهود و این از اصطلاح صغیر احمر جیم نیست که واقع شود از شرکت در
الصفات العدل هو الله الذی قامت السموت والارض وما بینهما العقل العادل العقل الذی لم یامن
صفات عدل او الله است که بایستاده است آسمانها و زمین و چیزهائی که درمیان آنهاست یا و عقل عادل عقل است که

عن ملابسة الوهم والخيال والعقل المحقق ما يقابله

از ملابست وهم وخیال وعقل محقق مقابل اوست ۱۲

العقاب العامة هو العقل الاول عقل اول جبریل علیه السلام وتعین اول را نیز گویند وعقل اول بعضی جبریل را وبعضی اسرافیل را نیز گویند **عقول** ونفوس عالم ارواح از ملائکه واجساد واعراض تا ثری از عناصر وموالید **العقيدة** وهي التصديق القلبي **العلامة** عبارتست از بقا حظ بنده در عمل یا حال یا مقام یا بقا راسم یا صفت **العماء** **السحاب** الرقيق الساتر لنور الشمس لغة واصطلاحاً اليقين الجامع بجميع التعينات على سبيل الاجمال المسمى بتعين الاولى وبعضی حضرت واحدیت گویند **العمدة المعنوية** روح عالم وقلب عالم ونفس عالم **العنقاء** کنایت از هیولی ست زیراکه هیولی دیده نمی شود همچنانکه عنقا نیز موجود نتواند بود بی صورت تا هیولی مطلقه معقوله مشترکه میان مجموع اجسام **عوالم الكلية** جمیع مراتب را از حضرت احدیت زیراکه ذات مقدسه تنزل فرموده تعینات در مراتب ومتصف شده بصفات روحانیه مثالیه وحسیه **العين الثابتة** حقیقت الشی در حضرت علمیه که موجود نیست بلکه معدوم ثابت است در علم الهیه در مرتبهٔ ثانیه **عين الشي** عین اشیا حقیقت **عين الله عين العالم** انسان کامل است که متحقق بحقیقت برزخیه کبری است زیراکه الله تعالی نظر میفرماید بنظر او بعالم ورحمت میکند خلائق را بوجود او چنانکه فرمود لولاک لما خلقت الافلاک ووی متحقق است باسم البصیر لاجرم به بیند در عالم لیکن این اسم ومشاهده نماید برو **عين الحيوات** باطن اسم الحی است وبعدی که متحقق یا بد بجی واز عین حیات شربتی بیاشامد **العيد** ما يعود على القلب من التجلي ووقت التجلي كيف كان **عين التحكم** اظهار غاية الخصوصية بلسان الانبساط في الدعا

شرف الغين و **الغراب** کنایت از جسم کلیت وجسم کلی در غایت دوریست از عالم قدس حضرت احدیه وخلق از ادراک ونوریت وغراب مثل اوست در بعد وسواد التشامه چیزیکه اعلم ول از و مکدر شود **الغني** ملک تام وغنا بالذات حقیقت زیراکه حقیقت اشیا را از آن اوست وغنی غنی آن باشد که بحق غنا باشد ومستغنی از غیر حق وهرکه حق دارد همه دارد وبلکه غیر حق را در نظر نیارد چون ظفر یافت بمطلوب مستبشر شده بود ونه مهجوب **الغوث** هو القطب حين ما يلتجأ اليه ولا يسمى في غير ذلك الوقت غوثا وچند اسامی برین ذات مشترکه اطلاق کرده اند قطب وقطب المدار وانسان کامل وجهانگیر وامثال این **الغربة** يطلق بازاء مفارقة الوطن في طلب المقصود ويقال غربة عن الحال من حقيقة الفهو فيه وغربة الحق من الدهشة عن معرفة الغيب غيبة القلب عن علم ما يجري من احوال الخلق يشتغل الحس الغيب كل ما ستره الحق عنك لا منه

شرح الغین

غیب الهویة و غیب المطلق ذات حق باعتبار لا تعین غیب المکنون غیب المصون سِر ذات
و کنه ذات و ما قدروا الله حق قدره ع غیر او قدر او نمی داند الغین الدین حجاب است و حجاب
رقیق است که جلی شود بتصفیه زایل گردد بنور تجلی بواسطه بقاء ایمان با وی اما غین ذهول بود از
شهود با احتجاب از شهود با صحت اعتقاد **حرف الفاء** + الفتوت بالتقابل رفیق است
از تفصیل ماده مطالعم بصور مادهٔ نوعیه با ظهور آنچه باطن بود در حضرت واحدیت از نسبت اسماء
و بروز آنچه پوشیده در ذات احدیت از شئون ذاتیه چون حقایق کونیه بعد از تعین در خارج
الفتوح آنچه گشاده شود بر بنده بعد از آنکه بسته بود بر وی از نعیم ظاهره و باطنه چون ارزاق و
عبادات و علوم و معارف و مکاشفات و غیر ذلک الفتح القریب از چیزیکه گشاده شود بر دل
بنده از مقام دل و ظاهر شود بدو صفات و کمالات دل نزدیک قطع کردن و بریدن منازل
نفس چنانچه اشارتست بدین مقام نصر من الله و فتح قریب الفتح المبین آن چیزیست که گشاده گردد
بر بنده از مقام ولایت و تجلیات نور اسماء الهی که فانی گرداننده اند صفات و کمالات دل را اشارت
برین حال قوله تعالی انا فتحنا لك فتحا مبینا یعنی صفات نفسیه و قلبیه الفتح المطلق که اعلیٰ و
اعظم جمیع فتوحاتست و آن چیزیست که فتح گردانیده است بر بنده تجلیات ذات احدی و مستغرق
گردد در عین جمع بفناء رسوم خلقیه بکلیه چنانچه اشارتست بدین مرتبه قوله تعالی اذا جاء نصر الله والفتح الی آخره
الفترت انکسار است و ضعف در اصطلاح ساکن شدن آتش طلب است که لازمهٔ جذب است
الفرق الاول احتجاب بخلق از حق و بقاء رسوم خلقیه بجمال الفرق الثانی شهود قیام خلق
است بحق و او بوحدت در کثرت و کثرت در وحدت از غیر احتجاب بوحدانیت از وحدت و کثرت
الفرقان عالم تفصیلی است فارق میان حق و باطل و قرآن علم لدنی اجمالی است جامع جمیع حقایق
فرق الجمع تکثر واحد است بظهور او در مراتب و آن ظهور شئون احدیت است و شئون اعتبارات
ذاتست باعتبار احدیت با وصاف در حضرت واحدیت الفرق بین التخلق و التحقق
تخلق آنست که کسب فضائل اخلاق و اوصاف حمیده فرموده باشد بتکلف و بهمه اجتناب نموده از رذایل
و ذمائم و او را اسماء الهیه بود اما تحقق آنست که باثبات آن متحقق شد که حقتعالی او را مظهر اسماء او صفات
خود گردانیده و تجلی فرموده و باسماء و اوصاف در وی محو کرده اخلاق و اوصاف الفرق بین
الکمال و بین الشرف و الحسنة + کمال عبارتست از حصول اسماء الهیه و حقایق کونیه انسان
و هر بازی که حظ او از اسماء الهیه و حقایق کونیه او بر ظهور او اتم و در هر دو صنف که جمعیت الهیه بجمیع اسماء و صفات
در وی اکثر بود اکمل باشد و هر کرا حظ از اسماء الهیه اقل و انقص و از مرتبهٔ خلافت ابعد اما شرف عبارت

ازتفاع وسائط میان موجد وموجد هر شئ که وسائط میان او وحق کمتر بود احکام وجوبش بر احکام امکانش اغلب آن شئ اغلب اگر وسائط اکثر باشد میان او وحق آن شئ احسن هر آئینه عقل اول وملائک مقربین بازانسان کامل اشرف باشند وانسان ازیشان **اکمل القطب** تمیز خلق است از حق بتعین وتوابع تعین **الفهوانیة** خطاب حقست بطریق مکاشفه در عالم مثال **الفیض الاقدس** عبارتست از ظهور حقتعالی ازلا در حضرت علم بر خودش بصور اعیان وقابلیات واستعدادات ایشان **فیض المقدس** عبارتست از وجود حقتعالی منتفخ باحکام وآثار اعیان واین تجلی ثانی مرتب برتجلی اول نقل از مرآت الحقائق که تصنیف حضرت قدوة الکبار یوسف **شرف القاف** + **القابلیة الاولی** اصل الاصولست وآن تعین اول باشد **قابلیة الظهور** محبت اوست که مشارالیه بود بقوله تعالی فحببت ان اعرف فخلقت الخلق لاعرف + **قاب قوسین** قرب اسمائی باعتبار تقابل میان اسمائی در امر الهی که دائره وجود میخوانند همچنانکه ابدا روا عاده ونزول وعروج وفاعلیه وقابلیه وآن اتحاد است بحق باعتبار تمیز ذاتیه واعتباریه **قرب الفرائض** یعنی فناء ذات بنده در ذات حق یا چون حق آلته بنده گردد قرب فرائض گویند واگر بنده آلته حق گردد قرب نوافل گویند **القبض** فرق میان قبض وخوف ورجا وبسطه آنست که تعلق خوف ورجا بمکروهیه ومرغوبیه متوقع بود وقبض وبسط متعلق اند بوقت حاضره باجل **القدم** سابقه ازلی وعنایت لم یزلی وبآنکه حقتعالی بنده را بکمال میرساند واستعداد اورا تمام میگرداند از موهبت آخراست باعبد بقوله علیه السلام لایزال جهنم یقول هل من مزید حتی یضع الجبار فیها قدم فیقول قط قط **القطب** واحدست که جای نظر کردن خداست در هر زمانه بر قلب اسرافیل علیه السلام **القطب الکبر آن** مرتبه قطب الاقطاب ست وآن باطن نبی است نباشد مگر وارث ان خاص محمدیه وانسب بکمالات او پس نباشد خاتم ولایت قطب الاقطاب مگر بر باطن نبوت علیه السلام واین موهبت اخیر را قدم خوانند زیرا که آخر است از صورت شئ واین موهبت آخر است مواهبی که حقتعالی تقرب میفرماید بنده باسمی که چون عبد اتصال میابد بتحقیق کامل شود **قدم الصدق** سابقه جمیله وموهبت جزیله که حقتعالی عطا میفرماید بر بندگان صالح مخلص من قوله تعالی وبشر الذین امنوا ان لهم قدم صدق **القرب** عبارتست از وفا بعهد سابق میان حق وبنده **القلم** قلم هو العلم الذی الاجمالی الجامع للحقایق کلها......

علم باطن همچو مغز است وعلم ظاهر همچو پوست یعنی بعشر شریعت طریقت رانگهدارد وبطریقت حقیقت را محافظت کند زیرا که هر کرا حال طریقتش بشریعت مقرون نبود حال او اعمال او دبو

دہلو خواہد بود نعوذ باللہ من الحور بعد الکور وہر کہ محافظت نماید حقیقت بطریقت حقیقت او فاسد بودہ نائش بالحاد و زندقہ کشد **القطب** ھو واحد الذی موضع نظر اللہ تعالی من العالم فی کل زمان وھو علی قلب اسرافیل علیہ السلام القطبیۃ الکبری ھی مرتبۃ قطب الاقطاب وھو باطن نبوۃ محمد علیہ السلام فلا یکون الا لورثۃ لاختصاص علیہ السلام بالاکملیۃ فلا یکون خاتم الولایۃ و قطب الاقطاب الا علی باطن خاتم النبوت **قطب الاقطاب** و آن باطن پیغامبر علیہ السلام است نبی باشد مگر از امت محمدیہ را بسبب کمالات او پس نبی باشد خاتم ولایت و قطب الاقطاب مگر بر باطن نبوت علیہ السلام اصطلاح **القیامت** انگیختن بعد موت بسوی حیات ابدی و این سہ قسم است اول - انگیختن است بعد موت طبیعی بسوی حیات در یکی از برزخ علوی و سفلی بحسب حال مردگان در دنیا چنانچہ گفت پیغامبر صلی اللہ علیہ وسلم کما تعیشون تموتون و کما تموتون تبعثون و این قیامت صغری است کہ اشارت در قول است من مات فقد قام قیامتہ و ثانی - آن قیامت بر انگیختن است از موت ارادی بسوی حیات قلبی ابدی در عالم قدس چنانچہ گفت بمیر از ارادہ تبری از طبیعت و آن قیامت وسطی است کہ اشارت کردہ شد او من کان میتا فاحیینا گردانیدہ شد او را نور ولایت و ثالث - آن قیامت بر انگیختن است بعد فنا در حق تعالی بحیات حقیقی نزدیک بقا بالحق و آن قیامت بزرگ کہ اشارت کردہ شد فاذا جاءت الطامۃ الکبری **القلب** جوہر نورانی مجرد است متوسط میان روح و نفس بآن جوہر تحقق میابد انسانیہ و حکما این را مرکب میخوانند و این را متوسط میدانند میان او و بدن کما مثلہ فی القرآن بالزجاجۃ فی آیۃ اللہ نور السموات والارض الآیۃ **القوامع** موانع انسان از مقتضیات طبع نفس و ہوا و این قوامع امداد اسماء الہیۃ اند تائیدات الہی بر اہل عنایت و سیر فی اللہ **شرف المکان** + **الکتاب المبین** لوح محفوظ قال اللہ تعالی ولا رطب ولا یابس الا فی کتاب مبین **الکل** اسم حقیقت باعتبار حضرت واحدیۃ الہیۃ کہ جامع جمیع اسماء است و باین معنی گفتہ اند احد بالذات و کل بالاسماء **الکلمۃ** عبارت است ہر واحد از ماہیات و اعیان حقائق موجودات خارجیہ - اما معقولات مختص اند بکلمہ معنویہ و خارجیات بکلمہ وجودیہ و مجردات مفارقات بکلمہ تامہ و ماہیۃ را باعتبار وجود و لوازم حرف خوانند و ماسیہ بالوازم او کلمہ غیبیہ و ماہیۃ با وجود بلا لازم حرف وجودیہ **کلمۃ** آنحضرت بکلمہ کن لقولہ تعالی انما امرہ اذا اراد شیئا ان یقول لہ کن فیکون و کلمہ کن در محل صورت ارادت کلیہ است و آن تعلق ارادت مرید است بہ بود مراد **کمال ذاتی** ظہور ذات

مردمان ۱۲ اشه معدستان من زیر قبای من اند - نمی شناسد ایشانرا غیر من - عبه فرمود امیر المومنین علی ابن ابی

فی بطونها واندراج الکل فی وحدتها بجمیع صورها واحکامها کما تظهر وتثبت وتشاهد فی المراتب
الالهیة الکونیة وباین اعتبار از ظهور موجودات مستغنی کما قال الله تعالی ان الله لغنی عن العلمین
بعضی فرموده اند کمال ذاتی در تعین اولست وکمال سماء در تعین ثانی کمال سمائی ظهور ذاتست
در تعینات بحسب معلومات علمیه در صور خارجیه که مرایای مجالی صفات اند ومسمی اند بغیر وسوی کون
الشیئ کونه فی الشیئ فیه بالقوة + **الکشف** عبارة عن العقیدة الجازمة الحاصلة
بعد قطع العلایق عند التوجه التام الی سبحانه قبل مقام الجمع لانه یجمع الجمع مع الفرق
الکنز المخفی هویة احدیة مکنونة در غیب واو بطون هر باطن است **الکنود** در شریعت تارک
فرایض ودر طریقت تارک فضایل ودر حقیقت نادانی که چیزی خواهد که خدا تعالی نخواهد ونزاع کند
وباحق در مشیت حق ونداند حق نعمت حق **کون المفطور** غیر مشیت للمثل فطور اینجا تمیز خلعت است از
حق بتعین ومعنی این سخن آنست که تمیز احدی که حقیقت تمیز تعینات موجب تفرقه جمعیت
واحدیة ذاتیه نیست **کوکب الصبح** اول نوری که روی نماید از تجلیات واطلاق میکنند بر مظهری
که تحقق باشد بمظهریة تفصیلیة فلما جن علیه اللیل رای کوکباً **الکیمیا** قناعت بموجود
وترک تشوق بمفقود قال امیر المومنین علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه القناعة کنز لا یفنی
کیمیا سعادت تهذیب اخلاق باجتناب رذایل وتزکیه نفس از ذمائم واکتساب فضایل و
تحلی بحلیه کمالات **کیمیا العلوم** استبدال متاع اخروی باقی بحطام دنیوی فانی **کیمیا الخواص**
تخلیص دلست از کون باستیفاء مکون **لسان الحق** انسان **لسان الالهام** آنچه ظاهر شود انسان را از تجلی باز
پوشیده گردد وآنرا بارقه وخطره نیز گویند **اللاهوت** حیاتی که ساری است در اشیاء محقق است
که عالم احدیت را گویند زمره بوحدت هم اطلاق کرده اند در اشیاء وناسوت محل آن
اللب عقل که منور بود بنور قدس وصافی از قشور اوهام تخیلات قال الله تعالی هل یستوی
الذین یعلمون والذین لا یعلمون انما یتذکر اولوا الالباب لب اللب ماده نور الهی قدیم است
از عقل تائید میاید وبیرون می آید از قشور اوهام وتخیلات وادراک میکند علوم صحیحه که مستحکم
است از ادراک مدرکی که وقت متعلق باشد بکون واین علم منصوبه است از فهم عالمی که محجوب بود
بعلم رسمی وآن از حسن سابقه است که مقتضی حسن خاتمه است **اللابس** صور عنصریه که لباس حقایق
روحانیه اند قال الله تعالی لو جعلناه ملکاً لجعلناه رجلاً وللبسنا علیهم ما
یلبسون اما لیس حقیقة الحقایق انسانیه اند کما یشیر الیه فی حدیث کلام القدسی اولیائی تحت قبائی
لا یعرفهم غیری سالابس ما یقع به لا نصلها الا لمن الاذان لوعیة عما یریه ان یعلمهم ذلک الا علی

کما یشیر الیه فی الحدیث القدسی اولیائی تحت قبائی لا یعرفهم غیری **لسان الحق** انسان کامل
متحقق بود بمظهریت اسم المتکلم **اللطیفة** اشارتی دقیق بود معنی آن اما روشن شود از ان اشارتی
معنی در فهم کو در عبارت نگنجد **اللطیفة الانسانیة** حکما نفس ناطقه را گویند صاجدلان دل را گویند و در
حقیقت تنزل روح است برتبه قریبه از نفس مناسبت دارد با نفس بوجهی و مناسبت دارد بروح
بوجه اول صدر گویند و بوجه ثانی فواد **اللوح** هو الکتاب المبین و النفس کلیه گویند **اللوایح**
جمع لایحه است و اطلاق میکند بر شی که ظاهر میشود حس را از عالم مثال و این از کشف صوریست اما
معنی او لایحه از کشف معنی از جناب قدس **اللوامع** انوار ساطعه که پیدا شود اهل بدایت را از ارباب
نفوس ضعیفه و منعکس شود آن از خیال بحس مشترک مشاهده نماید بحواس ظاهره بهینه انوار ...
چو انوار شهادت شد قمر بین در روشن شود حوالی ایشان و آن انوار ساطعه اگر از غلبه انوار قهر و ...
بود بر نفس سرخ رنگ نماید و اگر از غلبه انوار لطف و وعده باشد بر رنگ زرد و سبز نماید **لیلة القدر**
تجلی که سالک را بتجلی خاص مشرف گرداند تا بدان تجلی بشناسد قدر و رتبه خود بنسبت با محبوب
آن ... ابتدائی وصول سالک بعین جمع و مقام اهل کمال در معرفت **شرف المیم** +
المسالک و المسلوک لا جله عمل مخصوص است و آن حقیقت انسان کامل است کما قال الله تعالی
لولاک لما خلقت الافلاک و شیخ ابو طالب مکی قدس سره در قوت القلوب فرموده انا لک
دائره اند بانفاس بنی آدم و شیخ اکبر همچنین فرموده است **مائر القدس** علمی که نفس را طاهر گرداند
از دنس طبایع و از نجاست رذائل هوائیه باشد و حقیقی بتجلی قدیم که رافع حدث است **المبادیه**
اضافه محض با عتبار تقدیم ذات صمدیت بر حضرت احدیت که منشا تعینات و نسبت اسما و صفات و ...
و اعتبارات است **المبدا** مجمع اعتبارات و منبع نسب و اضافات ظاهر وجود و باطن است در عرصه تعلقات آن
بوجود مطلق احد و واجب عبادات از تعین جود در نسبت علمیه ذاتیه و محقق از حیثیت این نسبت حق را
مبتدا میخوانند **مبادی النهایات** فروض عبادات چون صلوات و صوم و جز آن و نهایت صلوة کمال
قربت و موصله بجمعیت و نهایت زکوات بذل غیر حق از سر صدق و اخلاص بصحبت حق و نهایت صوم
امساک است از رسوم و چیزی که برسوم خلقیه قوی کنند را بفنا در حق کما قال الله تعالی الصوم لی و انا اجزی به
و نهایت حج وصول است در معرفت و تحقیق ببقا بعد از فنا زیرا که مجمع مناسک منع کردند یا زا منازل
سالک است تا نهایت که مقام احدیت جمع و فرقست **المبادی الاول** چنانچه عقل کل و نفس کل
و مراتب نزول دیگر با انواع اخیر **مبنی التصوف** خصال ثلثه که ابو محمد رویم علیه الرحمة فرموده فقر
و افتقار و بذل **المتحقق بالحق** متحقق که مشاهده حق فرماید در هر متعینی الی تعین آن زیرا که الله ...

اگرچه منزه است در هر مقیدی باسمی یا صفتی یا اعتباری یا حیثیتی بر این حضرت منحصر نمیشود در آن
مقیدات و نه مقید میگردد بآن تقیید بلکه آن تقیید نه تقیید است نه اطلاق المتحقق بالحق و التخلق
صاحب نظری که مطالعه فرماید که هر مطلقی در وجود وجهی دارد بالقید و هر مقید برا و جهتیست باطلاق
بلکه مشاهده فرماید وجود حقیقی واحد است او را وجهی است مطلق و وجهی است مقید بهر قیدی ذو المشاهد
این شهید بطریق ذوق متحقق بود بحق و خلق و فنا و بقا المجذوب شخصی که او را حضرت حق تعالی
برای خود گزیند و اختیار فرماید و او را از برای حضرت انس و مقعد صدق خود او را مقدس گرداند و مجموع
مواهب کرامت کند تا برسد بجمیع مقامات بواسطه کلفت و تعب طلب تردد این فقیر مجذوب بمقامات
کلیه سلوک نمیکنند و لهذا او را باقتدای نه او زند اشته اند و مراتب چهارگانه او را آنکه خواند شد باشاید
المجال الکلیه المطالع الاصلیه و المنصات مظاهر مفاتح الغیوب و این حضرات خمس اند اول مرتبه احدیه تعین اول
که بالائی مرتبه لاتعین اطلاق و احدیة حرف است ثانی مرتبه واحدیة که تعین دویم سیوم ارواح
چهارم امثال پنجم اجسام مجمع البحرین حضرت قاب قوسین باجتماع بحر وجوب و امکان
قیل هو حضرة جمع الوجود باعتبار اجتماع الاسماء الالهیة و الحقائق الکونیة مجمع الاهوا حضرت
جمال مطلق ست که هیچ هوا بغیر آن میل نکند مگر بالتقلبات او مجمع الاضداد مرتبه مطلق الاضداد
المحبة الاصلیة محبت ذاتیه بلکه محبوب خویش محبوب است و این محبت اصلیه اصل مجموع
انواع محبتها است دوستی که میان دو دوستی باشد یا بمناسبت باشد در ذات یا طرفین یا اتحاد در صفت
یا در مرتبه یا در حال یا در فعل و گفته اند المحبة محبة المستحبة المحفوظ آنست که نگاهداشته باشند
او را حفیظ مطلق از مخالفت در قول و فعل و ارادت تا هرچه گوید و کند و خواهد مرضی حق باشد و
نخواهد الا آنچه خدا خواهد محو ارباب الظواهر رفع اوصاف عبادالست و خصائل ذمیمه و ما یقابل
آن اثبات و آن رفع آفات احکام عبادتست و اکتساب اخلاق حمیده محو ارباب
السرایر ازالة علل و آفات و اثبات مواصلات بر رفع و این محو و اثبات بر رفع اوصاف و رسوم
افعال و اخلاق عبد است بتجلیات صفات و اخلاق و افعال حق کما قال کنت اسمعه الذی
یسمع به الحدیث محو الجمع و محو الحقیقی فنا و کثرت در وحدت محو العبودیه و محو عین
العبدیت اسقاط اضافه وجود ست بسوی عیان زیرا که اعیان شیون ذاتیه اند ظاهر در حضرت واحدیت
بحکم عالمیه و اعیان معلومات معدومات العین ابد اند وجود حق است ظاهر در مرایای اعیان
و مرایای من حیث الوجود عین نماید و اعیان از آن روز که ممکنات اند معدوم و اعیان ممکنات
از آن است در وجودی که ظاهر است در اعیان وجود عین حضرت اضافت وجود باعیان نسبتی

اعتباریه وافعال وتاثیرات تابع وجود اند واعیان معدوم ومعدوم نه موثر توانند بودنه قابل
بلکه موجود حضرت تعالی وجل حامد باعتبار محمود باعتباری بس حقیقت که عابد است باعتباری تعین
وتعید بصورت عبد وآن شانیست از شیون ذاتیه وحق معبود است باعتبار اطلاق وعین عبد
باعتبار علوم اصلیه وما رمیت اذ رمیت ولکن الله رمی وقال الله تعالی ما یکون
من نجوی ثلثة الا هو رابعهم ولا خمسة الا هو سادسهم ولا ادنی من ذلك
ولا اکثر الا هو معهم وقال الله تعالی ولقد کفر الذین قالوا ان الله ثالث ثلثة در آیت اول اثبات فرمود
که رابع ثالث است در آیۀ ثانی نفی ثالث ونفی ثالث ثلثه فرمود که اگر احدی از ثلاثه
بودی ممکن بودی مثل ایشان تعالی عن ذلك وتقدس اما اگر چهارم باشد غیر ثلثه بودی
باعتبار حقیقت وعین ایشان باعتبار وجود یا غیر باعتبار تعینات غیر وعین غیر باعتبار حقیقت
عین المحقق فنا وجود عبد است در ذات حق همچنانکه محو فنا افعال عبد است در فعل حق وطمس فنا
صفات است در صفات او اول هر فعلی که از شئی در وجود آید فعل فعال لما یرید بیند وثانی
هر صفتی که از موصوفی آید صفت حق مشاهده نماید وثالث وجود نیابد الا وجود حق المحاضرة حضور
دلست با حق در استفاضه از اسماء حق تعالی وتقدس المحاذات حضور عبد است با وجه حق
بمراقبه وذهول از غیر حق المحادثة خطاب حق است بنده در صورتی از عالم ملک همچنانکه ندا فرموده اند
موسی را علیه السلام از شجرة المنبع موضع سر قطب افراد واصلین المدد الوجودی
حق تعالی موجودات را مددی فرماید از نفس رحمانی بوجود تا ترجیح می‌دهند وجود عالم بر عدم عالم
ودر تخلل جواهر عالم محسوسی بدل ما یتحلل از غذا ولطفی را مددی می‌بخشانند از روحانیات اما در جمادات
وافلاک وروحانیه عقل حکم میفرماید وبدوام رجحان وجود ایشان از مرجح ومشهود حکم میکنند که مرکز
در هر آنی خلق است جدید کما قال بل هم فی لبس من خلق جدید المرآت الکلیه ثمان حیات کلیه
این دقیقه که از پاک زدن کم باشد کلیه مرات الاکوان وجود مضاف وحدانیت است که اکوان
واوصاف واحکام اکوان ظاهر میشود در روی او ومخفی بظهور اکوان همچنانکه وجه آئینه پوشیده شود
بظهور صورت نماید مرآة الوجود وتعینات که منسوب اند بسوی شیون باطنه واکوان صور شیون
اند وشیون وجود متعین بتعینات که صورت وظاهر این وجه شیون مرایا وجود اند وجود واحد
متعین بصور اکوان مرآت الحضرتین یعنی حضرت وجوب وامکان وآئینه حضرتین انسان کامل
وهم مرآت حضرت الهیه که مظهر است بجمیع اسماء المسافرة مسافر بنده را در سر ودر عرف متحقق
است ودر شب آنیه مسالک الاحوال مع الاشتغیه ودر آن ذکر ذات با اسماء ذاتیه ودر او صفیه فعلیه

ابلکہ عارف باسمار ذاتیہ وشہود اسمار ذاتیہ ذاگر ذات باشد وذات مطلق است کہ اصل جمیع اسمار است
واصل وجود تعظیم مطلق است کہ متناول جمیع اوصاف حقیقت اما اگر ثنا گویند او را بعلم یا وجود یا
قدرت تعظیم او را قید کردہ باشند مجموع بآن وصف اما اگر ثنا گویند حق را باسمار ذاتیہ چون
قدوس وسبوح وسلام وغنی وامثال آن حق را ثنا گفتہ باشد ومجموع اسمار مستوی الاسم
الاعظم بیت الحرام است کہ در سیع الحق است یعنی دل کامل صاحبدل متمد المعرفت حضرت
واحدیت است کہ منشار جمیع اسمار الہیہ است المستہلکات فی ذات احدیت بحیثیتی کہ باقی ماندہ رسم
المسئلۃ الغامضۃ اعیان ثابتہ کہ صور اسمار الہیہ در حضرت علمیہ باعتبار احدیت وجود عین حب
الوجود اند المستریح بندہ کہ او را خداتعالی مطلع کردہ اند بر سر قدر لاجرم مطالعہ نماید کہ ہرچہ
مقدور است واجب بود وقوع آن در وقتی معلوم وہرچہ نیست ممتنع است وقوع آن
قال رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم القدر سر اللہ مشارق شمس الحقیقت تجلیات ذات قبل از
فنار تام در عین احدیت جمع مشارق الفتح تجلیات اسمایہ اند وتجلیات اسمایہ مفاتیح اسرار
غیب تجلیات ذات اند مشرق الضمائر مشرق کہ اللہ تعالی مطالع گرداند بر ضمائر بنی آدم
بہ تشریف شرق تجلی اسم الباطن چنانکہ شیخ ابوسعید ابوالخیر مشرف بر بواطن بودہ اند المضاہات
بین الشیون والحقایق ترتیب حقائق کونیہ بر حقائق الہیہ اند کہ اسمار اند ترتیب اسمار بر شیون ذاتیہ
لاجرم اکوان ظلال اسمار باشند واسما ظلال شیون المضاہات بین الاکوان انتساب اکوان است
بحضرت ثلثہ یعنی حضرت وجوب حضرت امکان وحضرت جمع میان وجوب وامکان وہرچہ در
اکوانست اگر نسبتش با وجوب قوی بود اشرف واعلی باشد چنانکہ ملکیہ واعلی انسانیہ اگر نسبتش بامکان
با قوی باشد اخس وادنی باشد چنانچہ سفلیہ وعنصریہ وبسیط ومرکبہ وہر نسبت او بحضرت جمع شد
باشد حقیقت انسانیہ وہر انسانی کہ بامکان امیل احکام کثرت در وی اغلب باشد از کافران ومحجوبان
واگر بجانب وجوبش امیل بود واحکام وحدت در وی اغلب باشد از سابقین وصدیقین چون انبیا
واگر تساوی بود در جہان کان مقتصرا من المؤمنین وبحسب اختلاف المیل لاحد الجہتین اختلف
المؤمنون فی قوت الایمان وضعفہ المطالعہ توقیعات حق است عارف را ابتدای حکم
سلطان واز لدن سوال زعرفان وآنچہ راجع بود حوادث ومطالع اطلاق میکند بر اشراق مشاہدہ
صنہان طوالع توقیعات ومبادی بروق المطالع شہود متکلم است در وقت تلاوت قرآن او کہ
متجلی است بصفت کہ مصدر آن صفت است کما قال الامام جعفر صادق بن محمد رحمۃ اللہ لقد تجلی
اللہ لعبادہ فی کلامہ ولکن لا یبصرون بصفۃ الہیہ فی مصلیہ تلک الآیۃ وگفتہ اند کہ روزی امام در سجدہ در و
قتاد

وخموش شد چون باز آمد از آن حال سؤال کردند فرمود ما زلت اکررها آیه حتی اسمعها من
المتکلم و شیخ الاسلام شیخ شهاب الدین سهروردی قدس الله سره فرمود که لسان امام در آن وقت
چون شجره موسی علیه السلام بود در حال ندائے انی انا الله از شجره و مشاهده که مطالع اعم باشد
زیرا که مقام شهود حسنت در هر شے که متجلی بود بصفتی که آن شی مظهر آن صفت است چنانکه وارد
است در حدیث ما من آیة الا ولها ظهر و بطن و لکل حرف حد و لکل حد مطلع
معالم اعلام الصفات حضرت شیخ نعمت الله ولی فرموده اند که از ہم او اعضا شریفست
چنانچه عین و اذن که معانی و اصول صفات ظاهر میشود بانجمل ها و معلم محل ظهور کمعالم
الدین و معالم الطریق المعلم الاول و معلم الملک آدم است علیه السلام لقوله تعالی یا
آدم انبئهم باسمائهم مغرب الشمس استار خواست تعینات او و اختفا روح بجسد مفتاح القدر
اختلاف استعدادات اعیان مکلوست در ازل المفتاح الاول اندراج جمیع اشیا است در غیب
الغیوب یعنی احدیة صرف چون شجره در نوات و تسمی بالحروف الاصلیة مفرج الاحزان اخراج
مفرج الکروب ایمان بقدر اخرج مفرج اخراست المفیض اسمی ست از اسمار ربنا
زیرا که متحقق باسما الله تعالی و مظهر افاضت نور ہدایت بود و اسطہ مجموع المقام استیفا حقوق
بالرسمت که اگر استیفا حقوق تنزلی که در رویت نفر باید سالک را ترقی نتواند بر مقام فوق همچنان
التحقیق نیابد بقناعت صحیح نبود اورا توکل ار تحقیق بحقیقت توکل نیابد صحیح نباشد و او را تسلیم
و المسلم چرا و مراد از استیفا آن نیست که باقی نماند با سالک بقیه از درجات مقام سالک
تا ممکن بود ترقی بمقام عالی بلکه اکثر بقایا رسافل درجات رفیعه المقام در مقام عالی مدرک
گردد بلکه مراد تمکین سالک است و ثبات در المقام بحیثیتی که حال و شود و اسم المقام بحصول معنی
آن بر و صادق آید تا او را قانع و متوکل خوانند اسم مع المسمی و مقام را که مقام میگویند
بحسب اقامت سالک در وی مقام تنزل الربانی النفس رحمانیست یعنی ظهور وجود حقائق
در مراتب تعینات المکانت منزلی ارفع باشد از منازل عبد الله و اطلاق میکنند بر مکانت
مکان چنانکه حق اشارت فرمود قوله تعالی فی مقعد صدق المشاهدة یطلق علی
رؤیة الاشیاء بدلائل التوحید و یطلق بازاء رؤیة الحق فی الاشیاء و یطلق بازاء حقیقة الیقین
من غیر شک المکاشفة یطلق بازاء تحقیق الامانه بالفهم و یطلق بازاء تحقق زیادة الحال
و یطلق بازاء تحقیق الاشارة المرید یطلق و یراد به الناقدت ارادته بانه مرید بارادة
الحق و یطلق ایضا و یراد به للمنقطع الی الله بالاسم و قیل المتجرد عن الارادة المراد هو المجذوب

عن ارادته مع هذه الامور فهو تجاوز الرسوم والمقامات من غير مشقة
الحق رفع اوصاف العادة وقيل ازالة العلة وقيل ما نشر الحق
ونقاه المجاهدت حمل النفس على المشاق البدنية ومخالفة الهوى
على كل حال المكر ارادة النعم مع المخالفة وابقاء الحال مع سوء الادب
واظهار الايات والكرامات من غير امر ولا حد ✦ ✦
الملك عالم شهادت است که عالم محسوس خوانند الملکوت عالم غیب که در مقابله ملک افتاده غیب حرف
حضرت قدوة الکبرا می فرمودند در حین ملازمت شیخ عبد الرزاق کاشی بار ملکوت استفسار
کرده بودیم فرمودند که در اصطلاح بعضی مراد ازوی عالم معانی که در مقابله عالم قوة افتاده است
و نزد این فقیر حضرت واحدیت که اعیان ثابته مظهر و لیست و حقوق اجمالی را گویند آنهم احتمال دارد که حضرت وحدت
است حمد اللهم نبینا صلی الله علیه وسلم که واسطه افاضه حق است و علی ما یشاء من عباده مومنین و
مومنین و مومنات را بنور ولایت المناصفة انصافیست که حسن معامله با حق و خلق باشد و
نزد این فقیر منازله است که میان جانبین است المنهج الاول انتشار جمیع صفات اسمائیه است
در رتبت ذات و اہل نظری که بینا شده باشد بنور رتبه اسماء و صفات در جمیع رتبه ذات بدرستی
که راه نموده باشد او را باقرب سبل و در منهج اول حضرت قدوة الکبرا می فرمودند که مراد از منهج
اول سفر اول باشد حضرت شاه نعمت الله ولی می فرمودند بدایت سالک است در آغاز سلوک
در مختصر اینچه از پارسی مذکور میکرد همه از شاه است که این گدا آورده است و بعضی از اصطلاح کبیر
حضرت شیخ صدر الدین قونوی قدس الله سره منقطع الاشیاء حضرت وجود و حضرت جمیع منخ و عند
و منتهى المعرفت حضرت واحدیت است حضرت قدوة الکبرا می فرمودند اگرچه سلوک
جمیع سالکان تا مرتبه واحدیت لیکن نزد این فقیر کار تشریفست تا بمرتبه وحدیت ولی اکثر از
عرفا را نصیب خواهد نمود از مقامات حضرت غوث الثقلین ظاهر شده باشد من لم
یذق لم یدر ع واند کسی لذت این می چشیده است ؛ حضرت واحدیت منشاء غیر است باعتبار
انشاء نفس رحمانی المناسبة الذاتیة میان حق و انسان کامل ثابت است از دو وجه از جهت عدم
تاثیر مراتب او از تجلی و متعین بحیثیتی که کسب نتوان کرد صفتی که خارج باشد در تقدیس و بغیر تعین
که واجب نیست در عصمت وجدان و وحدانیت حق و خلق او از آثار احکام امکان و خواص سائط
این است و جهی از جهتین مناسبت با حق و الثانی الاتصاف بنده است بصفات حق و تحقق باسمای
الہیه و اگر اشتیاق افتد مناسبت بوجه اول بغیر الثانی محبوب باشد مقرب و حصول مناسبت بوجه ثانی

بعد تحقق شکه میر هر که خواهد از بندگان خود ۱۲ شد هر که چشید نه یافت ۱۲

بغیر اول محال وهر دو امر مرتبه کثرت اما در امر اول بحسب غلبه نور وحدت بر کثرت وضعف غلبه
وحدت بر کثرت وقوت استیلاء احکام وجوب بر امکان وضعف آن در امر ثانی تحقق او بجموع
ماتحقق بعضی بغیر بعضی اگر مناسبت بوجهین حاصل یا از وجه اول که کمال است بمحبوب حق ومقصود
بعینه باشند بحیثیت حقیقت برزخ البرزخ ومرات ذات والوهیت معًا باشند المنازلت قال الشیخ فی
الفتوحات اعلم ان المنازلة فعل فاعلین هنا وهی تنزل من اثنین کل واحد یطلب الاخر فینزل علیه
فیجتمعان فی الطریق فی موضع معین فتسمی تلک المنازلة لطلب کل واحد لهذا النزول علی الاخر وهذا
النزول علی الحقیقة من العبد صعود وانما سمیناه نزولا لکونه یطلب بذلک الصعود
المنزول بالحق المیمون الملائکه مهیمنه اند در شهود جمال حق ونهایت شده اشتغال مستغرق
حق بینند اند که حقتعالی آدم را آفریده است یا نه چون از غیر حق غائب اند مکلف نبوده اند بسجود
الموت موت اختیاری بقمع هوای نفس است واگر نفس حیوانی اصلی نکند بلذات وشهوات نفسانی و
مقتضیات بدنیه هر آئینه مائل شود بجهت سفلیه وجذب کند نفس ناطقه بمرکز خود لاجرم دل را اول
نقیض بعضی نفس ناطقه بمیرد از حیات حقیقت علیه بموت جمیله واگر نفس بمراد از هوای خود باز گردد
بجهت اصلیه بمقتضی حب الوطن من الایمان با عالم قدس نور زنده شود بحیات ذاتیه
از حضرت امام جعفر صادق مرویست که موت توبه است کما قال فتوبوا الی بارئکم فاقتلوا انفسکم
مراد از جهاد اکبر نیز مخالفت نفس است الموت الابیض مراد ازین گرسنگی است من
مات بطنه حی فیه الموت الاخضر پوشیدن مرقع است از خرقه بلقات وقناعت از لباس
جمیل بدلق وبال الموت الاحمر مخالفت نفس است الموت الاسود احتمال واذی
خلق است بحمیع والم یا آنکه نلذد یا بد اگر از محبوب بیند کل ما یفعل المحبوب محبوب قبل فنا است
در محبوب بشهودی ازوی برویت فنا افعال در فعل محبوب یا که برویت فنا نفس خود والنفس خلق
در محبوب اگر نفس بموت اسود بمیرد دل زنده شود المیزان میزان اقوال شدیده افعال
حمیده وزن تواند کرد از اضداد وآن عدالت است دخل وحدت حقیقت که مشتمل است بر علم
وطریقت حقیقت وتحقیق باین علوم بعد از تحقق عالم بود بمقام احدیت جمع ومیزان اهل ظاهر
شریعت است ومیزان اهل باطن عقل که منور بنور قدس است ومیزان خصوص علم طریقت
ومیزان خاص الخواص عدل الهی وتحقق بعدل الهی منصبی است از مناصب انسان کامله
شرف النون النبوت اخبار است از حقائق الهیه یعنی از معرفت ذات حق واسماء وصفات
واحکام او تعالی وتقدس وآن بر دو قسم است یکی نبوت تعریف که اخبار از صفات تعالی اسماء وذات

دوم نوع تشاریح که عبارت از این مجموع یا تبلیغ احکام و تادیب اخلاق و تعلیم حکمت ذی اقسام این رسالت
است و این نبوت مختص است برسالت النفس ترویح قلوب بلطائف غیوب و محبت انس احبت
المحبوب النفس الرحمانی وجود امکانی است که وحدانیت بحقیقت متکثر بغیوب معانی یعنی احکام عیان
در حضرت واحدیت همچنانکه نفس انسانی مختلف میشود بصور حروف در مخارج و مقاطع و نفس انسانی
ارسال هوای حادث است از باطن بظاهر و ابراز هوای بارد و نفس سبب ترویح متنفس است و نفس رحمانی ترویح
اسمائیست که در تحت حیطه اسم الرحمان داخل بود النفس بخاریست لطیف و خوش جوهریست
شریف حامل قوت حیات و حس و حرکت ارادیه است و حکما او را روح حیوانی میخوانند و واسطه
میان نفس ناطقه و بدن و در قران موسوم است بشجره زیتونیه و موصوف بمبارکه نه شرقیه و غربیه
یعنی نه از شرق عالم ارواح مجرد است نه از غرب عالم اجسام کثیفه النفس الاماره مائل بود بطبیعت
بدنیه و امر بلذات شهوانیه و جذب کند دل را بجهت سفلیه و این نفس ماوای شر و منبع اخلاق ذمیمه
و افعال سیئه است قال الله تعالی ان النفس لامارة بالسوء النفس اللوامه نفس که بنور دل هدایت یابد
از خواب غفلت بیدار گردد و باصلاح دل متردد بود میان ربوبیه و خلقیه و اگر بحکم ظلمانیه سیئه از و
صادر شوند ادراک آن کند و بنور تنبیه الهی بملازمت قیام نماید و از سیئه نفسانی باستغفار بدرگاه
رحیم غفار مراجعت فرماید ازین سبب الله تعالی او را بنفسهم گردانید قوله تعالی لا اقسم بالنفس
اللوامة النفس المطمئنة از لباس تلبیس صفات دنیه منسلخ نشده و بخلعت لطیف اخلاق حمیده ملبوس
گشته و توجه نمود بجهت دل بکلیه و متابعه فرمود در ترقی بنهایت جناب قدس که منزه است از جنابت
درس ظلمانیه و متوطنیت نماید بر طاعت و بر درگاه بارگاه رفیع الدرجات ساکن شود تا خطاب استحقاق آن
برسند یا ایتها النفس المطمئنة ارجعی الی ربک راضیة مرضیة النکاح الساری فی جمیع الذراری نکاح
حسن [illegible] است که حقتعالی فرمود کنت کنزا مخفیا اشارت است باسبق خفاء غیبیه و اطلاق ظهور
و تعین [illegible] ازلی ذاتی قوله فاحببت ان اعرف اشارت باید اصلی و حب ذاتی که وصلت
میان خفا و ظهور و لاعرف اشارتست باین وصله باین وصله و این اصل نکاح است که ساریست
در جمیع ذراری و وحدت منبع حسب ظهور بشهود احدیت است که اقتران در جمیع مراتب تعینات
و تفاصیل کلیات و وحدت حافظه کثرت نسبت زیرا که شامل کثرتست در جمیع صور از پریشانی تفرقه
و اقتران این وحدت بکثرت وصلتست و آن نکاح اولست در مرتبه حضرت واحدیت با احدیت
وجود اتفاق در جمیع مراتب اکوان تا در حصول نتیجه در حدود و قیاس و تعلیم و تعلم و غذا و مستغذی و
ذکر و انثی و این جمله اقتضای محبت و محبوبیه بلکه عالم مقتضی عالمیه معلومیه است و این نکاح

اول سریان وحدتست در کثرت وظهور تا نیست جیثیت اتحاد را با تاثیر وفاعلیه ومفعولیت وآن نکاح
ساریست در جمیع ذرات **نهایت سفر الاول** رفع حجاب کثرتست از وجه احدیت **نهایت
السفر الثانی** رفع حجاب حدتست علمیه باطن شعر کثرت چو حجاب حدتست آب بر اثر حجاب آب بابل
نهایت السفر الثالث زوال تعیدست بتقیدین ظاهر و باطن بحصول در احدیة عین جمع
نهایت السفر الرابع رجوعست از حق بخلق و اضمحلال خلق در حق و عین واحد را در صورت کثرت
مطالعه مینماید وصورت کثرت در عین وحدت **نون والقلم** علم اجمالیست حضرت احدیت
والقلم حضرت تفصیل **النور** اسمیست از اسماء حقتعالی و آن تجلی حقست باسم الظاهر یعنی وجود
ظاهر در صور مجموع اکوان و اطلاق میکند بهر چه پیدا میشود از علوم ذاتیه وارادات الٰهیه که مرتب
کون باشد **نور الانوار** حقست که نور جمله انوار است و آن عین ثابته باشد **شرف الواو**
والواو وجه مطلق در همه **الواحدیة** اعتبار ذاتست از انرو که اعتبار اسماء واحدیة اسمای ذات
است و تکثر اسماء لصفات است **الواحد** اسم ذاتست باین اعتبار **الوارد** انچه نازل
شود بر دل از معانی از عمل از عبد **الواقعة** انچه فرود آید بر دل از غیب بهر طریق که باشد
از معانی **واسطة الفیض** و **واسطة المدد** انسان کامل است که رابطه میان خلق و حق بمناسبت
طرفین کما قال الله تعالیٰ **الوتر** ذاتست باعتبار سقوط اعتبارات از ایجالی هست زیراکه احدیت
نسبتی ندارد با غیر بلکه هیچ شی را با لنسبتی نیست **الوجود** وجدان حقست ذات او بذات او
باین معنی حضرت جمیع را حضرت وجود گفته اند وجهان بغایت جذبه است و سلوک این هر دو از بدایت
مراد بود **وجها الاطلاق والتقید** اعتبار ذاتست بحسب سقوط جمیع اعتبارات ذاتست بحسب سقوط
جمیع اعتبارات زیراکه ذات وجودست من حیث هو هو وجود ذاتست بحسب سقوط اعتبارات
مطلق یعنی حقیقی که با هر شی از غیر مقارنه بحسب علم محض لاجرم وجود مقارن شی نباشد که
با او موجود بود و بجود معدوم و غیر و غیر هر شی است هر غیر مزابله که غیر وجود اعیان معدومه اند
واگر وجود جدا شود و جذ شی آن شی موجود نباشد **والمعدوم** لیس بشیء عندنا و اشیا بوجود
موجود اند و بجود معدوم اگر وجود را مقید گردانند بقید تجرد یعنی بقید ان لا یکون معه شی
واحدی باشد غیر او با و نه چنانکه رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود کان الله ولم یکن معه شیء
محققان گفته اند هو الان کما کان واگر قید کنند با و شی هست او عین مقید باشد چنانکه
دانستی که غیر وجود است بوجود موجود تواند بود اگر تجلی کند در صورتی وجود را مضاف مقید گردانند
بالصورت و چون اسقاط اضافت کنند آن صورت بی وجود معدوم بود اینست معنی قول جلو

له معدوم سے مثبت نزد ما ۱۲ که بباشد با او چیزے ۱۲ که بود خدا و نبود چیزے با او ۱۲ که او در عدم چنانکه بود ۱۲

که فرمود التوحید اسقاط الاضافات صادق بود که میگویند وموجود عین حقیقت واجب الوجود و در ممکن زائد وشک نیست که سوادیه والسانیه انسان غیر وجود ایشان راست وجه الحق حضرت شاه نعمت الله فرمودند هرچه بینی بوجه حق همه اوست زیراکه هیچ شئ را حقیقی نیست الا بحق حقیقت حق است نزد اهل حقائق وعین حق که مقیم همه اشیا است **وهو القیوم** قال الله تعالی اینما تولوا فثم وجه الله + اهل نظر چون نظر بنظر کشف قیومیة را در همه اشیا مشاهده نماید **وجه جمع العابدین** توجه همه عالم بود بحضرت او وهی حضرت الالوهیة **النور** قا نفس کلیه است که قالب عالم است ولوح محفوظ وکتاب مبین **وراء اللبس** حقیقت در حضرت احدیت قبل از واحدیت زیراکه حضرت واحدیت حضرت ثانی ثانیه است و بعد ازین حضرت تلبیس معانی اسما و حقائق اعیان بعد ازان بصورت روحانیه انگاه بصورت مثالیه آخر بصور جسمیه **الوصف الذاتیه** الحق احدیة جمع است و وجوب ذاتی و عین از عالم است **الوصف الذاتی للخلق** امکان ذاتی و فقر ذاتی **الوصل** وحدت حقیقت است واصله میان بطون و ظهور وتعبیر کرده اند وصل را از سبق رحمته بمحبته چنانکه حقتعالی فرمود فاحببت ان اعرف فخلقت الخلق ، وتعبیر کرده اند از قیومیة اشیا را زیراکه از قیومیت حق کثرت وصل میباید بعضی به بعضی وبالفعل ترا ها هو عین حلاتها فرمود من عرف الوصل من الفصل والحرکة من السکون فقد بلغ القرار فی التوحید مراد بحرکت سلوکست وسکون قرار در عین احدیة ذات رتبه کرده اند بوصل از فنا عبد از اوصاف خود در اوصاف حق وآن تحقق است باسمار الله تعالی که معبر است باحصا اسما کما قال علیه السلام من احصاها دخل الجنة **وصل الفصل** جمع فرقست وآن ظهور وحدتست در کثرت زیراکه کثرت فاصله است انچه وصل وحدت کثرتست بتعینات که موجب تنوع ظهور وحدتست در فوائد مختلفه چون اختلاف وجه واحد در مرایا متعدده **وصل الاصل** باز گشتن بعد از ذهاب وعروج بعد از نزول وهر واحدی از ما تنزل کرده است از اعلی مراتب که علین احدیت است وآن وصل مطلق بود در ازل بادنی هبوط که عالم عناصر است وبعضی از بنی آدم اقامته کرده اند در غایت حضیض تا فرو رفتند باسفل سافلین بعضی رجوع فرموده اند بسلوک السیر الی الله وفی الله باتصاف بصفات الحق وفنا در ذات تا حاصل شود اورا وصل حقیقی بچنانکه بود در ازل **الوفا بالعهد** خروجست از عهده عهدی که بارب خود بسته بود در زمان اقرار ربوبیة در جواب الست بربکم **الوفا بحفظ العهد**

التصرف باید کہ ترک عبودیت نکنی و غافل نباشی از عجز خود در اوقات اعطار تصرفات و
خرق عادات **الوقت** حاضر وقت باید تا ہر چہ بر تو روی نماید در حال اگر تصرف حقیقت
بی کسب فعلیک رضانا بحکم وقت باشی و غیر در خاطرت خطور نکند و اگر متعلق باکسب خود
انچہ اہم است اختیار کنی و بگذار ماضی و مستقبل کہ حالت فوت شد زیراکہ زیراکہ تدارک
ماضی و مستقبل ضایع کردنست وقت راکہ الصوفی ابن الوقت باید کہ حال را دریابد ۔
الوقت الدایم آن دائم **الوقفة** توقف میان دو مقام از برائی انچہ باقیست
از حقوق تو بر مقام اول و سینہ و انچہ ترقی کند بارادت ثانی **الواجد** مایصادف
القلب من الاحوال المغیبة لہ عن شہود الاولاو افراط **الوجد** الوقوف الصادق بامر ادحق است
کہ مراد تو مراد حق بود معنی ولی و والی در لطیفہ سابق مذکور شد **شرف البہا** البہا
اعتبار ذات است بحسب حضور البہوا اعتبار ذاتست بحسب غیب فقد البہا رماده است
کہ مصور صور اجسام عالم در و پیدا میگردانند و او را عنقا گویند و حکما او را ہیولا میخوانند
و حضرت امام او را ہیا فرمودہ **الہیولا** مثلہ و قیل اسم جبرئیل کہ در و صورت دہر باطنی کہ در
صورت ظاہر میگردد و او را ہیولا خوانند **الہجوم** مایرد علی القلب بقوة الوقت من غیر تصنع
منك **الہیبة** ہی اثر لمشاہدة جلال اللہ فی القلب وقد یکون عن الجمال الذی جمال الجلال
ہمت الافاقة اول ہمت درجاتست و این ہمہ باعث بر طلب باقی و ترک فانی
ہمت الانفس درجہ ثانی از ہمت است و صاحب این ہمت را خاطر متعلق بود بوجد عمل
و دلش مشغول بتوقع وعدہ فرمودہ از ثواب بعمل لاجرم طلب مشاہد حق کند بلکہ تعبد تعبد کنند
بامید احسان **ہمت ارباب** الہمم العالیہ درجہ ثالث از ہمت است و ہمت علیہ ارباب
ہمم متعلق نگردد الا بحق و ملتفت نشود بغیر او و این مرتبہ اعلی ہمت ہست بلکہ راضی نبود
باحوال و مقامات و توقف نماید باسما و صفات و نظر نیفر باید الا بعین ذات ۔
ذات الہوی میل نفس بمقتضیات طبع و اعراض از جہت علیہ بسوی سفلیہ نیز بافراط
محبت تعبیر کنند الہویة الحقیقة فی عالم الغیب **الہمت** یطلق بازاء تجرید قلب النبی و
یطلق بازاء .... صدق المرید و یطلق بازاء جمیع الہمم بصفا الایام **شرف الیائی**
الیا قوتہ الحمرا النفس کلیہ است کہ ممتزج است نور الظلمت تعلق بجسم بخلاف عقل عارف
کہ معبر است بدرة البیضا **الیدان** اسما الٰہیہ اند متقابلہ چون بتعین فاعل و قابل از جہت
حقتعالی گفت مامنعك ان تسجد لما خلقت بیدی و بعضی بحضرت وجوب و

اکثان تعبیر کرده اند وحق آنست که تقابل اسم است چه فاعل تقابل میتوان یافت چون
جمیل و جلیل و در تقابل تعالی فعال توان دید چون راجی و خائف یوم الجمعة وقت
تعالی و وصول تعیین یوم العید و وصول سالک بجمع الجمیع و همان عید مذکور را الیقین تعبیر
طراتب بود از اهل شریعت و طریقت و حقیقت بعقائد و احوال و وصول ایشان در حال مشاهده
و دین دار بهمین تعیین است و در یت موعود بفرد اقال علیه السلام الیقین الایمان کله وقال ابو سعید الخدری
العلم ما استعملته والیقین ما حملک وقال ابو المنصور الطوسی یحتاج الفقر الی اربعة اشیاء علم یسوسه و
ذکر یونسه وورع یحجزه ویقین یحمله انچه متداول برکت صوفیه در رسائل طایفه علیه در تحقیق تجلیات مذکور شد

لطیفه هشتم در بیان معرفت راه سلوک سلسله تربیت و وجه خاص و حجب ظلمانی و نورانی و انواع تجلیات و تلبیس ابلیس

قال الاشرف السلوک هو الخروج عن الصفات
البشریة والدخول فی مقامات العلیة

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سلوک هر طائفه مختلف است چون مقصود اینجا بیان سلوک
صوفیه و طائفه علیه بود شروع کردن بسلوک مذاهب دیگر اضاعت وقت والسنه حضرت نور العین
بعرض رسانیدند که در کلمات مشایخ افتاده است الطرق الی الله بعدد انفاس الخلائق
و در جای دیگر آورده اند راه حقتعالی نه در شرق است و نه در غرب و نه در عجم و نه در عرب است بلکه
در دل بنده است ظاهرا درین دو کلمات مشایخ تعارض مینماید چه از مقوله اول عدم انحصار مفهوم
میگردد و از کلمهٔ ثانی وجود حصر معلوم پس توفیق میان مفهوم یکدیگر چگونه باشد حضرت قدوة
الکبرا میفرمودند که مراد الطرق الی الله بعدد انفاس الخلائق طرق کثرت نیست که بدان
سلوک کرده شود بلکه مراد از وی وجدان حقیقت هر سالک عارف را در هر نفسی مر دیده صنایع
الهی و بدایع نامتناهی کما قال امیر المؤمنین علی رضی الله عنه ما رایت شیئا الا رأیت الله فیه پس هر مصنوعی را
چون راهیست بسوی صانع خود هر آئینه قول مشایخ سائغ الطرق الی الله بعدد انفاس الخلائق
(شعر) وفی کل شیٔ له آیة ٭ تدل علی انه واحد ٭ گوشه نشین گنجه خوش فرموده است
شعر هر آنچه آفریده است بیننده را ٭ نشان میدهد آفریننده را ٭ چون معلوم شد که درین
ابواب غیر منحصر سلوک میتوان کرد پس نماند سلوک الا براه دل و این سلوک را همه مشایخ علی
منهج التفصیل مشرب بسیار نهاده اند و هرچند که مشرب بیشمار گفته اند ولیکن آن همه مشارب کثیره
و مذاهب کبیره منحصر اند بدو مشرب یکی سلوک سلسله تربیت دوم سلوک وجه خاص مشرب

ان ایت بر توحید او ۱۲

ابرار واخیار و شطار و جز آن داخل سلوک سلسلۂ تربیت اند و بیشتری از اولیا رکمل جمعی ارعرفا رکمل
بسلوک سلسلۂ تربیت بمقصد رسیده اند که ایشان بسر حد وصول بجامیند و اندکی از مشایخ بعضی مریدان
و طالبان خود را بمشرب جذبه خاص سلوک کرانده اند و این سلوک کار هر طالبی نبود قطعه
معشوق در دو عالم چون فرد شد به خوبی ‖ عاشق نشاید الا از هر دو کون فردی
هر رهروی نیارد در راه عشق رفتن ‖ در راه عشق باید مردی و شیر مردی
و این مشرب گلستانیست که هر باغبان گل و نه چیند و این بند سنانیست که هر کس را یکان وی نه نشیند
بجامعه بگذاری یکه گل بسیار باشد ∴ رهش از هر طرف پر خار باشد ∴ درین گلزار چون آرد قدم زد ∴
کسی کو را قدم افگار باشد ∴ در سلوک اول بعضی سالکان را چهل سال و بعضی را پنجاه سال گذشته
که نقاب عروس مقصود را کشوده اند و حجاب روی معبود را ربوده و در سلوک ثانی اگر مدد پیر موافق
طالع طالبی بود و عنایت دستگیر مطابق حال مصاحبی بود در اندک مدت بسر حد وجدان مقصود
و عرفان معبود برسد و میتواند بود که بعضی طالبان و مریدان را حقتعالی درین راه بیک هفته تا بیک
ماه بمنزل مقصود برساند و از دریای غیب بساحل شهود بنشاند شعر راه رو همه دره را در دو گام
حاصل زره کرده خود را در دو گام ∴ ذلك فضل الله يؤتيه من يشاء و این هر دو سلوک
متمسک رسول صلی الله علیه وسلم و صحابه بوده از لیکن سلوک اول در کمال شهرت و حصول
ثانی بر سبیل ندرت و سهول حضرت قدوة الکبرا میفرمودند هر چند که زمانه بسر حد تاخیر رسید
خلایق حقایق ظهور کنند و سلوک وجه خاص از خلائق صدور اکنون شرح سلوک سلسلۂ تربیت بگوش
هوش بشنو قال الله تعالے لقد خلقنا الانسان فی احسن تقويم ثم رددناه اسفل سافلين
چون شهباز حقیقت انسانی از وکر وحدت صمدانی پرواز کرده و در صحرای واحدیت پر و بال انفصال
از هم باز و در فضای عالم ارواح چهار هزار سال شکارگاه ساخت قبل هزار سال کما قال علیه
السلام ان الله خلق الارواح قبل الاجساد باربعة الف وفی روایة الف سنة قطعه چو انسان را
حقیقت همچو شهباز ∴ ز وکر وحدت خود کرد پرواز ∴ نشیمن ساخته بر شاخ ثانی ∴ بباغ روح کرده
باغبانی ∴ و تقدیر نعمای شجرۂ روح انسانی فروع کثرت بر آورده چنانچه از نور حقیقت محمدی
ارواح انبیا پیدا کرد و از ارواح انبیا اولیا هویدا ساخت و از ارواح اولیا ارواح مومنان
و از ارواح مومنان ارواح عاصیان و از عاصیان منافقان و از منافقان کافران و مجموع
ارواح انسانی شاخ شعب بسیار دارد و روح هر یکی ازین شعب نشست و گذشت و آن شعبها
عقل کل و نفس کل جوهر هیا شکل کل ازانجا که پر و بال کشاده بر شاخ مثال بر آمد شعر

ز باغ روح چون پرواز کرده * بگلزار مثال آواز کرده * پس آنگه بر شاخ وصال ترنم کرد از بید آمثال المصجری احبا
آمد و فروعات شجره جسمانی حجره انسانی بیار آمد چنانکه جسم کل و عرش و کرسی فلک زحل فلک مشتری فلک
مریخ فلک شمس فلک زهره فلک عطارد فلک قمر کره نار کره هوا کره آب کره خاک جماد و نبات حیوان
در حیوان انسانست پس حقیقت انسانی از هر مراتب مذکور عبور کرده درینجا ظهور فرموده واین
موجو لیست از موجودات دیگر در غایت کثافت در نهایت بعد از لطافت و آخرین و اسفل اینها انسانست
پس هر فیض که بوی میرسد او لا بر مراتب علیه میگذرد با حکام و آثار آنها منصبغ میگردد و انگاه بوی میرسد
که جامع ترین موجو دانست و بحسب جمعیت صغری عالم دیگر اگرچه بحسب صورت داخل ایشان و یکی از ایشان
از ایشان این را عالم انسانی گویند که عجایبات از ظهور ذاتست با حدیته جمیع جمیع موجودات سفلی و علوی و صوری و معنوی

مثنوی

نهال باغ را بسیار شاخ است بسوی باغ اجسام نهاده رو دران گلزار چون کم دیده ام
ازان هر شاخ شاخش پر ثمر شد چو انسان شاخ پایین شجر شد که بلبل را در و میدان فراخ است
گل گلزار انسانی غریب است نهد سر از نشیب زبار انمار * بلی شاخی که دارد میوه بسیار
دهد مر باغبان را باغ عرفان زهی باغی که از وی شاخ انسان مل بازار مسیحانی عجیب است
درخت باغ را این طرفه بار است شگفته از نسیم فیض ازلی سے دروی گلی اسمای کلی
* اسماء می کنند با هم ترنم هزاران بلبل اندر باغ عالم * که در بارش درختان ثمار است
ازین قطره چو گردد بحر مواج که در قطره بود صحرای کثرت عجب این قطره از دریای وحدت
زنی غوطه چو غواصان وجدان اگر خواهی که در دریای عرفان دری آید که باشد درة التاج
نهنگ بحر عرفان نام دارد که بحر وحدت او را تابش نیست طلب از گوهر اشرف که ثمیت
در و بحر نهنگ آشام دارد * حقیقت انسانی مذکور در هر مراتب مستور که تنزل فرموده هر آئینه
در برا تعینی و تقیدی ردی نمود و بسبب آن تعین و تقید از دولت قرب و شهود دور مانده و از
لذات حضور مهجور افتاد خصوصًا در انشای انسانی و صورت جسمانی که درینجا تعین خاص پیدا
میگشت و تقیدی مناص هویدا که بسبب آن بعضی افراد انسانی بدعوی انانیت سر کشیده اند
و خود را مستقل بوجود بدید ند زهی دوری و مهجوری نعوذ بالله منها در صحرای حرمان دیدای
هجران شاه سوار حقیقت انسانی شکار میکرد و در پی آهوی آرزو و نخچیر رنگ بوی رهوار را
افکار ناگاه شیر سعادت ازلی و ضیغم دولت لم یزلی از بیشه غیبی و کنام لاریبی رو بنمود آهوی
هوای نخچیر آن خود نمائی از دی بگوشه عدم در آمدند و او را میل فی شکار گاه احدیت و فضای صمدیت
شد سر ارادت بحضرت نهاد که او را از بادیه خطرناک بادیه پر باک گزرانند تو اند موسی وار بر طور راه

قدم نهند و دامن خضر صفتی که در شان وی فوجدا عبدا من عبادنا آتیناه رحمة من عندنا وعلمناه من لدنا علما
نزول شده است بگیرد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که شرائط اہلیت شیخی و قابلیت اقتدای
ازین آیت استخراج کرده شده است پس باید که شیخ باین اوصاف پنجگانه موصوف و بعرفان عارف
معروف بود بیچنانکه صاحب مرصاد میفرماید اول اختصاص عبدیت خاص من عبادنا دوم
قبول استحقاق حقائق آتیناه از حضرت بیواسطه وآتیناه رحمةً سوم خصوصیت یافت رحمةً خاص
از مقام عندیت که رحمة من عندنا چهارم شرف تعلیم علوم از حضرت حق که علمناه پنجم
دولت یافت علوم من لدنی بیواسطه که من لدنا علما تقریباً از مثنویات این نکته انشاد فرموده اند مولوی
پیر تابستان و خلقان تیرماه ۔ خلق مانند شب‌اند و پیر ماه ۔ کرده ام بخت جوان را نام پیر
کو ز حق پیر است نی ز ایام پیر ۔ او چنان پیر است کش آغاز نیست ۔ با چنان در یتیم انباز نیست
خود قوی تر میشود خمر کهن ۔ خاصه آن خمری که باشد من لدن ۔ پیر را بگزین که بی پیر این سفر
هست بس پر آفت و خوف و خطر ۔ گر نباشد سایهٔ پیر ای فضول ۔ پس ترا سرگشته دارد بانگ غول
غولت از ره افکند اندر گزند ۔ از تو داناتر درین ره بس بدند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند
چون چنین پیر دست آید دامنش محکم گیرد و شیخ را باید که اول مرید را علوم شرع که بدان احتیاج اصلی باشد
بیاموزد و بعضی از عقائد صوفیه بر سبیل اجمال وی را آگاه بعده بشغلی که مناسب حال وی باشد اشتغال فرماید
اما از همه اشتغال مرید مبتدی را ذکر جلی مفیدتر باشد مرید درین اذکار روا فکار و انسیرے اللیالی والایام
بروجه تمام اولا بر مرتبهٔ حیوانیه برسد آنچه مکشوف سائر حیوانات است بروی کشف گردد شعر
در نغمه ل بود از لطف سبحان ۔ مکشف دیده اش مکشوف حیوان ۔ چون ازین مرتبه ترقی کند بمرتبهٔ نبات
برسد خواص نباتات را معلوم کند و تسبیح اشجار مفهوم قطعه در ینجا شد ضمیر پاک سالک ۔
بلکه نباتات هر یکی را لکب ۔ شده در بیرزمان اسرار تسبیح ۔ به پیش فکر سالک ده تشریح ۔
چون ازین مرتبه ترقی کند خیمه در صحرای و عروج زند بشهر جماد برسد بر حکم غریبه و اسرار عجیبه مطلع گردد از
دفائن معادن و جواهر کان خزائن وی دیده ور مثنوی درینجا از جواهر کان الهیه ۔ به بیش جوهر
آرند خوار ۔ دلی این جوهر کان معانی ۔ بکار جوهری ناید تو دانی ۔ چون ازین منزل بالا خرام
خیمه بمرغزار خاک زند درینجا فرحی بیند بر عجائب دیوانی باید براز غرائب که در وکلمات اسرار بسیار
بود و حروفات آثاریه شمار ۔ مثنوی با تخم خاک چون برنیت شب تنگ ۔ سحاب خفیه شهری خورده ازتنگ
چه بار مسکن انواع اصناف که نبود بیچاو در بیچا اطراف ۔ چه بیمر نود درون قاف مظهر ۔ رسیده هیبت او
هر هفت کشور ۔ چون ازین مرتبه عبور کند کشتی سلوک در دریای آب نداز و در قلزم وجعلنا

من الماء کل شیٔ حیّ آشنا کرد و زورق بسطت الانهار علی الماء با ساحل حاصل پیوندد **مثنوی**
چو کشتی را در آب افگند ملاح * بدریای عیان شد غرق ارواح * چه دریایی که او را
نیست پایاب * بهر سو آشنا رو کرد غرقاب * چون رخت سالک ز دریای آب بساحل
هوا رسد گر بعالمی افتد که جز باد هوای لطافت ازان گلزار لمی آید و درای نسیم طرافت
ازان سمن زار نمی بر آید **مثنوی** چو در بحر هوا افگند زورق * جهاز را یافت کجمله فلق
بیرق * بصحرای هوا ز انجا گذر کرد * بصورتهای غیبی در نظر کرد * همچنین مرتبه بمرتبه
بعکس نزول عروج میکند هر چند که سالک را کثافت و تقید کمتر لطافت ظاهر و سعت بیشتر
نسبت با مراتب عالیه کامل تر علم و ادراک شامل تر تا حدیکه بعین ثابته خود برسد و
اسمی که عین ثابته وی مظهر آنست بصورت استعداد کلی هیولانی الوصف ابدی متجلی گردد
بباید دانست درین حضرت علمی عین ثابته سالک یکی از ثمرات سگانه خالی نبود - یکی آنکه
عین ثابته وی جامع بود مر جمیع اعیان ثابته و شامل ما بود همه صور علمیه را همچو عین
ثابته نبوی رسول صلی الله علیه وسلم یعنی متابعان کامل و سالکان مکمل وی که بپی
پی او وی سلوک کرده اند پس لفظی اطلاع وی بر عین ثابته خود بر آئینه اطلاع باشد بر
جمیع اعیان ثابته و احکام و آثار ایشان من الازل الی الابد گوشه نشین گنجه بکر را در اینجا نشان داده است
شعر دران دائره گردش راه او * نمودار سرا و قدمگاه او * یکی از متابعان او صلی الله علیه
وسلم که مرکب سلوک خود را بر اثر قدم مبارک رانده صاحب خصوص است که آن از مقام
جمعیة خود خبر میدهد کشف الله عین بصری و بصیرتی و خیالی فرایت بعین البصر ما لا یدرک الا به و رایت
بعین البصیرة ما لا یدرک الا به و رایت بعین الخیال ما لا یدرک الا به فصار الامر لی مشهودا و الحکم
المتخیل المتوهم بالتقلید موجودا فعلمت قدر من اتبعه و هو الرسول المبعوث الی محمد صلی الله علیه
وسلم و شاهدت جمیع الانبیاء کلهم من آدم الی محمد علیه السلام و اشهدنی الله تعالی المؤمنین بهم کلهم حتی
ما بقی منهم من احد ممن کان و یکون الی یوم القیمة خاصهم و عامهم و رایت مراتب الجماعة کلهم فعلمت
اقدارهم و اطلعت جمیع ما امنت به مجملا مما هو فی العالم العلوی و شهدت ذلک *
کلمه دوم آنکه عین ثابته سالک بعضی از اعیان ثابته را جامع بود پس اطلاع او در مقام
بعضی افراد عالم را برخی از احکام و آثار آنها بیان کند چنانچه در فتوحات آورده است
نا فلا عن غیر لنا و سلکت علی بحر الروم من بلاد اندلس عزمت علی نفسی ان لا ارکب البحر الا بعد ان اشهد
تفاصیل احوالی الظاهرة و الباطنة الوجودیة مما قدر الله سبحانه علی والی آخر عمری فتوجهت

الی اللہ سبحانہ بحضور تمام وشهود عام ومراقبة کاملة فاشهد نی اللہ تعالی جمیع احوالی وقائع
ممایجری ظاهراً و باطناً الی آخر عمری حتی صحبت ابیک اسحاق بن محمد و صحبتک واحوالک
وعلومک واذواقک ومقاماتک وتجلیاتک ومکاشفاتک وجمیع خصوصیتک من اللہ سبحانہ
ثم رایت الجمیع علی بصیرة ویقین وکان ماکان ویکون من غیر اضلال واختلال۔
حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند حضرت مخدومی شیخ عبدالرزاق کاشی از شیخ خود نقل میکردند
که شیخ ما را نظری بود مخصوص که چون خواستی که بر حال کسی مطلع گشتی نظری بوی کردی و از جمیع احوال
اخروی و دنیوی خبر کردی۔ تقریباً میفرمودند که حضرت سید علی همدانی در مدینة الاولیاء با
جمعی از اکابر نشسته بودند اشارت باین فقیر نمودند که حالات جاریه و واقعات ساریه این صحابه
همچنانکه باید در معرض بیان آرد التفات خاطر خطیر حضرت میر در ضمیر بخطرهٔ فقیر حق تعالی القا کرد و حالات
ایشان مرا مکشوف گردانید چنانکه از جزوی و کلی همه بر حضرت میر عرض کردم بعد از مرور ایام
آنچه معروض افتاد مشاهده شد۔ سوم آنکه عین ثابتهٔ وی جامع اعیان دیگر بود و مکرر عین
ثابتهٔ خود فقط چنانکه شیخ نجم الدین صغرا از مکشوفات سلوک خود بحضرت قدوۃ الکبرا عرض
نمودند که در آخرین اربعین شب بیست نهم ماه مبارک رمضان حالات اولین آخرین بر من
کشف شد بلکه معاملات ازل و ابد بر من عیان کردند و من که اکنون شصت ساله ام یقین من
شده است که ذریت من در محل عرضگاه میثاق در کف پای بابای آدم بوده **شعر** چو عکس جام خاص
افتاد * نظر آغاز بر انجام افتاد * شیخ نجم الدین کبرا بحضرت قدوۃ الکبرا عرض ساختند
که مراتب چهارگانه اصحاب سلوک ارباب صعلوک عنایت فرموده بیان کنند فرمودند که
طالب بنا پایش بطلب یقین علم آراسته نباشد روزی از پریشانی و خلل بطالت شود و
سالک که فیض تمام حق بعین اله در دل ندارد واز پی دل نقش سگی شد **قطعه** لطف
سالک سست بعثت صدق * زو شده سالک حق زیبا * از لطف جوهر طالب ز عطا
آنست ممتزج زعطا ۔ چون سالک بعنایت الهی و بدیعهٔ نامتناهی بعین ثابت خود برسد
ینتهی السلوک فی هذا المقام ویتبدل السیر بالجذبة الجلیة ولا یمکن الوصول الی اللہ تعالی الا بالجذبة الجلیة
صاحب این سلوک را سالک مجذوب گویند چون از مرتبه نزول فرماید و بمقام اصلی خود
رجوع نماید تربیت طالبان را شاید **بیت** هر آن سالک که گرد انزال و اعراج * بفرق
طالبانست درة التاج * و اگر بعنایت ازلی و هدایت لم یزلی ناگاه بیواسطه سلوک
بشرف جذبه مشرف شود بدرگاه عرفان معرفت در انتها این جذبه اگر بحضرت بزرگی رسید

که هر دو سلوک کار او بمقصد انجامید بود و بار دو بسلوک سلسلۀ تربیت کرده باز بحضرت جذبه آورد
مجذوب سالک گویندش پس اینچنین کس نیز اقتدا را شاید جز ازین دو صاحب دولت تربیت
سالکان راه یقین و پرورش ساران طریق منتهی نیاید و این تاجیست عظیم الجواهر تا بر
سر که نهند و تاجیست کریم القدر تا در بر که کشند رباعی در انحضرت که بار عام باشد * بدید این
همه را کام باشد * ندانم تا کرا لطفش بخواند * که در خاصان کلام از عام باشد * حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که اگر سالک بدرگاه جذبه نرسد و توقف در اثنا راه کرده سالک فقط
گویندش یا آنکه در سرحد جذبه ماند و بر او سلوک میدان بدایه نجهاند مجذوب فقط گویندش
به یکی ازین دو بزرگوار تربیت سالکان کرد کار کمتر آید و لیکن بنفس ایشان زود کارگر آید
و روش ایشان و سیرت این خوب کیشان در اکل و شرب و لباس خلاف قیاس این
طائفه است گاه باشد که از خوردن سیر نبوند گاه بود که اصلا نخورند - تقریبا میفرمودند که
حضرت شیخ نجیب الدین بزغش فرموده اند که مرا آرزوی صحبت شیخ ابراهیم مجذوب بسیار
میبود و برادر بازار دیدم میان زمستان گفت این ساعت آلست که هم صحبت باشم شرط
آنکه امشب در مسجد بازار باشم با وی در مسجد برفتم گفتم طعام بیاورم گفت سیرم پس برق و باران آمد و ابر
گرفت و باد و انهار روان گشت چون نماز شام خفتن بگزاردیم و خلق از مسجد بیرون رفتند
و من تنها با وی بماندم گفت من گرسنه ام چیزی بیاور تا بخورم شب تاریک بود برق و باران
عظیم میبارید چند دینار زر داشتم وی را دادم و گفتم معذور دار که عذر واضح است این زر را
فردا دکانها خود ساز زر را بستید ساعتی صبر کرد باز گفت که من گرسنه ام برخیز و چیزی بیار تا
بخورم خانه من از مسجد دور بود اما نزدیک آن مسجد خویشی بود منعم بخانه وی رفتم چون
شنیده بودم وی چیزی بسیار میخورد گفتم مرا جماعتی مهمانان رسیده اند و این سخن گفتم که
هر یک در حقیقت جمعی ست از بس لطائف که در ولیست از نفس و قلب و روح و غیر ایشان گفتند
در برکاه هیچ طعامی پخته نمانده است خدمتگاران داشتند و هر یکی را طبقی بر سر نهادند
بعضی پر از برنج خام و بعضی پر از باقلا خام بعضی نخود و گندم دیگ چند دنبه و یکعدد قدید
همراه من بمسجد آوردند گفتند خود بپزند و من اینها را پیش وی نهادم و با خود تخمین کردم
این همه پنجاه من بود گفتم صبر کن تا اینها را بپزم گفت همچنین میخورم همه را همچنان خام بخورد
ساعتی صبر کرد از سائلی از راه گذر بر آمد و دریوزه میکرد از مسجد بیرون دوید و هرچه جمع کرده
بود از ماکولات از وی بستید مقدار ده من نان پاره ها و طعامها بمسجد درون آورد و همه را

شیخ ابراهیم مجذوب

بخورد چون از شب نیم گذشته مرا گفت برخیز در گوشهٔ مسجد رو و بخسپ که بسیار زحمت از من کشیدی
اما اگر حرکتی کنی دیا نخسپی هلاک کنم من بگوشهٔ مسجد رفتیم و خسپیدیم و زهرهٔ آن نداشتم که حرکتی کنم
چنانکه اگر عضوی از من خارشی میکرد زهرهٔ خاریدن نداشتم و در آن مسجد سنگی بزرگ نهاده بود
هر ساعتی برخاستی و آن سنگ را برگرفتی و بر بالین من آوردی و باخود گفتی این سنگ را
بوی فرو کوبم و یرا هلاک کنم پس هم خود گفتی که روا نباشد که پدرش مردی پیر است فردا چه
کند آن سنگ را باز بجائی خود نهادی چند نوبت چنین کردی مرا از ترس خواب نمی آمد اما
خود را چنان مینمودم که در خوابم پس مرا گفت میدانم که در خواب نه ترا زحمت بسیار دادم اکنون
ترا بخدا سپردم و بخشیدم بر بام مسجد میروم تا تو ایمن گردی و خواب کنی پس بام رفت و بر سر
نزد بان مسجد یک خانه بود کتاب بسیار در آن جا که امام مسجد نهاده بود بآن خانه در رفت
من از ترس برفتم و در خانه از بیرون بستم و بخفتم آواز خبز خوردن وی از خانه می آمد من
تعجب بودم که وی چه می خورد میدانستم که در آن خانه هیچ خوردنی نیست چون بامداد از آن
خانه بیرون آمد و برفت در انخانه رفتیم دیدیم که جلد های همه کتابها بخورده و خورده است
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در سلوک اگر از سبیل متابعت نبوی و طریق
متابعت مصطفوی اندک انحرافی بود بمنزل مقصود خود رسیدن ممکن نیست چنانکه
بعضی از مشایخ با تقدم راحلهٔ سلوک خود بواسطه برزخ البرزخ رانده اند بدرگاه نورالانوار
نرسیده اند وایشان را از انحضرت بزجر رانده اند۔ تقریبا از حضرت شیخ علاء الدوله سمنانی
نقل کردند که شیخ مجد الدین بغدادی فرموده اند که در واقعه از حضرت رسالت صلعم پرسیدم که
ما تقول فی حق ابی علی سینا قال صلی اللہ علیه وسلم هو رجل اراد ان یصل الی الله بلا واسطتی
فحجبته بیدی هکذا فسقط فی النار و همچنین شیخ شهاب الدین مقتول که از متابعان اوست اما
حضرت شیخ فخر الدین رازی معاتب شده بسبب کمال حیرت ملتزم خود بعد از سی سال تکلی از
معلومات مقرره بر خود برگشته اند از منوافقه بسیار متالم شده میگریستند که اگر همه معلومات من بر تر
وجه باشد چون کنم شعر یقینی را که دانستم گمان شد چه سودائی که سود من زیان شد
یکی از شاگردان ایشان این صورت را بحضرت شیخ محی الدین عربی بزبان عجم عرض کرد
بنام نوشته اند که اگر میخواهی که ترا از معلومات خود رجوع باید کرد و اشارکمایهی معلوم
شود میباید که تصفیهٔ جه خاص را ملازم خاص حال خود ساز حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند بعضی ازین طائفه را باکل و شرب اصلا در بایست نمیگردد اگرچه ایام بسیار داعوا

مشار الیه و چنانچه شیخ اردبیلی وقتی محتضر شد پنبه تر کرده در حلقش ریختند و اندکی از شوربا نیز در حلقش ریختن گرفتند منع کرده و گفت از سی سال روزه داشتم اکنون بروزه میروم حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که بعضی از عقلاء مجانین برخی از ظرفاء عارفین را حالات طرفه و مقالات شگرفه صادر میگردد چنانکه از روی ظاهر مقال ایشان خلاف ادب مینماید ولی نزد آنحضرت تعالی از آب زلال خوشتر آید چه بعضی ازین طائفه معشوق صفت میباشند که با محرمان سرپرده ناز همیشه هم نشینان حریم راز اند۔ تقریبًا میفرمودند که جعفر خلدی میگوید که در بیت المقدس بودم دیدم که مردی همه روی خود را در عبائی پیچیده بود ناگاه برخاست و رو بآسمان کرد و گفت کدام را دوست تر میداری آنکه دو عبار و پالوده دهی یا آنکه این قندیلهای خانهٔ تو درهم شکنم پس بجای خود باز گشت و بخفت من با خود گفتم این مرد دیوانه نیست یا از اولیاء الله است در میان آنکه من در فکر کار وی بودم دیدم که شخصی در آمد با وی زنبیلی بزرگ براست و چپ می نگریست تا وی را دیده و آمد و بالای سر او نشست و گفت برخیز که من برای تو یکی چیزی آورده ام پس از زنبیل دو عبار و پالوده بیرون کرد آن فقیر بنشست و بخورد چندانکه خواست پس گفت این باقی بفرزندان خود بر آن شخص برخاست و برفت من در عقب وی برفتم و گفتم بخدای تو که این مرد را میشناختی گفت هرگز وی را ندیده بودم غیر از امروز چند روز بود که فرزندان از من دو عبار و پالوده خواسته بودند و من مرد فقیرم و حالی میکنم گفتم که هرگاه خدای تعالی فتوحی رساند بکنم هر آنچه میخواهید امروز یک دینار کسب کردم و حوائج آنچه گفته خریدم و بخانه آوردم و در طبخ او اهتمام کردم چون پخته شد خواب بر من غلبه کرد بخفتم هاتفی آواز داد که برخیز و آنچه پخته بمسجد ببر و پیش آن مرد که خود را در عبائی پیچیده است بنه که مهمانی در پشت داریم و ما این را از برای وی ساخته ایم آنچه از فضله وی ماند بفرزندان خود آورده بده که اثر سعادت دارد از خواب در آمدم فرزندان آنرا پیش آوردند تا بخوریم برداشتیم اینجا آوردیم چنانکه می بینی حضرت نور العین میفرمودند که عزیزی از اکابر روم بحضرت قدوة الکبرا آمد و بعضی از سخنان سلوک استفسار کرد حضرت ایشان آنچه که تمام تر بیان این راه بود عیان کردند چون سائل را مقصود استفاده نبود آهنگ مکابره کرد حضرت ایشان فرمودند ای عزیز تو که دعوی سلوک دانی میکنی و خود را مرشد میگوئی نشان این مقام در عالم باطن بده کما قال ابو یزید البسطامی قدس الله روحه جمعت اسباب الدنیا و ربطتها بحبل و رمیتها فی بحر البلا استرحت و وصلت الی الجبار ٭٭٭ که دریائی ایاسته و صحرائی ایاسته کدام است

چون ازان دریا عبور کردی و بکدام سفینه دران بحر غواصی کردی و بساحل رسیدی این ال
منزلیست یا نهایت کار سالک یا رموز اشارات این طائفه است که هرکه ازان طائفه باشد داند
رباعی کسی کین بحرا غواص باشد * بداند سر غواصان دیگر * کسی کو نیست از جوهر فروشان
* چه داند قیمت یاقوت و گوهر * ماهیت دربندان غمخوار و کیفیت سالکان جان سپار جز
بهرمندی نداند و هوای خردمندی بزبان نراند شعر آنکس داند حال دل غمگینم * کو همچو منم
ازین بند کلاهی عجب مردانه که خود ترک برفرق نهاده باشد و از اسلحه همت از سر تا قدم
آماده او زخم آنمعرکه تواند خوردن و مرهم ایثار بر جراحت تواند نهادن قطعه جرعه
ترک نوش باید کرد * تا شوی مست فقر تا باید * خرقه از صفای صبر بپوش * تا شوی
مرد فرد یکی داحد * ترک جزو کل باید کرد و آن جان باختن است و پروانه شمع الحق دل
از همه کل انا یتر سنحفیه ع از کوزه همان برون تراود که در وست * بنظر نفس در
بحر این فقیر نظر باید کرد بلکه بدیده دل باید نگریست که درین جوی آب کدام دریا جاریست
غزل درون مصر جان خود چه یوسف نازنین دارم * که صد چون زلیخای بکویش همنشین دارم * بجلوه خانه سینه که از اغیار خالی شد
چه شاهد بازکه موزون من خلوت نشین دارم * ز وصل شاهد لقیس در عالم سلیمانم * که جن و انس و حوش و طیر در زیر نگین دارم

چو در دل صورت خورشید معنی میشود طالع *	سر گردون بزیر پائی همت بر زمین دارم *
نثار وصل تو اشرف مثال دین و دنیا را *	کند نقد رم انرا هم که صد دینا بدین دارم

حضرت پیر میم بنگرم از حجب ظلمانی و بروق نورانی استفسار کردند حضرت قدوة
الکبرا میفرمودند که بیان الوان تجلیات و تبیان مکشوفات مشایخ علی نهج التفصیل
فرموده اند و هرکسی بر حسب سلوک سبیل طغیانی نموده اکنون بر طریق اختصار و ایجاز گفته میشد
اگرچون طالب صادق و سالک واثق و از کار و افکار اشتغال مینماید در طریق ریاضت بر سبیل
جمعی بیاید تجلی الصور الحسنة والقبیحة فلا یلتفت الیها ولا الی البروق واللوامع ولا الانوار الساطعة
ولا الی الالوان المتلونة و یعلم یقینا ان النور الحقیقی منزه عن ان یکون ملونا ومشکلا
ومتحیزا الی جهة من الجهات حضرة قدوة الکبرا میفرمودند که در حدیث آمده است
ان الله تعالی سبعین الف حجاب من نور و ظلمة * حجب ظلمانی و استار نفسانی همچنانکه
حواس خمسه طبع و اعراض و اخلاق ذمیمه و شمائل خبیثه نفس و هوا و شهوات و هواجس
شیطانی و وساوس نفسانی و هر یکی ازین انواع ظلمات متفرع میگردد که شرح او اطناب
دارد و ارتفاع حجب ظلمانی بر سالک سهل است از حجب نورانی زیرا چه نفس بالطبع متنفر

حائل است از ظلمت ده ده هزار لون در زیر هر لطیفه از قالب و قلب و نفس پوشیده اند که مجموع وے
هفتاد هزار لون میگردد منها عشرة آلاف حجب ظلمانیة مستکنة فی اللطیفة القالبیة و لونها کدر
چون شغل و اذکار ترقی گیرد و انوار مشتعل گردد شاهد تلک الظلمات المطبقة بعضها فوق
بعض ظهو جود سالک چون لطیف تر بود و لطافت انوار مصفا تر گردد چنانکه کف آب سفید و
ده هزار از ان پوشیده اند در لطیفهٔ نفسیه که لون او کبود بود و منبع خطرات شر و منشاء صفات
کدورت همین است و ده هزار از ان پوشیده در لطیفهٔ قلبیه که رنگ او سرخ تر است چنانکه اشتعال
آتشی شعر چو نور شمع رویش برفروزد ٭ نقاب از غیرت از پیشش بسوزد ٭ ده هزار از ان
پوشیده اند در لطیفهٔ سریه که لون او سفید تر باشد چنانچه زجاج سفید و صاف که در وی عکس
آفتاب افتد بیت شعاع نور او کز مضطرب است ٭ تو گوئی آفتابی اندر آب است ٭
و ده هزار از ان نهاده اند در لطیفهٔ روحیه که رنگ او زرد تر است در غایت صفا و لطافت ٭
شعر از ان نوری که تابان است و احمر ٭ نمایان شد برنگ نور اصفر ٭ و ده هزار از ان مندرج
اند در لطیفهٔ خفیه که رنگ او مشابه آئینهٔ مصقل بود مثل سواد چشم در گوشهٔ مردمک در اینجا سالک
از چشمهٔ آبحیات اندک سیراب میگردد و ده هزار از ان پوشیده اند در لطیفهٔ حقیقت که قائم
اند باین لطائف انوار رنگ او سبز تر است در روشن میکند چشم و فرح بقلب میرساند در رنگ
حیات ازین بر آید بعد این رنگ عقیقی مینماید بیت در اینجا سالک سبز رقیق است ٭
که آخر نور از رنگ عقیق است ٭ حضرت قدوة الکبرا نقل از مرصاد میکنند که چون آئینه
دل بتدریج از تصرف مصقلهٔ لا اله الا الله صقالت یابد و زنگار طبیعت و ظلمات صفات بشریه
از و محو شود بنرای انوار غیبی و محل انعکاس اسرار لاریبی بود در بدایت حال آن انوار غیبی
بر مثال بروق و لوایح پدید آید و بهر لمعان ترقی هزار گونه افزاید شعر یا ایها البروق الذی
تلمع ٭ من ای اکناف الحمیع نطلع چنانکه صفات زایل میشود انوار بقوت تر میگردد بعد از
بروق مثال چراغ و شمع و مشعله و آتشهای افروخته مشاهده شود پس آنکه انوار علوی پدید
آید ابتدا از صورت کواکب خورد و بزرگ آنکه در صورت قمر مشاهده افتد و بعد از ان
بر مثال شمس بالاتر ازین انوار مجرد از مثال نمایان خواهد شد حضرة قدوة الکبرا میفرمایند
سالک را اهم است که از همه این انوار اعراض کند و توجه کلی بمراقی عروج دارد مگر مجذوب
شیرازی از اینجا گفته شعر غلام همت آنم که زیر چرخ کبود ٭ ز هر چه رنگ تعلق پذیرد آزاد است
و منشاء انوار و منبع الوان آثار متنوع است چون روحانیه سالک و ولایت شیخ و انوار نبوت

مصطفوی صلی اللہ علیہ وسلم و ارواح انبیاء و اولیاء و مشائخ و حضرت عزت و انوار اذکار مختلفہ
بتخصیص نور کلمہ طیب و نور قرآن و ایمان و احسان و اسلام و انواع عبادات و طاعات کہ ہر
یک را نوری دیگرست و از ہر عبادت و مشار نور دیگر بود و از ہر طاعت سروری دیگر خیزد مناسب
آن ﴿ ہر عبادت را حضوری دیگرست ؛ ہر طاعت سروری دیگرست ؛ ہر چراغی کز عبادت
بر کنی ؛ مطلع انوار و نور دیگرست ؛ و ہر یک را ذوقی و لونی دیگر چون انوار بکلی از حجب ظلمانی
بیرون آید جمال را دران تصرف نماند تقریباً میفرمودند درویشی بخلوتخانہ مشغول بود و درہ اشغلی
کہ پیرش گفتہ می نمود ناگاہ نوری نمایان شد کہ ہمہ آفاق را پوشید و اجزای او را تحت سطوت
انوار خود کشید درویش گمان کرد کہ نور الہی ست و سطوت حضور نامتناہی پیرش دریافت کہ از
راہ میرود بصورت مثال تجلی کرد و گفت ای مرید زنہار خیال دیگر ہرگز مبر در راہ سلوک گذرانہا
میان و گذر کہ این نور وضوء تست ﴿ چو بینی ذرۂ خورشید انوار ؛ درخشد در ہمہ اطراف و اقطار
دلی باید ترا خورشید روئی ؛ کہ آگاہ بر از این رنگ و بوئی ؛ حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند
گاہ باشد کہ بجہت تقویت عقیدہ اصحاب روحانیہ مشائخ نمایان گردد کہ بجہی عقیدۂ وی از ارادت
گردد و تفریق مراتب کبار از وی ظاہر بود چنانکہ شیخ علاء الدولہ السمنانی نقل میکردند کہ روزی
یکی از مریدان بایزید کہ مردی در حیات بودہ کار کردہ از وی منقول ست کہ گفت او را شخصی
چیست کہ تو باین خاندان عقیدہ ارادت کردی و سلوک جز متابعت بایزید آوردی گفتم تمیز
این میدانم اما یک نوبت وضو میساختم در اثنای آن دیدم کہ دیوار قبلہ بشگافت و از انسو قمعہ
پیدا شد و در آسمان ستارہ مشتری مینمود پرسیدم کہ این چیست یکی گفت این نور سلطان
العارفین ست ساعتی شد آسمانی دیگر دیدم تمام نورانی ہمچو خورشید گفتم این چیست گفت این
نور مجد الدین بغدادیست آن درویش متعجب شد بعد از آن گفتم این سخن نہ بآن میگویم کہ در
مراتب ایشان تفریق میکنم یا ترجیح میدہم شیخ مجد الدین را بر سلطان العارفین اما ہر کسی را کہ
حقتعالی حوالہ کردہ است بمشربی چون او توجہ بآن مشرب کرد متابع آن طریق شد حقتعالی
جہت ثبات قدم او دران طریق شیخ او را در اعلی مراتب جلوہ کرد حضرت قدوۃ الکبرا
میفرمودند کہ چون انوار و الوان نہایت گردد در بی لونی و بی رنگی و بی مکانی و بی تشکلی
درآید و نور مطلق آنست کہ از ین ہمہ پاک و منزہ باشد از الوان و انوار و ہر چہ در صورت
برون می آید گاہ بود کہ نور ذکر باشد گاہ بود کہ از غلبات انوار روح محمد حبیب اللہ تعالی بشری
مستغرق شود و بر مثال ابر سیہ توہی از روحانیہ در صورت برق مشاہدہ افتد و لوامع از نور ذکر با

واز نور وضوء نیز باشد چنانکه مذکور شد و در بدیهه این بیت فرموده **بیت** چه نسبت به
وان رخ بی نظیر ؛ که ذره کجا و آفتاب منیر ؛ اما لوایح آن نور که منشاء او نماز و قرآن
و اسلام و ایمان بود و تفاوت میان بروق و لوامع و لوایح آنست که بروق بر نوار
بجهد و زود منقطع گردد و لوامع و لمعان متعاقب بود اندکی توقف بکند و لوایح
چون نور آفتاب که عکس آب یا آئینه بر جا بیندازد قدری توقف میکند باز در حجاب
میشود پس نور نماز یا قرآن یا اسلام یا ایمان عکس بر آئینه دل می اندازد و نور لوایح
می افزاید و می کاهد اما آنچه در صورت چراغ و شمع و مشعله و مانند آن بیند نوری باشد
مقتبس از خورشید ولایت شیخ یا از حضرت نبوة که سراجا منیرا یا از تفاوت علوم یا از قرآن
یا از نور ایمان و آن چراغ و شمع دل بود و اگر در صورت قندیل و مشکوة بود نور
عرفان باشد کما قال الله مثل نوره کمشکوة الی آخره اگر علویات چون کواکب و اقمار و
شموس بیند از انوار روحانیه بود و گاهی معائنه آنها با سمان ولی آسمان بود که بر صفای
هوا ظاهر شود و گاهی نفس چنان مصفا میشود که آن آسمان وار معائنه میکرد و دل
در اینجا چون ماه نماید چون آئینه دل تمام صفا بود ماه تمام نماید بواسطه کدورت ناقص نماید و
اگر قمرین یکبار نماید آفتاب روح و دل ماه بود چون قمرین و کواکب در دریا و حیاض و چاه
نماید انوار روحانیه است ترقی صفای روح از مرتبه کواکب تا خورشید بود چنانکه ابراهیم خلیل
را شد همچنین قیاس باید کرد و در اینجا حاکی صادق القول بود است هر چه او گوید بشنود اما ذلی که
لائق شنیدن باشد **رباعی** نه هر دلی صاحب سراز باشد ؛ نه هر کس صادق الاقرار باشد
ولی کو از دار عرفان صفا گشت ؛ به پیشش جام جم بیکار باشد ؛ و در حکم اوست ما کذب
الفؤاد ما رای و آیت الله نور السموات والارض که به حقیقت بیننده آن دل گشت و نماینده
آنحضرت تعالی چون معرف هذا ذلی حق باشد و کام دل قابل آن ذوق بود و غیب
و شهادت ظاهر و باطن یکسان باشد در اینمرتبه لذت سنریهم آیاتنا فی الآفاق و فی انفسهم
هدیه آید اگر در خود نگرد حق را بیند چنانکه حضرت علی گفت رضی ما نظرت فی شیء الا و رأیت الله فیه
چون تجنب بکلی از بیش برخیزد و مقام شهودی بی واسطه ؛ سر گردد گوید ما نظرت فی شیء الا
و رأیت الله فیه و اگر در بحر بی پایان شهود مستغرق شود وجود متلاشی گردد. **بیت**
چه بود دریا و قند یک قطره آب ؛ بود آن قطره هم دریای سیراب ؛ در اینمرتبه قول
سید الطائفه جلوه گر گردد که ما فی الجبه سوی الله در اینمقام شهود جمله مشاهده ؛ در آئینه ایشان

هم نظر مشاهده بود چنانچه صاحب مرصاد گوید **رباعی** عمریست که در راه تو پا بست سرم
تا خاک در تو بدیدگان می سپرم ٭ زان روی کنون آئینهٔ روی توام ٭ از دیدهٔ تو بروی
تو می نگرم ٭ و الوان انوار در مقام انوار که مشاهده افتد رنگی دیگر دارد بحسب آن مقام
چنانکه در مقام لوامگی نفس نوری ازرق پدید آید و آن از امتزاج نور روح بود یا نور
دیگر با ظلمت نفس از ضیاء روح و ظلمت نفس نوری ازرق توان گفت **بیت** اگر با
روح نور نفس بلحق ٭ بود رنگی نماید همچو ازرق ٭ جامهٔ ازرق که مبتدیان متصوفه
پوشند نشان این مقام است **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که در ابتدای کار
مشائخ مر طالبان را بحسب رنگ تجلیات لباس می پوشانیدند تا هر کدامی را علامت
باشد از این مقام و انوار **شعر** درین ره طالبان را هر زمانی ٭ لباس هر کسی باشد بیانی ٭
چنانکه علامات غزات در جهاد اصفر چون ظلمات نفس کمتر میباشد و نور روح زیادت
میگردد نور سرخ مینماید و چون صفا بیشتر شود نور سفید پدید آید چون نور روح با صفای
دل امتزاج گیرد نوری سبز پدید آید و چون دل تمام صافی شود نوری چون خورشید پدید
آید و چون کمال نورانی بود نظر بر وی ظفر نیابد **قطعه** بصر ز نور تو بر تو ظفر نیابد تو را
چنانکه تو منی دیدنش نمی یابد ٭ ز تو چگونه خبر شد دل مرا که ز لطف ٭ طراز پیرهن از تو خبر نیابد
چون نور حق عکس بر نور روح اندازد مشاهده با ذوق شهود آمیخته شود چون نور حق
بی حجب روحی و دل بی حجب در شهود آید بی رنگی و بی کیفیتی و بی حدی و بیمثلی و بی جهتی
و بی ضدی و بی ندی آشکارا کند تمکین و تمکن از لوازم او بود اینجا نه طلوع ماند نه غروب
نه یمین ماند نه یسار نه تحت ماند نه فوق نه زمان ماند نه مکان نه قرب ماند نه بعد نه شب ماند نه
روز لیس عند الله صباح و مساء اینجا نه عرش ست نه فرش نه دنیاست نه آخرت **ابیات**
چو تابد آفتاب ذات دادار ٭ نه ماند از وجود کون آثار ٭ همه سر در عدم گیرند الحق ٭ ز نور
آفتاب ذات مطلق ٭ دگر بیضای عرش ست ذره گردد ٭ وگر دریای فرش ست قطره
گردد ٭ بنزد او نباشد صبح و شامی ٭ چه روز است اینکه او را نیست نامی ٭ شرف از قطره
دریا کشیده ٭ شده دریا و از قطره ندیده ٭ **قطعه** تبدو اذا بدا متمکن ٭ شمس
طلعت و من راها امن ٭ والقوم ذات بین کم قلت وکم اقول لیکن سمع من ٭
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که بیان انوار جمالی مجمل مذکور شد اکنون شرح انوار
جلالی بشنو صفات جلال از عالم ضد و ند است فنا و الفناء اقتضاء کند بیان از شرح این جلال

تا صرت چه احوال عیانست نه بیانی بلکه غیبی است نه شهادی - اول نور پدید آمد بحرق که ما جیت
لا تبقی ولا تذر آشکار گردد بحقیقت صفت دوزخ از پرتو آن نورست بیچاره مجذوب شیرازی
ازین وادیه خبر رسیده است ، ز باغ وصل تو یابد ریاض رضوان آب ؛ ز تاب هجر تو دارد
شرار دوزخ تاب ؛ انوار صفات جمال مشرقست نه محرق وانوار جلال محرقست نه مشرق وهر
عقل وفهم ادراک این معانی نکند وگاه بود که نور صفات جلال ظلمانی صرف بود وعقل چگونه
فهم کند نور ظلمانی را که عقل از جمع بین الضدین محال شناسد اگر فهم توانی کردن آن
اشارت که خواجه علیه السلام میفرمایند دوزخ را چند هزار سال تافتند تا سرخ شد چند هزار
سال دیگر تافتند تا سپید گشت چند هزار سال دیگر تافتند تا سیاه شد واکنون سیاهست
ازین دود آتش سیاه را عقل چگونه فهم کند وازینجا که حقیقت وحدت وحدانیه است چون
نظر کنی هرجا که در دو عالم نور وظلمت هست از پرتو انوار صفات قهر ولطف است که الله نور
السموات والارض واز هر دو یعنی نور وظلمة را بلفظ جعلیات اثبات کرد که بلفظ خلقت گفت
خلق السموات والارض وجعل الظلمات والنور خلقت دیگر نهاد وجعلیت دیگر در ضمن این
اشارات معانی بسیار است لائق هر فهمی نباشد شعر محرم دولت نبود هر سری ؛ بار مسیحا نکشد
هر خری ؛ اما صفات جلال در مقام فناء الفنا سطوت هیبت الوهیت آشکارا کند نوری
سیاه مبقی محیت محی مشاهده شود که از سطوت عظمت بحومینه آن شکست طلسم اعظم در فهم
رسوم فهم پیدا گردد چنانکه شیخ احمد غزالی رحمة الله علیه بدین معنی رمزی میگوید شعر دیدیم
نهان گیتی واز اصل جهان ؛ واز علت وعار برگذشتیم آسان ؛ در نور سفید ودر سیاه مانده بدیم
؛ زان نیز گذشتیم نه این ماند نه آن ؛ خواجه علیه السلام در استدلال ارنا الاشیاء کما هی
ظهور انوار صفات لطف وقهر می طلبد که صفات ذاتست وچیزیرا که در عالم وجودی هست
یا از پرتو انوار صفات لطفست یا از پرتو انوار وجود حقیقی حق لایزالی ولم یزلی است
چنانکه فرموده هو الاول والاخر والظاهر والباطن دیگر هرچه هست مدوست یا از دست عنقا است
سخن بی پوست رباعی دل مغز حقیقت است تن پوست ببین ؛ در کسوت روح صورت
دوست ببین ؛ هر چیز که او نشان هستی دارد ؛ یا اوست بجای دیده یا دوست ببین ؛
حضرت قدوة الکبراء میفرمودند در اول وآخر سلوک بعضی ازین سالکان را بمبالغه
که به تجلی صمدیت مشرف میگردند واین جای هلاکت سالکست تا مرشد کامل میباید
که ازین ورطه برآرد تقریبا میفرمودند که اخی محمد دهستانی چون مغلوب الحال شد -

شیخ وی دریافت بانگ بروی زد و گفت در چه حالی و چه دیدی بگو گفت نمیدانم نمیتوانم گفتم از مقامی
بعده انچه توالست گفت الحق مقام لسبی عالی بود بعد ازین بچند گاه دیگر بتجلی صمدیت متجلی
شد و آن مقام است بس عالی که در انجا احتیاج باکل و شرب از سالک بر میخیزد و چون در انحال
خودرا بدید غروری در وی پیدا شد و باخود گفت که ناخوردن صفت حقست و این صفت مرا
حاصلست و در باطن وی دعوی خدای سر بر زدن گرفت و ترک خوردن کرد چندانکه چوبش میزدم
و چوب در دهان میکردم و شربت در دهان او میریختم باز بدر میریخت بحلق وی فرو نمیرفت
بگذاشتم تا مگر خود بخود نشی خود بخورد و هیچ نخورد تا شش سال برین آمد و بخدمت قیام می نمود
و یک سعادت وی آن بود که خود را هرگز از من بی نیاز نمیدانست و اگر نه این بودی هم
دران ورطه هلاک شدی و من القصه بعد ازان بکعبه رفتم و اورا باخود بردم و قصد من آن
بود که میدیدم که جماعتی این حال را عجب میداشتند و در قدرت حقتعالی شک میبردند
دل ایشانرا این شک زیان بود چون حال وی معائنه کردند شک برخاست و بعضی
خودرا ببقین کردند چون بمدینه رسیدیم اورا گفتم اگر امت رسول صلی الله علیه وسلم هستی در
مریدی تراآن باید کرد که رسول کرد و من میکنم و گرنه برخیز و برو که بیش ازین در صحبت نتوانی
بودن و علی رؤس الاشهاد حاضر بود لقمه در دهن او نهادم و سه لقمه تعین کردم که در روزی بخورد و حق
و از این جهت حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که نهایت وصول سالک تا بعین ثابت و غایت حصول
عارف تا بصور علمیه می باشد و این مقام خاصه کمل اهل وراثت است و برخی را باشد که
از مرتبه عبور دهد و بسر منزل وحدت رساند ذلک فضل الله یؤتیه من یشاء ط و در
فتوحات مذکورست که چون این القائدره نور د وصول بحضرت واحدیت رسانید ناگاه
نشان پای دید غیرت کرد که نشان قدم که باشد و حال آنکه ویرا عقیده بود که هیچکس
برین سبقت نگرفته باشد آخر اورا نمودند که این نشان قدم نبی تست صلعم خاطرش
تسکین یافت شعر چه عالی همتانند کز فتوت که پی در پی روند راه نبوت ؛ حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که روزی پیش حضرت شیخ در فی ذکری از کشف افتاده فرمودند
کشف باصطلاح محققین عبارت از ملاشدن نسبت شهودیت و صف لازمه بودن وجود
ذوقیه است بحیثیتی که طرفة العین ازین نسبت ذاهل نبود و ازین شهود غافل و نزد بعضی
مشایخ مراد از کشف ارتفاع حجابهاکونی از نظر سالک و انقطاع نقاب صوری از حقیقت
چنانکه حالات صد کرده و واقعات هزار کرده ویرا معائنه بود بلکه معامله اعصار و واقعه روزگار

اورا مشاهده شود روزی حضرت قدوة الکبرا بجمعی از اصحاب کبار و احباب نامدار
چنانچه شیخ نجم الدین صغیر و شیخ نجم الدین کبیر و بابا قلی ترک و جماعتی دیگر از سکان شهر در جامع بلخ
نشسته بودند و در درج معانی گشاده و گوش مجلسیان بدرر نحریر کواشف آماده ناگاه حضرت ایشان
عصای خود را برگرفتند و چند بار بدیوار جامع از روی غضب زدند بمعاینهٔ این حالت غریب و
بمشاهدهٔ این جلالت عجیب اصحاب را حیرتی گرفت حضرت نور العین بعد از زوال آن حال
استقبال نموده استفسار کردند پس از تجاهل بسیار و تامل بیشمار فرمودند که همدرین زمان
در کنار دریا پارهٔ فوجی از رومیان و جوقی از زنگیان در میدان موصل فرود آمدند کارزار
دلیرانه و پیکار رومیانه بهمدیگر افتاد در رومیان یکی از مریدان این فقیر بود استمداد کرد همت
فقیرانه دستگیر حال او شد حق تعالی لشکر روم را مظفر و عسکر زنگ را منکسر ساخت و صد سوار
از زنگبار در میدان کشته شدند یکی از ایشان بر اسپ ابلق بود دست چپ وی از زخم تیغ
افتاد جهت تسکین خاطر بعضی مریدان و یقین عقیدهٔ قاصر بعضی طالبان فرمودند که
این واقعه را تاریخ سازند بعد از چند روز شخصی از جنگ مجروح برآمده بود در ینجا آمد
معامله یکدیگر چون مقابله کردند بعینه همان واقعه بود رباعی زهی نور ضمیر حضرت میر
که جام جم به پیش او سفال ست ۞ ز ماضی تا باستقبال احوال ۞ به پیش چشم او موقوف حال ست
۞ در جنگ صاحبقران گیتی ستان حضرت قدوة الکبرا به بعضی از اصحاب چنانچه
حضرت نور العین و حضرت شیخ ابو القاسم و شیخ علی سمنانی و بابا حسین خادم و مولانا عزیز الله
بجهت تفرج معرکه مبارزان دلیر و مقابلهٔ جانسپاران چیره رفته بودند چون بر قلهٔ کوه برآمدند
دیدند که صفهای هزبران در یکدیگر آراسته اند و جوهای پیلتنان بهمدیگر پیراسته مثنوی
یلان بر نشستند از بهر جنگ ۞ زره پوش در جنگ کرده تفنگ ۞ چو میدان بلشکر بیاراستند
۞ ز هر سو یلان مردی خواستند ۞ ز هر فوج آمد یل جنگ ساز ۞ چو کوهی که آید بکوه فراز ۞
هزبران تناور در آویختند ۞ چو شیران بشیران بهم ریختند ۞ چون هر دو لشکر بهم رسیدند و
بهادران عسکر تیغها علم کردند حضرت ایشان فرمودند که این هر دو لشکر در دست من است
هر کرا خواهیم فیروزمندی دهیم و هر کسی را که دانم بهره‌مندی بخشم در اثنای این سخن آستین
برزدند هر دو ساعد خود را دراز کردند و بازوی راست خود را مقابلهٔ یک فوج نهادند و
بازوی چپ را مواجه فوج دیگر آوردند و هر بخیه را که بالا میکردند لشکر آنطرف مظفر میشد و لشکر دیگر سو منکسر میگشت
تا پنج مرتبه هر بخیه را که دراز میکردند شکسته می یافتند این وقوع عمالیتی شگرف بود و رباعی حضرت ایشان انشا میکردند

ذکر جنگ رومیان با زنگیان و ادراک فرمودن حضرت قدوة الکبرا بمقام جامع بلخ ۞ ذکر جنگ صاحبقران در هند و ظفر یافتن ۞

رباعی آنم که جهان چو حقه در مشت من است * این قوت جان ز قوت پشت من است * این کون و مکان ظاهر و مظاهر عالم هست شده در قبضهٔ قدرت دو انگشت من است * حضرت نور العین میفرمودند که روزی پیش حضرت قدوة الکبرا ذکری از تلبیس ابلیس افتاد فرمودند سالک راه را هر تجلی که رحمان نماید بعینه آن تجلی پیش سالک شیطان آراید چنانکه رحمان را عرشی است و بر وی مستوی است شیطان را نیز عرشی است و بر وی مستولی پس درین راه مرشدی آگاه میباید تا میز در تجلیات رحمانی و تلبیسات شیطانی بکند بیچاره مجذوب شیرازی ازین بادیهٔ خونخوار زار دیده است بیت دور است سر آب ازین بادیه هشدار * تا غول بیابان نفریبد به سرابت * تفریبت میفرمودند که شیخ عبد الله خفیف گفته است که ابو محمد خفاف با مشایخ شیراز بیکجا نشسته بودند سخنی در مشاهده میرفت هر کس بقدر حال خویش سخنی میگفتند ابو محمد خفاف خاموش بود مومل جصاص ویرا گفت تو هم سخنی بگوی گفت هر سخنی که خوب بود در ینباب گفتید مومل گفت بهر حال تو هم سخنی بگوی گفت انچه شما گفتید همه علم بود حقیقة مشاهده حقیقة مشاهده آنست که حجاب منکشف شود و ویرا عیان بینی ویرا گفتند تو این از کجا دانستی و این ترا چون معلوم شده است گفت در بادیهٔ تبوک بودم فاقه و مشقت بمن بسیار رسید در مناجات بودم که ناگاه حجاب بر من منکشف شد ویرا دیدم بر عرش خود نشسته سجده کردم و گفتم سیدی ما هذا مکانی و موضعی منک چون قوم این سخن بشنیدند همه خاموش شدند مومل ویرا گفت برخیز تا بعضی مشائخ را زیارت کنیم برخاست مومل دست ویرا گرفت و بخانهٔ ابن سعدان محدث در آمدند و سلام کردند ابن سعدان تعظیم و ترحیب ایشان کرد مومل گفت ایها الشیخ نرید ان تروی لنا الحدیث المروی عن النبی صلی الله علیه وسلم انه قال للشیطان عرش بین السماء والارض اذا اراد بعبد فتنة کشف له عنه * * * چون ابو محمد خفاف این حدیث را بشنید گفت یکبار دیگر اعاده کن اعاده کرد گریان شد و برخاست و بیرون رفت و چند روز ویرا ندیدم بعد از آن آمد گفتم در ایام غیب کجا بودی گفت نماز را که از آن وقت گزارده بودم قضا میکردم زیرا که زیرا که شیطان را پرستیده بودم پس گفت چاره نیست از آنکه بهمان موضع که ویرا دیده بودم و سجده کرده بودم باز گردم و ویرا لعنت کنم پس بیرون رفتم و دیگر خبروی نشنیدم یکبار حضرت شیخ کبیر در تفصیل مشارب صوفیه و تکمیل اهل طائفه علیه سخنی در میان آوردند که هر مشربی مقصد کدام نزد یک است حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اگرچه سالکان طریق الهی و سائران سبیل نامتناهی بسلوک وجه خاص

حاشیه: مولانای من بست این مرتبه و مقام منی از تو ... ای شیخ اراده دارم که روایت کنی برای ما حدیثی مروی از نبی صلعم برای انکه مر شیطان را عرشی است در میان آسمان و زمین چون اراده کند به بنده فتنه کشف میکند برای او ۱۲

بسرحد مقصود رسیده اند ولیکن تیز رفتاران راه سلسله ترتیب و رهنوردان درگاه
ترکیب را فضلی دیگرست چه ایشان در هر منزلی فائده دیگری یابند و در هر محفلی مائده دیگر
می خورند و هر سالکی که باین راه سلوک تمام نمیکند فرجام کار او را انفعال میباشد و انجام
روزگار بحسرت انفعال تقریبا میفرمودند که حضرت شیخ رکن الدین علاء الدوله السمنانی
میفرمودند که روزی در خانقاه سکاکیه از خود غائب بودم امام احمد غزالی را دیدم که نشسته
بود سر بزانو نهاده و میان دو انگشتان قلم گرفته متحیر از وی پرسیدم که چه می نویسید امام در جواب
فرمود گفت چگونه متفکر نباشم که من در دنیا عمر گرامی را بسی صفت نوشته بودم و این ساعت
می بینم که همه غلط بوده است و این واقعه را بخدمت شیخ نور الدین اسفراینی گفتم فرمود که
عجب من نیز در این سفان بودم که می بینم که حقتعالی مرا میگوید که تو میدانی که از جهت تحیر که جهت
امام غزالی را هیچ حسرت بآن نرسید که سلوک تمام ناکرده بحضرت ما آمد از غیب بیدار شدم
در عالم شهادت تا بکار سلوک استوار مشغول شدم شرح سلسله ترتیب آنچه بر سبیل اجمال مناسب
حال این طائفه بود بذکور شده و بیان سلوک وجه خاص که اختصاص بطالبان صادق داشت
در لطیفه اذکار گفته آید انشاء الله تعالی هر چند طائفه صوفیه باین سلوک مخصوص اند
ولیکن اگر بعین انصاف دیده شود همه طوائف مشائخ و طائف انواع در سلوک اند این
سخن ترا بمثالی معلوم گردد که بین السماء والارض خانقاهی گنبدی فرض کنی و حضرت
غوث را شیخی کامل و ارباب ولایت و اصحاب هدایت را خلفاء کثیر و بندگان کبیر تصور کن و سائر
مشائخ روزگار و صوفیه نامدار را طلاب و اصحاب او بدان و بواقی طالبان و مریدان خدام
کرام ایشان باشند این طائفه از جان و دل بعد سلوک راه مشغول اند و اصحاب حرفت وارباب
صنعت که در کار خود اشتغال دارند فی الحقیقة در کار طالبان مشغول اند چه بندگر که در زراعت
کار میکنند و انواع ماکولات ترتیب میکنند نصیب طالبان در وی البته هست و نساج که بحرفت
نسج اشتغال دارد لباس ایشان را میسازد و کذلک سائر الاصناف و امراء روزگار و سلاطین نامدار
که بصورت امارت و سلطنت دارند اما بمعنی محافظان خزانه درویشان و محاسبان کاروبار
ایشان اند بجمال چهره عروس قال الله تعالی وما خلقت الجن والانس الا لیعبدون ۵۶
اینجا نقاب از رخسار میکشاید و حصولش آنست که جن و انس هر یک بر کاری اند تا آن مخلصان
بعبادت حق مشغول باشند پس اهل دنیا که عمله خانقاه جهان اند هر یک از ایشان میباید که نیت
چنان کنند که من این شغل را از برای آن میکنم تا قضاء حوائج مسلمانان و صرف

مهمات ایشان گردد و مطیعی بفراغت مشغول باشد اگر کسی بمایحتاج خویش از حرفها و صنعتها
مشغول نشوند دنیا خراب شود و کسی را فراغت طاعت و جمعیت محافظت نماند و مدار جهان بر برکت
طاعت این مطیعانست و در کل احوال بر جادهٔ شریعت ثابت قدم بوده اند و کسب
خویش را از مال حرام و شبهت محفوظ دارند و زیادت نستانند و کم ندهند و چون کسی را
باید که دران حرفت نداند و بهای آن متاع نشناسد بقیمت افزون بوی نفروشد خواجه
علیه السلام روزی ببازار شد قدری گندم دید ریخته پیغمبر دست مبارک در
گندم کرد دستش تر شد صاحبش گفت یا رسول الله بارانش رسیده است پیغامبر
علیه السلام فرمود چرا آنچه تر بود بر بالا نکردی تا همه کس بدیدی آنگه فرمود من غشنا
فلیس منا و دران کوشد که از دست او راحتی بغیری رسد و در روایت است که داؤد
پیغامبر علیه السلام با حقتعالی مناجات کرد خداوندا میخواهم که همنشین خویش در بهشت
ببینم فرمود که فردا از شهر بیرون رو اول کسی که ترا پیش آید او بود چون بیرون رفت
شخصی را دید که پشتارهٔ هیزم در پشت می آرد بروی سلام کرد و پرسید که معاملهٔ تو با حضرت
عزت چه چیز است که بدان وسیله مرتبهٔ مرافقت و رتبهٔ عیال انبیا یافته در بهشت گفت
هر روز این پشتارهٔ هیزم بدست خویش جمع میکنم و به شهر می آرم و به یک نیم درم میفروشم و درم
دارم و دو دانگ بوی میدهم دو دانگ در نفقهٔ عیال صرف میکنم و دو دانگ برای خدا
بدرویشان میدهم. مهتر داؤد علیه السلام فرمود برو که سزاوار آنی که رفیق انبیا باشی پس
گفت که با من باش گفت من این مرتبه در بهشت برنج بازکشی یافته ام همبرین خواهم بود تا اجل
در رسد و در قرآن مجید اشارت همبرین معنی میکند یا ایها الذین آمنوا انفقوا من طیبات
ما کسبتم و تاکید همین معنی جائی دیگر میفرماید فکلوا منها و اطعموا البائس الفقیر بضمیر منیر اهل
صناعت و حرفت مخفی نخواهد ماند چون باین عمل اشتغال نمایند بصورت سلوک دارند و معنی
هم پدید آید والله اعلم بالصواب بیت هر کرا توفیق افعال شده در جهان او صاحب احوال شده

لطیفهٔ نهم در بیان شرائط تلقین اذکار مختلفه موضوعهٔ مشایخ و فضل کلمهٔ طیبه

قال الاشرف الذکر عبارة عن المد و مقطع الکلمة الطیبة
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اذکار خداتعالی شرابیست از میخانهٔ عشق الهی
از چشمه روانه تا متناهی که از راه پنهان بصاحب دکام تا حق میرسد مقصود کونین و وجود

خافقین و مافیها از اثر آن جرعه است بیت ما می ذکر ست از میخانهٔ عشق ٭ جهان یک جرعه
از خمخانهٔ عشق ٭ سقاهم ربهم شرابا طهورا عبارت ازین شراب ست چون از عالم غیب
جرعهٔ دیگر بجهان وجود رسد پرتو او در دل طالب بظهور آید از جامیت مستی و ذوق از نهایت
بیخوشی و شوق بطلب جمال ذو الجلال مشغول گردد و غوغای بشریت مغلوب و شغلهای
جسمیه منسوب شود و پروای نفسیه و هوای شخصیه او گسسته گردد و سخن در تلقین ذکر و شرائط
او افتاد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که درین وادیه صاحب بدایه بسیار نهایت
کرده است و در هر صاد بیشتری ازین گونه آورده بلکه اصحاب خود را بمطالعه او تکلیف
میکردند در ابتدا این کار اهم ترین شرائط اذکار آنست که ذکر از شیخ کامل و صاحب تصرف
تکمیل بستانند که فوائد کلی و موائد اصلی در و بسیت چه ذکر تقلیدی دیگر ست و ذکر تحقیقی دیگر
آنچه از راه افواه عوام یا مادر و پدر بسمع صوتی درآید تقلیدی باشد شعر جدف گر باشد
از دریای تحقیق ٭ به از لولوی تقلیدی بتصدیق ٭ اگرچه این ذکر دفع شیطان را باشد
ولیکن حصول مقصود و وصول معبود ازوی نادر آید چنانکه تیری از دوکان تیرگر آرند
دفع خصم تواند کرد اما تیری که از ترکش بادشاه و خدنگی که از کیش شهنشاه آرند مهمات
کلی زو بر آرند بیت اگر تیری بود از ترکش شاه ٭ امان بخشد جهان را از هدف گاه ٭
قدوتنا میفرمودند از حضرت نجیب الدین سهروردی منقولست که شیخ شمس الدین صوفی
امام جامع شیراز بود و همگی اوقاتش بذکر و تلاوت و انواع عبادات مشغول بود لیکن
از کسی تلقین ذکر نداشت روزی در واقعه ذکر خود را بصورت نوری مصور شده مشاهده
کرد که از دهان وی منفصل شد و بزمین فرو رفت با خود گفت که این علامت خیر نیست چه
نص الیه یصعد الکلم الطیب بخلاف این نشان میدهد این نقصان مگر بسبب عدم تلقین
ذکر از مشائخ است پس به یکی از مریدان شیخ روزبهان بقلی قدس الله روحه رجوع کرد از
وی تلقین ذکر گرفت و هم آن شب در واقعه ذکر خود را بصورت نوری مشاهده نمود که
بالا میرفت و آسمانها خرق میکرد بعد از آن بصحبت شیخ الشیوخ پیوست و رسید بآنجا
که رسیده حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که ذکر گفتن بی ادب و شرائط چندان
فائده نمیدهد پس اول چندی از شرائط او تقدیم بباید رسانیدن تا ثمرهٔ شجرهٔ ذکر
و بهرهٔ دوحهٔ فکر یافته شود اول آنکه مرید را باید که در ارادت صادق بود با مثال
مثال پیر عاشق شعر مرید ار عاشق پیری نباشد ٭ مر او را هیچ تدبیری نباشد ٭

دویم انکه در وطلب و داعیهٔ راه سلوک را حاصل دارد ؎ گر ندارد درد وصل مرد راه ؛ هیچ دارد
نیست جز درد راه ؛ سیوم انکه از خلق متوحش بود و با ذکر انس گیرد قال الاشرف قدس سره من اشتغل
بالخلق لا یکون طالبا للخالق ++ بهمه حال در اوایل ترک عادت عوام و مجالست انام
باید کردن تا از همه روی بگرداند و در پناه ذکر گریزد قال الله تعالی ثم ذرهم فی خوضهم یلعبون
چهارم انکه چون بذکر مواظبت خواهد نمودن اساس آن بر توبهٔ نصوح نهد از جمله معاصی که با مخالفت
ذکور ذکر را تصرف زیادت نباشد و اما اداب ذکر یکی انست که بوقت ذکر گفتن وضو تمام حاصل کند
و اگر غسل تواند کردن آن بهتر بود زیرا که ذکر دوست کردن مقابله است با اعدا کفار نفس و با اعدا
بی سلاح مقابله دشوار توان کردن ؎ جوان کز در پیکار شد ؛ ولی بی اسلحه بیکار باشد ؛
لهذا قال علیه السلام الوضوء سلاح المؤمن دوم انکه جامه پاک بود شد در اصول سنت در پاکی
جامه چهار شرط است اول پاکی از نجاست دوم پاکی از مظلمه سوم پاکی از حرمت یعنی ابریشم نباشد چهارم
پاکی از رعونت که کوتاه قد بود بر سنت و ثیابک فطهر ای فقصر سوم ادب سیوم خانه خالی و لطیف
که کوچک بود و تاریک باید که برای ...... اثری تمام دارد چنانچه گوشه نشین کنجه فرموده ؎ سکندر
بتاریکی آورده رای ؛ که خاطر بتاریکی آید بجای ؛ نه بینی کزین قفل زرین کلید ؛ بتاریکی آرند
جوهر پدید ؛ اگر بوی خوش نیز سوزد اولیتر بود چهارم انکه روی بقبله نشیند و مربع نشستن در همه اوقات
منهی است الا وقت ذکر گفتن که خواجه علیه السلام چون نماز کردی در مقام خویش مربع نشستی
و بذکر اشتغال نمودی تا آفتاب بر آمدی و بهترین اوقات ذکر گفتن شب است خاصه وقت سحر چه
در شب حواس صوری را تصرفی نباشد در عالم محسوس چون عالم محسوس باز ماند حواس بسوی باطن توجه بیشتر نماید
کرده ؎ چو فارغ گشت مرد از کار محسوس ؛ شده در باطنی اسرار جاسوس ؛ و مدرک
واردات غیبی و الهامات لاریبی تواند شد هم ازین جهت بود که خطاب یا ایها المزمل قم اللیل
بگوش هوش خواجه کائنات صلی الله علیه وسلم فرو خواندند و حلل بیداری بر قد زیبای او
پوشانیدند که حضرت شیخ ابوسعید ابوالخیر رحمة الله نیز ازین سعادت نشان میدهد
؎ چون چتر سنجری رخ بختم سیاه باد ؛ با فقر گر بود هوس ملک سنجرم ؛ سر چون قلم
ز لوح وجودم بریده باد ؛ گر تا بپای دوشش فرو داید این سرم ؛ تا یافت جان من
خبر از ملک نیم شب ؛ صد ملک نیم روز بیک جو نمی خرم ؛ و مدار این راه
بر تعب است و جهاد و ریاضت در شب صعب تر از روز است بمراتب ...

(قطعه)

يد ومن العنی ثم ینام لیلاً + یغوص البحر من طلب اللآلی + من رام العلی من غیر کد + اضاع العمر فی طلب المحال

اما کیفیت ذکر گفتن در وقت ذکر دستها بر روی ران نهد و دل حاضر کند وچشم برهم نهد و بتعظیم عظیم شروع کند در کلمهٔ لا اله الا الله گفتن بقوت تمام که اوزا باشد باواز بلند دیگر شرائط تلقین اینست که مرید بوصیت شیخ سه روز روزه دارد اگر طی بکند اولیتر بود ودرین سه روز دران کوشد که پیوسته در وضو باشد ومدام ذاکر بود اگرچه آمد وشد کند با خود ذکر سیگفته باشد وبا مردم اختلاط کم کند اما بهتر آنست درین سه روز از خلوت نه برآید وسخن بقدر ضرورت گوید بوقت افطار طعام بسیار نخورد وشب بذکر بیدار دارد تا مقتضای طبع هر طالبی چه باشد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که فرزندی تنگر قلی از امراء زاده آنه یار بوده اند چون بشرف تلقین مشرف شد او را الحق تقرسو عیم که طبع نازک داشت بمجرد صوم اکتفا کرده شد چون سه روز بگذرد بفرمان شیخ غسل کند ونیت غسل اسلام آرد چنانکه ابتدای هر کسی در دین خواستی آمدن اول غسل اسلام آوردی آنکه از خواجه علیه السلام تلقین کلمه یافتی پس چون اسلام مجازی را غسل بود این اسلام حقیقی را اولیتر باشد ودر وقت آب فرو ریختن بگوید خداوندا تنی که پلید بود بآب پاک میکنم تو خداوندا دل که بین اصابع خداوندیست بنظر عنایت ونور معرفت پاک کن چون غسل آرد بعد از خفتن بخدمت شیخ آید رو بقبله نشیند در مقابله شیخ وشیخ بقبله پشت بازد وبعد وصیتی که شرط ومناسب حال او باشد بکند واز اسرار تلقین وخواص ذکر فراخور احوال او بگوید وتعریف وجود جسمانی که نمونه عالم کبری است اگرچه عالم صغری میگویند فی الحقیقت عالم کبری است بکند درخور فهم مرید وبنظر طالب کلمتی چند تا تدریجی جمع شود ودر خدمت شیخ مرید بدو زانو نشیند ودستها بر روی ران نهد ودل را از همه چیز باز رها نداز قوت تصرف خود حاضر کند دل او را بسوی خود وروی بمقابله شیخ دارد وبه نیاز تمام مراقب بر شیخ شود تا شیخ اول خود سه بار او را تلقین کند ویکبار بگوید باواز بلند با سکونت وطمانیت پس مرید عقب هم بر آهنگ شیخ آواز کند لا اله الا الله بقوت بلند بگوید شیخ دیگر بار بگوید همچنین سه مرتبه مکرر گردانند بعضی مشایخ را چنین میگویند که کلمهٔ لا اله الا الله را بر مرید بگوید مرید بگوش هوش بشنود بعده مرید بگوید شیخ بشنود در گفتن مرید شیخ از مبداء کلمه ومختم او مرید را خبر کند تا سه مرتبه بعکس یکدیگر بگوید بعده شیخ دعا گوید مرید آمین کند شیخ باز گردد راهیچنانکه لعل سه بار فرموده بود آخر هم بگوید شیخ عطاء تلقین بکند که چنانکه ما از مشایخ وپیران خود یافته ام ترا دادیم مرید قبول بکند تا سه بار چون تلقین تمام شد

برخیزد و فاتحه بخواند و تکبیر اجابت برارد و بخلوتخانه در رود و بتقبله دو مربع بنشیند و بترتیب بختم
ذکر مشغول شود حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که ارادت ها ذکر بسیار اند لیکن فیصل
بر سه ارادت کرده میشود که ابتدا از نفی از جانب راست کند و بجانب چپ اثبات نماید که دل بر
جانب یسار میباشد بر ینوجه ذکر سخت و بلند آواز دما دم گوید و در دل معنی ذکر می اندیشد و نفی
خواطر میکند چنانچه در معنی لا اله الا الله هر خواطر که پیش دل می آید نفی میکند از ینک باید که خواطر
ثلثه مشهور انداز د و بدینوجه بکند که هیچ چیزی نخواهم و هیچ نمی طلبم و هیچ محبوب مقصود ندارم
الا الله جز خدای جملگی خواطر بلا اله نفی میکند و از اده ثلاثه مبالغه نماید که لا مقصود الا الله و لا محبوب
الا الله و لا موجود الا الله چون وید ذکر گرم گردد و جز ارادت لا موجود الا الله دیگر نه اندیشد بلکه
درین ارادت چندان مبالغه نماید که خود را و همه موجودات را درین شهود محو کند چنانکه از
شعور خود هم رود که کل من علیها فان ویبقی وجه ربک ذو الجلال والاکرام و دینجا عذار کتابید
بیت چنان در ذکر دل منظور گردد ٭ که ذاکر ذکر یک مذکور گردد ٭ چون از دریای
شهود بساحل وجود آید زمانی مراقب باشد هر چیز یکه دل را بدو پیوند بیند آن چیز را
از نظر بردارد و بسوی حق رجوع آرد در اثنای ذکر گفتن از ولایت شیخ مدد طلبد و بنفی لا اله
محبت آن پیوند را باطل کند و بیخ محبت آنچیز از دل براندازد و بتصرف الا الله محبت
حق قائم مقام آن محبت گرداند همین ترتیب مداومت نماید تا به تدریج جمله محبوبات
و مالوفات دل را فارغ و خالی کند **ع** با خانه جای رخت بود یا خیال دوست ٭ و اختیار ذکر
ملاومت خیز و و اختیار بعرف این طائفه آن باشد که بغلبات ذکر هستی ذاکر در نور ذکر مضمحل شود
و ذکر ذاکر منفرد گرداند و بار علائق و عوائق وجود کو فرو نهد و او را از دنیا جسمانیات تا آخر می
روحانیات بیکبار در آورد چنانکه فرمود سیروا سبق المفردون قیل منهم یا رسول الله
قال الذین یهتدون بذکر الله حتی وضع الذکر عنهم اوزارهم فورد یوم القیامة خفافا ٭٭ ٭٭
و بدانکه دل خلوتگاه حق لا یسعنی ارضی و سمائی ولکن یسعنی قلب عبد المومن است تا رحمت اغیار
در بارگاه پادشاه دل یافته میشود عزت و حدة اقتضاء تفرید کند از غیرت ولیکن
چون حاربس لا اله بارگاه دل از زحمت اغیار خالی کرد منتظر قدوم تجلی سلطان الا الله
باید بود فاذا فرغت فانصب والی ربک فارغب **شعر** جا خالی کن که شاه ناگاه آید
چون خالی گشت شه بخرگاه آید ٭ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که تلقین ذکر بر
مثال نهال تخم است که بکارند چنانکه فرمود ضرب الله مثلا کلمة طیبة لا اله الا الله است

چون ملازمت پرورش این شجره نماید بیمهاے او از دل بکلگی اعضاء و جوارح برسد
تا از فرق سر تا ناخن پائی هیچ نماند که بیخ شجره ذکر انجا نرسد چون بیخش را شیخ کشت در زمین
قالب شجره ذکر شاخ سوی آسمان دل کشیدن کرد که اَصْلُهَا ثَابِتٌ وَّ فَرْعُهَا فِی السَّمَآءِ
درین مقام دل ذکر گفتن از زبان بستاند و صریح کلمه لَآ اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ ط میگوید و هر وقت
که دل نه ذکر گفتن گرفت ذکر زبان توقف باید کرد تا دل وا ذکر بدید که ذکر زبان مشوش
او بود و هر وقت که دل فرو و ایستد زبان از ذکر باید داشت تا بکلی ذاکر گردد و همچنین می کند
تا شجر ذکر پرورش می یابد قصد علو میکند تا بکمال خود میرسد و بنهایت برحضرت جلت است
که اِلَیْهِ یَصْعَدُ الْکَلِمُ الطَّیِّبُ وَ الْعَمَلُ الصَّالِحُ یَرْفَعُهٗ ط + و چون شجره طیبه بکمال
خود رسید شگوفه مشاهده بر سر شاخ شجره پیدا آمدن گیرد و ان شگوفه مشاهدات بتدریج ثمرات
مکاشفات و علوم من لدنی بیرون آید که تُؤْتِیْۤ اُکُلَهَا کُلَّ حِیْنٍۢ بِاِذْنِ رَبِّهَا
ثمره از ان شمار مقام وحدت است اول تخم توحید در انداختند به پرورش ثمره وحدت حاصل
آید و ان سری بزرگ است و مقصود از آفرینش این نکته بود ؎ بجز توحید در گیتی درخت
؎ درخت کون را به زین ثمر نیست ؞ خلاصه اسرار تکونات غیب است و سر گوهر اسرار
که خزاین غیب دفینه است جمله صدف این جواهر ست و اشارت یٰۤاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا
اتَّقُوا اللّٰهَ وَ قُوْلُوْا قَوْلًا سَدِیْدًا یُّصْلِحْ لَکُمْ اَعْمَالَکُمْ بدین صلاحیت است و سری
پرورش این شجره بقدر صحت قدرت و صلاحی و فلاحی باشد اما تا کدام صاحب دولت
بسلطنت حقیقی برسد وَاذْکُرُوا اللّٰهَ ذِکْرًا کَثِیْرًا لَّعَلَّکُمْ تُفْلِحُوْنَ شیخ ابوالوفا خوارزمی
از اقسام ذکر که معدن المعانی و مخزن السجانی ست از حضرت قدوة الکبری استفسار
کردند فرمودند که ذکر بر چهار نوع است یکی آنکه در زبان باشد و در دل نباشد دویم آنکه
در زبان و در دل هم باشد مصرع شکر زبان بود که ز دل ترجمان کند ؞ اما وقتی وقتی
دل از ان غافل بود و بچیزی دیگر مشغول گردد ولی زبان در کار باشد سیوم آنکه هم زبان در
ذکر باشد و هم دل چهارم آنکه دل ذاکر باشد و زبان خموش و این حقیقت ذکر است که دل
گوید و زبان خاموش باشد یعنی در حالی که زبان خاموش بود دل ذاکر باشد و این
انتها مقام است در ذکر و درین مقام ذکر دل سماع حاصل میشود چنانچه بزبان میگفت
گوش می شنید و دل از ان غافل بود همچنین دل ذکر گوید و گوش بشنود و زبان غافل بود کار
بر عکس گردد درین مقام دل زبان گردد و زبان دل تقریبا میفرمودند که صوفی بود در زمان سلطان

المشایخ که از کثرت ذکر دل او ذاکر گویا شده بود و بگوش خود می شنید سر در بیابان و کوه
سار زده بدین گمان که چنانچه من می شنوم همه خلق نیز می شنوند حضرت شیخ معروف بعرض
رسانیدند که خلق هم شنوند یا نه فرمودند که این ذکر جز صاحب ذکر دیگری نشنود مگر آنکه صاحبدل
باشد و بدین مقام رسیده بود و شربت این ذکر چشیده ؎ از در دریای دل در دشد ٭ جز
صدف دل نبود جوهر شد ٭ همدم دریای دل خویش شو ٭ ورنه ازین بحر بساحل گرد حضرت
قدوة الکبری نقل میکردند از فتاوی صوفیه قال الجامع قد سمعت من والدی رحمه الله
گفت جمع کننده این کتاب بهر آئینه شنیدم از پدر خود رحمه الله
وهو یحکی عن والده وهو من خلفاء الشیخ الکبیر وفقرائه أن والدی رحمه الله
و او حکایت میکرد از پدر خود و او از خلفاے شیخ کبیر و فقراے اوست که هر آئینه پدر من رحمه الله
قصد یوما زیارة فقیر من فقراء الشیخ وانا مصاحبه وکنت صبیا عاقلا فلما بلغ المقصد واخذ التکلم
روزے قصد زیارت فقیری از فقراء شیخ کرد و من همراه او بودم و بودم کودکی عاقل پس هرگاه رسید و کلام شروع کرد
ذکر الله وهما فی التکلم فتحیرت من ذلک من الذکر والذاکر لانه لیس فی الحجرة غیرهما وغیری فلما رجع
می شنیدم ذکر خدا و ایشان در کلام بودند پس تحیر شدم ازین از ذکر و ذاکر زیراکه نبود در حجره غیر ایشان غیر من پس هرگاه باز گشت
والدی وخرج من حجرة الفقیر قصصت علیه القصة فقال هو ذکر قلب الفقیر و لیشری لك
پدر من و بیرون آمد از حجره فقیر عرض کردم بر وی قصه پس گفت او ذکر دل فقیر بود و مژده باد ترا
اذا سمعت یوصلك الله تعالی الی مقام الفقراء فصار ولیا من اولیاء الله تعالی ٭ ٭
وقتیکه شنیدی خواهد رسانید خدا ترا بمقام فقرا پس گشت ولی از اولیای خدا ۱۲

ذکر در تخصیص کلمه نفی و اثبات افتاد

حضرت قدوة الکبری میفرمودند تخصیص ذکر لا اله الا الله از اذکار دیگر بانست اول
از آیات قرآن بشنو که براختصاص او گواهی میدهد کما قال الله تعالی والزمهم کلمة التقوی وهی
پس لازم گردانید ایشان را کلمه تقوے و آن
کلمة لا اله الا الله وانما سمیت کلمة التقوے لان العبد اذا نطق بها فانما ینطق من نور التوحید
کلمه لا اله الا الله هست و جزین نیست که موسوم گشت بکلمه تقوی زیراکه بنده هرگاه گویا شد پس جزین نیست که گویا از نور توحید
الذی فی قلبه فاذا انتهی الی الصراط فذلك النور وقایة من النار فذلك النوریة وهو کمل
که در دل اوست پس چون منتهی خواهد شد بسوی صراط این نور وقایه است از آتش پس از نور او خواهد کرد
لهب النار لان ذلك النور نور الرحمة وتلك الرحمة هی حظ المؤمن من ربه فاذا
شعله آتش را زیراکه این نور نور رحمت است و این رحمت نصیب مومن است از پروردگار او پس چون
قال العبد تلك الرحمة اشرق القلب بنور التوحید ٭ ٭ ٭ ٭ ٭
گفت بنده این رحمت را روشن ساخت دل را بنور توحید

واضاء الصدر من ذلك الاشراق ونطق الانسان عن نور ضوءه ط
و روشن کرد سینه را از این اشراق و گویا گردید انسان از نور منور او

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند ابو الحسن نوری را که نوری میگفتند
بنابرین بود که هرگاه که وی ذکر گفتی نوری از زبان او برآمدی و بعالم در آمدے۔

ایضاً قال الله تعالیٰ یا ایها الذین امنوا اتقوا الله وقولوا قولاً سدیدا یعنی قولوا قول لا اله الا الله
نیز فرمود خدای مومنان بترسید از خدا و گوئید گفتار راست یعنی گوئید قول لا اله الا الله

فی الرسالة المکیة وکل قلب احب الله وارضاه وقربه وادناه واراد ان یوصله الی مقام
در رساله مکیه است و هر دلیکه دوست داشت خدا را و خوشنود گردانید او را و تقرب او جست و نزدیکی او خواست

النبوة ان کان فی زماننا او مقام الولایة فهو تعالیٰ یسلط الذکر علی ذلك القلب لینوره و
نبوت اگر باشد در زمانه ما یا مقام ولایت پس او تعالیٰ مسلط گرداند ذکر را برین دل تا که منور گرداند او را و

یظهر نشر ضیاءه وقوة تصرفه فکلمة لا اله الا الله التوحید وقد ذکر الله هذه الکلمة
ظاهر گرداند او بشدت ضیاء او و قوت تصرف او پس کلمهٔ لا اله الا الله توحید است و هر آئینه ذکر کرد خدا این کلمه را

فی القرآن صریحاً فی موضعین الاول قوله تعالیٰ واذا قیل لهم لا اله الا الله یستکبرون والثانی
در قرآن صراحة در دو جا اول قول او تعالیٰ و چون گفته شود ایشانرا لا اله الا الله تکبیر میکنند و ثانی

قوله تعالیٰ فاعلم انه لا اله الا الله معناه اعلم ان الله هو الذی یستحق الالوهیة دون
قول او تعالیٰ پس بدان هر آئینه نیست معبودی مگر خدا معنای او اینست هر آئینه بدان که خدا مستحق الوهیت است نه

غیره واذا علمت ان التوحید انما یصح بکلمة لا اله الا الله علمت ان هذا الاسم من اعظم الاسماء
غیر او و چون دانستی هر آئینه توحید جز این نیست صحیح میشود بکلمهٔ لا اله الا الله دانستی هر آئینه این اسم از اعظم اسماء است

فائدة وان هذا الذکر افضل الاذکار قال صلی الله علیه وسلم افضل الذکر لا اله الا الله ط
از روی فائده و هر آئینه این ذکر افضل ذکرهاست فرمود رسول خدا صلی الله علیه وسلم افضل ذکر لا اله الا الله است

وقال سهیل التستری رحمه الله لیس لقول لا اله الا الله ثواب الا النظر الی وجهه عز وجل و
و گفت سهیل تستری رحمة الله نیست ثواب گفتن لا اله الا الله مگر دیدار روی خدائے عز و جل و

الجنة ثواب الاعمال اعلم ان کلمة التوحید اذا قالها الکافر ینفی عن ظلمة الکفر ویثبت فی
جنت ثواب اعمال است بدان هر آئینه کلمه توحید را وقتیکه کافر گوید بیرون آرد او را از تیرگی کفر و ثابت شود در

قلبه نور التوحید اذا قالها المؤمن وان قالها فی کل یوم الف مرة فبکل مرة ینفی
دل او نور توحید وقتیکه گوید او را مومن اگرچه گوید او را هر روز هزار بار پس هر بار نفی کند

عنه شیئا لم ینفعه المرة الاولی مقام العلم بالله لا ینتهی الی الابد

از وچیز یکه نفی نکرده بود او را مرتبهٔ اول   مقام خداشناسی تا ابد انتهی نه پزیرد

ولهذا قال لما قال للنبی صلی الله علیه وسلم فاعلم انه لا اله الا

وازین سبب گفت هرگاه که گفت نبی صلی الله علیه وسلم را.   پس بدان لا اله الا

الله لم یقل علمت لان العلم بالله لا نهایة له الی الابد ۞ ۞ ۞

الله و نه گفت دانستی زیراکه خداشناسی را تا ابد نهایتے نیست

حضرت قدوة الکبرا تقریبا میفرمودند که بر سر نفسی یکی از شیاطین بصورت طیور حسنه نشسته است چون طالب صادق باستقلال بذکر مشغول شود نوری از زبان وی می دمد و قطعه ازان شیاطین از مفارق او تا نیست میگردند و اگر هم بران شیاطین اطلاع می یابد

نقل است که ابو القاسم قیصری میگوید که در هر هفته یکبار چیزی میخورد مردی از جن می آمد و مرا اسلام میکرد اما و برا نمیدیدم نمی دیدم روزی ویرا گفتم که چه شود که ظاهر شوی ناگاه دیدم که شخصی در خوبترین صورتے ظاهر شد گفتم چه کسی گفت من از مومنان جنیان ام و قتی که امثال شمارا می بینم دوست میدارم که شما را زیارت کنیم و سلام گویم پس گفتم بعد ازین برمن در هر وقت ظاهر شوی مراد و ستگرفت و با من انس تمام پیدا کرد چیزها بمن آموخت روزی ویرا گفتم بیا تا در مسجد درآییم و ساعتی بنشینیم گفت این مردمانرا چون می بینی گفتم بعضی را در خواب بعضی را آگاه گفت آنچه بر سرهای ایشانست می بینی گفتم نی چشم های مرا ما لید دیدم که بر سر هر کسی غرابی نشسته است بعضی را بالهای چشم و غیره گذاشته است و بعضی را بر سر نشسته و گاهی بوی نزد می آید و بران دیگری می نشیند گفتم این چیست گفت مگر نخوانده قول خدا تعالی را که ومن یعش عن ذکر الرحمن نقیض له شیطانا فهو له قرین اینها شیاطین اند که بر سرهای ایشان نشسته اند و بر هر یک بقدر غفلت استیلا یافته اند و آن جن بدین طریق پیش من می آمد تا روزی از من دید که نان صدقه خوردم بعد ازان باز رو ننمود

قطعه زاغ غفلت بر سر هر سالکی ۞ بر نشسته تا فرو ماند ز یاد ۞ گر کسی تیر خدنگ یاد او ۞ برزند از فرق مردم همچو باد ۞ حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که خصوصیت کلمهٔ لا اله الا الله ازراه صورت و ازراه معنی آنست اما ازراه صورت که خواجه علیه السلام فاضلترین اذکار این کلمه را نهاد که افضل الذکر لا اله الا الله اما ازراه معنی آنست که فرموده است الیه یصعد الکلم الطیب ۞ کلمهٔ طیب لا اله الا الله یعنی این کلمه بحضرت عزت راه تو اند

زیراکه درین کلمه نفی واثبات مرکب است ومرض نسیان بمعجون نفی واثبات دفع توان
کرد زیراکه نسیان مرکب از نفی ذکر حق واثبات یعنی نفی ذکر اغیار پس شربت سکنجبین از سرکهٔ
نفی وشکر اثبات بکار میفرمایند تا ماده صفرای او نسیان را قطع کند بلا اله نفی ماسوای حق
میکند به الا الله اثبات حضرت تا چون برین معالجه مداومت وملازمت نماید بتدریج مرض
تعلقات روح از ماسوای حق بشربت لا اله الا الله زایل شود آفت وعلت نسیان منقطع
گردد وصحت ذاکر بواسطهٔ جمال لا اله الا الله از پس تتق عزت روی نماید در حکم وعده فَاذْكُرُونِي
أَذْكُرْكُمْ از لباس حرف وصوت مجرد شود ودر تجلی نور عظمت الوهیت خاصیت كُلُّ شَيْءٍ
هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ آشکارا گردد وذکر روح باذاکر در وجود او از بهر ناتناهی ذاکری اذکرکم مستغرق
ومستهلک شود اینجا اذکرکم نیابت ذاکری روح ارد ذکر وذاکر ومذکور یکی شود وذکر شرکت
اکنون رست وبر مصرع تا ز خود نشنوی نه از من وتو ✤ قوله لِمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ
وسر شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ اینجا ظاهر شود گوشه نشین کنجه مکر ازین کنج گوهر برزد
شعر چون قدمت بانگ بر ابلق زند ✤ جز تو که آرد که انا الحق زند ✤ کیست درین دایرهٔ
دیر پای ✤ کو لمن الملک زند جز خدای ✤ واشارت حضرت شیخ یوسف حریری که گفت قال
الله لا اله الا الله دیان مفهوم گردد ومعلوم شود ومحقق را اصلیت این کلمه روشن گردد ومعلوم شود
که بنامی مسلمانی چرا بدین کلمه نهاده اند مصرع که داند سر این اسرار هیهات ✤ نه از بهر
آنکه چون خلاص از شرکت معنوی جز بمعنی این کلمه صورت نه بندد چنانکه شرکت صوری
هم بصورت این کلمه منفی میگردد شعر آفرینش را همه پی کن بتیغ لا اله ✤ تا دلت خالی شود
سلطان الا الله را حضرت قدوة الکبری در بشارت الذاکرین اورده اند که حضرت
موسی علیه السلام را چون ایتاع عبادت پروردگار وانواع طاعت کردگار از حد گذشت
از سر نیاز بدرگاه الهی وبسوز وگداز ببارگاه ناستناهی عرض نمود که الهی درین عبادت
معهود خویش کلفت جسمانی محنت ابدانی چندان نمی باشد عبادتی دیگر میخواهم که
در وی شقتی بود قطعه اگر در راه رفتن رنج باشد ✤ مسافر راه محنت سنج باشد ✤
چو زاد رنج ره رو خود یابد ✤ که او امیدوار گنج باشد ✤ از حضرت خالق زمین وآسمان
بیکام وبی زبان فرمان آمد قل لا اله الا الله موسی عرض کرد که الهی این
کلمه خود قوت جان ماست ودر دوان در زبان ما عبادتی دیگر میخواهم باز فرمان
شد قل لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ یا موسی بر سبیل جسارت التماس عبادت کرد فرمان آمد

قل لا اله الا الله ســـه چو موسی زا گذشت از حد جسارت ٭ شده از دادر گردون اشارت ٭ که از من ای عبادت خواه میدان ٭ بگفتن کلمهٔ اسرار آسان ٭ در گفتن کلمهٔ اسرار الہی و سفتن گوہر انوار نامتناہی من ترا این توفیق داده ام در دریای دل تو این گوہر من نہاده ام که بساحل زبان و کنار لسان باسان می براری و اگر نه بسوی کافران بنگر اگر گویند ایشان را کوه بناخن کندن ہزار بار آسان تر آید از ین جان کندن ٭ ـــه برای کافران زین در سفتن ٭ بسی آسان نماید کوه کندن ٭ ذکری در خصایص ذکر افتاد حضرت قدوة الکبری میفرمودند یکی از خصایص ذکر آنست که ذکر غیر موقت است چه هیچ وقتی نیست از اوقات که بنده مامور بذکر نیست اما فرضا و امانده گفته اند نماز اگرچه اشرف العباد آنست ولیکن در بعضی اوقات درست نیست و ذکر در است در عموم حالات کما قال الله تعالی یذکرون الله قیاما و قعودا و علی جنوبهم در تفسیر او فرموده اند که این امر تقاضا میکند بر استیعاب همه حالات و جمیع اوقات و دیگر از خصایص ذکر آنست که حق سبحانه تعالی در مقابلهٔ آن بذکر خویش وعده کرده است چنانکه فاذکرونی اذکرکم در خبری از جبرئیل علیه السلام نقلست که گفت مر حضرت رسالت پناه را که حق تعالی میگوید که مر ادم امت ترا چیزی که نداده ام هیچ امت را از امم ماضیه گفت آن چیست ای جبرئیل گفت قوله تعالی فاذکرونی اذکرکم لم یقل هذا لاحد غیر هذه الامة حضرت قدوة الکبری نقل از حضرت میر میکردند مراد از میر هرجا که درین کتاب مذکور میگردد حضرت سید السادات و قدوه طایفه علیه و اهل مقامات سید جلال بخاری اند و ایشان نقل از روضة العلما میکردند ٭

عن علی رضی الله عنه قال رسول الله صلی الله علیه وسلم ان لله عمودا من یاقوت حمراء مرویست از علی رضی الله عنه گفت رسول الله صلعم هرآئینه خدا راستونی است از یاقوت سرخ راسه تحت العرش واسفله علی ظهر الحوت فی الارض السابعة السفلی فاذا قال العبد لا اله سر او زیر عرش است و پای او بر پشت ماهی در زمین هفتم زیرین پس چون گوید بنده لا اله الا الله محمد رسول الله من نیة الصادقة اهتز العرش فتحرکت الحوت والعمود فیقول الله اسکن الا الله محمد رسول الله بصدق نیت می جنبد عرش پس می جنبد ماهی و ستون پس گوید خدا ساکن شو یا عرش فیقول کیف اسکن وانت لم تغفر لقائلها من الذنوب صغیرها او کبیرها ای عرش پس میگوید چگونه ساکن شوم و تو نه بخشیدی برای گوینده از گناهان صغیره و کبیره

وسرها و علانيتها ميقول الله تعالى اشهدوا سكان السموات انی قد غفرت لقائلها من الذنوب
و پنهان و آشکار این گوید خدا گواه باشید ای ساکنان آسمانها هر آئینه بخشیدم برای گوینده او از گناهان
صغيرها وكبيرها وقال صلى الله عليه وسلم لا تتكلن الا على لا اله الا الله فان لا اله الا الله مجن
صغیره و کبیره و فرمود صلی الله علیه وسلم اعتماد مکنید مگر بر لا اله الا الله پس هر آئینه لا اله الا الله سپر
الاسلام واذا لم يكن وثيقا نفذ السهم فيه قال السيد المذكور وكل سهم جاوز المجن قتل صاحب المجن
اسلام است و چون نشود مستحکم نافذ شود تیر در وی گفت سید مذکور و تیر که از سپر تجاوز کرد صاحب سپر را کشت

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند هر که کلمه لا اله الا الله از برای نجات مرده یا
زنده بگوید البته وی را نجات روزی بود چنانکه از حضرت شیخ ابوالربیع نقل است که
میگوید که من این کلمه را هفتاد هزار بار گفته بودم و بنام کسی تعین نساخته تا روزی
در مائده طعام حاضر گشتم با جماعتی و با ایشان کودکی بود صاحب کشف وقتی که آن
کودک دست بطعام برد تا بخورد ناگاه بگریست گفتند من چرا گریستی گفت اینکه دوزخ
مشاهده میکنم و مادر خود را در عذاب می بینم شیخ ابوالربیع گفت در باطن خود گفتم
خداوندا تو میدانی که هفتاد هزار بار کلمه لا اله الا الله را گفته ام از ان از جهت آزادی
مادر این کودک از آتش دوزخ معین گردانیدم گفت چون من این نیت در باطن
خود تمام کردم آن کودک بخندید و بشاشت نمود گفت مادر خود را می بینم که از
آتش دوزخ خلاص یافته الحمد لله پس بطعام خوردن مشغول شد شیخ ابوالربیع می گوید
که مرا صحت خبر مصطفی درین باب بکشف آن کودک معلوم شد و صحت کشف آن کودک
به اثر نبوی **رباعی** چو گردد دهان تیر آتش بسر * شود کلمه لا اله آتش سپر * گران
تیر این سپر کم بود * کند از در هفت گردون گزر * حضرت قاضی حجت به **حضرت
قدوة الکبرا** عرض کردند که در اذکار جهریه و سریه اختلاف مشایخ بسیار شده و تفرقی
در فضیلت او بسیار افتاده و بعضی خود بالکلیه از اذکار جهریه مانع میشوند
حضرت قدوة الکبرا می فرمودند اذکار جهریه ثابت شده از کتاب و اخبار
و روایات و قدوه آثار و عمل مشایخ اولا از کتاب بشنو * } فاذكروا الله كذكركم آباءكم او اشد ذكرا ومعلوم ان ذكرهم آباءهم
پس یاد کنید خدا را مانند ذکر کردن شما آبا خود را یا زیاده از آن و معلوم است که ذکر ایشان
في الطهار فان اخفى ذكرهم اوسره دل ذلك على كونه مستنكفا واذ كان مفتخرا بابيه يبالغ
در اظهار او پس اگر پوشیده ذکر خدا یا کتمان کرد دلالت میکند این بر منکر بودن از و اگر فخر میکند بر خود مبالغه میکند

فی الاعلان والاظهار فوجب ان یکون اعلان ذکر الله اولی فان قیل کیف الاحتجاج
در اعلان و اظهار پس واجبست که باشد اعلان ذکر خدا اولے پس اگر گفته شود چگونه حجت باشد
بهذه الایة فی ذکر الجهر فی الاوقات کلها وقد قال الله تعالی فاذا قضیتم مناسککم فاذکروا الله
باین آیت در ذکر جهر در جمیع اوقات و حال آنکه فرمود خدا پس هرگاه ادا کنید ارکان حج خود را پس ذکر کنید خدا را
کذکرکم اباءکم والفاء للتعقیب وارید به التکبیر ولا یجب ذکر اٰخر عقیب قضاء المناسك وذلك
مانند ذکر کردن شما پدر های خود را و فا برای تعقیب است مراد است ازو تکبیر پس واجب نیست ذکر دیگر عقیب ادای مناسک حج این
شرع فی الاوقات المخصوصة عقیب الصلوة المفروضة ولا کلام فیه قلنا ارید به ذکر الله
مشروع است در اوقات مخصوصه عقیب صلوة فرض و دران کلام نیست گوئیم جواب جمیع مراد است ازو ذکر خدا
فی الاوقات کلها لا التکبیر فی الاوقات المخصوصة فانه تعالی قال کذکرکم اباءکم وهم کانوا
در جمیع اوقات نه تکبیر در اوقات مخصوصه پس هر آئینه او تعالے فرمود مانند ذکر کردن شما پدرهای خود را و ایشان
یذکرون آباءهم فی الاوقات کلها علی سبیل التفاخر فامروا ان یذکروه فی الاوقات کلها مقام ذکر
ذکر پدرهای خود میکردند در جمیع اوقات بروجه فخر پس مامور شدند بذکر خدا در جمیع اوقات عوض ذکر
اباءهم وان قیل لم شبه الاوجب وهو حق الله بما دونه فی الوجوب وهو حق الوالد
پدرهای خود و اگر گفته شود چرا تشبیه داده شد واجب را و حق خدا است بچیزیکه کمتر است ازو در وجوب آن حق پدر است
فالجواب انهم کانوا یبالغون فی ذکر آباءهم علی وجه التفاخر فامروا ان یبالغوا فی ذکر الله
پس جواب آنست هر آئینه ایشان مبالغه میکردند در ذکر پدرهای خود بروجه فخر پس امر کرده که مبالغه کنند در ذکر خدا
تعالی بقدر الامکان علی سوابغ النعم والاحسان وان کان فی الدرجة تفاوت وقال الله
تعالے بقدر امکان بر نعمت های تامه و احسان اگرچه مرتبه هر دو متفاوت اند فرمود خدا تعالے
تعالی فاذکروا الله قیاما وقعودا الآیة قال ابن عباس رضی الله عنه لم یفرض الله تعالی
پس ذکر کنید خدا را در حالت قیام و قعود الخ گفت ابن عباس رضی الله عنه خدا تعالے
علی عباده فریضة الا جعل لها حدا معلوما ثم عذر تارکها فی حال العذر غیر الذکر فانه
بر بندگان فرضی فرض نگردانید مگر گردانید برای او حدی معلوم باز معذور داشت تارک او را در حالت عذر
تعالی لم یجعل له حدا ینتهی الیه ولم یعذر احدا فی ترکه الا مغلوبا فی عقله فامرهم بذکره
او تعالے معین نگردانید برای او حدی که منتهی شود با او و معذور ندانسته کسی را در ترک او مگر مغلوب العقل را و امر کرد ایشان را بذکر خود
فی الاحوال کلها وقال اذکروا الله ذکرا کثیرا ای باللیل والنهار والحضر والاسفار عند الغنی
در جمیع احوال و گفت بسیار ذکر کنید خدا را یعنی در شب و روز و حضر و سفر نزد غنی

والافتقار والاعلان والاسرار وعلى كل شئ من الاحوال اما الاخبار فكثيرة منها ما ذكر في

دفقر واعلان واسرار در ہر حال لیکن اخبار پس بسیار ہست از انہا انست کہ مذکور شد در

المصابيح انه قال كان النبي صلى الله عليه وسلم اذا سلم من صلوته قال بصوته الاعلى لا اله

مصابیح ہر آئینہ گفت بود نبی صلی اللہ علیہ وسلم ہر گاہ فارغ میشد از نماز میگفت با واز بلند لا الہ

الا الله وحده لا شريك له الى اخره ومنها ما ذكر في بستان النواوی فی باب الاذكار ان النبي

الا اللہ وحدہ لا شریک لہ الی اخرہ وازانہا انست کہ مذکور شد در بستان النواوی در باب اذکار ہر آئینہ نبی

صلى الله عليه وسلم كان يجهر مع اصحابه رضوان الله عليهم بالاذكار التسبيح والتهليل بعد

صلی اللہ علیہ وسلم جہر میکردند با صحاب خود رضوان اللہ علیہم باذکار تسبیح وتہلیل پس

الصلوة منها ما ذكر في روضة حاكيا عن الله تعالى من ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي ومن

از نماز وازانہا انست کہ مذکور شد در روضہ حکایۃ از خدا ہر کہ یاد کند مرا در نفس خود یاد کنم او را در نفس خود

ذكرني في ملاء ذكرته في ملاء خير منه واما الروايات فذكر في مجموع النوازل والخاني الحامية

وہر کہ یاد کند مرا در جماعت یاد کنم او را در جماعتی بہتر از ان جماعت لیکن روایات پس مذکور است در مجموع نوازل

والكبرى والصغرى ان قراءة القران بصوت رفيع في الحمام يكره وبصوت خفي لا يكره وعليه

وخانی حسامیہ وکبری وصغری ہر آئینہ قرارت قران باواز بلند در حمام مکروہ ہست وباواز خفی مکروہ نیست وبرین ہست

الفتوى ولا يكره التسبيح والتهليل وان رفع صوته كذا في صلوة النوازل والحسامية والصرفية

فتوی ہر تسبیح وتہلیل مکروہ نیست اگرچہ بلند کند اواز خود را ہمچنین ہست در صلوۃ النوازل وحسامیہ وصرفیہ

والملتقط وكراهية التجنيس للبرهاني والركني ونفاس التجنيس والمزيد وذكر في كراهية السراجية

وملتقط وکراہیت تجنیس البرہانی والرکنی ونفاس تجنیس مزید ومذکور ہست در کراہتہ السراجیہ

ومختصر الكبرى انه لا بأس بالتسبيح والتهليل في الحمام وان رفع صوت قال الجامع المراد من قوله

ومختصر الکبری ہر آئینہ باک نیست تسبیح وتہلیل در حمام اگرچہ بلند کردہ شود اواز گفت جامع مراد از قول

لا بأس نفي الكراهية والاساءة على ما عرف في الاصول هذا الاول سواء وانما فصلت هنا بين المسئلتين

لا باس نفی کراہت واسارت ہست چنانکہ معروف ہست در اصول پس این روایت ہمہ اول برابر ہست وجز این نیست کہ تفصیل کردیم

في الحوالات لاحتياج بعض الناس اليه وما فصلت من ابرار والاخيار لان كلتا المسئلتين اعني مسئلة

دینجا در بیان ہر دو مسئلہ در حوالہ بسبب احتیاج بعض مردمان بسوی او وتفصیل نکردیم در آوردن اخبار زیرا کہ ہر دو مسئلہ یعنی مسئلہ

القران والتسبيح من الكتب المذكورة يعرفه من له الكتب والدرس اما مسئلة القران هي الكل ومسئلة

قران وتسبیح از کتب مذکورہ شناسد انہا را کسیکہ برای او ہست کتب ودرس لیکن مسئلہ قران پس کل ہست ومسئلہ

التسبيح والتهليل برفع الصوت فهي الشعبة منها كما ذكرنا وليس الشرط ان يكون في الكل بل ان
تسبيح وتهليل باواز بلند پس این شعبه ست ازان چنانکه ذکر کردیم ونیست شرط اینکه باشد در کل بلکه
يكون من الكل فاذا كان جواز قرأة القرآن برفع الصوت في الحمام بغير الكراهية مع ما به من الشرائط
باشد از کل پس هرگاه جواز قراءة قران ست باواز بلند در حمام بدون کراهت باوجود شرايطي
والاداب فلا يجوز التسبيح والتهليل والاذكار برفع الصوت من غير كراهية كان اولى كما جاء في
وادابی که او راست پس جواز تسبیح وتهلیل واذکار باواز بلند بدون کراهت اولی ست چنانکه آمده است در
القنوة لا باس بان يظهر ذكر الله تعالى في الحمام ايضا اما الادعية والاذكار فلا مانع لها اشتى عن
قنوة مضايقه نیست درینکه ظاهر کند ذکر خدارا در حمام نیز لیکن ادعیه واذکار پس مانع نیست برای آنها
الاحداث بل يشاء انها ونديها يجوز للجنب قراة القرآن والدعاء والقنوت على ما عليه الفتوى
حدثی از احداث بلکه جایز است برای جنب قراءة قران ودعا وقنوت فتوی برین ست
لان العبد مامور بجميع الامكنة بذكر الله كما مر فالحاصل انهم وضعوا المسئلة في الحمام وهو المغتسل
زیرا که بنده مامور ست هر جا بذکر خدا چنانکه گذشت پس حاصل اینست که ایشان مسئله را وضع کردند در حمام وآن مغتسل
وموضع ازالة اوساخ الناس والنجاسات والقاذورات وسوبها مع المخرج في الروايات فيها بيت وهو
وجای دور کردن اوساخ مردان ونجاسات وقاذورات ست در روایتی وان خانه
الشياطين فيها ذكر في الاخلاص ومعلوم انها لا يخلو عن القاذورات وماشاكلها غالبا وقد كان
شیاطین ست در خلاص مذکور ست معلوم ست که هر اینها خالی نباشد از نجاسات وامثال آن اکثر
بعض الناس مكشوف العورة ويكره قرأة القرآن عنده فاذا كان جواز التسبيح والتهليل بالصوت في
باشند بعض مردان مکشوف العورة ومکروه ست قرات قران نزد او پس هرگاه جایز از تسبیح وتهلیل باواز بلند
مع هذه الاشياء فيها فلان يجوز في بيوت الله وهي المساجد والخوانق وبيوت المسلمين من الصوفية
مع این چیزها در ان پس البته جواز ان اولی ست در خانهای خدا وانها مساجد ست وخانقاهای خانهای
ورباط المشايخ والزوايا والخلوات في مكان طاهر فوق الحصير والبواري طاهرا متوضيا
مسلمین از صوفیه ورباط مشایخ وگوشهها وخلوتها در جای طاهر بر بوریا وبواری بحالت طاهر وباوضو
متضرعا مربعا كان اولى لانها بنيت للاذكار والتسبيح قال الله تعالى
متضرع ومربع بودن زیرا که انها بنا کرده شده ست برای اذکار وتسبیح فرمود خدا تعالی
اذن الله ان ترفع ويذكر فيها اسمه ويسبح له فيها بالغدو والاصال
اذن داد خدا اینکه بلند کرده شود وذکر کرده شود دران نام او وتسبیح کند برای او دران صبح وشام

ذکر الامام الفقیه الزندویسی ان ذکر الله تعالی علی کل احوال من فرائض الاسلام والاجهار اولی
ذکر کرد امام فقیه الزندویسی هر آئینه ذکر خدا تعالی بر هر حال از فرائض اسلام است و جهر اولی است
من الاخفاء لقوله تعالی یا ایها الذین امنوا اذکروا الله ذکرا کثیرا فان قیل ذکر فی بعض النسخ عن
از اخفا بسبب فرمان او تعالی ای مومنان ذکر کنید خدا را ذکر بسیار پس اگر گفته شود مذکور ست در بعض نسخ از
بعض العلماء انهم قالوا ایکره رفع الصوت بالذکر والدعاء واستدلوا بآیتین من سورة الاعراف
بعض علما هر آئینه ایشان گفته اند مکروه است بلند کردن آواز بذکر و دعا و استدلال کرده اند بدو آیة از سورهٔ اعراف
ادعوا ربکم تضرعا وخفیة انه لا یحب المعتدین قوله تعالی واذکر ربك تضرعا وخیفة ودون
بپرستید پروردگار خود را زاری کنان و پوشیده از مردمان هر آئینه او دوست ندارد از حد گزرندگان را فرمان او تعالی
الجهر من القول قوله علیه السلام خیر الذکر الخفی وقال علیه السلام لقوم صاحوا بذکر الله علی
از بلند آوازی قول او علیه السلام است بهتر ذکر پوشیده است و گفت علیه السلام برای قومی که آواز بلند کردند بذکر چه میخوانید
صما وغائبا انکم تدعون سمیعا قریبا حاضرا انه لمعکم قلنا فی معانیه اجوبة فی لطائف التفسیر
کر و غائب را هر آئینه شما میخوانید شنونده و نزدیکی حاضر را هر آئینه او البته با شماست میگوئیم در معانی اینها جوابها در لطائف تفسیر
ادعوا ربکم تضرعا علانیة وخفیة سرا انه لا یحب المعتدین بالدعاء ای لا یحب من یدعو
بخوانید پروردگار خود را بزاری علانیه و خفیه ای سر زیرا که هر آئینه او دوست ندارد از حد گزرندگان بدعای سخت را یعنی کسی که از حد
الدعاء بالسوء علی المسلمین والتضرع من الضراعة وهی شدة الحاجة والخفیة اخلاص القلب ادعوا
بدعای بد بر مسلمانان و تضرع از ضراعت و آن عبارت از نهایت حاجت و خفیه عبارت است از اخلاص دل و ادعوا
ربکم ای عبدوه وارفعوا حوائجکم تضرعا وخفیا الضراعة الذلة والخفیة لا یدخل شبهة الریاء انه
ربکم ای پرستید او را و بلند کنید بسوی او حوائج خود را تضرعا و خفیا ضراعت ذلت است و در خفیه ریا داخل نمیشود هر آئینه او
لا یحب المعتدین ای المشرکین الذین یدعون غیر الله ذکر فی تفسیر البستی فی قوله سبح اسم ربك
دوست ندارد معتدین را ای مشرکین را که می خوانند غیر خدا را در تفسیر بستی است در قول او تعالی سبح اسم ربك
ای ارفع صوتك بذکر ربك بامر ربك فی تفسیر الزاهد فی هذه الایة المفصل سبح ای ترفع
ای بلند کن آواز خود را بذکر پروردگار خود بامر پروردگار خود در تفسیر زاهد است درین آیت مفصل سبح ای بلند کن
الصوت بالذکر وقد مدح الله نبیه ابراهیم علیه السلام فی سورة التوبة ان ابراهیم لاواه حلیم
آواز بذکر و هر آئینه مدح فرمود خدا ابراهیم نبی علیه السلام را در سورهٔ توبه هر آئینه ابراهیم دردمند بردبار بود
ذکر فی التفسیر المذکور الاواه هو الجهر صوته بالذکر والدعاء والقرآن اما قوله اذکر ربك الذکر
در تفسیر مذکور مذکور ست اواه آن جهر کردن آواز او ست بذکر و دعا و قرآن لیکن قول او تعالی اذکر ربك ذکر

القراءة فی الصلوٰة خلف الامام فی نفسه وهو قول قتادة ذکره فی تفسیر البستی والثانی ان
قراءت در نماز خواند خلف امام در نفس خود و آن قول قتاده است ذکر کرد آن را در تفسیر بستی و جواب دوم آنست
نزول سورة الاعراف کله بمکة فکان ذلک فی بدایة الاسلام وغلبة المشرکین وقلة المسلمین ثم
نزول کل سورة اعراف در مکه است پس بود این در ابتدا اسلام و غلبهٔ مشرکین و قلت مسلمانان باز چون
لما هاجر رسول الله صلی الله علیه وسلم من مکة الی مدینة وانتشر الاسلام نزلت سورة الانفال و
ہجرت فرمود رسول صلی الله علیه وسلم از مکه بسوی مدینه و اسلام منتشر شد نازل شد سورهٔ انفال و
اربع آیات من آخر سورة الشعراء وامر فیها بالذکر الکثیر اما فی سورة الانفال قوله جل ذکره
چهار آیات از آخر سورهٔ شعراء و امر فرمود در آن بذکر کثیر لیکن در سورهٔ انفال قول او جل ذکره است
یا ایها الذین امنوا اذا لقیتم فئة فاثبتوا واذکروا الله کثیرا وفی سورة الشعراء یتبعهم الغاوٗن
ای مسلمانان چون روبرو شوید با گروهی پس ثابت باشید و یاد کنید خدا را بسیار و در سورهٔ شعراء پیروی میکنند
ان قال الا الذین امنوا وعملوا الصالحات واذکروا الله کثیرا وفی سورة الاحزاب والذاکرین الله
قول او مگر آنکه ایمان آوردند و عملهای شایسته کردند و ذکر خدا کردند بسیار و در سورهٔ احزاب و بسیار ذکر کنندگان خدا
کثیرا وقوله تعالی یا ایها الذین امنوا اذکروا الله ذکرا کثیرا وفی سورة الجمعة فاذا قضیت الصلوٰة
و قول او تعالی ای مسلمانان ذکر کنید خدا را ذکر بسیار و در سورهٔ جمعه است پس چون تمام کرده شود نماز
فانتشروا فی الارض وابتغوا من فضل الله واذکروا الله کثیرا لعلکم تفلحون ففی هذه الآیات
متفرق شوید در زمین و طلب کنید از فضل خدا و یاد کنید خدا را بسیار تا شما رستگار شوید پس در این آیات
کلها امر بالذکر الکثیر وحدا الکثیر انما امر بالاعلان لظهور الاسلام
جمله امر به ذکر کثیر است و حد کثیر جز این نیست که امر کرد باعلان بظهور اسلام
وانتشاره وغلبة المسلمین علی المشرکین + + + + + +
و انتشار او و غلبهٔ مسلمانان بر مشرکین
آنچه که از تفاسیر مشهوره و تقاریر موفوره در جواب ایشان مناسب بود مذکور شد
اکنون از مخبر حضرت قدوة الکبراء گوش کن در معانی آیت ادعوا ربکم
تضرعا وخفیة قال الاشرف المراد من التضرع استکانة البدن والخفیة اخلاص القلب
قال بعضهم تضرعا ای متضرعین وخفیة ای مخفین ⁂ در تفسیر قیامی آورده است
قول ابن عباس خفیة ای جهرة یعنی خوف کنندگان را در روز قیامت منادی ندا کند ان الله
لا یضیع اجر المحسنین باواز بلند تا همگنان را معلوم گردد واستمع یوم ینادی المناد من مکان قریب

همین معنی دارد دیگر باید دانست که نزول آیهٔ اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً در باب حاجت و دعا
غیر ذکر است چنانکه خدا تعالی میفرماید اُدْعُونِي اَسْتَجِبْ لَكُمْ و در شان ذکر میفرماید فَاذْكُرُونِي
اَذْكُرْكُمْ وخفیه الفاظ اضداد است که بخفیه نهان کردن و آشکارا ساختن محتاج
لفظ ظن وغیر هم كذا في القاموس و هر جا که لفظ اضداد باشد محتاج تاویل است در تفسیر
الی لیث از ابن عباس نقل کرده اند که خفیه ای علانیة اما در آیت اُدْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا
خفیة و دون الجهر من القول مراد قرات متوسط است کفار ایذا میکردند در بدایة اسلام فرمان شد که ساکن
بخوانند تا هش در مسجد ایشان نشوند و مضرت نرسانند ٭ اما الجواب عن الحديث ذكر في تفسير
لیکن جواب از حدیث مذکور پس در تفسیر
الحقايق انه يحتمل ان يكون في رفع الصوت هناك مصلحة فقد روي ان ذلك في غزاة
الحقائق هر آئینه احتمال است که باشد در بلند کردن آواز دران جا مصلحتی پس هر آئینه مروی است هر آئینه بود این
قد كان رفع الصوت بحربه بدا و الحرب خدعة وكذلك نهى عن الجرس في الغازي فاما رفع
در غزوات او هر آئینه آواز بلند کرد در جنگ بدر جنگ فریب است و همچنین نهی فرمود از جرس در مغازی پس لیکن
الصوت بالذكر فجائز ففي الاظهار انقياد و عبوديت تائيد هذا ما ذكر في تفسير المستى في سورة
آواز بلند کردن بذکر پس جائز است پس در اظهار فرمانبرداری و عبودیت است تائید این نهست به مد بور شد از تفسیر المستی
بني اسرائيل وهي مكية في قوله ولا تجهر بصلوتك ولا تخافت بها قال الشيخ ابو بكر رحمة الله عليه
در سوره بنی اسرائیل وان مکیست در قول او تعالی و جهر مکن بنماز خود و اخفا مکن با و گفت شیخ ابوبکر رحمة الله علیه
روى عن علي رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم انه يخفى برفع الرجل صوته بالقرآن
مروی است از علی رضی الله عنه از نبی علیه السلام هر آئینه خفی و بلند میکرد در روی او از خود را بقرآن
قبل العشاء و بعدها يغلط اصحابه في الصوت قال وقد رويته اخبار على جواز رفع الصوت قال
پیش از عشا و بعد ازان در غلطی می انداخت اصحاب خود را در آواز گفت هر آئینه روایت کردم اخبار
ابن عباس رضي الله عنه كان النبي صلى الله عليه وسلم يقرأ في بعض حجره فيسمع قرائة من
بر جواز بلند کردن آواز گفت ابن عباس رضی الله عنه نبی صلعم در بعض حجرات خود میخواندند پس می شنید قرات او علیه السلام
كان خارجا وسمع النبي صلى الله عليه وسلم صوت ابي موسى فقال لقد اوتي هذا مزمارا من مزامير
راکسیکه بیرون بود و شنید نبی صلعم آواز ابی موسی را پس گفت ثابت این داده شد مزماری از مزامیر
آل داود ولم ينكر عليه وقال رسول الله صلى الله عليه وسلم زينوا القرآن باصواتكم معناه اي زينوا
داود و انکار نکرد بر او و گفت رسول الله صلعم مزین کنید قرآن را باوازهای خود ای مزین کنید
اصواتكم بالقرآن قال الفقيه رحمة الله عليه وطريق الجمع بين الآية وبين هذه الاخبار ان يحمل
آوازهای خود را بقرآن گفت فقیه رحمة الله علیه و تطبیق درمیان آیت و این اخبار آنست که حمل کرده شود

النهي من رفع الصوت بالقرآن على انه كان ذلك بمكة حيث كان المشركون يغلطون النبي صلى الله عليه وسلم
نهى از بلند کردن آواز بقرآن برانکه این در مکه بود وقتیکه مشرکین نبی علیه السلام
ويقولون لا تسمعوا لهذا والغوا فيه فاملا اخبار ابي موسى وغيره فلما وردت بالمدينة وقد ظهر الاسلام ولنت
را در غلطی مے انداختند ومیگفتند مشنوید این را ولغو گوئید درین لیکن اخبار ابی موسی وغیره لیس آنگاه که وارد شدند در مدینه
اعلام وامن فيه من مضرات المشركين وكان رفع الصوت بالقرآن من شعار الدين كمنع الصوت بالتاذين و
و اعلام او انتشار یافت وامن شد در آن از مضرت مشرکین بود آواز بلند کردن بقرآن از شعار دین مانند منع کردن صوت باذان
المضرت قال الاشرف قد رأينا في بلاد المسلمين وامصارهم من السلف والخلف شرقا وغربا يذكرون جهرا في
و مضرت فرمود اشرف هر آئینه دیدیم در بلاد مسلمین و امصار ایشان از سلف و خلف شرقاً و غرباً ذکر جهر میکنند در
مجالس المواعظة مع حضور العلماء والقضاة وسائر الناس من العام والخاص بغير نكير احد منهم
مجالس وعظ مع حضور علماء و قضاة و باقی مردمان از عام و خاص بدون انکار کسے از ایشان
حضرت قدوة الكبرى میفرمودند بعضی مردم میگویند که مشایخ چشت قدس الله اسرارهم ذکر جهر نگفته
اند پس غیر متابعت باشد باید دانست که این فقیر مدت سی سال در دایره روزگار بر کار وار گردیده
و بملازمت مشایخ اعصار رسیده دید که همه مشایخ شهر در دو فردوس ذکر جهر میگفته اند وانکه میگویند
مشایخ چشت ذکر جهر نکرده اند چون این فقیر بشرف زیارت روضه متبرکه حضرت خواجه مودود چشتی قدس
الله سره مشرف شد و بملازمت حضرت قطب مشایخ حضرت خواجه قطب الدین مخدوم زاده که صاحب
سجاده بودند رسیده دید که ایشان ذکر جهر بحلقه نشسته میکردند و میفرمودند که از عهد حضرت خواجه بزرگ الی
یومنا ذکر جهر در خاندان قدیم و دودمان کریم مشایخ چشت می آید و در مشهد امیر المومنین علی موسی
رضا رسیدیم و سید اجل قبل ازین سید رضی الملة والدین و سید قاضی برادران ایشان سید شمس الدین
و سید تاج الدین و سید شهاب الدین و سید محمد محمود از قندی که بهمه این سادات مشرف شدیم ایشان
ذکر جهر میکردند خاصه بصبح و شام ذکر جهر با صحاب خود مدور نشسته میکردند **غزل** کسی کز بند خود آزاد باشد
دلش در ناله و فریاد باشد ❊ بیاد روی تو هر صبح و شامی ❊ سمات خانه در افتاد باشد ❊ کسی کو روی آن
شیرین سخن دید ❊ بکوه جان کنی فرهاد باشد ❊ نشان عاشق صادق جز این نیست ❊ که در نعره دل
و جان داد باشد ❊ اشرف از دیدن گلزار رویت ❊ چو بلبل در فغان دلشاد باشد ❊ **نقلست**
که حضرت سید الطایفه بموجب فرموده حضرت خواجه سری سقطی بیست سال در ذکر نفی و اثبات
مداوم ذات مبر دبلند پیر اشتغال فرموده اند بعد از ادای فرایض جز ذکر جهر کاری دیگر نداشته اند و در ذکر
جهر بمرتبه مبالغه میکردند و شغب و فریاد می نمودند آورده اند که روزی همسایگان حضرت ایشان بر خلیفه

بغداد رفت فریاد کردند که از بس فریاد وذکر بلند در شب روز ما را خواب نمی برد **مثنوی** ز بس تو تلعد
فریاد کرده ؛ مرا از بند خواب آزاد کرده ؛ چنان در ذکر دار و ناله زار ؛ که خلق را کند از خواب بیدار
حضرت **قدوة الکبری** میفرمودند که هیچ فقیری و شیخی از یاد حق تعالی خالی نبود و نخواهد بود
و اگر باشد او را فقیر و شیخ نگویند **ع** هر که بگویانی تو خاموش به ؛ هر چه نه یاد تو فراموش به ؛
مجموع خلایق در ذکر گفتن متفق اند که وله من فی السموت والارض کل له قانتون واذکروا
الله لعلکم تفلحون بلکه همه کلام الله دال است بر ذکر حق بحث ما در جلی است و خفی اگر
توجه بحق دارد و مشایخ با جمعهم متوجه بحق اند توجه عین مقصد واحد هر دو مشترک اند این صوت عین
موافقت است نه مخالف خذ ما صفا من الدین عبارت از نیست و اگر مرشدی کاری اختیار کند
که توجه او بغیر باشد و مشایخ را توجه بحق بود آنجا ضدیة باشد قایل باین سخن تفهیم نشده است باید که درین
تامل نماید و را اگر از مشرب عشاق و ذاکران آفاق خبر بودی این اعتراض نکردی کار عمل دارد
نه قول آمدیم بر اصل مطلب جمعی که مکملان اند یعنی اهل کمال یا اکمل نیستند این طایفه را احول گویند
در حالتی که چشم باطن بکشایند با وحدت انیس باشند و چون در عالم کثرة ایشان ذوق نه بینند
از آنجهت که حوصله ظرف وجود او در بند وفطرت تنگ افتاده باشد چنانکه یحیی بن معاذ رازی
فرمود که در روز میثاق از یک جرعه بلی آنچنان بیهوش شده ام که دیگر بار بخود باز نه آمده ام **قطعه**
شرابی کز ازل در جام کردند ؛ ازان یک جرعه ام در کام کردند ؛ خمار آلوده را مستان چشیش
می از ساقی وحدت ام کردند ؛ ز هوشیاری نگشته مست اشرف ؛ دمادم هر چه می در جام کردند
؛ انچنین مرزی اگر ذکر خفی گوید مسلم باشد از جهت نفع خود زیرا که او در مقام وحدت و مرشد
خلایق را دعوت میکند از کثرت بوحدت حضرت **قدوة الکبری** تقریبا میفرمودند چون حضرت
محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم بمعراج رفت و بمقام قاب قوسین رسید و از غایت دهشت و حیرت
مجال نطق نداشت حضرت عزت بیکام و بی زبان بزبان فصیح و بیان ملیح فرمود التحیات لله
الصلوات والطیبات السلام علیك ایها النبی ورحمة الله وبرکاته چون حضرت
رسول صلی الله علیه وسلم را دهشت کمتر شد فرمود السلام علینا وعلی عباد الله الصالحین
چنانکه در سکندر نامه گوشه نشین گنجه شیخ نظامی گوید **ع** درانجای کاندیشه نادیده جای ؛ درود
از محمد قبول از خدای ؛ بگذر سر خوان اخلاص کرد ؛ هم او خورد هم بخش با خاص کرد ؛ در سدرة
المنتهی جبرئیل و میکائیل و جمیع فرشتگان صلائی خوان وصال یزدانی و صدای لامکان مقام
ربانی شنیدند **مثنوی** صلائی نازنایم چون ز لاهوت ؛ رسیده در صماخ گوش ملکوت ؛ بیکباران

همه از نیک خواهی ؛ ز جان دادند بر دعوی گواهی ؛ از سدرة المنتهی که حضرت رسول صلی الله
علیه وسلم بودند بعد بسیار و مسافت بیشمار بود ان ندا الهی و صلاے نا متناهی چون در گوش
ایشان رسید گفتند اشهد ان لا اله الا الله واشهد ان محمدا عبده ورسوله
آری چون معیان رنگار و معارضان دیار از رمز مشرب عشاق اثری ندارند و از غمزه مذهب
اصداق خبری با ایشان نه هم زبان ایشان تکلم باید کرد والا چه محتاجیم باین تطویل و چه در بایستیم
بدین تمثیل تکلموا الناس علی قدر عقولهم سخن هر کسی باید بقدر فهم او گفتن ؛ چه دریابند
انعام از رموز نکته او ایما ؛ ای برادر محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم صاحب دعوت بود اولیاء
تابع انبیا اند والتابع کالمتبوع اگر در اقوال ایشان و افعال نیک کیشان و امر و نهی این طایفه
ریا تصور کنی محض کفر بود بلی تکلف سخن آنست هر که بدین مرتبه هست دحقایق و دقایق را علوم
نمیکند و نه آغاز دانست نه انجام نه خود را شناخته و خدا را از ان در بادیه حیران ماند ؛ بظلمت
خوارو سرگردان بماند حضرت قدوة الکبری میفرمودند بعضی از احکام قران مبنی اندر مقتضای
وقت چنانکه در صبح و عشاء امر شده بقرات جهر لان بعض المشرکین کانوا یؤذون النبی صلی الله علیه وسلم
واصحابه عند استماعهم منهم القرات امر النبی علیه السلام بالجهر عندا شتغال المشرکین بشانهم و
هو صلوة الفجر کانوا نیاما ون وصلوة المغرب والعشاء وهم یشتغلون بشانهم من
الغفلة واللعب و در نماز ظهر و عصر امر شده بقرات خفی از خوف آزار و ایذاء مشرکان و کفار و در آیت
لکم دینکم ولی دین نظر نیکنی وقتی که ضعف اسلام بود در شان او قل یا ایها الکفرون
نازل شده چون کار دین اسلام بالا گرفت و آثار دین اتمام پذیرفت فرمان شد که اقتلوا المشرکین
حیث وجدتموهم اے برادر ادعوا ربکم تضرعا وخفیة همین تصور کن در نماز با ماد قرا
ما و عیه اذکار در جمیع بلاد مسلمانان و مومنان بجهر میخوانند چنانکه قریب و بعید که در حد و حوالی اند
میشنوند این فعل را چون ریا گویند کسی کین کار را گوید ریائی ؛ مر این اثار را از خود نمائی ؛
ریائی وار دان از پای تا سر ؛ که همچون خود ندا نه بهر دیگر ؛ ای برادر این محض صدق و خلاص
است نفاق و ریا نیست که اینچنین گمان در حق مسلمانان کنی چیزی در شریعت خوانده که بناء
الفاسد فاسد وبناء الصحیح صحیح الا چه فائده که دقایق او را تفهیم نکرده بناء الصحیح که اصلها ثابت
وفرعها فی السماء محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم است بعده صحابه کرام چنانکه امیر المومنین علی
رضی الله عنه که خرقه مشایخ بدو میرسد و از رئیس التابعین شیخ حسن بصری تا مشایخ چشت قدس
الله ارواحهم وجعل الجنة مثویهم ایشان مع غنا متصلا الی حضرت شیخ نظام الحق والدین نیکو

تفهیم شود دیده دل بگشا و خود را در اغوای ضلالت میفکن که در روز یوم لا ینفع مال و لا بنون
ترا هیچ چیز نفع نکند الا صدق که یوم ینفع الصادقین صدقهم پیران چشت قدس الله ارواحهم
کامل بوده اند ایضا خلفاء کرام قایم مقام ایشانند باتفاق هرکه منظور نظر ایشان شد کامل بود که
بنا الصحیح صحیح و اگر بعکس تصور کنی عیب از نظر احوال تست پس هنوز معائب نفس مبتلا است یعنی
بود عیب هم کسانی اگر از کوزه همان بیرون تراود که در وست حیث قال علیه السلام کل اناء
یترشح بما فیه و این طایفه را قلاب هم گویند ای برادر ازین جهت فضلیت انکه شنیدی که ذکر
خفی فضلیت از جهر حیث قال علیه السلام افضل الذکر الخفی تو معنی حقیقت این حدیث ما نداشته
ذکر خفی کسی را مسلم باشد که زبان او از یاد غیر حق مانده باشد و دل او ذاکر شده درین روزگار اکثر
خلایق اعصار بمعصیت مناهی گرفتارند که ظهر الفساد فی البر و البحر از جهت اظهار دعوت جهر
گفتن او لی تر بود رستم صفتان روزگار و گستهم دستان دیار که در میدان کارزار رو غای پیکار رو
بمقابله کفار می آرند و تن خود را در راه حق فدا میکنند تکبیر بجهر میگویند مثنوی دلاینده گردان چو در
روز جنگ ؛ بمیدان دلیران کشند چون نهنگ ؛ چنان نعره برهم زنند از کمین ؛ که گویی
فتاد آسمان بر زمین ؛ تا هیبت گریز و دهشت از هم ریزد در دل کفار اثر کند و کارزار بر هم افکند
حضرت قدوة الکبری تقریباً سفر مودند در زمین شیروان که مسافران روزگار و سایران
دیار رسیده اند عجایب آن زمین و غرایب آن برین مشاهده کرده اند که پیوسته مسلمانان آن
دیار با کافران پیکار و کارزار دارند و این از زمان اسکندر رودار مانده است و مسلمانان انجا ی را
شیروان گویند روزی اتفاقاً در جنگ ایشان لشکر اسلام و عسکر کرام را ظفر و نصرت روی داده
و سیاه کافران روی بهزیمت نهادند مثنوی چو گردان نهادند رو سوی جنگ ؛ نمودند پیکار از نام و
ننگ ؛ بنبردی شدند سیاه و سفید ؛ که گردان شدند از روان ناامید ؛ ز شیروان
برآمد صدای ظفر ؛ بگبران رسیده هزیمت و فر ؛ چندی کافران شیروان که هزیمت خورده بودند
اسیر و گرفتار مسلمانان شدند از ایشان کیفیت استفسار هزیمت کردند که با وجود آلات کارزار و اسلحه
پیکار بی محاربه و مقاتله چرا منهزم شدید گفتند هرگاه که آواز تکبیر و صدای تکبیر شما بگوش ما رسید چنان
هیبت دلربا و دهشت جانگزا بر ما مستولی شد که جهان در چشم ما تاریک نمود مثنوی شنیدم چو آواز
هیبت فگن ؛ نوای دلیران لشکر شکن ؛ شد از هیبت او چنان آب خون ؛ جهان گشت پیدا چشم
ما تیره گون ؛ ای برادر اگر آواز ذاکران بگوش غافلان کار و عاصیان روزگار برسد در ایشان اثر
کند تا از غرقاب غفلت برون آیند و روی بعبادت خدای آرند چه عجب باشد غالباً معنی این حدیث

رجعنا من الجهاد الاصغر الی الجهاد الاکبر فہم کردہ کہ مبارزان میدان عبادت
و دلیران جنگہای انابت چون در کارزار نفس سید را دیدچنان نبرد دلیرانہ و آوردِ ستمانہ
میکنند کہ سبق نصرت و ظفر می ربایند انا فتحنا لک فتحا مبینا ہ نشان ازین نصرت
مید ہد شوی چو یابی نصرت از جنگ جہنا ۞ بشادی کوس زن انا فتحنا ۞ کسی کین جنگ را
نصرت پناہ ست ۞ باورنگ جہان او پادشاہ ست ۞ حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند
کہ مراد از ذکر خفی فنای ذاکر در ذکر ست بلکہ فنای ذاکر و ذکر در مذکور بحقیقی کہ اگر شعور
داشتہ باشد از فنای او ہنوز بدولت فنای الفنا نرسیدہ ست کہ آن فنای شعور ذاکر است از ذکر و
مذکور این نوع ذکر از جلی افضل باشد حیث قال علیہ السلام افضل الذکر الخفی واین
رباعی مشعر ست برین ذکر خفی رباعی ذکر کن ذکر تا ترا جانست ۞ پاکی دل ز ذکر یزدانست
چون تو فانی شوی ز ذکر بذکر ۞ ذکر خفیہ کہ گفتہ اند آنست ۞ و اشارت قول ابوبکر دینوری بر این
ذکر ست ادنی الذکران ینسی ترجمہ دونہ ونہایۃ الذکران یغیب الذاکر فی الذکر عن الذکر
ویستغرق بمذکور عن الرجوع الی مقام الذکر وہذا حال فناء الفناء و آنکہ طایفہ استدلال کردہ اند
بحدیث نبوی و اثر مصطفوی صلی اللہ علیہ وسلم لستم تدعون اصماً و غائباً ۞ الحدیث
بذکر خفی باید دانست کہ صدور این حدیث بنا بر واقعہ ست چنانکہ امام نجم الدین صاحب
منظومہ آوردہ است کہ ابی موسی اشعری روایت کردہ است کہ صحابہ با رسول صلی اللہ
علیہ وسلم در سفر می رفتند چون بر بلندی بر آمدند صحابہ تکبیر و تہلیل بلند گفتند و آواز بلند
بر آوردند و در نشیب کوہ بعضی اعدای دین کمین کردہ بودند رسول در خطاب ایشان
گفتند لستم تدعون اصم و غائبا انکم تدعون سمیعا قریبا در علم شریعت معلوم
شدہ باشد کہ بعضی احکام شرعی مخصوص بشخص احد و زمان واحد اند نہ بر طریق عموم
چنانکہ مناکحہ تسعہ و اکل فدیہ حضرت نور العین در بہ ذکر استفسار کردند حضرت قدوۃ الکبرا
میفرمودند کہ در تفسیر در آمدہ ست قال علیہ السلام من قال لا الہ الا اللہ
فرمودند علیہ السلام ہر کہ گفت لا الہ الا اللہ
ومدہا ہدمت عنہ اربعۃ الآف ذنب من الکبائر وہذا المد المنزل من
و کشید او را منہدم می کند از و چہار ہزار گناہ از کبائر و این مد منزل است از
السماء عند قراءۃ الحکو نین قال ان رجلین اختصما الی رسول اللہ علیہ السلام
آسمان نزدیک قرارت کونین گفتند ہر آینہ دو کس خصومت کنان آمدند بسوی رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم

فحلف احدهما علی دعوی صاحبه فقال الله الذی لا اله الا هو و مد بها صوته و
پس سوگند خورانید یکی را بر دعوی صاحب او پس گفت سوگند بخدا انکه نیست معبودی مگر او و کشید آواز را
هو کاذب فیما حلف نزل جبرئیل علیه السلام فقال انه
حالانکه او کاذب بود در سوگند نازل گردید جبرئیل علیه السلام پس گفت هر آئینه این
کاذب فیما حلف ولکن الله غفر له بما مد بها صوته
کاذب است در سوگند لیکن خدا بخشید او را بسبب کشیدن آواز بکلمه طیبه
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در ملازمت حضرت میر در اماء نشسته بودم که صاحب
ضیائیه خود را بخدمت میر آورد تا تلقین کلمه گیرد حضرت میر سر او را بر سر زانوی مبارک خود نهاد
و تلقین کلمه فرمود با آواز بلند کلمه لا اله الا الله چندان دراز کشید که حاضران مجلس شریف
ایشان را دم گرفته شد بعد بست ایشانهم بران یک دم کلمه لا اله الا الله تمام کردند بعده
حضرت میر فرمودند که قال علیه السلام من قال لا اله الا الله و مد ها دخل الجنة خدمت
می فرمودند که ذکر محبانه و محبوبانه است و محبوبانه آنست که در گفتن کلمه لا با مد و شوق دراز کشد که
جهل و در عالم بقا است امید است از کلمه نفی با ثبات خواهد رسید و در حالت مد اسرار نفی و اثبات
در خاطر بگزارند و مد کلمه نفی را از مد کلمه اثبات دراز تر کشد چون بفضل الله تعالی اثبات کسی را تحمیل
شود محبوب حق میشود پس او بوجوه مستعد و منتظر جان باشد که شاید هم در گفتن کلمه لا اله پیک اجل
رسد و پروای گفتن الا الله نماند و فی الحال کوئیه مد بکشد و باید که در ذکر گفتن سعی نماید که درست
بگوید و حروف او بتعظیم بر زبان بحضور دل براند و دل موافق زبان کرد اند کما قال علیه السلام
من ذکر الله وقلبه ساه عن الله فالله خصمه یوم القیمة **شعر** اتلعب بالدعاء و تزدریه
هر که ذکر خدا کرد و دل در خواهش کند خدا خصم اوست در قیامت   چه بازی میکنی بدعا و کم میکنی او را
مانم الدعا + سهام اللیل لا تخطئ و لکن + لها امد و للامد انقضاء
ترا چیست از دعا   سهام شب خطا نمیکند ولیکن   برای آنها نهایت است و نهایت قضا است
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند ارتباط قلب بحضرت شیخ از اهم مهمات است تا مرید صادق
را ارتباط قلب نباشد هیچ کار از پیش او نرود و تخصیص در حالت ذکر بر مرید لازم است که روحانیه شیخ را
بر خود حاضر دارد چه روحانیه شیخ غیر متحیز است بمکانی پس هر گاه که متحیز نباشد روحانیه شیخ را
برابر باد او را در جمله اماکن و مواضع **بیت** هر جا که باشی خدا یار تست + بهر ره خرامی ای
نگاه دار تست + مرید مفارق نبود از روحانیه شیخ اگرچه مفارق بود شخصیت بعد متعلق است بمرید

چون یاد کند شیخ را مرید بدل نزدیک شود شیخ بدو پس متعلق شود بر دل شیخ پس فائده گیرد
از شیخ چون محتاج شود برای حل واقع وقایع خود حاضر گرداند شیخ را بدل خود و سوال از شیخ چیزی
که معاینه کند انرا بلسان ظاهر بلسان باطن الهام کند روحانیه شیخ معنی واقعه عقب رباعی

دل دانای سن دار دزبانی ❊ که گوید سر عرفان ترجمانی ❊ کسی را گر گشاده گوش باطن ❊
بود وا شنود از حق بیانی ❊ و میسر نشود این مگر بواسطه ربط دل شیخ خود قال النبی صلی الله علیه
وسلم المؤمن مراة المؤمن چون مرید ارتباط دل بشیخ کند فیض که در آئینه دل شیخ فایض
فایض گردد اثران در آئینه دل مرید ظاهر باشد قال النبی صلی الله علیه وسلم ما صب الله
شیئا فی صدری الا وقد صببته فی صدر ابی بکر مثنوی ❊ ازین دل تا بآن دل راه باشد ❊
کسی داند کزین آگاه باشد ❊ چو تو در راه دل نا ورزدی کام ❊ چه دانی حاصل منزل سرانجام
سخن در حضور دل در حالهٔ ذکر افتاد حضرت قدوة الکبرا می‌فرمودند نهایة حصول این
راه و غایة وصول باین بارگاه ذکر از حضور دل است مثنوی ❊ چو در ذکر خدا حاضر نباشی ❊ چه حاصل
گر همه عمر خراشی ❊ ولیکن یاد آن ورد زبان ❊ نباشد خالی از فائده و کام ❊ ابا لعضی مشایخ
گفته اند که ذکر حق تعالی گفتن اگرچه بی حضوری دل باشد فایده کل و مایه اصل است چنانچه در عقیدهٔ
نجاح آورده ان ذکر الله تعالی باللسان من غیر حضور القلب معتبر ایضا وله آثار حمیدة
فی الدنیا والاخرة ومطلق امتثال الامر یکون طاعة فان لم یعلم القبول والله اعلم
در تفسیر بسیتی آورده است

❊

فی قوله تعالی والذاکرین الله کثیرا والذاکرات فهم ثلث اوجه
در قول او تعالی مردان بسیار ذکر کنندگان خدا و زنان بسیار ذکر کنندگان پس ایشان سه قسم اند
ومن جملتها الذاکرون له باللسان وهو قول یحیی ابن سلام قال الشیخ نجم الدین
و از انجمله اند ذکر کنندگان خدا بزبان و آن قول یحیی بن سلام است گفت شیخ نجم الدین
الکبرا ان الذاکرین کان بمجرد اللسان سلطان عظیم ومن هنا وقع فی اکثر من الفناوی
کبرا در تنبیه ذکر اگرچه بمجرد زبان باشد سلطانی است بزرگ و ازین سبب واقع گردیده است در اکثر فتاوی
الکبرا والخانیه وامثالها رجل یدعوا وهو ساهی القلب ان کان الدعاء علی رقة
الکبری و خانیه و امثال آنها مردی دعا کند و دل او غافل است اگر دعا بر رقت است پس آن افضل است و اگر نیست اندر
فهو افضل وان کان لیس من الرقة فهو افضل من ترکها لانه لیس فی وسعه اکثر
پس آن مفضل است از ترک آن زیرا که نیست در قدرت او زیاده

من هذا فاذا عرفت فضل الذكر فينبغي لك ان تذكر الله وتدعوه في كل حال وكل وقت
ازين پس چون شناختی فضیلت ذکر پس ترا سزاوار است که ذکر کنی خدا را و بخوانی او را در هر حال و هر زمان
ترفع جميع حوائجك اليه فان ذلك علامة العبودية قال الله تعالى في قصة يونس عليه السلام
برداری جمیع حوائج خود را بسوی او پس هر آئینه این علامت عبودیت است فرمود خدا تعالی در قصهٔ یونس علیه السلام
ولولا انه كان من المسبحين للبث في بطنه الى يوم يبعثون
اگر نبودی آن از تسبیح کنندگان البته ماندی در شکم آن ماهی تا روز قیامت

حضرت قدوة الکبرا را قانون مستمره و قاعده مقرره بود که ذکر بلند میگفتند در همه وقت چه
شان طالب مشتاق و محاور کوی افتراق آنست که در ناله و فغان بود و اصحاب را بذکر جهر
جد بلیغ میفرمودند در همه حالات احباب را باین امر مبالغه می نمودند حتی که طالبان حضرت ایشان
در راه و کوچه و بازار ذکر گویان میرفتند رباعی دل کان طالب گلزار باشد ؛ چو بلبل در پی
گلزار باشد ؛ نباشد خالی از آواز ناله زار ؛ اگر در کوچه و بازار باشد ؛ بعضی از معاصران بد کردار
و معترضان دیار بنا بر آن اقدام انکار میکردند و میگفتند که این نوع ذکر گفتن بدعت است حضرت
قدوة الکبرا در جواب ایشان میفرمودند اگر طالبان حق و سالکان راه مطلق باین نوع
ذکر نگویند از عهدهٔ امر اذکروا اذکروا الله قیاما و قعودا و علی جنوبهم چگونه بدر آیند مگر این سخن
در گوش ایشان نرسیده که ذکر گفتن در همه جای اولی است اگرچه مجلس غفلت و محفل عطلت باشد
کما جاء في تفسير الدر من قوله تعالى الذين يذكرون الله قياما وقعودا عن النبي صلى الله
چنانکه در تفسیر در است از قول او تعالی الذین یذکرون الله قیاما و قعودا از نبی صلی الله
عليه وسلم انه قال ذكر الله في الغافلين مثل الشجرة الخضراء في وسط الشجرة التي قد تحات
علیه و سلم مروی است که هر آئینه فرمودند ذکر خدا در غافلین مانند درخت سبز است در میان درختی که هر آئینه ریخته شد
ورقها وذكر في الشرعة يغتنم الذكر بين الغافلين وفي معرك الاسواق قال عليه السلام
اوراق او و در شرعه مذکور است غنیمت است ذکر در میان غافلین و در بازارها فرمودند علیه السلام
ذاكر الله في الغافلين كالمبارز في الفارين وفي الصحاح ان لا تقوم الساعة على الارض لمن
ذکر خدا در غافلین مانند ظاهر شونده است در گریزندگان و در صحاح است قیامت برپا نشود بر زمین تا آنکه
يقول الله وذكر في المنية ان النبي صلى الله عليه وسلم قال من دخل السوق فقال لا اله
ذاکر خدا باشد و مذکور است در منیه هر آئینه فرمودند نبی صلعم هر که داخل گردید در بازار پس گفت نیست
الا الله وحده لا شريك له له الملك وله الحمد يحيي ويميت وهو حي لا يموت بيده
معبود مگر خدا اسے یکی است شریکی نیست برای او و برای او ملک است و برای او حمد زنده میکند و مرده مے کند و آن زنده است نخواهد مرد در دست او

الخیر وهو علی کل شئ قدیر کتب الله له الف الف حسنة ومحا عنه الف الف سیئة
بلی وان بر هر چیز قادر است بنویسد خدا برای او هزار هزار نیکی و محو کند از و هزار هزار بدی

ورفع له الف الف درجة وفی الجامع من الفتاوی انه کان ابراهیم بن یوسف رحمه الله
و بلند کند برای او هزار هزار درجه و در جامع من الفتاوی است هر آئینه ابراهیم بن یوسف رحمه الله

یمشی فی الاسواق فی الایام العشر من غیر حاجته ویکبر رافعا صوته واما فی مجلس الفسق ذکر فی الخلاصة
میرفت در بازارها در ایام عشره بغیر حاجت و تکبیر میگفت بآواز بلند لیکن در مجلس فسق مذکور است در خلاصه

والکبری انه ان قوی الفسق ویشغلون بالفسق وانا نشتغل بتسبیح الله فهو احسن فضل لمن سبح الله
و کبری هر آئینه اگر قومی گرد فسق و مشغول شوند فساق بفسق و مشغول شویم به تسبیح خدا پس آن بهتر است و فضل است کسی را که تسبیح

فی السوق ونوی ان الناس یشتغلون بامور الدنیا وانا اسبح الله فاذا سبح الله فی مثل هذا الموضع کان افضل
در بازار و نیت ساخت که هر آئینه مردمان مشغول اند در کارهای دنیا و من تسبیح خدا کنم پس چون تسبیح کند خدا را در مانند این موضع گردید افضل

من ان یسبح الله وحده فی غیر السوق
از آنکه تسبیح کند خدا را تنها جز بازار

وفی که رایات عز اشرف و اعلام عز باشکونی را در خانقاه حضرت سید محمد گیسو دراز نزول فتاد بنابر خلوص
مخدوم زاده حضرت قدوة الکبرا چهار ماه در آنجا بوده ند روز جامع ابن کثات شریف درخدمت نور العین
خدمت شیخ ابو المکارم و شیخ مبارک و شیخ یوسف و بعضی از اصحاب دیگر بر سبیل تفرج بگلزار گذشتیم که
جمعی از جوانان در خیابان گلزار نشسته اند و آلات فسق و مخمور از شراب کباب و اسباب عیش از چنگ
و رباب مهیا ساخته و هر یک از کیفیت شراب حاذق شده و مناسب حال بهمدیگر اشعار ریخته اند و حظوظ
نفسانی و کام جسمانی بیکدیگر میرانند اتفاقاً ما یان ذکر گویان بر سر وقت ایشان رسیدیم و بعد تفرج
گلزار بلبل و از فریاد و ناله زار کردیم **فرد** چو بلبل در سر گلزار باشد + بگل بر و فغان و زار باشد
ایشان بمجرد استماع اصوات ذکر با دست از عیش کشیدند و زمانی نیک گوش بصوت ذکر ما نهاده بودند از
برکت اصفاء صوت ذکر ساقی میخانه توفیق الهی کاس دار خمخانه تقدیر نامتناهی جرعه در کام حال ایشان
ریخت و از خمار معصیت کنار کرد و از مستی غفلت و سرخوشی مخمره ایشان را هوشیار کردند **شعر** ز ساقی
ساغر توفیق خوردند + شراب توبه را در کام بردند + حریف مجلس توفیق دادار + ز مستی غفلت آمد گردی هشیار
بیکبار گریه و ناله زار در نهاد روزگار ایشان افتاد روی بسوی ما نهادند و بعجز و انکسار سر در قدم
آوردند و گفتند **شعر** شده کشتی ما در بحر غرقاب + عنان گشتیم در آب درباب + بود کز دولت غرقاب کشتی
بساحل چه بنهاد از ما کشتی + بحکم اعانته الا خموش ز دست ایشان گرفتیم و بحضرت قدوة الکبرا
بردیم چون بشرف توبه و ارادت مشرف شدند همه بعبادت خدا تعالی مشغول گشتند و از اصرار معصیت
مشغول و از عهده مناهی الهی معزول **مثنوی** چو بیژن بوده اند افتاده در چاه + که اندر ستم توفیق در راه

گرفت از چاه عصایش بر آمدند + بسوی خانهٔ توبه بر آوردند + اللهم ارزقنا بماء الاستغفار و اردنا عن العقدة

الاصرار ادیا بالنبی و آله المختار + ذکر در شرب شطار افتاد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اگرچه شرب شطار از

مشارب قدیم نمیگویند ولیکن حصول فوائد و وصول بمقاصد در وی زیاده است مر طالبان را و در روزگار را و

این شرب از خلفای شیخ الشیوخ بسیار انتشار یافته و از متاخرین خلفای ایشان اشتهار پذیرفته و مرا

شرب برگزیده و مذهب چیده از حضرت میر رسیده است و اصول این شرب هشت چیز است که معتبر بهشت رکن

شده مشعر بحروف هشتگانه آمده و آن اینست ب ا ص م ش ت ف ه برزخ

ذات با صفات بود + شد بانداز کائنات بود + تحت فوقی بواسطه سالک + باقی از فانی الصفات بود

ب عبارت از برزخ الف عبارت از ذات است ص عبارت از صفات م عبارت از مد ش عبارت

از شدت عبارت از تحت ف از فوق ه عبارت از دم حضرت قدوة الکبرا می فرمودند

اول رکن از ارکان هشتگان این شرب برزخ است و برزخ دو نوع بود که کبری و صغری پس برزخ صغری

تصور مرشد باشد که او را تصور و واسطه و رابطه نیز گویند و درین راه تصور مرشد اصل کلی است ه

بنا شد از فنای خود تحیر + که گم گردد در عالم در تصور + خدا از روی معنی چون جهان گیر + تجلی میکند در صورت پیر

دوم رکن از ارکان هشتگانه اسم ذاتست که لفظ الله باشد نزدیک فقهای مجتمع جمیع صفات و نزدیک

علمای طریقت و بلغای حقیقت اسم ذات هو است بلکه دائره که پرکار را محیط مرکز موجودات به نقطه

کائنات باشد فلهذا اختار بعض السلف من المشایخ ذکر هو و بعضهم ذکر اله و ذکر الله عنهم من یقولون فی

حالة الا که هو انت هو و بعضهم ذکر قول اله و ذکر الله لا اله الا هو و الاکثرون اختاروا ذکر هو

و ذکر عوام اسم الله است و ذکر خاص هو و ذکر اخص الخواص هی حضرت قدوة الکبرا میفرمودند

که در شرب شطار ذکر اسم ذات با هشت رکن فوائد بسیار و ثمرات بیشمار دارد بخلاف ملاحظه ارکان که ذات

چندان زهد نگرانکه بیت و سه سال ملازمت ذکر اسم الله کند بعده ثمره دهد و فوائد بلند و تحت عبارت

از فرود نافست که بدایة الف اسم الله از انجا بود و مد عبارت از دراز کشیدن لفظ الله که ملاحظه تمام

صفات در آنجا کرده شود و ناف در میان اندام است و در وی اسرار بیشمار مکنون و خانه آتش است و شد

عبارت از سختی کشیدن لفظ الله هر چند که شد سختی کشد شد خطرات مالایعنی نبود و ذوق و شوق پدید آید

پس طالب صادق را می باید که ملاحظه اسمای هشتگانه مرعی دارد و سعی بمرتبه نماید که هیچ رکنی از ارکان

هشتگانه فرو نماند تا موجب فترت در ذکر نباشد بیت چو باشد عالم اندر ذات انسان + بود ناچار و

هشت ارکان + و دیگر اصناف این شرب زهد گذرانند اگر با بنا التفات کرده شود مقصود از دست نرود

ه کسی کو طالب این راه باشد + ز بحر قطره آگاه باشد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند

وسه ضربی و چهار ضربی تا ده ضربیست که مربع و مسدس و مثمن نیز گویند و ذکر قلندریه که خاصه کار شیران بیشه
بیدای همت مخصوصه هزبران فضای نهمت است نه هر بوالهوسی در کوی این مشرب خونخوار قدم تواند
و نه هر هوسناکی سوی این بادیه جان پیماید و تواند آوردن مشغله بنیاد نه هر کسی یاد داشتن چیز نیم جان
خود در بیشه شیر + مگر آن شیر دل کز آهوی جان + بشوید دست خود از خان و مان + رستمی باید که در میدان
کارزار دلیرانه درآید و پهلوانی شاید که در جنگجای اذکار بیمتانه از جان برآید درین کارزار تا خون در نبارد
درخت حصولش بار نیارد مصرع نه هر کو آید از کوهی بود با دعوت موسی + نه هر کس اید از زالی شود با هیبت رستم
وانواع اذکار که خارج از حصر و بیرون از قیاس شمار اند از انواع اسرار کتب رسائل این طائفه معلوم
خواهد شد و در تجرد ذاکرین اصناف اذکار و انواع اسرار همه مشارب و ثمرات و فواید آن تقریر کرده ایم فلیطلب ثمه
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اگرچه مجموع اذکار و انواع اسرار همه مشارب این طائفه در کتب و
رسائل خود درج کرده اند و عمر گرانمایه خود را در شرح آن خرج ولیکن ماهیة اذکار که از حصول مقصود سالکان
احصا از حد و مر بوط است و وجود کیفیت اسرار اذکار به وجود منوط متعلق بارشاد مرشد
مقید بانقیاد مسترشد مستر شد و مستر شده است بیت معانی هرگز اندر حرف ناید + که بحر قلزم اندر ظرف ناید
حضرت قدوة الکبرا بعضی طالبان این درگاه برخی سالکان این راه را که همت ایشان بلند بود
بمشرب قلندریه مشغول می ساختند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که در ریگستان رفته باین امر
اشتغال نمایند یا در حجره که نمد و امثال آن فراز کرده باشند نشسته در کار باشند و خادم را در طبخ آش نرم میکرده
بیشتر اوقات آش العزا چنین میفرمودند چون ذاکران از ذکر دست بکشیدندی بر بساط طعام می نهادند
و قاشقه چندی می نوشیدند اگر در هنگام سیرابی آش نکنند نزدیک هلاکت رسند حضرت قدوة الکبرا
می فرمودند که ذکر حلقه در صبح و شام معمول مشایخ عظام چشت است چون این فقیر در بقعه متبرکه در روضه
منوره حضرت خواجگان چشت رسیده و بشرف ملازمت حضرت مخدوم زاده صاحب سجاده حضرت خواجه
قطب الدین مشرف شد و بانواع لطائف ایشان مخصوص گشته فرمودند که التزام ذکر حلقه بصبح و شام
از دست ندهید که معمول مشایخ ماست و درین نوع ذکر بسیار فائده است چون از وظائف معهوده
روایت مسنونه فارغ باشند بتخصیص از قرات مسبعات عشر بر آیند و در ذکر حلقه بنشینند پس باید که
صاحب حلقه کلمه نفی و اثبات شروع کند و اصحاب نیز باتفاق بگویند و ملاحظه او چنانچه مذکور
شد محاضره کند باید که درین مبالغه کلی نماید که اثبات باتفاق کرده آید و هیچ کس مخالف اصوات
یکدیگر نباشد چون از کلمه نفی و اثبات ملالت گیرد بایستد و بازسه بار کلمه بگویند و در کلمه اثبات
شروع کند و کلمه اثبات زیادت گوید از اول چون ازین هم ملال گیرد بایستد و کلمه طیبه بگوید بعد از آن باسم ذات

مشغول شود با دام که بخواند چون ہر سہ کلمہ تمام بود در محل ذکر قرار بگیرد و حاضر دل باشد که از واردات چہ
دست میدہد و دل چہ اختلاج میکند توجہ بعلوی دارد یا سفلی بموازات دل ایشان اعلوم کنند و این نکتہ
بداند که در صفت دل سالک را اصلی ہست که طوبی للمرا اذا فقد عرف واجتهد فی طلبه حتی وجده
ہر کہ مدرک این نعمت او در اجزاء دل خود نبود قطعہ دل کہ جام جہان نمائی بود ✽ مرات وجہ خدائی بود
خبر شہ سکندر و جمشید ✽ کس چہ داند کہ از چہ رائی بود ✽ و این بہ نسبت مریدان ہست چون از ین ورد با ساحل آمدے
باز دم و نفس بخواند چنانکہ در ہدایت خوانده و بارواح پیران چشت فاتحہ باخلاص بر زبان راند و از برائے
مزید دولت شوق و تہیید شوکت ذوق و درازی عمر پیر و سر حلقہ و دعا مسلمانان تکبیر گویند و اصحاب
مصافحہ و سر در قدم شیخ آرند و در یکدیگر اصحاب مصافحہ نیز کنند و بار ہش قدم را زیادہ از اصحاب لوح افنح
کنند و کیفیت مصافحہ و وضع جبہہ بین یدی شیخ در لطیفہ ہفتم گفتہ آید ان شاء اللہ تعالے بعد اختتام ذکر
سر حلقہ ہر دو دست بردارد و این مناجات خواند و متابعان متابعت کنند در یک بین و آمین نیز
گویند و بعد از انجام و انصرام مناجات یدین بر خدین فرود آرد و مناجات ہمینست اللهم صل علی
محمد سید السادات والعالمین شفیع العصاة والمذنبین منتمم مکارم الاخلاق مطهر القلوب
محمد سرور سرداران دو عالمہا شفیع عاصیان و گنہگاران تمام کنندہ مکارم اخلاق طاہر کن دلہا
عن دنس الشرك والنفاق وعلی آله الطيبين وعترته الطاهرين رضی الله تعالی عن اصحابه
از چرک شرک و نفاق و بر آل طیب او و عترت طاہر او راضی شود خدا از جمیع اصحاب
اجمعين اللهم احينا ذاكرين وامتنا ذاكرين واحشرنا فی زمرة الذاكرين اللهم احينا
او خدایا زندہ دار ما را ذکر کنان و ہلاک کن ما را ذکر کنان حشر کن ما را در گروہ ذاکران خدایا زندہ دار ما را
عاشقين وامتنا عاشقين واحشرنا فی زمرة العاشقين اللهم احينا عارفين وامتنا عارفين
بحالت عشق و ہلاک کن ما را بحالت عشق و حشر کن ما را در گروہ عشاق خدایا زندہ دار ما را بحالت عرفان ہلاک کن ما را بحالت عرفان
واحشرنا فی زمرة العارفين اللهم احينا مسكينا وامتنا مسكينا واحشرنا فی زمرة المساكين
و حشر کن ما را در گروہ عارفان خدایا زندہ دار ما را مسکین و ہلاک کن ما را مسکین و حشر کن ما را در گروہ مسکینان
اللهم ثبتنا على الاسلام والايمان وامتنا على الايمان واحشرنا على الايمان ولقنا كلمة الايمان
خدایا ثابت دار ما را بر اسلام و ایمان و ہلاک کن ما را بر ایمان و حشر کن ما را با ایمان و تلقین کن ما را کلمہ ایمان
اللهم احينا فی حيوة العلماء وامتنا بموت الشهداء واحشرنا فی زمرة الاولياء وادخلنا الجنة مع الانبياء
خدایا زندہ دار ما را در زندگانی علماء و ہلاک کن ما را بمرگ شہداء و حشر کن ما را در گروہ اولیاء داخل کن ما را در جنت با انبیاء
اللهم احينا سعيدا وامتنا سعيدا واحشرنا فی زمرة السعداء ربنا اغفر لنا ولاخواننا الذين سبقونا
خدایا زندہ دار ما را [illegible] سعیدان [illegible]

بالایمان ولا تجعل فی قلوبنا غلاً للذین امنوا ربنا انک رءوف رحیم ربنا اغفر لنا ولوالدینا ولاستادنا

با ایمان دکمن در دلہاے ما حسد مومنین خدایا ہر آئینہ تو مہربانی کنندہ رحم کنندہ ہست خدایا بخش ما را و والدین ما را و ہستاد ما را

ولمشایخنا ولاخواننا ولاصحابنا ولاحبائنا ولاربابنا ولجمیع المومنین والمومنات والمسلمین

ومشایخ ما را و برادران ما را و یاران ما را و احباب ما را و ارباب ما را و جمیع مومنین و مومنات و مسلمین

والمسلمات الاحیاء منہم والاموات تابع بیننا وبینہم فی الخیرات ولمن حضر الینا ولمن غاب عنا ولمن اسس

و مسلمات را زندگان را از ایشان و مردگان را متابعت کن در میان ما و درمیان ایشان در خیرات و کسی که حاضر گردید بسوی ما و کسی از که غائب

بنا هذا المکان اللہم ارزقنا فی الدنیا زیارۃ قبر محمد صلعم وفی الاخرۃ لقائہ وشفاعتہ سبحان ربک

این مکان خدایا روزی کن ما را در دنیا زیارت قبر محمد صلی اللہ علیہ وسلم و در آخرت ملاقات او و شفاعت او پاک است پروردگار

رب العزۃ عما یصفون وسلام علی المرسلین والحمد للہ رب

تو پروردگار عزت از چیزیکہ موصوف میکنند و سلام ہست بر رسولان و حمد است برای خدا پروردگار

العلمین

عالمہا

ختم پیران کردہ این بگویند کہ تکبیر ہست صبح و شام مردان را و مردان صبح و شام را مزید ذکر ذاکران عظمت و بزرگی

جمال و جلال خدای انور پاک مصطفی را چہار یار با صفا سر تقبیل آل طہ و یٰسین را دوازدہ امام چہاردہ معصوم پاک را

اہل بیت علما اولیا الانبیا را اصفیا را اتقیا را زہاد را عباد را مشایخ را سادات را و علما شریعت را و پیران طریقت را

روندگان راہ را و جویندگان درگاہ حق را ائمہ کبار را قبول طاعت و نگاہداشت ایمان خوشنودی خدا را

سد بلای کور شیطان سلامتی صاحب سجادہ مع فرزندان و خلفاء و مریدان و معتقدان برای مزید دولت دارین

و شوق و ذوق محبت اخلاص کونین ہر کہ با درویش و درویش زادگان بصدق و اخلاص ظاہر و باطن

در آید کارش بر آید و ہر کہ در افتد کار او بر افتد برای انہزام لشکر کفار و نصرت عسکر اسلام دیندار یعنی محمد و انعم

امام ہمبرین سر شاہ تکبیر را بگیم اللہ اکبر اللہ اکبر لا الہ الا اللہ واللہ اکبر اللہ اکبر وللہ الحمد والسلام

والسلام علیک یا رسول اللہ الصلوۃ والسلام علیک یا ضیا الزمان شی للہ رجال اللہ رجال الغیب

برگزیدہ رحمان انبیاء ایشان خاندان مصطفی و مجتبی چہار یار با صفا شہداء دشت کربلا محمد دوست حبیب اللہ

و دوست علی ولی اللہ دوست یا کریم یا رحیم اللہ دوست الصلوۃ والسلام علیک یا رسول اللہ الصلوۃ

والسلام علیک یا خلیل الرحمان و دست کلمہ بر زمین نہم آنش خواجگان چشت بعدہ صحاب

مصافحہ کنند و سجدہ نیز کنند و سر در قدم شیخ آرند و بیکدیگر مصافحہ کنند کہ در مشرب و جہ خاص ا قتاد

حضرت قدوۃ الکبرا اسیر مودند سلوک فی روشان متقدمین و صعلوک لعنان بالبین برین سلسلہ

تربیت است و امروز هم اکثر طالبان درگاه حق و سالکان راه مطلق باین سلوک بمقصد میرسند اما بعضی مشایخ
که برخی از طالبان خود را قابلیت می بینند مشرب و توجه خاص نیز مخصوص میکنند شعر هر زیر بر کسے نسبت شناسند قفا
بهر راه جوینده یابنده است * چون بشرف ملازمت خواجه بهاء الدین نقشبند مشرف شده ایم ایشان همین
مشرب و جه خاص اشتغال میکردند و همه طالبان خود را باین سلوک بحق تعالی میرسانیدند از حضرت خواجه
بهاء الدین نقشبند بعضی عزیزان استفسار کردند بنا بر التزام این مشرب فرمودند که همت مردم روزگار و همت
طالبان کمند گار در این زمانه کوتاه شده است و آفات راه سلسله تربیت و تجلیات سلوک راه بکثرت بر سالکان عالم
راه پوشیده نیست لیکن ضرورت شد که طالبان خدا و سالکان دار ای را باین سلوک مختصر بمقصد
میرسانم و براو رنگ وصول می نشانم **شعر** یکی با قافله طے کرد کهسار * یکی در کشتی بنشست در کار *
براه برّ او عمری بسر کرد * ز راه بحر این کشتی بدر کرد * بکعبه میرسند هر دو بتقدیر * یکی در سرعت و دیگر بتاخیر
و از حضرت ایشان گلزار این مشرب نهایت طراوت گرفته و بازار این مذهب بها پذیرفته از حضرت مولانا
جلال الدین پرسیدند که نسبت سلوک و طریقت خواجه بهاء الدین از متاخران مشایخ بطریقه که مناسبت
دارد فرمودند که متاخرین چه باشد که سخن از متقدمان بگویند دویست سال زیاد است که تا این انواع
ظهور آثار ولایت و صدور انوار عنایت که بر خدمت خواجه بهاء الدین بلطف الهی و عطف نامتناهی شده
است بر هیچکس از مشایخ طریقه نشده است **مثنوی** بر آمد خوش چنین پاکیزه مذهب * مذهب و دلجو چه آئین
مشرب * که مردم دیده اند آئینه شان * عکوس پرتو انوار سبحان * زهی بانی مشرب که طرفة العین از
علم العین بعین آرند حق واضح مذهب که بنفس دنی از عین العلم برآرند **قطعه** اگرچه مظهر نور الهی * مشایخ
بوده اند ای یار بسیار * ولیکن چون بهاء الحق و الدین * نبوده نقشبند این نقش پندار * **حضرت
قدوة الکبرا** میفرمودند که عزیزی بملازمت خواجه آمد و سوال کرد که سلسله حضرت خواجه بکجا میرسد گفتند
که ای عزیز هیچکس بسلسله جای نمیرسد چه سلوک بسلسله صورت نیست بلکه بسلسله معنوی است **ابیات** کسی
کز خویش بسته سلسله است * چه حاصل کز نه او از سلسله رست * چو خود در بسته چون شیر زنجیر * کسل از زنجیر و
راه بیشه در گیر * که بر شیری رسی در بیشه تجرید * که باشد بسته زنجیر تفرید * چه زنجیری که از سر حلقه او *
مسلسل میرود هر حلقه او * ز مبدا تا معاد راه وحدت * میانه حلقهای زار کثرت * که اول حلقه زنجیر این در
تعین اول است تا در آخر * بمولود ثلث افتاده باشد * چو یوسف کز مراتب زاده باشد * اگر شیری تو ای عاشق
زنجیر جنبان * وگرنه همچو روبه زیر سینان * کسی کین سلسله جنبان نباشد * بدو خر باد در ایمان نباشد
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که عزیزی از حضرت خواجه بهاء الدین سوال کرد که درویشی شما
موروثی است یا کسبی ایشان فرمودند بحکم جذبة من جذبات الحق از ین عمل الثقلین باین سعادت مشرف گشته ایم

جذبه از جذبه های خدا

وباز آن عزیز از خواجه سوال کرد که در طریقه شما ذکر جهر و خلوت و سماع می باشد فرمودند خلوت در انجمن است ظاهر
بخلق و باطن بحق مشغول دل و جانم بتو مشغول نظر در چپ و راست + تا ندانند رقیبان که تو منظور منی
آنچه حق سبحانه تعالی میفرماید رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ اشارت باین مقام است
پس حاصل روش گزیده و مشرب پسندیده حضرت خواجه آنست که بعد از تصحیح و تطبیق عقیده این طائفه علیه
باعمال صالحه و اتباع سنن ماثوره و اجتناب از محظورات و مکروهات مشهوره و حصول دلائل اثبات صانع
از وحدت و ازلیت و ابدیت او بطریق بحضور و محاضره حضرات حس و دوام حضور است مع الله جل جلاله و علا
هر مهرکه او قاطع عمر فتره گشتند و حضور یت و این حضور را چون ملکه نفس سالک گردد و ملکه ویرا مشاهده خوانند و طریق
وصول برین دولت بر سه گونه است اول طریق ذکر است که بحضور قلب کلمه طیب لا اله الا الله را تکرار
کنند و در طرف نفی جمیع محدثات را بنظر عدم و فنا مطالعه و در طرف اثبات وجود معبود حق را بنظر قدم
و بقا مشاهده نماید و در وقت تکرار کلمه زبان را بکام چسپاند و بدل صنوبری که متعلق دل حقیقی است
متوجه گردد نفس خود درون کشد و بقوت تمام بگوید بروجهی که اثر آن بدل رسد و از آن متاثر گردد
بی آنکه اثری بر ظاهر وی پیدا آید که اگر کسی بفرض به پهلوی او نشسته باشد می باید که از آن آگاه
نگردد اما این فقیر اصحاب خود را در اخفاء ذکر این مقدار مبالغه نفرموده و جمیع اوقات خود را مستغرق
این ذکر گردانند بهیچ از این شغل باز نماند چه در رفتن و چه در آمدن و چه در گفتن و چه در شنیدن و چه
در خفتن و خاستن و اگر بواسطه بعضی اشغال دنیوی درین فتوری واقع گردد می باید که چشم دل بوی
باشد و بالکلیه از آن غافل نگردد و اگر بشارت صبح تکرار نماید زیاده اثر دهد و برکت آن وقت بتمام روز
برسد خاصه در وقت اکل طعام و شراب البته از نسبت غفلت نورزد که اثر او در شکم تا که طعام باشد باشد
حضرت قدوة الکبرا را این رسم مقرره بود که در وقت اکل طعام با ما حسین را متعین کرده بودند
باشعار این امر شریف بر سر یاران و اصحاب بابا حسین میفرمودند که ای یاران زنهار در وقت اکل طعام
از نسبت خود بغفلت نورزید که موجب تفرقه و جمعیت شما خواهد بود اعاذنا الله و ایاکم **غزل**
طالب بیدار باشد + شب و روز او ولی این کار باشد + نباشد خالی یکدم از خیالش + و گر در خواب
بیدار باشد + اگر طالب نباشد اینچنین او + چه کار آید از و بیکار باشد + بدست او خورد آب و طعامی + بپای
در ره رفتار باشد + بچشم او به بیند هر جمالی + بگوشش سامع گفتار باشد + نجنبد گاهی اشرف بی اراده
که هرگز دوری دوار باشد + و درین شغل ویرا کیفیت بیخودی و بی شعوری که مقدمه جذبه است حاصل شود
می باید که خود را باین کیفیت دهد و آن مقدار که تواند از انگاهدارد چون آن کیفیت رفته نقصان آرد
بار دیگر تکرار آید چون این معنی مرة بعد اخری بحصول پیوندد امید هست که ویرا ملکه حاصل گردد اگر چه آن کیفیت

بالفعل حاصل وی بنا شد و حال وی منبسط در علم گردد اما هرگاه که خواهد باندک توجه بآن حال تحقق
تواند گشت و چنین نفس اگر مزاج بآن وفا کند که بیک نفس در سه بار یا پنج بار یا هفت بار آن
مقدار که تواند کلمه را تکرار کند و در نفی خواطر کیفیت بیخودی دخل تمام است وجدان و حلاوت عظیمه را
مترتب دوم طریق توجه و مراقبه است که آن معنی بیچون و بیچگون را که از اسم مبارک الله مفهوم گردد
بے توسط عبارات عربی و فارسی و غیر آن ملاحظه نماید و آن معنی را نگاه داشته بجمیع قوی و مدارک متوجه
قلب صنوبری گردد و برین معنی مداومت نماید و در نگاهداشت آن تکلف کند تا آن زمان که کلفت از
میان برخیزد و چون این معنی بیش از تصرف جذبه در وجود سالک تعذر تمام دارد می باید که معنی مقصود
را بصورت نوری بسیط محیط بجمیع ذرات وجودات علمی و عینی در برابر بصیرت برآرد و بان بجمیع قوی متوجه
و که متوجه قلب صنوبری گردد تا که آن صورت از میان برخیزد و مقصود بر آن مترتب گردد سوم
طریق رابطه است به پیر برده که بمقام مشاهده رسیده باشد و تجلیات ذاتی متحقق گشته دیدار وی
بمقتضاء هم الذین اذا راؤا وجوههم ذکر الله فائده ذکر دهد و صحبت وی بموجب هم جلساء الله نتیجه
صحبت مذکور بس چون دولت دیدار صحبت این چنین عزیزی دست دهد و اثر از خود بیابد چندانکه تواند آن را
نگاه دارد اگر در آن معنی فتوری واقع شود باز بصحبت وی مراجعت نماید تا ببرکت وی آن معنی پرتو اندازد و همچنین مکرر
بعد اخری تا آن زمان که آن کیفیت ملکه وی گردد اگر چنانچه آن عزیز غائب باشد صورت وی را در خیال
گرفته بجمیع قوای ظاهری و باطنی متوجه قلب صنوبری گردد و هر چه در خاطر در آید نفی کند تا آن کیفیت سبب
بیخودی روی نماید و بتکرار این معامله ملکه گردد و هیچ طریق ازین اقرب نیست بسیار باشد که چون مرید
را قابلیت آن باشد که پیر در وی تصرف کند در اول صحبت وی را بمرتبه مشاهده رساند و چون دریافت صحبت
این چنین عزیزی درین روزگار اعز من الکبریت الاحمر است می باید که یکی از آن دو طریق که پیشتر
مذکور است اشتغال نماید و از بیان این طرق ثلثه معلوم شد که توجه بقلب صنوبری که در عرف این طایفه
آنرا وقوف قلبی خوانند در جمیع اوقات ضروری و حضرت از لوازم شمرده اند و من اشعاره
شعر مانند مرغی باش هان بر بیضهٔ دل پاسبان + کز بیضهٔ دل زایدت مستی و ذوق و قهقهه +
اما وقوف زمانی که عبارت از محاسبه اوقات است که بچه طرفه میگذرد با آن جمعیت و همچنین وقوف عددی
که ملاحظه عدد ذکر است که نتیجه بید هیانه لازم نیست و می شاید که در اثنای یکی ازین طرق ثلثه انوار واقعات
روی نمودن گیرد تا از تجلیات از پیر خود وی نشنیدن می باید که از آن اعراض نموده بمقصد حقیقی اشتغال
نماید و از سخنان حضرت خواجه است که واقعات علامت قبول طاعت است پس از واقعه حاصل کمتر نیست
شعر چو غلام آفتابم همه ز آفتاب گویم + نه شبم نه شب پرستم که حدیث خواب گویم + می باید که

که چون حق سبحانه تعالی توفیق اشتغال باین طریق رفیق دولتمندی گرداند خود را آن شهید بسازد
و علم نگرداند بقدر امکان در اخفای آن بکوشد ۔ وازمحرم و نامحرم پنهان دارد ۔ بیت ۔ ابجد
شو آشنا و از برون بیگانه وش ۔ این چنین زیبا روش کم میبود اندر جهان ۔ حضرت قدوة
الکبرا میفرمودند از حضرت خواجه منقولست که لطیف ترین حجابی این صورت طریق افتاده و استغناء
است که ارباب علم را باشد و هر طائفه را بهانه است که بدان معذور سازند و این نسبت اصحاب و طلاب میفرمودند
و اگر نه مرشدان وقت و پیشوایان عصر را لازم است که بطریق شهرت باین امر اشتغال نمایند و از
نظر خلق معلوم اندازند یکی از اصحاب خواجه بخواجه نوشته بود در جواب او میفرمودند چنان معلوم شد
که کتب مطوله متداوله طلب داشته اند از انجا اصل ایشان تحصیل و تکمیل علوم معلوم میگردد نمی توان
گفتن که تحصیل علوم مکن اما می باید که بر وجهی باشد که از مقصود حقیقی مانع نیاید و از توجه خاطر
بآن جانب غافل نگرداند که نفس آخر که بر ناصیه ملک الموت ظاهر گردد همه علوم و معارف مکتسب از یکدیگر
فرو خواهد ریخت و آنچه باقی می ماند جز تحقق بسر وحدت و محبت مطلوب حقیقی که با حقیقة الانسانیه متحد شده
باشد نخواهد بود تقریبا میفرمودند درویشی را گفتند که فلان معروف معتقد در کمالات و همه خود میگوید که
مرا هیچ مرده در نده احتیاجی نمانده است آن درویش گفت سبحان الله آن چه غلیظ طبع و کثافت حجاب
است و هم تنبیه میفرمودند که سهل ترین حجابی از صورت معالجه او آنست که محاسن بهلد که عمر در افزایش و
آرایش گذرانید و مقراض اعراض آن عرض و جاه بمرتبه ای در رساند و عمامه کبیر که صورت آن بار هستی است بجای آن
نهاده بر دوش کنیزکان و بیوه زنان قسمت نماید و ثیاب فاخره را بکارخانه مخنثان فرستد و ندپوشد و بسر بیخ
زنبیلی بیکره کان و گردن کرده محلها و بازارها گردد و آنرا مزد دست کودکان گرداند تا بضرب سیلی آن هستی را
فرو نکند باشد که ضخامت حجاب هستی فرو روی کاهش و گدازش یابد و بصلاحیت وجود در سم الخیاط وحدة قرنصح
گردد با وجود این همه تواند بود که بخیال وصل بسد مثنوی ۔ زنهار یک ترکن ار رشته تن ۔ خود آید تا در آن
سوراخ سوزن ۔ چو تن اندر زن سوزن برآید ۔ خیال وحدت حق رو کشاید ۔ روی فقر و ذلت بر خاک عجز و
نیاز نهد و از ظلمت هستی و رعونت پرستی پناه جوید شاید که حق سبحانه تعالی بعنایت بی علت خود از این حجاب
کثیف و غلیظ خلاصی و مناصی ارزانی دارد چه میتواند بود که از این معامله حجابی رعونتی زاینده شود که از او
کثیف تر باشد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند می باید که از صحبت اضداد اجتناب نماید بتخصیص از صحبت جماعتی
که از نور ایمان دور و در ظلمات طبیعیه مستور گشته و فیض حق و نور بخشی کنند در لباس فقر طبیعت و ادعای علم معرفت
عمر در کذابی و قلابی و خرابی گذرانند اعاذنا الله و جمیع المسلمین من خبث عقائدهم و فتن مکائدهم
و این رباعی بر یکی از خلفا ایشان منسوب است قطعه ۔ با هر که نشستی و نشد جمع دلت ۔ وز تو نرمید

زحمت آب و گلت + زنهار ز صحبت کس بیزار می باش + ورنه نکند روح عزیزان بحلت حضرت **قدوة الکبرا** سفر می نمودند اگر از صحبت طایفه صوفیه و جماعة علیه اثر دست ندهد زنهار زنهار از آن دائره پا بیرون نه **قطعه**

آنها که ریاضت کش و سجاده نشینند + باید که خدا را بنمایند و ببینند + چون حق بنمایند و ببینند بتحقیق + فی اهل سموات یا هیچ زمینند + قطاع طریقند مرو در پی ایشان + کایشان همه غارتگر گنج دل و دینند + تسبیح بکف دلبر انوی به تلبیس + در بحر کمین غرقه و فارغ ز یقینند + گفتن و نوشتن امثال این سخنان نه رسم این فقیر بود اما چون از آنجانب رایحه اخلاص بمشام ذوق رسید باعث تقریر و تحریر این معانی شد **قطعه** شده عمر همه بی کرد کردار + بمنزل نارسید از هیچ هنجار + نشان او دست از گنج مقصود + توانی گرگهر از سنگ بردار + **حضرت قدوة الکبرا** می فرمودند از انفاس خواجگان هشت قدس سره سرهم یاد کرد و باز گشت و نگاه داشت و یاد داشت و وقوف زمانی و وقوف عددی و وقوف قلبی نظر در قدم هوش در دم خلوت در انجمن سفر در وطن **مثنوی** اگر سالک براه نقشبند است + مراد از داده این نقش چند است + که گویند مقتدای نقشبندان + چنین راه است در دل نقشبند نظر در راه بر پشت قدم دار + بیا یار اندر هوش دم دار + چو خلوت خواهی اندر انجمن کن + سفر از سر باطن در وطن کن + براه یاد کرد او نشستی + یکی کن سوی دلبر باز گشتی + بانفاس و باید نگهداشت + به یاد یار باید کرد دل داشت + وقوف قلبی و دیگر زمانی + وقوف عددی باید نشانی + اشارات و لطائف ایشان بر طالبان این فن پوشیده نیست تمسک بهر چه دل را الحق سبحانه گرداند شرط لازم است و گذاشتن آنچه دل را جدا گرداند از حق سبحانه تعالی واجب فَأَعْرِضْ عَمَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا تا از پیشگاه ذو الجلال حکمی است واجب الامتثال هیچ وجه اینجا عقده را انجلائی نی هر که تواند که اعراض کلی کند از شواغل صوریه و معنویه حصول دولت وصول نقد از آن اوست **مثنوی** تو مباش اصلا کمال اینست و بس + رو ز خود گم شو وصال اینست و بس **شعر** از خود چو گذشتی همه عیش و خوشی + از تو تا دوست بس حجاب تو توئی + نسبت جمعیت کسی را مسلم است که صفت خود را چنانکه حدیث کُنتُ کَنزًا مَخفِیًا الی آخره گواه آنست بحسب انفاس از نسبت خود دلی وقوف گرداند جز بحق سبحانه تعالی نیاز آمد یعنی بی معرفت تعلق قلب بحسب انفاس جمع نگه میسر نیست پس اهم طالبان طریقه وصول و سالکان راه حصول بجناب حق سبحانه تعالی آنکه دانند که دل را هوشنگی بجهت اگر بغیر است یقین دانند که دل واصل بغیر است و اگر آگاه بحق است و پیوسته بوی پیوستن یا قدس گسستن از خود لولوی **شعر** اتصال بی تکیف و قیاس + هست رب الناس را با جان و ناس + تا حقیقت راست آمد ز انکه فرد + با کسی حق هست گو دا دوست کرد + گر کشایم بحث این را من لبان + با سوال و با جواب آید دراز + ذوق نکته عشق از من میرود + نقش خدمت نقش دیگر میشود + پس کنم خود زیرکان را [illegible] است + با یکی و کردم اگر در ده کس است + حق سبحانه تعالی بنده را بحض اصطفا برگزیده باشد و او را بمقام شهود و حضور مشرف گرداند و نفس او را از محل ظهور در درجه اجتباء بغلبه شهود و

نور از انفراد او اسقاط کرده است اینچنین نفس منور شایسته آن هست که او را النجم گویند قسم باو یاد کرده گوید که النجم اذا هوی ای غربت عن محل ظهوره وسقطت عن درجة الاعتبار فی الحضور اذا فنیت فی النور

حضرت قدوة الکبرا میفرمودند بعضی از طالبان خود را باذکار خفریه مشغول ساخته و با سلوک معمول نما بودیم اگرچه این مشرب خفریه خالی از لطافتی و دور از غرابتی نیست و مقصد نزدیکتر ولیکن مشرب خاندان چشتیه و مذهب دودمان بهشتیه جعل الجنة مثواهم را ذوقی دیگر است مجموع مشایخ سلف در ارشاد مریدان و نقباء مستفیدان از خود هر یکی علی الانفراد طریق و نهجی داند اما روش ایشان و سیرت این پسندیده کیشان ذوقی دیگر دارد **قطعه** بدان کاملان جهان اند در عرفان + گرفته هر یکی پاکیزه مذهب + همه اصحاب وجد و عرفان + تفاخر میکنند باهم زمنصب + اگر دانند ذوق از مشرب ما + گذارند مذهب و گیرند مشرب + و طریق الانسان لغایت نزدیک است بمقصد هر که دعوی هواداری و لاف ارادت و دوست داری از خاندان قدیم و دودمان کریم اهل چشت کند باید که در دو صفت باشد یکی ترک ایثار و دیم عشق و انکسار در هر که این این دو صفت موجود نبود او را حظی از مذهب چشتیان و نصیبی از مشرب بهشتیان نبود **قطعه** اگر در طالبان راه ای یار + نباشد ترک مال و عشق دلدار + مگو و یرا تو ای دل طالب حق + که هستند طالب دنیای غدار + چه هرگاه ایشان را نظر بر جیفهٔ در کار و میل بر خبیثه مردار باشد تفرقه در جمعیت و تردد در تربیت روی نماید **قطعه** همه آفت که باشد طالبان را + ز میل جیفه خونبار باشد + اگر این راهزن دنیا نباشد + همه کس طالب دیدار باشد + لیس الحجاب بین الخالق والمخلوق منزلا واحدا وهی الدنیا وذکر فیها

+ در بدایت حال ارشاد این خاندان آنست که مرید علی الدوام توجه بآئینه دل میکند تا بتدریج محسوسات ساقط شود و صفات پیر در مرید سرایت کند بعده انوار السر در دل مرید تجلی کند و مقصود کریمه وقل جاء الحق وزهق الباطل حصول پیوندد در شهود او چنان گداشته و رخاطر و در هر صورتی که باشد در هرچه نظر کند خیال دوست بدیدهٔ دل بیند قال الاشرف کلما نظرت فی عالم الصانع ما رایت مصنوعا الا شاهدت فیه قدرة الله کلمه لا اله الا الله بمثابه صیقل است و دل مثال آئینه هرگاه که دل بزنگار مناهی و معاصی محجوب بود قابل مکاشفات عالم علوی و واردات مراسم معنوی نباشد و اگر حب دنیا باشد برزخی شود میان شموس وجود و اطوار دل که حب الدنیا راس کل خطیئة تصفیه آئینه به صیقل توان کرد اگر کدورت بشری بسیار باشد بیک اربعین مرتفع گردد و اگر کمتر باشد بیک عشره منکشف شود آن ملوین بصفا تبدیل یابد و بعضی باشند که بیک حلقه ذکران غبار لبزدو آئینه مجلی گرداند **شعر** خواهد که به بیند رخ اندر رخ مقصود + زنگار ز آئینه بصیقل بزداید + این نسبت بحال منتهیان باشد و مبتدی را ریاضت و مجاهده و بیش ازین باید کشید و ذکر بمداومت باید نمود تا بدین مرتبه برسد حضرت قدوة الکبرا

میفرمودند احوال اذکار جفری والعفاح اذکار ستری الشان خارج از حصر اند ولیکن برای تیمن لوحه البشری
دہیکل قلب صنوبری دریجا آوردہ شدہ ہست کہ در وے اشارات غریب امارات عجیب اند من الله خاق یلد اند
دلت ای یار شد آن لوح اسرار + کہ بر وے حرف دیگر نیست جز یار + ولیکن چون برآید حرف اوی + چہ لوح از
صورۂ کثرت نشوئی +

وصورت شکل صنوبری

لطیفہ دہم در بیان تفکر و مراقبہ جمع و تفرقہ قال الاشرف
التفکر ھو الاخراج عن الباطل والاندراج فی الحق کما قال حضرت قدوۃ الکبرا

بیفرمودند هیچ عبادتی بالاتر از تفکر نیست و شرف نوع انسانی از انواع دیگر بوی است شریف ترین گوهری
که در رشتهٔ انسانی آسوده اند و نفیس ترین جوهری که در سلسلهٔ جسمانی پیموده تفکر است لولوی **بیت**
ای برادر تو همین اندیشهٔ ✤ مابقی تو استخوان و ریشهٔ ✤ گر گل است اندیشه تو گلشنی ✤ ور بود خاری تو هیمه گلخنی
بباید دانست که نزد طایفهٔ صوفیه و زمرهٔ علیه تفکر را مراتب است چون از مقدمات علوم سالک التفکری زدی
دهد تذکر گویند و ازینجا چون ترقی کند فکرت گویند چون از مقدمات محصول فکرت رو نماید تفکر گویند چنانچه
صاحب گلشن از زبان مراتب اشارت کرده است گلشن زار **مثنوی** تفکر رفتن از باطل سوی حق ✤ بجزو
اندر بدیدن کل مطلق ✤ حکیمان کاندرین کردند تصنیف ✤ چنین گفتند در هنگام تعریف ✤ که چون حاصل شود
در دل تصور ✤ نخستین نام او باشد تذکر ✤ وز و چون بگذری هنگام عبرت ✤ بود نام وی اندر عرف فکرت
تصور کان بود بهر تدبر ✤ بنزد اهل دل باشد تفکر ✤ خدمت وی بجهت استفسار معانی آثار ثلاثه کردند که قال صلی الله
علیه السلام تفکر ساعة خیر من عبادة سنة و ستین سنة و من الثقلین عبادة ستة **حضرت قدوة الکبرا**
بیفرمودند هر کسی ازین طائفهٔ علیه در معنی این آثار نبوی و اخبار مصطفوی بقدر استعداد و قابلیه محلی باسته
و معانی شائسته پیدا کرده اند بعضی بر آنند که اشارهٔ حدیث اول در تفکر دلائل اثبات صانع و ثانی بر دلائل
وحدت صانع و ثالث در تفکر اظهار صنائع غرائب و اصدار بدائع عجائب از صانع و بعضی بر آنند که حدیث
اول اشارت بتفکر عالم ملک ثانی بر تدبر ملکوت و ثالث بر تحیر عالم جبروت میکند بعضی بر آنند که حدیث اول
اشارت میکنند در تفکر اجزای بدنیه و اعضای النسیه ثانی دلالت میکند در فکر انوار قلبی و آثار اربعی و ثالث دلالت
میکند بر تفکر انوار کواشف وحیه و تلالی عوارف فتوحیه اما نزد این فقیر حدیث اول اشارت میکند بر تذکر
توحید افعال ثانی دلالت میکند بر فکرت توحید صفات ثالث عبارت میکند بر حصول تفکر توحید ذات و
تعالی فرد از افعال و صفات چه حصول کار سالک و وصول آثار سالک محض در تفکر نیست بلکه نتیجه تفکر حیرتی تام
است و آن غیبت خویش بود در آن حال چنانچه میر حسن حسینی آورده **شعر** فکر تو هنوز خار خار است ✤ چون
فکر نماند عین کار است **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند بالاترین نعمتی که در خوان دل انسان نهاده اند
و والاترین دولتی که مردمان را آن آماده کرده اند تفکر است و لهذا اصحاب تفکر و ارباب تذکر را در قرآن بشرف
خطاب مشرف کرده اند و چند جا از جهت نفاست یاد آورده الذین یذکرون الله قیاما و قعودا
و علی جنوبهم و یتفکرون فی خلق السموات و الارض ربنا ما خلقت هذا باطلا **مثنوی** چه گوهر آمد از
دریای افکار ✤ که نرخ او بود کونین یکبار ✤ چو گوهر افتد از دریای فکرت ✤ بدست آید سه صحرای فطرت ✤ چه
سودی هست در سودای فکرش ✤ که برتر آمد از کالای ذکرش ✤ چه سری هست در راه تفکر ✤ که بر هم میزند
دل از تحیر ✤ چو فکرت نیست در راه انسان ✤ مگو انسان که ناطق نیست حیوان ✤ چو انسان شد منطق

هر معانی + بیان فهم از هر چه حقانی + چو انسان را نباشد از تفکر + چه حاصل آید از وی جز مندد + زهی کز فکر توئی در حلاوت + هزاران سال نیاید از عبادت + از ان فرمود آن فرخنده افعال + که فکر ساعت فی سبعین الف سال + زهی بهر تفکر تیز رفتار + که او را نیست هیچ بحر گهسار + شرف از فکر یابد بهره سالک + شود بر گردش افلاک مالک + واشتغال تفکر بنسبت فنی ات صرف بنابران هست که دران حضرت از دست تفکر دامان پاک و خوان گرفت و بپای فکرت آن راه هنگ دشوار سپرد قطعه زهی کز خوف بحد رکم روان نیست + نهایت منزل و را عیان نیست + چرا باید شدن راه خطرناک + بسوی آنکه سوی کاروان نیست + دیده سر در مشاهده جمال او خیره و بصیرت سر در معانی جمال و تیر حصول پایان کارش بی بهرگی و وصول زبنان خون خوارش خیرگی مثنوی آنکه در ذاتش تفکر کردنیست + فی الحقیقت آن نظر در ذات نیست + هست آن پندار او ز براه + صد هزاران پرده آمد تا اله + اگر پرتوی از خورشید نورش آید کائنات سر در عدم نهد و لمعه از نار ذاتش درخشد موجودات در بر قدم زند مثنوی ذره خورشید ز نور قدم + کر سوی آفاق بر آرد علم + نیست بود جنت همه کائنات + از تف یک لمعه خورشید ذات + ذکر در مراقبه و محاسبه افتاد حضرت قدوة الکبرا می فرمودند که چند الفاظ موضوعه مشایخ اند بنسبت بدایت کار سالک سو اعظ و محاسبه مراقبه اما مراقبه هم بنسبت مبتدیست و هم بنسبت منتهی که هر کدامی در محلی کاری دیگر دارد چنانکه در بدایت حال لازم داشتن است دل خود را بدانستن این که خدایتعالی بر من ناظر است و مطلع بر آنچه پنهان میدارد ضمیر من از خلق و در روش بعضی بزرگان همین است که مرید خود را همین وصیت میکنند چه اگر همه اوقات در آن تفکر کند که خدایتعالی می بیند و ناظر است بر من و مطلع بر اسرار است پس اگر معصیتی پیش آید در حال از ان اجتناب نماید و بهراسد چون بداند که خدایتعالی می بیند و میداند که آن معصیت وجود آید دنیا چنان شود که کارهم ادب میکشاید چنانکه از یکی مشایخ نقل است که او را مریدان بسیار و معتقدان بیشمار بودند از ان مخصص دبود در اطلاع اسرار دیگران از سبب آنک جهت خصوصیت او را استفسار کردند گفت شما را پیدا کنم پس بدست هر از ان مریدان کارد داد و یکان یکان مرغی هم داد و گفت اذبحه بحیث لا یراه احد و این مرید را که مخصوص بود و را نیز کارد و مرغی داد و لفظ نه گور گفت هر یک اصحاب و مرغان را ذبح کرده آوردند مگر آن مرید که مرغ زنده را باز آورد شیخ گفت چرا بسمل نکردی گفت فرموده بودید که جائی بسمل کن که دیگرش نبیند و این سخن بعضی مریدان مخفی نخواهد بود که همه جا حق تعالی حاضر است و ناظر شیخ بمریدان دیگر رو آورده گفت اخصه باقبالا علیه اشعار زهی بال هما دیده طیر + که صاحب طیر بود و ما هم سیر + که مرغان را چه داد او کام و کارد + کز میها مرغ با بال او که دارد + چو دام کارد بر مرغان نهادند + ز بال مرغ زیرک و افتادند + جز آن مرغی که بدبیر درد هال چه خوش فرمودند ازین صورت حال حضرت قدوة الکبرا می فرمودند که بعضی مشایخ بهیئت جامس مراقبه

تعین کردہ اند و آن انواع است و نزد این فقیر مراقبہ معنی است نہ بصورت چہ بہر حالت سالک را سو بحضور است اگر مقید بجلوس بود پس ہر جا کہ جلوس میسر نباید اینجا مراقبہ میسر نگردد و لیکن بعضی مشایخ گفتہ اند کہ بعضی محال مراقبہ را سزاوار نیستند چنانکہ آبخانہ و محل مشاشہ و جماع و این کسی کہ نسبت و را فرا گرفتہ اند دور می نماید
قطعہ چو یاد تو گرفتہ تا سر و پا + بباشم خالی از یاد تو ہر جائی + چو یاد یار باشد روح سالک + تن بی روح چون گردد ہلاک **نقلست** کہ در بلاز ست حضرت مولوی صاحب گفتہ کہ در سقایہ نام حق نباید گرفت و قرآن نباید خواند چنانکہ مسئلہ شرعی است در دستند در جواب و گفتہ حکیم او را از خود جدا نمیتوانم گر دشاہ از اسپ فرود نمی آید اسپ بیچارہ چہ کند **شعر** چو تو از سر بجوانی سورہ یاسین + چہ باک از کعبہ و از کوی خمار + مراقبہ قال اللہ تعالیٰ فسجد الملئکۃ کلھم اجمعین **شعر** نہ سجود ملایک بود آدم + کہ نور پاک در وے بود مدغم + خاکساران جہان را بحقارت منگر + تو چہ دانی کہ درین گرد سواری باشد + تو چراغ دل از نور رقابہ بر کن + کہ مبادا کہ درین خانہ نگاری باشد وحی اللہ تعالیٰ الی داود صلوٰۃ اللہ علیہ فقال یا داود تعلم العلم النافع فقال الٰہی ما العلم النافع قال ان تعرف عظمتی و جلالی و کبریائی و کمال قدرتی علی کل شیٔ فان ھذا الذی یقربک الیّ + بس علم نافع مشاہدہ حق است در ہر معنی و صورت یعنی علم نافع آن است کہ ترا بحق رساند و آن آنست کہ در ہر چیزی مرا خوانی و آنچہ مرا دانی **شعر** کہ جہان صورت معنی دوست + در معنی نظر کنی ہمہ دوست + و خلقت موجودات و نظر کائنات ہم از برای این دانش است کما قال اللہ تعالیٰ اللہ الذی خلق سبع سموٰت و من الارض مثلھن یتنزل الامر بینھن لتعلموا ان اللہ علی کل شیٔ قدیر و ان اللہ قد احاط بکل شیٔ علما یعنی اللہ تعالیٰ آفریدہ است ہفت آسمان و زمین را ہمچنین فرود آید امر میان اینہا یعنی ظہور میکند بہر صورتی بہر معنی تا بدانید کہ اللہ تعالیٰ بر ہر چیزے قادر است یعنی از عالم کنت کنزا مخفیا بعالم فخلقت الخلق آمد و تنزل کرد از عالم خفا و لطافت بہر معنی کہ مقدور بود و بہر صورتے کہ ممکن بود لتعلموا ان اللہ علی کل شیٔ قدیر تا قدرۃ او را در ہر چیزے معاینہ کنید و ما رایت شیئا الا و رایت اللہ فیہ و نزد این فقیر علم نافع آنست کہ قطرہ را بدریا رساند و جزو را بکل ہوند گرداند از ہجران بوصال و از بعد بقرب اتصال **قطعہ** توحید کہ از مشرب عرفان باشد + در مذہب اہل عشق ایمان باشد + آنکس کہ ندید قطرہ با بحر یکے + حیران شدہ ام کہ چون مسلمان باشد + **نقلست** از بزرگے کہ اہل ظاہر ہزار از یکی دانند و اہل باطن ہزار را یکے دانند و یکی بینند
مثنوی دیدہ ام دیوانہ بر ہم زدہ + سر آوردہ با بر ہم زدہ + کو وصالی داشت با یار دگر + صد الف را یک الف بین درگذر + گر حسین منصور وقت رحلت ہم ازینجا وصیت کرد کہ جہانیان در اعمال حسنہ و افعال محسنہ کوشند باید کہ در آن کوشی کہ عبادت ثقلین و طاعت کونین بحجاب و کم باشد بر سیدند کہ

[illegible]

که شیخ آن چیست فرمود علم بحقیقت پس علم حقیقت همین علم نافع را گویند که مذکور شد **قطعه** یاری دارم که
جسم و جان صورت اوست ✦ چه جسم و چه جان جمله جهان صورت اوست ✦ هر معنی خوب و صورت پاکیزه ✦
کاندر نظر تو آید آن صورت اوست ✦ مراقبه اِنَّ الَّذِیۡنَ یُبَایِعُوۡنَکَ اِنَّمَا یُبَایِعُوۡنَ اللّٰہَ یَدُ
اللّٰہِ فَوۡقَ اَیۡدِیۡہِمۡ عجب سر توحید کشف فرمود یعنی بیعتیکه فعل تست فعل تو نباشد فعل حق است
بلکه ید تو ید منست چون ید مصطفی صلی اللہ علیه وسلم ید او باشد بیعت کننده هم ید او باشد پس صاحب بیعت خود
هم با خود بیعت کرده باشد فَمَنۡ نَّکَثَ فَاِنَّمَا یَنۡکُثُ عَلٰی نَفۡسِہٖ دلیل برین سر است **قطعه**
شبی در خواب دستم داد دلدار ✦ که این دستم برای جان دل دار ✦ بروی سینه دست خویش بدیدم ✦
چو گشتم من ز خواب خویش بیدار ✦ اَلۡعِلۡمُ نُقۡطَةٌ کَثَّرَهَا الۡجُهَّالُ **شعر** سعدی بشوی لوح دل
از نقش غیر دوست ✦ علمی که ره بحق ننماید جهالت است ✦ پس علم چیست که نقطه وحدت را بیند و از جهالت دیدن غیر
پاک باشد جاهل کیست که غیر بیند لَئِنۡ اَشۡرَکۡتَ لَیَحۡبَطَنَّ عَمَلُکَ برخوان **قطعه** بیا ای
طالب بیای دلدار ✦ ببین در جان معنی خود یار ✦ که نقطه در مراتب کرد حرکت ✦ برآمد صورت پرکار دوار ✦ مراقبه
افعال و اوصاف قَالَ اللّٰہُ تَعَالٰی فَمَا رَمَیۡتَ اِذۡ رَمَیۡتَ وَلٰکِنَّ اللّٰہَ رَمٰی **قطعه**
چو بوی آید از مشک عنبر ✦ بدان آن بوی از زلف معنبر ✦ سحر بلبل که بر گلزار باشد ✦ نه از بلبل که از گلزار است
رَاَیۡتُ رَبِّیۡ فِیۡ صُوۡرَةِ اَمۡرَدَ شَابٍّ فَوَضَعَ یَدَهٗ عَلٰی صَدۡرِیۡ فَوَجَدۡتُ بَرۡدَ اَنَامِلِهٖ
فَعَلِمۡتُ عِلۡمَ الۡاَوَّلِیۡنَ وَالۡاٰخِرِیۡنَ بدست ناز آن یار نکو یم ✦ گرفت از شیوه یکروزی گلویم ✦ بگفتا عاشق
جان باز دیگر ✦ چه خواهی گفتمش دیگر چه گویم ✦ ست آمین تنم چون کرد آغوش ✦ بدست ناز کرده حلقه در گوش ✦
غریبی خواستم کردن که ناگه ✦ نهاده لب بر و لب که خاموش ✦ مراقبه صمدیت قَالَ اللّٰہُ تَعَالٰی اللّٰہُ الصَّمَدُ
ابن عباس رضی اللہ عنه فرماید که صمد است که او را جوف نباشد که مجوف محتاج بود چون غیر مجوف بود
و در وجود او العیاذ علم محیط بود هیچ چیز را در وجود او گنجایش نبود **شعر** جهان در آفرینش هیچ ظرف است ✦ نه ظرفی
کش بود چون شگرف است ✦ مراقبه عینیه لَا وَصۡلَ وَلَا فَصۡلَ وَلَا قُرۡبَ وَلَا بُعۡدَ یعنی وصل با که و فصل از چه و
قرب با که و بعد از چه **قطعه** کسی کو از صفات ذات عالی ✦ وجود او لطیف و پاک باشد ✦ نباید قرب و بعدش در
عبارت ✦ که برتر از زد ادراک باشد ✦ قَالَ سَیِّدُ الطَّائِفَةِ قَدَّسَ سِرَّهٗ علم التوحید مُبَایِنٌ لِلۡوُجُوۡدِ
وَوُجُوۡدُهٗ مُفَارِقٌ لِلۡعِلۡمِ یعنی علم توحید آنست که جدا کند وجود موحد را از علم او و وجود توحید آنست که مفارق
علم را از و با علمش نباشد مگر ادهم او وحدت یکی دید نست بشهود مدام شَهِدَ اللّٰہُ اَنَّهٗ لَاۤ اِلٰهَ اِلَّا ہُوَ وَالۡمَلٰٓئِکَةُ
وَاُولُوا الۡعِلۡمِ قَآئِمًۢا بِالۡقِسۡطِ علامت این شهود آنست که عالم را یکی بیند لیکن حس و حرکت متصرف
در وی حق چنانکه روح قالب گرداند موحد برین گمشد مَنۡ کَانَ مُنۡتَفِیًا بِالۡحَقِیۡقَةِ یَضۡمَحِلُّ عَنۡهُ مَا سِوَاهُ

فهو المشاهد لجميع سرائر الله وظاهر بوصف التفرقة فهو جهان در چشم وحدت یک وجود است
که مثل احد خود در سجود است * کسی کز سجدهٔ خود گردد آگاه * نیابد در مقام لی مع الله * مراقبه حضرت شیخ نجم الدین
صغیر سفری میفرمودند که خدمت شیخ مدیع الدین المعروف بشاه مدار یاران خود را باین نسبت شریفه مخصوص
میکردید واین معنی را بحضرت قدوة الکبرا گذرانیدند بسیار پسندیده آمد المراقبة علوّ جلوس الموحد
فی میدان التوحید وقیل المراقبة هو فنیته الله بلا اجتماع مراقبه آنست که در خلوتی که کسی بشورش حال
و سعی مشغول نباشد مستقبل قبله بنشیند و استخوان صلب را راست بدارد و چشم پوشیده کند و نقش الله را در دل
تصور کند و انفاس را پاس دارد و در خاطر غیر حق را مدخل ندهد همین منوال بلازم حال باشد تا در یک هفته
کار این مراقبه بانجام رسد در بزم توحید با دوست جلیس گردد و بحضور نور امنیش قطعه چون نقش یار را در سینه
دارد * نفس را پاس با آئینه دارد * شود علم وصال دوست حاصل * که آنرا دایه در سینه دارد * مراقبه حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که از حضرت شیخ نجیب الدین علی ابن بزغش شخصی پرسید که معاینهٔ اسرار توحید را در
مرایا دکاسات مثال فرمائی و ملاحظهٔ افکار تفرید را در مجالی موجودات تمثالی نمائی گفت و دانسته [illegible] از فضلا
آنجا حاضر بود این معنی را بسته بنظم آورده قطعه شیخ کمال نجیب الدین پیر کهن * این حرف نو آورد بعبارت سخن *
گفتا گر وحدت از مثال خواهی * بینی رو دوانه تصور مکن * و این رباعیات حضرت شیخ عزیز الدین محمود [illegible]
حضرت قدوة الکبرا در محل ارشاد و مکان استرشاد مکرر میخواندند که مسترشد را ذوق و حالت غریب دست
میداد قطعه دل گفت مرا علم لدنی هوس است * تعلیم کن گرت بدین دست رس است * گفتم که الف گفت
دگر گفتم هیچ * در خانه اگر کس است یک حرف بس است قطعه این عکس رخ تو داد نور بصرم * تا در رخ تو
بنور تو درنگرم * گفتی منگر بغیر ما آخر گو * غیر از تو کسی نماند اندر نظرم رباعی ای دوست میان ما جدائی
تا کی * چون من تو ام این توئی و مائی تا کی * با غیر تو مجال غیری چون نماند * پس در نظر این غیر نمائی
تا کی قطعه کثرت چو نیک می نگری عین وحدت است * ما را شکی نماند درین گر ترا شک است * در هر عدد ز
روی حقیقت چو بنگری * گر صورتش دو بینی و گر مادهٔ اش یک است * تا توئی تو درمیانه خالی نیست
چهرهٔ وحدت از نقاب کسی * گر حجاب خودی بر اندازی * عشق و معشوق عاشقست یکی * مراقبه و نفخت
فیه من روحی آدم برمثال آئینه است و ذات الله تعالی بمثال صورت رائی که از خارج نماید و روح بمشابه
صورتی که باعتبار مقابلهٔ صورت رائی در آئینه منعکس گردد یعنی نفخت فیه من روحی است هر چند که صورت داخلی
در آئینه دیده میشود چون صورت خارجی است بنیان نیست یعنی کل شیء هالک الا وجهه بتقریب جمع و فرق
از عارفی نقل کرده قال بعض العارفین اذا تجلی الله سبحانه بذاته لا جد یری کل

الذوات والصفات والافعال متلاشیة فی اشعة ذاته وصفاته وافعاله ویجد
ذات وصفات وافعال را متلاشی در شعاع‌های ذات او وصفات او وافعال او ویابد

نفسه من جمیع المخلوقات کانها مدبرة لها وهی اعضاؤها لا یلم بواحد منها
نفس او را از جمیع مخلوقات گویا که آن ذات مدبر هست برای مخلوقات وآن مخلوقات اعضا او هست بر دل

بشیء الا ویراه مستلما به ویری ذاته الواحدة وصفته وصفتها وفعله وفعلها
بچیزی مگر بیند او را مستلم باو وبیند ذات واحد او را وصفت او را صفت او وفعل او را فعل او وسبب

الاستهلاک بالکلیة فی عین التوحید ولیس للانسان وراء هذه المرتبة مقام فی التوحید
هلاک شدن او بالکلیه در عین توحید ونیست انسان را ورای این مرتبه مقامی در توحید

ولما انجذبت بصیرة الروح الی مشاهدة جمال الذات استتر نور العقل الفارق بین الاشیاء فی غلبة نور
وچون کشیده شد بصیرت روح بسوی مشاهده جمال ذات پوشیده شود نور عقل که فرق کننده هست در میان چیزها از غلبه

الذات القدیمة وارتفع التمییز بین القدم والحدوث لزهوق الباطل عند مجیء الحق وتسمی هذه الحالة
ذات قدیم ومرتفع گردد امتیاز در میان قدم وحدوث بسبب رفتن باطل نزد آمدن حق واین حالت

مراقب مطلق ومنظومه مثنوی مردان باشد که در یاد حضور + یار را اندر خاطر از حور وقصور + زانکه در یادش چنانم
دولتی است + کان ز هر دو کون برتر شوکتی است + هر که از نزدیک یادش ماند دور + گرچه با حور است دارد
قصور + ای برادر هر چه بینی در جهان + هست روی ذات پاک ونهان + گر بود چشم دل تو پاک تر + باشد
از هر چیز دلبر جلوه گر + هست هر فردی خدا را آینه : بین تو در هر آینه هر آینه + بعد ازین دیدار او بر ترک برای
بین جمال یار خود در هر سرای + این همه افراد یک آینه دان + کش فلک او را بود آینه دان + کاندران آینه رو
یار بین + گر بود چشم تو یاران یار بین + بعد ازین برتر از هر خیال + بین وجود خویش را آئین مثال + اندر و
عکس همه اسمای حق + بین بهم تو کن لباس عشق + برتر ازین خاطر خود پاک کن + ذات او را آینه ادراک کن
در چنین آینه ذات خدای + عکس اسمای جهان بین زودرای + تا بود محو تو در عکس شهود + تو نمائی در میان الا
وجود + گر چنین محوی ترا حاصل شود + فرق با جمعیتی واصل شود + هر کرا در دست آید این مقام + هست او
اهل مقام والسلام + این مقام اشرف سمنان بود + نی زلیخا یوسف کنعان بود + صورتم جام جهان
بین آمده + نی چو جمشید جهان بین آمده لطیفه یازدهم در بیان مشاهده ووصول
وروئیت صوفیه ویقین ورویت سائر مومنان قال الاشرف المشاهدة هی
معاینة الوجود فی مرآت رویته المقصود بعین الیقین المفقود حضرت قدوة الکبرا ایشان فرمودند که
مسئله رویت وبحث اینها سلف هم مشکل بوده وحالا هم هست چه بنسبت اهل شریعت وچه بنسبت اهل طریقت وحقیقت اما عارفان
کامل وکاملان مکمل چنانکه اطمینان وتسکین صادقان بود شرحی کرده اند حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند نزدیک بعضی اصحاب صوفیه مشاهده ووصول ورویت ویقین الفاظ مترادف اند ولیکن محققین

این طایفه در مشاهده و وصول و رویت فرق نهاده اند که مشاهده و وصول در دار دنیا ست و رویت موعود در دار آخره **قطعه** گرچه دارد نازنین من نقاب + بر ذره کش ذره گرد آفتاب + لیک چشم از لقای او نشود کره + جلوهٔ در آخره موعود کرده اجمعوا انه لا یری فی الدنیا لا بالابصار و لا بالقلوب الا من جهة **الیقین** و این بنا بر آنست که گروهی روا داشته اند که بنده خدا را در دنیا ببیند بمعاینه چشم یا بمشاهده دل و لیکن اصحاب سنت و جماعت و ارباب دین و دیانت را اجماع است طایفه که برین عقیده معتقد اند ایشان را خیالی و مبتدع خوانند و این همه مبالغه متشرعان و علما ظاهر کرده اند از طائفه صوفیه و مشایخ علیه دیدن حق تعالی در دنیا و آخره بنص و احادیث و اقوال صحابه و مشایخ و اخص الخاص بر جمیع مسلمین و مسلمات و مومنین و مومنات جائز است و ممکن عموم مومنان در عقبی بچشم سر ببینند و خواص از در دنیا بدیده دل بیچگونگی و کیفیت و بی حس دیدنی ادراک و اخص در دنیا بچشم جان ببینند و آن بحالت خواب و مراقبه باشد خواجه حافظ **بیت** دیدن روی ترا دیدهٔ جان بین باید + و این کجا مرتبهٔ چشم جهان بین منست + قال علیه السلام من رانی فی المنام فقد رای الحق و جای دیگر فرموده رایت ربی فی المنام علی احسن صورة + + + + +

و این را مشاهده گویند نقل است از حضرت سلطان ابراهیم ادهم قدس الله سره **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که حضرت موسی در دنیا رویت خواسته که رب ارنی انظر الیک اگر رویت حق در دنیا ممکن نبودی و محال بودی پس پیغمبر موسی رویت در دنیا نخواستی که محال طلبی از انبیا معصیت بود و آنکه لن ترانی فرمود اشارت امتناع بچشم سر باشد در دنیا **مثنوی** گرچه در دنیا جمالت دیدنی است + دیدنی گویند و لیکن دیدن را هر که او منکر بود + گر مسلمان است خود کافر بود + دیدن باشد ولی نوع دگر + دیده را زین دیدنی نبود اثر + هر که زین دیدنی ذوقی بود + تا ابد از دیده در شوقی بود + واصل فانی که در باقی بود + حاصل دیدار در باقی بود + شرح دیدن برتر از کیفیت است + ماهری داند که از ماهیت است + خیز از قانون ارنی در نواز تا برون آید ترا زین پرده راز + راز ساز پرده از گوش دل + بگوشش آن نغمهٔ غیرت گسل + تا ترا این جمله یکسازی شود + هر سر موئیت در آوازی شود + لب و گوش از شجرهٔ شهود + نغمهٔ انی انا الله از وجود + گر ترا از لن ترانی زخمهاست + زخمها نبود ترا آن نغمهاست + لن ترانی ناز معشوقی بود + گر نه داند ناز او شوقی بود + سنگ دل ای اقابل دیدار کرد + معدنی از گوهر اسرار کرد + لن بسوی چشم انظر بر دلست + هر که این چشمک بداند کامل است + اشرف این ناز و نیاز دلبران + هر که داند از یقین نیز دلبران **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند هرگاه یقین به دل حاصل گردد و بداند که هست چون یقین بنده را دست شد همچنان باشد که دیدار بحصول پیوست **شعر** بدیده یقین بپرده های خیال + نماند سراپردهٔ الاجلال + اتفاق اصحاب کشف و وجدان و ارباب شهود و عرفان است که حق تعالی را بی واسطه اسما و صفات بغیر الطه مرآت کائنات نتوان دید چه ذات

تعالی سمات او را نور نیست که ذرهٔ او محرق ابصار کونین و مغرق انوار خافقین بود و تجلی او در پرده اسما و صفات
موجب بقاء بصیرت عارفان روزگار و سبب ارتقاء سریرت ناظران رخسار است چنانکه سحب ظاهری
ابر رقیق که واسطه میان خورشید و بیننده گردد موجب رویت رائی میگردد آنچنان اسما و صفات هم واسطه
در میان شمع وجود و بصیرت اصحاب شهود **مثنویات** ای برلور چون جمال آفتاب ✤ نیست حد مدرک
ناظران را بی سحاب ✤ پس چنان آن نور خورشید جمال ✤ بی وقایت می در آید در خیال ✤ شد وقایت در میان و
خورشید ذات ✤ بهر ادراک جمال این صفات ✤ گر نباشد این وقایت در میان ✤ هیچ کس را نه نبیند در عیان
هر که دانشمند این معنی بود ✤ صد وقایع شرح لا یعنی بود ✤ گر بتابد ذره آن آفتاب ✤ ز آسمان غیب مطلق بی نقاب
محو گردد عالم و آثار او ✤ در شعاع لمعهٔ انوار او ✤ جلوه دارد عجب خورشید رو ✤ از ته جلباب کثرت سو بسو ✤
عکس حسن بان جهان باشد عیان ✤ کاشکار در پرده نهان ✤ ورنه نور ذات را تقصیر نیست ✤ لیک چشمها نرا
چنان تدبیر نیست ✤ هر که اشرف چنین اردنظر ✤ او غدا را دید و سر کرد از نظر ✤ کما قال الشیخ الاکبر فی فصوص
الحکم اعلم ان هذا الفهم انما هو بحسب الظهور و التجلی لا بحسب الحقیقة
فان حقیقة ذاته لا تدرک ابدا و لا یمکن الاحاطة بها اصلا و لا بحسب المجموع التفصیل ایضا
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند اگرچه بلکه شدن نسبت شهود را صوفیه وصول و مشاهده میگویند لیکن
ناظران عروس وصول و بصیران شموس حصول را در حجله شهود سخنی دیگر هست که آن در عبارت نمیگنجد و لسان
اشارات او را نمی سنجد **مثنوی** دیدن رخسار او اندر نقاب ✤ گرچه دارد ذوق و شوق بیحساب ✤
لیک در چشم شهود عارفان ✤ پرده بر رخسار نبود بیگمان ✤ بلکه ایشان را درین ذوق و وصال ✤ هست ذوقی
دیگر از راه کمال ✤ هر چند که در حجله روزگار مشاهده عروس بیانگار پروردگار عارفان کامل را حاصل هست
ولیکن مقنعه رقیق از رخسار درین دار بر نمیخیزد که رفع او در دار آخرة موعود هست تا تفرقه باشد در مشاهده رو
و باید دانست که هر چند لطافت بیشتر نسبت مشاهده و رویت کامل تر لیکن فرق میان لطافت اجمالی
معلوم و آنکه حضرت علی کرم الله وجهه فرمودند لو کشف الغطاء لما ازددت یقینا آنرا حوالی
هست که فی الواقعه تعین چه زیادت خواهد بود بلکه زیادتی در شوق وصول فوقیتی در ذوق حصول خواهد بود
تقریبا میفرمودند که شیخ ابو البرکات تقی الدین علی الدوستی السمنانی میفرمودند مادام که سالک در وقت تجلی صوری
ادراک میکند آن تجلی صوری باشد و حق تعالی را از آن صورت منزه باید دانست اما آنرا تجلی حق تعالی باید دانست
چنانکه موسی علیه السلام از درخت شنید که انی انا الله هر که گوید درخت خدا بود کافر گردد و هر که گوید این سخن
خدا نگفت او نیز کافر شود پس تجلی صوری را بدین نوع اعتقاد باید کرد و دران روز اخی علی دوستی حاضر بود
شیخ فرمودند که مرا اشان واقعه علی دوستی بغایت خوش آمد و بجهت ثبات اعتقاد درویشان بگویم حق تعالی

سلہ چنانکہ گفتہ شیخ اکبر در فصوص الحکم بدان ہمہ آنچہ این فہم جز این نیست کہ بحسب ظہور و تجلی است نہ بحسب حقیقت پس ہر آئینہ حقیقت ذات او درک نمیشود ہرگز و ممکن نیست احاطہ باو کا ہے و نہ باعتبار مجموع تفصیل ہم ۱۲
سلہ اگر کشادہ شود حجاب البتہ زیادہ نشود مرا یقین ۱۲
سلہ ہر آئینہ من صدا مستیم ۱۲
۱۲

اما مال بردی یک نسبت در صورت کل موجودات تجلی کرد بعد از ان وی حق تعالی را تسبیح و تنزیه از صور لفظی که حق تعالی بر زبان وی می راند میگفت حق تعالی بخودی خود از وی پرسید که مرا دیدی گفت نه خداوند فرمود پس اینها دیدی چه بود گفت آثار و افعال و صور و صفات تو و تو از همه منزهی حق تعالی درین سخن او را ثنا گفت و این معنی را از وی پسندیده داشت حضرت قدوة الکبرا نقل از طوالع شموس میکردند که چون محقق شد که ابصارة اثر بصیرتست و بدو قایم و هیچ ادراک بی او نتواند بود چنانکه شعاع متعلق بلمعه چراغ است ابصار ببصیرت متعلق است پس دیده صورت تا آن دم که بصیرت را آینه و منقبا باشد چون بصیرت بحق متعلق یافته بحس باقی او بخت در کثافت آورد و بصارة نیز از عالم صورت رخت بر بندد که اثر با موثر نتواند بود پس ابصار و سیه بصیرت شود و وصف و کیر و هیچ صورت نه بیند و بدو بصیرت خود بحق است پس در بصارة و بصیرة بناشند مگر حق بصفتی که بصیرت وجود شد اثبات کند بصارت بیند فی قبل و بعد و فی یمین و یسار و فی فوق و فی تحت بلا مناسبة الاضداد و منافیة الانداد و هو کما هو لا هو و این نسبت بطور کشف دارد که مدرک اینجا بیکار است نه بینی که حق بیان این معنی چون میکند لا تدرکه الابصار و هو یدرک الابصار یعنی بصیرت بکشف در کار باشد و عقل از ادراک و بیکار از صد هزار مجلدات این نکته رویت نتوان یافت حضرت قدوة الکبرا میفرمودند در معنی حدیث رسول الله صلی الله علیه وسلم ستروْن ربکم یوم القیامة کما ترون القمر فی لیلة البدر مراد ازین انکشاف تام است عارف را از معارف غریبست که رویت نوعی می باشد بیقین و مشاهده و عیانی بیقین جمله مومنان دارند یعنی میدانند که رویت حق تعالی حقیقی است خواهیم دید این قسم عوام است فاما مشاهده خواص را باشد هم در دنیا بچشم دل ببینند کانه یراک و عیانی فردا قیامت را باشد که بچشم سر ببینند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند وصول بعلم یقین که اکمل صوفیه دارند رویت است چنانکه در رساله غوثیه آمده یا غوث من سألنی عن الرویة بعد العلم فهو محجوب بعلم الرویة فمن ظن ان الرویة غیر العلم فهو مغرور بحرم ذکری در وصول فتاده میفرمودند از حضرت ابو بکر شبلی سایلی پرسید ما الوصل قال اسقط العطفتین و قد وصلت از سائل پرسید ما العطفتان قال فی مقدرة بین یدیکم محجبنکم عن الله تعالی لما تلک ذرة قال الدنیا و العقبی کما قال ربنا منکم من یرید الدنیا و منکم من یرید الاخرة فاین من یرید الله تعالی اذ قلت الله فهو الله و اذا سکت فهو الله یا من هو لا هو سبحانه چه لا اشهد بعد از ان غش کرد و بخود شد و برابر داشت بخانه وی بردند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند وصول بر دو نوعست یکی آنکه علما ظاهر گویند العلم بالله و هو کما یلیق علم بخدای رسیدن بدوست هر که او را دانست و بدو ایمان آورد بدو رسید و دیگر وصول آنست که طالب

در زمرهٔ صوفیه گویند انفصال از غیر و اتصال بخدای عزوجل است زیرا که میان بنده و خداوند حجاب نه آسمان
و نه زمین و نه کوه و نه دریا و نه دشت و نه بیابان مگر همین شغل بغیر چنانکه گفت **شعر** چون نماند در دولت
اغیار نام + پرده از محجوب بخیزد تمام + و سالک اکمال مشاهده او چنانچه مستغرق کند که لایسع فیه
غیره **مصراع** انا من اهوی و من اهوی انا + اشارت بدین مرتبه است **مثنوی** بهم
گرانه بر ذره وجود + غرق گردد در دل بحر شهود + قطره و دریا بهم دو باهم گم شود + همچو جوی کاخران قلزم شود +
ذکری در رویت مومنان افتاد **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که مسئله رویت مومنان چنانکه
معتقد اصحاب سنت و جماعت و محصل ارباب دین و دیانت است مشهور است و در کتب عقاید سلف مسطور
و از نبوی و خبر مصطفوی آمده است واذا نظروا الی الجمال طابوا واذا نظروا الی الجلال ذابوا
چون از بهشت بجمال نظر کنند در طرب آیند و چون بجلال نظر کنند در گداز آیند یعنی چون مومنان در بهشت
در آیند و بهشت را بعینها آراسته با حوران عین و فردوس اعلی آراسته با غلمان سنین و چیزهای که درو
مست گردند چون بعد از ان جمال حق را ببینند در طرب آیند و چون بجلال حق نظر کنند در گداز آیند **شعر**
چشم شوخ تو خون من ریخته بود + آواز لب تو دستگیرم بودی + که بهشت جای گداختن نبود **قطعه**
چون جمال یار دیده آن زمان + در طرب آیند از جنبش نیار + و ز جلال او نماید ذره + گر بود صد کوه آید
در گداز + شیخ حسین خادم عرض کرد که مراد از گداختن بحقیقت است و یا تاویلی خواهد بود فرمودند که گداختن
بحقیقت نیست بهشت جای گداختن نبود مراد از گداختن اینست که چون جمال حق را ببینند آنچه در بهشت
دیده باشند فراموش کنند هیچ چیز ایشان را یاد نماند و نداند که دیده ایم یا نه **غزل** چو بینند عاشقان در
روی معشوق + چه معشوقی که او را نیست ثانی + زنند خیمه ز ملک خویش بیرون + ز دیدار جمال کامرانی +
جمال حور دارد کامرانی + بجنب آن صورت آن پر معانی + بل از هر دو جهان چیزی نباشد + که تمثیلش بود از آن
و جانی + اگر از نعمت گویم معرض + نباشد شرح آن جاودانی + بگو از ناظران روی باقی + که بود از وجود
خویش فانی + اشرف از گلشن دیدار [?] + گلی چیند که داند باغبانی + اگر نبود وجودش محو نرگس + چه بیند
گلشن دیدار جانی + قال الله تعالی واذا رأیت ثم رأیت نعیما و ملکا کبیرا ه
نقلست که چون مومنان اول نظر جمال حق ببینند هشتاد سال در ذوق آن بیخبر باشند **بیت**
جمال در نظر شوق همچنان باقی + اگرچه عالم دیده و ببند گداست + قاضی اشرف عرض کرد دفعی که مومنان
در مقام دیدار باشند بر ان چیزهای که ایشان را وعده کرده اند چنانکه استسقا و استفاده نعمت و مباشرة با حور و
امثال آن از محظوظات دیگر بان پردازند یا نه جواب داد در معدن المعانی آورده اند که آن چیزها در حالتی دیگر
باشد اما جمع نتوانند بودن میان النعیم دارین که لذات و شهوات بهشت بجنب لذات دیدار کلا شیء است

فرد هر چه هست از منظر حسن و جمال * محو گردد پیش حسن لایزال * و از اینجاست که بزرگان گفته اند که بهشت
معدن نعم حواس است مالذات دل و در دیدار خداست عزول حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که طائفه
صوفیه و زمره علیه اگرچه در بهشت بحور و قصور پردازند و ملفوظات او در سازند ولیکن ایشان را ذوقی دیگر باشد
بخلاف ذوق عموم مسلمانان بلکه آن رویت که بی کم و کیف گفته اند ایشان را هم در مناظر مظاهر جوید عین و مشاهده
شهودهای سعنیین حاصل گردد این سخن قابل ادراک هر طبیعتی نیست قطعه کسی گوید چنین ادراک باشد * ز لذتهای
بشری پاک باشد * بود ذوق مر ایشان را بدیدار * که برتر از همه ادراک باشد حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که لذت رویت بر اندازه شوق باشد تا هر کسی را چه مقدار شوق باشد بعضی را هم از فنا اشتیاق برند و این
کار عزیمیست سلمان قطعه بروز محشر که من از خواب گران برخیزم * همچو نرگس بحالت نگران برخیزم * گر
در آنجا سے شهیدان غمت را طلبند * من بخون غرق کفن نعره زنان برخیزم * و بعضی را بعنایت خود در غنچی عفو
بدهند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که و در میان را خطاب کنند شود ایشان از لذت آن خطاب و حشمت
عذاب دوزخ را فراموش کنند کما قال الغوث الاعظم قال لی یا غوث لا وحشة ولا
محنة فی النار بعد الخطاب لا علیها ناکش شورش ایشان از فراق بود نه از عذاب *
قطعه چو یوسف بر سر زندان گذر کرد * خطابی کرد با زندانیان ساز * زیاد شوق آن آواز زندان
شد گلشن سراز گلهای طناز حضرت قدوة الکبرا میفرمودند وقتی که دل طالب آتش شوق
و دیدار سوختن گیرد جان سالک از شعله التیاع رخسار افروختن باب تمثیل فرو کرد و شود چه اگر عشاق را تمثیل
نبودی لباس حیات ایشان پاره شدے قطعه عاشقان را وصال ای نعمتیست * یافتن راه در بساط مثال
زانکه وصل حق ای بی کم و کیف * جز بتمثیل محال هست محال * و لهذا حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم
را چون اضطراب اشتیاق زیاده شد و التهاب فراق از حد برون افتاد عروج بمعراج مثالی دادند و سر او
متوج بتاج وصل ساختند قال علیه السلام رأیت ربی فی لیلة المعراج فی احسن صورة شاب
ذو اثر ذی قطط و اطلاع یافتن بر اسرار مثال نه اندک کاریست دو دیده داشتن بر انوار مثال نه حرف
گرداری است قطعه ای برادر پای در راه مثال * مشکل است بهترین پندار حال * هر گر انشاه مثال آبله روا
* بر سر پیلا نیزالی پا نهاد * حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که سهیل عبد الله تستری میگوید که حضرت
رسالت پناه صلی الله علیه و سلم را ظهور در عالم به تمثیل بوده که حق تعالی نور وجود خود را بتمثیل مصطفوی ظهور
نمود و پیکر را تجلی مرتضوی جلوه داده کما قال الله تعالی لقد جاءکم من الله نور * و الغدا هم
سایه از قد پر ماه بنا بر این بوده شعر سایه نداری که تو نوری همی * رو که تو خود سایه نور الهی * از آن که جنا
مبارک پرتو آفتاب حقیقه بود بر آینه پرتو را سایه نباشد مثنوی بود ذاتش پرتو خورشید ذات *

تافتہ انوار او از شش جہات + لاجرم نور خدا مسند بود + سایہ او انوار باہم ضد بود + امام ابوبکر خطی گوید کہ آیت رَبُّ الْعِزَّتِ عَلٰی صُوْرَۃِ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ کہ این کہ ام ادیست النبی الامی را میدان وعندہ ام الکتاب ایمخوان و آنکہ حضرت رسالت پناہ صلی اللہ علیہ وسلم اِنَّ اللّٰہَ خَلَقَ اٰدَمَ عَلٰی صُوْرَتِہٖ نیز تمثیلست کما علی سبیل التمثیل التشبیہ **حضرت قدوۃ الکبرا** از معارف روی نقل میکردند آدمی شایستہ این دولت ابدی و بایستہ این حشمت سرمدی در دنیا و گتی شود کہ از عالم سفلی بگلذ ار علوی خرامد چنانکہ ازلا ازا علوی بکو بسارسفلی آید **قطعہ** اگر خواہی کہ بینی بار علوی + ز سفلی بر گذر و آثار علوی + کہ علوی رہ علوی را بہ بیند + درین گلذار سفلی گل بچیند + **حضرت قدوۃ الکبرا** میفرمودند کہ اکثر این طایفہ را حق تعالی در مجاہدہ در مشاہدہ می کشاید و بعضی را در ریاضت و بر صدر بالش نشستہ روی این عروس نماید تا نشانی کمال میدارد جای دم زدن نیست **مثنوی** یکی بیہودہ راہ عشق بسیار + بدیدہ تا جمال یار دلدار + یکی در بزم عیش خود نشستہ + شراب وصل خوردہ با خجستہ + نقل از حضرت خواجہ مطفر است کہ میفرمودند کہ آنچہ بندگان را القطع بوادی خونخوار وسلوک فیافی جان از آن برد و نماید من در بالش و صدر یافتم و اصحاب عوتہ این قول را ازان بزرگوار بدعوی بردارند و آن از نقص حال ایشان بودہ نہ نشان کمال **بیت** بدستان راست ناید کار رستم نزالی زنست آید زیب بر حیم + در ملازمت حضرت ایشان با تنکر قلی از اتراک قلماق بود و دوست علی کہ از طایفہ اوزبک بودہ اند و طریق سلوک بیرون گرفتند و مقتضای حال ایشان بر گدای را کار فرمودند تنکر قلی را بحجرہ و تاق دادند کہ مقرش لطیف بودہ و دوست علی را بریاضت شدیدہ اند اختند بعضی از اصحاب با طلاع این حالت بہ نیکو گرسخنی میگفتند فرمودند کہ مرشدان اطباء حاذق اند مطابق امراض ادویہ در کار میکنند **مثنوی** طبیبا نظر بیرست ای یار + کہ درد ہر کسی دانند زنہار + یکی از درد دیگر ز سودا + بنا لیند ہر دو پیش بطیبار + بنظر تربیت فرمود شان را + گلاب این را و آنرا نیز جادار + بعد از مدتے تنکر قلی از حجرۂ تربیت بیرون آمد حضرت ایشان بلفظ ترکی پرسیدند از حجرہ دانی کوروبنکر گفت منی انعبار بیکی اول کوردم وکیم ہیچ کشین عالمدا کورسا بولقاھی و این بیت ترکی بسبیل خواند **شعر ترکی** کوردم اول خورشید + نی کم ہر چہ عالم فرہ + دور انجسدم اول دیانی کم + کم عزت درسنگ قطرہ در شرح اول انوار بود درکیم اول مرتبہ لوارق ابدی الان سوانفرہ الوایح ظاہر بولدی لی ربانیہ سورر وحانیہ از ملایک دانتیبے لار دانوار قرآن و وطائف و ضوادل مشال بر جا منفقہ کورساتی و مین باشارت مبارک دین ترقی قیلیو ایرادیم ایشیم مقصد غہ و لوز اانوار لی کورادیم دادل اصول ابدی بعیان تابتغہ وعین تابتی وصولی او جا نوع و درچنانکہ انی شرح اونی و مین

تا بتفصیل تقسیم دو واسطه رتبه مشرف بولود دوم اوزی احوالی اول دین تا آخر امشاهده قلیدیم دیر کیم بو انواری اکور کا اول بلبید کیم فنسبی دولت در دولت دین مشرف بوالدمی کیم کسبی اول نور کورکانی در زمان حیران بولود درج زدکی شوق دین برلا سکان طران بولود لطیفه دوازدهم

در بیان اراده و شرائط آن و بیان مرید و مراد و ذکر مقراض و طاقیه و انواع

لباس مشایخ از صوف وخرقه وامثال آن قال علیه السلام فَالْاِرَادَةُ وَهِیَ دَاعِیَةٌ حقیقیة فِی الصَّدْرِ وَمُقَدَّمَةٌ عَلَی الْاَفْعَالِ مقرر ضمیر اصحاب اراده ومنور سمیر ارباب بدایة باد که چون باد عنایت ربانی از فضای سبحانی وزیدن گیرد واز دریای وحدانیت باران رحمت صمدانی بر شجره ایمانی باریدن باغ دل تازه وناضر گردد ونهال ایمان در حرکت وجنبش آید ناگاه در دل تولد نماید داعیه طلب اراده در سویدای دل هویدا شود بجستجوی مبدء ومعاد مشغول باشند ناگاه آن باد عنایت او را بر باید ولصاحب دلی برساند تا منظور نظر شود **شعر** گر تو سنگ صخره ومرمر شوی ✦ چون بصاحب دل رسی گوهر شوی ✦ آنکه از حکمت خانه شریعت شربت شفا واز دار وخانه طریقت مفرح وقادر کام او ریزیدن گیرد کما قال الله تعالیٰ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْاٰنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَّرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِیْنَ ادویه شرع مقاومت واعتدال در امراض جسمانی پیدا آرد وقوای طبیعت نفسانی در جنب علت روحانی لطافت دارد بخلاف این اگر مداومت نماید امراض جهالت بسود اکنند **شعر** علاج سرسام عنابست ونیلوفر ✦ تو از سیر وعدس جوئی دوائی او زهی سودا حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که منشاء ارادت مریدان باولیاء روزگار وضبار اطاعت مستفیدان باصفیاء کامگار این آیت است کما قال الله تعالیٰ یٰاَیُّهَا الَّذِیْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَابْتَغُوْۤا اِلَیْهِ الْوَسِیْلَةَ وآیت دیگر یَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَیْدِیْهِمْ ✦ در تفسیر قیامی آورده که اَلْوَسِیْلَةُ اِلَی اللّٰهِ التَّصَاحُبُ اِلَی الْفُقَرَاءِ الْمَشَایِخِ کما قال علیه السلام مَنْ اَرَادَ اَنْ یَّجْلِسَ مَعَ الْاَنْبِیَاءِ فَلْیَجْلِسْ مَعَ الْعُلَمَاءِ ومن اراد ان یجلس مع الله فلیجلس فقراء مشایخ اند که مرشدان فرقه گم گشتگان بادیه ضلالت وهادیان زمره راه نا بردگان وادیه جهالت باشند پس هرگاه که ارادت از اینجا ثابت شد بیعت هم واجب لازم آمده چه ارادت بی بیعت وعده است بی بنیاد وپیمانی است بی سداد **شعر** چو برهم دست دریاران نباشد ✦ یقین میدانکه آن پیمان نباشد ومستمسک اصحاب بیعت وارباب ارادت بدین آیت است قال الله تعالیٰ اِنَّ الَّذِیْنَ یُبَایِعُوْنَکَ اِنَّمَا یُبَایِعُوْنَ اللّٰهَ یَدُ اللّٰهِ فَوْقَ اَیْدِیْهِمْ فَمَنْ نَّکَثَ فَاِنَّمَا یَنْکُثُ عَلٰی نَفْسِهٖ وَمَنْ اَوْفٰی بِمَا عٰهَدَ عَلَیْهُ اللّٰهَ فَسَیُؤْتِیْهِ اَجْرًا عَظِیْمًا واین بیعت را بیعت رضوان گویند وشجرة المبایعة نیز گفته اند حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که ارادت دو نوع است ارادت صوری وارادت معنوی بجسب

ارادهٔ معنوی مذکور شد که فرض راه و واجب این درگاه است و ارادت صوری سنت نبوی و روش
مصطفوی است صلی الله علیه وسلم بعضی فرموده اند این استحسان مشایخ است که در عهد رسول صلی الله
علیه وسلم و در پیشینیان بیعت و خلق نبود صحبت و خرقه بود و محبت تا به بینی که رسول الله صلی الله علیه وسلم
خرقهٔ مبارک بر خواجه اویس قرنی فرستاد اینها نبود و بیعت و قصر در عهد سید الطائفه جنید شده است و
ایشان را گمان بدعت هم نتوان کرد که مقتدای متقدمین و پیشوای کاملین بوده اند تا ایشان را نقل
صحیح نرسیده باشد نکرده باشند اما صحیح آنست که ارادت آوردن و بیعت کردن مشایخ از زمان رسول الله
صلی الله علیه وسلم الی یومنا منقول و معمول معنعن آمده است و اولی آنست که اراده صوری هم بکسی آرد
که او رسیده درگاه الهی و برگزیده بارگاه نامتناهی باشد **شعر** ارادت باکسی آری برادر + که با تا هیچو ما
در آب و آذر + بگیر آن کف که در بحر هوائی + بگیر دست تو از آشنائی + و سلسلهٔ اجازت او سلسلهٔ آن
حلقهٔ نبوت رسیده باشد و اگر تخلل در سلسلهٔ اجازت او باشد دست نزند و آن تا که سلسلهٔ اجازت ایشان
صحیح است با ایشان هم ارادت آوردن و از دست ایشان شربت توبه چشیدن جائز است اگر چه بر سر حد کمال
نرسیده باشد **نقلست** از حضرت شیخ خواجگی که اقتدا کردن بیکی از خلفای که سلسلهٔ ارادهٔ ایشان
باین مشایخ میرسید باشد اهم است و دیگران را باحوال ایشان گذارند که اسامی مبارک ایشان اینست
حارث محاسبی جنید ابو محمد رویم ابو العباس ابن عطا و عمرو عثمان مکی اما نزد این فقیر سلسلهٔ اجازت
کسی که بدودمان مشهوره و خاندان موفوره که چهارده خانواده اند میرسد اقتدا کردن باو انسب و اهم مهمات
است و دیگر سلسلها که بحضرت ائمه سادات میرسند با ایشان هم پسندیده تر **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند
که فائدهٔ سلسلهٔ صحیح آنست اگر معاذ الله در میان استظهار خود استمداد و اندوخته اعتماد بپیر شیخ بود اگر پیر شیخ نبود
متصاعدا الی النهایة الیه بود که استغاثه او رسد نقلست که شخصی را در حین موت عقبهٔ دشوار و صعبهٔ خونبار
افتاد بروحانیه پیر توجه کرد و وی از آنها نبود که حل قلایع او تواند کردن و در روحانیه پیر خویش پناه آورد
از وی هم کشف عنایت نشد و در روحانیهٔ پیر خویش پناه آورد همچنین متصاعدا تا روحانیه پاک و
مثال لولاک حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم رفته اند هر آینه ذات نبوی که مفرج غموم کونین و رحمت
مصطفوی که کاشف هموم دارین بود دستگیر حال او شد و شفیع مقام او آمده و امثال این هر جا که
وقفه در راه سلوک پیش آید صحبی اصحاب سلوک را افتد پیر ممد حال و باشد و اگر پیر ممد حال نباشد
پیر پیر او باشد کما قال المشایخ فلو وقعت التخلل فی التوبة لاحد منا المصاف الذی وقعت
التوبة بین یدیه ولو لم یکن لامدد مانعوقه ولو لم یکن مددکم تغالی آشد به حضرت صلی الله
علیه وسلم **مثنوی** هر که درین سلسلهٔ خاندان + دست زده واصل جانانه دان + هست ازین سلسله

روزگار + سلسله یافت ز زلف نگار + گرچه درین سلسله حلقه + سست بود هیچ کمن فرقه + زانکه سر حلقه او محکم است + کش بود او بخته عالم کم است + حضرت قدوة الکبرا میفرمودند بواسطه وسائط سلسله مشایخ که از حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم الی یومنا طول یافته راه بسیار روشن شده و فواید بهم پیوسته چنانکه از حضرت اخی علی مصری منقولست که هرچند وسایط اکابر در سلسلها را اما ثر در میان زیاده بود در راه روشن تر گردد و فائده در وا ماده و سلوک آسان افتاده بخلاف اسناد حدیث که انجا هرچند واسطه کمتر است حدیث نیز صحیح تر است چه انجا انکه در خبر آمده است هرچندیکه واسطه بیشتر بود احتمال تغیر زیاده بود اما انجا که خرقه بیشتر نسبت نور مشایخ زیاده و نیز وراه روشن تر و مدد ایشان آماده تر **مثنوی** گرچه شبه بر لشکر سیاره سر + میگذارد ز لطف خود گذر + لیک فوجی که در سر حد بود + از جماعت بیشتر دارد نظر **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند بیعت درست نشود تا دست بدست شیخ نهد و مقراض نراند و خرقه نیابد و مقراض و خرقه از شرائط لازمی شمرده اند اما از استعمال بجا رسیده اند که ترک ایشان بهیچکس نکرده است چنانکه نقل از حضرت شیخ شرف الدین منیری است اَلْمُرِیْدُ لَا یَکُوْنُ مُرِیْدًا حَتّٰی لَا یَأْخُذُ الشَّیْخُ یَدَهٗ بِیَدِهٖ وَلَا یَقُصُّ شَعْرَهٗ لِلّٰهِ وَلَا یُعْطِیْ خِرْقَةً و مراد از خرقه کلاه یا پاره جامه باشد تقریبا میفرمودند که حضرت شیخ احمد که پیش شیخ نظام الدین رفته طاقیه التماس نمود ایشان دادند و بیعت نکردند چون حضرت شیخ نظام الدین سفر آخرت کردند شیخ احمد بر حضرت شیخ نصیر الدین محمود آمده فرمودند همان برآست و جمعی از صوفیان که در ملازمت بودند بلکه اکثر حضرت در آمدند که طاقیه تبرک خواهد بود بی بیعت ارادت درست نمیشود حضرت ایشان هم در تتبع این مسئله شدند و با کابر دهلی استفسار کردند و بکتب مشایخ رجوع نمودند بعد از تتبع و استفسار مشایخ و اطلاع بکتب و رسائل صوفیه شیخ قرار بران یافت که بی بیعت ارادت درست نیست و آن کلاه تبرک خواهد بود و حضرت شیخ ابو اسحاق چون مرید شیخ عبد الله حنیف شدند مجرد بیعت بود کما مر اما مقراض راندن و خرقه دادن هم البته می باید و بعضی برانند که بیعت همین سه چیز است **اول** مقراض حلق یا قصر **دوم** اقرار با پیر راهبر **سوم** خرقه یا فلنی اقل یا اکثر و بعضی مشایخ برانند که سه موی از سر گرفته اند و از جانب راست و آن اشارت است بر قطع علائق کونین و یکی از جانب چپ و آن اشارت است بر قطع وجود غیر **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که تعین اخذ اشعار اگرچه در کتابی بیامده است و لیکن سه موی از سر مرید بگیرند قیاس آن است که کثیف ترین حجاب که در میان طالب و مطلوب افتاده است سه است **اول** خلق که حجاب طاعت و عبادت است **دوم** دنیا که حجاب عقبی است **سوم** عقبی که حجاب مولی است پس هرگاه که این سه موی بستانند اشارت بقطع هر حجابی باشد و بعضی مشایخ چهار موی می ستانند یکی از پیشانی و یکان یکان از راست و چپ و یکی از قفای سر این نیز اشارت بود بقطع هر چهار حجاب که پرده چهارم نفس است

در بیان شرائط بیعت

یا اشارت باشد بر چهار ترک کو همین **مثنوی** تا بری چهار تار سوی هست + چار تار یار کی گیری لبشر
چار تار عشق گیر دساز کن + پرده را که زدل آشکار کن + چار تاری یا جل آید بساز + گر ثنائی گوش
نفس خویش باز + چار یار کر آید بچنگ + بشنوی از نغمه هر سوی رنگ + ذکر در بدایت مقراض فتاد
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که حضرت آدم علیه السلام را هر ولدی که مولد می شد بکسبی مشغول
می ساختند تا شیث علیه السلام زاد ایشان را از بدایت حال زخلق انفصال واحتراز مطلق از مقیدات
روزگار محبوب بود چون میل ایشان برین گونه دیدند آدم علیه السلام متامل شدند که کدام کسب با ایشان
مفوض کنم همدرین تامل بودند که جبرئیل علیه السلام آمد و گفت اَلشَّیْثُ صُوْفِیٌّ بعد ازان شیث را در
خلوت نشاندند در صحبت عزلت نشینی ایشان بمرتبه رسید که مرجع خلایق و مجمع طرایق شدند مردم فریاد
ایشان رختند و فواید میگرفتند چون آمد و شد اضعاف زیاده شد باز جبرئیل علیه السلام آمد و مقراض
بر شعر شیث پیغام آورد و گفت هرکه خواهد که تو تعلق مودت کند بدین مقراض موی سر او بستان تا میان
تو و آنکس تعلق وداد و علامت اتحاد حاصل آید **مثنوی** کسی کو در جهان خلوت نشین شد + در او مجمع
اصناف دین شد + وگر چون سو حکمش سر آمد + که گیر د موی فرق کش در آمد + گرفته موی از فرق
خلائق + کز شعر گشت بر قطع خلایق + بباید دانست که مقراض آلة قطع است یعنی مرید را قطع میکرد انداز
غیر امیر المومنین علی کرم الله وجهه بعضی اوقات سه تار موی از جانب یمین گرفتی و گاهی از ناصیه و گاهی از
یسار و این معمول سلطان المشایخ است با سلاطین امرا از سبلت گرفتن اولی تر باشد و دستار در گلو کردن
مناسب تر یعنی این بنده بود گناهگار و آبق از مولی کردگار اکنون رو بحضرت آورده است و گردن
نفس خود را بقید شرع مقید میکند و پناهی جوید بخدا و رسول صلی الله علیه وسلم و مشایخ از شر نفس و
شیاطین **قطعه** گریز د بنده گر از خداوند + بصحرا سر نهد ز آرام گاهی + چو خواهد آمدن بر خواجه خویش
بصاحب دولتی جوید پناهی + رسن در گردن اندازد بیارد + به پیش خواجه و خواهد گناهی ++
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند کلاه چار ترکی بر سر مرید نهد که تکمه داشته باشد و تکمه اشارت
باشد بر نقطه وحدت که چهار ترک آمده و در دائره وحدت در آمده بنقطه اعیان ثابته خود رسید و این معنی
به نسبت مرید منتهی صورت میگیرد اگر مرید قابل سعادت و حوز افادت بود کلاه بر سر او بنهد و اگر نه از سر خویش
سوده بدهد و مرید مصافحه با صحاب شیخ و ارباب حضور بکند و دوگانه برای آنکه ادا کند و شکرانه حصول دولت
توبه و وصول سعادت دستبوس شیخ بجا آرد اگر مرید نیست لایق کار وحدت مراد را خدمتی مناسب حال
تعیین کند و اگر نه مجرد او را همین غرض توبه بود این همه دولتی است و سعادتی است بلند **مثنوی**
سری باید که پوشد تاج دولت + بری شاید که بندد زیب حشمت + چون مریدی بجهت ارادت بدست بو

حضرت ایشان آمدی و نام ارادت می بردی بسیار اعراض میکردند که رنگ روی مبارک ایشان تغیر
می یافت و میفرمودند که امروز مرید کجاست اگر مرید بود سر حلقه مریدان روزگار ابوبکر صدیق رضی الله عنه
بود و پیر سر حلقه پیران حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بعد ازین چند شخصی در متقدمین که در سر حد
ارادت و مریدی رسیده بودند چون خدام عظام ایشان بارها این سخن معاینه کرده بودند هرگاه که طالبی می
آمد و یا ملتمس میکردند که التماس تلقین بکن و چون نام توبه بگوش مبارک ایشان میرسید شاد میشدند و میفرمودند
که بیا ای برادر با تو هم دیگر توبه کنیم و از غرقاب بحر عصیان بساحل غفران بیکدیگر برآئیم که مجذوب شیرازی
میگوید **شعر** بنال بلبل اگر با منت سر یاریست + که ما دو عاشق زاریم و کار ما زاریست + و در صحبت یاران
یک فائده اصلی و مایده کلی دست میدهد که دست معفوی باین وسیله برسد که موجب مغفرت بدکاری
و سبب آمرزش زشت کرداری گردد **شعر** چه بهتر زین که از اقبال دستی + بدست آید سعادت انگیختی
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که مریدان این زمانه بهتر از پیران آن زمانه اند چه ارادت مرید از صحبت استفاده دین خواهد
بود و مدعای بیشتری پیران از صحبت او استفاده دینار دنی هست چون مدعای یکدیگر مقابله هم دیگر
کرده میشود نسبت تفرقه معلوم است **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند کلاه سر خرم مرید قابل و قبای بر
تن مرشد کامل راند هند که مقدار تاج شاهی و کار رواج بادشاهی هر بی سر و پائی چه داند **شعر** نباشد
هر سری سزاوار تاجی + نیابد هر سری زیب و تاجی + **نقلست** که حضرت شیخ زین الدین خوافی میگفت
چون از مصر آمدم و به بغداد رسیدم طاقیه که شیخ نورالدین عبدالرحمن اسفراینی بمن داده بود و اسرار کاملان
دیگر و از مشائخ رسیده بود همراه داشتم تا بسر تاج کیلانی اتفاق ملاقات افتاد آن طاقیه را از من طلب نمود
چنانچه مقتضای فقر و درویشی باشد بوی دادم شب در واقعه دیدم که پیش من باستغاثه میگوید و بندگان
را که بر سر ایشان رسیده بود می شمرد و میگوید که من بر سر فلان درویش و فلان عزیز رسیده ام حالی مرا
بر سر خماری نهاده که شب خمر اشتغال مینماید چون بامداد شد یکی از اصحاب بطلب وی بیرون آمدم شنیدم
که وی در خرابات شب خمر اشتغال دارد بآنجا رفتم گفتند در فلان خانه است بآنخانه در آمدم مست افتاده
بود و طاقیه وی بر سر وی همراهم گفت که تو بیرون رو که من طاقیه را بیارم من بیرون آمدم وی طاقیه را
از سر وی برداشت و در خانه را بروی بست و پیش من آمد و طاقیه آورد میگویند در آخر عمر وی را
حالتی رسید که سه شبانه روز از خود غائب بود چون از غیبت بهوش آمد یکسال خاموش بود هر چند وی
قدر تاج کرامت ندانست بیفائده نماند **مثنوی** گلی کز دوست آید چون نبوی + رساند بوی خود از
نیکخوئی + کسی کش از دماغ پاک بوید + ز گل از دو عالم دست شوید **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند
طلب اشتغال سلوک و استخاره راه سلوک از پیر ارادت پسندیده است مگر آنکه پیر متعذر بود از فقدان حال یا

از بعد راه مجال سفر آخرة از دار خیال اولی اینست که پیر بیعت و ارشاد یکی باشد و اگر جهتی مذکور در میان آمده باشد
باک نبود بطلب پیر دیگر و باستر ضاء هم طلب شیخ دیگر کرده اند چنانکه در لطیفه آداب گذشت **قطعه** خدا
یک دل نهاده در سر و تن + که بر یک یار بندی دل بهنجار + نه بهر آنکه دل صد پاره سازی + دهی
هر پاره از بهر صد یار + هرچند در اکابر روزگار و اماثر شیوخ نامدار این سخن انتشار دارد که ارادت یکجا و نعمت
صد جا اما چه نسبت در زمره که بدولت اول بهره مند اند و در فرقه که بسعادت آخر دولتمند گشته **شعر**
چه نسبت در میان این و آنست + که فرق از زمین تا آسمانست + و لیکن مشایخ از اکابر متعدد هم بهره مند
بوده اند **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که این فقیر را از صد و چهارده مشایخ نعمت رسیده است
و هر کسی ازین طایفه که نزدیک و دور شنیده صحبت ورزیده و از بصر و بصیرت لقای ایشان دیده همه
بطفیل حضرت مخدومی دانسته و شمه از دولت و سعادت ایشان انگاشته **قطعه** کرم از زهمای سحاب
رسید از طفیل شاه بازیست + خورد گر تشنه زهر جوی ابی + ز دریا دیده از آن جان نواز است چه خوش
حقا اگر هر موی تن زبان گردد و هر زبان بصد هزار بیان در آید یک شکرانه این دولت سرمدی و حشمت
ابدی گذارده نشود **بیت** هر سر مو گر زبان گردی هر زبان در خور بیان گردد + سر موی بیان شکرانه نتوانم
چو صد لسان گردد + الحمد لله که ازین همه مشایخ مذکور فرزند نور العین را بهره گرفته اید و همه در کار او ارزانیها
کرده **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند منقول از مشایخ روزگار معمول الصوفیه آمده است که چون
طیر قابلیت مرید بلند پرواز و مرغ استعداد طالب عالی انداز بیند و پیر دلالت بکند بشیخ دیگر که سیر و سلوک
وی بانتها رساند چنانکه مذکور شد حضرت شیخ طه در ملازمت شیخ اسمعیل سمنانی بودند و برخی منازل سلوک
خدمت ایشان قطع کرده شیخ اسمعیل چون ظرف قابلیت شیخ طه بغایت وسیع یافتند بخدمت **حضرت
قدوة الکبرا** آوردند و سپارش تمام نمودند که البته البته از فرزندم طه تربیت دریغ ندارند که آخرت
موعظه تا همین خواهد بود حضرت ایشان هم موجب فرموده ایشان درباره شیخ طه سعی بلیغ و جهدی تمام کرده اند
و میفرمودند که فرزند طه یادگار سمنانست گوهری نفیس از معدن لطیف یافته ام در پیرداختن و تقصیری
نکرده ام **مثنوی** کسی کو را احسان یار جانی + فرستد از دل و جان ارمغانی + بباید داشتن از
صیانت نیک خوئی + به نیکو تر مکان از تازه روئی **نقلست** که چون حضرت شیخ محمد بابا سماسی در اوان تحفه حضرت
خواجه بهاء الدین نقشبند را بحضرت میر کلال سپردند و فرمودند که در حق فرزندم بهاء الدین
تربیت و شفقت دریغ نداری و ترا حل نکنم اگر تقصیر کنی امیر فرمودند مرد نباشم اگر در وصیت خواجه
تقصیر کنم چون حضرت خواجه بهاء الدین بزرگ شدند بموجب فرموده حضرت خواجه محمد در تربیت دریغ نفرمودند
روزی در مجمع عظیم خدمت امیر خواجه را طلبیدند و روی بایشان کردند و گفتند فرزند بهاء الدین نفس

حضرت خواجه محمد پارسای قدس سره در حق شما بتمامی بجای آورده‌ام و اشارت بسینه خود کردند و
گفتند که پستان برای شما خشک کردم و مرغ روحانیهٔ شما از بیضهٔ بشریت بیرون آمد اما مرغ همت شما بلند پرواز
افتاده است اکنون اجازتست هرجا که بوی بمشام شما میرسد از ترک و تاجیک طلبید و در طلب کاری بموجب
همت خود تقصیر مکنید حضرت ایشان بعد از ملازمت فتیم شیخ که از مشایخ ترک‌اند به سمت ایشان تشریف برده‌اند
و آنجا بیکی از خلفای شیخ علاء الدوله السمنانی رسیده‌اند و بعضی از فوائد از آنجا تحصیل کرده‌اند حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که هرچند ارادت بحضور و بیعت مشکو بهره دیگر دارد ولیکن اکابر روزگار روا نا
نامدار ترحماً اصحاب عقیده و احباب پسندیده را از مسافت راه کلاه ارادت فرستاده‌اند و خرقه اجازت
نامزد کرده در طبقات الصوفیه آورده‌اند که چون حضرت شیخ نجیب الدین علی بزغش بعد از تکمیل و حصول
صوفیه و تحصیل حصول طالفه علیه از حضرت شیخ الشیوخ مراجعت بجانب شیراز کرده‌اند چهل عدد کلاه شیخ
نجیب الدین و شیخ شمس الدین که بیکدیگر استفاده سلوک کرده بودند و بر هر یکی نام یکی از بزرگان شیراز
نوشته فرمودند که چون بشیراز برسید اول بهمان زنان که نامهای ایشان بر آنجا نوشته است در پوشانید
آنگاه بکار دیگر مشغول شوید ایشان قبول کردند و از عهده این امر برآمدند ایضاً منقول است که حضرت
شیخ ابوالوفا نیز بدست شیخ علی هیتی کلاه خود را شیخ جاگیر فرستاده‌اند و ویرا تکلیف حضور نکرده و گفت
که من از خدا تعالی درخواستم که جاگیر شیخ را از جمله مریدان من گردان خدا تعالی وی را بمن بخشید و
امثال این بسیاری از مشایخ طالبان خود را کلاه ارادت و خرقه اجازت از راه دور فرستاده‌اند و
بدین عمل نموده‌اند و عمل ایشان ما را حجت است و تکرار ارادت و اجازت در اوان صبا افتاد حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند ارادت اطفال که پدران ایشان بر مشایخ مرید کنند جائز است قیاس بر
اسلام که اسلام او صحیح است چنانکه در کتب آورده است وَ اِرْتِدَادُ الصَّبِیِّ الْعَاقِلِ صَحِیْحٌ کَاِسْلَامِهِ
وَ یُجْبَرُ عَلَیْهِ وَ لَا یُقْتَلُ پس هرگاه که اسلام دارند او درست باشد ارادت نیز درست باشد و طایفه علیه
که مسئله قیاس بر نکاح کرده‌اند که با اولیا تعلق دارد اگر پدرے برای او مناکحت کرده باشد بعد بلاغت
او رجوع نتواند کرد و اگر دیگرے از اولیا کرده چنانکه عم و غیره تواند اینجا هم همان حکم است اگر پدر او
مرید شیخی کرده است بعد بلاغت او را حق اختیار نباشد اگر جز پدر دیگرے کرده است اعاده کردن تواند
حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند بعضی از مشایخ روزگار و صوفیه صفا که کردار جوانمردانند و صاحب
همتانند که دست عنایت و پنجه هدایت بصالح و طالح میدهند و نزد این فقیر آنست که از ارازل و اشراف
و از اسافل و اعالی اصناف نزد این طایفه عالیه بیاید و دست انابت طلبد دریغ نفرمایند و از فیض بخشش
خویش باز نمانند **مثنوی** بباران که چون در افتاد میغ ✢ نبارد ز بوم و بر آبی دریغ ✢ که هرکس او

اہل احسان بود + بر و نیک بد ہر دو یکسان بود + حق تعالی غفار است و مشایخ مظہر صفت غفاری
اند و صفت لازمہ ایشان صفت ستاری ہر کہ مہربانی و رحمت سبحانی از فجار دریغ دارد از عہدہ مقتدا
نہ بر آمدہ باشد بیت مشو تا توانی ز رحمت بری + کہ رحمت برند چو رحمت بری + در مرتبہ اول کہ نزول
رایات علائی و اعلام فقرائی بظفر آباد حرسہا اللہ عن الآفات افتاد بحضرت شیخ حاجی چراغ
ہند حضرت قدوة الکبرا در جامع ظفر خان اتفاق اتفاقا یافت بہم دیگر نشستہ بودند کہ جمعی از قطاع
طریق کہ مشہور آفاق و محرومیہ اخلاق بودند بحضرت ایشان آمدند و درخواست ارادہ کردند الطریقی کہ
ہمدران کار بہم باشند حضرت قدوة الکبرا انکسار ورزیدہ توجہ بحضرت شیخ حاجی کردند کہ شما ایشان را
قبول فرمائید فرمودند کہ ارادت عبارت از توبہ است و ایشان توبہ نمیکنند چگونہ ارادت دہد آریم چون
بہ الحنہ بہم دیگر از حد گذشت حضرت قدوة الکبرا فرمودند چون ما جوانمردانیم وسائل را از خود نومید
نتوان کرد بیائید تا ما شما را در بیعت در آریم طائفہ ند کہ در دست بدست ایشان نہادند مجرد دست بدست
گرفتن لرزہ در نہاد ایشان افتاد و بنیاد توبہ و استغفار نہادند چون خود دادہا استند عام توبہ کردند
حضرت ایشان ہم توبہ دادند و کلاہ بر سر ایشان نہادند و مقراض راندند چون حق تعالی ایشان را
بشرف ارادہ مشرف ساخت از یمن بیعت توفیق سلوک یافتند فضیل روزگار و عیاض زمان شدند
بیت گہ آری خلیلی ز بتخانہ + گہی آشنائی ز بیگانہ حضرت قدوة الکبرا میفرمودہ کہ ما مرید نمیکنیم
شخصے را تا کہ نام او در لوح محفوظ در مریدان خویش نوشتہ نمی بینیم و دست انابت بکسی نمی دہیم تا وی را
در مغفوران نمی بینیم و نسبت بعضی مریدان میفرمودند کہ شما را و فرزندان شما را تا ہفت پشت بہ طفیل قبول کردہ ایم
جامع این نکات در رکاب حضرت ایشان بودہ کہ در جزائر فلسطین بعضی مسلمانان الطریق اختفا از ترس
فرنگیان بدست ایشان بشرف اسلام مشرف شدہ بودند و در ربقہ بیعت کردن خود در آوردند ترا حکم
میفرمودند کہ شما را و احفاد شما را قبول کردہ ایم و اولاد ایشان ہم بدان ارادہ خود را مشتغل میداشتند
نظم میان ما و شما عہد در ازل رفتست + ہزار سال بر آید ہمان نخستینی + مرا یقین است کہ بر تختہ عقیدہ
خویش + بجای مہر رخ کس دگر تو نگزینی + تقریبا با اصحاب تلطفا با احباب گاہ گاہی ہنگام جذبات میفرمود
کہ اشرف جہانگیر ام کہ از شیخ جا گیر ستم کہ وی فرمودہ است ما اخذت العہد علی احد حتی رأیت اسمہ
مرقوما فی اللوح المحفوظ من جملة المریدین المغفورین قال ایضا و بیت سیفا ماضی
الحد احد طرفیہ بالمشرق و الاخر بالمغرب لو انبتہ الالہ المشتوح عوف وایں شعر بر طریق
ایشان فرمودند قطعہ گر سہای ہمت از ہم کشایند بال + بیضہ گردون بود در زیر بال استخوان + بادشاہان
چون نشینند بر سریر سلطنت + گر نباشد بر سر شان سایہ من سایبان + یا حسین خادم و مولانا

عزیز الدین بخجره نولیس و شیخ یحیی کلاه دارند عید رمضان که در هفصد و هفتاد و دو با و افتاده جمعی کثیر از
نواحی و اطراف نزدیک ده هزار کس اشرف ارادت مشرف شدند و اسامی هر یک این مریدان بر طریق
عادهٔ معهوده بر دفاتر کشیدند چون دفاتر و جراید بسیار شد خدام مذکور از کثرت دفاتر مریدان و خلفا عرض
نمودند که حفظ دفاتر مشکل میشود فرمودند که دفاتر مریدان پیش ما آورند و بدست مبارک خود دفاتر گرفتند
و شستند و فرمودند که ما نامهٔ اعمال سیئات ایشان را محو شویم و در جریدهٔ مغفوران ثبت میکنیم و از حق تعالی
خواسته ایم که هیچ شهری و بوم و بر از شرق و مغرب و جنوب و شمال نبود که مریدان اشرف آنجا نباشند
و از خلفا این فقیر نه بینند مگر دو فرخ و این استدعا از حق تعالی از عنایت بی غایت و سعادهٔ بی
نهایت مستجاب گردد از سکندرنامه شعر هر آنچه از خدا خواستم زین قیاس + خدا داد بر داکردم سپاس
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند مشایخ صوفیه و طایفهٔ علیه عورات را هم بیعت کرده اند شرطی که
متداول درین طایفه است کما قال الله تعالی فبایعهن واستغفر لهن الله ان الله غفور رحیم
و کیفیت ارادت نساء در حدیث افتاده است انه کان اذا بایع النساء دعا بقدح من ماء فغمس ایدیهن
فیه و غمس رسول الله صلی الله علیه وسلم فیه بالسما من ولکن مشایخ نیز برین گونه عورات را مرید میکرده اند و اما
نزدیک این فقیر بیعت عورت جز اندرز و نصیحت ستر او نیست هرگاه که وی را داعیهٔ صحبت مشایخ باشد در
امتناع اظهار او کوشند که در سراپردهٔ عفت و تتق عزت مستور باشد از سکندرنامه چه خوش گفت
جمشید بارای زن + که در پرده یا گور به جای زن + زنی کو نماید به بیگانه روی + ندارد شکوه خود و شرم شوی +
و نماز در روزه و استرضای شوی را ترغیب نمایند چه وی را امتثال شوهر و استقبال سعال خوش منظر
و خاطر جوئی جفت چنان عبادت است که هیچ ورد و وظایف در جنب وی نتوانند رسید و این نسبت عورا
مشتبهات که دل بر نور و زینت بسته انگیخته میشود و اگر به بعض عورات را حق تعالی در کشف و واقعات مرتبه میدهد
که بیشتری اصحاب سلوک در کشف و وقایع بایشان محتاج میگردند و منزلت ایشان زیاده از بعضی رجال است
چنانکه صاحب فتوحات رضی الله عنه میگوید و کل ما نذکره من هولاء الرجال فقد یکون منهم النساء
ولکن تغلب ذکر الرجال قیل لبعضکم کم الابدال قال اربعون نفسا فقیل لهم لم لا تقول اربعون
رجلا به فقال قد یکون فیهم النساء و شیخ عبد الرحمن السلمی صاحب طبقات الصوفیه رحمه الله
در ذکر احوال نسوهٔ عابدات و عورات عارفات علیحده کتابی جمع کرده است و شرح بسیاری از ایشان در
بیان آورده قال بعضهم و لو کان من النساء کما ذکرنا لفضلت النساء علی الرجال شعر فلا التانیث لاسم
الشمس عیب و لا التذکیر فخر للهلال حضرت رابعه عدویه از نساء صالحات است شیخ سفیان ثوری از وی مسائل
می پرسید و گوشزد میگرفت و موعظت و رغبت مینمود روزی سفیان بر وی درآمد و دست برآورد و گفت اللهم انی

استبالک السلامت رابعه بگریست سفیان پرسید که چه میگریاند ترا گفت از سلامت تنگ آمده ام و فضایل
و مجاهدات حضرت بی بی رابعه بصری و حضرت فاطمه منکوحه سلطان احمد خضرویه مشهورتر از آفتاب است چنانچه
در آداب و شرائط گذشت و در طبقات آورده است ام حسان از زهاد اهل کوفه است سفیان ثوری بزیارت
وی رفتی و بعضی گفته اند که وی را از بنی خواست سفیان ثوری میگوید وقتی بر وی در آمدم در خانه وی غیر از
یک پاره حصیر کهنه گرد هیچ ندیدم گفتم اگر رقعه به پسران عم تو نوشته شود در رعایت حال تو میکنند وی گفت
ای سفیان در چشم و دل من پیش ازین سخن بزرگتر بودی از اینکه اکنون شدی من هرگز دنیا را سوال نمیکنم از کسی که
مالک آنست و قادرست بران و متصرف چون سوال کنم از کسی که قادر نیست بران حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند نسا را اگرچه باعلی مراتب میرسند ولیکن از ایشان تربیت مریدان و مستفیدان نیاید چه نشر مناسب
این چیزهاست چنانچه در نبوت اما بعضی مشایخ استفاده کرده اند و از ایشان معارف و حقایق در تحصیل آورده
و حضرت شیخ محی الدین ابن العربی در فتوحات آورده که من سالها بنفس خود خدمت فاطمه بنت المثنی کرده ام
سن وی غالبا از نود و پنج زیاده بود و من شرم میداشتم که بر روی وی نگرم از تازگی رخساره هر که وی را بدیدی چهارده
ساله پنداشتی وی را با حضرت حق سبحانه تعالی حالی عجیب بوده و مرا بر همه کسان که بخدمت وی میرفتند گزیده بود
و میگفت مثل فلان کس ندیده ام وقتی که پیش من می آید بهمگی خود می آید و در بیرون هیچ نمیگذارد و وقتی که بیرون
میرود بهمگی خود بیرون میرود و پیش من باقی هیچ نمیگذارد و میگفت که حق سبحانه تعالی فاتحة الکتاب را بخدمت من فرستاده
والله هرگز مرا فاتحه از وی مشغول نساخته است و حجاب من نشده است جمعی از مشایخ نشسته بودیم
که ضعیفه پیش وی آمده و شوهری را نام برد که شوهر من آنجاست داعیه دارد که آنجا زن گیرد گفت
میخواهی که باز آید گفت آری روی بفاطمه کردم و گفتم ای مادر شنیدی که چه میگوید گفت تو چه میخواهی
قضاء حاجت وی و حال وی فاتحة الکتاب را فرستاد و گفت که زنهار ای فاتحة الکتاب شوهر وی را بیاری م فاتحة الکتاب
را خواندن گرفت و من هم با وی خواندم دانستم که از قرات فاتحه صورتی جسمانی انشا کرده و برای فرستادن
فرستادن گفت ای فاتحة الکتاب به وی بفلان شهر و شوهر این زن را می بینی و وی را نمیگذاری تا می آری
از فرستادن فاتحه تا آمدن شوهر وی بیش از آن فرصت نشد که قطع آن مسافت توان کرد حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند ارادت پسر بپدر اولی و احری چه از تربیت پیکر عنصری و پرورش هیکل بکری
ثابت و لازم است اگر تربیت طریقت کند اجتماع حقیقی فی التیام نسبتین بهم نیکو بود و اگر پدر پسر را اراده آرد
این هم جایزست چنانچه حضرت شیخ احمد ابدال را چون توفیق سلوک رفیق شده اراده بخدمت شیخ
ابو اسحاق شامی آورد و چون شیخ احمد و جمعی تنها سر خود شکستن گرفت و در خمخانه محکم بست پدر وی
ببام خانه بر آمد و از سوراخ بالا خانه سنگ انداختن بنیاد کرد و سوراخ بام تنگ شدن بنیاد کرد چون از خم

احمد به این خارق معاینه گرد ارادت آورد و توبه بدست او کرد و امثال این بسیار از پسران خویش
مرید شده اند و این عنایت حق تعالی است هر کرا نوازد سعادتی است ذٰلِكَ فَضْلُ اللّٰهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ
حضرت قدوة الکبرا میفرمودند هر که مرید است حقیقة مراد است چه اگر مراد حق نبودی اورا طلب ارادت
نبودی شاید که فرق میان مرید و مراد آنست که مرید مبتدی است و مراد منتهی مرید محتمل است مراد محمول چنانچه
موسی علیه السلام گفت رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي و محمد صلعم را گفتند أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ
مهتر موسی گفت علیه السلام رَبِّ أَرِنِي أَنْظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَنْ تَرَانِي حضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم را فرمان شد أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ مرید رونده است و مراد برده شده هرگز رونده در برده شده
نرسد **نقلست** در مرید حقیقی چهار چیز باید تا مرید حقیقی شود **اول** آنکه مرض و صحت وی برابر باشد و
همه حال برضاء حق تعالی برود **دوم** حالت فقر و غنا وی را مستوی باشد **سوم** مدحت و مذمت خلق
وی را یکسان نماید **چهارم** بهشت و دوزخ او را برابر باشد کما قال المُرِيدُ لَا يُرِيدُ مِنَ الكَوْنَيْنِ شَيْئًا غَيْرَهُ
مرید را اراده خود نباشد و مرید قایم بخود باشد و مراد قایم بحق **نقلست** که از حضرت شیخ ابو القاسم کرکانی
پرسیدند که درویش را کمترین چیزی چه باید تا باسم فقر و اراده سزاوار گردد گفت سه چیز باید و کم از سه چیز نشاید
یکی باید که پاره راست بداند دوخت و دیگر سخن راست بداند گفتن و شنودن و دیگر پای راست بر زمین داند
زدن طایفه از درویشان در مجمع حاضر بودند در جریان این سخن چون بمنزل خویش باز آمدند گفتند بیایید
تا درین سخن هر کسی چیزی بگوییم هر یک چیزی گفتند چون نوبت به شیخ علی هجویری آمد گفتند پاره راست
دوختن آن بود که بفقر دوزند نه بر زینت چون رقعه بفقر دوزی اگر کژ است دوزی راست باشد و سخن
راست گفتن آن باشد که بحال شنود و بمنت و بحق و ذکر و جد در آن صرف کنند نه بهزل و بزندگانی کار را
فهم کنند نه بعقل و پای راست بر زمین زدن آن باشد که بوجد بر زمین زنند نه بلهو و این سخن را پیش آن
بزرگ نقل کردند گفت أَصَابَ عَلِيٌّ جَزَاهُ اللّٰهُ تَعَالَى ذکر در لباس خرقه افتاد قال لا تنفع الخرقة على
الغش و علی هیئة الفساق فلیباید السنت خرقه پوشانیدن سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم است باتفاق مشایخ خرقه جبرئیل
جامه از جنت و صمدیت آورده و حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بچهار پاره قسمت کرده قطعه بابو بکر
صدیق و قطعه بعمر بن الخطاب و قطعه بعثمان بن عفان و قطعه بعلی بن ابی طالب رضی الله عنهم داد و وصیت
کردند که محافظت کنید و در وقت حاجت بیارید و از روزها رسول صلی الله علیه وسلم آن جامه طلب
فرمودند از اصحاب مذکور سه کس [illegible] و نیافتند علی ابن ابو طالب آمد و هر چهار قطعه را بحضرت رسالت پناه
صلی الله علیه وسلم آورده داد فرمان شد که مبارک باد بپوش و بپوشان و سبب نزول خرقه را طایفه دیگر
نوع دیگر میگویند چنانچه حضرت سلطان المشایخ فرموده اند چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم از معراج

له ابن فضل
[illegible]
خواجه [illegible]
[illegible]

بازگشت و سر مبارک بدرة التاج سرافراز از بهشت آمده و ایستاده شد جامه در آن مخزن خاص خلعتی آورده بود در بر رسول الله صلی الله علیه وسلم پوشانیدند بخاطر مبارک گذشت که اگر اصحاب مرا ازین خلعت نصیبی باشد چه خوب باشد جبرئیل آمد و گفت یا محمد این خلعت امتان ترا نصیب خواهد شد لیکن بشرطی که ترا تعین کنم هر که آن خبر بجای آرد سزاوار آن خلعت گردد و شرط مذکور تعین کرد چون رسول الله صلی الله علیه وسلم بدنیا آمد میان اصحاب این سخن اظهار کرد که کیست از یاران چهار که سخن رموز کنوز الهی و در مکتوم مخزن نامتناهی گوید اول از حضرت ابوبکر صدیق رضی الله عنه پرسید اگر این خرقه بشما دهم چه کنید بعرض رسانیدند که در راه صدق تا بحد اقصی الغایت پویم باز از حضرت عمر بن خطاب سوال کردند گفت هیچ که دقیقه از امور عدالت فرو نهم باز از حضرت عثمان بن عفان پرسیدند گفتند از سحاب حیا کشت زار روزگار سیراب کنم باز از حضرت مرتضی علی پرسیدند گفتند که چون خرقه ساتر بعض است سزاوار آنست که از دوستان عیوب کنند حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم فرمودند که این خرقه بر تو مبارک باد که شرط وی همین بود که از تو سر بر زد **مثنوی** چو خرقه آمد از ستار عیوب + بسوی خانقاه شیخ محجوب + مریدانرا بتوفیق خلافت + نویدی داد با عز و کرامت + که من با هر کسے از زنه خطابی + سوالی میکنم گوید جوابی + مرا او را خرقه تشریف دادار + بپوشانم برای شیخ ستار **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که خرقه پوشیدن هفت قسم است صوف و ملمعه مرقع و سیاه و سفید و کبود و سبز امیخی اول کسی که صوف پوشیده آدم علیه السلام بود که از نعمت نعیم جون بجنت الیم دنیا افتاد بر سم هدیه حق تعالی یک گوسپند فرستاده گشتند پشم آنرا حوا تافت و آدم بافت پوشیدند یحیی و موسی و محمد رسول الله صلی الله علیه وسلم صوف پوشیده اند و صوفی باصوف منتهی تمام است و تمامی حروف صوف معانی حروف دارند که هر کمل که موصوف بآن بود سزاوار ان باشد مبتدی که صوف پوشد باید که در کثرة ریاضت و مجاهده جد بلیغ نماید تا این صفات کمال در وی رعایت کنند اگر این صفات در وی نباشد اسمی بود بلا مسمی و او طفیل خرقه باشد اما طایفه که جسم خود را در کوره مجاهده با تش ذکر گداخته باشند و فرج و کلو را از لذاید منع کرده و از جسم و جان و خانمان گذشته و موتوا قبل ان تموتوا اختیار کرده الذین منعوا نفوسهم عن المستلذات والشهواة والمنکوحات والملبوسات والماکولات والمشروبات لاجلنا لنهدینهم سبلنا ای سبیل وصلنا **مثنوی** ای صوفی صافی کهر سر و جنین بی سر و پا + از جسم و جان اندر گذر بی هر دو شو جویان ما + مانند عیسی ای پسر بکشای بال و پر و پر + خوش بر شو از دام زمین بر چرخ دبر کیوان ما + نزد این فقیر جامه که برسم و عادات تعلق دارد اعتبار ندارد زیرا که جامه و خرقه عین شخص نیست بلکه عرض است که بجوهر وجود قایم است وقتی که اعضا و جوارح درین خاکدان دنیا سیگذرانند وانرا اعتبار میکنند جامه بطریق اشتراک جامه همین دانست بر سیلان طبعی یا سباب فانی او علامت آن نیست

ک بپرپیش از درون ۱۲ سکه ... نفسی ۱۱ از لذات و شهوات در زنان و پوشیدنیها و خوردنیها و نوشیدنیها از ... براے ... ۱۲

که هنوز از ظاهر نگذشته و خرق عادات نکرده و هر که درین مرتبه باشد او را خام گویند علیه قال لا انخرق لیس
الحجاب بین العبد والمعبود سوی العادات الطبیعة قال لا انخرق لیس الوصول الی الله ما لم
یخرق العاداة شاه شجاع کرمانی رحمة الله که یکی از اولیا است جامه غیر معین پوشیدی وقتی که این
فقیر بخدمت مخدوم عالم و پیشوای بنی آدم شیخ علاء الحق والدین طیب الله ثراه وجعل الجنة مثواه
رسید و بنظر ظاهر و باطن اختصاص یافته و انواع و اجناس جامهاے خاص عنایت فرمودند همه روز
بر فقیری ایثار رسانید بعضی معاندان بر سبیل عصبیت و برخی معارضان بر طریق انانیت حسد و غیبت زبان
طعنه کشادند که کسوت خاص شاهی و خرقه اختصاص نامتناهی بر دیگرے ایثار کردن از کجا آمده است
قطعه اگر یابد کسی از خلعت خاص + نباشد جایزش بر دیگر ایثار + که آن لطفی بود از جانب او + نباید
دادنش از دست یکبار + واین سخن را بسمع مبارک حضرت مخدومی رسانیدند بلفظ درربار و بعبارت گوهر
نثار فرمودند که فقیر فعلے نکند که بمعنی باشد هم از و سوال کنید ازین فقیر پرسیدند این شکسته در جواب
گفت که جامه معین پیراست یا غیر معین خود بتصور نتوان کرد زیرا که جامه بمثابه عرض است آئینه غیر
باشد و پیر را نظر بر غیر نیست و مرید تابع صفات پیر است اگر این فقیر التفات بر عوارضات میل نماید
اکتساب صفات پیر نکرده باشد هر که اکتساب صفات پیر کرده باشد او را با پیر چه نسبت **مصرعه**
نشنان بلی محمد و محمد + چون این گفتگوی هم دیگر باز بسمع مبارک ایشان رسانیدند در تحسین
باب تحسین بلیغ و آفرینها وسیع فرمودند و دعاے در حق این فقیر کردند که کلیا نکے ولت اشرفی و صیت
شوکت شگرفے از شرق تا غرب برسد **قطعه** چه فرخ ساعتی کو در حق من + برآورد از لب دُر دعائی
+ ندم از همت او کوس دولت + بچرخ هفتمین چون بادشاهی + خرقه لمعه اگر بستی بپوشد باید که سعی کند
تا مالک نفس خود شود و از معانی حروف خود را موصوف سازد اگر کامل بپوشد باید که بهمم عالیه از ملک و ملکوت
گذشته باشد و از بدایت سلوک تا نهایت منزل راه منزلے و مقامی خطی کامل و نصیبے شامل یافته و
لمعه از لمعان غیبی بر وتافته اما متوسط را انسب چنین نماید که هنوز از لمعان انوار نگذشته است **مثنوی**
لمعه انگسی در پوشد ای یار + که بر تابد همه لمعان انوار + نه آن کو در دو رنگی بوده باشد + که یکرنگی بتابد
اندرین کار + مرقعه اگر بپوشد باید که در دل عزم جزم کند این مرقعه از بهر آن می پوشم که میراث رسیده
است از آدم و حوا علیه السلام قوله تعالی وطفقا یخصفان علیهما من ورق الجنة و بوصف حروف
او موصوف بود از **حضرت قدوة الکبرا** آنحضرت پرسید که چون اعتبار معانی دارد صورت خرقه
بچکار آید فرمودند تا ممتاز باشد از عوام و این صفات که از حروف حروف و مستفاد شدند اگر صوفی با خود
فردا روز قیامت انیس اولیا و جلیس انبیا باشد و با ایشان محشور گردد والا از لباس اولیا و انبیا

بی بہرہ گردد و آن لباس خصم جان او باشد قال لا ینبغی لمن لبس الخرقة فیکون مشتغلا علی تغییر
الاخلاق الذمیمة وان لم یفعل ذلک فقد غاص من لباس الانبیاء والاولیاء نقلست کہ در عہد سلیمان علیہ السلام
درویشی سیاہ پوش شد و سیر اطراف روزگار و اکناف دیار بجا آوردہ بود روزی در دریا بانی بگذشت
کہ در وی دو سرخاب بکنار آب بہم دیگر پر و بال می افشاندند ناگاہ آن مرد بنظر مادہ سرخاب از دور
نمایان شد کہ مردی سیاہ پوش می آید بہ نر خویش ماده گفت کہ آدمی خونخوار و آکل و تیار می آید
بہتر است کہ بال و پر برہم زنیم و در آب آتشیم جفت او گفت راست آدمی ہست دشمن ماست ولیکن
لباس دیگر کردہ و رنگ ماتم آوردہ غالب ظن بر آنست کہ از دست وی ایذا کسی نخواہد بود چہ کسی کہ
این لباس پوشید در نظر او ایذاء خویش و محنت دیگر مستوی خواہد بود در مبالغہ بکید گر بودند کہ
صیاد وار دام تغافل دراز کردہ و نر او را گرفت مادہ اش پر زد و مرغ جانش در قفص قالبش پریدن
گرفت کہ از طیور ہیچ جانوری نیست کہ این مقدار تپاک داشتہ باشد و این فقیر معاینہ کردہ ہست کہ دو
شکار سرخابی زندہ بودند و کبابی می ساختند دیدم کہ در آتش جفت او خود را انداخت بیت چو در آب
ہجران فرو برد سر * چکاوک در آتش نہد بال و پر * القصہ مادہ سرخاب بحضرت سلیمان علیہ السلام آمد و
داوری پیش آورد چون درویش را پرسیدند براہین شرعیہ و حجج عقلیہ پیش آمد ضرورت چون از حجج
مجج درماند بر او عرض کردند کہ قصاص ما جز این نیست کہ لباس درویشی از بر او برکنند کہ بدین حیل راہ
دیگران نزند **مثنوی** اگر صورت کنی معنی طلب کن * واگرنہ خویش را از جان ادب کن * از تمیعی
اگر صورت کنندش * چو دیگر قاصدان رہ کم زنندش * کبود اگر پوشد باید کہ ہمچون فلک از کار رنگیات
آرام و قرار خود را اندید و از گردون دوار محنتی و الم کہ رسد رضا دادہ باشد نفس را و از زرق دریا
آزادہ و تخم استعداد خود را از نیل معارف پر کند کہ بر ثوب حوادث روزگار کہ در وی ریزند ناز رنگ بداند
فرد این ہمہ رنگہای پر نیرنگ * خم وحدت کند ہمہ یک رنگ * ہر لباسی کہ می بینی اشارتیست بر حالت
سالک پس باید کہ اول بآن صفت خود را موصوف کند آنکہ بآن لباس دست زند **مثنوی** کبود آنکس
کند در برکہ گردد * ز ہر چہ آن زیر این چرخ کبود ست * نہ روا آرد بہر رنگی کہ بینند * ز خم کثرت از وحدت
ربود ہست * سیاہ کسی پوشد کہ نفس خود را بہ تشنگی و گرسنگی مہذب کردہ باشد و بآداب ریاضت و
مجاہدت موصوف در ماتم نفس نشستہ و بہ تیغ عبادت تن را کشتہ و چہار تکبیر فنا بر چار سو دنیا خواندہ
فرد بیا تا دست ازین عالم بشوییم * وجود خویش را تکبیر گوییم * و این لباس تعلق تا اہل مصیبت دارد
روزی درویشی جامہ سیاہ پوشیدہ بود با عزیزی التقا یافتہ از وی پرسید سیاہ از بہر چہ پوشیدہ
گفت بمصیبت سہ طایفہ پوشیدہ ام یکی علما دوم فقرا سوم امرا کہ اہل عزا اند حضرت رسالت پناہ

صلی الله علیه وسلم از سرای فانی چون رخت بسوی کاروان سرای باقی بست از میراث سه چیز گذاشت یکی علم دوم فقر سوم تیغ علم علما اختیار کردند و باده غرور و تحصیل جاه بهر وی ساختند و در جدل و معاندت افتادند و بر بان ماذنی بر آمدند و فقر فقرا اختیار کردند و ازرا اسباب معاش و آلات غنا ساختند و تیغ اهل غزاة اختیار کردند و آنچه حق جهاد است بجای نمی آرند و بر حکم شریعت جهاد نمیکنند چون هر سه طایفه باصل کار نمیکنند گویا مرده اند پس این جامه معصیت این سه طایفه پوشیده ام **مثنوی** سیاه آنکس بپوشد از حریفان + که او در ماتم خود نشسته باشد + این تار سیاه از بهر زینت + بزیر چرخ خود را رسته باشد سپید هر که پوشد باید که از جمله معاصی و مناهی تایب شده باشد و غم دنیای خود را به صابون انابت شسته حیث قال علیه السلام خیر الثیاب لابیض و صحیفه دل خود را از نقش اغیار و هوای اشرار پاک کرده و صافی شده ان الله یحب التوابین و یحب المتطهرین الی اشارت را درین مقوله مقالات است ای تطهر الباطن تا نزاهت و لطافت باطن نباشد پاکی جامه هیچ کار نباید با سینه ناشسته چه سود است از رو شستن **مصرع** گر حرص چو جاروب پیوسته و دین کردنی + در ملک عراق مسلمانان و یهودیان و نصرانیان بعلامتی ممتاز میکردند که پرکاله جامه زرد یهودیان را بر دوش دوخته باشند و نصرانیان را قندری کرباس کبود بر دستار دوخته باشد تا از همدیگر تفرقه باشد کسوة مشایخ نیز دال است بر مقامات شخص چنانکه علم سلطانی نشان است که هر فوجی بمحل خود استد و هر سپاهی بجای خود بپیوندد و اگر شرط مذکور در فقیر نباشد اسمی بلا مسمی باشد هزار میخی اگر پوشد باید که وجود خود را بضرب مجاهده و ریاضت **مجروح** گرداند و هزاران جرعه شربت زهر ناکامی هر لحظه نوشد و نهاد خود را بسوزن نامرادی بر دوزد و بیوند فقر و فاقه هم بر زند **قطعه** کسی کند بوجود هزار میخی را + که بر سوی اول خود هزار میخ زند + بصدق و صفا مرادو دنیا را + بچار میخ بفرعون چار میخ زند **حضرت قدوة الکبرا** میفرمودند که اگرچه در سابق خرقه هفت گونه بوده است ولیکن در جریان روزگار هر کسی از مشایخ خرقه بنوعی اختراع کرده اند و آن از حد و حصر خارج است هرچند که دودمان چشت و خاندان اهل بهشت پیراهن قطع اختیار کرده اند ولیکن این فقیر چون بحضرت مخدوم زاده خواجه قطب الدین ببقعه شریف چشت رسید و بانواع الطاف شریفه و عطاف عنیفه مخصوص شده لباس که منسوب بشیخ احمد بن سلطان قرشی بود مرا خوش آمده بهمان لباس بنهایت اهاس سرفراز کردند و خلفای خود را هم به همین لباس ملبوس ساخته ایم امید است که در خاندان ما منتشر گردد انشاء الله تعالی در مرتبه ثانی چون حضرت

قدوة الکبری و بلده جونپور قدس سره الله عن الکسور آمده ایند اکابر و اشراف بملازمت سید
نورالدین بن سید اسد الملة والدین ظفرآبادی که سلسلهٔ ایشان بحضرت شیخ رکن الدین ابو الفتح
میر سید اشرف بملازمت آمدند التماس خرقهٔ تبرک نمودند خرقه که در بر داشتند با سلوک و عمامه چشت کشیدند و در ایشان
جناب سید نور بسیار بهره مند شدند با صحاب جمع میفرمودند که این اسلوب خرقه ما را بهم خوش آمده امید است که در سلسله ما
اطناب یابد بالنبی واله الامجاد اگر فرجی و لباچه پوشد باید که پیراهن وجود خود را از عشق حق تعالی چاک کرده
بود و تعهد شریعت و طریقت وفا کرده و از تحت امر و نهی بیرون نرود و گوید هر که بکن از گوید مکن سر او پوشیده دام
و بر کرسی پناه طلبید پناه بدهم و به آستین خرقه عیب دیگران خود را بپوشم سجادهٔ بساط قربتیست که با جمعیت حضور
قال الحسن البصری رح سألت عن امیر المؤمنین علی کرم الله وجهه ما معنی الخرقة فی الطریق فقال الخرقة شهادت علی ترک
السؤال والطمع عن الخلق فسألت ما معنی الخرقة فقال الخرقة تشهد علی تمام الفقر فی الفاقة فسألت ما معنی الطمع علی المصلی
شهادة وصول الفقیر الی حضرت المتعالی کلاه تاج کرامت بود که شاه صفت بر سر نهند و تصرف از مملکت بکر و بحر بر آرد
و آداب کلاه چهار ترکی آنست که ترک معاصی ترک مناهی ملاهی و نواهی کرده باشد و نیز اشارت است به ترک طعام و کلام و منام
و صحبت با انام و نیز مشعر است بر سر کلاهی مخیط چهار ترکی که عبارت از شریعت و طریقت و معرفت و حقیقت است
چار تکمه بر کنگره نهادن عبارت از مشاهده وجود واحد حق تعالی است و دستار بر بستن بنوعی که از مشایخ
چشت آمده مکرر باشد به هفت کور و بر کور او پیچ داشته باشد که اشارت بود به تافتن سر از ماسوای حق تعالی و
کم زیاده هم بسته اند که از حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم مرویست که گاهی دستار طول بسته اند و گاهی
اندک و گاهی میانه و آن مقسوم است الحالة ثلاثة نقلست که سلطان المشایخ عمامه هفت کوره بسته اندر روزی
در حالت سماع کار بهم بر آمد یک کوره ایشان بشنند و بخود آمده کوره بکو گسسته اند و باز بسیج در
آمدند بعد از افاقه حالت سماع چون استفسار کردند فرمودند که هر کوره من منسوب بهر اقلیمی که قیام بر اقلیمی مربوط
بدوست اگر آن کوره گسسته خود را نمی بستم احتمال بود که یک اقلیم بر هم زده بشدی **قطعه** بصورت گرهی دستار
بر سر به معانی کوره دستار دست آرد که از هر کوره دستار ایشان بر سر شاهان هفت اقلیم شمار برد و سر دستار
آوردن سنت بعضی مشایخ است و یک سر شمله کشیدن سنت مشایخ چشت است و اشارت بسر بردو دستار
آنست که رشته محبت در سر دارد یکی متعلق بعاشق و دویم بمعشوق یا عبارت باشد از فنا کردن رشته ظاهر و
باطن و شمله بگیرد وقت حاجت الثانی و در وقت وضو کشاده دارد و علما اش شمله را در عقب انداز مشعر
بر آنکه علوم شریعت تحصیل کرده اسباب دنیا را پس پشت انداخته بکار حق تعالی مشغول گردد و مشایخ تا
سینه اندازند در پیش اثبات بر آنکه کار ما پیش نیست تا چه پیش آید دیگر ایشان خود را مرده انگارند
که شمله مرده در پیش باشد و مشایخ چشت دستار چنان بندند که سر و گوش و زنخ در آید
و مشایخ سهروردی گوش چپ نمی پوشند اشارت بر آنکه عیوب و نقایص مردم نشنوند و گوش است و اثر
دارند که استماع نصایح و واعظ بگوش هوش بشنوند اما مشایخ چشت رحمهم الله کر هر دو گوش بپوشند

مشعر بدانکه نه حق شوند نه باطل چه باطل که مقابله حق است و خود اصلا وجود ندارد پس نباشد همه کرحق اگر
نسبت باطل بسبب ظاهر نوعی بوده باشد از آن گفته اند لا تنکروا الباطل فی طوره فانه من بعض ظهورات حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که اکثر اکابر روزگار و اماثر ما اد ارلباس خرقه پنج نوع گفته اند اول خرقه ارادت
که روز بیعت شیخ مرید را بدهد و تلقین توبه کند و بخرقه صلاح و تقاوت در آرد دوم خرقه محبت است
که بعد ارادت مرید را جامه یا خرقه بدهد یا دو درویش دیگر بطریق رفاقه مدتی بسر برده باشند
چون از همدیگر فرقت واقع شود یکی مر دیگری را خرقه محبت بدهد چنانچه حضرت شیخ بدیع الدین الملقب لشاه
مدار قدس سره العزیز به حضرت قدوة الکبرا ایام کثیره و عوام کبیره همدیگر طریق سفر حج سیر دند و
سبیل حضر یکدیگر بسر میبردند چون از زیارت روم حضرت شیخ مدار بسوی خطاو ده عمل نها الیمن التلبات
عود نمودند بحضرت ایشان خرقه محبت الباس کردند و وقت فرقت همدیگر رقت بسیار کردند قطعه
چو بودیم یکدیگر بودیم یکجا ۞ بحج ودستی مزار باش زباهم چون بنات النعش دیگر ۞ فتادیم ای فلک فریاد
از باس ۞ سوم خرقه تبرک است که شیخ جز مرید دیگری را باقتضای عقیده او بدهد چنانکه درویش
صالح سمرقندی که از مریدان کار کرده و طالبان منزل بدر بار برده حضرت شیخ علاء الدوله ۞
السمنانی بودند مدتی در رفاقت حضرت قدوة الکبرا طریق اتحاد سپرده و راه وداد بسر برده
چون از خانقاه حضرت شیخ سماء الدین از قصبه رودلی بجانب سمنان تشریف بردند حضرت ایشان
خرقه تبرک بوی دادند و کار عقیده و آثار جذبه او بمرتبه رسیده بود که از مریدان و طالبان تفرقه
کردن ممکن نبوده بیت و مغزی بوده اند باهم چو بادام ۞ دل ایشان فرق نه جز پوست بادام ۞
چهارم خرقه صحبت است که شیخ در حیات خویش مرید را چون بیند که سیاحت و علیم بروا افتاده
است و حواله بشیخ دیگر کند که حال او اعلی تر باشد از حال وی و البته در صحبت بدیشان ضایع نماند و این
حالت از روحانیه بعضی مشایخ نیز واقع میشود که در معامله یا در خواب اشاره کند بسوی شیخ دیگر که از وی
تکمیل و تربیت تحصیل حاصل گردد مثنوی ۞ هر که با شاهد دیده حق راه بر ۞ ره نماید تا که خو گرده بعز
چون رساند بمره خود را انجائی بکسش بود حاصل ز پیر رهنمای ۞ پس بگوید او بدیگر رهنمای
گفت از اینجا بیشتر تو رهنمای ۞ پنجم خرقه حقیقت است که شیخ بلطف عام خویش مرید خاص تخریص کند و
تکمیل مواقع واقعات و مجامع حادثات او شود و این معامله ایست میان شیخ و مرید که دیگری را اطلاع نبود و بعضی
مشایخ بحضور جماعت صلحا و مریدان کبرا این منصب بلیغ و شرایط جمیله مرید سجاد نمند تفویض میکنند
که حصول این خرقه وصول شوکت این جبه کشیدن محنت بسیار و دیدن کلفت بشمار میسر شود بی آنکه
در پی اینکار ده که شما بدرج معقول ندارد کسی که نشر بهره داده است نتوان گرفت خلعت شد خاره حضرت قدوة
میفرمودند که عاطفت پیران بمریدان ملاطفت مرشدان بمرتبه ایست که زبان خامه از شرح او قاصر است

وعاطفتهٔ ایشان زیادت ازین چه خواهد بود که محصول عمر جاودانی و موصول همه زندگانی مرید را لطیفهٔ
الحین می بخشند **بیت** زشکری که آن نعمت افزون بوده ولی نعمت بیش ازین چون بود
و مصاحب یکروزه زالفقر صد سال بید بند **مثنوی** چه گویم وصف آن پاکیزه گوهر که از یک کف
و بلادریای گوهر زد دیگر کف همه کون و مکان را به بخشد هر که را خواهد ایثار او **نقل** از حضرت شیخ
ابو العباس قصاب است که شیخ ابو سعید یکسال در خانقاه حضرت شیخ ابو العباس بودند میگویند
که شیخ ابو العباس را در جماعت خانه صوفیان موضعی بود که چهل یکسال در آنجا نشسته بودند و میان
جمع اگر درویشی شب نماز افزونی کردی گفتی ای پسر خسپ که هر چه میکنند بر آسمان میکنند که وی را این
هیچ کار نیست و بدین حاجتی ندارد و هرگز و ات یکسال شیخ ابو سعید را گفت که تو مخیر یا نماز کن چنانکه
دیگران ازو و برادر برابر خود خانگی داده بود و یک شب شیخ ابو العباس از صومعه بیرون آمد تکبیر
قصد کرده بود و رگش گشاده شد شیخ ابو سعید از آن حال خبر یافت زود ازار و جامه خود برآورد و
پیش شیخ نهاد و دست شیخ بشست و بنشست و جامه ازوی باز کرد و جامه خویش پیش او نهاد و شیخ
جامه او بپوشید و پوشید پس جامه شیخ را بشست و نمازی کرد و بر ریسمان انداخته هم در شب خشک شد بامداد
در نورد بپیش شیخ آورد شیخ اشارت کرد که تو آن را باید پوشید شیخ بحکم اشارت جامه ایشان
بپوشید و نیز او نیز خود در رفت چون بامداد شد جماعتی برخاستند و حاضر آمدند و شیخ ابو العباس نگریستند
جامه شیخ ابو سعید در بر شیخ ابو العباس دیدند و جامه شیخ ابو العباس در بر شیخ ابو سعید دیدند و تعجب
ماندند ابو العباس گفت آری دوش ثنا رفت نیز نصیب این جوان مهتر آمد مبارکش باد **مثنوی**
لباس خلعت درویش دیده که نبود تحفه در جامه بهتر کسی کین خلعت در برکشیده زجیب آن
قمر ملتغ عرشی دریده و الحمد لله اولاً و آخراً و اوسطاً والسلام علی من اتبع الهدی **لطیفه سیزدهم** در
بیان حلق و قصر قال الاشرف الحلق والقصر هو منع اشغال العلائق والعوائق عن فرق
الطالب اختصار البدن من امور الکونین **حضرت قدوة الکبری** میفرمودند که حلق و قصر در
مروی از حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و سلم است و حلق افضل از قصر که مشعر میگردد و از مشکوة
نبوی علیه السلام که در سنت حاج فرموده اند اللهم ارحم المحلقین بعد صحابه گفتند والمقصرین باز رسول فرمودند
اللهم ارحم المحلقین بعد صحابه گفتند والمقصرین تا چهار بار این سخن صحابه بکرر بکرر شد پس اگر حلق را بر قصر فضل نبودی
رسول علیه السلام تکرار نفرمودندی تا ترحم بر اهل حلق و ترحم که در حق مقصر است که مقتضای عطف سنت انه اصحاب آنبه حاجی فضل
بود از قصر و دیگر فواید بدنیه و فواید جسمیه در حلق چند است که از حیز شرح و بیان بیرون است
نقل از حضرت سلطان المشایخ است که سه چیز خود باید کرد و دیگران را نباید فرمود

واین غایت منفعت تسلیم و استسناء او و تحریض کلی مرید است لم ان امور ثلاثه که حلق سر و اشام بیش از اقطار و ابیدان روغن و رکعت های اقتباس مخلوق و اعمال صلوة پیش از مخلوق بر طبع زکی مختفی نخواهد بود و وقتی که این فقیر بشرف تقبیل اقدام حضرت مخدومی مشرف شد و تاج سعادت حلق بر سر نهادن خواستند و بر زانوی مبارک خویش سر من آوردند و بید بیضای مبارک موی سر گرفته را ازند بدیه خواندیم **قطعه** یکیست خانه توفیق از لطف چو او ستاد ازل تعلیم کردم ؛ بپیش پای تو از موی هستی ؛ نهادم از سر تسلیم کردم ؛ حضرت مخدومی فرمودند الحمد لله اینچه سخن گفت از زند اشرف این چنین مگو که ترا از حق تعالی ودیعتی یافته ام شرف و کرامتی شناخته ام لیشرف اول این الثاد فرمودند **بیت** در کور حرم از سر گیسوی تو تار سرے ؛ تا سایه کند بر سر من روز قیامت **قطعه** سر زده از سرت موهیم کردم ؛ زمیم تو جدا این جیم کردم ؛ ز هر موی تو تیغی کرده یکبار ؛ سر بغیر خدا دو نیم کردم ؛ و انواع الفاس شریفه و مراحم لطیفه که بنسبت **حضرت قدوة الکبری** حضرت ایشان در وقت الباس خرقه و حلق کرده اند در محل او گفته آید ان شاء الله تعالی **حضرت قدوة الکبری** میفرمودند که قصر نسبت مبتدی بهتر بود از حلق که یکبارگی درین راه در آمدن خالی از اشکالی نیست و اگر قدم براه نهایت رسد حلق کند که مشایخ کار بترتیب کرده اند و بتدریج سالک را در کار در آورده اند **نقل** از حضرت سید الطایفه است که چون حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بفرمان کریم محلقین رؤسکم مخلوق شدند حضرت جبرئیل علیه السلام از کارخانه الوهیت چهار کلاه آوردند و استره بر سر مبارک زاندند و هر چهار کلاه بر سر مصطفوی صلی الله علیه وسلم نهادند بعده پیغمبر علیه السلام استره بر سر ابوبکر راندند و کلاه یک ترکی بر سر وے نهادند و تکبیر گفت ابوبکر استره بر سر عمر راند حضرت رسالت کلاه دو ترکی بر سر عمر نهاد و تکبیر گفت عمر استره بر سر عثمان راند حضرت رسالت کلاه سه ترکی بر سر عثمان نهاد و تکبیر گفت و عثمان استره بر سر علی نهاد حضرت رسالت کلاه چهار ترکی بر سر علی نهاد و تکبیر گفت چهار تکبیر و چهار تکبیر این معنی دارد ؛

لطیفه چهاردهم در بیان نبذه از خانواده مشایخ که در اصل چهارده بودند ؛

و ذکر او بلسان **حضرت قدوة الکبری** میفرمودند که چون خلفاء راشدین رضی الله عنهم بر کدام نوبت خویش عهد خلافت بسر بردند و طریق هدایت بسپردند و تابعین مر خلق را دعوت میکردند و راه دین مے نمودند چون قرن دوم شد

تابعین ہریک رخت وجود سوئے کاروان سرای آخرۃ بستند علماء بعد کہ متفق اللفظ والمعنے گفتند کہ اصحابی کالنجوم بایہم اقتدیتم اہتدیتم در حق صحابہ بود والیوم ہیچ صحابہ نیست کہ تا ظاہرہ بروے اقتدا کنیم و دعوت کردن دیگرے را جز ایشان روا نداریم پس امام اعظم و امام محمد و امام ابو یوسف رحمہم اللہ اجماع کردند کہ ہرکہ امروز قایم مقام خلفاء الراشدین بود و دعوۃ کردن بوے روا باشد چہ خلیفہ خلفاء الراشدین کہ خلفاء الراشدین اند آن بہ کالمتبوع والتابع کالمنوب در کار است پس بعد از تتبع بسیار خلیفہ حضرت علی مرتضی حضرت خواجہ حسن بصری را یافتند ہریک از علماء و تابعین رجوع بحضرت خواجہ حسن بصرے کردند و بیعت آوردند و مرید شدند سند پیری و مریدی از آن روز پیدا شد کہ پیش ازین مجرد و بیعت و صحبت بود بلکہ صحبت فقط حضرت خواجہ مودود چشتی در صحبت السالکین خویش آوردند کہ چون حضرت خواجہ بصری بکمال پیری و ضعف رسیدند خلافت بدو کس ارزانے فرمودند یکے حضرت شیخ عبد الواحد بن زید دویم حضرت شیخ حبیب عجمے کہ این دو کس یگانہ روزگار و سرآمد وار خویش بودہ اند و چہار خانوادہ کہ الیوم معروف و مشہور میان علماء و مشایخ اند بواسطہ این دو مخادیم بخواجہ حسن بصرے میرسند حضرت قدوۃ الکبری میفرمودند اگرچہ در مشایخ روزگار خانوادہ چہاردہ عدد اشتہار یافتہ و لیکن خانوادہ بسیار از اکابر آخرین روزگار انتشار شدہ اند و دیگر بسیار خانوادہ اند کہ بواسطہ سادات بحضرت علی کرم اللہ وجہہ میرسند چنانکہ بعد از شرح چہاردہ خانوادہ بتفصیل گفتہ اید ان شاء اللہ تعالے و مشایخ این چہاردہ خانوادہ اکابر روزگار و اماثر نامدار بودہ اند و صاحب مذہب سنت و جماعت باید دانست کہ این چہاردہ خانوادہ کہ بان دو مخادیم میرسند پنج خانوادہ بواسطہ حضرت شیخ عبد الواحد بن زید بحضرت خواجہ حسن بصری میرسند و نہ خانوادہ بواسطہ حضرت حبیب عجمی بحضرت خواجہ حسن بصری میرسند و اسامے آن پنج خانوادہ کہ از حضرت شیخ عبد الواحد بن زید استخراج یافتہ اند اینست زیدیان عیاضیان ادہمیان ہبیریان چشتیان و اسامے نہ خانوادہ کہ بواسطہ حضرت حبیب عجمے بحضرت حسن بصرے میرسند این است حبیبیان طیفوریان کرخیان سقطیان جنیدیان گازرونیان طوسیان فردوسیان سہروردیان چون اسامے ہر چہاردہ خانوادہ ہدا لستے شمہ

ذکر فضائل حضرت خواجه حسن بصری

از شمایل لطیفه و برخی از خصایل شریفه ایشان و سبب توبه بر کدامی این خوب کیشان گشود بدایت از سر
حلقه دودمان کبار و مقدمه خاندان روزگار حضرت حسن بصری کرده شد که پرورده خوان مصطفوی
و برآورده دستارخوان مرتضوی بوده اند و مادر ایشان از موالی ام سلمه بود رضی الله عنها چون بکاری
اشتغال می نمودی حسن در گریه آمدی ام سلمه پستان خود را در دهان او نهادی وا و مکیدی
چنانکه داب طفلان است قطره چند شیر از عنایت مهربانی از پستان او چکیدی و در دهنش افتادی آورده اند
چندین برکات که در وی پدید آمد از خاصیت آن شیر بود **مثنوی** نهاد اند شیرها و آن چشمه شیر از لطف پاک آن
دانای تقدیر شد که هر کو قطره از وی چشیده ز شیرین بر سر شیر نگار رسیده **نقلست** که یکروز حسن بصری
در عهد طفولیت از کوزه پیغامبر صلی الله علیه وسلم آب خورده در خانه ام سلمه حضرت علیه السلام آمد و پرسید
که این آب ازین کوزه که خورده گفتند حسن گفت که علم من تو بس او خواهد کرد و نیز حسن را روزی ام سلمه
در کنار حضرت علیه السلام نهاد از آنجا که حضرت او عزیز ایشان بود در گرفتند و دعا در حق او کردند و اینهمه آثار
از آن دعا بر آمد **نقلست** که روزی حضرت علیه السلام وضو میکردند و دستار مبارک خود را بر بالای ... نهاده
بود حسن کودک بود و بازی کنان آمد دستار مبارک را گرفت و بر سر خویش نهاد صحابه گفتند ای کودک
بی ادبی مکن حضرت علیه السلام فرمودند که بگذارید که وی بزرگ خواهد شد و مقتدای روزگار و پیشوای ادوار
خواهد بود و دستار ولایت من بسر او راست خواهد آمد **قطعه** نگویم آنکه بی ادبی است گر وی ادب نگار
خویش گفته بهر دستارش نشست آور بحکم چونکه دست باطنش [illegible] گشته **نقلست** که چون او
در وجود آمد پیش عمر خطاب رضی الله عنه بردند فرمودند که سموه حسن فانه حسن الوجه ام سلمه رضی الله عنها
پرورش و تعهد وی میکردی شفقتی که داشت در پستان وی شیر پدید آمد و پیوسته میگفتی خداوندا
او را مقتدای خلق گردان تا چنان شد که صد و سی تن از صحابه دریافت هفتاد بدری و ارادت او
بعلی رضی الله عنه بود و بعضی بر آنند که ارادت او بحسین بن علی بود و الاول اصح و سبب توبه او آن بود
که گوهر فروشی کردی و او را حسن لولو گفتندی و گفتندی وقتی به روم شد تا بیک وزیر رفت وزیر او را گفت
امروز جائی میروم موافقت میکنی گفت میکنیم پس بصحرا رفتند حسن گفت که خیمه دیدم از دیبا زده با طناب ابریشمی
و میخهای زرین و سپاهی بیکران دیدم که با آلت حرب تمام گرد خیمه میگشتند و چیزی میگفتند و میرفتند تا گاه
فیلسوفان و پیران قریب چهارصد تن گرد بر یک خیمه بگشتند و برفتند و بعد از آن جمعی پیران با صفا بیامدند
و بگشتند و برفتند بعد از آن قریب چند دیدم با شکوه که بیچشان کردند و برفتند بعد از آن کنیزکان ماه روی قریب چهارصد تن
هر یک با طبقهای زر و جواهر بر سر گرد بودند همچنین کردند و برفتند آخرین مرتبه قیصر و وزیر در خیمه شدند و چیزی گفتند بیرون
آمدند حسن گفت که من متحیر شدم و گفتم اینچه حالت باشد از وزیر سوال کردم گفت قیصر را پسری

صاحب جمال بود گاه بیمار شد طبیبان حاذق در معالجهٔ او عاجز شدند عاقبت وفات یافت در تن
خیمه در خاک کردند هر سال یکبار به زیارت او آیند اول این سپاهی گران کردیدی بیایند و گویند ای پادشاهزاده
اگر این حال که ترا پیش آمد به جنگ دفع توانستمی کرد ما همه جانها فدا کردمی تا ترا باز ستدمی اما این حال
از کسی است که با وی روی کار زار نتوان کرد این بگویند و ترا باز گردند که آنگاه فیلسوفان و دبیران
بیایند و گویند ای پادشاهزاده اگر به دانش فیلسوفی و علم و خرد دفع این کار بتوانستمی کرد تقصیر نکردمی
این بگویند و باز گردند پس پیران محترم بیایند و گویند ای ملکزاده اگر به شفاعت و زاری و به دانش
و خرد و شناختی دفع این حالت بتوانستمی کرد دریغ نکردمی اما این حال از کسی است و شفاعت و زاری
آنجا بکار نیاید پس کنیزکان ماهروی خوش لوی با طبقهای زرین بیایند و گویند ای خداوندگار ما
اگر به مال و جمال ترا باز توانستمی خریدن خود را فدا کردن تقصیر نکردمی اما اینجا جمال و مال قدری ندارد دریغ و تقصیر
پادشاه در خیمه رود و گوید که ای جان پدر به دست پدر چه بود سپاه و لشکر گران و روم و فیلسوفان و
دبیران و شفیعان و صاحب جمالان و مال و نعمتهای اکنون خود نیز آمدم اگر به دست من کاری بر آمدی
کردمی اما این حال از کسی است که پادشاهان روی زمین با همه جلال بند و پیش او عاجزند سلام بر تو باد تا
سال دیگر این بگوید و باز گردد این سخن در دل حسن کار کرد در حال باز گشت و به مصر رفت و سوگند
خورد که هرگز در دنیا نخندد تا عاقبت کارش معلوم نشود در ریاضت کار او تا بجای رسید که هشتاد
سال طهارت او جز در وضو نشکست شد زیدیان ابنا عبد الاحد بن عوف پنج تن بودند مرید
شیخ عبدالواحد بن زید شدند هر یکی خود را منسوب به حضرت عبدالواحد بن زید کردند نسبت پدر و جد
و شهر خود را محو کردند حضرت شیخ عبدالواحد بن زید این پنج تن را خلافت دادند روش و طریق
ایشان امینت هر یک حافظ کلام ربانی بودند و علوم به کمال داشتند ریاضت و مجاهده بسیار
میکشیدند و خلوت در بیابان داشتند صایم الدهر و قایم اللیل بودند و افطار ایشان به میوه‌های
جنگلی و گیاههای بیابان بود به طریق طی سه شبانه روز هرگز صاحب جائی را ایجاد نکردند بیت
میازار موری که دانه کش است * که جان دارد و جان شیرین خوش است * و پیش از جامهٔ خویش گاهی
نکشیده اند مار و کژدم را نیازرده اند اگر کسی را میل صحبت ایشان شدی و یا کسی خواستی که ارادهٔ
با ایشان آورد اول خود را صلاح انداختی و قرآن حفظ کردی چون قرآن از بر خواندن آمدی بعده
ببعض ایشان یافتی و ایشان کسی را در صحبت خود جا دادندی که او حافظ کلام ربانی بودی یک ختم در روز و یک ختم در شب
کردی و بعد سه روز افطار کردی به گیاه بیابانی و میوه‌های جنگلی سکنه نامه متفوق اینجا به نان جوین ساختن *
دل آنجا گنجینه سیر جستن * بکن طعمه خود گیاهای خاک * که حاصل شود صحبت جان پاک * و از اسباب دنیاوی و علائق
تجرید کردندی آنکه مشرف ارادهٔ ایشان مشرف شدی و بعد از ارادهٔ ایشان هرگز میل و بنا نکردمی و گرد خانه و مسکن

ذکر خانوادهٔ زیدیان

شیخ عبدالواحد

نگردندی و در شهر و قریه ده نیامدی بکوه و بیابان جای گرفتی بیت هر که در راه عزیزان پا نهاد + بر
بسوی بیشه و صحرا نهاد + و از آن روز باز هر که در خاندان زیدیان اراده آورد او مجرد و فرد گشته
لباس زیدیان پلاس است و اکثر حال برگ درختان بخورندی طلب رزق از کسی نکنند و اگر کسی
فتوح فرستد او هم نگیرند و فی الحال از او صرف غربا و مساکین سازند و نفس خود را صلاح خرج
نکنند و ایشان سلیم القلب اند اگر کسی ایشان را از بیابان بگیرد و بیارد و بنده خود کند دم نزنند
و خدمت وی بواجبی بکنند اگر ویرا بفروشند بعبودیت مشتری اقبال نمایند بی توقف در دل هیچ آزرده
نیارند **قطعه** چه آزادگان اند در روزگار + که هر کس کند بنده شان تن دهند + وگر بهر ایشان
فروشد کسی + بجان و دل از بندگی دم زنند + عیاضیان می پیوندند بحضرت شیخ فضیل ابن عیاض
که از طبقه اولی است کنیت ابو علی داشت باصل از کوفه و قیل از خراسان از ناحیه مرو و بعضی بر آنند که وی
بسمرقند زاده بیاورد و در و نیز بزرگ شده کوفی الاصل و قیل بخاری الاصل والله تعالی اعلم وفات
وی در محرم سنه سبع و ثمانین و مایة بوده بسبب قاری که در نزدیک چاه زمزم خواند و یوم القیمة ترى
المجرمین الایة بشنید نعره زد و جان بداد آری از دوست نشان و از عاشق جان **شعر** +
من مات عشقا فلیمت هکذا + لا خیر فی عشق بلا موت + و سبب توبه ایشان در طبقات الصوفیه
هیچ تصریح نکرده اند بلکه از اینجا معلوم شد که از آبا و اجداد درویش زاده بودند اما در تذکرة الاولیا
سبب توبه ایشان از همه مقطع الطریق نوشته است چنانکه مشهور است و سیرت عیاضیان این است که
دائم الاوقات مسافر باشند و مجرد باشند و اقامت جای نگیرند خانه و زن هرگز نکنند خرقه
پیوندی پوشند جامه که در راه افتاده باشد نمازی کنند و در خرقه خود وصل کنند هر جا که شب افتد
نماز شب آنجا گذرانند و همانجا قرار گیرند شب تمام زنده دارند اگر ناطلبیده و ناخواسته چیزی برسد
بخورند و اگر نه فاقه کشند چون صبح شود فی الحال روان شوند اگر حال پای برهنه باشند و قطعا
بعد سیوم روز بر ایشان مهمان کشند اهل ریاضت و مجاهده اند و بکسی نیامیزند اگر سجاده نشیند کسی
نفقش ایشان خواهد و یا میل بارادت ایشان بیارد اول باید که وی دل خود را از آئینه صدق با آب آرزوی
بشوید و آنچه در ملک او ست همه در راه خدا بفقرا و مساکین بدهد و تجرید گزیند و فاقه را شعار خود سازد
و اولاد و احفاد خود را بخدا گذارد و روی بدرگاه خدای تعالی آرد بعده بشرف اراده ایشان مشرف
شود **قطعه** شعار و سیرت این خوبکیشان + چنین بوده که آن مذکور گشته + ز قید خانه و فرزند
و اسباب + شده آزاده و مشهور گشته + ادهمیان می پیوندند بحضرت سلطان ابراهیم بن ادهم
که از طبقه اولی است کنیت ابو اسحاق و نسبت او ابراهیم بن ادهم بن سلیمان بن منصور البلخی و او از ابنای
ملوک است و سبب توبه وی آن بود که روزی بصیدگاه بیرون رفته بود ناگاه هاتفی آواز داد
که ای ابراهیم ترا از برای این کار آفریده اند الهذا خلقت برآید چون بسوی صید طپانه

ندا آمد زنزہت گاہ جبارہ کہ ای صیاد صید بتیہ تنگ ؛ بصید خویشتن ناکردہ آہنگ ؛ ترا از
بہر کاری آفریدہ ہمہ ؛ نہ از بہر شکاری آفریدہ ؛ وی را باستماع این تو ید آگاہی پدید آمد و دست در دامن
طریقت زدہ و سفر مکہ پیش کرد رسید بانچہ رسیدانا در تذکرۃ الاولیا سبب توبہ وی چنان آوردہ
وقتی کہ او سلطنت بلخ می راند و عالمی زیر فرمان او بود چہل سپر زرین و پنجاہ گرز زرین و مرصع
در پیش او میرفتہ شبی در کاخ سلطنت خویش خفتہ بود و ہفتاد جواری بانواع ہنر آراستہ و بزیور
حسن پیراستہ در خدمت او بودند ناگاہ شخصی مانند اعرابی بالا سقف خانہ بجنبید گفت کیست گفت
آشنایم گفت بر بام خانہ چکارہ سیکنی گفت شتری گم کردہ ام میطلبم ابراہیم گفت چہ نادانی کہ اشتر را
بر بام می طلبی چہ شتر را بر بام بر آمدن اشکالی دارد گفت از تو ہم نادانم کہ تو در حرم ناز و سجانہ خواب
اعزاز خفتہ خدا می طلبی این از آن مشکل تر و بصد ہزار مرتبہ از ان اعجوبہ تر از استماع این سخن ہیبتی در دل
ابراہیم آمد دست از ہمہ دشت چون صبح سعادت دمید و نسیم دولت ابدی وزید بیرون آمد و بار عام
داد ناگاہ مردی با ہیبت در آمد و پیش تخت شاہی میکرد کہ ہیچ کس از ہیبت ان نبود کہ چیزی گوید یا
امتناع او کند ابراہیم گفت چہ میخواہی گفت درین رباط فرود می آیم ابراہیم گفت این خانہ منست
گفت پیش از تو خانہ کہ بود گفت خانہ پدرم گفت پیش از پدرت خانہ کہ بود ہم چنین تا چند مرتبہ بہمین
اسلوب گفت و گوئی شد بعدہ آن مرد گفت پس این اگر رباط نباشد چہ باشد و غایب شد و برا این
حالت از ہم سر در حیرت زدہ سر بصحرا نہاد و دیگر دیدتا او را دریافت مردی گفت تو کیستی گفت خضرم
آتشی در جانش افتاد و میگشت تا از لشکر جدا افتاد ناگاہ آوازی شنید کہ بیدار شو پیش از انکہ بمرگ
بیدار کنند **بیت** زہی بیدلی بختی کز سر خواب ؛ شود بیدار پیش از مرگ بیدار ؛ چون این آواز بشنود
از دست رفت ناگاہ آہوی دید خود را بوی مشغول کرد آہو بسخن در آمد و گفت ترا از برای این کار
آفریدہ اند روی از آہو بگردانید شبانی را دید کلاہ مربع و قبای نمد لفت خود بوی داد و نمد
او گرفت در برکرد و بیابان رہ براہ نہاد و سیرت این طایفہ آنست کہ پای و سر برہنہ دایم الاحوال مسافر
باشند تہی دستی و بی تکلفی شعار خود سازند و تہی کیسہ باشند چون حضرت سلطان بشرف ارادت
فضیل بن عیاض مشرف شد خرقہ چہاردہ من عجمی در برکردہ و بردایی دہ من عجمی و بردایی نہ
و بردایی ہفت من از ہفت من کسی کم نگفتہ و ایشان این خرقہ خود را بمریدی بدادند و خود را ادہمی
گویانیدند نسبت آبا و اجداد و شہر محو ساختہ تا غایت ادہمیان خرقہ ہفت منی و منی در بر میکشند
و پیروی سلطان در ہمہ حال باشند تجرید و تفرید بوا ہی گزینند در سفر و حضر ذکر جلی گویند این
فقیر چون بشرف ملازمت حضرت شیخ قوام الدین ادہمی مشرف شدہ وی مرا امر کرد در راہ و بخانہ
بذکر جلی کہ بنا بر این امر عادت بیمایم در سفر و حضر امروز اگرچہ بعضی معاندان بسبب اقدام
این امر کرانکار بستہ در معرض جدل بودہ اند و ہرچہ از فتوح از ماکولات بی ارادت ایشان برسد بفقرا

مساکین زود صرف کنند و بطفیل او نهاد خود هم دو سه لقمه بخورند و تمام شب زنده باشند هر کرا ارادت
ملازمت و صحبت ایشان باید باید که آئینه دل خود را از زنگار هوای کونین مصفا کند و نفس خود را با وامر الٰهی
مهذب گرداند چون نفس او با متثال اوامر استقبال کند بعده بشرف اراده و صحبت ایشان مشرف شود
مثنوی هر که در راه سلوک از روی صدق به جادهٔ شهزاده ادهم گرفت به بادیش اعراض از کونین
در باز هر راه و ذره بهود آن ادهم گرفت هبیریان می پیوندند بشیخ هبیرة البصری و سیرت ایشان آنچنان
است که در شهر و قریه هرگز جای نسازند در خرابه و بیابان گردند و تجرید باشند و اکل ایشان سبزه گیاه
و ثمرات بیشه و غلات حاصل شب و روز با وضو باشند و فتوح قبول نکنند که با خدای هم ابرای خدای پیرم
نه برای جیفه مردار و با بندگی خدای محبت خدای را بیکم و افطار بطی لبزه و نمک کنند و برای اراده و صحبت
ایشان مردم را تصفیه ظاهری و باطنی لازم است بی این حال بشرف ملازمت ایشان یافتن نوعی از محالات
است قطعه شنو از سیرت ایشان که چون گنج به بیرون از خانه در ویرانه باشند بد از خود وارسته و از خلق و با هم
انس صحبت جانانه باشند ٭ چشتیان می پیوندند بشیخ ممشاد علو دینوری و مبدای چشتیان از شیخ ابو اسحاق
چشتی است و چشت دو اند یکی از ولایت خراسان و آن شهر هست و دیم در ولایت هند میان ملتان و اچه و آن
قریه قریب بملتان است و شیخ ابو اسحاق چشتی از خراسان است و صحیح آنست که از شام است ایشان شیخ
ابو اسحاق شامی گویند او از ابدال بوده اند و چشت کفر بود و ابو اسحاق آنرا اسلام کرده بود بعده از چشت
ببغداد رفت و آنجا مرید شیخ علو دینوری شده شیخ پرسیده بد چه نام داری گفت ابو اسحاق شامی گفتند
بعد ازین ترا ابو اسحاق چشتی گویند که شما خواجه چشت هستید و اسلام چشت از شما است خلافت ارزانی
فرمودند و گفتند برو ید در چشت که آنجا جمعی از اکابر از نسل سلطان فرسنافه پیدا خواهد شد مربی و مقدم
ایشان شما خواهید بود به حکم اشارت پیر بچشت آمدند و سلطان فرسنافه که از شرفاء چشت بود خواهری
صالحه داشت بخانه وی گاهی تشریف می بردند وی را البشارة دادند که در خانه برادر تو پسری خواهد
بود که منبع اکابر و منشاء مآثر خواهد شد چون سخن ایشان در ایام قریب بظهور پیوست و شیخ احمد ابدال
در وجود آمد اراده به ایشان آورد و از آن روز خواجگان چشت پیدا شدند و خواجگان چشتیه پنج تن اند
اول خواجه ابو اسحاق چشتی دوم خواجه احمد چشتی سیوم بعد از ایشان خواجه محمد چشتی چهارم بعد از ایشان
خواجه ناصر الدین ابو یوسف چشتی پنجم بعد از ایشان خواجه قطب الدین مودود چشتی که بحضرت شیخ احمد
زنده پیل جامی اند که اظهار عصبیت شنا خته بقا بجدیل یافت و لبسی فواید از ایشان خواجه حصول نمود
و این پنج تن در چشت خاسته اند و ایشان را خواجگان چشت گویند هر که بر ایشان پیوند و مرید ایشان
بود او را نیز چشتی گویند اما شمه از سیرت ایشان آنست که در شهر و قریه خانه بکنند و خلق را دعوت
از باطل بسوی حق کنند و دایم الاحوال معرض از دنیا و اهل آن باشند و ریاضت و مجاهده شعار
خود سازند بفقر و فاقه بسر برند و صحبت بفقرا و مساکین دارند و هم طعام با ایشان باشند و صاحب

نهم در ذکر هبیریان دهم در ذکر چشتیان

ذکر خانوادهٔ حبیبیان

سماع باشند و اهل سماع را دوست دارند. و اعراض پیران بکنند تعظیم فقرا از اغنیا زیاده کنند و دستهای غریبان خود میشویانند و آتش و طعام پیش فقیران خود فراز کنند هرگز غنی را بالا ر فقیر جای ندهند و افطار ایشان اکثر لغمت بود و بالتفات باطن ایشان از دل مرید محبت اغیار سرد گردد و ایشان مرید را توبه زود بکنانند **قطعه** کسی کز مریدان چشتی بود ٭ در و سیرتی از بهشتی بود ٭ بظاهر شریعت بباطن حضور ٭ خزین هر دو سیومش زرشتی بود ٭ بهر کس باخلاق سازند ولیس ٭ اگر مسجدی باکنشتی بود ٭ بطوفان بلوی جهان زا چو نوح ٭ دم جود شان همچو کشتی بود ٭ که اشرف درین خاندان سکر نیست صفا بیشتر کم درشتی بود ٭ حبیبیان می پیوندند بحضرت حبیب عجمی که در بدایت حال مال بسیار و منال بیشمار داشت و مردم بوی معامله میکردند سبب توبهٔ وی آن بود که حضرت حبیب هر روز در بصره بتقاضا رمعاملی خویش بدرخانه مردمان رفتی اگر بدادندی نیک و اگر نه پای مزد خود بستدی و قوت روزانه خویش ساختی تا روزی بتقاضا خود در رفت و آن شخص بخانه نبود منکوحه او گفت من هیچ ندارم که بتو دهم پاره گوشت بخانه دارم اگر باید بگیر گفت بیار گرفت و بخانه آمد منکوحه را فرمود تا دیگ نهد منکوحه گفت دیگ نهادم اما هیزم نیست و آرد هم نیست باز بهمان اسلوب از مدیونان هیزم و آرد آورد در چون طعام بهم رسید سائلی ندا بدروازه داد حبیب بدر آمد و بانگ بروی زد و گفت این قدر که بتو بدهیم توانگر نشوی و ما درویش شویم سایل نا امید رفت چون دیگ را کردند خون شده بود زن و مرد باهم متحیر شدند که این چه واقعه شد منکوحه او گفت که این شومی آن بانگ که بر سائل زدی حبیب چون این حال بدید پشیمان شد روز آدینه بود روی بمجلس حسن البصری نهاد کودکان در راه بازی میکردند چون حبیب را بدیدند بهمدیگر گفتند که دور شویم که گرد حبیب رباخوار بر ما نه افتد حبیب این سخن بسیار کوفت کرد بحضرت حسن بصری آمد و توبه کرد چون از مجلس شریف مراجعت کرد باز بهمان راه کودکان برآمد کودکان بهمدیگر گفتند که دور شویم که گرد حبیب تایب بر ما نشیند حبیب گفت الٰهی یکساعت که با تو آشتی کردم نام مرا در تا بیان آوردی بطفیل دوستی دردلهای خرد و بزرگ زدی پس حبیب بخانه آمد منادی کرد که هر که را حقی بر حبیب باشد بیاید بگیرد اموال خود را همه توده کرد مردم متقاضی بمال می آمدند و حق خود می بردند تا چنان شد که هیچ مال نماند همه مردم بردند یکی متقاضی آمد چادر منکوحه باو داد دیگری آمد تو پیراهن خود داد و برهنه ماند در کنار آب فرات صومعه ساخت و در آنجا بعبادت مشغول شد همه روز از حسن بصری علم اموختی و همه شب بعبادت بسر بردی و عجمی ازان گویند که قرآن درست خواندن نتوانستی و کسانیکه باین خانوادهٔ منسوب اند شمهٔ از سیرت ایشان آنست که ایشان دو تن از احفاد عبدالرحمان بن عوف اند یکی مجتهد بود و علم پیش جد خود عبدالرحمان بن عوف تحصیل کرده بود و بسیار صحابه را دیده بود نام او مبارک بن حمزه بن عبدالرحمان بن عبدالرحمان بن عوف بود دویم را شیخ العرب محمد بن حمزه بن عبدالرحمان بن عوف همی گفتند این هر دو برادران متقی و اصلح الناس بودند

خانوادهٔ طیفوریان

مرید حبیب عجمی شدند خلوت و عزلت اختیار کردند و خود را حبیبان گویانیدند نسبت پدر و جد و شهر خود
محو ساختند حبیب عجمی این هر دو برادران را خلافت داد و گفت در دامن کوه حرا رفته و در آنجا
مشغول شوید آمیزش بمردم نکنید و مجرد و منفرد باشید و افطار بعد هفت روز بیک خرما باید و یا
زیاده ازین نخورید دوازده سال در کوه حرا مشغول بودند و بعد از حبیب عجمی در روز طعام و شراب
نخوردندی در محافل حضار نفر مودندی فتوح کسی قبول نکردندی میوها بریابانی و گیاههای کوهستانی بعد
بیست روز یا بعد چهل روز میخوردند و کسی را داعیه ارادت و ملازمت ایشان شدی باین افعال مذکوره
اقدام نمودی بعده بشرف صحبت و ارادت مشرف شدی قطعه کسی کز حبیبان عجمی بود بز تجرید و تفرید
بایدگزید بدل از آب و نان پاکیزش کند و باز بلب چشمه وصل شاید رسید. طیفوریان می پیوندند
بسلطان العارفین که از طبقه اولی است و نام وی طیفور بن عیسی بن آدم بن سروشان جد او گبری
بود مسلمان شد و سبب اسلام وی آن بود که شخص مسلمانی بخانه وی آمد و وی کریم النفس بود
و مهمان پرست چون آتش کشیدند مهمان را معلوم شد که وی گبری است دست از طعام باز کشید
سروشان گفت موجب دست کشیدن از طعام چه بود گفت من بیگانه ام در خانه بیگانه طعام نخوریم
بخاطرش رسید که این از کرامت نفس من بود که مهمانی از خانه من گرسنه رود ایمان آورد نقل است
از سید الطایفه که فرموده اند که بایزید در میان ما چون جبرئیل است در میان ملائک علیهم السلام نهایت
میدان جمله روندگان که بحال توحید رسند بدایت میدان بایزید است جمله مردان که بدایت
او رسند نهایت خویش یابند و دلیل برین سخن آنست که بایزید میگوید که دویست سال بر بستان
بگذرد تا چون با گل بشگفد حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر قدس سره گوید که هژده هزار عالم از بایزید
می بینم و بایزید در میان نه یعنی آنچه بایزید است حق محو است سبب توبه وی آن بود که چون مادر
بمکتب فرستاد چون بسوره لقمان رسید بدین آیت که ان اشکرلی و لوالدیک از استاد معانی وی
پرسید استاد گفت حق سبحانه تعالی پیغمبر را میفرماید که شکر کن مرا و مر پدر و مادر خود را این معنی در دل وی اثر
کاری کرد لوح بنهاد و دستوری خواست و بخانه آمد مادر گفت یا طیفور بچه کار آمده عذری افتاد
یا هدیه آورده گفت نه در قرآن چون باین آیت رسیدم و بمعانی وی مستفید شدم نزد تو
آمدم که من خدمت دو مخدوم نتوانم کرد یا از خدای درخواه تا همه آن تو باشم یا مرا بخدای
بخش تا همه آن او باشم مادر گفت ترا در کار خدای کردم و حق خود بتو بخشیدم پس بایزید از
بسطام برآمد و راه سلوک در پیش نهاد و افتاد آنچه افتاد آورده اند که سلطان العارفین صد
و سیزده مشایخ را دریافته و صحبت کرده یکی ازان حضرت جعفر صادق است رضی الله عنه صد
و پنجاه سال عمر داشت و تربیت کمال از حبیب عجمی یافت و چندی از مریدان صادق و از
طالبان واثق که بخدمت سلطان العارفین بودند نسبت خود بطیفور کردند و خود را طیفوریان

گویند نسبت آبا و اجداد و شهر و امصار با بعد دم دیدند و روش ایشان آن بود که چون خلافت یافتند و خرقه پوشیدند و خرقه را بایزیدی میگفتند و خرقهٔ ایشان چهار گونه است و طیفوریان چهار تن بودند شیخ مسعود و شیخ محمود و شیخ ابراهیم و شیخ احمد و شیخ مسعود طیفوری خرقه شکر پاره کرده آنرا تماچیم گویند در بر کرد و شیخ محمود طیفوری با هزار رشته سیاه که آنرا خرقه هزار میخی گویند در بر کرد و شیخ ابراهیم خرقه خشت پاره مرقع در بر کرد و شیخ احمد طیفوری خرقه صوف در بر کرد هر یک سرور راه حق نهادند بعد سه روز و هفت روز افطار میکردند و از دنیا و اهل آن گریزان بودند جز دام و دد انیس ایشان دیگر نبودی و طیور و وحوش آمده زیارت ایشان میکردند و ذی الروح را می آزردند هر کرا داعیه ارادت و صحبت ایشان شدی باین اوصاف مذکور موصوف می شدی آنکه بسعادت ادراک پابوس ایشان رسیدی **قطعه** کسی کاندر ره طیفوریان است ٭ هواش از جهان کافور باشد ٭ عروس کون را از گوشه چشم ٭ نه بیند گرچه از حور باشد ٭ کرخیان می پیوندند بحضرت معروف کرخی که از طبقه اولی است و از قدمای مشایخ استاد سری سقطی و غیر او کنیت او ابو محفوظ است نام پدر وی فیروز و فیروزان است و قیل معروف الکرخی بن علی الکرخی پدر وی مغ (?) بود آزاد کرده بود دربان امام علی بن موسی رضا علیهم السلام گویند که وی بدست امام مسلمان شد روزی بار عام داده بود و ازدحام کردند در زیر پای آمد و هلاک شد بعضی بر آنند که وی ترسا زاده بود و ترسایان صبا بمکتب بردند بمعلم تا باشد معلم آغاز کرد که بگو خدا ثالث ثلاثه است گفت خدا یکی است هر چند مبالغه کردند و ترسانیدند از زبانش بجز یک دیگر نه بر آمد **بیت** کسی کو زادم توحید باشد ٭ بلی گویدا گر هم ترسید باشد ٭ چون دین پدر قبول نکرد آواره شدند بحضرت علی بن موسی رضا آمد بادرش و پدر چون دیدند که از یا میر و گفتند کاشکی آمدی ما با ایشم دین وی قبول کردمی آخر آمد و مادر و پدر را پیش امام برد به اسلام در آورد خود در ارادت داود طائی در آمد و خلافت از آنجا گرفت و داود طائی خلافت از حبیب عجمی یافت پس مریدانی که بحضرت معروف شدند خود را کرخیان می گویانیدند و کرخ نام محله است در بغداد و سیرت ایشان آنست که دائم الاحوال از دنیا معرض بودند و بیشتر اوقات از ترس حق تعالی ایشان را در گریه رود و کلمه نفی و اثبات بسیار گویند و در کشف بمرتبه رسیده بودند که از عرش تا ثری در نظر ایشان پیدا بود هر که داعیه ارادت ایشان کرفتی سیرت ایشان اختیار کردی بشرف اراده مشرف شدی **رباعی** کسی کز دوده معروف باشد ٭ باوصاف خدا موصوف باشد ٭ بعرفان بایدش معروف بودن ٭ نه از جاه جهان معروف باشد ٭ سقطیان می پیوندند بحضرت خواجه سری سقطی از طبقه اولی است کنیت او ابو الحسن و استاد جنید و سایر بغدادیان استفادهٔ از قرآن حارث محاسبی و بشر حافی است و شاگرد معروف کرخی و آنانکه از طبقه ثانیه اند اکثر نسبت درست بوی کنند سوم ماه رمضان سنه ثلث و خمسین و مائتین از دنیا رفت حضرت

ذکر خانوادهٔ کرخیان

ذکر خانوادهٔ سقطیان

سید الطائفه میفرمودند که ما رأیت اعبد من السری جاءت علیه سبعون سنة ما رؤی مضطجعا الا فی
علة الموت روزی سید الطائفه بخانهٔ سری درآمد دید سری خانه خود را میرفت و میگریست و میخواند
شعر لا فی النهار ولا فی اللیل لی فرج فلا ابالی طال اللیل ام قصرا و نسبت سقطیان بحضرت سری
سقطی است که مرید و خلیفه حضرت معروف کرخی بود و سقطیان سه تن بودند از ابنا ملوک برامکه
اول شیخ عزیز بن ملک یحیی برمکی دویم شیخ عمر بن ملک فضل برمکی سیوم شیخ علی بن ملک عبد الله برمکی
وزیر خلیفه بغداد بودند چون این سعادتمندان را توفیق توبه رفیق شد ارادت بحضرت سری سقطی
آوردند و راه سلوک پیش گرفتند و خود را سقطیان گویانیدند ایشان انساب آبا و اجداد ترک
دادند و شمائل ایشان همچنان که دیگران داشتند بوده مگر آنکه ممتاز بودند بیکی ازین اوصاف
که هر سه تن معتکف می بودند بعد از سه روز یکی از ایشان در وقت شام برآمدی و ده خانه دریوزه
کردی ما یحتاج خود و دیگران ساختی شخصی درآمد با ایشان و بشرف ملازمت مشرف شد و در جنب
آنکه چرا فتوح قبول نمیکنند که ازین تفرقه تخلیص یابید گفتند که چون فتوح قبول کنیم ما بدنیا دل
زده باشیم و دیگر کسی که فتوح آرد حاجتی داشته باشد پس خاطر ما بحاجت او متعلق بود چون خاطر ما
نباید فتوح حلال بود و اگر نه چنانکه معلوم است دیگر کسی که فتوح آرد خاطر ما بدو متعلق باشد که خلیفه
مجبول برین است که خاطر بجانب محسن میکشد و داعیه محبت او میکرد چون چنین شد شریک در محبت
دیگری را کرده باشیم و بیک وضو مغرب نماز بامداد کنند و وقت قیلوله خواب کنند و ذکر جلی
حلقه زده دوست دارند و کسی که اراده ملازمت ایشان شدی باین اوصاف موصوف شدی
بعده بشرف ملازمت ایشان رسیدی قطعه کسی که سر بسری دو ده سری دارد ز سر سری ز سر حال
خویش بگیرد چو سر بسر بجنین سروری شود مسرور ضیائی لمعه شمعش بدهر در گیرد جنید
می پیوندند بحضرت جنید بغدادی که از طبقه ثانیه است کنیه او ابو القاسم و لقب قواریری و زجاج
و خراز هست قواریری و زجاج از آن گویند که پدر وی آبگینه فروختی و خراز از آنکه خز بافتی
اصل او از نهاوند است و مولد و منشاء وی بغداد است و مذهب ابو ثور داشته و بعضی شاگرد
شافعی است با سری و سقطی و حارث محاسبی و محمد قصاب صحبت داشته بود و شاگرد ایشان بود و
از ائمه سادات این قوم است و همه بوی نسبت درست کنند چون خراز و رویم و نوری و شبلی
و غیرهم ابو العباس عطا گوید امامنا فی هذا العلم و مرجعنا المقتدی به الجنید خلیفه بغداد حضرت
رویم را گفت ای بی ادب وی گفت من بی ادب نباشم که همه عمر روز با جنید صحبت داشته
ام گفتی هر که یک روز بصحبت جنید بوده باشد از وی هرگز بی ادبی نیاید فکیف که در همه عمر در
ملازمت او بوده باشد شیخ ابو جعفر حداد گوید اگر عاقل مرد بودی بصورت جنید بودی گفته
اند ازین طایفه سه تن بوده اند که چهارم ایشان نبود جنید بغدادی و ابو عبد الله حلاد

ایشانم والوعثمان حیری نیشاپوری و خلافت حضرت سید الطائفه از سری سقطی یافته اند و جنیدیان دو تن بوده اند یکی شیخ عثمان بن علی دقاق دویم شیخ محی الدین منصور این هر دو عزیزان آراسته و پیراسته درگاه حق تعالی بودند و غیر ایشان مشایخ بسیار بوده اند که نسبت بحضرت سید الطائفه درست کنند در سن سبع و تسعین و مائتین رفته از دنیا کذا فی الطبقات و الرسالة القشیریة و فی تاریخ الیافعی سن مات سنة و تسعین و مائتین و قیل تسع و اربعین و مائتین و شمایل ایشان همچنانکه بود که دیگران را ما زیادت یک صفت بود که ماکولات و مشروبات ایشان از واسطه ملکی که بصورت آدمی بوده آورده اند و هاتف آواز میداد ایشانرا که شما بکار ما مشغول باشید و من در حوایج شما مشغول ایم اگر سایل به ایشان آمدی حاجت او از غیب روا گشتی و چون افطار ایشان از چهل روز زیاده بودی فرشته بصورت آدمی قدحی شیر کرده آوردی و گفتی که لا یاکل و لا یشرب صفت ملکی است بمبالغه تمام افطار کنانیدندی و زبان ایشان منفذ احکام الهی و مجری اسرار نامتناهی بود و هر کرا ارادت ملازمت ایشان شدی باوصاف مذکوره موصوف شده بارادت و صحبت ایشان رسیدی رباعی کس کرده حضرت جنید بست ؛ نخط هر دو کون او نا ایستهست ؛ ز بهر قطع شاخ ماسوی را ؛ کشیده تیغ همچون برگ بید است ؛ گازرونیان می پیوندند و بحضرت سید الطائفه جنید بغدادی او حضرت سلطان بواسحاق گازرونی امیر گازرون بودند و سلطنت ترک کرده بارادت و مرید حضرت شیخ عبدالله خفیف شدند در طبقات الصوفیه آورده اند که انتساب شیخ ابواسحاق در تصوف بشیخ ابوالمعالی حسین بن محمد بن الفیروزآبادی است و ارادت حضرت شیخ عبدالله خفیف بخواجه محمد رویم است و حضرت خواجه محمد رویم مرید حضرت سید الطائفه اند چون شرف ارادهٔ شیخ ابواسحاق بشیخ عبدالله خفیف شد فرمودند که ای ابواسحاق گازرونی هم ترا دین و هم ترا دنیا دادیم تو علم و طبل از از دست شرع علم و طبل در لطیفه او گفته آید انشاء الله رباعی کسی کز دودهٔ اسحاق باشد ؛ بهر دم نادر آفاق باشد ؛ زند گر کوس دولت را بهمت ؛ بصد بانش نعمه نه طاق باشد ؛ فردوسیان می پیوندند بحضرت جنید بغدادی ابتدای فردوس از بهر زادهٔ ایشان شیخ ضیاء الدین ابونجیب سهروردی و فردوسیان مرید یک پیر اند روزی سید الطائفه بخانه پیر آمدند بواسطه که حضرت شیخ نجم الدین کبری که یکی از اکابر فردوس اند و شیخ علاء الدین طوسی که یکی از اکابر طوس اند میان یکدیگر اخوت دینی داشته اند قضا را هر دو کامل بحضرت شیخ ضیاء الدین ابونجیب سهروردی آمدند و عرض کردند که عمر بسر آمد و کار هنوز بسر نیامد فرمودند که ما هم درین داغ مبتلا ایم اگر روی مقصود دیدن میخواهید در دل قرار داشت کسی فرو آید گفتند هر جا که حکم شود فرمودند که ما هم هنوز بشرف ارادت مشرف نشده ایم

ذکر خانوادهٔ گازرونیان

ذکر خانوادهٔ فردوسیان

دیم بخانہ بزرگی است محرم اسرار وجامع العلوم والانوار که شیخ وجیه الدین ابوحفص نام دارد
وبیاید ما هر کس در شرف ارادت او مشرف شویم چون بدین سعادت مشرف گشتند
حضرت شیخ وجیه الدین ابوحفص حضرت ابونجیب سهروردی وحضرت شیخ علاو الدین طوسی
را خلافت داد امر کرد که باوای مسکن خود روید مردم آنجای را توبه وارشاد کنید وحضرت شیخ
نجم الدین را دست گرفته تسلیم شیخ ضیاء الدین ابونجیب کردند وگفتند که کار این را شما بر خود گیرید
که رسم درویشی از وی تازه خواهد شد حضرت شیخ ابونجیب شیخ نجم الدین را هفت ماه در ملازمت خود داشته
اند وآخر خرقه پوشانیده اند وگفتند که شما از مشایخ فردوس هستید از آن روز خانوادهٔ فردوسیان پیدا
شد نسبت شیخ نجم الدین کبری وشیخ ضیاء الدین ابونجیب شیخ وجیه الدین ابوحفص سهروردی میرسد
وشیخ وجیه الدین به شیخ احمد اسود وایشان بممشاد علو دینوری وایشان به جنید بغدادی وجنید بسری
سقطی وایشان به معروف کرخی وایشان بداود طائی وایشان بحبیب عجمی وایشان بحسن بصری رضی
الله عنهم ونسبت فردوسیان وسهروردیان از معروف کرخی ممتاز میگردد ومعروف بعلی رضا وعلی رضا
بموسی کاظم وموسی کاظم بجعفر صادق وجعفر صادق بمحمد باقر ومحمد باقر بزین العابدین بحسین بن علی
وحسین بن علی بعلی مرتضی رضی الله عنهم حضرت شیخ رکن الدین فردوسی در رساله خود آورده اند که
فردوسیان جمله بحضرت شیخ نجم الدین اکبر میرسند وشیخ علی رضا نعمتی از پیر خود موسی کاظم یافته وامانت
بمریدان آخرین خویش داد وپند گفت که این نعمت نصیب نجم الدین کبری است که بعد از چندین نسبت
بدو خواهد آمد وهر کس که رسید بدیگری داد وهمین وصیت کرد تا رسید بحضرت نجم الدین الکبری رباعی
کسی کز دودهٔ فردوسیان است ٭ سعادت او بنجم الملة والدین است ٭ بدایت سلسله از کبرویه بابت آن گشته
النساب وانیست طوسیان می پیوندند بحضرت شیخ جنید بغدادی بواسطه فردوسیان وطوسیان
در یک خرقه اند اما شرط سیرت ایشان شمه آنست که سماع فرامیر از اضافات ادب تمام بشنوند ودر رقص
در آیند وادا کار خیریه را با مبالغت نمایند هرچه رسد از خیر وشر سر باز نزنند وتتبع وتفحص در وی جایز اند
مضمون ما صنع الله فهو الخیر در کار بندند وانعام برابر دهند در مسلم وکافر تفریق نکنند مصرع
برین خوان یغما چه دشمن چه دوست ٭ مهمان کافر ومسلم را برابر تعظیم کنند هر که داعیه ملازمت ایشان
باشد برین افعال اقدام نماید وبشرف صحبت ایشان مشرف شود قطعه کسی کز دودمان طوسیان است
بنزدش کافر ومسلم برابر ٭ چه ایشان مظهر لطف خداوند ٭ جلال ولطف سوی اوست دایر ٭
سهروردیان می پیوندند بحضرت سید الطایفه جنید بغدادی بواسطه شیخ ضیاء الدین ابونجیب
سهروردی بدو واسطه بحضرت شیخ ممشاد خلیفه حضرت سید الطایفه است وشمه از لطایف ایشان
آنست که حضرت شیخ ضیاء الدین ابونجیب سهروردی پیش از ارادت دوازده سال نفس خود را به
هفت روز آب دادی وسه خرما بخوردی چون بشرف ارادت خلافت مشرف شدند مدت سی سال

ذکر خانوادهٔ طوسیان

ذکر خانوادهٔ سهروردیان

خواب نکردی و شب و روز روی بقبله نشستی از عرش تا فرش بار نظر مریدان ایشان مخفی نبود این
مقدار مشایخ را که نسبت بخانواده سهروردیه است بیست و دو دودمان دیگر کم بوده باشند رباعی کسی گوید
از دوده سهروردی زنند بادش * بهر او سهروردیه بگلزار وجدان * بوقت سحر شگفته بود وا دم سهروردی
این چهارده دودمان که معروف مشایخ اند شرح ایشان کرده آمد و دیگر دودمان که از ایشان تخریج
شده اند و از سادات مستنبط گشته و از حضرت اویس قرنی منتشر یافته گفته آید انشاء الله تعالی بتوالی
این لطیفه که می آید اما منشار خانواده اویسیه گفته آید بدانکه این لطیفه که شیخ الطریقة شیخ فرید الدین عطار
قدس سره گفته است که قومی از اولیاء الله عز و جل باشند که ایشان را مشایخ طریقت و کبرا حقیقت
اویسیان نامند که ایشان را در ظاهر به پیری احتیاج نبود زیرا که ایشان را حضرت رسالت پناه صلی
الله علیه وسلم در حجره عنایت خود پرورش میدهند بی واسطه غیری چنانکه اویس را داده رضی الله عنه
و این عظیم مقامی بود و بس عالی تا کرا اینجا رسانند و این دولت بکه روی نماید ذالک فضل الله یؤتیه
من یشاء و همچنین بعضی از اولیاء الله که متابعان آنحضرت اند صلی الله علیه وسلم بعضی طالبان را
بحسب روحانیه تربیت کرده اند بی آنکه او را در ظاهر پیری باشد و این جماعت نیز داخل اویسیان
اند و بسیاری از مشایخ طریقت را در اول سلوک توجه باین مقام بوده است چنانکه شیخ بزرگوار
شیخ ابو القاسم گرگانی طوسی را که سلسله مشایخ حضرت ابو الجناب نجم الدین کبری بایشان می پیوندد
و از طبقه شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو الحسن خرقانی اند قدس الله اسرارهم در ابتدای سلوک ذکر
این بود که علی الدوام گفتی اویسی پیر حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که پیش از رسیدن
بشرف حضرت مخدومی این فقیر را توجه باین مقام بود که روحانیه متبرک حضرت اویس مرا درین امر
اثر ده و داعیه سلوک زیاده کرده و باعث این دولت حضرت خضر علیه السلام شده و بعضی مشایخ
را که اول و بار این سعادت روی نماید آخر بدولت دستیاری بزرگی از بزرگان روزگار شرف
سلوک نیز محصول بگردد و بعضی در آن ورطه از ابتدای تا انتها می باشند چنانچه حضرت خواجه نظام الدین
گنجوی که اویسی بوده اند از ابتدا تا انتها هم درین وادیه مانده اند چنانکه از اشعار ایشان بوی آن
می آید مثنوی اگر به ز خود گلبنی دیدمی * گلی سرخ یا زرد از و چیدمی * چو از بریان خود خورد باید
کباب * چه گردم بدر و میده چون آفتاب * و حضرت خواجه حافظ که مقتدای مجذوبان روزگار و محبوبی
محبوبان پروردگار بوده اند ایشانهم باین دولت مشرف بوده اند حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که چون بلده شیراز در آمدیم و با کابر آنجای مشرف شدیم و پیش از اتفاق با این
شحرۀ بهار رسیده بود و شعر حافظ از معتقدان است گرامی فارسش بزرگانه سخنانش لبریز
بود و مکرم باوست * از اینجا دانسته بودیم که او اویسی است چون بهم رسیدیم صحبت درمیان
ما و او بسیار محرمانه واقع شد مدتی به یکدیگر در شیراز بودیم هرچند که مجذوبان روزگار و محبوبان

گرد گار را دیده بودیم اما مشربی بسیار عالی یافتیم دران روزگار بر گراد اعیه داشتن نیابت اینا
می بود و لیی توجه میکرد و اشعار او بسیار معارف نامی و حقایق کشای واقعه شده است اکابر روزگار
اشعار وی را لسان الغیب گفته اند بلکه بزرگی درین وادی گفته است که هیچ دیوانی به از دیوان خواجه
حافظ نیست اگر مرد صوفی باشد شناس و حضرت شیخ بدیع الدین الملقب بشاه مدار ایشان نیز
اویسی بوده اند و بسی مشرب عالی داشتند و بعضی علوم نوادر از هیمیا و سیمیا و کیمیا و ریمیا از ایشان
معاینه شد که نادر ازین طایفه کسی اباشد در یک سفر مکه معظمه زاد الله تشریفا و تکریما با هم صحبت بوده
و استفاده بهمدیگر واقع شده است **لطیفه پانزدهم در بیان سلسله حضرت قدوة**
الکبرای و سلسله بعضی مشایخ سلف و خلف و تواریخ وفات و مولد ایشان و اسامی خلفاء کمل ایشان
و فواید اعراس و تحصیل فضایل روزگار از اکابر متعدده **قال الاشرف** سلسلة المشایخ متسلسلة
متصل الی شجرة المقصود من و بطریق عنه عنق من لق المتعلد که بحضرت **قدوة الکبرا**
میرسد و نیز هر چند که این فقیر از اکابر متعدده و اماثر متکثره بهره یافته که شرح او از حد بیرون
است اما بنده پرورده و از خاک بر آورده خاندان بهشتی و دودمان چشتی ام تقریبا رباعی مشهور
از حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر انشاد میکردند **رباعی** من بی تو دمی قرار نتوانم کرد احسان ترا
شمار نتوانم کرد گر بر تن من زبان شود هر موی یک شکر تو از هزار نتوانم کرد این لطیفه
مشتمل گردید بر چهارده **شجره** **شجره** در بیان سلسله مشایخ که بدودمان چشت و خاندان بهشت
میرسند **شجره** در بیان سلسله قادریه و غوثیه **شجره** در بیان سلسله کبرویه **شجره** در بیان
سلسله سهروردیه **شجره** در بیان سلسله نقشبندیه **شجره** در بیان سلسله مشایخ گیسو دیه که
منشار مشایخ ترکستان **شجره** در بیان سلسله مشایخ نوریه است **شجره** در بیان سلسله مشایخ
خضرویه **شجره** در بیان سلسله مشایخ شطاریه **شجره** در بیان سلسله مشایخ که بسادات میرسند
شجره در بیان سلسله مشایخ فردوسیه **شجره** در بیان سلسله مشایخ که بحضرت کمیل بن زیاد
میرسند **شجره** در بیان سلسله انصاریه **شجره** در بیان سلسله مشایخ که بحضرت سید الطایفه میرسند
شجره اول در بیان سلسله مشایخ که بدودمان چشت و خاندان بهشت میرسند سلسله حضرت
قدوة الکبرا و هو لبس الخرقة الارادة و الاجازت من حضرت شیخ العارفین و قطب الکاملین
حضرت شیخ علاء الحق و الدین و هو لبس الخرقة الارادت و الاجازت من حضرت
قدوة العارفین و زبدة الواصلین حضرت شیخ اخی سراج الدین قدس سره و هو
لبس الخرقة الارادت و الاجازت عن قدوة الکاملین و عمدة المتاخرین حضرت
شیخ نظام الحق و الدین المعروف شیخ نظام الدین اولیا سلطان المشایخ منه حضرت شیخ
اخی سراج الدین که سر حلقه خلفاء او بوده اند و اول کسی که از دیار او ده ولایت

هندوستان بشرف اراده وخلافت مشرف شده وی بوده و اسم شریف وی حضرت شیخ
عثمان بوده از بس که حضرت سلطان المشایخ بوی التفات زیاده از اصحاب و احباب علیه داشتند
بلفظ اخی خطاب میکردند و نسبت وی انفاس متبرک بسیار رانده اند در حالیکه من که هنوز محفوظ
نشده بودند بشرف ارادة مشرف شده مسکن و موطن در خطه اوده داشتند والده ایشان
بلکهنو متوطن بوده بعد از مرور ایام و چندی از عوام جهت دیدن والده خویش بلکهنو میرفتند
اغلب احوال بخدمت بسر بردی و عمر شریف خود را در کنج خانقاه گذرانیدند و رخت و اسباب
از کتاب و جز ان زیاده نداشتند در یک کنج خانه خودمی بودند و بگوشه دیگر جائی نشست داشتند
چون بعضے از اصحاب را که بموجب یا رجهت خلافت گزیدند از انجا خلافت ایشان را هم گزیدند چون
تذکره اسمای کبرای خلفای حضرت سلطان المشایخ گذرانند نسبت وی فرمودند که اول درجه
درین کار علم است چه ایشان از حلیه علوم رسمی و زیور معلوم کسبی معرا بودند بامتثال امثال
کردند و خود را بخچیک حمایت حضرت مولانا فخر الدین زرادی بستند خدمت مولانا فرمودند
که من او را بشش ماه دانشمند میگردانم در کبر سن در علوم اشتغال نمودند چون حضرت مولانا
به نسبت ایشان اهتمام زیاده از دیگران بود کتابی در علم صرف و نحو و فقه و اصول و قواعد تصنیف
کردند و او را التعریف عثمانی موسوم کردند بیشتر کتب متداوله در اندک فرصت ضبط کردند در
حد افادت رسیدند بعده خلافت نامه بمهر اشرف شریف یافته و پیش از انکه ایشان بسوی هند
مراجعت کنند خلافت نامه را بدست حضرت شیخ نصیر الدین محمود دهلوی داده فرستاد و خود
در خدمت مخدوم ماندند تا زمانی که حضرت سلطان المشایخ بشرف الموت الذی یوصل الحبیب
الی الحبیب مشرف شدند بدار الملک دهلی باشیدند و سه سال دیگر در حظیره سلطان المشایخ
تکیه خواجه جهان بودند بعده بجانب لکهنوتی تشریف بردند بعضے کتب معتبر از کتب خانه حضرت
سلطان المشایخ که باوقات خوش یافته بودند همراه خود بردند و آن دیار را از انوار عنایات
و آثار دیدار خویش منور کردند و خلق خدا را بشرف ارادة مشرف میکردند چنانکه اکثر ملوک
آن دیار و بادشاهان آن اقطار به طوق ارادت و زمره سعادت در آمدند و عمر بکمال یافته بودند
در آخر عمر خود برای مولانا رکن الدین اندپتی که استاد ایشان بودند و جامع ملفوظ حضرت
سلطان المشایخ را مبلغ زر و سوغات اغذیه از فواکه و مشمومات و ملبوسات بسیار فرستادند چون
وقت سفر آخرة ایشان را پیش آمد در سواد لکهنوتی قدیم مدفن خود را مقامی تعین فرمودند و از انواع
الباس مشایخ و اصناف ملابس سلطان المشایخ که همراه برده بودند بسر مدفن خود جائی
حفره کرده دفن کردند بعد بپائینش مدفن و مقبره منوره خود ساختند از برکت مدفن
لباس اکابر و ملابس ماثر مقبره ایشان قبله هندوستان و کعبه هندوستان شد مزار پر برکت علیه

بیت در مقامی که نشان کف پای تو بود ٭ سالها سجده صاحب نظران خواهد بود ٭ امید جانشین
تا قیام قیامت خلفاء کبرای ایشان در مقام هدایت و بیعت خواهد بود بالنبی واله الامجاد ومنه
خدمت مولانا شهاب الدین امام که شیرین‌ترین نغم الهی و لطیف‌ترین کرم نامتناهی در باب ایشان این
بود که بمنصب امامت سرفراز شدند چون خدمت ایشان بشرف اراده مشرف شدند خدمت خواجه
نوح که یکی از اقربا سلطان المشایخ اند فرمان شد که علوم دینی ازوی دریغ ندارد و از مسایل
ما یحتاج وی را تعلیم کنید حجره خورد که در خانقاه بود بایشان تفویض یافت در خدام عظام عمر بسر
می بردند سالهای فراوان آرزوی این داشت که یکبار امام جماعت صوفیه شویم چون این منصب
شریف به شیخ زاده رهستین و صاحب تقوی و یقین خواجه محمد امین ابن مولانا بدر الدین اسحاق نبیره
حضرت گنجشکر مفوض بود کسی را مجال مدخل نبود و ایشان منتظر این سعادت بودند چون سلیقه
نغمه سرائی از موسیقار و لهجه خوشنوائی از قفلس طیار زیاده داشتند مصاحب باعث شد بوقت
غیبت آن اعزه اشارت بامامت کردند قرات قرآنی و حرفات فرقانی بمرتبه خوش خواند که حضرت
سلطان المشایخ را بغایت دلکش آمد و حالتی غریب و وجدی عجیب دست داد و تحسین بلیغ
یافت بعد از فراغ نماز چون بجای معهود مراجعت کردند مولانا شهاب الدین سر در قدم او و
دست مبارک دراز کرده سر او را برداشتند در وقت سر برداشتن جامی نمانده برپای افتاد لوی
بخشیدند مولانا بسیار خوشحال شدند و باز سر بر قدم آوردند انشاد فرمودند **بیت**
گر دست دهد هزار جانم ٭ برپای مبارکت فشانم فرمودند الحمد چه نیاز است **بیت**
ای سرور سروران دو عالم ٭ بر یک سر موی تو فشانم ٭ باز سر در قدم آوردند و نوازشها یافتند
بمدان ایام حضرت خواجه محمد امین را داعیه زیارت مرقد منوره حضرت گنجشکر شد مولانا
شهاب الدین را بحکم نیابت امامت تفویض کرده رفتند بعد از انهم نسبت ایشان آن منصب
قرار دادند ما دام که حضرت سلطان المشایخ بسریر اقتدایت و اورنگ هدایت جلوس داشتند
این دولت و سعادت ایشان را بود حضرت **قدوة الکبرا** می فرمودند که روزی حضرت
سلطان المشایخ بربام برآمده بود که جماعه اصحاب در تحت بام نشسته بودند و بعضی بر پا استاده
چون ذکری از ریاضت اصحاب برآمد فرمودند که آن جوان را که استاده است هر چند که بگویم که
ازآبی که من وضو می کنم خدام گرم میکنند از وی وضو مساز و چنین هوای موخود از یخچه مدار
در لب دریای مردمی اند یاران رفتند و باین مژده او را بشارت دادند تعظیمها کردند و مراد
از جوان حضرت مولانا اند روزی حضرت سلطان المشایخ نشسته بودند و تذکره خلفا پیش
میگذاردند و مهر میکردند نسبت مولانا التفات کردند گفتند که تو چرا خلافت نامه درست نمیکنی
خدمت مولانا انکسار کردند تا ایشان را بعد از مدتی بدین شرف مشرف ساختند خدمت مولانا

ذکر مولانا شهاب الدین امام

ذکر مولانا برهان الدین غریب

در میان احباب سماع را شغف زیاده داشتند حضرت مولانا را چون سفر آخرت پیش آمد در جوار
خانقاه مدفون نمودند و هم در انجای دفن کردند منه خدمت مولانا برهان الدین غریب که در
شرح آداب و وصف رعایت احباب و در لطافت طبع غرابتی دارد و آن همه مقدار خلوص اعتقاد
و خصوص انقیاد که نسبت سلطان المشایخ ایشان داشتند و دیگر اصحاب را کم بود شمه از آن اداب
آنست که مادام که رخت حیات بکار و آن سرای آخرة سپرده اند پای خود را بجانب غیاث پور
دراز نکردند و این رعایت ادب دیگری را میسر نشد و از اکثر اصحاب در ارادة تقدم داشتند در
وادیه خلت از همه سبقت کردند و ظرافت سخن و لطافت طبع آنچنان بود که در شان او نزول
یافته چنانکه میر حسن و میر خسرو و خوش طبعان دیگر بوسیله لطافت طبع او فریفته او بودند و حضرت
شیخ نصیر الدین محمود اوده ی تحصیل علوم غریبه بملازمت وی کردند و در وقتی سلطان المشایخ
نسبت حضرت شیخ نصیر الدین فرمودند که کجا می باشند و مرافقت که تحصیل میکنند که
بجانه مولانا غریب این شعر عزیز زبان مبارک . . . ند مصرع ع مرد ده باشد که بجا اینجا باشد
و ویرا در حالت وجد و سماع طرزی مخترع بود چنانکه از دیگری آن نوع . . . بکقسما
که طرز بر پای است حضرت قد . . . شد . . . سبب کوفت خاطر شریف سلطان
المشایخ نسبت مولانا برهان الدین غریب آنست چون عمر مولانا . . . رسید و سن وی
بهفتاد و سال کشید و ضعف بشری و کلفت عنصری زیاده ظاهر شد . . . ان . . . دشوار
می نمودند بنابران گلیمی دو ته کرده سجاده بر بیاختند می نشستند مولانا علاء الدین زنبیلی و ملک . . . این را
بسمع مبارک سلطان المشایخ بنوعی دیگر رسانیدند که مولانا انگیز . . . و سجاده تشبیه کردند بمجرد استماع
سلطان المشایخ رنجیده شدند حضرت مولانا را که می آمدند حضرت سلطان التفات نمیکردند چون مولانا دیدند به نوعی رفع کدورت میکردند
نشد و صحابه . . . او می آمدند چون خدمت میر خسرو آمدند در حالت غریب و کربت عجیب یافتند
بحضرت سلطان المشایخ گناه مولانا در خواستند بطریقی با یاران جان استغفار کردند بعد از
مرور ایام بشرف خلافت مشرف شدند و در عقب سفر حضرت سلطان چند سال ارشاد و
خلق کردند بعده به دیوگیر رفته مسکن گرفتند و هم در انجا بجوار حق پیوستند منه مولانا علاء الملة
والدین زنبیلی که خلیفه حضرت سلطان المشایخ بوده اند در فصاحت عبارات و بلاغت شان آیتی
بود بکشف غوامض حقایق و دقایق مشغول شدند پیش شیخ عبد السلام فرید الدین شافعی که در خطه اوده . . .
قرأت کشاف کرد مولانا شمس الدین یحیی و علماء اوده شریک بودند حضرت سلطان المشایخ روزی
نماز عید در بام خانه با اصحاب جماعت کردند مولانا را عقب شده آمدند و بعضی از احباب که دیگر
بودند نماز گذارند امامت ایشان کردند بالحانی غریب و نغمه عجیب که حضرت سلطان المشایخ
را شغف کلی شده اقبال خادم را فرمودند که مصلای مرا ببر و بمولانا بده چون مولانا بهنگام

ذکر مولانا علاء الدین زنبیلی

تمازه داد ند اقبال مصلا رسانیدگرفتند و تعظیم بسیار کردند اکثر اوقات مولانا میفرمودند که من بحالتی
نمی توانم کشید هرچند که مرا سرفراز کردند عذر را قابل این سعادت نمی بینم و امثال این انکسار بسیار میکردند
و ملفوظ فواید الفواد را بسیار مطالعه میکردند موجب حصول دولت دارین و سبب وصول بهجت کونین
می دانستند حضرت مولانا هم در حیات خود مدفن خود را عمارت کرده بود و این عمارت بچبوتره حضرت

ذکر حضرت مولانا وجیه الدین یوسف کلاکهری

سلطان المشایخ پیش مسجد بلیز درونی متصل مقابر یاران هست منهم مولانا وجیه الدین یوسف کلاکهری
از خلفاء صادق وند ما روانق حضرت ایشان بود و در زهد و عبادت نظیر نداشت و شرف یافتن مولانا
برهان الدین بارادت سلطان المشایخ بسبب مولانا بود چنانکه مولانا وجیه الدین بواسطه مولانا
عمر کلاکهری بود شغف و فریفتگی نسبت سلطان المشایخ ایشان را چنان بود که روزی بطرف
خانقاه روی نهادند باصحاب گفتند که این راه بقدم باید رفت بلکه از سر قدم باید ساخت بیت
عاشق کو ز سر قدم نکند راه معشوق را قدم نزند بهمین سخن بودند حالتی غریب دست داد تعلق
زمان را طی کرد اصحاب قیاس کرده بودند که تا غیاث پور سه فرسنگ راه بود لیکن بتعلق بخانقاه رسید
شعری براه دوست گر عاشق نهند گام نه اند رفتن ره را سرانجام نه آن مقدار انفاس متبرکه
نسبت ایشان حضرت سلطان المشایخ کشیده اند بدیگری کم بوده باشد تمر والی ولایت چندیری
بود انجا تمرد پیدا شد آنجا بعرض رسانید اگر خلیفه موسی آن ولایت را نامزد کرد دلیس بقدم آوردیم

ذکر حضرت خواجه ابوبکر شهری

امیدوار خیالم که بهمین همت اقدام او مهمات ولایت صورت گیرد فرمودند که مولانا یوسف مناسب
اند اقبال خادم بموجب اشارت خلعت خلافت آورد الباس فرمودند و همراه او ساختند اول
نصیحتی که بنسبت مولانا فرمودند این بود که در ماندن و بودن بهمه حال بمن اقتدا کنی و یک
نفس از ملاحظه خالی نشوی بها بواقعی اسرار خلوتخانه پیر دنثار کردند چون مولانا همراه او بنواحی چندیری
رسیدند در اندک ایام فتح شد مهمات آن دیار بر آورده شد مسکن و مواطن همانجا کردند اگر
احیاناً مردم آن دیار جهت ارادت درینجا می آمدند میفرمودند که بر آورم یوسف در آنجا اند البته
همانجا مستفید شوید و مرید گردید منهم حضرت خواجه ابوبکر شهری از خلص اصحاب و خلفاء والا
جناب حضرت ایشان است پیش از سرفراز شدن بارادت حضرت گنجشکر خدمت ایشان بخدمت سلطان
المشایخ طریق صحبت و راه رفاقت می سپردند بحضرت سلطان المشایخ وعده داشتند که چون
شما بشرف خلافت و ارادت حضرت گنجشکر مشرف شوید اول کسی که در حلقه ارادت شما در آید بنده

ذکر قاضی محی الدین کاشانی

باشند وقتی که هنگام ایفاء وعده آمد بعرض رسانیدند که بنده بشرف این سعادت مشرف نگردد
و توقع داشت هر نعمتی که بوقت ارادت بحضرت از پیر رسیده باشد مرا نصیب باشد با جابت پیوسته
در بیعت آوردند فرمودند بحمد الله اول کسی که در ارادت در آمد صالحی بود منهم قاضی القضات
قاضی محی الدین کاشانی که از خلص اصحاب و خلفاء ایشان است بانواع علوم غریبه و فضایل

عجیبه آراسته بود وجد ایشان قاضی قطب الدین کاشانی استاد شهر بودند باوجود چندین
فضایل وشمایل چون بشرف ارادت مشرف شدند نعمت سنی و دولت هنی یافتند شعر
شریف وقدوه اصحاب علم بود به و نگار صدق و ارادت بدست او بصفتی وقتی که حضرت قاضی
بملازمت می آمدند قیام تمام می کردند بخلاف اصحاب دیگر که باین دولت سرفراز بودند آن مقالات
حقایق عوارف ودقایق معارف که ایشان از حضرت استفسار میکردندی دیگران را میسر نبودی
بشرف ارادت وخلافت مشرف گشتند استاد ادرار و فرامین مزارع آورده پیش سلطان المشایخ
پاره کردند وطریق مجاهده وفقر پیش گرفتند ودر خلافت نامه ایشان آنچه بقلم مبارک نوشته بودند
اینست بسم الله الرحمن الرحیم می باید که تارک دنیا باشی بسوی دنیا وارباب جاه
مایل نشوی ودیه وقریه وادرار ووظایف قبول نکنی وصله ملوک نگیری اگر مسافر بر تو رسند
وبر تو چیزی نباشد این حالتی بدانعمت شمری از نعم الله وتکلیف نکنی ودر سماع گران نیفتی
فان فعلت ما امرتك وظنی بك ان تفعل كذلك فانت خليفتي وان لم تفعل فالله خليفتي
على المسلمين ورحلت ایشان هم در حضور سلطان المشایخ شده است منه حضرت مولانا وجیه الدین
پایلی که از کمل خلفا حضرت ایشانند در زهد وتقادت از همه سبقت داشتند حضرت
قدوة الکبرا میفرمودند که وقتی که مولانا بزیارت مقبره منوره حضرت گنجشکر در اجودهن
رفتند از مرقد متبرک آواز برآمد که یا ابن ابو حنیفه پایلی چنانکه همه اصحاب شنیدند روزی در خانقاه
ازدحام عجب وکثرت غریب بود کفش مولانا گم شد بسمع مبارک حضرت سلطان المشایخ رسید
که کفش مولانا گم شده کفش خود را فرستادند مولانا کفش را گرفتند در کور عمامه بسته دوان
کنان راه خانه سپردن گرفت وبعضی از اصحاب بمولانا عرض کردند که کفش جهت پوشیدن
داده اند چرا نمی پوشید فرمودند که تاج ماست وانشا کردند فرد بر سر خود برگرفت این خاک
تاج دولت بداکه داده پادشاه چون رحلت کردند بر سر حوض شمسی مدفون کردند منه
خدمت مولانا فخر الملة والدین که بکمال زهد وورع آراسته بودند از خلفا حضرت ایشانند
وحفظ کلام داشتند ودر بزرگی چنان بوده اند که از خارق اعراض داشتند روزی خدمت
مولانا را تشنگی غالب شده وکس نبود که از وآب طلبند از غیب دستی ظاهر شد کاسه پر بود
از آب مولانا چون نگاه کردند دست بر کاسه زدند که بشکست فرمودند که من آب کرامت نخواهم
خورد چون بسمع مبارک حضرت سلطان المشایخ این سخن رسید فرمودند که الکرامة لا ترد چون
سفر آخرة ایشان پیش آمد در حظیره سلطان المشایخ دفن کردند منه حضرت مولانا فصیح الدین
که قدوه ارباب فصاحت وزبده اصحاب بلاغت بودند از خلفا حضرت ایشانند وبانواع
علوم وفضایل آراسته وبحلیه زهد وتقادت پیراسته ودر رتبه ارادت وخلافت اصحاب

مولانا وجیه الدین پایلی
مولانا فخر الدین
مولانا فصیح الدین

دیگر سابق بودند چون قاضی محی الدین کاشانی و خدمت مولانا فصیح الدین جهت ارادت بحضرت
سلطان المشایخ آمده اند جناب قاضی راز و دبشرف ارادت مشرف ساختند مولانا فصیح الدین
را گفتند من انزد و جانبیه حضرت کبیر استجازت میکنم تا چه فرمان شود بعد از مدتی مولانا را باز مستعد
این این دولت شده فرمودند بیایید که حضرت کبیر اجازت دادند در ربقه ارادت آوردند مراد از
حضرت کبیر چون مشایخ هند مذکور کردند حضرت گنجشکر باشند و از حضرت شیخ اکبر حضرت خواجه قطب الدین
بختیار اوشی قدس سره و سفر ایشان هم بحیات سلطان المشایخ شد منه خسرو مملکت فضایل فخر
سلطنت شمایل حضرت امیر خسرو ترک الله از خلص خلفا و مخصوص ندما حضرت ایشان اند و
آن مقدار التفات ظاهر و باطن که بنسبت ایشان بود با صحاب دیگر کم بود و شرح حال وی از
عنایت تا نهایت در لطیفه شعر گفته شود ان شاء الله تعالی قطعه در پیش شعر خسرو شکر اگر زند دم
گوییم ز بست طبعان شیرین زبان ندارد٭ در گفتن معارف اصحاب معرفت را٭ چون این جهان
معنی دیگر زبان ندارد٭ هر دُر که ریخت یزدان در معدن نظامی٭ جز جان ترک ما دیگر مکان ندارد
منه مخترع خیالات غریبه مبدع نکات عجیبه امیر حسن که حسن معنی در صورت اشعار ابدار و صورت
سیرت در الفاظ نازک آثار نموده از خلفا حضرت ایشانند آن مقدار اظهار لطف و احسان که بنسبت
این دو بزرگوار از حضرت سلطان المشایخ صادر شده بر دیگری نبود و ایشان مخصوص باسرار
ظاهر و باطن بوده اند قطعه حافظ گوهر نظامی را٭ جز حسن نیست کس بحسن مقال٭ همه الفاظش
از زبان فصیح٭ تازگی دارد و خیال کمال٭ منه خدمت مولانا بهاء الملة والدین ادهمی او دهی
از مکمل خلفا و مکمل مریدان حضرت ایشان اند و گاه گاهی مردم ایشان را دار الامانی هم گفتند بنور علوم
آراسته و بحلیه معانی پیراسته بحر در وی بمرتبه داشت که یاران دیگر را نبود از موطن مالوف ملتان
صانها الله عن الحدثان سبب ارادت حضرت ایشان مشرف شده و در ظاهر و باطن بحر تجرد
میکوشید که هر روز در آب می در آمدی و در هر نفسی از دریای ماسوای بر آمدی منه خدمت
شیخ مبارک گوپاموی که مملو محبت پیر و مشحون بخلعت بی نظیر بوده اند و امیر داد ایشان را
نیز گویند از خلفا حضرت ایشان اند و آن مقدار مراقبه ملاطفه و مراسله معاطفه که بنسبت ایشان
از حضرت سلطان المشایخ صادر شد بنسبت دیگری کم بود اصحاب و احباب وی چنانکه
حضرت شیخ نصیر الدین محمود و مولانا علاء والدین و امثال آن هر که از ملازمت سلطان المشایخ
مراجعت فرمودی سیر نمودندی که برادرم شیخ مبارک را بگو یا شود در راه دیده رود بحقوق ادا
سالنجان اقدام میکردند که از دیگری نبود منه حضرت خواجه موید الدین کره که بظاهر علم و
فضایل و بباطن عمل و سیرت خصایل آراسته بودند از خلفا خلص حضرت ایشانند در ابتدای
حال بجاه و مال پیوسته چون بشرف ارادت در آمد از سر جاه و مال اعراض کرد و تخلص
موید الدین کره٭

مجاہدہ و ریاضت و سبیل سلوک و سیرت پیش گرفته وقتی که سلطان علاء الدین بر سریر
سلطنت و اورنگ مملکت جلوس فرموده خدمت ایشان را یاد کرده که بمنصبی سرفراز کند
بعرض رسانیدند که در راه ارادة اصحاب تصوف و سیرت ارباب تعرف در آمده و بشرف حضور
سلطان المشایخ سر آمده حضرت شیخ قطب الملة والدین که در علم و عمل یگانه بود از خلفاء
کمل و ندمای کمل حضرت ایشان هست و از آبا و اجداد در گوشه عزلت بسر برده‌اند و هرگز باموال
دنیا و اصحاب جاه میل نکرده بقناعت بمرتبه سر آمده که در شان او فاضل می خوانند شعر
شیر نبوسد بهمت مرد قانع را قدم ٭ ماده سگ خاید بدندان پای مردی هر دری ٭ جز برای ادای
نماز جمعه و صلوات خمسه از گوشه زاویه پای بیرون ننهاده سلسله نسب او بحضرت امام اعظم ابو حنیفه
کوفی میرسید و تقدم اکابر هانسی بودی بود شغف و محبت بحضرت سلطان المشایخ بمرتبه داشت
که هرگاه کسی نام پیر بوی بردی جو بیار از چشم کشادی شعر بیاد قامت آن نازنین سر تنگ دو چشم
بهر زمین که ببارد درخت ناز بر آید ٭ و از غلبه شغف که بحضرت سلطان المشایخ داشت
بزیارت مرقد منور حضرت کبیر در اجودهن نرفته منه حضرت شیخ قطب الدین منور و حضرت
شیخ نصیر الدین محمود از قدمای خلفاء و از ظرفاء ندمای حضرت ایشانند این هر دو را کاملی روز
روز بشرف خلافت مشرف شدند چون شیخ قطب الدین را بلباس خلافت ملبوس کردند
فرمودند که شیخ نصیر الدین محمود را بیارید ایشان را هم بلباس خلافت ملبوس ساختند
اصحاب مبارک باد کردند حضرت سلطان المشایخ فرمودند که هر دو عزیز یکدیگر کنار
بگیرید و از جهت تقدیم و تاخیر چیزی بخاطر راه ندهید که رتبه هر دوی شما نزد ما برابر است
بتقریب این مصرع بر زبان مبارک زدند مصرع خضر همان است و مسیحا همان ٭ روزی
حضرت سلطان المشایخ نشسته بودند که حرفی در منقبت ایشان بر آمد فرمودند که مرغ حال
مرا این هر دو اعزه بال اند که بچنگ ایشان همه میرسد اتفاقا حضرت شیخ قطب الدین بحضرت
شیخ نصیر الدین محمود فرمودند که سری که حضرت سلطان المشایخ بشما در میان نهاده اند بگوئید
گفتند انصاف کنند اسراری که سلطان المشایخ بشما گفته اند بمن گوئید گفتند پس همچنان است
که خود گفتند بیت عشقی که ز تو دارم ای شمع چگل ٭ دل داند و من دانم و من دانم و دل ٭
چون بسمع مبارک سلطان المشایخ رسید تحسین بلیغ فرمودند چون حضرت شیخ قطب الدین
را رخصت کردند فرمودند که کتاب عوارف که جد تو شیخ جمال الدین هانسوی بمن میگفتند
از حضرت کبیر بوقت خلافت یافته بود و این فقیر هم از حضرت شیخ کبیر خلافت گرفته هم در آن
راه آمده و از شیخ جمال الدین تربیت و نوازش یافتم فرمودند که این کتاب مذکور را با فواید
بسیار بتو میدهم بشرطانکه فرزندی از فرزندان من بتو خواهد آمد باید که از وی نعمت و تربیت

ذکر حضرت شیخ قطب الملة والدین ذکر حضرت شیخ قطب الدین منور و حضرت شیخ نصیر الدین محمود

دریغ نداری امروز بموجب وعده جدتو آن کتاب باز بتو میدهیم و آن نعمت و تربیت تو از آنچه
میداریم زینهار سرسری مدانی که ودیعتی بزرگ بتو می سپارم حضرت قدوة الکبرا
می فرمودند که هر چند که خلفاء حضرت سلطان المشایخ همه بر مسند شیخوخیت و ارشاد و بر جادهٔ
شریعت و انقیاد بودند اما حضرت شیخ نصیر الدین محمود را حق تعالی ولایتی کرامت کرده بود
که بدان رتبه هیچ کس از خلفا نتواند رسید و آن مقدار آثار ولایت و کرامت و انوار هدایت
و عظامت که از حضرت شیخ نصیر الدین ظهور پیوست از هیچکس ظاهر نشد بلکه در همه هندوستان
هیچ صاحب ولایتی مقاومت ایشان نتوانست چنانکه این سخن نزد همه مشهور و معروفست قطعه
غلام بخت بلندش ایاز مقصود است ٭ کسی که همت او چون نصیر محمود است ٭ شب حصول وصل
خدا معراجش ٭ کمینه منزل و ادنی مقام محمود است منه امام همام قدوة الانام شیخ الاسلام مولانا

ذکر شیخ الاسلام مولانا فخر الدین زرادی

فخر الدین زرادی که قدوهٔ علماء روزگار و زبدهٔ فقهاء نامدار بوده انداز اکمل خلفاء و مکمل کندای
حضرت ایشان اند در همه خلفاء کبار و اصحاب اسرار آن مقدار که مولانا بحلیه علوم غریبه و حلیه
فهوم عجیبه آراسته بودند کم کسی بوده و التفات ظاهری و باطنی به نسبت مولانا که از حضرت
سلطان المشایخ چنان بود که احباب دیگر حسد میبردند حضرت قدوة الکبرا می فرمودند
دانشمندی از بغداد مالکی مذهب که در عمدهٔ فقهای و قبلهٔ بلغاء عصر خود بود بملازمت سلطان
المشایخ آمده بعرض رسانید که امشب در خواب دیده ام که دری از آسمان کشاده فرشته
بر دست طبق گرفته و حلهٔ سبز بروی سربسته سر بر زمین نهاد ازوی استفسار کردم فرمود
که ملکی ام و درین طبق علوم من لدنی است به سرپوش شریعت پوشیده می برم که در سینهٔ بی کینه
و صدف گنجینهٔ مولانا فخر الدین زرادی ریزم چون از خواب در آمدم نشان جستم نشان باین
حضرت دادند سلطان المشایخ فرمودند که آری آن بزرگوار همین زمان اینجا بود و غالباً در
گوشهٔ خانقاه باشد چون تفتیش کردند از همانجای پیدا شدند آن دانشمند حضرت مولانا را
به تعظیم تمام دیده چنانچه بیکدیگر تعظیم و تکریم باتمام کردند و کتابی از فقه ازوی گذرانیدند منه

ذکر شیخ تاج الملة والدین

زبدهٔ اصحاب ملاحت و عمدهٔ ارباب صباحت حضرت شیخ تاج الملة والدین که بزیور نقاوت
آراسته و بحلی نقاوت پیراسته اند خلفای کبرای و مخصوصان عظمای حضرت ایشان اند اگرچه
در بدایت حال از ارباب جاه و جلال بوده اند اما در آخر بشرف ارادت و سعادت خلافت
مشرف و منور گشت و طریق فقر و فاقه و سبیل مجاهده شاقه پیمودن گرفت و بادیهٔ توحید
و وادیهٔ تفرید سپردن بیت مملکت عشق شد از کرم الهیم ٭ تخت من و پلاس غم انسیت
قبای شاهیم ٭ بصورت و معنی مشابه جان جهان آرای و حضایل زمان پیرایهٔ
حضرت سلطان المشایخ بود بنابرین سعادت مشابهت اصحاب را شغف بدیدار وی

و احباب را عطف باشیاردی زیاده بود بیت از ان بیای بهی سر دا وقتم چون گل بو
که اندکی بشمایل نگارین ماند در مجمع صوفیه در مجلس طایفه علیه حالت سماع ایشان را غالب بود
و اندک اصوات مزامیر ناطق را جالب بقوالان اگر جان نثار میکردند هنوز کم بود چه جای خلعت
و اموال دراه دیو گیر بوقت رجعت بمنزل کستون چند روزی تا بیهنا دست داده چون حالت
نزع رسید تبسم کردند حاضری آن کرد مثنوی عاشقی را یکی فسرده بدید که همی مرد و خوش
همی خندید گفت پیرا بوقت جان دادن چیست خندیدن و خوش افتادن گفت
خوبان چو پرده برگیرند عاشقان پیش شان چنین میرند منه قدوه اصحاب ظرافت و زبده
ارباب لطافت و عمده فصحای انجمن مولانا ضیاء الدین که بزیور فضایل الهی و حلیه شمایل
نامتناهی آراسته بانواع فنون تصانیف و اصناف فنون تالیف پیراسته از خلفای کبری و قدمای
ظرفا حضرت ایشانند بهر مجلسی که آن عزیز بودی گوش فضلای روزگار بدو هر محفلی که او نشستی
هوش فصحای نامدار بسوی او بوده هم از حداثت سن مجاور آستانه مهبط انوار و مطار
سدره منزل اسرار گرفت و بعنایت پرور آمده متوطن شده چون طبعش بزم آرای سلاطین و بهر
مجلس برای خواتین عصر بود در میانه عمر بملازمت سلطان محمد انار الله برهانه رسید و جبیل
جام اقبال و ساغر آمال کشیده در سلطنت فیروز شاه چون عمرش بهفتاد رسید وجه معاش تنگ
حاصل کرده عزلت گرفت و طور سلوک صوفیه پیش نهاد و بانشا کتب نوادر و تالیف رسائل متفق
چنانکه ثنای محمدی و صلواة کبیره و حسرت نامه و عنایت نامه و الهی نامه و مآثر سادات و تاریخ فیروز
شاهی که ختم تواریخ شاهان و جامع آثار شاهنشاهان است شروع کرده باحسن الوجوه از
عهده بر آمد از صحبت سلطان المشایخ به نهایت مشرب صوفیه کشیده و بغایت مذهب فقر
و فاقه رسیده چنانکه در وقت سفر آخرة مردانه خرامیده و از درم و دینار و اموال دنیاوی
کلی و جزوی دست کشیده بود حتی که کفن فقیرانه یافت در جوار حظیره سلطان المشایخ بپایان
والده خویش مدفن یافت رحمة الله علیه منه قبله ارباب تصوف و کعبه اصحاب تعرف منظور و لوام
دینداری خواجه موید الدین انصاری که از مصلحت روزگار و منقبت کار و بار بصدق و اخلاص بر جاده
طریقه خلافت حضرت ایشان در آمد از ان حین که بشرف ارادت مشرف شد قرة العین

بسوی ارباب جاه و جلال و صاحب اموال بیش نکرد خلوص اعتقاد و خصوص
انقیاد که بنسبت اعتقاد و اولاد حضرت نبوی صلی الله علیه وسلم وی را بود کم کسی داشت و هر
نفسی باین وسیله بدرگاه معبود دگار امیدوار بوده و دولت سماع و شوکت اتباع بمرتبه
بهره داشت که در اصحاب مشار الیه شده و بانواع لباس خصوصیت و کسوت خصوصیت مخصوص
بود که کم کسی شرف یافته باشد خدمت خواجه می فرمودند که چون نعکوجه من تشریف ایشان باشد

ذکر احوال مولانا ضیاء الدین

ذکر خواجه موید الدین انصاری

ذکر خواجه شمس الدین خواهرزاده امیر حسن شاعر
ذکر مولانا نظام الملة والدین
ذکر خواجه سلار سنین
ذکر مولانا فخر الملة والدین

یافت بعرض عالی رسانید که جهت فرزندان شکسته خاطرم فرمودند که اقبال خادم قرص
نان و خرما بیار آوردند و بوی دادند در اندک فرصت نفس مبارک بطهور پیوست و بشرف
حضور بر دمو سوم بنور الدین محمد انصاری شده منه جامع فنون خصوصیته و صاحب شئون
خلوصیته خواجه شمس الدین خواهرزاده امیر حسن شاعر که از خاص خلفا حضرت ایشانند از ابتدای
حال بحلیه صرف محبت خالص سلطان المشایخ سرفراز شده طرفه حالتی در نماز داشت که مدام
مشاهده جمال جهان آرای حضرت سلطان المشایخ بندیدی تحریمه بستی و این بیت اکثر ادی
شعر در اثنای نماز ای جان نظر بر قامتت دارم ٭ مگر از قامت خوبت قبول افتد نماز من
چون او را بیماری پیش آمد طبیب آوردند گفت بیماری اخلاط نیست بلکه بیماری بی اختلاط است
قطعه ماجرای دل دیوانه بگفتم بطبیب ٭ که همه شب در چشم است نگهت بازم ٭ گفت از این
نوع حکایت که تو گفتی سعدی ٭ درد عشق است ندانم که چه درمان سازم ٭ حضرت سلطان المشایخ
بعیادت آن مریض عشق روان شدند در راه بیرفتند که خبر آوردند که آن بیمار بکاروان سرای
وصال محبوب رخت بست و انشا کرده بودند بیت پیش از آن دم که نگارم بعیادت آید
جان بدیدار نگار از سر حسرت بدر آید منه زایر الحرمین و سایر الخافقین مولانا نظام الملة
والدین از خلفا کبار حضرت ایشانند مولد مولوف شیراز داشتند بلباس تقوی و زیور
تقاوت آراسته و بانواع علوم غریبه و اصناف معلوم عجیبه پیراسته و سیرت اهل تصوف
و سریرت تعرف داشته از نعمت سماع کمل حظ کامل داشته منه قدوه ارباب عشق
و زبده اصحاب صدق خواجه سلار سنین که بشرف زهد و ورعت و بوصف تعبد و تقاوت
مشرف و موصوف بوده از خلفا کمل وند بار تکمل حضرت ایشان اند چون بشرف ارادت
و خلافت حضرت سلطان المشایخ مشرف شده از ابتدای حال گوشه خلوت و عزلت گزیده
اثر صحبت حضرت سلطان المشایخ بدرون وی چنان جای کرده بود که هر که نظاره جمال
جهان آرای و ملاحظه خیال علو پیاوی کردی مجذوب خاطر و مرغوب باطن گشتی حالت سماع
موثرتر از یاران دیگر داشته روزی مجمع صوفیه و جمعی ذوقیه اجتماع کرده بودند و قوالان
سماع در دادند این شعر حضرت مولانا خواجه سالار در کار شد شعر از سر زلف عروسان
چمن دست بدار ٭ بسر زلفش اگر دست رسد باد صبا ٭ در آخر عمر مرضی هایل شده جان
بجان بخش داد منه مفخر آفاق و گزیده طبیب عراق مولانا فخر الملة والدین حیری
کر زقدوه اصحاب و زبده ارباب خلافت حضرت ایشانند بشمایل علیه و خصایل سنیه
اهل علم آراسته بودند و مشرب عشق مولانا را غالب بود و حفظ آیات فرقانی و قرات
کلمات قرآنی بنوعی حصول داشت که بمجرد شنیدن قرات یاران را بیگانه دست دادی

جرمی

منهم خدمت مولانا فخر اصحاب خدمت شیخ شهاب الدین کنتوری که بشرف زیارت
مکه معظمه زاد ها الله تشریفا و تکریما باحسن الوجوه دریافته از خلفاء کبرای حضرت ایشانند بهمه
فنون ظرایف و شیون عطایف بیاران ممتاز بوده اند منهم عمده اولاد رسول و زبده
احفاد بتول نتیجه سلاله مرتضوی و دوحه نهال مصطفوی سید محمد که از خلفاء کبار و وزرا نامدار
از حضرت ایشانند مظهر اسرار الهی و مصدر انوار نامتناهی بوده از اباء و اجداد بشرف ارادت
و خلافت این خاندان شریف و دودمان لطیف یافته آمدند چون جناب سید از صحراء
بطون بفضای ظهور آمده بحضرت سلطان المشایخ بردند جد بزرگ ایشان سید محمود
کرمانی و جد مادری هم حاضر بودند برای تسمیه هر کس که از حضار مجلس التماس نمودند انکسار
می‌کردند بحضرت سلطان المشایخ توجهی آوردند فرمودند که نام من محمد و نام جد این کودک
محمد و مولانا را نام محمد مناسب است که ایشان را هم نام محمد نهیم بعده هر کدام مبارک باد کردند و
از انفاس متبرکه راندند حق تعالی همه را در قریب الایام بظهور رسانید چون سید محمد بسن تمیز
رسیدند پدرش بحضرت سلطان المشایخ آورد و بشرف اراده رسانیدند در اوان
جوانی و زمان عنفوانی بامور اشتغال روزگار و اعمال دیار اشتغال نموده بعد از آن هنگام
از اعلی مراتب جاه و جلال اعراض کرده طریق مجاهده و سبیل مشاهده سپرده و بحضرت
سلطان المشایخ شرف حضور یافته و از اصحاب کبار و احباب نامدار مشار الیه و مومی الیه
گشته و خدمتی شایسته و ملازمتی بایسته ازوی بر آمده که الفاظ متبرکه و اقوال متواتره را
جامع آمده اگر چه اکابر دیگر و اماثر اصحاب ملفوظات شریف را جمع بهتر ازین دست
نداده که معقول همه طوایف و مامول همه ظرایف شده و سبب هدایت جمعی گم گشتگان بادیه
ضلالت و موجب رعایت زمره راه نابردگان وادیه ذلالت شده بلکه مقصد اصحاب
عرفان و موجد ارباب وجدان آمده آینه روی نمای مقصود و جام معرفت کشای معبود گشته
منهم خورشید فلک منظر جمشید قلندر که از خلص خلفاء کبار حضرت ایشانند و این
جمشید جام کش زمره قلندران روزگار و فرقه مجردان اسرار بود چون بشرف ملازمت
حضرت سلطان المشایخ مشرف شده و چندی روز در جماعتخانه عالم پناه متمکن گشته موقف انظار
ولدات و موصف انصار الهامات آمده از خلوص اعتقاد در ربقه عبودیت حضرت
سلطان المشایخ در آمدند چون در خور الباس خلافت و از در ستیناس مجالست دیدند
خرقه اجازت ملبوس ساختند منهم علی سیرت و عثمان سریره حضرت شیخ حیدر
از خلص خلفاء حضرت ایشانند به نسبت اصحاب دیگر التفات کریمانه بر ایشان زیاده
بود و در خدمت بمرتبه میکوشید که از خدامان دیگر سبقت گرفته منهم قدوة خدام

ذکر شیخ شهاب الدین کنتوری ذکر سید محمد

[illegible]

عظام زبده ملازمان کرام صاحب جمال وجلال بابا اقبال که از خلص خدام بوده آند آن
مقدار لطف وعنایت وعطف ورعایت که نسبت بابا اقبال بوده بدیگر خادمان نبوده چه
محرم اسرار درسرا وجهارا وی بوده هرچند که حضرت لالا بزیور خدامت وعلی ملازمت آراسته
بوده اند از خدام دیگر منقبت زیاده داشتند ولیکن اسرار از اندک وبسیار بر ایشان درمیان
می نهادند واز هر عزیزی که لغزشی واقع شدی ویرا درمیان گرفته دفع کردی **منهم**
مظهر لطایف ومصدر ظرایف خدمت شیخ لطیف الدین از خلص خلفاء وکمل نوابای حضرت
ایشانند آن مقدار مجمع اسرار ومرجع انوار که ایشان بودند از اصحاب دیگر کم بوده اکثر
مستبر که نسبت ایشان بسیار صادر شده وباندک فرصت آن همه بظهور پیوست
حق تعالی هرچه نسبت کسی مقدور کرده همه از زبان این طایفه می آرد **قطعه**
نباشد آنچه اندر لوح محفوظ ٭ ز ایشان از زبان صادر نباشد ٭ هرچه نیک وبد گویند ایشان
جز آن اندر جهان ظاهر نباشد **منهم** حضرت شیخ برهان الدین دولت آبادی که بانواع
علوم ظاهر وباطن وباصناف رقوم صوری ومعنوی پیراسته بودند از خلفای حضرت ایشانند
از اعلی مراتب جاه اعراض کرده طریق ملازمت سلطان المشایخ سپرده اند در حضر وسفر وخلوت وجلوت
ایشان چنان ممتاز شدند که تا آن زمان که بحضرت سلطان المشایخ ایشان بودند خطاب
مکالمت بدیگری نبود **منهم** مسعود بسعادت سرمدی ومحمود بسیادت ابدی خدمت ملک زاده
مسعود بیگ که بفنون فضایل آراسته وشیون شمایل پیراسته تخصیص بفن شعر منسوب بوده از
خلفاء حضرت ایشانند چون در بدایت حال بجاه وجلال ومنصب کمال داشته درمیانه
عمر منظور نظر سعادت وملحوظ بالتفات مساعدت حضرت سلطان المشایخ شده در طریق
عقیدت وسبیل خلوص بچالاکی سیر کرده باندک فرصت مقامات سلوک را طی کرده مشرف بشرف
جذب جلی شده سخنان وی بسیار عالی شرف افتاده اند چون التفات حضرت سلطان المشایخ
به نسبت وی زیاده از اصحاب دیگر شده جماعتی بتعصب عقیقی میکردند میفرمودند که یاران
ویرا معذور دارند که هرکه هرچه گذارد برابر آرد **منهم** مالک ملک تصوف سالک مسالک
تعرف ملک بهاء الدین گردکه بزیور زهد وعبادة آراسته وبحلی تعبد وتقادت پیراسته
از اصحاب ولایت مآب وخلفاء هدایت انتساب حضرت ایشانست بشغف سماع واستماع
نغمه داو سماع زیاده از اصحاب دیگر داشته وبطریق عقیده وخلوص پسندیده بنوعی سلوک
کرده که حد لشر بیان نباشد والتفات انظار وادراک وآثار الهامات به نسبت وی از همه
بیشتر بوده وباستحقاق از سایر خدام ممتاز واکثر دربیان مکارم اخلاق وتبیان
مراحم اشفاق حضرت سلطان المشایخ بوده بسیار اوقات در وجد وحال مستغرق بدریای

خیال وصال بوده شرح اعداد خلفاء ولایت نهاد از حیز بیان بیرون است تیمناً و تبرکاً چند
اسامی درین مجموعه مذکور شده واگرنه از حد خاور تا باختر بقعه و قصبه نیست که از مریدان و
مستفیدان سلطان المشایخ برنیت قطعه نثار زمره خدام آن علی سیرت ؛ چگونه شرح دهیم
کز شمار بیرون است ؛ همه مرید و همه معتقد بشرق و غرب ؛ چنان پر اند که گوهر به بحر مخزون نیست
بعضی اکابر و اماثر که نسبت بحضرت قطب الاقطاب شیخ نصیر الدین محمود چراغ دهلی دارند
گفته می آید حضرت قاضی عبد المقتدر و شیخ حمید لاهوری و شیخ الیاس صوفی و شیخ علاء الدین
اللهٰ و شیخ محمد ساوی و حضرت شیخ صدر الدین حکیم و حضرت سید محمد گیسو دراز که جامع
علوم ظاهری و باطنی بودند صاحب تصانیف رایق و تالیف صادق بود ولادت وی چهارم
ماه رجب شده در سن عشرین و سبعمایه و عمر بکمال یافته صد و شش سال چهار ماه نوزده
روز بود وفات وی بوقت چاشت روز شنبه شانزدهم ماه ذی القعده سن خمس و عشرین
و ثمان مایه مرقد منور وی در ولایت دکهن بقصبه گلبرگه حضرت قدوة الکبرا
میفرمودند که چون بشرف ملازمت حضرت میر سید محمد گیسو دراز مشرف شدیم آن مقدار
حقایق و معارف که از خدمت وی بحصول پیوست از هیچ مشایخ دیگر نبوده سبحان الله
چه جذبه قوی داشته اند مدتی در ولایت دکن بقصبه گلبرگه اتفاق نزول افتاد و دو
مرتبه دران دیار گذر رایت علائی شده و هو لبس الخرقة الارادة والاجازة من
شیخ نظام الدین اولیاء البداؤنی و هو لبس الخرقة الارادة والاجازة من حضرت
الکبیر و صاحب السر به حضرت شیخ فرید الحق والدین المعروف بگنجشکر قدس الله سره
منه حضرت شیخ جمال الدین هانسوی از خلفای کمل حضرت شیخ کبیر اند و از وی شیخ
برهان الدین هانسوی و از وی شیخ منور قطب الدین هانسوی و از وی شیخ نور الدین
هانسوی شغل کش منه حضرت قطب المشایخ شیخ علی صابر که از کمل خلفاء حضرت
کبیر اند و اندکی فتوری در میان واقع شده بود باز رفع او باحسن وجه حاصل گشته
منه حضرت مولانا داود که بزیور علوم ظاهری و باطنی پیراسته بودند و از ابتدا
تا انتها بعزلت و خلوت عمر شریف گذرانیده چون مسکن مولانا بقریه پالهی سو که از
قریات قصبه رودلی است بوده بناءً بران حضرت کبیر دو سه مرتبه در وقت آمدن باوده بقریه مذکور
نزول فرموده اند و یک اربعین بپاس خاطر مولانا را گوشه مسجد که در قریه مذکور است کشیده
اند و بقصبه رودلی نیز تشریف آورده اند منه حضرت مولانا تقی الدین که از ابتدای
حال بفقر و فاقه کوشیده اند از خلفاء کمل حضرت کبیر اند و برادرزاده مولانا داود
می باشد حضرت قدوة الکبرا میفرمودند که کمال حال مولانا تقی الدین از اینجا

قیاس می توان کرد که در رجال الغیب یک تن فوت شده بموجب ارشارة بر مولانا رتقی
الدین آمدند که در دایره رجال الغیب درآیند ببدل شخصی که فوت شد مولانا ربنابر
سهولتی که داشتند گفتند استجازة بر عفیفه مکرمه منکوحه کنیم که چه فرمایند آمدند واقع حال
بربی بی نمودند گفتند رجال الغیب چه طور مردم اند اهل وعیال دارند یا نه بر جال الغیب
آمده استفسار کردند تبسمی کردند یا زرفته بحضرت بیبی گفتند فرمودند که رجال الغیب
مردم بی خانمان اند که این چنین سرگردان اند شما را بایشان چه نسبت رجال الغیب گفتند
سبحان الله چه مردانند که از علو حال وسمو جلال منصب ما را در نظر نه آوردند لجامعه منو
چه مردانند اند رراه داد اره پنهان از مردم معگم کرده اثاره زعالی مرتبه در چشم نازند
مقام وحال سیصد وشصت اخیاره مرقد منوره حضرت مولانا داود برلب کول که در
محب قبیح مذ نور سهت د مزار متبرکه حضرت مولانا رقیام الملة والدین تقی الدین برای حوض
اینهوته که درخطه اوده هست ساخته اند وهو لبس الخرقة الارادة والاجازة من قطب
الاقطاب وزبدة الاصحاب قطب الحق والدین ولادت حضرت خواجه قطب الدین
بختیار اوشی قطب دهلی روز دوشنبه چهار دهم ماه ربیع الاول سنه ثلاث وثلثین وستمائة
مدت عمر مبارک خواجه به پنجاه ودو سال کشیده وفات شهر ربیع الاول **منه** قاضی
محکمه معارف وداد مدینه عوارف حضرت قاضی حمید الدین ناگوری از خلص خلفای
ولایت مآب حضرت خواجه اند آن مقدار التفات ظاهری وباطنی که به نسبت قاضی حضرت
خواجه داشتند به نسبت دیگران کم بوده هم ازان آثار التفات وانوار ارادات صاحب
تصنیفات رایقه وتالیفات لایقه شده بتخصیص طالع شموس که مطلع شموس حقایق ومنبع
لبوس دقایق هست ازوی سرزده که آن مقدار معارف وعوارف که از طوالع طالع میگردد
در دیگر کتاب یافته نشود امروز در جمیع ملل ونحل دستور وسند شده هست وفات قاضی
روز دوشنبه یازدهم مبارک رمضان سن احدی واربعین وستمائة **منه**
مولانا رفخر الملة والدین حلوای که مفخر اکابر عصر ومقصد اماثل دهر خود بوده اند از خلفا
مثل حضرت ایشانند آن مقدار انفاس متبرکه وسخنان موثره که به نسبت وی از حضرت شیخ
اکبر صادر شده بدیگران کم بوده هست **منه** مولانا برهان الدین حلوای که از
عمده اصحاب وعمده احباب حضرت شیخ اکبر اند لبس محرم اسرار ظاهری وباطنی وموقع
انوار صوری ومعنوی بودند **منه** بدر سپهر عرفان صدر بزم وجدان حضرت شیخ
بدر الدین غزنوی که بزیور علوم غریبه وبحلیه فهوم عجیبه آراسته بودند از خلفاء کبار وندمار آثار حضرت شیخ
اکبر اند حضرت شیخ امام الدین [illegible] نسبت داشتند وشیخ بهاء الدین عمر عاشق [illegible] نسبت دارند وحضرت شیخ عماد

شریف دهلوی بوی نسبت داشتند و بهاء الدین عماد شریف احمدآبادی بوی نسبت دارند و هو لبس خرقة
الارادت والاجازت من قطب العارفین وعمدة الواصلین معین الحق والدین حسن سنجری
چشتی و وفات حضرت ایشان سیوم ماه ذی الحجه من ثلاث وثلاثین وستمائة و هو علیه لبس الخرقة الارادت
والاجازت من قطب العارفین زبدة الکاملین حضرت خواجه عثمان هارونی و هو لبس خرقة
الارادة والاجازة عن قدوة المتقدمین حضرت حاجی شریف زندنی و هو لبس خرقة الارادت
والاجازة عن قدوة العارفین خواجه قطب الدین مودود چشتی که پسر مهین و ولد خوبترین حضرت خواجه
یوسف است در وقت صغر به تحصیل علوم وصیت کرده و قایم مقام خود گردانیده وی در سن هفت سالگی
تمام قرآن را با ضبط حفظ کرده و تحصیل علوم اشتغال میداشت چون بسن بیست و شش سالگی رسیده والد
بزرگوار وی خواجه یوسف از دنیا برفت وی را بجای خود نشاندند مقبول الطوایف و منظور الظرایف
شد و آن مقدار مردم از اعالی و اسافل و از اشراف و اراذل بوی مرید و معتقد شده که شرح نتوان کرد
و توفیق شرف صحبت و دولت تربیت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله سره نیز دریافت در آن
وقت که حضرت شیخ الاسلام احمد از ولایت جام تشریف بهراة آورده بودند وفات وی در سن سبع عشرین
وخمس مائة بوده و هو علیه لبس خرقة الارادت والاجازت عن حضرت قدوة المتقدمین خواجه یوسف
قدس الله سره و جد وی پسر مهین خواجه محمد سمعان است که خواهرزاده خواجه محمد بن احمد ابدال باشد
خواجه محمد تا شصت و پنج سال متاهل نشده بود و وی را همشیره بود که خدمتش کردی و خوردن و پوشیدن
وی بهم رسانیدی و سن خواهرش بچهل سال رسیده و بسبب خدمت برادر و اشتغال بطاعت خدا
قادر میل تزوج نداشتی خواجه محمد پدر بزرگوار خواجه ابن احمد را در خواب دید که گفت در ولایت شام
فلان مردی محمد سمعان نام تحصیل علوم کرده و روزگار بعبادت بسر آورده خواهر خود را بوی عقد کن چون
از خواب در آمد بطلب وکس فرستاد آمده همشیره خود را بعقد وی در آورد در چشت متوطن شده
خواجه یوسف از ایشان متولد شده خواجه محمد بن احمد بعد از شصت و شش سالگی متاهل شده بود و هیچ
پسر وی بکمال نرسیده خواجه یوسف را بمنزله فرزند میداشت و تربیت میکرد و به تحصیل علوم و راه خدای
دلالت می نمود بعد از وفات وی قایم مقام خویش کرده و بشرف ملازمت حضرت شیخ الاسلام احمد
که چون بطواف مزارات متبرکه و مرقد منوره چشت حماها الله عن البلیة رسیده بعد از معاودت
بهراة در محافل و مجالس از وی استحسان میکرد و توفی رحمة الله علیه فی سنة تسع وخمسین واربعمائة
عمر وی هشتاد و چهار سال بکمال رسیده بوده و هو لبس خرقة الارادة والاجازة عن خاله شیخ الاسلام
خواجه محمد بن احمد چشتی و خواجه محمد قدس سره که بعد از وفات خواجه احمد قایم مقام وی شده و بموجب فرموده
پدر با آنکه بیست و چهار سال بیش نبوده علوم دینی و معارف یقینی تحصیل کرده بودند و مع [illegible]
از دنیا و اهل آن بغایت مجتنب و محترز می بودند وقتی که محمود سبکتکین بغزا سومنات رفته همراه [illegible]

تبرکا همراه برد و بعد دگاری کاکو خادم مظفر و منصور آمده و وفات وی در سنه احدی عشر واربعمائه
بوده وهو لبس خرقة الارادة والاجازة عن ابیه قدوة العارفین حضرت خواجه احمد ابدال قدس
سره وی پسر سلطان فرسنافه است که از شرفای چشت بوده و امیر آن ولایت خواهری صالحه داشت
سلطان که بخانه وی حضرت شیخ ابو اسحاق شامی گاه گاه آمدی و بشارت فرزندی بخانه برادر وی
دیدار رسانیدی تا در تاریخ سنه ستین ومائتین که زمان خلافت معتصم بالله بود خواجه احمد متولد
شد و بیان صالحه خواهرش متعهد وی شده توفی رحمة الله علیه سنة خمس وخمسین وثلثمائة وهو لبس
خرقة الارادت والاجازت من قدوة الآفاق خواجه ابو اسحاق قدس الله سره وقبر وی در عکا از
شام است وهو لبس خرقة الارادت والاجازت من قطب المتقدمین حضرت علو دینوری قدس
الله سره وهو لبس خرقة الارادة والاجازة من قطب المتقدمین هبیرة البصری وهو لبس خرقة
الارادة والاجازة من حضرت القدسی حذیفة المرعشی وهو لبس خرقة الارادة والاجازة
تارك المملكة والسلطنة ابراهیم ادهم قدس سره وهو لبس خرقة الارادة والاجازة من فضیل بن
عیاض وهو لبس خرقة الارادة والاجازة من حضرت شیخ عبد الواحد بن زید وهو لبس خرقة
الارادة والاجازة من رئیس التابعین حضرت خواجه حسن بصری وهو لبس خرقة الارادة والاجازة
من حضرت امیر المومنین علی بن ابی طالب کرم الله وجهه وهو لبس خرقة الارادت والاجازة من
سید المرسلین خاتم النبیین **حضرت محمد مصطفی صلی الله علیه وسلم شجره دوم**
در بیان سلسله قادریه وغوثیه مینبا این سلسله وغیشا این شجره از حضرت غوث ثقلین قطب الربانی محبوب السبحانی
میر سید محی الدین عبد القادر جیلانی است قدس الله روحه کنیت وی ابو محمد است علوی بود و حسنی
نبیره ابو عبد الله صومعی است از جانب جد و مادر وی ام الخیرات الجبار فاطمه بنت ابی عبد الله صومعی
ولادة وی در سن احدی وسبعین واربعمائة بوده و وفات وی در سن احدی وستین وخمسمائة بوده
است وی گفته که خورد بودم روز عرفه بصحرا بیرون رفتم و دنبال گاوی گرفتم بجهت حراست آن گاو وی
باز پس کرده و گفت یا عبد القادر ما لهذا خلقت ولا بهذا امرت بترسیدم باز گشتم و بر بام سرای خود
بر آمدم حاجیان را دیدم که در عرفات استاده بودند پیش مادر خود رفتم و گفتم مرا در کار خدا تعالی
کن و مرا اجازه ده تا ببغداد روم و بعلم مشغول شوم و صالحان را زیارت کنم از من سبب آن داعیه
پرسید بادی بگفتم بگریست و برخاست و هشتاد دینار بیرون آورد که میراث پدر من مانده بود چهل
دینار از برای برادرم گذاشت و چهل دینار را در زیر بغل در جامه من دوخت و مرا اذن سفر کرد و مرا
عهد داد بجمیع صدق در همه احوال و بوداع من بیرون آمد و گفت ای فرزند برو که برای خدا از تو
ببریدم تا قیامت روی ترا نخواهم دیدن با قافله اندک بجانب بغداد توجه نمودم چون از همدان بگذشتیم
شصت سوار بیرون آمدند و قافله را بگرفتند و هیچکس مرا تعرض نکرد ناگاه یکی از ایشان بمن بگذشت و گفت

ای فقیر با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت در کجاست گفتم در جامه من دوخته است دیندی
گمان برد که بمن استهزا میکند مرا بگذاشت و برفت دیگری بمن رسید و همان پرسید و همان جواب شنید
او نیز مرا بگذاشت و برفت هر دو پیش مهتر ایشان بهم رسیدند و آنچه از من شنیده بودند بوی گفتند
مرا طلبید بر بالای تلی که اموال قافله قسمت میکردند پس گفت با خود چه داری گفتم چهل دینار گفت
کجاست گفتم در جامه من دوخته است زیر بغل بفرمود تا جامه مرا بشگافتند آنچه گفته بودم یافتند پس گفت
ترا چه بر این داشت که اعتراف کردی گفتم مادر من مرا عهد داده بود بر صدق و راستی و من در عهد وی
خیانت نمیکنم پس مهتر ایشان بگریست و گفت چندین سال است که من در عهد پروردگار خود خیانت کرده ام
و بر دست من تا تو به کرده پس اصحاب وی گفتند که تو در قطع الطریق مهتر ما بودی اکنون در توبه مهتر ما باش
همه بر دست او توبه کردند آنچه از قافله گرفته بودند باز دادند اول تائبان بر دست من ایشان بودند در
سن ثمان و ثمانین و اربعمائة بغداد رسید و بجد تمام به تحصیل علوم مشغول شد و نسبت تصوف وی بدو طرف
میرسد یکی بحبیب عجمی دوم با مام موسی کاظم ابو محمد عبد القادر بن ابی صالح بن عبد الله الجیلی وهو لبس خرقة
من ید الشیخ ابی سعید المبارک بن علی المخزومی وهو لبسها من ید الشیخ ابی الحسن علی بن محمد بن
یوسف القرشی الهکاری وهو لبسها من ید الشیخ ابی الفرح الطرطوسی وهو لبس من ید الشیخ ابی الفضل
عبد الواحد بن عبد العزیز التمیمی وهو لبس من ید الشیخ ابو بکر الشبلی وهو لبس من سید الطایفه جنید
البغدادی وهو لبس من سری السقطی وهو من معروف الکرخی وهو من امام داود الطائی وهو
من حبیب العجمی قدس الله سره و نسبت دوم حضرت غوث الثقلین که بحضرت سادات میرسد اینست
حضرت ابو سعید مخزومی معتقد سید الطایفه جنید بغدادی میرسد چنانکه مذکور شد وی بسری سقطی
و وی خواجه معروف کرخی و وی بحضرت امام علی بن موسی الرضا میرسد و وی بوالد خویش موسی الکاظم
و وی بوالد خود امام جعفر صادق و وی بوالد خود امام محمد باقر و وی بوالد خود امام زین العابدین و وی
بوالد امام حسین و وی بوالد خود حضرت علی ابن ابی طالب رضی الله عنهم **منه** نسبت خرقه اولاد
از حضرت غوث الثقلین بولد صالح حضرت سید عبد الرزاق رسید و از وی بولد صالح ابی صالح و از وی
بولد صالح کبیر ابی نصیر محی الدین و از وی بولد صالح احمد بن محمد و از وی بولد صالح حسن الشریف و از وی
بولد صالح محمد الشریف و از وی بولد صالح علی الشریف و از وی بولد صالح موسی الشریف و از وی بولد
صالح محمد حسین الشریف و از وی بولد صالح احمد بن حسین الجیلی **حضرت قدوة الکبرا**
می فرمودند که سلسله نسب نور العین فرزند اعزاز شمار جمند سید عبد الرزاق بحضرت ایشان میرسد
چنانچه ذکر این خواهد آمد و از وی بولد صالح احمد بن حسن الجیلی نسبت خرقه صاحب فصوص جد کرن
یکی بحضرت غوث الثقلین بیک واسطه و آنحضرت شیخ محمد یونس قصار اند و نسبت دوم بحضرت
خضر علیه السلام بیواسطه بکمال رضی الله عنه نسبت هذا الخرقة المعروفة من ید ابی الحسن علی بن عبد الله

بن الجامع ببستانه بالمقری خارج الموصل سنه احدی وستمایة والبسها ابن جامع من ید الخضر علیه السلام وفی الموضع الذی البسنا الخضر ایاها البسها ابن جامع علی تلک الصورة من غیر زیادة ونقصان ونسبت دیگر وی بخضر میرسد علیه السلام بی واسطه قال رضی الله عنه صحبت انا والخضر علیه السلام وتادبت واخذت عنه وصایا کثیرة وشرح مآثر حضرت صاحب فصوص وبیان مکارم قدوه اصحاب خصوص نه مرتبه ایست که بر صحایف روزگار واوراق اطوار توان داد وآن مقدار از حقایق و معارف که در تصنیفات خود خرج کرده ودقایق وعوارف که در تالیفات خویش درج ساخته در هیچ کتابی یافته نمی شود واز هیچکس ازین طایفه ظاهر نشده لجامعه مثنوی زهی آن قدوه ارباب توحید زهی آن زبده اصحاب تفرید ٭ در دریای تحقیق ومعارف ٭ خور خضرای ارشاد وعوارف ٭ محی الحق والدین کان اسرار ٭ پناه زمره ابرار واحرار ٭ خصوص معرفت از معدن او ٭ بجوهر این رسید از مخزن او ٭ جهان را واردات او از فتوحات ٭ ز نقد جوهر کان کرامات ٭ ملوکان صفا را مخزن نیست ٭ که بی از معدن آن جوهری نیست ٭ بروی ساکنان وحدت آباد ٭ در توحید در تعزید بگشاد ٭ زهی خضر سکندر ذات پاکش ٭ که مجری آب حیوانست خاکش ٭ ز دریای حضورش بحر قطره ٭ ز نورش لمعه خورشید ذره ٭ ز لطف لانهایت در بدایت ٭ شده خاتم ولایت از عنایت ولد الشیخ رضی الله عنه بمرسیه من بلاد الاندلس لیلة الاثنین لسابع والعشرین من رمضان سنة ست وخمسمایة وتوفی لیلة الجمعة الثانیة والعشرین من شهر ربیع الآخر سنة ثمان وثلثین وستمایة بدمشق ودفن بظاهرها فی سفح جبل قاسیون حالیاً آن موضع بصالحیه مشهور است منهم شیخ صدر الدین محمد بن اسحاق القونوی قدس الله روحه کنیت وی ابو المعالی است جامع بوده میان جمیع علوم ظاهری وباطنی چه عقلی ونقلی میان وی وخواجه نصیر طوسی اسوله واجوبه واقع است ومولانای قطب الدین علامه شیرازی در حدیث شاگرد ویست وکتاب جامع الاصول بخط خود نوشته است و بر وی خوانده وبآن افتخار میکرده از خلفاء وکبراء حضرت شیخ اکبر است قدس الله سره ویرا الشیخ کبیر میگویند

حضرت قدوه الکبرا ایشان میفرمودند که از حضرت شیخ عبد الرزاق کاشی منقول است که وی متبناء حضرت شیخ اکبر است واز این طایفه شیخ موید الدین جندی ومولانا شمس الدین ایکی وشیخ فخر الدین عراقی وشیخ سعد الدین فرغانی قدس الله تعالی ارواحهم وغیر ایشان از اکابر در صحبت وی تربیت یافته اند ودر صحبت وی پیدرش یافته با شیخ سعد الدین حموی بسیار صحبت داشته وازوی سوالات کرده شیخ بزرگ رضی الله عنه از حالات خاصه از بدایه تا نهایه که بوی گذشته ومیخواهد گذشت اعلام کرده چون بلوغ رسید بعد از وفات پدرش مادرش بعقد نکاح شیخ در آمد ووی در خدمت وصحبت شیخ تربیت یافت ونقاد کلام شیخ است مقصود شیخ در مسله وحدة وجود بر وجهی که مطابق عقل وشرع باشد جز بتتبع تحقیقات وی ٭ بر آن کما ینبغی میسر نمیشود ویرا مصنفات

بسیار اند چون تفسیر فاتحه و مفتاح الغیب و نصوص و فکوک و شرح حدیث و کتاب نفحات الهیه که بسیاری
از واردات قدسیه خود در آنجا ذکر کرده که کمالات وی از آنجا معلوم میگردد میان وی و حضرت
مولوی رومی خصوصیت بسیار و خلوصیت بیشمار بود و حضرت شیخ شرف الدین قونوی از شیخ صدرالدین
کبیر پرسید که من این الی این و ما الحاصل فی البین شیخ جواب داد که من العلم الی العین والحاصل
فی البین تجدد النسبة الجامعة بین الطرفین ظاهرة من الحکمین شعبه شیخ موید الدین
جندی از خلص اصحاب و از مختص احباب شیخ کبیر است که شیخ صدرالدین قونوی باشند تحصیل
علوم ظاهری و باطنی بوی کرده بعضی مصنفات شیخ اکبر را چون فصوص الحکم و مواقع النجوم شرح کرده
و ماخذ سایر شروح فصوص شرح وی است و حقایق و دقایق بسیار از آنجا اظهار میگردد و خود میگوید
که خطبه شرح من حضرت شیخ کبیر کرده اند و در اثنای آن تشرف بمن کردند که مضمون جمله کتاب مرا مکشوف
شد و وی را بر طریق ابن الفارض رحمة الله در بیان حقایق و معارف اشعار عربی لطیف است و از آنجمله
حضرت شیخ فخرالدین عراقی انشاد کرده در لمعات از اشعار شعر بحر عجبا علی ما کان فی قدم، ان الحوادث
امواج و انهار، لا یحجبنک اشکال یشاکلها، عمن تشکل فیها و هی استار، و قصیده تائیه فارضیه
را جواب گفته شعبه شیخ سعید الدین فرغانی از خلص اصحاب شیخ کبیر اند از علوم غریبه و مصطلحات
عجیبه بهره تمام داشتند شرح قصیده تائیه فارضیه بغایت خوب از وی واقع شد و تصنیف دیگر مسمی منهاج
العباد الی المعاد در بیان مذاهب ائمه اربعه رضوان الله علیهم اجمعین از وی است که سالکان راه را از وی
چاره نیست بلکه اهم است و نسبت خرقه سلوک بشیخ کبیر دارند چنانکه گذشت و نسبت خرقه ارادت وی لذ
حضرت شیخ نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی و وی از حضرت شیخ الشیوخ و وی از عم خود شیخ
نجیب الدین و نسبت شیخ به عم خویش پیر دیگر مذکور در دم بعم خود شیخ وجیه الدین و نسبت قاضی
وجیه الدین نیز میگویند و باقی این سلسله در محل خویش خواهد آمد انشاء الله تعالی شعبه شیخ ابو محمد
عبدالرحمن الطفسونجی رحمة الله از طفسونج که از توابع بغداد است روزی بالای منبر برآمد و گفت انا
بین الاولیا کالکرکی بین الطیور اطولهم عنقا ذکر اصحاب غوث الصمدانی شیخ محی الدین عبدالقادر
جیلانی قدس سره شعبه شیخ عمر حریفی از خلص اصحاب غوث الثقلین اند سبب توبه آن بود که شبی
به بشب افتاده بود که در حوایج خانه میگذرد یکی گفت سبحان من عندنا بخزاین کل شیء و ما ینزله الا
بعلمانه و دیگر گفت سبحان من بعث الانبیاء حجة علی خلقه و دیگر میگفت کل ما فی الدنیا باطل الا ما کان
لله و رسوله و دیگر میگفت یا اهل الغفلة عن مولیکم قوموا الی ذکر خیرکم این تسبیحات شنیدم از خواب
در آمدیم در خود حالتی یافتم مراد کونین از دل من بر دم شنید در دل کردم که تو در این تسلیم شخصی کم که
دلالت بحق کند من برای میگذشتم که مردی نورانی نمودار شد و گفت السلام علیکم یا فلان جواب
دادم بعد از جواب دادن سوگند بوی دادم و دامنش گرفتم که تو کیستی و نام من چون دانستی گفت

پیش شیخ عبد القادر بودم گفت یا ابا العباس دوش مردی را در صدیقین جذبه رسیده است و
قبولی یافته واز بالای هفت فلک اوراندا آمد که مرحبا بک عبدی با خدای عهد کرده است که خود را
بشیخی تسلیم کند لبو تق ادو دوی را لسوی من آوردند مرا گفت مرحبا بمن جئ به مولاه الیه بالسنة
والطریقة وجمع له کثیر من الخیر و بشارت داد مرا که ترا مریدی پیدا بود عبد الغنی این نقطه که از
اولیا بسیار بزرگ باشد بعده طاقیه بر سر من نهاد و خوشی و خنکی آن بدماغ من رسیده و از دماغ
بدل ملکوت بر کشف شده شعبه شیخ بقا بن بطو را زمعاصران حضرت غوث الثقلین اند حقایق و معارف
چندانکه از ایشان ظاهر شده شرح نتوان کرد نسبت ارادة و خلافت وی بتحقیق نرسید شعبه
قضیب البان الموصلی از کبرا متقدمین و بلغار کاملین بوده اند از اصحاب حضرت غوث الثقلین
اند وایشان را در کشف صوری قوتی بود که بصور مختلفه و امکنه متعدده خود را می نمودند پیش غوث
الثقلین نمودند که وی نماز نمی گذارد فرمودند که هی هی بگوئید چنین که همیشه سر وی در سجود است
هیت بظاهر گر نباشد در عبادت باچه شد در سر عبادت کرد عادت شعبه محمد الاوانی که باین
القاید مشهور اند از اصحاب حضرت غوث الثقلین است و وی را متعرید الحضرت گویند و از مفردان بود
منه ابو المسعود بن شبل رحمه الله وی نیز از اصحاب شیخ عبد القادر شعبه ابو مدین المغربی نام وی
شعیب بن حسین است از مقتدای این طایفه است و بسیاری از مشایخ در صحبت وی بجای رسیده
اند یکی از انجمله شیخ محی الدین ابن العربی است امام عبد الله یافعی میگوید که اکثر شیوخ مینی لشیخ عبد القادر
نسبت دارند و بعضی هستند که نسبت لشیخ ابو مدین دارند این یکی شیخ مغرب و آن یکی شیخ عبد القادر
شیخ مشرق است ابو العباس بن العریف اندلسی صاحب فتوحات ص از شیخ خود نقل میکند که روزی
از پیش شیخ خود ابن عریف بیرون آمدم و در صحرا سیر میکردم بهر درخت و گیاه که میرسیدم میگفت که
مرا بگیر که برای فلان درد کار می ایم و همچنین هر گیاه تکلم آمد این حالت شیخ خود عرض کرده فرمود
ترا ایزد تعالی امتحان کرد اکنون باز رو اگر آن گیاها باز متکلم آمدند توبه قبول نشد باز آمده با آن
درختان هیچ نشنید لشیخ عرض کرد فرمود بشارت باد مرترا که نشان قبول توبه تست و کان ذلک
سنه ست و ثلثین وخمسمایة توفی رحمة الله علیه شعبه ابو الربیع الکفیف المالقی از مریدان ابو العباس
ابن العریف است شعبه ابن الفارض الحموی المصری قدس الله سره کنیت وی ابو الحفص است
و مصری المولد بود وی از اکابر علماء مصر بود وی را دیوانیست مشتمل بر عیون معارف و فنون
لطایف که یکی از قصاید او قصیده تائیه است که هفت صد و پنجاه بیت است و قد اشتهرت هذه
القصیدة بین المشایخ الصوفیة وغیرهم من الفضلاء والعلماء علی الحقیقت انچه بعد از سیر
و سلوک تمام درین قصیده از حقایق علوم دینیه و معارف یقینیه از ذوق خود و اذواق کاملان
انبیاء و اکابر محققان مشایخ رحمهم الله تعالی اجمعین جمع کرده است در ضمن نظم رایق دقایق گفته الله

کسی دیگر را میسر نشده و نمیشود و هیچکس از اهل فضل و هنر بلکه مقدور اکثر نوع بشر نتوان بود شعر
من لی کل لطف فیه لفظ کاشف و فی کل معنی منه حسن باهر و لکن لطفاوه عنبره منهن و لکن
الغیوب جواهر شیخ رضی الله عنه فرموده است که چون قصیده تائیه گفته شد رسول را صلی
الله علیه و سلم بخواب دیدم فرمودند که یا عمر ما سمیت قصیدتک گفتم یا رسول الله
لوائح الجنان و روائح الایقان نام کرده ام فقال حضرت رسول الله صلی الله علیه
و سلم لا بل سمیتها نظم السلوک فسمیتها بذلک نقل است که این قصیده را از روی شعر و
قانون فکر نگفته است بلکه گاهی جذبه میرسیدش در روزه دوازده از حواس خود غایب می شد چون حاضر
می شد بخود املا میکرد تا سی و چهل بیت باز اہمال میگشت تا وقتی که باز همچنان وارد حاصل میشدش
پس تمام این قصیده وی واردات الهی و الهامات نامتناهی بوده اکثر اکابر روزگار بروی شرح
گفته اند در مجلس حضرت شیخ صدر الدین قونوی علما و طلبه حاضر میشدند و در انواع علوم سخن میگذشت
و ختم مجلس بر بعضی از ابیات قصیده و نظم السلوک می شد و حضرت شیخ برهان بزبان عجمی سخنان
غریب و معارف عجیب می فرمودند که فهم آن نتوانستی کرد مگر کسی که از اصحاب ذوق و وجدان بودی
و هر زمان معانی دیگر در خاطر شریف وی القا میشد و حضرت امام یافعی این بیت وی بسیار پسندیده
شعر هنیئا لاهل الدیر کم سکروا بها و ما شربوا منها و لکن هم هموا وقتی که شیخ برهان الدین با جمعی از اکابر
بزیارت وی رفته بودند دیدند که خاک بسیار گرد قبر وی برآمده بر آن نشسته و این بیت خواند شعر
مساکن اهل العشق حتی قبورهم علیها تراب الذل بین المقابر بعد از آن خاکها گرد ها را برفت و بدست
مبارک خود گرفت و بجای دیگر انداخت تا حوالی قبر وی پاک ساخت توفی رضی الله عنه فی الثانی من
جمادی الاول سنة اثنین و ثلثین و ستمایة شعبه شیخ حماد دباس از مشائخ غوث الثقلین است و
کان اصیا فتح علیه ابواب المعارف و الاسرار و صار قدوة المشائخ الکبار شیخ عبد القادر در جوانی بود
و در صحبت شیخ حماد می بود در غایت ادب تمام در صحبت وی نشسته بود چون برخاست و بیرون رفت
شیخ حماد گفت این عجمی را قدمیست که در وقت وی بر گردن همه اولیا باشد بعد از مرور ایام اقدام
وی بر گردن همه اولیا شد توفی فی شهر رمضان سنة خمس و عشرین و خمسمایة شجره سیوم
در بیان سلسله کبرویه منشا این سلسله که مسلسل میرود بحضرت شیخ الشیوخ ابی نجیب الدین سهروردی
و شیخ نجم الدین کبری است و کنیت وی ابو الجناب و نام وی احمد ابن عمر الخیوقی و لقب وی کبری
سبب اول جذبه وی از فیض نظر بابا فرج تبریزی است بعده ارادت بحضرت شیخ اسمعیل قصری
آورده و تربیت یافته باز بموجب اشاره و بخدمت شیخ عمار یاسر رسید و آنجا نیز تربیت یافت
و ابتدا تکمیل و تحصیل سلوک الهی و عبور بر مقامات نامتناهی بحضرت شیخ روزبهان کبیر المصری
شدندش چنانکه شرح این سخن در جای دیگر رفته است و روزبهان نسبت بحضرت ابو نجیب سهروردی

دارد و خروج چنگیز خان لعین از نفس وی است که اکثر عمارات ربع مسکون خراب و ویران شده و سبب
شهادت یافتن شیخ هم آن لعین شده اکثر مقتدایان روزگار و پیشوایان نامدار نسبت بوی دارند و سلسله
اکابر و اثر از تربیت وی پیدا شد چنانکه ذکر ایشان می آید کان شهادته فی شهور سنة ثمان و عشر
و ستمایة در ماه ربیع الآخر و دیگر نسبت وی بحضرت شیخ ابو النجیب ضیاء الدین بواسطه عمار یاسر میرسد
و بواسطه روزبهان شیخ نجم الدین را حالتی بود که هر که در حالهٔ حالت وی منظور وی شدی فیض
یافتی و بوجد و لایت رسیدی و دیگر نسبت وی بحضرت غوث الثقلین است بی واسطه منه شیخ سعد الدین
حموی از خلفاء کبرای شیخ نجم الدین کبری است کان صاحب احوال و ریاضات وله اصحاب و مریدون و کلام
مشکل سکن شیخ قاسیون مدة ثم رجع الی خراسان فتوفی هنالک در علوم ظاهر و باطن یگانهٔ روزگار خود بود
مصنفات بسیار دارد چون کتاب محبوب و سجنجل الارواح و غیر آن و در تصنیفات وی سخنان
مرموز و کلمات مشکل و ارقام و اشکال و دوایر که نظر عقل و فکر از کشف آن عاجز است و با حضرت
شیخ صدر الدین قونوی معاصر بوده اند عمر وی شصت و سه سال بوده و وفات در روز عید الضحی
سنه خمس و خمسین و ستمایة منه شیخ مجد الدین بغدادی کنیت وی ابو سعید است و نام وی مجد الدین
شرف المؤید بن ابی الفتح البغدادی در اصل از بغداد است و وی از خلفای کبرای حضرت شیخ نجم الدین
است بلکه وی را بشرف قبولیت فرزندی مشرف ساخته بغایت صورت لطیف و طبع ظریف داشت
و شیخ علاء الدولة السمنانی فرموده اند که این خلاف واقع است که وی امرد بوده و بشرف صحبت وی
پیوسته و سبب ظهور غضب شیخ نجم الدین به نسبت خوارزم شاه که خدمت شیخ مجد الدین را بدجله
انداخت و کشته شدن وی بدست هلاکو بن تولیخان بن چنگیز خان لعین و خراب شدن عمارت
روی زمین وی بوده کان شهادته سنة سبع و ستمایة و قیل سنة عشر و ستمایة خاتون
وی که از نیشاپور بوده وی را به نیشاپور نقل کرده و در سنه ثلاث و ثلثین و سبعمایة وی را باسفراین
نقل کردند شیخ سیف الدین باخرزی از خلفاء کبیره حضرت شیخ نجم الدین کبری است بعد از تحصیل
و تکمیل علوم بخدمت شیخ آمده و تربیت یافته در اوایل او را بخلوت نشانده و در اربعین دوم شیخ
به خلوت او آمده و انگشت مبارک بدر خلوت وی زده آواز داد که ای سیف الدین شعر
منم عاشق مرا غم سازوار است ٭ تو معشوقی ترا با غم چه کار است ٭ برخیز و برون ای آنگاه دست وی را
بگرفت و برون آورد و بطرف بخارا روانه کرد توفی قدس سره فی سنة ثمان و خمسین و ستمایة
قبر وی در بخارا است یزار و یتبرک و منشاء سلسله اکابر فردوسیه و دودمان کبرویه است تخصیص
درین دیار هند که خانواده شریف فردوسیه است از حضرت شیخ شرف الدین منیری اشتهار
یافته بوی میرسد و آن اینست از حضرت شیخ سیف الدین باخرزی با شیخ بدر الدین سمرقندی
رسید و از وی بشیخ رکن الدین فردوسی رسید و از وی بشیخ نجم الدین فردوسی رسید و از وی

ذکر شیخ شرف الدین منیری

بشیخ شرف الدین منیری رسید حضرت شیخ نجم الدین فردوسی مشهور بشیخ نجم الدین صغری اند در
سریر دولت و شوکت که حشم و خدم ایشان نزدیک دوازده هزار کس رسیده بودند و اکثر امرا محمد تغلق و
مقربان وی بشرف وصول الهی و حصول قرب نامتناهی مشرف بودند چون حضرت شیخ شرف الدین بعد از
تحصیل علوم شرعیه و تکمیل ریاضات اصلیه و فرعیه بشرف ملازمت حضرت سلطان المشایخ بدهلی تشریف
بردند و استدعا ارادت و ارشاد نمودند استفسار از عالم غیبی و فضا را رهبی کردند و سر بجیب استغراق
کشیده برآوردند و فرمودند برادرم شرف الدین نصیب اراده و حصول سلوک شما از برادرم نجم الدین
صغری است بروید که ایشان مترصد قدم شما و منتظر حضور معلوم اند چون بوقت اشارت سر براه ملازمت
شیخ نجم الدین صغری نهادند فرمودند از مصاحبت فقرا ان خالی نروید باری سماعی و صفائی باز این خاندان
مبارک باشد تعظیم کردند سماع و صفای درین دودمان از اینجاست شرح اوصاف ذات شریفه وی و
اخلاق و صفات لطیفه او برتر از انست که بخامه در زبان با بیان تبیان عیان توان کرد **قطعه**

صفات ذات آن عالی مناقب ؛ برون از حد و برتر از بیان است ؛ زهی آن قدوه اصحاب جاه آن
جهی آن عمده از عارفان است ؛ شه ملک دلاور دل پاک ؛ که در بزم معارف کامران است ؛ جهان شد
تازه از باد بهارش ؛ بهار خرم از سرو دل انست ؛ دماغ آسوده از باغ فردوس ؛ چراغ دوده
فردوسیان است ؛ بساتین تازه از دامن یاحین ؛ ز گلزار معارف بوستان است ؛ شیخ جمال الدین

ذکر شیخ جمال الدین گیلی

گیلی از خلفای کبرای حضرت شیخ نجم الدین کبراست در اوایل که عزم صحبت حضرت شیخ کرده در کتاب خانه
در آمد کتابی از هر علوم انتخابی کرده همراه گرفته در ملازمت آمد شیخ وی را نمودند که ای گیلک پشته را
بینداز متحیر ماند که یارب پشته چه باشد از دنیا چیزی ندارم و میل جمع وی ندارم تا آنکه شب وی را همین نمودند
چون متنبه نشد از شیخ پرسید که شیخا پشته چیست گفت که پشته تو همین مجموعه منتخبه از علوم غریبه است
آخر در دریا انداخته بابا کمال جندی از خلفای کبرای حضرت شیخ نجم الدین کبراست مرتبه کمال داکمل یافت

ذکر بابا کمال جندی

حضرت شیخ خرقه بوی داد و گفت در دیار ترکستان مولانا شمس الدین مفتی را فرزندی است که وی را
احمد مولانا میگویند خرقه ما را بدو رسان و از وی تربیت دریغ مدار چون بابا کمال بجند رسید
جمعی کودکان بازی میکردند و احمد مولانا چون هنوز کودک بود در میان ایشان اما بازی نمیکرد
جامهای ایشان نگاه میداشت چون بابا کمال را دیدند برخاست و استقبال نمود و سلام
کرد و گفت تا چند جامه دیگران نگاه داریم و شما جامه ما را نگاه دارید پس خدمت بابا وی را کنار
گرفت و بخانه مفتی آمدند ؛؛؛ مفتی گفت این فرزند مجذوب است شاید خدمت شایسته
نتواند کرد برادر خورد تر از وی دانشمندی مولانا نهایت زیرک است و مودب بابا گفت
وی نیز با نصیب گردد ما بحواله شیخ بخدمت این آمده ایم و احمد مولانا در اندک فرصتی تربیت
تمام یافت و صیت کمالات وی منتشر شد و بسی طالبان در صحبت وی تربیت تمام یافتند و بمرتبه

کمال رسید ندیکی از اینها شیخ بهاء الدین کبری است که تربیت برادر خورد دانشمند مولانا را
که محمد نام داشت حواله بوی کرده بودند شیخ بهاء الدین تربیت فرزند خود ابوالفتوح را بدانشمند
مولانا کرده است و همانا که خواجه ابو الوفا خوارزمی را انتساب به ابوالفتوح است چنانکه در بیان
سلسله مشایخ خود گفته **اشعار** رسید فیض علی ساز احمد مختار ٭ پس از علی حسن آمد عزیز اسرار
حبیب و طائی و معروف پس سری و جنید ٭ ز بو علی و دگر مغربی سر اخیار ٭ عقیب این همه بوالقاسم
و پس نساج ٭ امام احمد پس سهروردی و عمار ٭ پس از اکابر مذکور شیخ نجم الدین ٭ که بود ندو
اخیار و سرور ابرار ٭ کمال واحمد و آنکه بهاء ملت دین ٭ دگر محمد پس بوالفتوح فخر کبار ٭ خواجه ابو الوفا
خوارزمی احتمال دارد از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است شیخ نجم الدین رازی المعروف بدایه از
اصحاب کبار شیخ نجم الدین کبرا است که تربیت او را حواله بشیخ مجد الدین کرده بودند صاحب مرصاد
و تفسیر بحر الحقایق است در واقعات چنگیز خان از خوارزم بیرون آمد و بروم رفته با شیخ زین الدین
فردوسی و با شیخ صدر الدین قونوی و مولانا جلال الدین رومی اتفاق اجتماع افتاد وفات وی
در سنه اربع و خمسین و ستمایه بوده است در شونیزیه بغداد بیرون مقبره سری سقطی و شیخ
جنید قبری بودی گفتند که قبر ویست والله اعلم از مقولات ویست **رباعی** شمع ارچه چو من
داغ جدائی دارد ٭ با گریه و سوز آشنائی دارد ٭ سر رشته شمع به که سر رشته من ٭ کان
رشته سری بروشنائی دارد ٭ شیخ رضی الدین علی لالا وهو علی بن سعد بن عبد الجلیل اللالا
الغزنوی ابن شیخ سعید پدر شیخ رضی الدین پسر عم حکیم سنائی است و از اصحاب خواجه یوسف
همدانی است و شیخ رضی الدین از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است در اوایل سلوک بصحبت
وی کرده اما شرف ارادت بشیخ مجد الدین یافت آورده اند که شیخ علی لالا از صد و چهار دم
شایخ کامل خرقه دارد و بعد از وفات وی صد و سیزده خرقه بوده یافتند سفر هندوستان کرده
بود و صحبت ابو رضا رتن رضی الله عنه دریافته صحبت یعنی الشیخ رضی الدین علی لالا صاحب
حضرت رسول الله صلے الله علیہ وسلم ابا الرضا رتن بن نصیر رضی الله
عنہ فاعطاه مشطا من امشاط **رسول الله صلی الله علیہ وسلم** شیخ رکن الدین
علاء الدولہ السمنانی آن شانہ را در خرقہ پیچیدہ و آن خرقہ بکاغذ پیچیدہ بخط مبارک خود
بران نوشتہ هذا مشط من امشاط **رسول الله صلی الله علیہ وسلم**
وصل الی هذا الضعیف من صاحب **رسول الله صلی الله علیہ وسلم**
وهذہ الجماعة وصل من ابی الرضا رتن الی هذا الفقیر **حضرت قدوة الکبرا**
می فرمودند وقتی که این فقیر بملازمت حضرت ابو الرضا رتن رسید و از انواع لطایف ایشان
بهرمند شده یک نسبت خرقه این فقیر بحضرت رتن میرسد و او را بحضرت **رسول الله**

صلی الله علیه وسلم وشیخ علاء الدوله السمنانی ابن احمد بن محمد البیابانکی در اصل از ملوک سمنان
سامانی اند منصب وزارت حضرت ابراهیم شاه با ایشان مفوض بود در یکی از حروب وی را جذبه
رسید بعد از آن در سنه ۶۹۹ تسع وتسعین وستمایة وقیل ۶۹۰ در هشتصد خمس عشر وسبعمایة در الاحتیاج
در صحبت شیخ نور الدین عبد الرحمان اسفراینی کرخی رسیده وشرف ارشاد یافته وسخنان معارف و
حقایق وی هم درین مجموعه بتفاریق مذکور شده احتیاج تکرار نبوده حضرت قدوة الکبرائی فرمودند
که در بدایت کار بملازمت ایشان رسیده بودیم ولبی از حقایق ومعارف تحصیل کرده ونسبت
شیخ نور الدین بشیخ احمد کورفانی میرسد ونسبت وی بحضرت شیخ علی لالا و وی بحضرت
شیخ نجم الدین کبری در خانقاه سکاکیه مدت شانزده سال صد وچهل اربعین برآورد وگویند که در سایر
اوقات صد وسی اربعین دیگر برآورده اند چون عمر وی بهفتاد وهشت سال رسید شب جمعه بیست ودوم
ماه رجب المرجب سنه ۷۳۶ ست وثلثین وسبعمایة در برج احرار صوفی آباد بجوار حق پیوست در خطیره قطب
الاوتاد عماد الدین عبد الوهاب مدفون شده ابو البرکات تقی الدین علی الدوله السمنانی از اصحاب شیخ
رکن الدین علاء الدوله السمنانی اند امیر سید علی بن شهاب بن محمد الهمدانی جامع بودند علوم ظاهری
وباطنی مصنفات وی مشهور اند چون کتاب اسرار النقطه وشرح اسماء الله وشرح فصوص وشرح قصیده
خمریه فارضیه وی مرید شیخ شرف الدین محمود بن عبد الله المزدقانی است و وی مرید شیخ علاء الدوله
السمنانی است و وی مرید شیخ نور الدین عبد الرحمان و وی مرید شیخ احمد خرقانی و وی مرید شیخ علی لالا

شجره چهارم در بیان سلسله سهروردیه منشاء این سلسله از حضرت شیخ نجیب الدین سهروردی
که وی قدوه این دودمان وعمده این خاندان است وشرح نسبت خرقه واجازت وی در لطیفه
سالفه شمه مذکور شد ومصنفات بسیار دارد چنانکه آداب المریدین وسلسله نسبت وی بعد از دو واسطه
بحضرت ابی بکر میرسد ونسبت خرقه بشیخ احمد غزالی قدس الله سره العزیز روزی در بازار قصابان گذشت
گوسفندی آویخته دید گفت این گوسفند می گوید من مرده ام نه مذبوح قصاب بیخود افتاد چون بخود باز آمد
بصحت قول شیخ اقرار کرد وتایب شد توفی فی شهور سنه ۵۶۳ ثلاث وستین وخمسمایة **صنم**
مقتدی الانام عین القضات همدانی کنیت وی ابو الفضل عبد الله بن محمد المیانجی است وعین
القضات لقب ویست با شیخ محمد بن حمویه صحبت داشته با شیخ امام احمد غزالی نیز وفضایل وکمالات
صوری ومعنوی وی از مصنفات وی ظاهر است چه غزل وچه فارسی آن قدر کشف حقایق و
شرح دقایق که وی کرده است کم کسی کرده از وی خوارق عادات چون احیا واماتت بظهور آمده امام
احمد غزالی که مقتدای علماء شریعت وطریقت وپیشوای بلغاء معرفت وحقیقت که سخن او در جمیع ملل
ونحل سند وحجت است تالیفات وتصنیفات وی معتبر ومقبول الطوایف یکی از آن سوانح است
که منشاء لمعات شیخ فخر الدین عراقی شده کسی از حال برادرش حجة الاسلام پرسیده که وی

کجا است گفت درخون نشسته چون تفتیش کردند در فکر مسئلهٔ حیض بوده اند جزوی از تصانیف
از حجة الاسلام رسید مطالعه کرد گفت سبحان الله ما طلب کردیم دادیات بیت یکی میرد دیگری میرسد یکی
میرود دیگری میرد ٭ توفی فی سنه سبع وعشر وخمسمایه قبر وی در قزوین است یزار و یتبرک
و نسبت خرقه بحضرت ابوبکر نساج ادامیرسد منه امام حجة الاسلام محمد بن محمد الغزالی کنیت وی
ابو حامد است لقب وی زین الدین انتساب وی در تصوف به شیخ علی فارمدی میرسد و وی
بحضرت ابو القاسم گرگانی در اوایل حال بطوس و نیشاپور بود و درس نظامیه بغدادی بوی
تفویض یافته در سنه اربع وثمانین واربعمایه تصنیفات وی که متمسک جمیع ملل و نحل بود چون
کتاب احیای علوم و جواهر القران و تفسیر یاقوت التاویل چهل مجلد و مشکوة الانوار و غیر آن از کتب
مشهور متوفی قدس الله سره العزیز در اربع عشر جمادی الاخر سنه خمس وخمسمایه و منقولست
که شبی یکی از مشایخ منکران تصانیف وی را که از اهل الاعتزال بوده اند بخواب دید که حضرت
رسول الله صلی الله علیه وسلم امام الغزالی را تعزیر کرده از چون بیدار شد هنوز اثر سوط
بر بدن آن بیدار بود تا زنده بود ولد بطوس سنه خمسین واربعمایه وخرج الی الحجاز فی
ثمانین ورجع الی الدمشق وسط فیها عشر سنین وکانت وفاته بطوس صبح یوم الاثنین
الرابع عشر من جمادی الاخر سنه خمس وخمسمایه وکان عمره خمسا وخمسین سنة ایضا اخذ
العلم والخرقة من الشیخ ابی المعالی الجوینی وهو من ابو القاسم القشیری وهو من ابی علی
الدقاق وهو من ابی القاسم النصیرابادی وهو من خواجه ابی بکر الشبلی وهو من سید الطایفه
شیخ ابو بکر بن عبد الله الطوسی النساج از اصحاب شیخ ابو القاسم گرگانی است وی را در
مشاهده و معرفت و توکل چنان عالی افتاده بود که همه با و اقتدا کرده اند شیخ ابو القاسم گرگانی نام
او علی است در وقت خود عدیم المثال بود روزی شیخ ابو سعید ابو الخیر و شیخ ابو القاسم با هم نشسته بودند
و جمعی درویشان حاضر بودند بخاطر یکی از ایشان گذشت که درین هر دو شیخ منزلت زیاده کرا باشد همین زمان
ابو سعید روی بدرویش کرد و گفت هر که خواهد که دو پادشاه بر یک تخت در یک عصر به بیند گو بیای که به دو درویش
بنور نگاه کند بیت هر که بیک تخت ندیده دو شاه ٭ گو نگر دسوی دو این کج کلاه ٭ حق سبحانه تعالی
حجاب از پیش چشم وی برداشت تا صدق سخن شیخ بر دل وی کشف گشت و بزرگواری ایشان بدید
بر دلش گذشت آیا خداوند تعالی را امروز در زمین هیچ بنده است بزرگوارتر ازین هر دو شخص شیخ ابو سعید
روی بآن درویش کرد و گفت مختصر ملکی بود که هر روزی در آن ملک چون ابو سعید و ابو القاسم هفتاد هزار
فدا رسد و هفتاد هزار بر رسد منه شیخ ابو عثمان بن سعید بن سلام المغربی از قدوه مشایخ و عمده
علمای راسخ است و پیر خواجه ابو القاسم گرگانی است اکثر اولیای روزگار و بلغای نامدار نسبت
او سرفراز شد توفی فی نهم ماه شوال سنه ثلث وسبعین وثلثمایه منه علی الکاتب المصری از

طبقهٔ رابعه است و از کبار مشایخ است و خواجه ابوعثمان مغربی از قدمای خلفاء وی است با ابوبکر مصری و
ابوعلی رودباری صحبت و خلافت داشته هرگاه که وی را ازین علم مشکل شدی در خواب از روح
مبارکه حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم انکشاف کردی مینمود
ابوعلی رودباری از طبقهٔ رابعه است نام وی احمد بن محمد بن قاسم بن منصور از وزراء اردبار است
نسب ولادهٔ وی بکسری میرسد با ابوالقاسم و سید الطائفه صحبت داشته و خال ابوعبید الله رودباری
باشد ابوعلی کاتب وی را چون نام بردی سیدنا گفتی و این کلمه موجب اشک بعضی اصحاب شدی
گفت او از شریعت بطریقت شده ما از حقیقت بشریعت می ایم و نسبت خرقهٔ وی بحضرت سید الطائفه
میرسد و بلا انزوی چنانکه در لطیفه سابق بخانواده فردوسیان مذکور شده و شمه از فضایل وی
هم درانجا مسطور است اما از حضرت سید الطائفه بسیار خانواده و چندین دوده منشعب میگردد و شرح اسامی
خلفای وی و شمه از فضیلت شان در شجره جنیدیه مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی و یک نسبت خرقه
حضرت سید الطائفه بسری سقطی میرسد و وی بخواجه معروف کرخی و وی بحضرت امام علی رضا و وی
به پدر بزرگوار امام موسی کاظم و این سلسله بحسب نسب تا منتهای خویش بحضرت امیر المومنین علی
رضی الله عنه میرسد و دیگر نسبت سلسله سید الطائفه بواسطه خواجه معروف بداود طائی میرسد
و وی بحضرت حبیب عجمی و وی بحضرت حسن البصری و وی بحضرت امیر المومنین علی رضی الله عنه
میرسد و دیگر نسبت سلسله حضرت سید الطائفه که بواسطه مشایخ میرسد بالا مذکور شده و مشایخ دیگر
کمیل بن زیاد را در حسن بصری و عبد الواحد بن زید واسطه میکنند تقریباً به نسبت می شود و آن انتساب
که شیخ نجم الدین را نسبت بشیخ اسمعیل قصری دارد و وی بشیخ محمد مانکیل و وی بشیخ محمد بن داؤد المعروف
بخادم الفقراء و وی بابی العباس ادریس و وی بابی القاسم بن رمضان و وی بابی یعقوب طبری و وی
بشیخ عبد الله بن عمر عثمان مکی که از طبقه ثانیه است کنیت او ابوعبد الله استاذ منصور حلاج است نسبت
با جنید نیز دارد و از اقران خراز است و مادر را نسبت خلافت بابی یعقوب نهرجوری است توفی ببغداد
سنهٔ ست و تسعین و مأتین قیل احدی و تسعین ابو یعقوب نهرجوری از علماء مشایخ و قدماء
رواشتم است با جنید و عمرو عثمان مکی صحبت داشت و قیل لعکس شاگرد ابو یعقوب سوسی است که
در مکه مجاور بود و همانجا رفته از دنیا در سنه ثلثین و ثلثمائة دهم جمادی الاخر و او نسبت خرقه به ابو یعقوب
سوسی دارد و یعقوب سوسی بحضرت کمیل بن زیاد و وی بامیر المومنین حسن المجتبی و ایضاً شیخ ابو یعقوب
سوسی نسبت خلافة و اجازت از حضرت عبد الواحد بن زید و وی از حسن البصری و وی از
حضرت امیر المومنین علی ابن ابی طالب کرم الله وجهه **شعبه** از حضرت شیخ ضیاء الدین عبد القاهر
ابن نجیب الدین السهروردی سلسله مولوی رومی می برآید که ازوی به شیخ قطب الدین الابهری
رسید و ازوی بشیخ رکن الدین سنجاجی رسید و ازوی بخواجه شمس الدین تبریزی رسید قیل خواجه

شمس تبریزی مرید و خلیفهٔ شیخ ابوبکر سله باف است و شیخ اوحد الدین کرمانی نیز ارادت و خلاصه
بوی دارند بعضی میگویند که مرید و خلیفه بابا کمال جندی است و از آنجا لقب یافته که مرید تر ا هم چو
مولوی رومی پیدا شود چنانکه مذکور شد و احتمال دارد که از همه اکابر تربیت و نوازش یافته باشد

ذکر شیخ صلاح الدین

شیخ صلاح الدین فریدون القونوی المعروف بزرکوب در بدایت حال مرید سید برهان الدین
ترمذی بوده آخر بصحبت مولانا پیوستند چنانکه از صحبت خواجه شمس الدین ایشان نوازش یافتند
وی همچنان از مولانا یافت چون از مردم زرکوبان بوده اند نسبت ایشان گفته اند **بیت**
یکی گنجی پدید آمد ازین دوکان زرکوبی × زهی صورت زهی معنی زهی خوبی زهی خوبی شیخ صلاح الدین
دکان را بیغما دادند چون سلطان ولد بدرجه بلوغ رسید خدمت مولانا دختر صلاح الدین را
بجهت وی خطبه کرد و چلبی شیخ عارف ازان دختر بود و شیخ حسام الدین حسن بن محمد بن الحسن ترک
چون شیخ صلاح الدین بجوار حق رسید عنایت خدمت مولانا و خلافت بچلبی حسام الدین منتقل شد
و عشق بازی با وی بنیاد نهاد و بسبب نظم مثنوی سبب وی بود چنانکه رفت اما سلطان خلف بر حق
و خلیفه صدق حضرت مولویست حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند که ولدی الولد سر لابیه لا شک
فیه غالباً در شان وی نزول یافته که بعینه بخلق و خلق مولانا رومی رسیده بودند سید برهان الدین
محقق و شمس الدین تبریزی را بسیار خدمت شایسته کرده است **شعبه** مولانا جلال الدین **محمد البلخی الرومی**

ذکر مولانا جلال الدین البلخی الرومی

ولادت وی در بلخ بوده است در ششم ربیع الاول سنه اربع و ستمایه آن مقدار خوارق عادات
که از وی از ابتدا تا نهایت صادر شده از هیچ یکی ازین طایفه صادر کمی شدی و بصحبت شیخ فرید الدین
عطار رسیده اند که کتاب بنظر بوی داده اند در مرض اخیر بخطاب اصحاب فرمودند که از رفتن من مغموم نشوید که نور منصور بعد از
صد و پنجاه سال بروح شیخ فرید الدین عطار تجلی کرد و مرشد او شد من از وی کمتر نیم بهر حال که باشید با من باشید که من با شما ایم و روزی فرمودند شیخ صلاح الدین
خارج بودند فرمودند که یاران ما ازین سبب میگفتند مولانا شمس الدین آن جناب میخواندند با چار رفتنی است وقت غروب آفتاب خامس جمادی الآخر سنه اثنین و سبعین
و ستمایه وفات یافت شیخ موید الدین جندی به نسبت وی شعری دارد **شعر** لو کان فینا
للاوهیته صورت فهی انت لا انکی ولا نزد و شیخ بهاء الدین ولد پدر بزرگوار حضرت مولوی
از اصحاب شیخ نجم الدین کبری است نام وی محمد بن احمد بن الحطیب البکری است و مادر وی
دختر علاء الدین محمد بن خوارزم شاه پادشاه خراسان است که باشارت **حضرت رسول
الله صلی الله علیه وسلم** بنکاح پدر مولانا بسته بود در واقعه لقب وی سلطان
العلماء داده اند و دران وقت که مولانا جلال الدین خورد سال بود از راه بغداد بکعبه توجه نموده
اند چون ببغداد رسیدند استفسار کردند که از کجا می آیند گفت من الله و الی الله لاحول ولا قوة
الا بالله این سخن چون بشیخ الشیوخ رسید فرمودند ما هذا الا بهاء الدین البلخی خدمت شیخ
استقبال کردند و زانوی مبارک که برا شتر سوار بودند بوسیدند و جانب خانقاه استدعا

کردند مولانا گفت سال الدبه مناسب قرمست در شهر قونیه فرمودند شیخ بدست خود موزه کشیدند چهار سال پیش از وی بجلال
بودند و هفت سال در لارنده خدمت مولانا جلال الدین را در سن هژده سالگی کتخدا ساخته در سنه ثلاثه و عشرین و
ستمایه سلطان العلماء متوفی شد و بعد از ان سلطان اینانز العقونیه آمده حاکم مولانا بهاء الدین ولد آنجا بجوار رحمت حق پیوست شیخ
سید برهان الدین محقق رحمة الله علیه سید ترمذی است از مریدان و تربیت یافتگان مولانا بهاء الدین ولد بسبب اشراف
او بر خاطر در خراسان و ترمذ بسید سر دان مشهور بود همان روز که مولانا بهاء الدین ولد فوت شد وی
بترمذ با جمعی نشسته بود گفت دریغا حضرت استاد و شیخم ازین عالم برفت والله اعلم منه حضرت
شیخ الشیوخ شهاب الدین سهروردی ابو حفص عمر بن محمد البکری از اولاد حضرت ابو بکر رضی الله
عنه است و انتساب وی در تصوف بعم خود ابو النجیب الدین السهروردی میرسد و بصحبت سید
عبد القادر گیلانی رسیده و بسیاری از مشایخ عصر خود را دریافته حضرت غوث الثقلین گفته
انت اخر المشهورین بالعراق وی را تصانیف چون عوارف و رسف است مشار الیه و معتقد
علیه این طایفه است وی را پرسیدند از شیخ محی الدین ابن العربی گفت بحر مواج لا نهایة
له و او را از شیخ الشیوخ پرسیدند گفت نور متابعة النبی علیه السلام فی جبین
السهروردی شئ اخر ولادت وی در رجب سنه تسع و ثلثین و خمسمایه بوده است
وفات وی در سنه اثنین و ستمایه نسب وی با بو بکر صدیق بدین ترتیب عمر بن محمد بن عبد الله
بن سعید بن حسین بن قاسم بن النضر بن قاسم بن عبد الله بن عبد الرحمن بن قاسم بن محمد بن
ابی بکر الصدیق توفی رابع عشر من المحرم سنه اثنین و ثلثین و ستمایه و دفن ببغداد
و ایضا صحب و اخذ الخرقة من الشیخ ابی محمد بن عبد الله البصری و هو من الشیخ
ابی مدین المغربی شیخ نجیب الدین علی بن بزغش الشیرازی که پدرش مستبشر شده بود با ورود
از خلفای کبرای شیخ الشیوخ است توفی فی شعبان سنه ثمان و سبعین و ستمایه و ظهیر الدین
عبد الرحمان بن علی بزغش قدس سره وی خلف الصدق و خلیفه بر حق پدر خود است
چون مادر وی بوی حامله شد شیخ الشیوخ پاره از خرقه خاص بوی فرستاد چون متولد شد آنرا
در پوشانید اول خرقه که در دنیا پوشید آن بود از تصانیف وی ترجمه عوارف بغایت خوب
واقع شده و این دو بیت شیخ الشیوخ را بسیار خواندی شعر و قد کنت العرض من الوصل
بالرضا و اخذ ناقت الرضا میرها فلما نعرفنا و سط الدنا فتقت لطیف منک یا لی صمنا
توفی فی سنه ست عشر و سبعمایه شیخ نجیب یمن از خلفاء شیخ الشیوخ است شیخ بهاء الدین
کبیر بن ذکریا ملتانی از خلفای کبرای حضرت شیخ الشیوخ اند و این شرف یافتن ارادت
همراهی حضرت گنجشکر و شیخ عبد الرحمن جلال تبریزی بحضرت شیخ الشیوخ این کس را بجای دیگر
دلالت کردند چنانکه این قصه در هند شهرت دارد و ولادت شیخ بهاء الدین ابن محمد ذکریا

محمد بن ابی بکر اسدی قرشی شب جمعه شب قدر ماه مبارک رمضان ۵۶۶ سنه ست وستین وخمسمایه وعمر وی
صد سال بکمال رسیده بود ووفات وی بیان ظهر وعصر هفتم ماه صفر بعذر شنبه ۶۶۶ سنه ست وستین و
ستمایه قبر وی بملتان است خلفا شیخ بهاء الدین شیخ جمال اوچی خندان سود مولانا طاهر بیابانی و
امیر حسن هروی وغیره شیخ صدر الدین وی خلیفه الصدق وخلیفه برحق مرید وخود است ولادت
وی در شب جمعه ۷۱۱ سنه من احدی وعشرین ستمایه وعمر وی شصت وسه سال ووفات وی میان
ظهر وعصر بست وسیوم ماه ذی الحجه ۶۸۴ سنه اربع وثمانین وستمایه **منه** شیخ رکن الدین ابو الفتح
وی خلف اصدق وخلیفه برحق پدر خود است واکابر بسیار از بزرگان بوی نسبت دارند چنانکه حضرت
مخدوم جهانیان سید جلال بخاری را سلسله بوی میرسد ولادته یوم الجمعه من سنة سبع
واربعین وستمایه وکان مدت حیاته ثمان وثمانین سنة واقام فی سجادته جلاله بعد ابیه
اثنین وخمسین سنة ثم ارتحل الی دار الوصل فی لیلة الجمعه التاسع من جمادی الاولی
سنه خمس وثلثین وسبعمایه شیخ حاجی صدر الدین چراغ هند نسبت خلافت وارادت
شیخ رکن الدین ابو الفتح دارد وشرح خلافت سید جلال بخاری وچگونگی او در شجره سادات
نوشته خواهد شد ان شاء الله تعالی وشرح سلسله خدمت شیخ فخر الدین عراقی وحضرت میر حسین
سادات حسینی در لطیفه شعرا گفته شود ان شاء الله شجره در بیان منشاء سلسله نقشبندیه
مرجع این خاندان شریف ومعاد این دودمان لطیف بحضرت سید الطایفه است باز یکی
طرف بحضرت خواجه یوسف همدانی میگردد اما تسمیه وی از حضرت شیخ بهاء الدین نقشبند بخاری
است ووجه تسمیه او بنقش بند نقش بستن صورت بزرگی که این نسبت بوی رسیده باشد تصور
نسبتی معهود که کیفیتی از وی حاصل می آید ونسبت خلافت واجازت این بزرگان بدو طرف
میگردد یکی بحضرت ابو بکر صدیق رضی الله عنه دوم بحضرت شیخ ابو علی فارمدی ردمی ووی
بحضرت ابو القاسم گرگانی تا بمنتهای خویش که مذکور شده و شیخ ابو علی فارمدی نام وی فضیل
ابن محمد است وشیخ الشیوخ خراسان گویندش در وقت خود متفرد وعدیم المثال وشاگرد امام
ابو القاسم قشیری است وانتساب وی بتصوف بدو طرف است یکی بحضرت شیخ ابو الحسن خرقانی
دوم بحضرت شیخ ابو القاسم گرگانی خواجه یوسف همدانی رحمة الله علیه کنیت وی ابو یعقوب است
امام عالم عارف ربانی صاحب الاحوال والمواهب الجزیلة والکرامات والمقامات
الجلیلة در بدایت حال بشیخ ابو اسحاق شیرازی پیوسته واز اصحاب این یافته ومشهور
آنست که در تصوف انتساب وی بحضرت شیخ ابو علی فارمدی میرسد وقیل بشیخ عبد الله
جوینی ودر صحبت شیخ حسن سمنانی نیز رسیده براه مرو فوت شده در سنه ۵۳۵ خمس وثلثین
وخمسمایه وهم آنجا دفن کردندش بعد از آن نعش بمرو نقل کردند که مرقد وی حالی ساخته اند

بزار و متبرک حضرت شیخ اکبر از حضرت شیخ اوحد الدین کرمانی سخنان از وی نقل کردند بیادت از
شصت سال بر سجاده شیخی نشسته جز نماز جمعه و عیدگاه نه بر آمدند و ویرا چهار خلیفه مشهور الآفاق
اند خواجه عبد الله برقی و خواجه حسن اندقی و خواجه احمد یسوی که سر حلقه مشایخ ترک اند و خواجه عبد الخالق
عجدوانی و سلسله خواجه بهاء الدین نقشبند بخواجه عبد الخالق عجدوانی میرسد خواجه عبد الخالق عجدوانی
در جمیع ملل و نحل روش ایشان حجت است مقبول همه فرقه اند در بدایت ایشان اویسی بوده اند
و حضرت خواجه خضر بفرزندی ایشان را قبول کرده اند اما روش ظاهر از اجازه و خلافت
خواجه ابو یوسف همدانی اخذ کرده اند حضرت عبد الخالق عجدوانی را چند خلیفه مثل خواجه احمد صدیق
و خواجه عارف ریوگری مشهور اند و نسبت سلسله حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند بحضرت خواجه
عارف مذکور میرسد خواجه محمد ابو الخیر قونوی از خلفاء خواجه عارف اند خواجه علی رامیتنی از خلفاء
خواجه محمود اند و لقب ایشان درین سلسله بحضرت عزیزان اشتهار یافته است صاحب مقامات
علیه و علامات متعالیه است بصنعت بافندگی از جهت پاکیزگی قوت اشتغال داشتند و
آنچه که مولوی رومی در غزلیات خود اشعار کرده بعضے گویند اشارت بوی است شعر
گر نه علم حال فوق قال بودی کی شدی ٭ بنده اعیان بخارا خواجه نساج را ٭ وی در غلبه
حال گاهی این سخن در مقال آوردی اگر در روی زمین یکی از فرزندان خواجه عبد الخالق
بودی منصور هرگز بر دار نرفتی قطعه جهان خورشید عبد الخالق آن پیر ٭ مرید اوست مخلوق
جهاندار ٭ اگر بودی یک از خدا الحق ٭ نگشتی داده منصور بر دار ٭ حضرت خواجه محمد بابا
سماسی وی خلیفه حضرت عزیزان است و حضرت خواجه بهاء الدین بنظر قبول بفرزندی او ایشان
است و ایشان اند که بارها بر قصر هندوان گذر کرده اند و گفته اند که قصر هندوان نزدیک است
که قصر عارفان شود روزی از منزل سید کلال میرفتند در راه از زبان مبارک شان
بر آمد که همانا که آن بوی زیاده شد گویا آن فرزند متولد شده جد ایشان بچه مولود سه روزه
بباره جائ بخیده بحضرت خواجه محمد بابا برده اند فرمودند که وی فرزند ما است و توجه باصحاب
کردند که این آن مرد است که از بوی او خبر داده بودیم ان شاء الله تعالی مقتدای روزگار و پیشوای
جمیع دیار گردد منه سید امیر کلال قدس سره از خلفای کبرای خواجه محمد بابا سماسی مذکور اند حضرت
خواجه بهاء الدین را نسبت ارشاد و تلقین و تعلیم آداب سلوک طریقت از ایشان است روزی مجمع
عظیم بود که خدمت امیر خواجه را طلبید روی باصحاب آوردند و گفتند فرزند بهاء الدین نقشبند
حضرت خواجه محمد بابا سماسی را قدس سره در حق شما تمامی بجای آورده ام کلمه آنچه از تربیت
در حق تو بجای آوردم در حق فرزند بهاء الدین بجا آری و دریغ نداری کما ذکرنا فتم شیخ از
از مشایخ ترکستان است از خاندان خواجه احمد یسوی خدمت خواجه بهاء الدین نیز از ایشان

تا بده سلوک راه شده و فتم شیخ را نه پسر بودند ایشان را دهمی پسر خواندند و سه ماه در ملازمت
ایشان بودند منه خلیل آتا نیز از مشایخ ترک اند حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند بابای خوانی
که دیده بودند بشرف ملازمت ایشان رسیده اند خواجه بهاء الدین نقشبند نام ایشان
محمد بن محمد البخاری است ایشان را نظر قبول بفرزندی از خواجه بابا سماسی است و تعلیم آداب
طریقت بحسب صورت از میر سید کلال است چنانکه گذشت اما بحسب حقیقت ایشان اویسی اند و
و تربیت از روحانیه خواجه عبد الخالق غجدوانی یافته اند وفات ایشان در شب دوشنبه سیوم ماه
ربیع الاول احدی و تسعین و سبعمائة بوده است حضرت **قدوة الکبرا** را نسبت
بسیار ایشان استفاده راه سلوک بسیار بوده است چنانکه در لطیفه اذکار خواهد آمد ان شاء الله تعالی
و حضرت خواجه بهاء الدین خلفاء کثیره و ندماء کبیره داشته اند اما چندی از ایشان بسر حد ولایت و
نهایت عنایت رسیده بودند خواجه علاء الدین عطار که در حدود ولایت و ظهور عنایت خود
بعضی اصحاب را بایشان سپرده اند و تربیت سلوک بایشان تفویض نموده و خواجه محمد پارسا از کبار
اصحاب حضرت خواجه اند و ایشانند که بخطاب وی فرموده اند امانتی که از مشایخ متقدمین و دودمان
رواسخه کاملین یافته ایم بشما سپرده ایم **شجره ششم در بیان سلسله یسویه**
منشاء این سلسله شریفه و دودمان لطیفه حضرت خواجه احمد یسوی اند که مرشد برحق و هادی مطلق
بوده اند و نسبت وی بحضرت خواجه ابو یوسف همدانی است و حضرت خواجه یوسف همدانی را
چهار خلیفه مشهور اند یکی خواجه حسن برقی دویم خواجه حسن اندقی سیوم خواجه عبد الخالق غجدوانی
چهارم حضرت خواجه احمد یسوی که در ترکستان مقتدای بوده و نه هزار مشایخ اند آورده اند که حضرت
سلطان سنجر را داعیه طواف بیت الله تشریفا و تکریما شد بجماعتی کثیره و بطمطراق غریب چه مقدار
سکبانان و چه مقدار شتربانان و میر شکاران چون بسر حد ولایت غجدوان رسیدند شخصی
را فرمودند که بر شیر سوار شود و چیزی مار بگیرد و برو بنده بگو که فلغله در دل ایشان هم رسانند چون
این شخص بحضرت خواجه عبد الخالق آمد چون بسمع خواجه این پیام رسانید خواجه دانستند و تبسم
کردند که ترک اظهار کرامت کرده و بطریق عجب سر راه نهاده شخصی را فرمودند که بدیوار سوار شود
سلطان را استدعاء ضیافت بکند چون بحضرت آمد و استدعاء رسانید روان شدند آورده
اند تا یک کرده راه لشکر سلطان فرود آمده خادم را فرمودند که پنج سیر نخود و دو سیر آرد و یک
گوسفند در حجره بنهد و یکسان سلطان ضیافت برساند خادم سلطان متحیر ماند که خواجه لشکر
را چه نوع ضیافت میکند خواجه عبد الخالق فرمودند که هر آدمی دو سیر آرد و سیر آب پنج سیر نخود و
بچهار کس یک گوسفند بدهند مردم ریختند بهمان دستور گرفتند تمام لشکر سیر کرده حکم کرده بودند
که زیاده نگیرند که آسیب خواهد رسید شخصی زیاده گرفته بود آسیب رسید چون سه روز بهمین دستور

ضیافت رسانیدند حشمت پناه ایشان خواسته سلطان داعیه کوچ کرد حضرت خواجه عبدالخالق
عرض رسانیده که چرا چندین خلق را رنجه میدارید اگر مدعا عالی از طواف کعبه است اینجا هم
می توان کرد آخر کعبه آمد و طواف کردند غرض تشریف آوردن بود و اگر نه طلب کعبه سکان
سلطان هم می توانستند حضرت **قدوة الکبرا** می فرمودند که یکبار سلطان را داعیه
دیدن صدق اصحاب و باعثه معلوم خلوصیه احباب شده در نماز خود امامت میکردند روزی
در تنبان پنهان خریطه چرمین پر از بول کرده داشتند در اثنای نماز خریطه بول شکستند که بول
هر طرف منتشر شده هر یک اصحاب بدین این امر غریب روی گردانیدند مگر دو کسی و یکی دیگر هم
کام برآورده بود آخر همه معلوم کردند که این امتحان بود و از آن روز حضرت سلطان میفرمودند
که مارا دو نیم مرید باشد و این بر سبیل تکمیل میفرمودند و اگر نه همه بجای خود عزیز الوجود اند قوم
جلیه حضرت **قدوة الکبرا** میفرمودند وقتیکه این فقیر اکرمت حضرت هم شیخ رسید التفات بزرگی
بنابر نسبتی که جده کبیره این فقیر از اولاد کبار حضرت سلطان احمد لیسوی بودند و چند مرتبه بر سبیل
عنایت عنایت کرده فرمودند که بسیار عجب نموده که سیر سلوک با وجود این خاندان دیگر جای
کرده اند بعد از استغفار عرض نمودند که اراده الهی چنین بود که باشارت ابوالعباس گذر بجانب
هندوستان افتاد و از آن مشایخ استفاده نصیب شد فرمودند باکی نیست که ترکان رنها میگویند
ارادت پیر ارا خدمت بین یاران اذا الفقراء کنفس واحد بعد از آن باذکار جهریه و اشغال
دوریه سرفراز فرمودند چون فرزندم سید عبدالرزاق را بشرف تلقی ایشان مشرف ساختیم
التفات ظاهری و باطنی بوی نیز مبذول ساختند و استفسار از حسب و نسب وی کردند عرض
کردیم که از سادات جیل است از اولاد و احفاد حضرت غوث الثقلین وی را فرزندی خوانده اکرم
و همه مشایخ قبول کردند فرمودند ما هم قبول کردیم که تو فرزند ما هست از حق تعالی خواستم که شیخ
الاسلام روزگار خویش شود ان شاء الله تعالی بعد از آن بخلیل آتا بردیم ایشان نیز بعنایت و التفات
صوری و معنوی مخصوص ساختند وقتی که بحضرت خواجه بهاء الدین نقشبند بردیم التفات و عنایت
بسیار در باره وی مبذول کردند بعد از آن بهر مشایخ که او را بردیم همه عنایت و التفات نمودند و
بلقب شیخ الاسلام ملقب ساختند شرح سلسله نسب وی اینست عبدالرزاق بن حسن الجیلی بن
احمد بن ابوالحسن الشریف بن موسی الشریف بن علی الشریف بن محمد الشریف بن حسن الشریف بن احمد بن محمد
بن ابی نصر محی الدین بن ابی صالح بن عبدالرزاق بن عبدالقادر جیلی غوث الثقلین بن ابی صالح بن موسی جنگی دوست
بن ابی عبدالله بن یحیی بن زاهد بن محمد بن داود بن موسی بن عبدالله بن موسی الجون بن زنگ بن عبدالله المحض بن حسن
المثنی بن امیرالمؤمنین حسن المجتبی بن امیرالمؤمنین علی ابن ابی طالب اسد الله الغالب **شجره هفتم در بیان سلسله**
نوریه مینار دودمان نوریه و منشار خاندان سروریه حضرت شیخ ابوالحسین نوریه اند که وی

از طبقهٔ ثانیه است و نام وی احمد بن محمد و معروفست بابن البغوری پدر وی از بغور است که شهری بود میان مرو و هراة منشاء و مولد وی بغداد است با سری سقطی و محمد علی قصاب و ابو الحواری صحبت داشته و ذو النون را دیده بود از اقران جنید است و سلسلهٔ وی از ارشاد و خلافت بحضرت سید الطایفه میرسد و پیش از جنید از جهان رفت سنهٔ خمس و تسعین و مائتین و فی تاریخ الیافعی توفی سنه ست و ثمانین و مائتین نوری چون برفت جنید گفت ذهب نصف هذا العلم بموت النوری قال النوری اذا لستتر الحق عن عین. احد لم یعقد لا استدلال ولا خبر شیخ الاسلام گفت جوانی خراسانی با ابراهیم قصار آمد گفت نوری را میخواهم که به بینم گفت از چند سال نزدیک ماست هرگز از دهشت شما سخن نمیگوید و بیرون نمی آید مگر بنماز قیل توفی الثالث و العشر من شهر مبارک رمضان سنه سبع ثلاثین و مائتین و نسبت سلسلهٔ وی بحضرت سری سقطی نیز میرسد و اسامی اکابر از وی بالاتر معلوم اند حاجت تکرار نیست

شجرهٔ هشتم در بیان سلسلهٔ خضرویه

معاد این دودمان کبیره و مرجع خاندان کثیره حضرت خواجه خضر علیه السلام و این در معنی اویسی اند و دیگر معاد این سلسله بحضرت سلطان احمد خضرویه است که از طبقهٔ اولیست کنیت او ابو طاهر است از مشایخ خراسان با بوتراب نخشبی و حاتم اصم صحبت داشته ابو حفص را گفتند ازین طایفه کرا بزرگتر دیدی گفت از احمد خضرویه بزرگتر و بلند همت تر ندیدیم و نسبت وی در سلوک بحاتم اصم میرسد توفی رحمه الله سنه اربعین و مائتین وقیل اربع و مائتین عمر او نود و پنج سال وفات وی هفدهم ماه جمادی الاول و قبر وی ببلخ مشهور است حاتم بن عنفوان الاصم قدس سره از طبقهٔ اولی است کنیت ابو عبد الرحمان از قدماء مشایخ خراسان است استاد پیر خضرویه است توفی سنه سبع و ثلاثین و مائتین و گویند که وی اصم نبود ضعیف بجنب او نشسته بود بادی ازوی صادر شد وی شرمنده شد بعد از زمانی ضعیفه او را آواز داد گفت کرم وی شاد شد از ان روز کری خود را نمود در بوستان شیخ سعدی شیرازی نوعی دیگر آورده اند نسبت وی در سلوک بحضرت شقیق بلخی میرسد و وی بحضرت ابراهیم ادهم قدس الله سره ابوتراب نخشبی از طبقهٔ اولی است نام وی عسکر بن الحسین است از جملهٔ مشایخ خراسان است بعلم و فتوت و زهد و توکل یگانهٔ روزگار بود با بو حاتم و عطار بصری صحبت داشته و از حاتم اصم اخذ العلم و السلوک ابوتراب در بادیه بود بنماز مشغول که باد سموم وزید و ویرا سوخت یکسال برپا ماند پس در سن خمس و اربعین و مائتین دران سال که ذو النون از دنیا رفت وی هم از دنیا گذشت شاه شجاع کرمانی از طبقهٔ ثانیه است از اولاد ملوک از رفیقان ابو حفص و با بوتراب صحبت و ارادت و استجازه علوم سلوک بود و استاد ابو عثمان حیری است و با تبار تی عناب فرغانی و نوری و سیروانی و جیری با طیلسان رفتندی شاه پس از ابو حفص از دنیا برفت سنه سبعین و مائتین

وقبل ثلثمایة ویرا کتابیست سرو بر یحیی معاذ رازی در تفضیل غنا بر فقر که یحیی کرده وی از جواب داد ابو عثمان حیری از طبقهٔ ثانیه است نام وی سعید بن اسمعیل الحیری اصل وی از ری است شاگرد شاه شجاع کرمانی و اطلاع از علم سلوک حقیقة بوی یافته توفی ماه ربیع الاول سنه ثمان وتسعین ومائتین قبر وی در نیشاپور بوده است وی گفته اللهم اعوذ بک من قلت الرحمن بلا ... من قلتة المعرفة ... حمدون القصار از طبقهٔ اولی است کنیت وی ابو صالح است شیخ و امام اهل ملامت بوده در نیشاپور وی ملامت نشر کرده با بوتراب نخشبی صحبت داشت و بعضی از مشایخان روزگار چنانکه با سلم بن الحسین از و علی نصیرابادی در سن احدی وسبعین ومائتین برفت از دنیا در نیشاپور قبر وی در حیره است طاهر مقدسی از قدمای مشایخ شام است حضرت ذو النون و شبلی را دیده بود و شبلی وی را حبر الشام گفته و از عرفان ذات وی بسیار بسیار امتناع کرده چنانکه هیچکس ازین طایفه نکرده باشد و نسبت استجازه سلوک و علوم طریقه از ابوتراب نخشبی دارد **شجره نهم در بیان سلسلهٔ شطاریه** منشاء مشرب شطار و منبای سلسله ابرار حضرت شیخ الشیوخ است **حضرت قدوة الکبرا** می فرمودند هر چند که این سلسله شهرت ندارد اما بعضے اذکار آنچنان موثر اند که طالب صادق را زود فتح می کرد و از حضرت خدا قلی ماوراء النهری اشتهار دارد و سلسلهٔ او آنست از حضرت امیر المومنین علی ابن ابی طالب علیه السلام بحضرت امام حسین علیه السلام رسید و از وی بزین العابدین علیه السلام رسید و از وی بحضرت امام محمد باقر علیه السلام و از وی بامام جعفر صادق علیه السلام و از وی بسلطان العارفین بایزید بسطامی قدس سره و از وی بالشیخ المعظم المحترم خواجه محمد مغربی و از وی بخواجه اعرابی یزید عشق و از وی با بو المظفر مولانا ترک طوسی و از وی به ابو الحسن الخرقانی الغنی النوری و از وی بالشیخ المعظم والمحترم والمکرم خدا قلی ماوراء النهری و از وی بشیخ محمد عاشق و از وی بشیخ خدا قلی و از وی بشیخ حاجی محمد بن عارف القاری و از وی باین فقیر که اشرف است **حضرت قدوة الکبرا** می فرمودند که یک سلسله دیگر این خاندان از اولاد کبار حضرت شیخ الشیوخ انتشار یافت چنانکه شرح وی آنست که از حضرت عمر معروف شیخ الشیوخ بشیخ حماد رسید و از وی بشیخ نجم الدین رسید و از وی بشیخ ضیاء الدین رسید و از وی بشیخ رشید الدین و از وی بشیخ عبد الله شطاری و از وی بشیخ حسام الدین شطار و این سلسله از ابناء حضرت شیخ الشیوخ اباً و اجداداً متصل الاسناد میرود و در هندوستان از ایشان اشتهار یافت و ایشان الولایت دیده تو هم بهره کلی از رسیده از مشارب صوفیه مشربی کافیه چشیده **شجره دهم در بیان سلسلهٔ حسنیه وحسینیه** که بواسطه سادات میرسد منشاء جمیع فرقه صوفیه و منبای همه سلاسل طائفه علیه حضرت علی بن ابی طالب کرم الله وجهه است تخصیص سلسله سادات و دودمان سعادات ایشان اندر شرح مشتمل بیان ولادت و وفات و برخی خوارق و خصایل زاکیات وی در لطیفه که بیان

اوصاف خلفاء الراشدین خواهند شد ان شاء الله تعالی خواهد آمد و شرح نسبت اولاد و خلفاء وی
در آخر لطیفه بیان سیر نبوی مذکور خواهد شد ان شاء الله تعالی اما امیر المومنین امام حسین اشرف
الشهداء را که نسبت ارادت و اتخاذ علوم الهی و حقایق نامتناهی از پدر خود حضرت امیر المومنین
علی ابن ابی طالب رضی الله عنه است و امام زین العابدین علی اصغر اخذ العلوم و المعارف
و الحقائق من ابیه الحسین الشهید و امام سید محمد ن الباقر علیه السلام اخذ معدن علوم
الهی و مخزن حقایق نامتناهی از پدر خود حضرت امام زین العابدین علیه السلام کردند و تحصیل
شرایط سلوک بدو کردند امام جعفر الصادق نسبت اخذ علوم معارف و فهوم عوارف از پدر خود
حضرت امام محمد باقر است رضی الله عنه امام سید موسی الکاظم علیه السلام را تربیت و پرورش
از پدر بزرگوار حضرت امام جعفر صادق علیه السلام است امام سید علی رضا علیه التحیة و الثناء را
تربیت و پرورش از پدر خود امام موسی کاظم است امام سید محمد ن التقی الجواد را تربیت از پدر
خود سید علی رضا رضی الله عنه امام سید علی نقی الهادی را ارشاد و تربیت از پدر بزرگوار خود
محمد ن الجواد است سید جعفر مرتضی امام حسن عسکری از پدر بزرگوار خود سید علی الهادی ارشاد
و تربیت یافته و وی از پدر سید علی اصغر داد و وی از پدر سید عبد الله داد و وی از پدر سید
احمد داد و وی از پدر سید محمود بخاری داد و وی از پدر سید محمد بخاری داد و وی از پدر سید
جعفر بخاری داد و وی از پدر سید علی ابی المؤید بخاری داد و وی از پدر سید جلال اعظم بخاری
داد ایضاً و نیز خلافت و تربیت و اجازت از حضرت شیخ الاسلام شیخ بهاء الحق و الدین
ذکریا داد و وی از پدر سید احمد کبیر الحق و الدین بخاری داد و وی از پدر سید المتاخرین وارث
المرشدین حضرت سید جلال مخدوم جهانیان بخاری داد حضرت قدوة الکبرا امیر موفق
منشاء سلسله سادات بخاری و منبع انسبت و مقامات بسیاری شد و آن مقدار حقایق
و معارف و دقایق و عوارف و خوارق عادات سنیه طوارق معاملات بقیه که از وی
نصاد رشده از هیچکس ازین طائفه در متاخران ظاهر نشده است و مظهر العجایب و مصدر الغرایب
شده هر گاه که در ملازمت حضرت قدوة الکبرا ذکر سلسله شریف وی و یاد اسم لطیف
وی شدی عجایب کیفیت ایشانرا نمودار شدی و می گفتند که چه مظهر العجایب بوده از جمله
که اکابر دیار و اماثر روزگار از مشایخ مختلفه و اولیای متنوعه اتخاذ علوم معارف و حقایق کرده
اند مثل مخدوم جهانیان که در ربع مسکون در تحت قبه گردون درویشی نماند که بشرف ملازمت
وی مشرف نشده اند و اخذ فواید نکرده چنانکه چندی از مشهوران را ذکر کرده اند که حضرت
مخدوم جهانیان را اول نعمت و خلافت از آبا و اجداد و سلسله حضرت علی علیه رضوان
رسید ایضاً و نیز تربیت از عم خود سید محمد بخاری ایضاً و نیز از عم خود سید صدر الدین

بخاری را ایضاً وی را تربیت و خلافت از امام عبد الله یافعی ایضاً وی را از شیخ ربانی قدس الله سره
فی الارضین شهاب الحق والملة والدین ابی سعید زین محمود بن محمد کرمانی شافعی ایضاً
وی را از شیخ محمد عبید غیثی داد واز پدر خود شیخ عبید الله داد از پدر خود شیخ فاضل بن عیسی
داد واز قطب یمن ابا الغیث بن جمیل داد واز شیخ علی افلح داد واز شیخ علی حداد داد واز قطب الاقطاب
عبد القادر جیلی قدس سره ایضاً از شیخ قطب الدین منور داد واز شیخ نظام الدین اولیا شیخ نظام الدین
ایضاً او را از مولانا شمس الدین یحیی اودهی ایضاً او را اجازت و تربیت از شیخ نصیر الدین
محمود چراغ دهلی داد واز شیخ نظام الدین اولیا ایضاً او را از شیخ نور الدین علی ابن عبد الله
داد او را معنعن تا شیخ عبد القادر جیلانی ایضاً او را از شیخ رکن الدین علی بن بخشی داد او را معنعن
تا سید التابعین خواجه اویس قرنی واو را از امیر المومنین علی کرم الله وجهه ایضاً او را از حمید الدین
ابی الوقت محمد حسین سمرقندی ایضاً او را از قطب العالم شیخ رکن الدین ابو الفتح بن صدر الدین
بهاء الدین ذکریا ملتانی جریان سلسله حضرت مخدوم جهانیان از دو خانواده است یکی از طرف
حضرت شیخ رکن الدین مخدوم از طرف شیخ نصیر الدین محمود چراغ دهلی اگرچه از همه خاندان جائے
یافته اند ایضاً او را اجازت فی النوم از شیخ الاسلام محمود تستری ایضاً او را خلافت اجازت
از شیخ نجم الدین اصفهانی ایضاً او را از فقیه جمال قطب عدن ایضاً او را خلافت و
اجازت و تربیت قرأة علم العوارف و کتب السلوک و اخذ الطریقت از قطب المشائخ شیخ
عبد الله ... ایضاً او را خلافت و اجازت از سلطان عیسی ایضاً او را خلافت و
اجازت فی النوم و الیقظة از شیخ مرشد سلطان ابو اسحاق کازرونی ایضاً او را خلافت
و اجازت فی النوم از شیخ نجم الدین الکبری ایضاً او را خلافت و اجازت فی النوم از قطب الاولیا
سید احمد کبیر رفاعی ایضاً او را خلافت و اجازت فی النوم از شیخ الاسلام شیخ نظام الدین
اولیا ایضاً و خلافت و اجازت تربیت از غوث الٰهی خواجه خضر ایضاً او را تربیت و اجازت
خرقه ملبسه من النبی صلی الله علیه وسلم بلا واسطه ایضاً حضرت شیخ اشرف الدین
شعیبدی نوشته اند که حضرت مخدوم جهانیان خلافت و اجازت از صد و چهل و چند اولیا و شیخ
و مشائخ اهل ارشاد خرقه معنعن و سلسله تا حضرت رسالت صلی الله علیه وسلم
یافته اند و علم شریعت و طریقت و حقیقت و تصوف از ایشان گرفته اند و این مشائخ که مذکور
شده از همه اجازت و خلافت و ارشاد و تلقین یافته اند حضرت قدوة الکبرا نیز مستفید بوده
در ملازمت آخرین که بحضرت مخدوم جهانیان در مقام بلده اوچه رسیدیم و بشرف اختصاص
مشرف شدیم اسامی اکابر متعدده که ایشان را از آنجا فایده شده بود شمردند و آن همه نعم
متعدده و متکثره این فقیر را انتشار کردند و حاصلات آن همه دودمان و خاندان اثبات نمود در

قطعه: چندان نعمتم ایثار کردند * که آنرا میتوان کردن حسابی * نبات از شکر او بیرون نیاید
که گردد سیر از دست سحابی * و ولادت وی وقت مغرب روز پنجشنبه شب پانزدهم ماه شعبان
سنه سبع وسبعمایة و عمر وی هفتاد هشت سال و یکماه و بست وشش روز وفات وی وقت
غروب روز چهارشنبه روز عید الضحی دهم ماه ذی الحجه سنه خمس وثمانین وسبعمایة مقبره وی در خطه اوچ
مذهب ظاهر حنفی داشت چون ولادت وی شد پدر بزرگوار وی بحضرت شیخ جمال رفتند و شاه
در پای مبارک انداختند و بشارت یافتند که بزرگی پسر تو در آفاق عالم چنان شود که بزرگی آفتاب
است در همه عالم اسامی چندی از خلفاء حضرت مخدوم جهانیان شیخ صدر الدین راجو بخاری
سید اشرف الدین شهیدی شیخ ابوتاج الدین بکهری سید محمود شیرازی سید اشرف
جهانگیر السمنانی سید سکندر بن مسعود سید علاء الدین جامع الملفوظ سید شرف الدین سامی
مولانا عطار الله و صحبتی که حضرت مخدوم جهانیان را با حضرت شیخ نصیر الدین محمود اودهی
بود شهرت دارد میان مردم ایراد حاجت نبود حضرت قدوة الکبرا می فرمودند چون این
فقیر اول مرتبه بملازمت حضرت مخدوم جهانیان رسید چنانکه داب حضرت ایشان بود انواع تعلقات
بنیاد کردند چون انتقال وی از محل خود امکان نداشته مستبشر شده فرمودند که برادرم اشرف
از ما چیزی نصیب دارند چون شب اول شد در خلوتگاه بموجب اشارت سابقه رفتیم دیدیم
که اعضای سبعه حضرت مخدوم جهانیان در هفت جای افتاده اند و هر کدامی تسبیح الهی و
ثنای نامتناهی بلغات مختلفه مشغول اند اندک توهم شده بعد از زمانی بهم آمدند فرمودند که برادرم
اشرف اینها مبارک باشد در خلوت دویم چون ملازمت میسر شد جسم مبارک از تجلی منبسط
منبسط شده بمرتبه مجسم شده که در خلوت پر شدند و پاره های گوشت از سوراخ در و شکبهای دیوار
بیرون آمد بعد از زمانی بجای خود آمدند فرمودند برادرم اشرف این هم مبارک باشد در خلوت
سیوم چون شرف صحبت یافتم جسم مبارک ایشان چنان لطیف شده و ظرافت گرفته که ذره از فرق
سر تا پای توان مناظره کردن و از پای تا فرق معاینه توان نمودن مثنوی چنان صافی شده عالی
پای تا سر * که گوئی بیضه نور است یکسر * ز تاب آفتاب ذات یزدان * شده جسم مبارک
او درفشان * اگر در پا بود یک ذره خاک * نماید سوی سر آن ذره پاک * مشاهده این حالت
و هیئتی روی نمود و اپس گشتیم بعد از زمانی چون آئینه منور مکدر شده خیال بجانب فقیر گردیدند و
فرمودند برادرم اشرف مبارک باشد هنگام رخصت ذکر خیر بحلقه اصحاب و تعویذ یا عفو
بجمیع امور عنایت فرمودند و گفتند که میان ما و تو خلتی ازلی و اتفاقی لم یزلی افتاده که واسطه
او اصلا پیدا نیست قطعه میان ما و تو آن اتحاد است * که آنرا موجبی اندر میان نیست
چنانم با تو باهم ای دل آرام * که آن وابستگی در جسم و جان نیست

ذکر خلفاء حضرت مخدوم جهانیان جهانگشت و ذکر حاضر شدن حضرت قدوة الکبرا

شجره یازدهم دربیان سلسله زاهدیه منشاء دودمان زاهدیه و مبداء خاندان عالیه حضرت شیخ ابو الحسین بازیار هروی است که مقتدی عصر و پیشوای دهر خود بود و بهمه فضائل تصوف و شمائل تعرف آراسته بحضرت ابو العباس قصاب صحبت داشته و مرجع این کابر بحضرت سید الطائفه است کانجا بتفصیل مذکور خواهد شد و منشاء این خاندان از محمد رویم است رویم بن احمد بن یزید بن رویم از طبقه ثانیه است کنیت او ابو محمد است و ویرا ابو بکر و ابو الحسن و ابو شیبان نیز میگویند نبیره رویم همین است که قرات قرآن از نافع روایت کند و ویرا نسبت از سید الطائفه است و یکی از اکابران روزگار گفته که صوفی از رویم دوستر از صد صوفی جنید و از اصحاب جاه بوده و از وی سخنان در تصوف و معارف بسیار اند ابو عبد الله الخفیف الشیرازی از طبقه خامس است نام وی محمد بن خفیف اسفکاری الضبی است بشیراز بوده و مادر وی از نیشاپور است در وقت شیخ الاسلام بود و بسیاری از مشایخ روزگار چنانچه رویم و کتانی و یوسف را و ... آن ویرا دیده بود و نسبت وی برویم میرسد شافعی مذهب اند در سنه احدی و ثلثین و ثلثمائه برفت از دنیا قبل وفاته غره شوال بعد از نماز عید فطر سنه احدی و سبعین و ثلثمائه و عمر وی صد و بست و چهار سال رسیده بود و نسبت سلسله از وی الشیخ حسین بازیار رسید و از وی ابو اسحاق گازرونی و از وی بخواجه قطب الدین عبد الجبار و از وی بخواجه احمد عبد الکریم و از وی بخواجه صدر الدین سمرقندی و از وی بخواجه شهاب الدین زاهد و از وی بخواجه فخر الدین زاهد و از وی بخواجه بدر الدین زاهد رسید **شجره دوازدهم**

دربیان سلسله احمدیه معاد این سلسله حضرت شیخ الاسلام احمد النامقی الجامی قدس الله تعالی روحه حضرت **قدوة الکبرا** می فرمودند که حضرت شیخ احمد جام زنده پیل بمرتبه بزرگ بودند که شمه از اوصاف علیه ایشان بتحریر توان آورد کنیت او ابو نصیر احمد است بن ابی الحسین النامقی الجامی و وی از فرزندان جریر بن عبد الله البجلی است قال رضی الله عنه کان صحابی الرسول علیه السلام اسلمت ولا رانی الا متبسما فی وجهی و بسیار بلند قامت بود و جمیل امیر المومنین عمر رضی الله عنه ویرا یوسف این امة خوانده **حق سبحانه تعالی** وی را جمیل و دو فرزند عنایت کرده بود و حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر را خرقه بود که چهل مشایخ او را پوشیده بودند بشیخ احمد رسید چنانکه مذکور شده و نسبت شیخ ابو علی فارمدی بایشان میرسد ابو القاسم کرد از ملوک روزگار بود سر بفقر و قناعت نزد از جهت معاش دل تنگ شد کسی بحضرت شیخ احمد جامی دلالت کرد شیخ بوی عهد و حواله رزق روز مره وی بسنگ کرده چنانکه شاعری او را نظم کرد **نظم** ابو القاسم کرد شد چو بکسر مضطر بکشاد بر در کرامت احمد در باز کردند کفاف حواله بحجر که هر روز چهار دانگ می آید بر حضرت **قدوة الکبرا** در اول مرتبه که بسفر دکن تشریف بردند و بخانقاه سید محمد گیسو دراز نزول فرمودند اقامت آنجا امتداد کشیده محمود خان گجراتی که از امرا رتبه ارکان روزگار

شجره یازدهم و دوازدهم دربیان سلسله ... احمدیه ...

بود در نمازست حضرت قدوة الکبرا می آمد و بشرف التفات معنوی مشرف شد چون
توجه حضرت ایشان بنسبت وی زیاده شد چاره بگیر باسباب دنیا زده و از همه آلات و اموال
بر آمده چنانچه جهت روزمره خود را تنگدل شد و چون حضرت قدوة الکبرا استبشر شد
گفتند چه مقدار روزمره عیال شما را باید بطریق رفاهیت بعرض رسانید که چهار دینار یکی از جبال
نواحی که دره شاهی نام داشت چهار دینارش حواله کردند خواجه ابو الوفا مضمونش نظم آورده آن
اینست **قطعه** چه محمود از اعیال خویش شد تنگ ٭ عنایت پیر کردش فکر ادرار ٭ که هر روز ای
برادر بهر اطفال ٭ بگیر از سیم دره چهار دینار ٭ نسبت اجازت و خلافت وی بحضرت شیخ ابو طاهر
ابو الخیر میرسد آورده اند که بعد از چهار صد سال چون احمد یکی پیدا شود حضرت خواجه ابو المکارم
می فرمودند که طبقه شیخ الاسلام احمد جامی در چهار صد سال و چندی زیاده بوده اند پس باین
حساب در اندرون ششصد طبقه **حضرت قدوة الکبرا** افتاد که در سن هفصد و نود چهار
نوبت تتمه دولت و ابتدایت و شوکت انهدام **حضرت قدوة الکبرا** بوده وفات وی
در سنه ست و ثلثین و خمسمائه و ولادت وی در سنه احدی و اربعین و اربعمائه و نسبت
سلسله از آنجا مسلسل بحضرت سید الطایفه خواهد رسید برین نوع که تربیت از مشایخ ابو طاهر
که خلیفه برحق و خلف مستحق حضرت شیخ ابو سعید ابو الخیر است که نام وی فضل الله بن ابی الخیر است
سلطان وقت و جمال اهل طریقت و مشرف القلوب در وقت وی همه مشایخ او را مسخر بودند پیر
وی در طریقت شیخ ابو الفضل سرخسی است یگانه روزگار و مقتدای دیار بوده و اکابران
عصر و اماثران دهر همه استفاده بوی میکردند و دو رباعی حضرت ایشان در روزگار بسر حد
شهرت رسیده و سر دفاتر شده دیگی جهت صحبت بیمار که میخوانند و میدمند و می نویسند و میگیرند
و می بندند حق تعالی وی را صحت کلی میدهد و اگر در حالت نزع خوانند زود بکام رحلت رسد یا صحت
باید **رباعی** حوران بنظاره نگارم صف زد ٭ رضوان ز تعجب کف خود برکف زد ٭ یک خال سیه
بران رخان مطرب زد ٭ ابدال ز بیم چنگ در مصحف زد ٭ رباعی دویم آنکه از حضرت ایشان
منقول است و از اکابر دیگر هم مسموع است که هر که این رباعی را ورد سازد البته وی را از اولیا بوسند
و با کسی بحق تعالی خواهد که هم زبان گردد و درجه ولایت یابد گویند وی را که این رباعی را ورد سازد
آن نیست **رباعی** من بی تو دمی قرار نتوانم کرد ٭ و احسان ترا شمار نتوانم کرد ٭ گر بر تن من
زبان شود هر موئی ٭ یک شکر تو از هزار نتوانم کرد ٭ در سنه اربعین و اربعمائه چهارم ماه شعبان
شب جمعه وقت نماز خفتن از دنیا رفت و عمر ایشان هزار ماه رسیده بود شیخ ابو الفضل بن
ابن الحسن السرخسی قدس الله سره نام وی محمد بن الحسن است وی مرید ابو نصر سراج است و پیر شیخ ابو سعید
ابو الخیر است هر گاه که اصحاب را قبض میداد بسر خاک پیر ابو الفضل شدندی آن قبض به بسط تبدیل

یافتی وبر سہیل ذوق و وجدان این بیت میخواندندی **بیت** معدن شادیست این یا منبع
جود وکرم ٭ قبلۂ ما روی یار وکعبہ ہر کس حرم ٭ وہر مریدی را کہ داعیہ زیارت کعبہ شدی میفرمودندی
کہ خاک وی را ہفت بار طواف کند ہمچنانکہ کعبہ را ثواب حج یافتی ابو نصر سراج رحمۃ اللہ علیہ
وی را طاوس الفقرا میگویند در فنون علم کامل ودر ریاضات ومعاملات شامل صاحب کتاب
لمعہ ودیرا تصانیف بسیار است در علم طریقت وحقیقت ومسکن وی طوس است وقبرش آنجاست
مرید ابو محمد مرتعش است وسری سقطی وسہیل تستری را دیدہ بود روزی معارف در مجلس وی
می گذشت گویان گویان گرم شد وروی با آتش دان نہاد چون با آتش دان آمد آنجا در آتش
خدای را سجدہ کرد ہیچ آسیب از آتش او را نرسید یک ابروی یافت وگفت چون بمیرم ہر آن کس
ہر کہ گذر کرد مغفور شود از انجاست کہ جنازہای آن مقام از خاکش میگذرانند عبد اللہ بن محمد
المعروف بالمرتعش قدس اللہ روحہ از طبقہ رابعہ است کنیت او ابو محمد است نیشاپوری بودہ
از محلہ حصرہ ببغداد بودہ یگانہ مشایخ عراق است وائمہ ایشان از اصحاب ابو حفص وجنید را
دیدہ بود گفتہ اند عجائب بغداد سہ چیز است زعقہ شبلی نکتہ مرتعش حکایات خلدی مرتعش در بغداد
بودہ در مسجد شونیزیہ می بود آنجا برفت از دنیا در سنہ ثمان وعشرین وثلثمایہ قیل ثلث
عشرین وعبد اللہ محمد المعروف بالمرتعش بحضرت سید الطایفہ میرسند نسبت ارادات وخلافت

وی دارند شجرہ سیزدہم در بیان سلسلہ انصاریہ مرجع این سلسلہ بحضرت

خواجہ عبد اللہ انصاری است ابو اسمعیل عبد اللہ بن ابی منصور محمد الانصاری قدس سرہ
لقب وی شیخ الاسلام است از فرزندان مت الانصاری کہ پسر ابوب انصاری است وابوب
صاحب بہل رسول علیہ السلام بود دران وقت کہ بمدینہ ہجرہ کردند ومت انصاری
در زمان خلافت امیر المومنین عثمان رضی اللہ عنہ با احنف بن قیس در خراسان آمدہ ودر ہرا
ساکن شدہ وابو منصور در بلخ ہم بودہ با شریف حمزہ عقیل وقتی زنی گفت یا شریف یا ابو منصور
بگوی کہ مارا بزنی کند ابو منصور گفتہ کہ من ہرگز زن نخواہم وآنکار کردہ شریف گفت آخر زن خواہی
کرد وترا پسری آید چہ پسری ہمچنان شد چون من زمین آدم وی شنید گفت این پسری
این کلمہ جامع ہمہ صفات است ووی در قندز متولد شدہ وبانجا بزرگ شد ولادتش روز جمعہ
وقت غروب آفتاب الثانی من الشعبان سنہ ست وتسعین وثلثمایہ واتشانرا بیعی اندکہ در
اوان بہار بروی روزگار آمدہ بانو عالیہ زنی بود باشکوہ وولایت میگویند چون شیخ الاسلام
بزمین آمد حضر علیہ السلام بوی گفت کہ این کودک را دیدی کہ متولد شدہ گفت آری گفت
کودکی است کہ ہمہ عالم از وی پر شود ودر ہمہ روی زمین کسی از دمہ نباشد وی ہفتاد ہزار
شعر عربی یاد داشت از تفاریق ووی خود شاعر بودہ ونسبت تصوف وی بشیخ ابو الحسن

شجرہ سیزدہم در بیان سلسلہ انصاریہ

خرقانی میرسد وفات وی سنه احد و ثمانین و اربع مایه ابو الحسن خرقانی نام وی علی بن جعفر
است یگانه و غوث روزگار خود بود و قبلهٔ وقت و انتساب شیخ در تصوف بسلطان العارفین میرسد
و نسبت دیگر وی در تصوف بشیخ ابو العباس قصاب نیز میرسد و تربیت سلوک وی را از روحانیت
ابو یزید بسطامی قدس سره است و ولادت وی شب شنبه روز عاشورا سنه خمس و عشرین و اربعمایة
بشیخ ابو العباس قصاب آملی قدس سره شیخ آمل طبرستان بود و مرید محمد بن عبد الله الطبری و
مرید ابو محمد حریری صاحب کرامات عظیم و قبله و غوث زمان خود بود وی گفته این بازار با آخر بخرقانی
افتد پس از وی بخرقانی افتاد شیخ الاسلام میگوید که وی در زمان من بود دایم با شیخ عمو می گفتم
که پیر را زیارت بکنم شیخ ابو العباس را با آمل و شیخ احمد نصر را به نیشابور و شیخ ابو علی سینا را بمرو و حسین
بن منصور حلاج وی از طبقهٔ ثانیه است شاگرد و در صحبت عمر بن عثمان مکی است و شرح از ابتدای تا نهایت
در لطیفهٔ سطحیات مذکور شد صحبت با حضرت نوری جنید داشته در سنه تسع و ثلثمایة در روز ثانیه ذی القعده وصال یافته
ابو محمد حریری از طبقهٔ ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن الحسین و قیل حسین بن محمد از کبار اصحاب جنید
است و پس از جنید بجای جنید وی را نشاندند بزرگی وی را از علمای مشایخ قوم بود صحبت داشت
با سهیل عبد الله تستری در سال هبیره در جنگ قرامطه از تشنگی بمرد سنه اثنی عشر و قیل اربع عشر
و ثلثمایة عمر وی از صد گذشته بود **شجرهٔ چهاردهم در بیان سلسله مشایخ که بحضرت**
جنید میرسند اگرچه در لطیفهٔ سابق مذکور شد اما درینجا بیان آن اکابر است که بوی نسبت دارند
ابو حمزهٔ خراسانی از طبقهٔ ثالثه است و از نیشابور با مشایخ عراق صحبت داشت و نسبت وی بحضرت
سید الطایفه میرسد از جوانمردان مشایخ در سنه تسعین و مایتین برفت پیش از جنید و نوری و
از خراز و ابو حمزهٔ بغدادی ابو الخیر التیناتی از طبقهٔ رابعه است نام وی حماد است غلامی بود و تینات
که دیهی بود به فرسنگ مصر و گویند که تینات از بصره است از ولایت مغرب وی زنبیل بافتی و
کس ندانستی که چون می بافت در وقت شرف بر احوال خلق در سنه ست و اربعین و ثلثمایة برفت
از دنیا صحبت داشت با ابو عبد الله جلا و جنید و غیر ایشان در تصوف و توکل و معارف سخن
وی سند است شیخ الاسلام میگوید من سیزده ابو الخیر شناسم ازین طایفه که همه موالی بودند
سادات جهان و اقطاب کیهان چنانچه ابو الخیر تیناتی و ابو الخیر عسقلانی و ابو الخیر حبشی و ابو الخیر
مالکی و ابو الخیر الحسنی که پسین ابو الخیر است حمزه بن عبد الله الحسینی کنیت او ابو القاسم است
اکثر عمر در سفر گذرانده از مریدان ابو الخیر تیناتی است منشاد الدینوری قدس الله سره از طبقهٔ
ثالثه است از بزرگان مشایخ عراق است و یگانهٔ روزگار و سر امداد دار خود بوده با یحیی جلا و
از وی مشایخ صحبت داشت و از اقران جنید و رویم و نوری است در تسع و تسعین و مایتین
برفت از دنیا سمنون بن الحمزه بن المحب الکذاب از طبقهٔ ثانیه است امام المحبت کنیت او

شجرهٔ چهاردهم در بیان سلسله مشایخ که بحضرت جنید میرسند

ابوالحسن وگفته‌اند که ابوالقاسم خود را کذاب لقب کرده تا نگفتند بی جواب نگفتی یگانه بود در عالم
صحبت همه عمر از وی گفتی با سری سقطی و محمد بن علی القصاب و ابومحمد القلانسی صحبت داشته و از مریدان
جنید و پیش از وی رفت از دنیا و قیل بعده ابواحمد القلانسی از قدمای مشایخ است نام وی مصعب بن
احمد البغدادی گویند و اصل از مرو است از اقران جنید و رویم بوده است سنه تسعین و مائتین
در مکه رفت علی بن بندار بن الحسین الصوفی از طبقه خامسه است کنیت او ابوالحسن است از بزرگان
متاخرین و مشایخ نیشاپور است بیشتر مشایخ را دیده از صحبت مشایخ و مزردق از صحبت ایشان از اقران
سید الطائفه است آن مقدار که او از صحبت مشایخ بهره‌مند بود دیگری نبود در سنه تسع و خمسین
و ثلثمائه برفت از دنیا سهیل بن عبدالله التستری از طبقه ثانیه است کنیت او ابومحمد از کبرای این
قوم و علمای این طایفه امام روزگار و مقتدای اخیار و ابرار و شاگرد ذوالنون مصری صحبت داشت
با خال خود که صحبت داشت با جنید و پیش از جنید رفته در محرم سنه ثلث و ثمانین و مائتین و کان
عمره ثمانین سنه ابوطالب محمد بن علی بن عطیه البخاری الحارثی المکی صاحب قوت القلوب که مجمع
اسرار طریقه است قالوا لم یصنف فی الاسلام مثله در بغداد رفت در جمادی الآخر سنه ست و ثمانین
و ثلثمائه و نسبت خود در تصوف بشیخ عارف ابوالحسن محمد بن ابی عبدالله احمد بن سالم البصری است
و ابوالحسن محمد به پدر خود ابوعبدالله احمد بن سالم و انتساب پدر وی بسهیل بن عبدالله تستری
قدس الله ارواحهم ابوبکر الکسائی الدینوری از قهستان عراق بوده بدینور مرد بزرگ بود از
قدمای اصحاب جنید پیش از جنید از دنیا برفت هزار مسئله از جنید پرسید همه را جواب داد چون آن
بخواب رفتی آواز قرآن از درونش برآمدی ابویعقوب الاقطع کاتب الجنید او را سلسله‌ای که بود محفوظ
بن محمود رحمة الله از طبقه ثانیه است از قدمای مشایخ نیشاپور است از اصحاب ابوحفص با ابوعثمان
حیری صحبت داشته در سنه ثلث و اربع و ثلثمائه از دنیا برفت ابراهیم الخواص از طبقه ثانیه است
و قیل من الثالث کنیت ابواسحاق است یگانه روزگار در طریق توکل و تجرید و تفرید او حد المشایخ
اقران جنید است و نوری را هم دیده پیش از ایشان رفت در سنه احدی و تسعین و مائتین
ابوالعباس بن عطا از طبقه ثالثه است نام وی احمد بن محمد بن سهیل بن عطا الادمی البغدادی
است از علما و مشایخ و از ظرفای صوفیان در معانی قرآن صاحب تصنیف و تفسیر است او را در ری
شاگرد ابراهیم بارستانی است از یاران جنید و ابوسعید خراز است ابوالعباس احمد بن یحیی الشیرازی
استاد شیخ عبدالله الخفیف حضرت جنید و رویم و سهیل عبدالله را دریافته بود ابوالحسن بن محمد الحمال
از طبقه ثالث است واسطی الاصل اما بمصر نشسته و آنجا برفت از دنیا در رمضان سنه ست عشر
و ثلثمائه ابوبکر واسطی نام وی محمد بن عبدالله موسی است از قدمای اصحاب جنید و نوری است
از علما و مشایخ این قوم هیچکس در اصول تصوف چون وی سخن نگفته بمرو از دنیا برفت در سنه

عشرین وثلثمایه تربیت وی انجا است بیزار وی مبترک ابوبکر الکتانی از طبقهٔ رابعه است نام وی
محمد بن علی بن جعفر البغدادی الکتانی از اصحاب جنید است بمکه مجاورت کرد وهمانجا وی رفت در سنه
اثنین وعشرین وثلثمایه ابوبکر شبلی قدس الله سره از طبقهٔ رابعه است نام وی جعفر بن یونس
بر قبر وی نوشته اند وی مصری است ببغداد آمده در مجلس نساج توبه کرد شاگرد جنید واز
اصحاب ویست قال الجنید لا تنظر والی الشبلی بالعین التی ینظر بعضکم الی البعض فانه عین
الجنید من عیون الله هشتاد هفت سال عمر وی بود در سنه اربع ثلثین وثلثمایه برفت از
دنیا در ماه ذی الحجه ابوبکر المصری نام وی محمد بن ابراهیم استاد ابوبکر دقی و قزالی است شاگرد دقاق
کبیر است با جنید ونوری صحبت داشت توفی فی شهر رمضان سنه خمس وارباعین وثلثمایه جعفر
بن نصیر الخلدی از طبقهٔ خامسه وکنیت وی ابو محمد است بغدادی وخلد محلتی است از بغدادی
حصیر باف بود شاگرد جنید وابراهیم خواص بساصحبت داشت ببغداد رفت در سنه ثمان واربعین
وثلثمایه قبر وی بشونیزیه نزدیک قبر سری سقطی وجنید ابو الحسن بصری از طبقهٔ خامسه نام وی
علی بن ابراهیم البصری شاگرد شبلی دویرا اجرا وشاگرد بود جعفر الحذار کنیت او ابو محمد است
صحبت الجنید من فی طبقه وکان الشبلی یذکره ... توفی فی سنه احدی ... اربعین و
ثلثمایه قبره فی الشیراز ابوطالب خزرج بن علی وی از اصحاب جنید است بیماری اطلاق
شکم داشته ابو القاسم القصری وی از کبار اصحاب جنید بود شیخ عبد الله ... از وی
از فرزندان شیخ علی دقاق معاصر شیخ سعدی است وفات وی روز عاشوره سنه ست وثمانین
وست مایه بود شیخ عبد الرحمن السلمی النیشاپوری نام وی محمد بن حسین بن محمد موسی السلمی صاحب
تفسیر حقایق وطبقات مشایخ از عربی وفارسی وغیر ان از مصنفات بسیار دارد مرید شیخ ابو القاسم
نصیرآبادی وی مرید شبلی است وخرقه از دست وی پوشید وشیخ ابو سعید ابو الخیر بعد از
وفات پیر ابو الفضل بصحبت وی رسید واز دست وی خرقه پوشیده وی میگوید سمعت
جدی اباعمرو بن الجنید السلمی یقول سمعت ابا القاسم الجنید بن محمد البغدادی انه قال
قال التصوف هو الحق من زاد علیک بالحق زاد علیک وحسن ماقیل فی تفسیر الحق
ما قال الشیخ الامام ابو سهل الصعلوک الحق هو الاعراض عن الاعراض ووفات وی سنه
اثنین عشر واربعمایه ابو القاسم القشیری نام وی عبد الکریم بن هوازن القشیری صاحب رسالت
وتفسیر لطایف وی را در هر فنی لطایف بسیار است مرید ابو علی دقاق استاد ابو علی فارمدی
توفی فی ربیع الآخر سنه خمس وستین واربعمایه شرح سلاسل مشایخ متقدمین ومتاخرین وبیان
تواریخ علما راسخ کاملین انچه که بسبیل اجمال برو اطلاع داشتم مذکور شد اکنون شرح
بعضے خلفاء کرامی حضرت قدوة الکبرا کرده میشود ذکر خلفا حضرت قدوة الکبرا

حضرت شیخ کبیر العباسی وی قدوه اصحاب و عمده احباب حضرت ایشان هست و التفات
صوری و معنوی آن مقدار که به نسبت وی بود بنسبت دیگر اصحاب نبود حاصل رتبه وی ازینجا
توان دانست که حضرت نور العین از بس که التفات کلی بجانب وی مبذول بود رشک برده
اند و ارتفاع این بوقتی شده که در سفر سیلان از حضرت کبیر چیزی مشاهده افتاد و آن آنست
که حضرت کبیر را چون آوان آبیار و شکفتن گلهای گلزار آمدی جذبه قوی دست میداد که در حالت
وجد قطع مسافت راه میکردند وقتی که بحال می آمدند مراجعت میکردند یکمرتبه در وجد و حالتی که
حالی عجب پیدا شده بود سر بصحرا زدند و درین بی شعوری پاره راه رفتند چون بقریه سرکن
رسیدند بحال آمدند بشرمنده طور بگوشه مسجدی سر زدند و سر در جیب استغراق فرو بردند
و این ایام موسم کفره بود که زن و مرد بهم از خانه بدر رفته بودند بدر مسجد رسیدند و بنیاد
حرکتهای شنیعه و غوغای عجیبه نهادند شخصی که بجز سوار شده و بهیئت معهود نموده آمد و شوری
کرده که ایشان را از ان دریا بساحل شعور آورده چون چشم باز کردند نظر مبارک بران سوار
و حال آثار افتاد از غلبه حال که داشتند بدو دست مبارک اشارت کردند که دور باش بمجرد
دست بر داشتن وی خود را بهم بهای سیلان دید که بهر طرف که سر می نهاد بالیس
آدنیک در آمد و راه بجایی نمی برده آخر تن داد که در همین دامن کوه باشم در وقت نماز
عزلت شخصی نمایان می شد و کلیچه و یک کاسه آب میرسانید تا هفت سال راتب وی میرسید
تا آنکه حضرت قدوة الکبرا را عزم سفر مکه زادها الله تشریفا و تکریما شد حضرت کبیر را
ند که درین سفر همراه من باشید گفتند زهی سعادت شعر سعادت بنده آزاد نیست
رد در رکاب پادشاهی * بخلاف گذشته که حضرت کبیر را بجهت حفظ مقام مانده میرفتند
وقتی گذر بسر حد سیلان افتاد در دامن کوه نزول شد قلندر بچه گان چند جهت کاه و هیزم
به بیشه رفته بودند صورتی مهیب خرس گونه در بیشه بیابان معاینه شد چون نیک نگاه کردند
آدمی بود آمده بعرض حضرت قدوة الکبرا رسانیدند جماعه را فرستادند که او را بیارید
بخدمت آوردند و استفسار از حالش نمودند ماجرایی که بود گفته کرده فرمودند شخصی که دو نان
بتو میداد اگر بینی شناسی گفت مصرع شناسم منعم خود گرچه حیوانست * چه انشناسم
حضرت کبیر را طلب کردند آمدند بدیدن وی مشغول گشتند او که دید برخاست و سر در پای
حضرت کبیر در آورد و بآن انکسار در زبدین حضرت قدوة الکبرا فرمودند که اکنون
وقت کرم است مصرع که بجا از قهر کردن لطف باید * بعرض رسانیدند که چه حد باشد که
پیش آفتاب ذره درخشد مصرع در پیش آفتاب چه نوری دهد سها * فرمودند دار وی در دل
بدست نهاده اند آخر بموجب اشارت از جرم او درگذشتند و تلقین شهادت نمودند و لقید

ارادة آوردند و موی مبارک که دراز شده بود بدست خود بر ہم بستہ تراشیدند و فرمودند که
چشم بپوش بعد از طرفة العین خود را ہمان موضع دید چون بمقام خود آمد سخنان غریب از وی بظہور
پیوست القصہ چون حضرت نور العین این حال معاینہ کردند ارتفاع آن غیرت شد حضرت
شیخ ابو الوفا دارند قطعہ چو نور چشم جہانگیر را کبیری ہست ٭ چہ نور چشم کہ او نور ہر ضریر بود ٭
ز روی شان ہمہ را پاک میکند آخر ٭ اگرچہ زلل صغیرہ جلیل کبیرہ بود ٭ وفات محرم ۱۳ اکمال التفات
حضرت قدوة الکبرا نسبت حضرت کبیر از نامہ جامعہ کہ نسبت بدیشان صدور یافتہ می توان
دانست و عبارت نامہ نامہ بعینہ اینست عریضہ فرزند اعز اکرم شیخ الاسلام و سلالة الاکابر
شیخ کبیر طال عمرہ در اشرف اوقات رسید و بمضمون او مطلع گشت آن فرزند بدعا را ایمان
و مزید نعمت دارین مخصوص است و کیفیتی کہ باز نمودہ بودند معلوم شد درویشان الصباح
بہ سفر اندوان فرزند کاغذ ہای امانت برابر کردہ بجہت ملاقات بیایند این بلاد بفرمان مشایخ
چشت قدس اللہ ارواحہم مفوض بر آن فرزند شدہ است اوقات شریفہ خود را بطاعت معمور
دارند و نام ابا و اجداد خود تازہ گردانند و ہیچ مخلوق منیر سازند و خلایق را دعوت کنند و بسخن
جہال و عوام و دیو مردم التفات ننمایند غم ایمان خوردہ کار دین کنند و آنکہ مزاحمت ستقیم
و معتصم اسمعیل برادر او در باب آنفرزند و خیلخانہ آن فرزند نبشتہ بودند درویشان در مہم
و خیلخانہ و فرزندان آن فرزند فاتحہ خواندہ اند ہر عامل و عہدہ داری کہ در باب آن فرزند
و خیلخانہ و فرزندان در افتد بر افتد و ازین جہان بی اولاد برود گمان آنست کہ دیگر ہیچ
بخورد آن فرزند از بزرگان ہر کہ مزاحمت و تشویش نماید بلا ازین بہی نیابد خود التفاتی
بر آن نماید حوالہ پیران چشت بکند و اولاد و احفاد آن فرزند را ہمین حکم است بر حکم قولہ تعالی
والذین امنوا واتبعتہم ذریتہم بایمان الحقنا بہم ذریتہم وما التناہم من عملہم من شیء
کل امری بما کسب رہین ٭ و آنچہ فرستادہ شدہ است خرج بکنند و ہنگام بیخرجی بدین درویشان
باز نماید و ظیفہ دیگر چنانکہ حوالہ شدہ است صبح و شام معمول دارد و در دعای مسلمانان بجلہ
باشد و این درویش را بدعای ایمان یاد دارد انشاء اللہ بخیر مقرون کرد ماہ محرم در حاشیہ
این کلمات بود و فرزندان و عزیزان و سایر مریدان را دعا خواند برادر اعز قدوة السالکین
مفخر الاکابر خواجہ نتھو بدعوت دارین مخصوص است کتبہ درویش اشرف حضرت شیخ محمد وی
خلف برحق و خلیفہ صدق مرید پدر خود راست حضرت کبیر در خورد سالی وی از سر وی
رحلت بکار روان سرای آخرت بستند و خلف خود را بحضرت قدوة الکبرا سپردند
وی آنچہ از تربیت صوری و معنوی باشد خود کردہ اند و در حجرہ عنایت خویش پروردند
و تزویج و بیاہ خود تشریف بردند از بس پا بالتفات شگرفی و ارادت اشرفی سرفراز شدہ بود

مولد شیخ و نتایج گردید ایشان ۱۲ اولاد ایشان در ایمان لاحق گردد ایشان ... اولاد ایشان ...

گوهر اسرار و جوهر انوار از بحر قابلیت وی بساحل ظهور برآورده تسمیه وی به دُر یتیم کرده اند جماعتی
از صوفیه و طایفه از سفر کردگان در قصبه سرور پور آمده نزول فرمودند و اظهار خوارق و اصدار
طوارق و بساط دکان فرا گرفته چون جماعتی از نواحی اهالی قصبه معاینه و مشاهده کرامات کردند سر
رابقه عقیدت و اخلاص ایشان آوردند خدمت دریتیم چون این حالات معاینه کردند بحضرت
سید عبد الرزاق رقعه که متضمن احوال آن جماعه بود فرستادند از مقام و مقامات ثانی وی
اعلام نمودند چون بر مضمون رقعه مطلع شدند در ظهر وی بقلم مبارک نوشتند که وقت سحر فردا
جواب رقعه معلوم خواهد شد چون وقت سحر شد در آن جماعة و اصحاب بر هم خوردگی شد و
غوغا برآمده که موجب وی معلوم نشد کسی را فرستادند که به بیند که موجب غوغا چیست چون آمده
تفتیش کرد سر حلقه ایشان دست بر هم میزند و میگوید که های های چه مردم با عزت بوده اند که در لات
ایشان شما فریب انگیزا که چند روز بمنزلی بیا ساید از تحقیقی استفسار کرد گفت از نیم شب چیزی زیاد
گذشته بود که جماعة قلندران کارد ها کشیده و تیغها برآورده رسیدند و سر حلقه را گرفتند و غلطانیدند
پناه با کابر روحانیه اما اثر خود برده در حاله روحانیه چند حاضر آمدند و بنیاد اعتذار کردند بمرتبه که عذر
ایشان قبول افتاد و وی را امان دادند و روحانیه گفتند که در همین دم رخت بر بندید چنانکه همه
همه رخت بر می بندند قطعه چه شیرانند در هر بیشه خویش ٭ که روبه را مجال بودنی نیست ٭ اگر در بیشه
شیری درآید ٭ ازان ضیغم بجز فرسودنی نیست ٭ حضرت شیخ شمس الدین بن نظام الصدیقی اودهی
وی قدوهٔ علما ز نامدار و زبده فصحای روزگار بود تحصیل علوم عربیه و تکمیل فهوم علیه از مولانا شیخ
الدین اودهی کرده اند ارادت هم بایشان دارند چون التماس سلوک و تحصیل شغل صعلوک
کردند فرمودند که فرزند آنچه نصیب علوم صوری از من بود بتو رسید اما علوم صوفیه و تکمیل
لطائف علیه و حصول مقامات و وصول بواردات بدست سیدی است که بر سبیل مسافرت عنقریب
الایام خواهد رسید زنهار زنهار ملازمت وی را غنیمت داری که کلید کار تو بدست وی است چون چند
روز بگذشته حضرت قدوة الکبرا از جانب بنگاله آمده بودند و مدتی در روجا
باد استراحت کرده کاه گاهی با صحاب خود می فرمودند که بوی دوستی از اوده می آید تشریف
در خطه اوده آوردند و بمصلا فرود آمدند اکابر شهر و اماثر عصر همه بدیدن حضرت قدوة
الکبرا آمدند بعقب این مردم حضرت شیخ شمس الدین آمدند از دور نگاه کردند فرمودند که فرزند
شمس الدین ما از برای تو آمده ام بمجرد استماع این سخن آتش در نهاد ایشان افتاد و لبصدق
تمام سر فرود آوردند و در یافتند در عین دریافتن حضرت شمس الدین را کیفیتی پدید آمد و
اندک حرارتی بهم رسید کاسه آب بود بایشان دادند بحال آمدند بعد از چند روز در خلوت
نشاندند چون یک ده گذشت وارد قوی شیخ شمس الدین را در یافت بخادم فرمودند

ذکر حضرت شیخ شمس الدین اودهی خلیفه حضرت قدوة الکبرا

زنہار از حال شمس الدین غافل نباشی ساعتی چند گذشت کہ اضطرابی عجیب و انقلابی غریب
بشیخ شمس الدین روی نمود ہر چند کہ حفظ میکردند میسر نشد از خلوۃ سر بیرون زدند خادم بخدمت
تمام در خلوت در آوردند و در محکم بست چون خلوت تمام شد الباس خرقہ کردند و انواع مقالات
ستہیانہ بنسبت وی ایثار کردند و فرمودند کہ اشرف شمس و شمس اشرف از ہم جدا نہ اند تربیت
مریدان و مستفیدان حوالہ کردند حضرت اجل السادات سید عثمان بن خضر از خلفای ہمین
داد لیائی ہمین حضرت قدوۃ الکبرا اند نسبت با ایشان اسرار محرمانہ و انوار مخصوصانہ
نثار می فرمودند و این سید را بجار سلسلہ سادات گیسو دراز ولایت اند حضرت قدوۃ الکبرا
ماندہ اند حضرت قدوۃ المحدثین و عمدۃ الفقہاء شیخ مہذب از خلفای کبروی ایشانند
استاد ایشان از محدثین عالی یافتہ شد سفر مودند کہ در ہندوستان صحبت استاد کم یافتہ شد
مگر از شیخ سلیمان محدث و کتاب حصن الحصین در اینجا گذرانیدند و نسبت حضرت با رضا از
ازین سلسلہ در تصحیح حدیث کردند حضرت شیخ معروف وی قدوۃ اصحاب و زبدہ احباب حضرت
قدوۃ الکبرا است و جامع الفضایل و صاحب الشمایل بعد از تحصیل علوم غریبہ و تکمیل علوم عجیبہ
داعیہ سلوک راہ الہی و داعیہ وصول درگاہ نا متناہی شد و دران ہنگام حضرت ایشان
بملازمت حضرت مخدومی بودند و میل شیخ معروف بمشاہدہ مشایخ و جاہیر و شیخ لغواجی می بود
شبی در واقعہ نمودندش کہ کلید فتح باب تو بگنج خانہ سید اشرف جہانگیر نہادہ و دوای
درد نایاب تو بدار و خانہ مرشد اشرف آبادہ استفسار کردند کہ ایشان کجا اند گفت بعد از مرور خیلی
روز و جریان متعدد ایام فروز آن ہمای دولت بدین دیار سایہ سعادت و ظل ہدایت بر سر
تو خواہد آورد ہنی نگذشتہ بود کہ صیت ولایت و صلای ہدایت حضرت ایشان بسمع اکابر و
اصاغر رسیدن گرفت و نزول قدم مبارک در بلدہ جونپور شد حضرت شیخ معروف چون
بوصول این خبر مشرف شدند بوسیلہ این مژدہ سر در راہ نہادند و شرف ملازمت حضرت
قدوۃ الکبرا ہم در جونپور آمدہ یافتند و بشرف ارادت مشرف شدند بعد از جریان ریاضت
شدیدہ و عبادت پسندیدہ بشرف الباس خرقہ مشرف کردند و خلافت نامہ عنایت فرمودند
ہم دربارہ ایشان نیز فرمودند کہ اشرف معروف و معروف اشرف از بعضی اجلاء سادات
منقول است کہ سلطان السلاطین ابراہیم شاہ بخاطر کردہ کہ ایا در زمان پیشین چون جنید و شبلی
بودہ اند در زمان ما کہ خواہد بود کہ بشرف ملازمت او مشرف شویم ہمدران شب بواقعہ نمودندش
کہ درین زمان کسانی ہستند کہ از جنید و بایزید کم نخواہند بود و ہم در شہر تو کمر ملازمت در میان
جان بست و متوجہ بسوی زاویہ شیخ معروف شد چون در آمد در خلوت محکم بستہ اند چون بسی
تردد کردند شیخ معروف سر بصحرا زدہ اند موجب بر آمدن از دار الخلافت جونپور خبر سپاہ

ذکر ... حضرت شیخ معروف ...

تعالی عن الکسور ہمین شد کہ در قصبہ الدیو آمدہ سکن گرفتند حضرت قدوۃ الکبرا سیفر
کہ معروف بایکی از نکتو بالست **قطعہ** چسان سر دلی معلوم باشد چو در کنج خفا مکتوم باشد
بجز عرفان چنین موصوف بود بجز معروف کان معروف بود حضرت شیخ رکن الدین و شیخ
قیام الدین شاہباز از اصحاب کبار و احباب نامدار حضرت قدوۃ الکبرا اند و یکی از اصحاب
ثلاثہ کہ صاحب طیر و سیر بودند و ایشان از مردم اتراک لاچین اند در سفر دویم کہ بجانب
ولایت مراجعت کردہ بودند از انجا ہمراہ آمدہ بودند و بخدمت سرفراز شدند آن مقدار
عنایت و حمایت کہ نسبت وی بود بر اصحاب دیگر کم دیدہ شد حضرت قدوۃ الکبرا میفرمودند
کہ از زمان اسدین سامان کہ سلاطین بہر امیہ اند سلسلہ جدہ مادرین حضرت بایشان میرسد
سلطنت عراق و بعضے از نواحی آفاق از آن زمان باین دودمان حضرت شدہ می آید و جدات
مادرین ایشان اکثر از اتراک لاچین اند جدہ آخرین ایشان از اولاد حضرت خواجہ احمد یسوی است و
از اتراک لاچین نیز در سلسلہ ابراہیمیہ سمنانیہ بانبہ رشتہ مادرین بودہ است بسبب این
نسبت حضرت شیخ رکن الدین و شیخ قیام الدین شاہباز از اصحاب دیگر مخصوص بودند و تعین
مکان بنی بودہ یافتہ و آن لب دریای سرجو کہ اول بخاطر حضرت قدوۃ الکبرا گذشت
بود کہ منزل سازند آخرش شیخ رکن الدین و قیام الدین عنایت کردند و حوالہ نمودند حضرت شیخ
اصیل الدین جرہ باز نیز از اصحاب طیر و سیر اند بعد از ریاضات شدیدہ و معاملات جریدہ بشرف
خلافت مشرف شدہ اند آن مقدار عنایت و حمایت کہ نسبت وی بودہ باصحاب دیگر نبود مقام
و منزل شان در مقام نکانو جائے متعین شد حضرت شیخ جمیل الدین شہید باز وی نیز از اصحاب
ثلاثہ است کہ صاحب طیر و سیر بودند و بشرف خلافت سرفراز شد و با التفات صوری و معنوی
مخصوص بود آن مقدار حقایق و معارف کہ از وی صادر شدہ از دیگر اصحاب چندان صدور
نیافت یکبار اتفاقاً در جہاز نشستہ بودند کہ احتیاج بعضے اسباب ماکولات شدہ کہ در جہاز نبود ابلہ
ابائی کردند مرغ حال ایشان بال و پر زدہ بعد از پاسی مقصود مشار الیہ آوردہ اند حضرت قاضی
حجت کہ بحج و براہین عقلی و نقلی آراستہ بودند و بدلائل و مقدرات پیراستہ در مجلس دانشمندان
بحجج غریبہ و براہین عجیبہ بحث پیش می بردند چون توفیق سلوک رفیق شد سر بدرگاہ عالی آوردہ
بارگاہ متعال نہادہ چون خلوص عقیدہ و خصوص پسندیدہ وی ظاہر شد باسرار حقایق و انوار
دقایق سرفراز شدہ و بعد از بجا آوردن شرائط خلافت بشرف الباس خرقہ مشرف شدند
تشریف یافتہ مسکن وی بموضع کہ قریب ردحا باد است قرار یافتہ حضرت شیخ عارف نگرانی کہ بتحلیہ
علوم شریعت و حلیہ معارف طریقت پیراستہ شرف ارادہ یافتہ بعد از آن او را بریاضت شدید
و معاملات جریدہ امر فرمودند چون مراتب سلوک طے کردہ و از انوار و اطوار سبعہ بیرون آمدند

بتشرف الباس خرقه خلافت مشرف شده و از هر کدامی از خلفا نام دارند با رعایتمقدار آن
مقدار خارق عادات و ظهور معاملات صدور یافته اگرشمه از انها در کتاب آورم دفتری دیگر باید
اما کردم مختصر هر گز دفتری دیگر املا کنم چنانکه شیخ ابو المکارم که از خلص اصحاب و خلفا و ولایت مآب
اند ایشان را ملفوظی جداگانه اصحاب وی جمع کرده اند آن مقدار حقایق معارف دران درج
کرده و در عوارف خرج که یکی از کتاب این طایفه یافتن نوعی از محالاتست و تصنیفات دیگر
برایران شرح عوارف و لمعات چنان از وی صدور یافت که نهایتش همان باشد حضرت شیخ
ابو المکارم مردی که از خلص اصحاب و مخلص احباب حضرت قدوة الکبرا اند و در بدایت حال
امیرزاده بود و از امرا رنامدار امیر تیمور لنگ صاحب قران در آن هنگام که حضرت
قدوة الکبرا بملازمت حضرت خواجه بهاء الدین نقشبند رفته بودند نزدیک بخانه امیر علی
بیک شد چون امیر مذکور از حالت شریفه ایشان متاثر شد یکبار بساط مملکت و بساط سلطنت
نوردیده بشرف خدمت تشریف یافت از علوم ظاهر بهره تمام داشت بریاضت شدیده و معاملات
جدیده اشتغال فرمودند زیاده از دوازده سال در طریق سلوک باقدام سر راه سپرده و انواع
مکاشفات و وارداتی از وی بسر آورده که شرح او نتوان کرده چون درین وادیه قابلیت
تام و حیثیت تام پیدا کرده التفات کلی بنسبت او رده یافت بشرف خلافت مشرف شده و انواع
مکارم اخلاق و مراسم اشفاق از وی ظهور یافته معتقدان بابو المکارم ملقب ساختند و در سمرقند
جالیش دادند مریدان بسیار مستفیدان بیشمار بر وی جمع شدند تلقین طالبان و ارشاد مریدان
باو اجازت کرده بودند و از عهده این کار نیک بر آمد حضرت شیخ صفی الدین رودولوی حنفی که بتصفیه
علوم ظاهری و اصطفای معانی باهری آراسته در علوم ادبیه و اصول فقهیه دستی تمام داشته اند
چنانکه این معنی از تصانیف رایقه و تو الیف لایقه ایشان روشن است احتیاج ایراد نیست حضرت
قدوة الکبرا می فرمودند که در بلاد هند کسی را که بفنون در فشنده غرایب و شئون عجایب پیراسته
دیدیم وی بوده سبب ارادت ایشان این بود که خدمت شیخ صفی شبی در واقعه دیدند که مردی
نورانی و شخصی شکوهمند نمودار شده مولانا استقبال کردند و بتعظیم عظیم آورده نشاندند چون نشستند
بدست مبارک ایشان کتابی بود از اصول فقه گفتند که میدانم بسیار اوراق سیاه کرده اکنون
وقت آنست که سیاه را سفید کنی و صفحه را بانوار جاوید روشن نمائی این سخن بسیار تاثیر کرد
کیفیتی آورد گفتند دست ارادت بدامن شما زده ام عنایت کرده براه سلوک دلالت کنید
گفت حق تعالی چون بنده را خواهد که با برار قرب خود شناسا کرداند خضر را فرماید تا او را بشخصی
از اولیاء الله دلالت کند اکنون شما را بشارت میدهم مردی که از انوار ولایت و آثار
هدایت او جهان پرست مثنوی جهان معرفت را بادشاهست به زنورش هر زمانی

ذکر حضرت شیخ ابو المکارم قدس سره

ذکر حضرت شیخ صفی الدین صفی رودولوی قدس سره

تا باهست ؛ ضلیلان جهان را دستگیر است ؛ دلش روشن روانش دلپذیر است ؛ طلوع آن سعادت نزدیک شد که بهدرین ایام درین قصبه تشریف اقدام خواهد آورد زنهار زنهار ملازمت وی را غنیمت شمری دازعهده فرموده او درنگذری قطعه بصف اولیا ذاتش فرید است بلحجاب وحدت آن روی وحید است ؛ چو دارد گنج او در سینه ؛ در گنجینه را سید کلید است ؛ بعد از چند روز تشریف شریف اقدام مقام قصبه ردولی شد و نزول بمسجد جامع فرمودند موجب فرموده در واقعه بسرعت بملازمت حضرت قدوة الکبرا آمدند بمجرد نظر افتادن فرمودند که برادرم صفی صفا آورد بیائید دریابم چون دریافتند بادب تمام نشستند فرمودند آری که حق تعالی کسی را که می خواهد که بقرب خود سرفراز سازد او را بیکی از دوستان خود بنماید حضرت ابو العباس حضرت علیه السلام را فرمایند تا دلالت کند او را بوی باستماع این سخن حضرت شیخ صفی را صفای عقیده و صفوت خلوصیت انگیخته شد و در همان وقت اراده آوردند خادم را فرمودند که نبات بیارد تا برادرم صفی را شربتی ورد از سلوک بچشانم خادم هر چند تردد کرده نیافت و بعرض رسانید که نبات معدوم است باز خود قیام کردند جایی که نبات شکسته بودند یک پرکاله نبات جسته جدا افتاده بود آورده بدست مبارک خود در دهان ایشان انداختند و دعای کردند که حصول نور الانوار مبارک باشد و از حق تعالی خواسته ام که از اولاد و احفاد تو علوم نرود باسم خاطر او را چهل روز اقامت کردند تا ایشان از اربعین میسر آمد و سخنانی که از مبادی سلوک و نهایت درکار بودند یک یک تلقین کردند و از لوازم راه هر چه بود آگاه نیدند و الباس خرقه اجازت و خلافت ساختند و اجازت الباس خرقه بایشان عنایت کردند چون حضرت قدوة الکبرا تشریف به اندرون بردند خدمت شیخ اسمعیل که چهل روزه بودند بپای مبارک ایشان انداختند فرمودند که او هم مرید ماست حضرت شیخ سماء الدین ردولی که بحلیه علوم صوری و معنوی محلی بودند و بجمله طریقه سنن مصطفوی فرکی یکی از خلفا و ولایت مآب و اصحاب اختصاص حضرت ایشانند در اول مرتبه که ازین راه حضرت قدوة الکبرا گذشته میرفتند حضرت شیخ سماء الدین همراه شدند و در رد جابا داز انواع ریاضات و معاملات تکمیل یافته آمدند نزدیک چار سال قطع انوار سلوک و آثار راه کردند و در طی انوار سبعه او را وقفه افتاده بود که بجد بلیغ از آنجا برآوردند حضرت قدوة الکبرا اکثر جا می فرمودند که در طی انوار سبعه از یاران ما دو کس را واقع افتاده بود یکی شیخ ابو المکارم را که اهتمام تمام در حق او مبذول شد تا او را از ورطه مهلکه بدر آمده دوم شیخ سماء الدین را از محنت بسیار و کلفت بیشمار از آن ورطه بدر آورده شد الباس خرقه خلافت و اجازت نامه ایشان را بر وجه باد میسر شد و از آنجا به ردولی ایشان را جای متعین شده حضرت شیخ سماء الدین را یکی از درویشان قصبه

ذکر حضرت شیخ سماء الدین ردولوی

فی الجمله اندک نزاعی بود بهر مقام بنا برین از انجا بحضرت قدوة الکبرا عرضداشت کردند
چون بمضمون عرضداشت مطلع شدند فرمودند که از حق تعالی خواسته ایم که هر که به کمینه خادم این
فقیر در افتد بر افتد بیت هر انچه از خدا خواستم زین قیاس ٭ خدا داد بر داد گردم سپاس ٭ و این
مضمون را بنظر ان عریضه نوشته روان ساختند چند روز نه بر آمده که از عهده و مسند عالی بمدعای

ذکر حضرت شیخ خیر الدین سدهوری

دوستان بر آمدند حضرت شیخ خیر الدین سدهوری را که با نواع فضایل و شمایل آراسته بوده اند و قدوه علمای
فحول و جامع فروع و اصول بوده اند بخط آوده وصول بحضرت قدوة الکبرا واقعه شده و موجب عقیدت
ایشان آن بود که چند مسئله در علم اصول و فقه مشکل شده بود که حل میسر اهیچ وجه امکان نداشته هر چند که بعلمای
روزگار و بلغای نامدار رجوع کردند عقده ایشان منحل نشد بتخصیص که بمولانا علام الدین جایسی که درین باب
چند روز بهمدیگر گفت و گوئی بود شفای ایشان نمی شد که ایشان از غایت تقدمات و آداب بحث متبحر بوده چون
در خطه آوده بخانقاه حضرت شمس الدین اودهی حضرت قدوة الکبرا نزول فرمودند و شرف التفات
ایشان را دریافتند بی آدبی استفسار حضرت قدوة الکبرا شیخ خیر الدین را اشعر بعض بگفتند نوعی ادای آن مسایل
فرمودند که تسکین خاطر حضرت شیخ خیر الدین شد و عقیده کلی بنسبت حضرت برآوردند روز دوم آمدند و
بشرف ارادت مشرف شدند و طریق خدمت پیش کردند مدت چهار سال در طریق ٭٭ ریاضات شدیده
و معاملات جلیده کوشیده چون قابلیت لباس خرقه پیدا کردند بشرف اجازت و خلافت مشرف شدند
روزیکه شیخ خیر الدین خلافت گرفتند دوازده کس از اهالی مسکان خطه آوده بشرف ارادت مشرف شده اند یکی
از انجمله خدمت شیخ سدها دوم قاضی سدها تربیت ایشان بحواله حضرت شمس الدین کرده اند و اعلام قاضی سدها
بود اینکه روزی شیخ خیر الدین وضو میساختند در اثنای وضو حالتی اشرف و کیفیتی شکرف ایشان را روی
داده بهمچنان وضو میکردند و هر چند که خادم آب میریخت وضو باتمام نمی رسید آب بسیار ریخته شد شخصی بسبیل
انکار گفت که اسراف از حد گذشت در آب وضو این سخن بسمع مبارک حضرت قدوة الکبرا رسید فرمودند

ذکر حضرت قاضی محمد سدهوری

که حالتی که فرزند خیر الدین دارد درین حالت اگر آب دریای کونین و گوهر بحور در این بروز نه اسراف
بیت شعر چو صوفی را بگیرد حالت عشق ٭ اگر ریزد جهان اسراف نبود ٭ قاضی محمد سدهوری که بفنون علوم
غریبه و شیون معلوم عجیبه پیراسته بودند خصوص در علوم اصول مشار الیه بوده اند از خلفای محقق و
اصحاب مخلص حضرت ایشانند سبب ارادت وی آن بود که در آن وقت که از جانب مرید بود براره استقبال آن
کنبهوره روان شدند نزول در قصبه سدهور افتاد مردم اهالی و اکابر قصبه همراه حضرت شیخ خیر الدین
استقبال کردند و قاضی محمد نیز بجمعی از اصحاب درس و اسباب شیوه آتش پیشواز آمده دریافتند حضرت
قدوة الکبرا بعد از تلقین استفسار کردند که جناب قاضی را علم این طایفه از کدام خانواده است
قاضی گفتند از مخدوم فرمودند خوشتر و بهتر تقریباً حضرت قدوة الکبرا فرمودند بنده را
چون حق تعالی میخواهد که بشرف اختصاص مخصوص سازد و بیاد توفیق میدهد که بپای صاحب دولتی

سرور آرد صاحب نعتی سرابری بر بساند و این بیت را انشاد کردند قطعه کسی را سعادت پیش آمد
دریغ از وی نباشد هیچ نعمت * اگر توفیق باشد همعنانش * نه پیوسته در کاب اهل حشمت * اگر مقصد
باشد بر سر او * همای از غیب آرد ظل دولت حضرت قدوة الکبرا را بمنزل خود کشید و یک
بازوی محفه خود گرفته و بازوی دویم شیخ خیر الدین تا بخانه برده اند وظایف خدمت و ضیافت از
حد متجاوز بجای آوردند بمرتبه که اصحاب ممنون شدند سحری او در سعادت بروی باز شد قاضی اطلب محمود
بتشریف ارادت مشرف ساختند و از اسرار سلوک راه نهایت از بدایت نسبت او دریغ نداشتند همراهی و ملازمت اختیار
کردند چون رخت اصحاب بسوی قصبه جالس بستند اکابر و اصاغر قصبه همه بشرف ملازمت و ارادت مشرف شدند حواله
بشیخ خیر الدین کردند قاضی محمود همراه محفه تا قصبه جالس پیاده آمدند درینجا ترقی یافتند در معاملات صوفیانه مشغول
بودند چنانکه قابل التفات صوری و معنوی شدند جمعیت اظهار اسرار مصطفوی بویدا ساختند بلباس خلافت [illegible] آن
ساختند قاضی ابو محمد عرف مبین [illegible] سلطانپور از خلفای کبرای حضرت قدوة الکبرا اند چون تشریف از قصبه
سلطانپور بجالس دادند جناب قاضی پسران خود را از [illegible] بزرگ آوردند بشرف ارادت مشرف ساختند ابو المظفر محمد لکهنوی
که از علمای شهیر روزگار و پیشوای بلغار دیار بود [illegible] از خلفای مخصوص حضرت ایشان اند چون نسبت ایشان التفات و
عنایت زیاده از یاران دیگر بود چند روز پاس خاطر ایشان در مسجد جامع لکهنو نزول فرمودند تا در یافتن قصاید حضرت
اشعار و بلاغت آثار قاضی ابو المظفر حضرت قدوة الکبرا هم درینجا بودند چون قصیده در مدح حضرت
قدوة الکبرا انشا فرمودند دگرانند بسیار قبول افتاده فرمودند که زبانه ختم سخن شما گردد ایشان تعظیمها
بسیار کردند [illegible] همراه بودند بعضی مناقب که بنسبت حضرت قدوة الکبرا نوشته بودند حضرت
قاضی مظفر اصلاح دادند حضرت قدوة الکبرا فرموده اند اصلاح نیست که شعر در دیوانه و جوشانه است از آن مقدار
عنایت و التفات که بنسبت شیخ ابو المظفر لکهنوی بندول داشته اند بنسبت دیگران کم بوده و آن اهل سعادت ازلی و سعادت
لم یزلی نشود که کسی موقع التفات در ایشان موقع بشارات خوب کیشان نگردد قطعه التفات عزیزان کسی ببد بهره *
که همچو یوسف از بخت بهره مند بود * صفای صدق نیاز ای عزیز حاصل کن * که التفات عزیزانت سودمند بود * علام
الهند مولانا علام الدین جاجی که علامه روزگار و فقهای دیار بوده از خلفای کبرا و اصحاب بلغار حضرت قدوة الکبرا
اند و بسبب [illegible] شرف [illegible] این دولت آن بود که در آن هنگام که در مقام جالس اول بار رایات فقرا اعلای و علامات
غربا و الای برد که بلند آمده نزول فرمودند اصحاب هر چیز اشتغال میکردند چنانکه غوغای خرکر طالبان و شغب شود دگران
بگوش همه کس می رسید شبی مولانا علام الدین بجلسه خویش گفته بودند که این مردم غوغای از کجا فرود آمده اند و مولانا را
هفت مسئله از علوم مشکل شده بود و سالها بسیار بود که از علمای نواحی استفسار آنها میکردند چون عقود آنها انحلال نیافته
میخواستند که بنگاله و طواف مرقد منور کرده بتحریش سفر بجانب بنگاله بکنند قضارا حضرت قدوة الکبرا هم برای زیارت
قبور در شب آمدند که در مقبره منوره شیخ [illegible] الدین هم التقا یافتند مولانا از اصحاب استفسار کردند که آن [illegible] فرمودند
که احتیاج نیست که نام غوغای ایشان [illegible] شدند و متغفل [illegible] سر و قدم آوردند و [illegible] عذر گرفتند فرمودند اینها سهل است

امثال این بسیار کشیده ایم بعده بهمدیگر باتفاق زیارت اکابر کردن گرفتند حضرت قدوة الکبرا بطریقی تعرض بعض انحلال ان مسایل بنیاد کردند و بیان فصیح و زبان بلیغ چنان تقریر آوردند که در دل مولانا نقش نگینه شد و مشاهده این مقالات سعادت مولانا را عقیده از یکی هزار درجه مضاعف در آمد بطریق اعتذار بنوعی بسر بردند که از دل حضرت قدوة الکبرا آن شکوه بدر بردند خاص شیخ علانا بجمعی از اکابر روزگار بملازمت در ارادت حضرت ایشان آمده و فرزندان خود را در ارادت آوردند خود بشرف ارادت و خلافت مشرف شدند و اهالی قصبه از خورد و بزرگ را تحریص کردند بارادت حضرت ایشان هم در مجلس این سخن سرگذشت آغاز کردند که امروز سه سال می شود که با دو اکابر قصبه بخدمت شیخ سلیمان حودنی رفته بودیم ایشان بنیاد کردند بعد از ین حضور القصیدیع با آمدن اینجا اند سید کرام آن در قوم حواله سیدی شده اند که سیاح زمین و لایت و سیاح دریای هدایت است بمعدین دو فرمای ظل همای سعادت بر دیار خواهد انداخت بعد ازین نصیب ارادت و استفاده شما بان باو تفویض شده و نیز محافظ حال حامل اشغال شما خواهد شد ازین معنی خاطر خود را رنجه مدارید که بجهید چیز از مادی زیاد است یکی سعادت و حفظ قرآن با سبعه معلق قول آن عزیز اکنون بظهور پیوست حضرت قدوة الکبرا در اینجا آمدند که موجب سرفرازی و دولتمندی این نواحی و دیار شدند القصه در قصبه جایس حضرت ایشان متوطن شده بودند چون وقت ارتحال آمد شیخ کمال نقام سپردند و مریدان آنجائی بحواله وی کردند و جامع ریاضات شدیده و صاحب معاملات حمیده بعد ازین اکابر و صاغر بسبب او بحضرت سرفراز شدند + + + + و چند سال کلفت سفر و محنت حضر کشیده بود که قابل لباس خرقه و ارادت و اجازت شد وقتی که حضرت قدوة الکبرا روانه شدند بجانب رودحا باد که سفر بستند شیخ کمال نیابت مقام مفوض کردند بعد از چند به اصحاب و ارباب خود در قصبه بسر می بردند اتفاقاً دعوتی پیش آمد و بی تکلیف بعضی اسباب طبخ با اهالی قصبه کرده بودند وقت معهود که شد آن بهم رسید موجب اعتراض شد و بعضی بر آمدند که سوخته باد انکسار او علیه دفا ... نکردند بمجرد این سخن از زبان بر آمد در قصبه آتش گرفت که تمامی قصبه سوخته شد و چهار هزار کس بنده که در آمد که سوخته شدند شیخ کمال چون این امر موجب شرمندگی شد سر در راه رودحا باد نهادند بطرفة العین بحضرت قدوة الکبرا رسیدند از دور که نظر مبارک بر شیخ یوسف پسر کمال افتاد در اعراض در آمدند که ای خاکسار فرزندان مرا در آتش زدی و خان و مان ایشان را بر باد دادی پای کوس بلند شد و در عقب خانقاه که در وحد تاباد بود افتاده می ماند بعد از مدت بسیار یوسف پسر حضرت نور العین پای مردی ساخت طشت خاکستر را از خاک کرده بر سر گرفت بحضرت قدوة الکبرا آوردند و در خواست گناه کردند فرمودند چون نا بطریق در شان عند سخن بر ایشان خواستی اجابت بسلامت و دانا و پسر گردان و اولاد و احفاد تو سرگردان شوند جناب سیادت تمامت سید عبد الوهاب از خلفاء خلص اصحاب مختص بود و بدو خدمتهای شایسته و ملازمتهای بایسته بجای آوردند و در خدمت کردن تفرقه نکردند روزی بهمی بجانب دهلی بر شیخ عبد الکریم دهلوی فرستادند و در راه مخاطره بود پیش نظر نهاد در راه سپرده چون جواب آورد جایهای بسیار انکار کرده شد و آبله نهاد کفش مبارک خود از روی عنایت کردند و کفش را تاج سر افزودت کرد و بتبارک نهاد تا جلی و فرزند و خود کرده بمبالغت حق تعالی از ان

ذکر شیخ کمال

ذکر حضرت سید عبد الوهاب

مدتی که کفش بکفش افتاده بخانه او رفاهیت و آسودگی بسیار پیدا کرد خدمت شیخ راجا که با کثرت زهد و تقوی آراسته بوده
در ورع و تقوی پیراسته از خلفا و خاص اصحاب با اخلاص حضرت قدوة الکبرا اند موقع انظار و واردات الهی و
موضع اسرار + + + بالبالنات نامتناهی بوده اند و خدمت بسیار و ملازمت بیشمار بجای آورده اند بغایت ساده دل و
وابتدای احوال شیخ راجا را با امر شرع و تقوی کرده بودند که زنهار همراه بی نمازی مصاحبت نکنی روزی حضرت قدوة
الکبرا بملازمت ابراهیم مجذوب که از مجذوبان الهی و محبوبان نامتناهی بوده و بغایت نفس گرم و مزاج ازدم داشت در خیمه آورده
مسکن بودش ظاهر نماز اشتغال نداشت ایشان رفته بودند منتظر این دولت که گاهگاهی التفات بکنند یا چیزی بر زبان
بدهند اتفاقا از جای چند دانه بخوردن مشغول شده بعد از زمانی نسبت ایشان گفت بیا اشرف جهانگیر بخور تا از روی تمام عقیده
تمام شیخ آمده بودند با جمله اشتغال نمودند بانی هم سر طعام کردند چون اندکی ماند شیخ ابراهیم فرمودند خادم خود را هم طلب کنید بیامد و گفت
همراه تارک صلوات چیزی نخواهم خورد شیخ ابراهیم بمجرد استماع در خشم آمدند و تکیه برداشتند که بر سرش زنند حضرت قدوة
الکبرا درمیان آمدند و عذر بسیار نمودند آخر فرمودند که موقع قهر من حالا چیزی باید حضرت ایشان مناره نمودند که بسیار بلند و
عالی بر سر کوه داری بر آورده بودند آن تکیه بر مناره زدند درهم افتاد و از هم ریخته شد گویا نه بر آورده بودند چون از هم جدا شدند
فرمودند که را احاجه بچیزی کردی که با طعام بخوردی این همه سخن بود که تو گفتی شیخ راجا گفتند عجب مرد مانند زبان آمدند
الکف بی برکه آینه الیسون کهنه آینه و لیسون کهنه تبسم کردند و گفتند که از بی عقیده بود طالب با این همه
باید که راسخ داشته باشد اما محال باید شناخت قطعه بجای خود سخن چون مستقیم است ولی بشنوند الامیر باید
که در روی وجدی در هر مکانی است به نسبت هر کسی یک چیز باید چه جمشید بیگ از امرا از تکیه چون کند آیات فقرا علاء
و اعلام قلندران اندری با عثمان افتاد توبه ترکان ساده و چوق چوق دارکان بالفرق آماده آمده سعادت
ارادت حاصل کردند و اسپان بسیار و گوسفندان بیشمار نذر آوردند چون اصحاب بسیار مسرور شدند کیفیتی عجیب و بحومی عجیب
شد دران هنگام امیر تیمور بیک صاحب قران در سمرقند بودند بسمع ایشان رسانیدند که شاهزاده از سامانیان و میرزاده
از ملوک سمنان در ایام آمده و ایراغ بسیار جمع کرده نزدیک هزار ازبک و بر مک قبچاق و لاچین و چین هم آمده
آهنگ جنگ کلی کرده امیر تیمور صاحب قران تفتیش کرده که چه کس باشد که چنین از دو جام بر آورده باز نموده اند که زنی از
سادات سمنان و سادات ساینه است بار دیگر همه سلوک دارد و ترک تجرید گرفته معلوم نیست که چه در صف مردم فتاده
باز نمودند برای سیر رفته که مردم اعتقاد بر آوردند و مریدان پدر و جد از طرف ما دریش از حضرت خواجه احمد یسوی یا شنیده
آمدند و برادران نواحی بردند و بعضی اسباب مراکب نظر آوردند که موجب چنین غوغایی شد آخر الامر صاحب قران
خود فرمودند که من آن سیدزاده را دیده ام و تکلیف این معنی کرده و هیچ قبول نکرده و او را اصلا این داعیه
نیست خورشید بیگ را حکم شد که بملازمت آن سیدزاده با بعضی از نذورات برود و آمد و ایمای آن معنی کرده این صورت
بسیار زنها ستغفره ده و رهبان زر و گوچیده سر براه قند زنها دند آن همه اسباب اموال و مراکب نثار فقرا
جمشید بیگ از آن جماعه بود از هم جدا نشده توفیق سلوک رفیق شده نصیب خلافت و اجازت
حضرت ایشان از دو جا یاد و بیا بدرود کردند که بولایت خود رفته مقتدای ابنای جنس

خود یابند چون حضرت ایشان را از خانوادهٔ متبرکه حضرت خواجه احمد یسوی لقب بودهٔ بهمان روش
آن مردم را اشارت کرده اند که شهرت ایشان دارند امام روزگار و همام دیار قاضی شهاب الدین
دولت آبادی که مقتدای علما و فحول و پیشوای بلغا در فروع و اصول است از خلفا و ولایت پناه و
هدایت دستگاه حضرت ایشانند در آن حین که از زبان مبارک در بلدهٔ جونپور حرسها الله عن الشرور
بحالتی شگرف و کیفیتی اشرف الناس کلهم عبدٌ لعبدی بر آمد و جماعهٔ از علما بتعجب هم بر آمده بودند
از حضرت قاضی خدمتی شایسته و ملازمتی بایسته شده لباس خرقه کردند و بخطاب ملک العلما
مخاطب کردند وی مهین خلفا و ولایت مآب و بهترین ندما و اصحاب است جامع بوده میان علوم ظاهر
و باطنی صاحب معاملات یقینی و جامع و ارادت دینی شده بود تشرع بسیار داشت ریاضات شدیده
و مشاهدات جدیده کشید که بشرف خلافت و اجازت یافته حضرت شیخ حاجی فخر الدین که بزیور علوم آراسته
و حلل تصوف پیراسته از خلفا و صاحب خلوص حضرت ایشانند دولت طواف و سعادت مجاورت کعبه
زاده الله تشریفاً و تکریماً بر کاب ولایت مآب حضرت ایشان یافته اند در موضع ادسر هنه از نواحی پرگنه الکلی سکونت
داشته اند مریدان آن اطراف و معتقدان آن کنار احوال ایشان کرده بودند و ایشانند که روزی
خدمتی متعین کرده بودند بدان خدمت اشتغال داشته اند که نظر حضرت قدوة الکبرا افتاد فرمودند
که فرزند فخر الدین بس باشد الان بکند حضرت داود برادر خورد شیخ حاجی فخر الدین نیز بشرف خلافت
حضرت قدوة الکبرا مشرف بودند و ایشان را از برای استفادهٔ اشتغال باطنی حواله برادر کلان
شیخ فخر الدین کرده بودند حضرت قاضی رکن الدین که بشرف خلافت و اجازت یافت چون محلی بحلیهٔ
خلافت و تجلی بجلوهٔ معانقت شدند بجانب موضع دونیری نزدیک مقام حاجی پور مقام تعین یافت
و خانقاهی ساختند که مردم اهالی از اسافل و اعالی بشرف ارادت و بدایت مشرف میشدند و ایشان را بحضرت
شیخ آدم عثمان سپرده اند که بهم باشند وقتی که شیخ آدم مذکور جانب حاجی پور روانه شدند فرمودند از لب
تا کوسی طرف شمال تا کوه بشما داده ایم که در هر یک ایشان در آن قسمت باشند حضرت شیخ تاج الدین و شیخ نور الدین
یکی اعجوبهٔ زمانه و زبدهٔ آوانه و یگانه بود بعلوم شرعیه و اصول شرعیه در آن حین که از ملازمت حضرت مخدوم
خود از بنگاله می آمدند براه موضع دونیری بر آمدند در آنجا جهت بازندگی چند روز اقامت افتاده باطن
وی نور عقیده تابان شده و خلوص جدیده نمایان آمده بشرف ارادت مشرف شده و از انجا بر کاب اصحاب
ولایت مآب بروجها و آمده از تعیبات منکره و صفوات متعدده و ریاضات متکثره کشیده بواردات باطنی
و بمقامات متعالیه مشرف شده چون بسجادهٔ خلافت مستعد آمده فرمودند که ادیم در ولایت خود در دکه
مردم آن دیار از وی بهره مند گردند بشرط آنکه از حضرت شیخ آدم تخلف نورزد و طریق تبعیت پیر را حاصل
هر سه بزرگوار عزیز در آن دیار روانه گردند بهر کدامی خلافت داده ایشان را المقام کردند و بحکم شده شیخ الاسلام
وی جامع بود بفنون عزیزه و شئون عجیبه بتخصیص در ادبیه و هیئت و نجوم و حکمت که اهالی آن جزیره اعالی

ذکر قاضی شهاب الدین ملک العلما

ذکر قاضی رکن الدین ... ذکر شیخ تاج الدین و شیخ نور الدین ... ذکر شیخ الاسلام ...

...ن از وی می در زیدند چون شرف قدوم حضرت قدوة الکبرا بطرف گجرات رفته وی اول مرتبه بر
امتحان از علمی چند مسئله استفسار کرد جواب شافی یافت نهایت ستایش نمود از خود غوغای بیهوده میکرد چون
طریق جدال و سبیل قیل و قال زیاده پیر و ری در جامع مدار الخلافت احمد آباد در روز جمعه جمعیتی کثیر بود سخنان تشنیع آمیز
بسیار گفت حضرت ایشان را در محل اعراض آورده چون بخانه رفت در شبش بخواب نمودند بطریق هیبت که زنهار سپید
مکابره مکن بعد ازین اگر سبکی نمودی این زمان روحانیه اکابر در میان بودند حلقه بر جاش سر ریسلطنت انتقال
آورد که گناه در خواست کرد فرمودند که از ما کار رفا و ازشما جفا اکنون ز دفانه جفا بالک محل صفاهست وی از بلاد
بود و بیچه ساعتی از هم جدا نشد و خدمتهای شایسته و ریاضتهای بایسته بجای آورده چون قابلیت ازلی و حیثیت لم یزلی داشت
بشرف خلافت و اجازت مشرف شد هر چند که خلفا بسیار و اصحاب بیشمار دران دیار بودند مریدان ولایت و نعمان بوا
بوی سپردند دیگر اصحاب بر سبیل تبعیت بوی معامله میکردند چون عنان عزیمت حضرت قدوة الکبرا بسوی دیار دیگر
معطوف شد رساله اشرف الفوائد و فواید الاشرف جهت آن احباب نوشته اند و بآن عزه داده آمده چنانچه در دیباچه
آن رساله بدین معنی اشارت رفته شیخ مبارک وی نیز از اکابر گجرات و اماثران دیار است بحلیه علوم ظاهری و باطنی
محلی بوده و بفضایل حمیده و شمایل پسندیده بزرگی از اصحاب آن مقدار که خدمت تا لی و بدنی و ملازمت جانی و
دلی وی کرده هیچکس نتوانست کردن و وی در رکاب ولایت مآب تا بار دیگر دو بار آمده و بجا ربعینیات متکرره و ریاضات
متکثره کشیده و بشرف خلافت و اجازت مشرف شده بعده بجانب گجرات دیر از روانه کردند و علم و طمع برای
شیخ الاسلام از بخارا بدست شیخ مبارک فرستادند و سفارش وی شیخ الاسلام نوشتند آن مقدار الحقایق و
معارف که بنسبت شیخ الاسلام در مکتوبات بکرر نوشتند بنسبت دیگر اصحاب بوده شیخ حسین وی نیز از
اصحاب کبار و احباب با مدار حضرت قدوة الکبرا اند آن مقدار التفات صوری و معنوی و نفقات
دلوی و مصطفوی که بنسبت وی مبذول بود دیگر یاران نبود وی از دودمان خلجی و خاندان محمدی
بود دستگاه دنیاوی و جاه و مالی بسیار داشت چون توفیق ازلی و سعادت لم یزلی رفیق شد بشرف
ارادت یافت و ریاضات شدیده و معاملات جدیده خود را تهذیب داده تا رتبه حصول خلافت و صول
خرقه نیابت رسیدش و مقام سکونت وی اوضع دوتری بوده مردم اطراف و اکناف بوی رجوع کلی داشته
اند تا سرحد چنپار ن و در سکه بوی نیابت میکردند و بادشاه بنگاله بنسبت شیخ عقیده اصلی بود مبلغ نذر
فرستاده که موجب فراغت اصحاب معیشت احباب باشد شیخ صفی الدین مسند عالی صیفخان از دریای ملازمت
جاه و جلال و کمال با صیب دستگاه خواسته بودند که از همه دست کشند حضرت قدوة الکبرا اینها نکه
در نمودند که مقصود از کا ترانه اضطرار که حق تعالی بعضی بندگان را در عالی جاه و ریاست گاه خود نصب کرده
چنانچه شیخ ابوسعید ابوالخیر و مثال آن چنانکه مذکور شد و نشان دادند قطعه حاجت بکلاه ترکی داشتن
نیست ای درویش صفت باش و کلاه تتری دار هر چند که خان مقصد این امر شریف مینمودند حضرت
قدوة الکبرا اعراض میکرده اند تا بوقتی که دولت معنوی مساعدت کرد و از شغل صوری و معنوی سرفراز کرد

در بیان ... بشرف ارادت مشرف شده دران سفر حضرت قدوة الکبرا دو سال کامل در دیار گجرات باشند هم

ذکر صفی الدین مسند عالی صیفخان

جذبه حالی دست داده بود اما حفظ میران درکار شد جامه تبرک اول داده اند بعده خلافت از ان ذات تمنا
خان خرقه را در ته لباس خاقانی دعبار خاقانی می پوشیدند روزی بملازمت آمدند که حضرت ایشان خواندند شعر
چنین خرقه زیر قبا داشتند حضرت شیخ محمود کنتوری وی قدوهٔ اصحاب و زبدهٔ احباب حضرت ایشانست آن مقدار
عنایت و التفات صوری و معنوی که بنسبت وی مبذول بود بدیگری کم بوده ملازمت در سفر و حضر کرده اند چون تکمیل
یافته بلباس خلافت و اجازت ملبوس ساخته بسوی وطن مالوف وی روانه ساخته اند که جمعی از اهالی و اسافل و اعالی
ارادت آورده و استفاده کرده اند روزی حضرت قدوة الکبرا از مقام کنتور استدعا ضیافت کرده و بسوی
منزل خود اصحاب را تکلیف کرده چون محافهٔ مبارک نزدیک قصبهٔ بجولی که درآن ایام بنا قصبه کرده بودند
گذر افتاد سالار صیف الدین که بانی قصبه مذکور بوده استقبال کرده حضرت قدوة الکبرا استدعای
ضیافت کرده عالباً همدرین روز در خانهٔ ایشان میزبانی عمارت بنا خانه بود و اکابر و اشراف نواحی بتخصیص
معروفان قصبه کنتور همه حاضر بودند چون شرف نزول مقدم درین خانه شد قوالان حاضر بودند سماع در دادند
حضرت قدوة الکبرا را حالتی دست داد و رقتی کردند عورات که بخانهای دیگر بودند شنیدند که دیر
آمده است و سماع میکنند و گریه و رقتی بسیار کرده بهمدیگر گفتن گرفتند این خانه مبارک شد ما اول درین عمارت
میزبانی بکنیم حضرت قدوة الکبرا از دریار حالت بساحل شعور آمدند مجلس تمام شد سالار صیف الدین را طلبیدند
فرمودند که برو بعورات خود بگو که دل خود جمع دارند که بیخ اولاد شما به آب گریه خود پرورده ایم انشاء الله تا ابد
خواهد ماند و از انجا وی بقصبه کنتور کردند و بخانه شیخ محمود کنتوری نزول فرمودند و شرائط ضیافت بجا آورده
بخانقاه حضرت شیخ سعد الله که پدر ایشان آمدند و شرف انعقاد یافتند سادات کنتور نیز چند روز هرکدامی نوبت ضیافت
کردند بنسبت سادات کنتور فرمودند که این سادات صحیح النسب اند و امر فرمودند که هرکس از مردم نواحی قرابتی بکنید چون
روانه شدند حضرت شیخ سعد الله التماس خرقه کردند ملتمس ایشان مبذول کردند و فرمودند که الفقر الکفن در اصل تصنیف
خاندان خواجگان چشت رضوان الله علیهم اجمعین حضرت شیخ عبد الله در بار بنارسی وی قدوهٔ علما الصدیقی
نو زبدهٔ فصحای روزگار بود از خلفاء کبرای ایشان اند چون حضرت قدوة الکبرا از بلده جونپور عنان عزیمت
بنارس معطوف کردند و بقریب بتکده نیز نزول فرمودند مدتی در انجا اقامت کردند روزی بطریق سیر و تماشاء معبد
اصنام اقدام مبارک رنجه فرمودند که جماعهٔ خیلیان ادیهٔ ضلالت و ره گم کردگان بادیهٔ جهالت بصدق و نیازمندی
پرستیدند حالتی عجیب دست داده خواندند قطعه اگر نقش رخ زلفت نبودی در همه شب ابامغان هرگز نکردندی پرستش لات و عزا را
روزی فرقه کفره و زمره کفر که معتقدان عبده صنم بودند همه بدیدن حضرت قدوة الکبرا آمدند سخنی از فضیلت دین
و مذهب یکدیگر روان شده و دلائل اقوال بر ترجیح مذهب و دین همدیگر آوردند در جارق نمودن هم بار شد فرمودند اگر شما
تمسک بدین شما همدیگر گواهی دهد ایمان آورید گفتند آری عهد کردند بتی سنگین افتاده بود حضرت
قدوة الکبرا بدست گرفته گفتند ای بت اگر دین و مذهب محمد علیه السلام برحق است بگو لا اله الا الله محمد
رسول الله بت بزبان فصیح آواز آورد و گفت لا اله الا الله محمد رسول الله هرکس که حلقه دیدند بجان و دل مسلمان شدند و ایمان آوردند

ذکر شیخ محمود کنتوری

ذکر شیخ سعد الله

ذکر شیخ عبد الله بنارسی

رموزِ تصوّف اور مسائلِ شریعت پر جامع دستاویز

صراط الطالبین
فی
طریق الحق والدین

رشحاتِ قلم

پیرِ طریقت حضرت الحاج ڈاکٹر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی ظلہ

ناشر

مکتبہ سمنانی کراچی (پاکستان)

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ
نَحۡمَدُہٗ وَنُصَلِّیۡ عَلٰی رَسُوۡلِہِ الۡکَرِیۡمِ

BASIC STUDIES OF ISLAM

Written by:
DR. SYED MUHAMMAD MAZAHIR ASHRAF
AL-ASHRAFI AL-JILANI

Aalami Amir-e-Halqa Ashrafia

Printed by:
HALQA-E-ASHRAFIA, PAKISTAN

لطائفِ اشرف

رشحاتِ قلم

پیرِ طریقت حضرت الحاج ڈاکٹر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی مدظلہٗ

امیر حلقہ اشرفیہ پاکستان (رجسٹرڈ)

ناشر

مکتبہ سمنانی کراچی (پاکستان)

۱۴/۱۷ فردوس کالونی، کراچی

۱۶ھ

حیاتِ مُحدّثِ اعظم ہند

کچھوچھوی رحمہ اللہ تعالیٰ

رشحاتِ قلم

پیرِ طریقت حضرت الحاج ڈاکٹر سید محمد مظاہر اشرف الاشرفی الجیلانی مدظلہ

امیر حلقہ اشرفیہ پاکستان (رجسٹرڈ)

ناشر

مکتبہ سمنانی کراچی (پاکستان)

۴/۱۷ فردوس کالونی، کراچی